ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1
MARDI
1er FEVRIER
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.251 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 69e ANNEE — N° 18.251

«ԹԸՐՔԻՇ ՏԷՅԼԻ ՆԻՈՒԶ»Ի ԽԻՍՏ ՇԱՀԵԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՅԱՌԱՋԽԱՂԱՑՈՒՄՆԵՐԸ ԻՐԱԿԱ՞Ն ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ ԵՆ, ԹԷ ՈՉ ՇԻՆԾՈՒ

Թրքական անգլերէն լեզուով լոյս տեսնող «Թըրքիշ Տէյլի Նիուզ»ի մէջ, Սէմիհ Իտիզ խիստ շահեկան խորհրդածութիւններ կ'ընէ ադրբեջանական վերջին յառաջխաղացումներուն մասին: Պոլսոյ մեր պաշտօնակիցը «Մարմարա» հետեւեալ մասերը հրատարակած է Յունուար 28-ի իր թիւին մէջ: Երեւանէն մեր առած այսօրուան լուրերն ալ աւ աւելի յատկանշական կը դարձնեն հոս բռնուածները. -

**

Լուրջ կասկածներ կան այն մասին թէ բոլորովին ալ ճիշդ չեն այն լուրերը որոնք կը հաղորդուին Ազրպէյճանի բանակին վերջին յաջողութիւններուն մասին: Կան պնդողներ, թէ ադրբեջանական այս վերջին յարձակումին ժամանակացոյցը լաւ ընտրուած չէր, սխալ էր այս եղանակին այդպիսի յարձակում մը ձեռնարկել եւ թէ Հայերը մօտ օրէն պիտի կարենան յաջող հակա-յարձակում մը անցնիլ:

«Թըրքիշ Տէյլի Նիուզ» թերթի թղթակիցը Թուրքիոյ Սպայակոյտի նախագահութեան պատասխանատուներէն տեղեկացած է որ Թուրք իշխանութիւնները վերապահ են ադրբեջանական բանակին կողմէ կատարուած գործողութիւններուն նկատմամբ:

Ադրբեջանի մէջ ազերի զինուորներ մարզող Թուրք մասնագէտներու կողմէ Անգարա ղրկուած տեղեկագիրները դիտել կու տան որ Հայտար Ալիեւի կողմէ հրահանգուած վերջին յարձակումներուն ժամանակը լաւ ընտրուած չէ: Եւ թէ այդ յարձակումները լաւ կազմակերպուած եւ գործադրութեան դրուած չեն:

Ադրբեջանի Անգարայի դեսպան Մէհմէտ Ալիեւ Նէվրուզօղլու խստիւ ժխտեց այս պնդումները եւ ըսաւ որ այդ պնդումներուն նպատակն է կացինահարել Ալիեւի վերջին նախաձեռնութիւնները: «Մեր խումբերը նախայարձակ չեն, մեր խումբերը պարզապէս իրենց հողերը կ'ազատագրեն Հայերու ձեռքէն, որոնք շարունակ կ'աւերեն ու կ'ոչնչացնեն մեր քաղաքներն ու գիւղերը» ըսաւ Նէվրուզօղլու: Գալով այն պնդումներուն, ըստ որոնց յարձակումներու ժամանակը լաւ ընտրուած չէր, Նէվրուզօղլու ըսաւ, որ Հայեր շարունակ կ'աւերէին իրենց գրաւած քաղաքները, ուստի Ադրբեջանի համար կենսական էր ժամ առաջ շարժման անցնիլ եւ ազատագրել յիշեալ քաղաքները:

Զինուորական դիտորդներ այն կարծիքը կը յայտնեն, թէ ազերի զինուորներուն զինուորական մարզումը տակաւին չէր ամբողջացած եւ սխալ էր այդ վիճակով զանոնք գործածել այսքան կարեւոր յարձակումներու ընթացքին: Ճիշդ է, որ փոքրիկ յաջողութիւններ արձանագրուեցան, սակայն ատոնք շատ սուղ արժեցին: Այս խնդրին մէջ անգամ մը եւս յայտնի դարձաւ, որ ռուսական բանակը «զոյգ» կը խաղայ: Մէկ կողմէ Ադրբեջանի մէջ ազերի զինուորներ կը մարզէ, միւս կողմէ ալ կը զօրացնէ Ադրբեջանի դէմ կռուող հայկական զօրախումբերը: Ո՛չ միայն Թուրք խորհրդականները, այլ նաեւ Հայտար Ալիեւի զինուորական խորհրդատու՝ զօրավար Նուրէտտին Սատըքօվ, կը պնդեն, թէ դիմումներ կատարուած են Հայտար Ալիեւի, որպէսզի ան զինուորական գործողութիւնները յետաձգէ աւելի լաւ եղանակի մը, երբ արդէն լրացած պիտի ըլլար զինուորներու մարզումը:

Զօրավար Սատըքօվ, որ Թուրք զինուորական մասնագէտներու շատ մօտիկ զինուորական մըն է, նոյնիսկ փորձեց հրաժարիլ, երբ տեսաւ, որ իր առաջարկը չէր ընդունուած: Բայց Ալիեւի քաղաքական մտահոգութիւններէն մէկն է ժամ առաջ զինուորական յաջողութիւններ արձանագրել:

«Ճիշդ է որ Ազերիները յառաջխաղացումներ ունեցան, բայց այս յաջողութիւնները արձանագրուեցան լեռնային շրջաններու եւ ցած հողամասերու վրայ, ուր Հայերը տկար դիմադրութիւն ցոյց կու տան: Հայերը ցած վայրերէն նահանջեցին, սակայն մինչեւ այսօր իրենց ձեռքին մէջ կը պահեն բարձր եւ ռազմավարական կէտերը» ըսաւ լաւատեղեակ աղբիւր մը:

Նոյն անձը հաստատեց թէ Հորադիզ Հայերու ձեռքէն ետ առնուած է, սակայն, ըստ ան, ատիկա երկու հազար ազերի զինուորներու մահուան գնով արձանագրուած յաջողութիւն մըն է: Ազերիները կը յառաջանան ցած ու տափարակ գետիններու վրայ, մինչ Հայերը կը պահեն բարձր կէտերը եւ շատ քիչ մարդկային կորուստ կու տան:

Գալով այն լուրերուն, ըստ որոնց Մարտակերտի եւ Քելպաջարի նման շատ կարեւոր քաղաքները գրաւուած են, այդ լուրերն ալ ճշմարտութեան չեն համապատասխաներ:

Ազերիական զօրամիաւորները Մարտակերտի հազիւ թէ 30 քիլոմեթր կրցած են մօտենալ: Մարտակերտը եւ Քելպաջարը գլխաւոր դուռն է եւ Ազերիները այս քաղաքին միայն հեռաւոր արուարձանները կրցան գրաւել: Մարտակերտը Ղարաբաղի արեւելեան կողմը կը գտնուի, իսկ Քելպաջարը՝ արեւմուտք, Հայաստանի սահմանին մօտ: Երկու քաղաքներն ալ անցեալ տարի անցան Հայերու ձեռքը:

Նոյն աղբիւրը դիտել կու տայ, որ նոյնիսկ եթէ լուրջ յառաջխաղացքներ արձանագրուին Մարտակերտի մէջ, Քելպաջարը գրաւել այսօրուան կլիմայական պայմաններու մէջ գրեթէ անկարելի է, քանի որ հայ զինուորները շատ վարժ են այդտեղի լեռնային պայմաններուն:

Ադրբեջանի դեսպան Նէվրուզօղլու կը շարունակէ «սուտ» որակել այս պնդումները: Ան կ'ըսէ, թէ ազերիական խումբերը Մարտակերտէ 300 մեթր անդին կը գտնուին եւ անոնք ճնշումի տակ դրած են Քելպաջարի ծայրամասերը:

Վստահելի աղբիւրներ սակայն չեն բաժներ Ադրբեջանի դեսպանին կարծիքը: Անոնցմէ մէկը կ'ըսէ հետեւեալը. «Իմ վախս, նաեւ շրջանի Թուրք խորհրդականներուն վախն այն է, որ Հայերը տակաւին գրաւելով բարձր կէտերը, կը թողուն, որ Ազերիները յառաջանան ցած գետիններու վրայ: Այս կերպով իրենց համար շատ դիւրին պիտի ըլլայ խոշոր հակա-յարձակում մը ընթացքին վաղը նեղ կացութեան մատնել զանոնք: Այսպիսի հակա-յարձակում մը սպասելի է անմիջապէս որ կլիմայական պայմանները բարելաւուին»: Նոյն աղբիւրները դիտել կու տան, որ Հայերը զինուորական կարեւոր կուտակումներ կ'ընեն, որպէսզի կարենան հակա-յարձակումի անցնին: Կը պնդուի, որ վերջերս հինգ հազար զինուորներէ բաղկացեալ խումբ մը Հայաստանէն Լաչինի միջանցքով Ստեփանակերտ գացած է: Նոյն աղբիւրներու համաձայն, ռուսական Ղազախներու 7-րդ զօրաբանակէն երկու զօրագունդեր եւ Հայաստանէն ալ երկու զօրամիաւորումներ Ֆիզուլի գացած են, զօրացնելու համար Հայերու դիրքը: Այս բոլորը ցոյց կու տան, որ Ռուսերը երկկողմանի խաղ կը խաղան, մէկ կողմէ Հայերուն, միւս կողմէ ալ Ազերիներուն օգնելով:

Դիտորդներ կողմնակից են, որ Ադրբեջանի յարձակումները այսօր դադրին եւ յետաձգուին աւելի լաւ եղանակի մը, քանի որ մինչ այդ վերջացած կ'ըլլայ ազերի զինուորներու մարզումը: Մարզում՝ որ տակաւին կը շարունակուի Թուրք, ամերիկացի եւ անգլիացի, ինչպէս նաեւ ռուս խորհրդականներու կողմէ:

Ճիշդ է որ այս փոքրիկ յառաջխաղացումները Բաքուի մէջ բարձրացուցին ժողովուրդին բարոյականը եւ յառաջացուցին ինքնավստահութեան զգացում մը: Բայց այս վիճակը վտանգաւոր է, որովհետեւ եթէ Հայերը վաղը, Ռուսերու ալ աջակցութեամբ նոր հակա-յարձակում մը անցնին, անոնք կրնան այս անգամ կործանարար յաջողութիւն արձանագրել, ըստ լաւատեղեակ աղբիւր մը:

ԱՐՑԱԽ

ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՈՒԺԵՐԸ ԿԸ ՆԱՀԱՆՋԵՆ ԲՈԼՈՐ ՃԱԿԱՏՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

ՆՈՐ ՀՐԱԴԱԴԱՐ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1-ԷՆ

Երկուշաբթի (Յունուար 31) Երեւանէն հեռաձայնով առած մեր լուրերը կը հաստատէին թէ հայկական ինքնապաշտպանութեան ուժերը որոնք հակայարձակման անցած էին վերջին օրերը, ետ մղած են Ազրպէյճանցիք եւ վերագրաւած այն բարձունքներն եւ գիւղերը որոնք Ազերիներու ձեռքն անցած էին:

Մարտակերտի եւ Քելպաջարի շրջանը ադրբեջանական ուժերը կը նահանջեն, Եանշաղ վերագրաւուած է, Ազերիներու նահանջի ճամբան փակուած է, Հորադիզի շուրջ դիրքերու փոփոխութիւն չկայ: Վերագրաւուած է Մատաղիս (Մարտակերտի շրջան): Հակառակորդը մեծ կորուստներ ունի, պարզ է որ կորուստներ կան նաեւ հայկական ճակատի վրայ, որոնց ճշգրիտ թիւը կարելի չէր տալ տակաւին: ԱՖՓ կ'արձագանգէր «Անոնց Սահմանագլխու Բժիշկներ»ու մէկ հաղորդումին ըստ որուն օրական 120 վիրաւոր կը մտնէ Ղարաբաղի հիւանդանոցները:

Ռուսաստանի յատուկ պատուիրակը Կազիմիրով երկու օր Ստեփանակերտ անցընելէ ետք, Շաբաթ օր, Յունուար 29-ին Երեւան էր, նախքան Բաքու անցնիլը: Իր նոր առաջարկն էր 2-3 շաբթուան հրադադար մը, Փետրուար 1-էն: Այս առաջարկը անմիջապէս ընդունուած է Լ. Տէր-Պետրոսեանի կողմէ յանուն Հայաստանի, համաձայնած էր նաեւ Ստեփանակերտ, կը մնար Բաքուի պատասխանը: Կազիմիրով ականատես եղած էր ադրբեջանական ռմբակոծումներու երբ Ստեփանակերտ էր եւ խստօրէն դատապարտած է նման արարքներ, անընդունելի գտնելով որ բնակիչներուն վրայ ռումբեր նետուին:

ՖՈՒԹՊՈԼ

Վալանսի Հայ Մարզականը իր դաշտին վրայ հաւասար՝ 1-1 արդիւնք մը ձեռք ձգեց Ռէննի հետ: Մինչ 19-րդ կը մնայ սակայն, 21 կէտով: Գլուխն է Ռէնն 37 կէտով:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ 28-ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

ՀԻՒԻ ԺԱՄԱՆՈՒՄԷՆ ԱՒԵԼԻ, ՄԱՌՇԷԻ ՄԵԿՆՈՒՄԸ

Ժորժ Մառշէի մեկնումն է որ ամէնէն յատկանշական երեւոյթն էր այս 28-րդ համագումարին որ, հաւանական չէ, թէ անունները զատ, շատ բան փոխէ կուսակցութեան մը մէջ որու ստացած ձայները 9%-ի իջած են երկրին մէջ:

Ժորժ Մառշէ որոշեց մնալ քաղաքական Բիւրոյին մէջ որ կը դառնայ ազգային Բիւրօ, ինչպէս ընդհ. քարտուղարը կը դառնայ ազգային քարտուղար: Երեք բարենորոգիչները՝ Ֆիթերման, Սեւ եւ Օպատիա քաշուեցան ղեկավարութենէն: Մոնթրէօյլի համայնավար քաղաքապետն իսկ կը նկատէ որ Ազգ. Կոմիտէն աւելի շատ մարդիկ ունի որոնք կտրուած են իրական կեանքէն եւ աւելի անզիջող են եւ մտերիմ հրաժարեալ քարտուղարին:

Արդէն, բոլորը կը նկատեն որ Մառշէ «կեղծ ելք» մը կ'ընէ եւ նորընտիր քարտուղարը իր մարդն է: Ռոպէր Հիւ, 47 տարեկան, նախկին հիւանդապահ է: Քաղաքական Բիւրոյի անդամ ընտրուած է 1990-ին: 1977-էն ի վեր Մոնթինյի-լէ-Քորմէյլի քաղաքապետն է: Իր մասին խօսեցնել տուած է 1981-ին, երբ արշաւանքի մը ձեռնարկեց Թմրեցուցիչի դէմ եւ պիլտոզէր մըն ալ ղրկեց Վիթրի գաղթողներու օճախ մը քանդելու համար:

Երեք «պատմական» ղեկավարներ ալ կը քաշուին. - Ռոլան Լըռուա, 68 տարեկան, «Իւմանիթէ»ի տնօրէնի իր պաշտօնը կը յանձնէ Փիէր Զարքայի: Անրի Քրազիւքի կը քաշուի կուսակցութեան ղեկավարութենէն: Ֆիթերման, մէկն է նաեւ բարենորոգիչներէն, կը քաշուի քաղաքական Բիւրոյէն:

22 տարի ետք, Մառշէի մեկնումը առաւելաբար կը տխրեցնէ մեխանները որոնց սիրելի խօսակիցն էր, այնքան «համով» պատասխաններ ունէր իրեն չեղած հարցումներուն: Պատմական դարձած են իր՝ լռեցէ՛ք Էլքապաշը կամ իր պատասխանը լրագրողին որ դիտել կու տար՝ «Իմ հարցումս չէր» ու Մառշէ կը շարունակէր ըսելով՝ «բայց իմ պատասխանս է»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ ՊԱԼԱՏԻՒՐ, Յունուար 30-ին, Նախարարաց Խորհուրդի հանդիպում մը կազմակերպած էր ուրկէ ետք կարգ մը որոշումներ հրապարակեց: 5000 Ֆրանքի պարգեւ մը կը տրուի բոլոր անոնց որոնք կ'ուզեն նետել աւելի քան 10 տարուան իրենց կառքը եւ նոր մը գնել: Փորձ պիտի ըլլայ նոր աշխատանքներ ստեղծելու, գլխաւորաբար ապահովութեան համար փոխադրութեանց մէջ, պահակներ գեր-շուկաներու համար եւլն., եւլն.: Կառավարութիւնը կը ջանայ զարկ տալ սպառումին եւ աշխատանք ստեղծել: Ընկերային Ապահովութեան խնայողութեան համար կը նախատեսուի 22 հազար անկողին նուազեցնել հիւանդանոցներուն մէջ: Ընդհանուր ձեւով, սենդիքաները գոհ չեն եւ ցուցական միջոցներ կը գտնեն: Հակառակն ալ կը նկատուի այն երեւոյթը որ, մէկ կողմէն, կառավարութիւնը կը մղէ ընտանիքները որ նուազ խնայողութիւն ընեն, միւս կողմէ կը քաջալերէ որ ապագայնացուած ձեռնարկներու բաժնեթուղթ գնեն:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ փոխանցման շրջանի նախագահ նշանակուեցաւ զօր. Լիամին Զերուալ, 53 տարեկան, որ Պաշտպանու-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԱՀԱԶԱՆԳ՝ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

Ա.

Բազմաթիւ անդրադարձներու պատճառ եղած է անկախ Հայաստանի մամուլը. այդ անդրադարձները եղած են երբեմն ուրախացնող, յաճախ զարմացնող: Երկու պարագային ալ հակազդեցութիւնները մեկնած են սա կամ նա թերթին մէկ հրապարակումէն, տեղեկատուութենէն կամ յայտնած մօտեցումէն: Ամէն տարաւ, ինչ ու հակազդեցութենէ վեր կը մնայ այն համոզումը թէ Հայաստանի ժամանակակից մամուլը լայնօրէն նպաստաւորուած է ազատութեան մթնոլորտէն. այս նշումը թէ՛ կը վերաբերի նիւթական մարզին եւ թէ պարունակութեան: Առաջինին յայտարար նշան եղան կուսակցական թերթերու քովընտի երկարաձգումները, որոնք հանրային մարզէն առնուած զանազան կոչումներու հետ ճակատներու նախընտրութիւններ ցոյց տուին, հաւանօրէն դիւրաւորաբար տնտեսական մտահոգութիւններով: Այս կարգի թերթեր -- առաւելապէս շաբաթաթերթեր -- դոնէ սկզբնական շրջանի մը ընթացքին կանոնաւորաբար լոյս տեսան, յայտնապէս զերծ՝ կուսակցութեան մը հովանաւորութենէն զուրկ այլ անուններու թուղթի, նիւթական միջոցներու եւայլն նեղութիւններէն: Անոնց խմբագիրները ամէն առիթով, նաեւ առանց առիթի, հրաւիրուեցան Սփիւռքի այս կամ այն կեդրոնը, դասախօսելու կամ մասնակցութիւն բերելու կարեւոր հանդիսութեան մը որ կազմակերպուած կ'ըլլար տուեալ կուսակցութեան կողմէ:

Ինչ կը վերաբերի պարունակութեան հարցին, բաւական ճոխ զանաւորումով մը կը ներկայանայ ան. այս մասնանշումը կ'երթայ վերոյիշեալ «քովընտի» մամուլի անուններուն եւ այն միւս խումբին որ ճամբայ ելաւ մամուլն ալ պարզապէս գործի ասպարէզ մը նկատելու եւ անով առաւելագոյն շահը ունենալու մօտեցումով: Առաջինները, հակառակ իրենց որոշակի կոչումին, չյաջողեցան տուեալ առաքելութեան համապատասխան վարքագիծ մը ունենալ. արդիւնքը այն եղաւ որ քիչ մը ամէն բան, տեղինին քով անկապ - անկապակից ալ տեղ գտաւ անոնց էջերուն մէջ, չփոթած՝ ելակէտ ու նպատակ: Իսկ երկրորդը, չահադիտական մօտեցումի տէր մամուլը փնտռեց ամէնէն մատչելին որ անխուսափելիօրէն եղաւ միշտ զգայացունցը, տարօրէնը եւ յաճախ այլանդակը: Ամէնէն մեծ թիւով էջեր ունեցող թերթերը եկան այս մարզէն: Էջեր որոնց մէջ լայն տեղ տրուած կ'ըլլար սեռայինին, արեւմտեան ամէնէն անշահ պատահարին որ հերոս ունէր սա կամ նա աստղը, երգիչը, եւայլն:

Վերջերս հայաստանեան թերթերու արտասահման հասած ծրարները այն տպաւորութիւնը կը գործեն որ ազատութիւնը այնքան ալ դիւրամարս չէ եղած այս ճակատին համար ու տկարացած է անոնց սկզբնական թափը:

Ընդունելին - անընդունելին հաշտարար հազուադէպ տաղանդով համաձուլած այս թերթերուն քով, եղան նաեւ մամուլի անուններ ալ որոնք անարդարօրէն, չարաչար տուժեցին նորօրեայ իրադրութենէն: Այս մարզին ամէնէն ցաւ պատճառող պարագաները «Կանչ»ն ու «Արցախ»ն են: Երկուքն ալ ոչ իսկ ցանցառ, այլ հազուադէպօրէն, գրեթէ հրաշքով տեղ կը գտնեն հասած ծրարներուն մէջ, երբեմն ամիսներու բացակայութենէ ետք: Այդ բացակայութիւնը ինքնին արդէն ամէն բան կը պատմէ անոնց ենթարկուած դժուարութիւններուն մասին: Ընդ՛նք որ «Արցախ»ը կը կրէ պատերազմող երկրի մը իրավիճակէն իր բաժինը. հապա՞ «Կանչ»ը որ Հայաստանի մանկապատանեկան թերթն է: Անոր տարուան վերջին օրերուն հասած թիւը որ կը կրէ Դեկտեմբեր 24 թուականը, ճակատին ունի հետեւեալ խորագիրը. «Այս համարը պէտք է լոյս տեսնէր Նոյեմբերի 17-ին...»: Ցեառյ, խմբագրութիւնը քանի մը տողով կը բացատրէ թէ անպասելի կերպով զադրած՝ է տպագրութիւնը, թուղթի չգոյութեան պատճառով: Զարմանք կը յայտնէ այն իրողութեան որ «տպագրող թերթերի թուից հանուեց մանկական թերթը, այն էլ՝ կառավարութեան հովանաւորութեամբ լոյս տեսնող...»: Գոնէ կարելի եղած ըլլար ապահովութիւն տալ թէ հարցը կարգադրուած է յետագային համար...: Ընդհակառակն. «չկայ երաշխիք որ յաջորդ համարը լոյս կը տեսնի ճիշդ ժամանակին»: Եւ պէտք է աւելցնել որ Դեկտեմբեր 24-ի թիւը արդէն տպուած է այնպիսի դրեթէ թափանցիկ թուղթի մը վրայ, որ շատ դժուար է կարդալ: Վերջին թիւերուն այդ նոյն թուղթը գործածուած է նաեւ ՀՀՇ-ի պաշտօնաթերթ «Հայք»ը, ա՛լ աւելի անխնամ տպագրութեամբ մը որ անկարելի կ'ընէ լման թիւը կարդալ:

«Կանչ»ի մատնուած կացութիւնը ցաւ կը պատճառէ երկու առումով. նախ անով որ ծանօթ պայմաններու հետեւանքով դպրոցէն, խաղավայրէն ու տարեկիցներու հետ զբօսնելու «պերճանք»էն իսկ զրկուած հայաստանցի պատանիին կը խլուի կարելի միակ բանը, ան որ անհրաժեշտութիւն մը պէտք է նկատուէր, որպէս փոխարինութիւն՝ կամքէ անկախ պատճառներու առած տարածին: Ապա, «Կանչ»ը պէտք է յատուկ գուրգուրանք վայելէր մամուլի մարզին վերին իշխանութեան կողմէ նոյնիսկ միայն այն պատճառով որ չորին ու թացին միախառնըւած այդ ոլորտին ամէնէն առողջ երեւոյթներէն մէկն է, այս հանգամանքը փաստած ըլլալով այսօրուընէ շատ աւելի փխրուն ու մանաւանդ անստոյգ պայմաններու մէջ: Բայց կ'երեւի ոչ սակա, ոչ ալ ներկայի ճգնաժամը ամէնէն ծանրօրէն կրող բնակիչներու չերտին համար անոր կենսական նշանակութիւնը մեծ բան չեն արժեր հրապարակը ողողած ճարպիկութիւններու քով. այն ճարպիկութիւններուն որոնց շնորհիւ յաճախ նաեւ «ներածուած» դրամագլուխներով ոչ միայն թուղթ, այլեւ սարքաւորում, ուժանիւթ, յօդուածագիր, խմբագիր եւ թերեւս նաեւ ընթերցող կը ճարուի «Կանչ»ին համեմատութեամբ լուսանցքային թերթերու:

Այս մարզին մէջ ոչ միայն արդար, այլ նաեւ հրամայական նախընտրութիւններ ունենալ պատկան իշխանութեան համար, արդեօք ժողովրդավարութեան դէմ ընթա՞ք կը նկատուի: Այնքա՛ն չեչտուած սովորութիւն է հոն, դուրսէն դիտողներու անընդունելի թուող բազմաթիւ երեւոյթներու հագցնել այդ սպասմունքը...: Բայց այդ պարագային, ի՞նչպէս բացատրել մամուլին իսկ կողմէ հնչած ահազանգը եւ «Կանչ»ի, «Արցախ»ի բացակայութիւնը հայ մամուլի աշխարհէն:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնին մէջ, Յունուար 11-ին, տեղի ունեցած է Վահէ Օշականի գրական գործունէութեան 50-ամեայ յոբելեանը, նախաձեռնութեամբ Համազգայինի: Բացման խօսքը արտասանած է Տիկին Արշօ Զաքարեան, իսկ Համազգայինի կեդրոնական վարչութեան կողմէ խօսած է Մարգար Շարապխանեան: Վ. Օշականի գրականութիւնը ներկայացուցած է Ժան Պալճեան: Հեղինակին գործերէն հատուածներ կարդացած են Թամար Տօնապետեան, Գալուստ Պապ--եան, Մուշեղ Գարագաշեան: Օր. Զաքարեան ներկայացուցած է Վ. Օշականի կենսագրականը որմէ ետք խօսք առած է մեծարեալը, անդրադառնալով իր գրականութեան եւ ծրագիրներուն: Հանդիսութեան աւարտին ճաշ մը տրուած է Վահէ Օաշկանի ի պատիւ:

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Ալեք Մանուկեան վարժարանին այցելութիւն մը տուած է, Յունուար 10-ին, Վահէ Օշական որ շրջելով դասարանները խօսած է աշակերտներուն հետ:

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅ ՆՈՐ ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ ՄԸ

Պուլկարահայ մտաւոր ու հոգեւոր կեանքի աշխուժացման արդիւնք կը հանդիսանայ սեւծովեայ ափին բազմած Պուրկազ քաղաքին մէջ լոյս տեսած անցեալ տարուան Դեկտեմբերի վերջաւորութեան «Հայեր» երկշաբաթաթերթի առաջին համարը: Ասիկա բացառիկ երեւոյթ մըն է, որովհետեւ Պուրկազի փոքրիկ հայ գաղութը առաջին անգամ ըլլալով պուլկարահայ լրագրութեան պատմութեան մէջ նոր վայր մը կ'արձանագրէ՝ 1884 թուականէ ասդին:

«Հայեր» երկշաբաթաթերթի առաջնորդականէն պարզ կը դառնայ անոր նպատակը՝ ծանօթացնել հայ ու պուլկար հասարակութեանը հայկական մշակոյթն ու պատմութիւնը, ծառայել Հայոց լեզուի տարածման ու ամրապնդման, Հայաստանի ու Արցախի մասին տեղեկութիւններ հաղորդել, արտասահմանի հայկական կեանքէն պատկերներ տալ եւ այլն: Խմբագրական կազմը իր գործի տեսադաշտին մէջ նկատի առած է նաեւ պուլկարահայ կեանքի ու անոր ներկայացուցիչներու գործունէութեան մասին տեղեկութիւններ ու յօդուածներ:

Այս առաջադրանքներուն հաւատարիմ «Հայեր» երկշաբաթաթերթի խմբագրական կազմը առաջին էջին վրայ տեղ տըւած է Մեծն Տիգրանի պատկերը, անոր հիմնած Հայաստանի քարտէսին եւ հակիրճ տեղեկութիւն մը անոր մասին: Երկրորդ էջին վրայ փոքրամասնութիւններու իրաւական հարցին նուիրուած յօդուած մը կայ եւ արտատպութիւն մը 1913 թուին լոյս տեսած պուլկարական թերթէ մը: Ան կը վերաբերի հայ սպայի մը՝ Թորգոմի մենամարտին՝ ի պաշտպանութիւն պուլկար բանակի պատւոյն, վարկաբեկուած թրքասէր Ֆրանսացի գրող Փիէռ Լօթիի կողմէ: Երրորդ էջը հայկական ցեղասպանութեան մասին գրութիւն մը տպուած է՝ հիմնաւորուած փաստերու վրայ, եւ որպէս ապացոյց մէջբերումներ կան գաղտնի պետական հրամանագրերէ եւ ծածկագիր մէկ հրահանգի մը վերծանումը, որոնք անժխտելի են Երիտ - Թուրք իշխանութեան նպատակադրած հայաջինջ քաղաքականութեան եւ անոր իրագործման: Նոյն էջին վրայ տրուած է Հայկի ու Արամի առասպելը՝ ըստ մեր պատմահօր՝ Մովսէս Խորենացի (410 - 493): Չորրորդ էջը տրամադրուած է ամբողջութեամբ Հայոց լեզուին ու անոր այբուբենին՝ աղիւսակով, անհրաժեշտ բացատրութիւններով որոշ տառերու հնչիւնաբանական առանձնայատկութիւններուն:

Պուլկարահայութեան երրորդ պարբերական՝ «Հայեր» երկշաբաթաթերթը առաջին հերթին հրատարակուած է նուիրատուութիւններու շնորհիւ եւ յետագային ալ հաւանական է ասիկա պիտի ըլլայ անոր տեւականութեան աղբիւրը: Այս առաջին թիւը տարբեր պուլկարական քաղաքներու, հայ գաղութներուն ուղարկուած է ձրիաբար բաժնուելու համար: Խմբագրական կազմը կը նախատեսէ սոյն պարբերականը շաբաթաթերթի վերածել, եթէ հարկ եղած բարոյական եւ մանաւանդ նիւթական քաջալերանքը գտնէ մեր գաղութի կողմէ:

Պայմաններու բերումով «Հայեր» երկշաբաթաթերթը մեծաւ մասամբ պուլկարերէն լեզուով նիւթեր պիտի պարունակէ եւ աւելի քիչ հայերէնով, որմէ այնքան հեռացած է մեր նոր ու միջին սերունդը:

Կ'արժէ նշել հրատարակութեան բարձր մակարդակը, թերթի ձեւաւորումը, բազմագոյն տպագրութիւնը, նկարներու առկայութիւնը, որոնք թեքնիքապէս ու մասնագէտօրէն պատրաստուած կազմի մը յանձնուած ըլլալը ցոյց կուտայ: Ասիկա պատիւ կը բերէ խմբագրական կազմին, որուն անդամ կը թուի ըլլալ Պր. Գէորգ Ա. Սարաֆեան:

Բարի երթ «Հայեր» պարբերականին յաջողութիւններ եւ յարատեւութիւն:

ՎԱՆԱՏՈՒՐ

Փլովտիւ
Յունուար 18, 1994

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԳԵՐՈՒԱԾ ՓԻԿՄԷՆԵՐԸ

Մինչ աշխարհ իրրեւ թէ օրէ օր կը յառաջդիմէ դէպի քաղաքակրթութիւն, ամենայն բծախնդրութեամբ սեւեռելով մարդկային իրաւունքներու յարգանքին վրայ, նոյն երկրագունտին բազմաթիւ անկիւններուն մէջ այդ նոյն իրաւունքները ամենաբիրտ բռնաբարումներու կ'ենթարկուին: Ոչ գերութիւնը վերցած է աշխարհէն, ոչ ալ մարդ արարածին հանդէպ ատելութեան, արհամարհանքի աւանդութիւնը որով չինուած են բոլոր ժամանակներու «տէր»երը, իշխողները: Անոնց տիրակալութեան գօտիներուն մէջ մարդը համազօր է հրամաններ գործադրող միջոցի մը որ միայն պէտք է հպատակի, առանց պահանջքի, առանց տրտունջի:

Աշխարհի ամէն անկիւնէն կարելի է այս երեւոյթներէն օրինակներ գտնել, այնպէս որ պէտք չէ զարմացնէ Ափրիկէէն բարձրացած ձայն մը. այսուհանդերձ, քանի՞ներու համար կարելի կ'ըլլայ անվրդով տեղեկանալ Զայիրի արեւմտեան շրջաններու բնակիչ Փիկմէներու գերութեան, ի՛Ա. դարու չեմին: Անոնց կացութիւնը միջազգային հանրութեան լսելի դարձուցած են կաթողիկէ երկու միսիոնարներ, ահազանգ հնչեցնելով 50 հազարնոց ցեղի մը լուռ հոգեվարքին:

Անոնց Զայիր հասած թուականէն (1982) Փիկմէները նոյնիսկ գոյութիւն չունէին երկրին բռնակալ իշխանաւորին՝ Մոպութուի համար: Անոնցմէ շատ քիչերը անձնաթուղթ ունէին եւ ոչ մէկը կարդալ - գրել գիտէր: Բորոտութիւնն ու հիւծախտը լայնօրէն տարածուած էին անոնց միջեւ, հակառակ քանի մը առողջարաններու ջանքերուն: Շրջակայքի այլ ցեղերը նոյնիսկ մարդկային արարածներ չէին նկատեր այս դաճաճները որոնք յատկապէս անտառներու մէջ կ'ապրէին: Կ'ընդունէին միայն թէ կարող որսորդներ են անոնք:

Սակայն, վատթարագոյնը այն է որ, ինչպէս նկատած են կաթողիկէ կրօնաւորները, իրենք իսկ գիրենք համահաւասար իրաւունքներու տէր մարդկային արարածներու կարգին չէին դասեր. այնքան որ երբ տեսած են թէ եկուորները հետաքրքրութիւն ցոյց կուտան իրենց հանդէպ ,մեծ զարմանքի մատնուած են:

Երբ անտառին մէջ չեն որսար, տեղացի Պանթոներու հողերուն վրայ կ'ապրին Փիկմէները որպէս անոնց կատարեալ սեփականութիւնը: Տէրերը կը կարգաւորեն անոնց ամբողջ կեանքը, մինչեւ ամենայետին մանրամասնութիւնը. առանց անոնց արտօնութեան ոչինչ կրնան ընել. ոչ իսկ ամուսնանալ: Փիկմէները իրաւունք ունին իրենց տէրերուն պարտէզէն բոյսի քանի մը արմատներ հաւաքելու, տոր փոխարէն պէտք է առատ քանակութեամբ որս հայթայթեն անոնց: Վերջերս անոնք պարտաւորուած են նաեւ բեռնակրութիւն ընելու, կրելով տարապայման ծանրութեամբ հակեր: Այս ծառայութենէն կ'օգտուին նաեւ անոնք որոնք հոն կը դիմեն ոսկի փնտռելու: Բեռնակիրներու վարձատրութիւնը ամենալաւ պարագային կ'ըլլայ քանի մը չիչ վատոբակ ալքոլ:

Գերի Փիկմէ մը երբ պարտադրանք գըտնուի, խստագոյն պատիժներու կ'ենթարկուի: Կաթողիկէ կրօնաւորներէն մէկը պատմած է թէ գիւղապետի մը տունին մէջ տեսած է Փիկմէի մը դիակը որ չարչարանքի բազմաթիւ հետքեր կը կրէր: Ամբողջ մեղքը այն եղած է որ շիշ մը գինի գողցած էր: Յաճախ յանցաւոր նկատուած Փիկմէները չկարենալով իրենց տիրոջ գայրոյթը մեղմել, պարտաւոր կ'ըլլան իրենց ընտանիքը առնել եւ վերադառնալ անտառ, եթէ նոյնիսկ զաւակները կը յաճախեն միսիոնարներու կողմէ հիմնուած վարժարան մը:

Փիկմէները իրենց կամքին դիւրաւ են. թարկելու նպատակով, տեղացիները որդեգրած են թլփատումի սովորութիւն մը որ թէեւ մաս չի կազմեր անոնց աւանդութիւններուն: Այդ արարողութեան ընթացքին տեղական ըմպելի մը կը բաշխուի, տոր բուն նպատակը միշտ կախեալ վիճակի մէջ պահել է մարդկային ուժի ձրի այդ աղբիւրը: Արարողութիւնը օրեր կը տեւէ. այդ ընթացքին Փիկմէները պէտք է երգեն ու պարեն իրենց տէրերուն համար: Միսիոնարները պատմած են թէ

ՃԻՇԴ ԻՆՉՊԷՍ ՀԻԹԼԷՐԻ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

«Զիւտտոյչէ Ցայթունկ» թերթին լրագրողներէն մէկը ուշադրութիւն կը հրաւիրէ այն երեւոյթին վրայ որ Գերմանիա տէր է վեց միլիոննոց անգործներու բանակի մը, որ կը յիշեցնէ 1932-ի մթնոլորտը. այսինքն այն շրջանը երբ տնտեսական տագնապը հասած էր իր գագաթնակէտին, Հիթլէրի իշխանութեան գալուն նախօրեակին: Անցեալի այս պատկերը բաւական սպառնական հեռանկար մը ենթադրել կուտայ յօդուածագիրին որ կ'ըսէ թէ քաղաքական պայթումի մը կրնայ առաջնորդել կացութիւնը այն պահուն երբ այլեւս կարելի չըլլայ 6 միլիոննոց այդ գանգուածին պէտքերը հոգալ: Անհաւանական չի նկատեր ան նման հանգրուան, հանրային տնտեսութեան ներկայի վիճակէն դատելով: Շեշտելէ ետք թէ կացութիւնը բարուքելու պատրաստ, կամ փորձուած ճամբաներ գոյութիւն չունին, լրագրողը կը թելադրէ իր հայրենակիցներուն վերագտնել նախկին արժէքները, ինչպէս՝ ջանասիրութիւն, երեւակայութիւն, համեստութիւն: Կ'առաջարկէ մանաւանդ յստակ քայլեր, թեթեւցնելու համար տնտեսական դրութիւնը որ ծանրացած է: Ներկայի վիճակը զոր կը կոչէ «գերմանական ախտ», կրնայ մահացու ըլլալ, կ'աւելցնէ, եթէ Գերմանացիները փորձեն տեսնել թէ մինչեւ ուր կրնան շարունակել այսօրուան ընթացքով:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

1994 – 1995 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐ

1. Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը 1994-95 ուսումնական տարեշրջանին համար, վերանորոգելի կրթաթոշակներէն զատ, պիտի յատկացնէ նաեւ՝ որոշ թիւով նոր կրթաթոշակներ արժանաւոր ուսանողներու:

2. Հիմնարկութեան ներկայ ծրագիրը կը վերաբերի միմիայն ա՛յն ուսանողներուն՝ որոնք համալսարանական լրիւ մակարդակ ունեցող ուսումնական հաստատութեան մը մէջ են՝ ՊԻՏԻ ՅԱՃԱԽԵՆ ԿԱՆՈՆԱՒՈՐԱԲԱՐ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐՈՒԱՆ ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ: Գիշերային, մասնակի կամ ոչ ակադեմական դասընթացքներ մաս չեն կազմեր ներկայ ծրագրին:

3. Կրթաթոշակներու յատկացումը կը կատարուի ընտրութեամբ, հայկական ծագում ունեցող ուսանողներու՝ որոնք բարձրագոյն ուսման հետեւելու համար զուրկ են նիւթական անհրաժեշտ միջոցներէն: Սկզբունքով՝ Հիմնարկութիւնը չի քաջալերեր ուսանողներ որոնք իրենց ուսումը կ'ուզեն շարունակել իրենց բնակավայրերէն դուրս գտնուող համալսարաններու մէջ:

4. Թեկնածուները պարտին ունենալ ուսումնական բարձր մակարդակ, լրացնել անհրաժեշտ բոլոր պայմանները, ընդունուած ըլլալ նուազագոյն «sophomore» դասարանը Ամերիկեան համալսարաններու մէջ, կամ համապատասխան դասարան մը այլ համալսարաններու պարագային, եւ ՊԱՐՏԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԵԱՄԲ ԱՒԱՐՏԱԾ ԸԼԼԱԼ ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐՈՒԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ:

5. Ներկայացող թեկնածուներէն կ'ընտրուին Հիմնարկութեան դատողութեամբ արժանաւորագոյն նկատուածները միայն: Միեւնոյն ընտանիքին պատկանող երկու անդամներ միաժամանակ չեն կրնար օգտուիլ Հիմնարկութեան ներկայ ծրագրէն: Նախընտրութիւնը կը տրուի արժանաւոր ա՛յն ուսանողներուն որոնց ընտանեկան անմիջական պարագաներուն մէջ օգտուող չէ եղած անցեալին Հիմնարկութեան համալսարանական կրթաթոշակներէն:

6. Բոլոր թեկնածուները, ուր ալ բնակին անոնք, իրենց ձեռագիր դիմումնագիրը պէտք է ներկայացուցած ըլլան ստորեւ նշանակուած հասցէին 1994 Փետրուար 1-էն մինչեւ Ապրիլ 30 ամէնէն ուշ (Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն՝ ինչպէս նաեւ Աւստրալիոյ համար այս թուականները պիտի ըլլան Սեպ. 1-էն ամէնէն ուշ մինչեւ Նոյ. 30, 1994):

CALOUSTE GULBENKIAN
FONDATION
Department of Armenian Affairs
Avenida de Berna 45-A
1093 Lisboa Codex
Portugal

ԿԱՐԵՒՈՐ. -

Ա. - Դիմումները պարտադրօրէն պէտք է կատարուին թեկնածուներու կողմէ անձնապէս եւ ձեռագիր:

Բ. - Իր ուղարկած դիմումնագրի թուղթին ու պահարանին վրայ՝ թեկնածուները պարտին յստակօրէն նշել իրենց ինքնութիւնն ու հասցէն լատինատառ:

Գ. - Կը խնդրուի նկատի առնել նաեւ որեւէ թղթատարական ուշացում՝ կամ կորսուած նամակներ թեկնածուներէն՝ Հիմնարկութիւնը ինքզինք պատասխանատու չի նկատեր:

Դ. - Դիմումնագրին մէջ նաեւ դիմող - ուսանողը պարտի հակիրճ տեղեկութիւններ տալ ուսման ընթացքի ու տեւողութեան մասին:

Վերոյիշեալ կէտերը չյարգող թեկնածուներու դիմումները նկատի չեն առնըւիր:

Առ ի պատասխան՝ թեկնածուներուն կը ղրկուին հարկ եղած տեղեկութիւնները, հարցաթերթիկներն ու կանոնագիրը:

7. Ուսանող մը առաւելագոյնը երեք տարի շարունակաբար կարող է ստանալ Հիմնարկութեան կրթանպաստը:

8. Շփոթութիւններ կանխելու համար, դիմողները պարտին իրենց անունն ու մականունը թղթակցութեանց եւ հարցաթերթիկներուն մէջ գրել նոյնօրինակ ձեւով, այնպէս ինչպէս կ'երեւին անոնք ենթակայի ինքնութեան թուղթին կամ անցագրին մէջ:

9. Հիմնարկութիւնը շատ սահմանափակ թիւով կրթաթոշակներ պիտի տրամադրէ որոշ թեկնածուներուն որոնք արդէն աւարտած են համալսարանական վկայականի մը եւ կը փափաքին առաւելագոյնը երեք տարուան ընթացքի մը մէջ առանց ընդհատումի պատրաստել PhD-ի տոքթորական աստիճան ստանալու համար աշխատասիրութիւն մը, իրենց բնակած երկրի ուսումնական հաստատութիւններէն մէկուն մէջ: Նախասիրութիւնը կը տրուի անոնց որոնք նուիրուած են հայագիտական կամ արուեստի մարզերուն մէկուն մէջ: Դիմումնագրերը պէտք է կատարուին վերոյիշեալ ձեւով դարձեալ, նկատի ունենալով նոյն պայմանաժամերը: Այս ծրագրէն չեն կրնար օգտուիլ ուսանողներ որոնք Հիմնարկութեան կրթաթոշակէն արդէն նպաստաւորուած են: Որեւէ նպաստ չի յատկացուիր հետազօտական կամ մասնագիտական աշխատանքներ (research) կատարելու համար:

10. Ներկայացուած բոլոր թղթածրարները ի վերջոյ կը կեդրոնացուին Լիզպոն, ուր արժանաւոր թեկնածուներուն ընտրութիւնը կը կատարուի Յուլիս / Օգոստոս ամիսներու ընթացքին (Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն եւ Աւստրալիոյ պարագային՝ Յունուարի վերջը):

11. Ներկայ ուսումնական տարեշրջանին Հիմնարկութենէն համալսարանական թոշակ ստացող ուսանողներն իրենց կրթաթոշակները 1994 / 95 տարեշրջանին վերանորոգել տալու համար՝ պարտին դիմումնագրերը յղել ուղղակի Հիմնարկութեան Կեդրոնին՝ Փետրուար 1-էն մինչեւ 1994, Ապրիլ 30, (Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն եւ Աւստրալիոյ համար՝ Սեպտեմբեր 1-էն մինչեւ Նոյեմբեր 30, 1994) ստանալու համար վերանորոգման հարցաթերթիկները: Նշանակուած պայմանաժամերը չյարգող ուսանողներու դիմումնագրերը նկատի չեն առնուիր:

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Լիզպոն, Յունուար, 1, 1994

նման արարողութենէ մը վերադարձի երկար ճամբուն վրայ 16 երախաներ մեռած են, որովհետեւ ոչ մէկ սնունդ տրուած է իրենց արարողութեան ամբողջ տեւողութեան:

Եկեղեցիին արդարութեան յանձնախումբը կը խօսի բռնաբարումներու եւ չարչարանքներու մասին: Տնտեսական տագնապն ալ 1991-էն ի վեր այլ աւեր կը գործէ: Ոչ դեղ, ոչ ալ պատուաստ կարելի կ'ըլլայ ճարել ու կը տարածուին հարսանիքն ու հիւծախտը: Իսկ պատուաստներու չգոյութիւնը աւելի վախ կը պատճառէ որ սիտան մեծ աւերներ կը գործէ կարճ ժամանակ ետք:

Տարօրինակը այն է որ Փիկմէները իրենց անյուսութիւնը կ'արտայայտեն իրենք զիրենք փճացնելու արարքներով: Միսիոնարները տեսած են ամուսիններ որոնք իրենց յղի կինը ծեծած են անխնայ, մինչեւ որ վիժեցնէ իր զաւակը. ուրիշներ կտրած են պտղատու իրենց ծառերը, այն տպաւորութիւնը գործելով որ կ'ուզեն անյայտանալ առաջ ջնջել իրենց թշուառութեան յետին հետքերն ալ:

Տեղ տեղ, երկչոտ քայլեր առնուած են կացութեան բարելաւման ուղղութեամբ: 1993 Մայիսին շուրջ երկու հազար անձնաթուղթ բաշխուած է անոնց, ինչ որ օրինական կարգավիճակ մը կուտայ, արտօնելով որ չարաշահումներու պարագային գանգատ յայտնեն: Շուրջ 350 Փիկմէ երախաներ դպրոց արձանագրուած են: Սակայն այս միջոցները դրեթէ նշանակութիւն չունին ընդհանուրին համար, այնքան փոքր է խնամքի արժանացածներու համեմատութիւնը:

Քանի մը տարիներ առաջ Մոպութու ճառի մը մէջ «երկրին առաջին բնակիչները» որակած էր Փիկմէները. սակայն իրականութեան մէջ, Զայիրի այդ առաջին բնակիչները ընկերութեան վերջին շարքը կը գրաւեն ու մարդկային ամէն տեսակի արժանաւորութենէ զրկուած են:

ՔԱՂՀԱՆ

ԱՆԱՅԻՍ
ԵՒՓԻՄԷ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ
(1872 – 1950)

ՅՈՒՇԵՐՍ

Երբ սկսաւ խօսիլ թէեւ մարած ձայնով, անհուն երջանկութիւն մը զգացի: Ան յիշեց Պէշիկթաշի մեր դրացնութիւնը, իրեն պարտէզը որ կից էր մերինին, եւ ուր ինք փայտէ սեղանին վրայ ժամեր կ'աշխատէր եւ ուր, քովի պարտէզէն, ծածան մազերով, չարաճճի աղջիկ մը վարդեր կը նետէր ատեն ատեն, եւ այդ աղջնակին անունը դառնուկներուն հետ կը մայէր (Եփիմէ): Այս վերյիշումներու պահուն ժպիտի մը պէս բան մը ուրուագծուեցաւ դէմքին վրայ, հեռուէն, կարծես գերեզմանին միւս կողմէն: Կեցայ իր մօտը նոյն իսկ երբ լռեց կրկին, քաղցր էր ինծի անպայման մելամաղձութիւնը որ կը ծածանէր իր շուրջը:

Երկար խնամուեցաւ մինչեւ որ ինքզինքը գտաւ բոլորովին, բայց միշտ թախծոտ եւ անհաղորդ:

Մտասեւեռումը հալածուած ըլլալու, ծայրագոյն աստիճանին հասած էր իր մօտ. ով որ տեսնէր, միշտ կ'ենթադրէր թէ զինքը անարգելու դիտում ունէր, զինքը ծաղրելու, իրեն վնաս հասցնելու:

Իր ազգականները կը պատմէին թէ Եղիա ի ծնէ հիւանդագին դիւրազգածութիւն մը ունեցած է, եւ այդ պատճառով միշտ փնտռած առանձնութիւն, տղայ տարիքէն: Նոյնիսկ իր մայրը տառապած է երբեմն զաւկին չափազանց դիւրազգածութենէն, որուն սակայն ամէն քմահաճոյքին տեղի տուած է գուրգուրանքով: Անոր մահուընէն յետոյ Տէմիրճիպաշեան ապրած է դրեթէ միշտ առանձին: Սակայն, ինչ որ զարմանալի է, ան միշտ սիրած է իր աշակերտները, մանաւանդ Կեդրոնականինները, եւ անոնց մօտ միայն ինքզինքը նուազ դժբախտ զգացած:

Կը յիշեմ իր փայտաշէն տունը Գատը - Գիւղ, ուր չորս ընդարձակ սենեակներու մէջ մէս - մինակ կը բնակէր: Խարխլած պատուհաններով, առանց ներկի, տախտակամածը սեւցած անձրեւէն, հովէն, մէկը պոլսական հինաւուրց տուներէն որոնք ամէն քամիէ կը սարսին եւ որոնց դրան վրայ ունակ մը կայ ծանր, փոխանակ զանգակի կամ ելեկտրական կոճակի:

Եղիան ինքը կ'ընէր իր տան գործերը: Տպածոյէ գիշերնոց մը հագած, գլուխը նագմա մը (տեսակ մը վարշամակ), կապած, աւելը ձեռքը: Այդ թաղը Յունաց թաղ ըլլալուն, դրացիները շատ չէին զբաղեր իրմով, տարօրինակ չէին գտներ այդ ապրելակերպը եւ զինքը կը կոչէին «օ փիլոզոֆօս», թերեւս յոյն փիլիսոփաներուն մէկ տարտամ վերյիշումով:

Հնար չէր եղած համոզել զինքը որ քովը մէկը դրուի, սպասաւոր կամ սպասուհի, տարեց հոգատար կին մը գոնէ, թեթեւցնելու համար իր յոգնութիւնը: Տիկին Գալէմքեարեան կը յաջողէր երբեմն պատրաստուած ճաշ տանիլ իրեն եւ տունը տեղը քիչ մը կարգի դնել:

Արար աշխարհ ոխերիմ կը կարծէր իրեն եւ անհունօրէն դժբախտ էր, թերեւս Ժան - Ժագ Ռուսոյի ոսկորները Պանթէոնի մութ խորշերէն սարսռային եթէ տեսնէին աւերը այն խորունկ փիլիսոփայութեան, որուն այսքան հաւատարիմ աշակերտներ հազուադէպ եղած են բարեբախտաբար:

Այդ ժամանակամիջոցին էր որ Եղիա ուրիշ տարօրինակ գաղափար մը ունեցաւ, ցոյց տալու համար թերեւս իր արհամարհանքը դէպի ունեւոր մարդիկը եւ կամ համակրանքը դէպի չքաւորութիւնը:

Կիրակի առաւօտ մը, հին հագուստները հագած, թեւերը պատառոտուն վերարկու մը, գլուխը առանց ծոպի փէս մը, ալեխառն մօրուքը, մազերը (իր երբեմնի աղուոր սեւ մազերը) անխնամ, ձեռքը թիթեղէ ափսէ մը, Գատը - Գիւղի Սուրբ Թագաւոր Եկեղեցիին մեծ դրան առջեւ, հոն ուր մուրացիկներ կը շարուին, ինքն ալ կեցաւ եւ ինքն ալ մուրաց, աչքերը կիսախուփ ինչպէս ծուլուն, ինչպէս մահուան դէմ:

Ամէնքէն գաղտնի ըրած էր այդ բանը. ազգականներն ու բարեկամները սաստիկ սրտնեղեցան, եւ շատ դժուար համոզեցին զինքը այնուհետեւ փոխադրուելու Բերա, օտարազգի այրիի կնոջ մը տունը, ուր մնաց մինչեւ իր բազմաչարչար ու տառապած կեանքին վերջը:

Սպիտակ կաթիլներ ոլորապտոյտ, ձիւն: Գետինը ճեփ - ճերմակ: Տօնն էր Ս. Ծննդեան: Իմ՝ մանկութեանս հէքեաթներուն մէջ բնանկարը ձիւնապատ է միշտ Ծննդեան գիշերը.

Ձմրան տխուր այն գիշեր
Սեփ սեւ մթնած էր երկին,
Ցուրտ մէկ քամի կը փըչէր
Ու սառ պատած էր գետին:

Խթման գիշերը ձիւնած էր անընդհատ եւ Ծննդեան առաւօտուն սպիտակ էր Մօտայի ճամբան: Տիկին Քալէմքեարեանին հետ թեւ թեւի, դժուար կրցած էինք եկեղեցիէն տուն դառնալ, սահելով, սայթաքելով զուարթօրէն:

Խայտանք կար սրտերնուս մէջ: Մեր աղուոր զարդարուն սեղանը. կանաչ տերեւներ ու նարկիզներ, եւ իմ պզտիկ աղջիկներս, իրենց նոր հագուստով, ծածան մազերով:

Համբոյրներ: Ու ճաշ: Հազիւ առաջին պատառը բերանս, դուռը զարնուեցաւ: Ո՞վ կրնար այդպէս ուժգին զարնել եթէ ոչ՝ գոյժ մը, աղէտ մը...:

Ակնթարթ մը՝ ժամերու տեւողութեամբ: Լուր բերին թէ Պոլիս, Մայր - Եկեղեցիին մէջ ուր պատարագիչ էր Պատրիարք Օրմանեան, սպաններ էին զինքը: Պօսիւէյի ճարտասանութիւնը պէտք է նկարագրելու համար այդ պահը:

Արիւնս ցամքեցաւ: Ինչո՞ւ սակայն այդ ոճիրը ... Իսկ հետեւա՞նքը:

Խայտանքնիս փոխուեցաւ սուգի, մտահոգութեան, անձկութեան: Գիւղը սմքած էր, դէմքերը գունատած. ամէնքս աւելի կը մսէինք. ձիւնը աւելի պաղած էր: Շատեր կը վազէին շոգենաւ՝ լուր բերելու քաղաքէն:

Իրիկուան վերջապէս տեղեկացանք թէ Օրմանեան վիրաւորուած էր միայն, ոճրագործը ձերբակալած էին եւ դժնդակ հետեւութիւն մը հաւանական չէր: Անձնական վրէժխնդրութեան արդիւնքը կը թուէր ոճիրը:

(Շար. 37)

Տիկին Շնորհիկ Գըրմըզեան,
Տէր եւ Տիկին Հրաչ Գըրմզեան,
Պր. Յակոբ Գըրմզեան եւ զաւակը՝ Ստեփանի - Անայիս
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները
սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ - հօր՝

ՎԱՀՐԱՄ ԳԸՐՄԶԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 27-ին, 89 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Չորեքշաբթի, Փետր. 2, ժամը 10.30-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին:

15, rue Jean Goujon, Paris 8e

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Մոնմարթրի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Շնորհիկ Գըրմզեանի եւ Գըրմզեան եղբայրներուն:

(Շար. Ա. էջէն)

թեան նախարար էր եւ կը պահէ այդ պաշտօնը: Այս նշանակումը որ հետեւանք է համերաշխութեան ժողովին ձախողութեան, կը հաստատէ նաեւ թէ բանակին կը պատկանի խօսքը:

ԴԱՀՈՅԿԻ աստղիկայի համաշխարհային կրկնակ ախոյեանուհին՝ Ուլրիքէ Մայէր մեռաւ Յունուար 29-ին, Կարմիչ - Փարթընքիրխէնի լեռնային էջքին վրայ, երբ 100 քմ. արագութեամբ կ'իջնէր եւ ճակատագրական անկում մը ունեցաւ: 26 տարեկան էր, մայր 4 տարեկան աղջնակի մը: Այս մահացու անկումը որ առաջինն է կնոջ մը պարագային, կրկին անգամ խնդրոյ առարկայ կ'ընէ ապահովութեան պայմանները: Այս մրցումը կը կատարուէր համաշխարհային բաժակի չըրջագօտիին մէջ: Ուլրիքէ Մայէր որոշած էր քաշուիլ ասպարէզէն Ողիմպիականներէն վերջ, ամուսնանալ աղջնակին հօրը հետ:

ՏԱՎՈՍԻ (Զուիցերիա) տնտեսական ֆորումի շրջագօտիին մէջ, Արաֆաթ եւ Փերէս հանդիպումներ ունեցան եւ ձեռք ձեռքի ալ լաւատես յայտարարութիւններ ըրին ապագայ բանակցութեանց բարւոք լուծումին համար:

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԿԻ (3) ընտրութիւններուն որոնց առաջին շրջանը տեղի ունեցաւ Յունուար 30-ին, ընկերվարականները գգալի յառաջխաղացում արձանագրեցին, ինչ որ, ընդհանրապէս ընդդիմութեան պարագան է: Ամէնէն յատկանշականը սակայն ձեռնպահութեան համեմատութիւնն է որ 70%-ի հասած է Փարիզի 18-րդ թաղամասին մէջ: Միւս երկու ընտրութիւնները տեղի կ'ունենային Տինեը եւ Պլուա, այս երեք շրջաններուն ընտրութիւնները չեղեալ համարուած էին Սահմանադրական խորհուրդին կողմէ:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՕԴՈՒԺԸ լայնածաւալ յարձակման անցած է Իրաքի քրտական կայաններուն վրայ: Ըստ արեւմտեան զօրծակալութեանց, աւելի քան 50 օդանաւեր մասնակցած են գործողութեան, թիրախ առնելով Զալեհի կայանը: Այս յարձակումներուն պատճառ կը նկատուի Թուրքիոյ ժողովուրդին դժգոհութիւնը թրքական ոսկիի արժեզրկումէն ետք եւ դրամահոսութեան աճէն (աւելի քան՝ 70%): Այս ձեւով փորձ կ'ըլլայ ժողովուրդին բարոյականը բարձրացնել: Քրտական շրջանակներու համաձայն, աւելի քան երբեք բանակն է որ իր կամքը կը պարտադրէ Տիկին Չիլլէրի: Այս գործողութեան պատճառով Թեհրան աղդարարագիր մը յղած է Անգարայի, զանգատ յայտնելով որ թրքական յարձակումին ընթացքին սահմանամերձ իրանեան գիւղ մըն ալ ռմբակոծուած ու ինը հոգի ըսպաննուած են:

Վ. ԺԻՐԻՆՈՎՍԿԻ վռնտուելէ ետք Սլովենիայէն, Յունուար 30-ին Սերպիա ժամանած է: Զինք հիւրընկալողները նոյնիսկ յատուկ պատուիրակութիւն մը ղրկած են մինչեւ Փեչտա (Հունգարիա) որպէսզի ցամաքի ճամբով Պելկրատ բերեն: Ջերմ խօսքեր ըրած է ի նպաստ Սերպերուն. - «Ձեր բոլոր կորուստները կը փոխարինենք եւ կը պատժենք ձեր թշնամիները: Երբեք պիտի չզլացանենք ձեզի, սահմանակից ապդ էք, սլաւ աշխարհը կը պաշտպանէք»: Անգամ մը եւս կրկնած է թէ «Ռուսաստան պատմական դեր մը ունի հարաւը» Նախքան աւելցնելը՝ Թուրքիոյ ներառնուիլը ռուսական կայսրութեան մէջ: Զեխիան ալ Մոռաւիան պիտի կորսնցնէ ի նպաստ Գերմանիոյ եւ պիտի սահմանափակուի՝ Փրակայի եւ քանի մը արձարաններու:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Պէյրութի դեսպանատան Ա. քարտուղարը սպաննուեցաւ, Յունուար 29-ին: Կը կարծուի թէ քաղաքական մահափորձ է:

ՍԱՎՈՒԱՅԻ ձիւնահոսքերու զոհ գացին 9 հոգի (5 բրիտանացի բժիշկ) Կիրակի օր:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ մէջ, Յունուար 29-ին, Պալատիւր բացումը կատարեց Նորակառոյց մեծ թանգարանի մը: 7000 քառակուսի մեթր տարածութեան մէջ, մշտական կերպով կը ներկայացուին 1200 գործեր:

ՄԵԾՆ - ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ գահաժառանգ իշխանը՝ Շառլ որոշեր է խզել իր հոմանուհիին՝ Գամիլլայի հետ կապը, նախընտրելով, օր մը, թագաւոր ըլլալ:

ՆԻՍ

ԿԻՍԱՄԱՐԿԱՒԱԳԱՑ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Շրջանային Խորհուրդը Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց, ընդառաջելով Նիսի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւի եւ վարչութեան խնդրանքին՝ կը կազմակերպէ Կիսամարկաւագաց ձեռնադրութիւն

Կիրակի, Փետրուար 6, ժամը 10-ին Նիսի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ:

Կը պատարագէ եւ ձեռնադրութիւնը կը կատարէ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Հարաւային Ֆրանսայի
Կաթ. Պատուիրակի Փոխանորդ

Կը ձեռնադրուին՝
Դպիրներ
Տիրացուներ՝
Կարպիս Մոստիչեան
Վարդան Մանկասարեան
Սեփոն Գայմագճիլար
Դիւցազն Օհանեան

Աշխատասիրութեամբ՝
ԽԱՉԱՏՈՒՐ ՔՀՆՅ. ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

Պատարագը կ'երգէ՝
ՍԱՅԱԹ - ՆՈՎԱ Երգչախումբը
Ղեկավարութեամբ՝
Պր. Խաչիկ Երզմադեանի

Հիւրասիրութիւն՝ Պատարագի աւարտին Պարսամեան համալիրի հանդիսասրահին մէջ:

L'ASSOCIATION ARMÉNIENNE D'AIDE SOCIALE

77, rue Lafayette
75009 Paris
Tel. : 48. 78. 02. 99

RECHERCHE
GOUVERNANTE
POUR MAISON DE RETRAITE
Région Parisienne
Langues parlées FRANÇAIS/ARMENIEN
POSTE A RESPONSABILITE.
Pour toute information :
S'adresser au Siège tous les jours de 14h à 18h30.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Տիկնանց Յանձնախումբը կը կազմակերպէ տարեցներու՝ մեծ հայրերու եւ մեծ մայրերու

ՏՕՆ

Կիրակի, Մարտ 6, ժամը 15-ին

Սահակ - Մեսրոպ Մշակութային կեդրոնի Արծրունի Զըրաչեան սրահին մէջ:

MARSEILLE
MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE

12 - 14, rue St.-Bazile, Marseille 1er

RENCONTRE

avec
Monsieur
Raphaël BAGOYAN
Ministre d'Etat de la République d'Arménie
Président de la Commission Centrale d'Aide Humanitaire

Accompagné de
M. BORIS HAROUTUNIAN
Vice-Ministre de l'Industrie
M. Manuel Mélikian, 1er Conseiller du Département des Relations Extérieures du Gouvernement
M. Kalouste Gamazian, Président de l'Unité «Matériaux et Construction» d'Arménie

Et en présence de *M. Vartan Kukuyan*, Président de la communauté arménienne de Krasnodar-Kuban (Fédération de Russie)

Vendredi 4 Février à 20 h 30

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պուլվար Օտտոյի Լէօլա Սասունի մասնաճիւղը, ընդհանուր ժողով կը գումարէ Շաբաթ, Փետրուար 5-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 14.30-ին:

Անդամներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Սովորական հաւաքատեղին:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son centre de vacances de Bellefontaine pour les séjours des mois de juillet et août :

Directeurs	Economes
Assistants sanitaires	Cuisiniers
Moniteurs (avec B.A.F.A. de préférence).	

Ecrire à :
C.B.A.F. — 17, rue Bleue, 75009 Paris

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սփիւռ -- Կոմիտաս երգչախումբի 70-ամեակի համերգը, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար լաւագոյն երգիչներու եւ նուագախումբի:

Այս առթիւ ղեկավար
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ-ի
երաժշտական նոր ստեղծագործութիւնը՝

«ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹԻ ԾՆՈՒՆԴԸ»

կը մեկնաբանուի՝
Մարտ 18, 1994, ժամը 20.30-ին՝
Grand Amphithéâtre de la Sorbonne

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. -- Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի 79-րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը՝ Մարտ 20-ին Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ, Կիրակի, ժամը 13-ին ճաշով:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՄՈՄԱՎԱՌՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԱՀԱՆԴԷՍ

կեսարական թէյով եւ բեթէով

նախագահութեամբ՝
Տիկին
ՀԻԼՏԱ ԳԱԼՖԱԵԱՆ - ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ

Կիրակի, Փետրուար 6, ժամը 16-ին
Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալեք Մանուկեան կեդրոնի մեծ սրահին մէջ
118, Քուրսէլ փողոց, 75017, Փարիզ

Գեղարուեստական բաժին
Հայկական նուագ, երգ, արտասանութիւն:

Սիրայօժար կը մասնակցին. -
ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՎԵԶԻՐԵԱՆ
ԼՕԺԷՆԻ ԱՃԷՄԵԱՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ
ՋԱՐԵՀ ԱՃԷՄԵԱՆ
ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ
ԲԻՒԶԱՆԴ ՖԸՆՏԸԳԵԱՆ

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր Հայերը՝ առանց խտրութեան:
Մուտք՝ 60 Ֆր.:

REMERCIMENT

L'Association «*Chene*» tient à remercier tous ceux, journaux, associations ou particuliers, qui par leur soutien ont permis que cette année encore sa grande braderie annuelle soit un succès. Le bénéfice s'élève à 115.000 F. et nous ne manquerons pas de vous tenir informé de l'utilisation qui sera faite de cette somme.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Նոր տարուան եւ Սուրբ Ծնունդի առթիւ կատարուած խաղաղինի հետեւեալ նուէրները. -

Տիկին Էլիզապէթ Գըրպըրզեան 250, Տիկին Օտէթ Լըփաժ 500, Տէր եւ Տիկին Տարօն Սարհատեան 1000, Տիկին Հէքիմեան 100, Պր. Ժան - Գլօտ Օտապաշեան 500, Պր. Պերճ Գալտիրաքօղլու 100, Պր. Արտեմ Աղալեանց 500 տոլար, Տէր եւ Տիկին Ալէն Տամլամեան 400, Տիկին Էլպիս Առաքելեան 200, Տէր եւ Տիկին Արա Երեւանեան 1000, Տէր եւ Տիկին Րիշար Ժերանեան 300, Տիկին Ֆլորիտա Տիւմա 500, Պր. Պեռնար Փափազեան 100, Տէր եւ Տիկին Ժան Հազնատարօֆ 200, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Շահինեան 100, Տէր եւ Տիկին Ա. Հաչմանեան 100, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Գրիգորեան 250, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պագըրճեան 500, Պր. Ժան. Գիյոմ Օճագճեան 100, Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Ծիպօղլեան 250, Տէր եւ Տիկին Նուպար Դաւիթեան 250, Պր. Ազատ Զատիկեան 1000, Ժամին հաստատութիւն 500, Տէր եւ Տիկին Արամ Աբիկեան 2000, Տէր եւ Տիկին Վահէ Պասմաճեան 500, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Գըրմըզեան 300, Տէր եւ Տիկին Ժագ Գասապեան 300, Պր. Ժան Դաւիթեան 150, Տէր եւ Տիկին Հ. Հրաչեան 500, Տիկին Վերոնիկ Աւետիսեան 350, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Յակոբեան 500, Ա. Ֆրէնկեան եւ զաւակունք՝ 300, Պր. Րոժէ Թոփալեան 800, Տէր եւ Տիկին Յարեթ Յարութիւնեան 1000, Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան 100, Պր. Եդուարդ Պիւքիւճեան 200, Պր. Ժան -Փօլ Պէօ 100, Տիկին Հուսոյեան 50, Պր. Ժան Տէվէճեան 1000, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Յակոբեան 6000, Տէր եւ Տիկին Հերվէ Նալպանտ 100, Տիկին Մարսէլ Մինասեան 250, Պր. Կարապետ Դանիէլեան 200, Տիկին Րիվէ 500, Տէր եւ Տիկին Կ. Օհանեան 3000, Տէր եւ Տիկին Ժան Մինասեան 500, Տիկին Սեդա Պահարեան 200, Տիկին Անտրէ Արսլանեան 200, Տէր եւ Տիկին Օ. Մերտանեան 100, Տիկին Համեստ Քիւրքճեան 150, Տէր եւ Տիկին Ժերար Թէրլէմէզեան 250, Տէր եւ Տիկին Ակօ Գաւուքճեան 300, Տէր եւ Տիկին Ժագ Այվազեան 200, Տէր եւ Տիկին Սերժ Ալթունեան 150, Պր. Լեւոն Տուրտունեան 500, Տիկին Մարի Քիւրքճեան 200, Տիկին Արշալոյս Ճենազեան 300, Տէր եւ Տիկին Շառլ Պօյաճեան 200, Տէր եւ Տիկին Խորէն Գասապեան 250, Պր. Մովսէս Պչաքճեան 250 Փրանք:

(Շար.)

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 2
MERCREDI
2 FEVRIER
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.252 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 69e ANNEE — N° 18.252

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE»

(1er Février)

GUERRE TOTALE EN AZERBAïDJAN
(Sophie Shihab)

Այս խորագրին տակ, «Լը Մոնտ» երկար թղթակցութիւն մը լոյս ընծայած է զոր կը ստորագրէ շրջանի հարցերուն լաւատեղեակ լրագրողուհի մը՝ Սոֆի Շիհապ: Բաքուէն ղրկած իր թղթակցութիւնը մասնաւոր նորութիւններ չի բերեր անոնց որոնք օրը օրին կը հետեւին դէպքերուն, եթէ նոյնիսկ կարգ մը մանրամասնութիւններ կուտայ Ազրպէյճան տիրող մթնոլորտին եւ կարգ մը դէպքերու մասին: Սկիզբէն, լափալիսեան հաստատում մը կ'ընէ, երբ կը գրէ թէ Ռուսաստան, ուրկէ կուգան երկու կողմերու զէնքերը, բոլորովին ազատ է հոն խաղալու համար իր շահերու համապատասխան նկատուած դերը, արեւմտեան պետութեանց այլեւս համակերպած համաձայնութեամբ:

Թղթակցութեան առաջին տողերուն մէջ, զոհերու բաւական մեծ թիւ մը կուտայ, գրելով.- «Երբեք, մարտերը այսքան մահացու չէին եղած - հինգ շաբթուան մէջ ութ հազար մեռեալ եւ վիրաւոր» առանց մանրամասնելու մեռեալներու եւ վիրաւորներու առանձին թիւերը, ոչ ալ կը ճշդէ կողմերը, ինչ որ շփոթութիւն ալ կը ստեղծէ, երբ աւելի ետք կը գրէ թէ Բաքու կը քօղարկէ մեռեալներու իր թիւը («Շատ մեռեալ ունինք, բայց, Հայերը՝ աւելի ունին»), ինչ որ կ'աւելցնէ սխալ է. - «Հինգ ամիսներու («Յառաջ» թէ՞ հինգ շաբթներու) յարձակումը արդէն իրենց 1000 մեռեալէն աւելի արժած է, ըստ չէզոք դէտերու որոնք կը հիմնուին վիրաւորներու թիւին վրայ՝ ութ հարիւր Ցոնուարի առաջին շաբթուան համար: Նոյն աղբիւրներու համաձայն, կը շարունակէ Ս. Շիհապ, «կ'ըսուի թէ հայկական կորուստները որոնք միշտ նուազ էին Ազերիներէն, նոյն համեմատութիւններու հասնելու վրայ են. - մօտ 700 հայ մեռած կ'ըլլան նոյն ժամանակաշրջանին, ինչ որ հանդուրժելիին սահմանն է Լ. Ղարաբաղի եւ իր - առաւելագոյն 15.000 զինեալներուն համար, ինչ որ կը ստիպէ Հայաստանը, որ իր բանակին ոչ - յանձնառուի առասպելը կը պահպանէ «կամաւորներ» կանչելով»:

Այս թիւերը, գոնէ ինչ կը վերաբերի Հայերուն չափազանցուած են, բարեբախտաբար: Պարզ է որ հայկական ուժերը կորուստներ ունեցան եւ ունին, բայց, համեմատութիւնները նուազ են:

Լրագրողուհին կը խոստովանի թէ Ազերիներու յառաջխաղացումները (մինչեւ Հորատիզ) աննշան են բաղդատմամբ յարձակման մասնակցողներու մեծ թիւին եւ ծանր կորուստներուն: Խօսք կայ, կը գրէ, որ բնակիչները իրենց կեանքը կը վտանգեն թշնամիին կրակին տակ փորձելով իրենց վիրաւոր զաւակները տեղափոխել:

Ռուսաստան զինուորական կայաններ ունի Հայաստան եւ Վրաստան, բայց ո՛չ Ազրպէյճան: Ալիեւ համակերպեցաւ ՀԱՊ-ի մաս կազմելու, բայց, չէ համաձայնած որ ռուսական բանակը Ազրպէյճան վերադառնայ: Կ'ընդունի միայն, սկզբունքով, որ «միջ - դիրքային» ռուս զօրքեր տեղադրուին հայկական ուժերու քաշուելէն ետք: Բայց, այս վերջիններն ալ կը մերժեն շարժիլ առանց ապահովութեան չօշափելի երաշխաւորութիւններու Լ. Ղարաբաղի համար: Արդ, Ռուսերն ալ կը պահանջեն, նախքան իրենց զօրքերը տրամադրելը - որոնք, կ'ըսեն պէտք է նաեւ խաղաղութիւնը պարտադրեն - վերադարձնել Ազրպէյճանի իրենց կայանները, ինչպէս նաեւ Իրանի եւ Թուրքիոյ հետ այս երկրին սահմաններուն հակակշիռը:

Ս. Շիհապ կը ճշդէ որ օտար լրագրողները բայց՝ Թուրքերէն - արտօնութիւն չունին ռազմաճակատին մօտենալու: Բաքուի մէջ, կը վկայէ, անխիղճանութիւնը եւ ծայր աստիճան լարուածութիւնը պակսած են եւ Ալիեւ «վերջին յոյսը» կը մնայ ժողովուրդին համար: Կացութեան վերլուծումին մէջ, Ս. Շիհապ կը յիշէ նաեւ թէ Իրան կ'օգնէ Ազրպէյճանի որպէսզի Թուրքիոյ ազդեցութեան տակ չիյնայ, բայց, զօրավիգ է նաեւ Հայաստանի: Գալով Ռուսաստանի, կասկած կայ, նաեւ Բաքու եւ Երեւանի կողմէ, որ կ'ուզէ երկարաձգել, եթէ ոչ պատերազմը, գոնէ անկայունութեան կացութիւն մը որ արդարացնէ իր ներկայութիւնը:

Այլ թղթակցութիւն մըն ալ կայ Սոֆի Շիհապէն նոյն էջին վրայ, այս անգամ ղրկուած Իմիշլիէն (իրանեան սահման) ուր կան ազերի գաղթակայաններ:

«LE QUOTIDIEN DE PARIS»

(1er Février)

MACHIAVELIQUE
(Pierre Verluise)

Ցօղուածագիրը ծանօթ անուն մըն է Հայերուն համար: Ստորագրած է բազմաթիւ յօդուածներ, նոյնիսկ գիրք մը (*Arménie : La fracture*): Այս անգամ կ'անդրադառնայ ընդհ. կացութեան՝ «ո՞ւր կ'երթայ Ռուսաստան», բայց, առանձին հատուած մըն ալ ունի Ղարաբաղի հարցին նուիրուած: Ինք ալ յստակ կը ներկայացնէ Ռուսաստանի դերը: Ան՝ թէ՛ Հայաստանի, թէ՛ Ազրպէյճանի զօրավիգ է: Իրականին մէջ, կ'ըսէ, Ռուսաստան կը ձգտի պահպանել ՀԱՊ-ի սահմանագլուխները: Փ. Վերլուիզ կը ջանայ քաղաքական այլ վերլուծումներ ալ ընել որոնք բաւական ընթացիկ են:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՂՐԻՄԻ նախագահ ընտրուեցաւ Եուրի Մեշկով եւ այս ընտրութեամբ Ուկրանիոյ այս ինքնավար հանրապետութեան ռուսախօս մեծամասնութիւնը արտայայտեց Ռուսաստանի կցումի իր փափաքը: Արեւմտեան մամլոյ մը այս առթիւ յայտարարած է Կիեւի մէջ. - «Այժմ բոլոր տուեալները կան որպէսզի Ղրիմի քաղաքական տագնապը ռազմական կնճիռի վերածուի. - ռազմագիտական շրջան մը, ցեղային լարուածութիւններ, դժուարութեանց մէջ գտնուող երկու մեծ Պետութիւններ՝ Ռուսաստան եւ Ուկրանիա, որոնք երկուքն ալ իրենց ուշադրութիւնը կը կեդրոնացնեն շրջանին վրայ»: Մեշկով կցումի կողմնակից է եւ իր ընտրութիւնը կրնայ պառակտել Ուկրանիան: Ղրիմ 27.000 քառակուսի քիլոմեթրի վրայ կը տարածուի Սեւ ծովուն եւ Ազովի ծովուն միջեւ: Երկու ու կէս միլիոն բնակիչ ունի, որոնց 67%-ը՝ Ռուս, 18%-ը Ուկրանացի, 10% ալ մահմետական Թաթար եւ մնացեալն ալ շուրջ 20 տարբեր ազգութիւններ: Թերակղզին Թուրքերուն ձեռքէն առած է Կատարինէ Բ. կցուած է Ռուսաստանի 1783-ին: 1854-էն 1855 ռազմադաշտը եղած է այն պատերազմին զոր կը մղէին Ֆրանսա, Մեծն - Բրիտանիա, Օսմանեան կայսրութիւնը ընդդէմ Ռուսաստանի:

1954, ՓԵՏՐՈՒԱՐ ՄԷԿ-ին է որ արբայ փիէր կոչ կ'ընէր անապաստան անձերուն համար եւ ծնունդ կ'առնէր ազգային համախոհութեան շարժում մը: Երեքշաբթի օր, բոլոր թերթերը էջեր կը նուիրէին անոր զոր «Լիպերասիոն» կը կոչէ «Le

(Շար.ը Դ. էջ)

(Շար.ը Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐԵՒԱՆ ՀԱՆԳՐՈՒԱ՞Ն ՀԱԼԷՊ - ՍՕՉԻ ԹՌՈՒՉՔՆԵՐՈՒՆ

«Հիւրրիյէթ» օրաթերթը Փետրուար 1-ի թիւով առաջին էջի զգայացունց խորագրով մը այն տպաւորութիւնը կը ստեղծէ թէ յայտնութիւն մը կ'ընէ. բուածը այն է որ թրքական օդային ուժերու ռատարները ստուգած են թէ Հալէպէն Սոչի թռչող ռուսական եւ ուկրանական օդանաւերը իրենց թռիչքը կ'առնեն Երեւան, հոն փոխադրելով զէնք եւ ՓԲՓ-ի ահաբեկիչ: Թուրքիա մեկնելով այս տուեալէն, աղդարարութիւն ուղղած է Ռուսաստանի եւ Ուկրանիոյ, ըսելով որ այդ թռիչքները շարունակուելու պարագային, թրքական օդային ուժերը պիտի միջամտեն ու թրքական օդային տարածքը մտնելու արտօնութիւն պիտի չտան այդ օդանաւերուն: Թերթը կ'աւելցնէ թէ ստուգուած չէ տակաւին որ զինամթերքը ինչ ճամբով, կամ որոնց միջոցով կը հայթայթուի, Հայաստան զըրկուելու համար:

Առաջին անգամը չէ որ թուրք մամուլը նման զգայացունց լուրեր «կ'արտադրէ» Հայաստանի առընչութեամբ, երբ իրեն միայն ծանօթ պատճառներով ատիկա հարկաւոր կը նկատէ: Ոչ մէկ շօշափելի տուեալի վրայ հիմնուած այս լրատուութիւնն ալ, հետաքրքրական է գիտնալ թէ ի՛նչ նպատակ կը հետապնդէ «Հիւրրիյէթ»ի խմբագրութեան համար: Կարելի է մտածել թուրք հանրային կարծիքը ներքին անելներու ծանրութենէն այլ կողմ դարձնելու մտադրութեան մը մասին որ ընթացիկ հոլովոյթ է թուրք իրականութեան մէջ.ատոր հետ կարելի չէ նաեւ չանդրադառնալ Մեսրոպ Եպիսկ. Մութաֆեանի կողմէ Պոլսոյ թրքական թերթերէն մէկուն տրուած հարցազրոյցին ընթացքին ըսուածին, թէ ինք Սեպտեմբեր 6-ի մը ռահանձայնը կը լսէ....:

Թերեւս «Հիւրրիյէթ»ի նպատակն ալ փութացնել է այդ ոտքերուն քայլերը...:

ՄՈՍԿՈՒԱ Կ'ԱԶԴԱՐԱՐԷ

Թուրքիոյ Մոսկուայի դեսպանատունը հեռագիր մը ղրկած է Անգարա ուր ռուս Արտաքին նախարարութեան հետեւեալ յայտարարութիւնը մէջբերուած է. «Ռուսաստան պիտի չքոյլատրէ որ շրջանային ուժեր (իմա՝ Թուրքիա, Իրան) փորձեն ընդլայնուած համայնքներ ստեղծել ազգային կամ կրօնական դրօշներու տակ: Ռուսաստան գործնապէս պիտի ջանայ արգելք ըլլալ երրորդ կողմի երկիրներու ջանքերուն որոնք կրնան իրեն սահմանակից շրջաններու մէջ զինուորա - քաղաքական ներկայութիւն մը իրականացնելու միտիլ»:

Լուրը հաղորդելով «Ուոլ Սթրիթ Ճըրնըլ» կ'ըսէ թէ ռուս դիւանագէտ մը վերջերս հետեւեալ յայտարարութիւնը ունեցած է Երեւանի մէջ. «Որեւէ կարելիութիւն չկայ որ թոյլ տանք որ Ղարաբաղի հարցը Թուրքիոյ նպաստաւոր լուծումի մը յանգի»:

«ՄԻԼԼԻՅԷԹ»Ի ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ ՏԻԿԻՆ ՄԻԹԵՐԱՆԻ ՀԵՏ

«Միլլիյէթ» օրաթերթին Փարիզի թղթակիցը երկու մասով հարցազրոյց մը կատարած է Տիկին Միթերանի հետ (Յունուար 29 - 30) առաւելաբար Թուրքիոյ քըրտական հարցին մասին: Թերթին առաջին էջէն յայտարարուած զրոյցը կը կրէ «Դէմ եմ ՓՔՔ-ին» խորագիրը եւ ունի որպէս ենթախորագիր, ի մէջ այլոց, «"Միլլիյէթ"ի ընթերցողներուն ըսէք, ես կը սիրեմ թուրք ժողովուրդը: Շատ կը սիրեմ թուրք ժողովուրդը», արտայայտութիւնները որոնք տեղ չեն գտած զրոյցին բնագրին մէջ:

Խօսելով Քիւրտերու մասին, Տ. Միթերան կ'ըսէ. - «այս հաւաքականութիւնը հազարաւոր տարիներէ ի վեր կ'ապրի այդ հողերուն վրայ. ունի ուրոյն լեզու եւ մշակոյթ ու այդ լեզուն կը գործածէ Քրիստոսի ծնունդէն առաջուան շրջաններէն իսկ: ... Ո՞ր սկզբունքով արգելք դրուեցաւ որ այս հաւաքականութիւնը իր պատմութեամբ, գրականութեամբ եւ արուեստով մասնակցի աշխարհի մշակութային բազմատարրութեան: Օսմանեան շրջանին մշակութային նման սահմանափակում չկար»:

Տիկին Միթերան կը զանազանէ քիւրտ հաւաքականութիւնն ու ՓՔՔ-ն. այսուհանդերձ, այս կազմակերպութեան գոյութիւնը կը նկատէ ըմբոստացում մը, նման վերջին երեք քառորդ դարու ընթացքին արձանագրուած քրտական ըմբոստութիւններուն որոնց բոլորն ալ արիւնահեղութեամբ զսպուած են: «Ֆրանս - Լիպէրթէ»ի նախագահուհին Քիւրտերու կիրարկուած ճնշումներէն իրեն ծանօթ օրինակներ յիշելով, կ'ըսէ. - «Ես չեմ դատեր, չեմ դատապարտեր: Միայն կը ջանամ հասկնալ այն քաղաքականութեան նպատակը որ առ ոչինչ կը նկատէ քրտական ներկայութիւնը եւ կը քանդէ անոր բնակավայրերը»:

Տիկին Միթերան անել մը կը նկատէ ներկայի կացութիւնը որուն լուծումը կարելի է գտնել միմիայն քիւրտ կամ ոչ քիւրտ Թուրքերու ջանքով: Որպէս նախաքայլ, ան հարկաւոր կը նկատէ ջնջել խնդրոյ առարկայ շրջանին մէջ հռչակուած արտակարգ վիճակը:

Զրոյցին վերջին մասին մէջ թուրք լրագրողուհին կը հարցնէ թէ Տ. Միթերան ի՛նչ կը մտածէ եւրոպական այն երկիրներուն մասին որոնց տարածքին արգիլուեցաւ ՓՔՔ-ի գործունէութիւնը եւ թէ եթէ երկրի մը իշխանութեան մաս կազմէր, ինք եւս կ'արգիլէ՞ր այդ կազմակերպութիւնը: Պատասխանը բաւական կտրուկ չէր ունի. «Լաւ մը տեղաւորեցէք ձեր գլխուն մէջ թէ ես ոչ մէկ երկրի իշխանութեան մաս կը կազմեմ, այլ ներկայացուցիչն եմ կառավարութիւններէ անկախ կազմակերպութեան մը: Անշուշտ պարտաւոր ենք ուշադրութեամբ նկատի առնելու մեր երկիրներուն կողմէ տրուած որոշումները եւ անշուշտ պէտք է մեր կարծիքը ունենանք, սակայն այդ կարծիքներուն մասին չեմ վիճաբանիր օտար թերթի մը սիւնակներուն մէջ»:

Տ. Միթերան գրեթէ նոյն ձեւով կը պատասխանէ հիւսիսային Իրաքի մէջ քրտական պետութեան մը հիմնումին հաւանականութեան մասին հարցումին, աւելցնելով միայն թէ «այնտեղի Քիւրտերը փաստեցին որ կրնան ժողովրդավար շարքերու տակ ապրիլ»: Կը կրկնէ թէ Թուրքիոյ մէջ խաղաղութիւնն ու հարցին լուծումը կրնան միայն այդ երկրին բնակիչները ապահովել. Թուրք ու քիւրտ: Այս զրոյցը կ'աւարտէ Ս. Ցփայլի հետեւեալ խօսքով. «թախիծը կենդանութեան աղբիւր չէ»:

ԱՀԱԶԱՆԳ՝ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Տարուան վերջին թիւով (Դեկտ. 31) ծանր հրապարակում մը ունի ՀՌԱԿ-ի հայաստանեան պաշտօնաթերթ «Ազգ» օրաթերթը: Ա. էջին վրայ «Ահազանգ» խորագրուած սիւնակներու մէջ բուածը այն է որ նոյն կուսակցութիւնը ահազանգած է թէ «Մամուլը շնչահեղձ է լինում»: Այդ կացութեան որպէս պատճառ կը ներկայացուի անտեսական ճգնաժամը որ կ'ազդէ թուղթին, տպարանի ծախքին, վառելիքին. ու ասոնց հետ «որոշ օղակների միտումնաւոր ու երբեմն անտարբեր վերաբերմունքը»ը մամուլը հասցուցած են տագնապալի կացութեան: Որոշ թերթեր դադրեցուցած են իրենց հրատարակութիւնը, ուրիշներ ստիպուած նուազեցուցած են տպաքանակը, անտեսելով նոյնիսկ ընթերցողներու պահանջքը: Ինչ որ աւելի տխուր է բուածին մէջ, հետեւեալն է. «միւս կողմից, նկատւում է հարկատուներից գանձուող սուղ միջոցների հաշուին պահուող «պետական» զանգուածային լրատուութեան միջոցների վրայ հաստատուած միակուսակցական մենաշնորհի ամրապնդում»: Ուշադրութիւն կը հրաւիրուի նաեւ «դեղին» կոչուած այլասերող, այլանդակող մամուլին ներկայացուցած վտանգին: Ապա կրկին խօսքը կ'արնչուի իշխանութեան. յատկապէս Արտաքին Նախարարութեան որ կ'ըսուի թէ «անբարեացակամ», «անհանդուրժող» վերաբերում ունի մամուլին հանդէպ: Ժողովրդավարութեան, որ այնքան յաճախակի ու երբեմն անարդարանալի կերպով ալ որպէս արդարացում կը հրամցուի ծուլին ու չխտակին, բաւական ծանր հարուած մը կ'ըլլայ հետեւեալ տողերով արտայայտուած տրտունջը. «մի շարք նախարարութիւններ ու գերատեսչութիւններ մամուլի առաջ վերածուել են փակ հիմնարկների, մինչդեռ չեն խորշում երբեմն ու պետական մամուլը չարաշահել ինքնաքարոզչութեան նպատակով»: Այս ծանր ամբաստանութիւնը քայլ մը անդին աւելի յստակ թիրախ կ'առնէ Ներքին նախարարութիւնը որ «թոյլ է տալիս մարդու իրաւունքների կոպիտ խախտումներ, միւս կողմից խոչընդոտում լրագրական ազատ հետաքննութիւն անցկացնելու իւրաքանչիւր փորձ»:

Այս վերջին երկու նշումները կուգան ըսելու որ մամուլի տագնապին հեղինակը, ինչպէս յայտարարութեան առաջին մասէն կը թելադրուի, տնտեսական նեղութիւնը չէ միայն. այլեւ աւելի ծանրակշիռ բան մը որ իշխանութիւններու կեցուածքն է: Ատով, կ'ըսուի թէ «Հանրապետութեան առաջատար մամուլը շնչահեղձ է լինում, զրկւում զարգացման ու կատարելագործման հնարաւորութիւններից, դուռը բաց թողնելով առեւտրականացած կամ այլասերող թերթերի ծաւալման ու քարոզչական արտաքին կասկածելի միջամտութիւնների առաջ»:

Այս դժգոհութիւններուն կը հետեւին ՀՌԱԿ-ի վարչութեան առաջարկները՝ Հայաստանի նախագահին, կառավարութեան ու Գերագոյն Խորհուրդին: Առաջինը թուղթի ներմուծման խնդրին կարգաւորումին կը վերաբերի, երկրորդը «Արմէնփրէս» մամուլի գործակալութեան արդիականացումին, եւայլն: Յետոյ, կ'առաջարկուի Խորհրդարանի յառաջիկայ նստաշրջանին որպէս հրատապ խնդիր օրակարգի նիւթ դարձնել հեռատեսիլ - ձայնասփիւռի Պետական Կոմիտէին եւ «պետական» թերթերուն կարգավիճակը ու որոշել զանոնք զերծ պահել գործադիր իշխանութեան եւ իշխող խմբաւորումին մենաշնորհային ազդեցութենէն:

Այս բոլորը կարդալով մարդ բնականաբար հարց կուտայ ինքն իրեն թէ ի՞նչ կ'ընէ, ի՞նչով զբաղած է Մամուլի եւ զանգուածային տեղեկատուութեան յանձնաժողովը որ նախ պէտք է անդրադառնար նման հարցերու կուտակումին, յետոյ նաեւ անհրաժեշտ միջամտութիւններ կատարէր անոնց լուծումին համար: Բայց ՀՌԱԿ-ի պոռթկումը այն տպաւորութիւնը կը գործէ թէ այդ յանձնախումբը աւելի կարեւոր հարցեր ունի հետապնդելիք, քան մամուլը շնչահեղձութեան տանող կացութեան մը քննարկումը:

ՀՌԱԿ-ի առաջարկները կ'ուղղուին նաեւ այս մարմնին: Անկէ կը պահանջուի աւելի գործօն ներկայութիւն. «դուրս գալ դիտորդի վիճակից եւ մօտիկից հետեւել ու պաշտպանել մամուլին ու լրագրողներին՝ արհեստավարժ աշխատանք կատարելու գործում»:

Առաջարկ - պահանջքի դիմումով Արդարադատութեան նախարարութեան ալ կ'ըսուի թէ պէտք է սուղէ պոռնկագրական, էրոթիկ եւ այլասերող թերթերու արտօնագիրները եւ ապօրինութիւններու պարագային համապատասխան միջոցներ ձեռք առնէ:

ՀՌԱԿ-ի դիմումը երբ նկատի առնուի, հաւանօրէն առաջարկներու գոհացումին ամէնէն դժուարը պիտի ըլլայ այս վերջին կէտը: Ի՞նչպէս, ի՞նչ միջոցով կարելի պիտի ըլլայ հասկցնել թերթերու թէ անընդունելի պարագաներ կը ներկայացնեն իրենց սա կամ նա հրապարակումով, լուսանկարով, եւայլն, երբ ազատութեան յաճախ սխալ ըմբռնում մը ամէն բանի իրաւունք ունենալու ինքնավստահութիւնը տուած է, ոչ միայն մամուլի աշխարհի մարդոց:

ՀՌԱԿ-ի դիմումնագրին յատկապէս որոշ կէտերը, ինչպէս այլասերող թերթերու պարագան եւայլն, լուրջ ուշադրութիւն կը պահանջեն, երբ նկատի առնուի որ գրեթէ, կամ մասամբ, պատերազմական իրավիճակ ապրող երկիր է Հայաստան: Կայ շրջափակումը, կան սահմանամերձ շրջաններու պարբերական ռմբակոծումները, կայ ուժանիւթի տեւական տագնապը. ազդակներ որոնք բնականոնին նուազագոյնն ալ չեն ձգեր արդէն չարչրկուած ժողովուրդի մը: Այս պայմաններուն մէջ, ուժանիւթի, թուղթի գործածութիւնը բնական է որ ենթարկուի վերին հակակշիռի մը որ հիմնուած ըլլայ առաջնահերթութեան առողջ տուեալներու վրայ:

Հակառակ պարագային, եթէ նաեւ չլսուին նման ահազանգներ, ամէն առիթով Հայաստանի ժողովրդավարութեան երաշխիք ցոյց տրուած ազատ մամուլը բաւական այլանդակուած պատկեր մը պիտի պարզէ: Անկէ պիտի բացակային որակն ու լրջութիւնը, ասպարէզը ձգելով աւելորդին, մինչեւ իսկ վնասակարին: Այս պատճառով, հետաքրքրական է սպասել խնդրին զարգացման յառաջիկայ փուլերուն, ահազանգին արձագանգներուն, տեսնելու համար թէ պատկան իշխանութիւնները ինչ խնամքի պիտի արժանացնեն ժողովրդավարութեան գլխաւոր չափանիշ մամուլը:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ԺԹ. ԵՒ Ի. ԴԱՐԵՐՈՒ ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐԸ

Հեղինակ՝ ՇԱՀԷՆ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

1993 Դեկտեմբերին Կրընոպլը քաղաքին մէջ, Օտառ Պլանշօ տպարանէն լոյս տեսաւ «ԺԹ. եւ Ի. դարերու Հայ նկարիչներ» գեղատիպ եւ մեծածաւալ հատորը, որուն հեղինակն է Շահէն Խաչատրեան՝ Հայաստանի Ազգային Պատկերասրահի եւ Մարտիրոս Սարեան Թանգարանի տնօրէնը:

250 էջերու մէջ, աշխարհի զանազան եւ հռչակաւոր թանգարաններէն, անձնական թանկագին հաւաքածոներէ ընտրուած 192 գործերով 26 մեծարժէք նկարիչներ, հայրենաբնակ կամ Սփիւռքի, առաջին անգամ ըլլալով ներկայացուած են համատեղ, ինչ որ ինչպէս կը գրէ Շահէն Խաչատրեան՝ «Բացառիկ հնարաւորութիւն է ընձեռում հետամուտ լինելու աշխարհով մէկ ցրուած ժողովրդի արուեստի ներկայացուցիչների հոգեկան խոկումների միասնութիւնը»: Նոյնքան վաւերական տաղանդներ, արուեստագէտներ ներկայ են հոն, ոմանք տիրապետող, ոմանք քիչ մը մոռցուած եւ վերագնահատութեան արժանի, ուրիշներ ճանչցուելու եւ մտնելու գեղարուեստական մշակոյթի անդաստանին մէջ:

Որքան որ այս հատորը չի կրնար ըլլալ պատկերացումը հայկական հարազատ նըկարչութեան մը իր յատկանիշներով, իր ինքնատպութեամբ որպէս մէկ դպրոցի կամ շրջանի մը արտայայտութիւնը, քանի աշխարհագրականօրէն արուեստագէտներէն ոմանք հեռու են իրենց արմատներէն, ազգային ակերէն եւ իւրաքանչիւրը սնած «իր աշխարհ»ին մէջ եւ տարբեր տարբեր նիւթերով, սակայն հասարակական գիծ մը կայ որ հողին կոչն է: Չկայ նկարչութիւն, չկայ արուեստ որ իր արմատները խարսխած չըլլայ իր հողին: Մարտիրոս Սարեան կ'ըսէ՝ «Հողը կենդանի էակ է: Նա ունի իր հոգին, եւ առանց հողի, առանց հայրենիքի հետ սերտ կապի, մարդ չի կարող գտնել իրեն, ի՛ր հոգին: Եւ համոզուած եմ, որ առանց հողի արուեստագէտ չի եղել: Հողի սիրտը գտնւում է մարդու սրտի մէջ: Ամէն ինչ այդ սրտով է սկսւում, ամէն ինչ նրանով որոշւում»:

Այս գեղեցիկ հատորը թղթատելով ընթերցողը կը հանդիպի, արուեստագէտներու քաջ ծանօթ, շատ մը հանրայայտ անուններու: Նշենք մի քանիներ:

Էտկար Շահին ժանտաջուրի վարպետը եւ փնտռուած դիմանկարիչը որ 1900-ի առաջին քառորդին նշանաւոր անուն մը դարձաւ Եւրոպայի մէջ, մանաւանդ Ֆրանսա եւ Իտալիա, մասնակցելով, ի մէջ այլոց, Վենետիկի հռչակաւոր երկամեայ (Biennale) բոլոր ցուցահանդէսներուն: Նկարազարդած է Անաթոլ Ֆրանսի նման հեղինակներու հատորները:

Այվազովսկի ուրիշ հսկայ մը որուն անունը նոյնացած է ծով բառին հետ: Իր գործերը ջուրին ու ամպերուն հետ գլուխ գլխի խօսակցութիւններ են, մերթ փոթորկայոյզ, մերթ խաղաղ եւ ժպտուն: Ան զգաց ծովուն յուզումները, ամպերուն խռովքը եւ անոնց մէջ սպառեց իր ներշնչումին կենսունակութիւնը: Այվազովսկիի նկարչութիւնը ունի ազգային նկարագիր: Վարպետը ծովը հայացուց եւ իր օրինակին հետեւեցան Մախոխեան, Շապանեան, Տամատեան որոնք որպէս զուտ ծովանկարիչներ իրենց տեղը կրնան ունենալ յաջորդ հատորի մը մէջ:

Մարտիրոս Սարեան, բնութեան նկարիչը, եղաւ հայրենի նկարչութեան բազկերակը: Բարձր գնահատուած, իր դիմանկարները, բնանկարներն ու անշարժ բնութիւնները կը մնան պերճախօս վկաները իր տաղանդին մեծութեան, իր վաստակին եւ փառքին:

Գառզու՝ Ֆրանսայի արդի նկարչական արուեստին տիրապետող դէմքերէն, Արշիլ Կորքի՝ արդի արուեստի ամէնէն յայտնի տաղանդներէն ճանչցուած՝ որպէս վերացական գերիրապաշտութեան հիմնադիրը, եւ այլ արուեստագէտներ՝ Երուանդ Քոչար, Մինաս Աւետիսեան, Լեւոն Թիւթիւնճեան, Ժանսեմ, Յարութիւն Կալենց, Յակոբ Յակոբեան, Յակոբ Կոջոյեան, Սեդրակ Առաքելեան, Ալեքսանդր Բաժբէուկ Մելիքեան, Յակոբ Յովնաթանեան .. եւ Սարգիս Պարաճանով եւ վրձինի այլ արժէքներ կը տողանցեն եւ կ'ամբողջացնեն ցանկը նկարչութեան այս հատորին:

Բնագիրները գրուած են երեք լեզուներով՝ Ֆրանսերէն, Հայերէն եւ անգլերէն: Հակիրճ տողեր որոնք կը ներկայացնեն նկարիչները իրենց կեանքով, վաստակով, փառքով, իրենց արուեստի յատկանիշներով:

Այս գիրքին վաճառքէն գոյացած եկամուտները պիտի ծառայեն Հայաստանի Ազգային Պատկերասրահի վերակազմակերպութեան աշխատանքներուն:

Արուեստի գործ մը որակաւոր եւ գեղարուեստական ճաշակով պատրաստուած:

Հայաստանի Ազգային Պատկերասրահի գանձերուն նուիրուած հատորի՝ «Հայաստանի Ազգային Պատկերասրահ» հրատարակութենէն յետոյ, 1992 Սեպտեմբերին, Հայ նկարիչները մէկտեղող այս ալպոմով Շահէն Խաչատրեանի ճիգերն ու բծախնդիր աշխատանքը ի խնդիր հայ մշակոյթի հանրութեան ներկայացման եւ պահպանման արժանի են ամէն գնահատանքի:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՔԵԼԲԱՋԱՐԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԸ

«Նոյեան Տապան» լրատու գործակալութեան թղթակիցներէն Հեղինէ Մկրտչեան հարցազրոյց մը կատարած է հայկական յուշարձաններու ծաղկաքաղի գլխաւոր խմբագիր, հնագէտ Յակոբ Սիմոնեանի հետ: Ան գլխաւորած է այն արշաւախումբը, որ անցեալ տարի մեկնած էր Քելբաջարի շրջանը, ուսումնասիրելու հայկական պատմա - ճարտարապետական յուշարձանները:

Հ. -- Գլխաւորաբար ի՞նչ տեսակ յուշարձաններ կան Քելբաջար:

Պ. -- Քելբաջարի մէջ կարելի է գրեթէ միայն հայկական յուշարձաններու հանդիպիլ: Պէտք է ըսել, որ Ժէ. դարուն

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊԷՅՕՂԼՈՒԻ Ս. Յարութիւն Եկեղեցւոյ մէջ, Յունուար 16-ին, յատուկ պատարագով մը ոգեկոչուած է յիշատակը Խաչեան Վարժարանի անմահ կերտիչներ՝ Յովհաննէս եւ Մկրտիչ Խաչեանի: Եկեղեցական արարողութեան աւարտին Խաչեան Սանուց Միութեան սրահին մէջ տեղի ունեցած է «Բաժակի Օր»ը: Բացման խօսքը արտասանած է Սանուց Միութեան ատենապետ՝ Լեւոն Արզարեան: Հանդիսութիւնը վարած է Տիկին Ժագլին Էրմէն որ կարճ նկարագրականը ըրած է Խաչեանի: Ապա, բեմ հրաւիրուած է երիցագոյն խաչեանցին, 1934-ի շրջանաւարտ՝ Տիկին Ներկիզ Քիւրքճեան եւ կրտսեր խաչեանցին մանկապարտէզի աշակերտուհի Լէյլա - Ալիս Ճէլալ որոնք, ժամը ճիշդ 13.30-ին, բաժակ բարձրացուցին գոչելով՝ «Կեցցէ՛ Խաչեանը, կեցցէ՛ խաչեանցին»: Խօսք առած է Խաչեանի տնօրէնուհի՝ Տիկին Սաթենիկ Նշան: Յանուն նախկին ուսուցիչներուն խօսած է Վահէ Սաաթճեան, իրեն յաջորդած է գրականութեան ուսուցչուհի՝ Փէրիհան Տէմիրսու: Հուսկ բանքը արտասանած է Շահան Արք.: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Վերջին խօսք մը արտասանած է Պէյօղլուի Թաղական Խորհուրդի կողմէ տոքթոր Արամ Ֆընտըք:

ԹՈՐՈՆԹՕՅԻ Հայ Կեդրոնին մէջ, Յունուար 15-ին, ժողովրդական հաւաքոյթ մը տեղի ունեցած է կազմակերպութեամբ Հայաստան համահայկական հիմնադրամին, որուն բացումը ըրած է Յակոբ Սեւակեան եւ խօսելու հրաւիրած կազմակերպութեան նախագահը՝ Մկրտիչ Մըկրտիչեան կարգ մը տեղեկութիւններ տալու: Ան սահիկներով ալ ցոյց տուած է կատարուած շինարարական աշխատանքները, աղէտեալ գօտին մէջ:

ԹՈՐՈՆԹՕՅԻ Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ 10-ամեակին առթիւ, Յունուար 15-ին համերգ մը տրուած է: Դպրաց դասը, ղեկավարութեամբ Վարուժան Նիկոլեանի շարականներ երգած է:

Թոփեան տոհմի անհետացումէն ետք Բեյրաքարը աստիճանաբար հայաթափ եղաւ, հոն հաստատուեցան Քիւրտեր: ԺԷ. դարէն ի վեր Բերդաքարի մէջ պատմա-ճարտարապետական ոչ մէկ յուշարձան կառուցանուած է: Ինչպէս կը վկայեն պատմական յուշարձաններն ալ, Բերդաքարը հայկական հնագոյն շրջանն է: Սակայն կարելի է ըսել, որ Բերդաքարի հայկական պատմա-ճարտարապետական յուշարձանները անցեալին չեն ուսումնասիրուած, եթէ բացառենք դարուս սկիզբը Մեսրոպ Շահխաթունեանցի, իսկ 1960-64-ին ազրբէջանական կառավարութեան արտօնութեամբ Սեդրակ Բարխուդարեանի ղեկավարութեամբ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի արշաւախումբի քանի մը հետազօտութիւնները: Մեր արշաւախումբը փորձեց կատարել կազմակերպուած ուսումնասիրութիւններ:

Հ. — Ի՞նչ աշխատանքներ կատարեց արշաւախումբը:

Պ. — Բերդաքարի մեզի ծանօթ շուրջ 60 մեծ եւ 300 համեմատաբար փոքր պատմա-ճարտարապետական յուշարձաններուն մեծ մասը յայտնաբերուած է մեր արշաւախումբին կողմէ: Ասոնք վանական համալիրներ, եկեղեցիներ, մատուռներ, կամուրջներ, ամրոցներ, խաչքարեր եւլն. են, որոնց չափագրութենէն եւ լուսանկարումէն ետք, կազմուած են անոնց վկայագիրները: Այսօր մենք ունինք այս տեսակի աւելի քան 600 լուսանկար: Ջնջուած են շատ մը արձանագրութիւններ: Հոն հանդիպեցանք նաեւ բազմաթիւ հնագոյն ժայռապատկերներու: Պատմա-ճարտարապետական այն բոլոր յուշարձանները, զորս յայտնաբերեցինք, կը պատկանին Թ.-ԺԶ. դարերուն, իսկ յատկապէս աչքի կը զարնեն ԺԲ.-ԺԳ. դարերու կառոյցները, որոնցմէ միջնադարեան լաւ պահպանուած գործեր են, ինչպէս օր. Լեւոնաբերդը, Վարդանլու գիւղի Ս. Աստուածածին եկեղեցին: Կան նաեւ հայատառ արձանագրութիւններով բազմաթիւ խաչքարեր որոնք օժտուած են մարմարեայ եւ բազալդէ ճոխ զարդանախշերով: Հետաքրքրական յայտնաբերութիւն էր նաեւ 930 թուականի գործ կիրէ պատրաստուած խաչքարը:

Այս յուշարձաններէն շատեր արդէն շատոնց, մինչեւ 1988 թուականը, հաւանաբար միտումնաւոր նպատակներով ոչնչացուած են: Աւերուած վիճակի մէջ են Հոփրլու գիւղին մօտակայքը գտնուող եկեղեցին, Թոփեաններու տոհմական վանքը՝ Ս. Աստուածածինը: Նախքան ղարաբաղեան շարժումին ծայր տալը, օդը հանուած էր նաեւ Ծառի մայր տաճարը, որուն քարերով կառուցանուած էր դպրոցի շէնքը:

ԱՆՈՒՆԻՆ ՀՄԱՅՔԸ

Լայն քսակներու տէր տեղացի եւ արտասահմանցի որոշ դասակարգի մը համար յատուկ հմայքի կեդրոն է Փարիզի «Ֆօշոն» վաճառատունը: Ամէնէն այլատեսակ ու դժուարամատչելի ուտեստեղէնները խմբուած են հոն, աշխարհի զանազան անկիւններէն:

Նրբաճաշակ քիմքերէ աւելի, նիւթական զօրութենէն թելադրուած անսովոր մը հոն կը մղէ մարդիկը, որոնք կ՚երթան փնտռել ու գնել ամէնէն տարաշխարհիկ արտադրութիւններ: Հաստատութիւնը հակառակ տնտեսական տագնապին, աւելի լաւ արդիւնք ձեռք ձգած է 1993 Դեկտեմբերին, վաճառելով 2·5 թոն փուա կռա, կէս թոն ձկնկիթ եւ աւելի քան երկու թոն սպիտակ պուտէն:

Յատկապէս տօնական օրերու նախօրեակին համբաւաւոր դէմքեր ելումուտ կ՚ունենան հոն, գնելով օրինակ կապոց մը ծնեբեկ որուն համար կը վճարեն 485 ֆրանք: Կան բանջարեղէններ կամ պտուղներ ալ որոնք նորաձեւութեան ապրանք կ՚ըլլան յանկարծ. այս օրերուն այդ հնդկական նարինջ (փամփլմուս) կոչուած պտուղներուն մէկ տեսակը որ կը ներածուի Ճամայքայէն: Կայ նաեւ ծիծաղելին, ինչպէս է պարագան ընտրուած մսացու անասուններուն. մինչեւ սպանդանոց առաջնորդուելու ճամբուն վրայ մեծ խնամքի կ՚արժանանան անոնք. կը տարուին վերջին ծայր հանգստաւէտ փոխադրամիջոցներով ու ճամբուն ընթացքին Պախի կամ Պեթհովէնի երաժշտութիւն կ՚ունկնդրեն: Մեծ փափկավարութեամբ կը շարժին անոնց հանդէպ հաստատութեան սպանդագործները. անոնք չեն ուզեր որ անասունները անձկութեան մատնուին մորթուելէ անմիջապէս առաջ: Ատիկա կը փճացնէ միսին համը: Ու այս տեսակի խնամքներով վաճառատուն հասած միսին քիլօն 720 ֆրանք կ՚ըլլայ:

Կասպից ծովէն բերուած ձկնկիթ կայ հոն. վաճառատունը կը վկայէ որ հարիւրամեայ թառափներու ածածն է ան: Հաստատութեան ամէնէն թանկագին ապրանքներէն մէկն է ան որ կը վաճառուի քիլօկրամը 150 հազար ֆրանքի: Հաղարջի (կրոզէյ) անուշի բդուկ մը 96 ֆրանք է որուն մէջ անկարելի է պտուղի միակ կուտի մը հանդիպիլ. սագի փետուրի մը օժանդակութեամբ անոնք հանուած են մէկ մէկ: Հոն կարելի է գնել Փարիզի Օփերայի տանիքին վրայ լեցուած փեթակներէ քաղուած մեղր, կամ հսկայական սունկեր որոնցմէ բդուկ մը գնած է, 30 հազար ֆրանքի, արաբ էմիր մը: 1840-ի շիշ մը կոնեակը որ աշխարհի ամենահինն է, կ՚արժէ 36 հազար Ֆր.: Նոր տարուան օրը Լոնտոնէն վաճառորդուհի մը երթուղարձ մը ըրած է Փարիզ, միլիառատէր յաճախորդի մը համար վեց շիշ Տոմ Փէրինեոն Շամփանեը ու փուա կռայի ծրար մը տանելու համար: Անշուշտ, այդ անձը կրնար այդ բաները Լոնտոնի Հարոց-էն ալ գնել, բայց Ֆօշոնի պիտակները յաւելեալ հմայք մը ունին...:

Այդ կարգի հաստատութիւն մը նաեւ սկզբունք դարձուցած է իր յաճախորդներէն ոստիկանութեան չգանգատիլ, նոյնիսկ երբ երբեմն կը փորձուին փոքր ճարպիկութիւններ ընել: «Ֆօշոն»ի մէջ գողութիւն չի պատահիր. մարդիկ, երբեմն, բան մը փոխ առնել կ՚ուզեն: Այդպէս նկատուեցաւ, օրինակ, վերջերս պարագան մուշտակազգեստ յաճախորդի մը որ կը ջանար երշիկի ծրար մը պահել իր սուղ վերարկուին տակ: Ոչ մէկ գանգատ յայտնուեցաւ. Յաճախորդուհին ինչպէս եկած էր, ամբողջ փառքով դուրս ելաւ վաճառատան գլխաւոր դուռնէն:

Հաստատութեան հիմնադիրը դար մը առաջ կ՚ըսէր թէ նոյնիսկ բանջարեղէնները ոգի մը ունին. ան կ՚ուզէր նուրբ քիմքերու տաճար մը կառուցանել. իրմէ դար մը ետք, ծանօթ նպարատունը միշտ հաւատարիմ է անոր սկզբունքին: Հոն ամէն իրիկուն չվաճառուած ապրանքները կը նետուին. ոչ ոքի ձրիօրէն բան մը կը տրուի. ոչ աղքատներու ճաշարաններուն, ոչ զատարկապորտներուն, ոչ իսկ հաստատութեան պաշտօնեաներուն որոնք ամիս շուրջ 5000 ֆրանք կը ստանան: Սկզբունքներ, որոնք դարու մը ընթացքին անհրաժեշտ նկատուած են անաղարտ պահելու «Ֆօշոն»ի համբաւը:

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԺՊԻՏ

Սահմանադրական յանձնաժողովը երկրորդ ընթերցմամբ որոշեց տէրունական աղօթքից կրճատել «Զհաց մեր հանապազօրդ»... բառերը: Մնացածը՝ ինչպէս տեքստում:

* *

Տատս Սիմոն ծերունու պէս չմեռաւ, մինչեւ չտեսաւ հեռուստացոյցի գիւտը: Մի օր «մուլտ» էր նայում, աչքերին չէր հաւատում ու ծիծաղում էր:

Բազմանկարն խօսք ծիծաղելի էր, սակայն նա ուրիշ բանի վրայ էր ծիծաղում:

- Պալէ՛դ մեռնի, տեխնիկա՛, արջերն էլ են սկսել խօսել, էն էլ՝ ռուսերէն:

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

ԽՆՁՈՐ ԿԵՐԷՔ

Հին Հայոց գրականութեան մէջ նշուած է որ՝ խնձորը ամենահին, ամենածանօթ ու ամենապատուական պտուղն է: Դա «ամենայն պտղոց» ներկայացուցիչն է. իր ձեւի ու գոյնի գեղեցկութեան համար դա հնուց ի վեր թագաւորների թագի ու գաւազանի զարդն է եղել: Խնձոր է կոչւում նոյնիսկ սրբազան խաչից ներքեւ դրուած գունդը:

Հին բժշկարանը գտնում է որ՝ խնձորը մարդու հոգեբանական վիճակի ու ջղային համակարգի վրայ խիստ ազդող պտուղ է: Տարբեր բնաւորութեան տէր անձինք պիտի տարբեր համերի խնձորներ ուտեն:

Հին բժշկարանը գրում է՝ «... Զուսպ բնաւորութեանը լաւ է քաղցր խնձորը, եռանդունին՝ թթուաշը»: Իսկ Ամիրդովլաթը նշում է «Քաղցր խնձորն աւելի լաւ է հոտոտել, քան՝ ուտել: Լաւ խնձորն այն է, որ եւ՛ քաղցր է եւ՛ անուշահոտ»:

Խնձորի բուժիչ յատկութիւնները բազմաթիւ են. արդէն դա առածի կարգ է անցել այն Անգլիացիների մօտ, որոնք ասում են, -- Օրական մի խնձոր ուտելով՝ բժիշկին հեռու կը պահէք ձեզանից:

Խնձորի բուժիչ յատկութիւններին ծանօթ էին շատ հնուց. դարձեալ Ամիրդովլաթի ասութեամբ՝ խնձորը բուժում է աչքերի ցաւը եւ ուժեղացնում է տեսողութիւնը, եթէ այն եփէք, ծեծէք եւ դնէք աչքերին: Խնձորը ուժեղացնում է նաեւ սիրտը եւ փոխում տրամադրութիւնը: Ի դէպ՝ Ֆրանսացիներն ասում են՝ լաւատես լինելու համար խնձոր կերէք:

Մեր նախնիները եւս քաջածանօթ էին խնձորի յատկութիւններին: Հին բժշկարանում նշուած է թէ՝ խնձորի փուխր տեսակը լաւ է փորկապութեան համար:

Նա զգուշացնում է, որ խնձորը պէտք չէ ուտել խակ վիճակում, որովհետեւ խակ խնձորը ջերմ է առաջացնում:

Խնձորը շատ տարատեսակներ ունեցող պտուղներից մէկն է, Հայաստանում կայ նրա մօտ 50 տեսակը:

Տոքթոր Ռուդէնֆիլդը նշում է որ՝ խնձորը օգտակար է նոյնիսկ յօդացաւերի ու ոտքի ցաւերի համար: Յատկապէս այն ոտքի ցաւերի, որոնք ջղային համակարգի անկանոն գործունէութեան հետեւանք են. բոլորովին բնական վիճակում գտնուող ոտքը սննդական գերծանրաբեռնուածութեան հետեւանքով կամ ջղերի ձգման պատճառով սուր ցաւեր կարող է զգալ:

Այդ դէպքում բժիշկ Ռուդէնֆիլդը յանձնարարում է որդեգրել շաքարախտաւորների յատուկ սննդականոն. բրինձը օրական չորս գդալից աւելի չուտել, ալքոլիք խմիչքներ եւ ծխախոտ երբեք չօգտագործել եւ մէկ խաշած գետնախնձորի կէսը միայն ուտել: Նա ցաւերը բուժելու համար յանձնարարում է խնձոր ուտել: Միջին տարիքի կանայք ոտքի ցաւերից ազատուելու համար հարկ է որ օրական գոնէ 3 խնձոր ուտեն: Ուրեմն՝ խնձորի բուժիչ յատկութիւնները դեռեւս բժիշկների կողմից ուսումնասիրւում են: Տոքթոր Ռուդնֆիլդը շեշտում է որ՝ խնձորը պէտք է ուտել կեղեւով:

Խնձորի մշակման մասին «Վաստակոց գիրք»ը նշում է որ՝ «Խնձորը սիրում է հով ու սեւահող գետին»:

Եթէ ուզում ես խնձորը լինի կարմիր՝ ծառի շուրջը ցցեր խփիր եւ խնձորենու ճիւղերն իջեցնելով՝ կապիր ցցերին, որ մօտենայ գետնին, ներքեւը փոսեր փորիր եւ երբ խնձորը դառնայ կծելու՝ փոսերը ջուր լցրու, արեւն ընկնելով ջրի վրայ՝ գոլորշի կը տայ եւ գոլորշին՝ հասնելով խնձորին՝ կը կարմրացնի նրան: Իսկ եթէ պատրաստես արճճէ գօտի եւ հողից երկու թիզ բարձր անցկացնես խնձորենու բնին՝ ապա նա կը տայ շատ պինդ խնձոր: Իսկ եթէ ուզում ես, որ խնձորը չնեխի եւ թրթուր չմերձենայ նրան, ծառի տակը ցողիր կանաչ մողէսի լեղիով. մկնասոխ տնկիր ծառի շուրջ եւ խնձորենին ամենեւին ճճուներ չի ունենայ»:

Խնձորը երկար պահելու համար պէտք է այն քաղել ձեռքով եւ տեղաւորել չափաւոր ջերմութիւն ունեցող սենեակում:

Մեր նախնիները ձեռքով քաղած խնձորը փռում էին գարու յարդի վրայ՝ հով սենեակներում. կամ վերցնելով ընկուզենու թեփը, լցնում էին խնձորով լեցուն կարասի մէջ ու բերանը ամուր ծեփում, որ օդ չանցնի, ապա կարասը թաղում էին հողի տակ:

«Ալիք» Ս.

ԱՆԱՅԻՍ
ԵՒՓԻՄԷ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ
(1872 -- 1950)

ՅՈՒՇԵՐՍ

Շունչ առինք:

Մէկ քանի օր յետոյ գացի տեսնել Սրբազանը. միշտ զուարթ էր եւ ըստ իր սովորութեան կատակեց հետս, բառախաղեր ընելով «Անայիս» անունիս շուրջ:

Իր փոքր խուցին մէջ երկարօրէն տեսնուեցանք. պատասխանին վրայ քիչ խօսեցաւ:

- Հոգս չէ մեռնիլը, ըսաւ, բայց աշխատութիւններ ունիմ որոնք կիսաւարտ պիտի չուզէի թողուլ: Օրմանեան Պատրիարքը շուտով կը մոռցուի, բայց իմ աշխատութիւններս կրնան ապրիլ. զարգացած միտքեր միշտ պիտի զբաղին անոնցմով:

Սրբազանը գիտէր վիճաբանիլ առանց ցասումի, (ինչ որ հայկական չէ) գիտէր համոզել առանց քարոզի, գիտէր խորունկ նիւթեր պարզել առանց ճոռոմաբանութեան. կ՚ընդունէր ամէն դիտողութիւն եւ կը ջանար բացատրել առանց վիրաւորելու:

Երբ Մօնսէնիէօռ Պօնէթթի Ս. Պապէն Պոլսոյ պատուիրակ նշանակուեցաւ, անոր Հայոց Պատրիարքին հետ (որ Օրմանեանն էր) առաջին տեսութիւնը Նորատունկեանին տունը տեղի ունեցաւ իբրեւ չէզոք գետին: Երկու մեծ կղերականները ճաշի հրաւիրուած էին: Տեսութիւնը շատ սիրալիր անցաւ, թէեւ մենք մեծ բան մը չհասկցանք, խօսակցութիւնը իտալերէն լեզուով ըլլալուն. Հայ Պատրիարքը իտալացի Կարտինալին չափ դիւրաւ կը խօսէր Տանթէի լեզուն:

Մ. Պօնէթթի մեկնած պահուն քրօջս, Տիկին Նորատունկեանին շնորհակալութիւն յայտնելէ յետոյ ճաշին համար, կրկին անոր ձեռքը սեղմեց եւ ըսաւ որ կը շնորհաւորէր ջերմապէս հայ ազգը այսպիսի հմուտ, աստուածաբան, բազմադիմի զարգացումով բարձր կղերականներ ունենալուն:

Թերեւս լատին նրբամիտ Կարդինալը երեւակայած էր Հայոց Պատրիարքը արեւելքի մոգերուն նման երկար սեւ մօրուքով, անմշակ միտքով, յաղթանդամ սարեցի կրօնական մը, անտեղեակ աշխարհի միւս մասերուն մէջ անցած դարձէն:

* *

Ամառնային դպրոցական արձակուրդի օրերը գիւղագնացութեան պատրաստութիւնները կ՚ընէինք հաճոյքով: Այդ ժամանակամիջոցը սիրելի էր ինծի, որովհետեւ պէսպիսութիւն մը կը բերէր կեանքիս միօրինակութեան մէջ, եւ զաւակներուս համար ալ հրճուանք մըն էր: Դրախտանման վայր մըն էր Մեծ Կղզին: Պարտէզ մըն էր ան, համակ յասմիկ ու վարդ, օդը թեթեւ, անրջային, ծովը աւելի վճիտօրէն կապոյտ, ամէն ինչ խնկաւէտ:

Աստուածածնայ տօնը ընդհանրապէս հոն կ՚անցընէինք, ծովեզերեայ պանդոկի մը մէջ:

Օգոստոսի այդ օրերը Կղզիին ամէնէն շէն օրերն էին: Քոյրս ալ հոն օդափոխութեան կ՚երթար եւ գրեթէ միշտ միասին կ՚ըլլայինք:

1906-ին նորէն Կղզին կը գտնուէինք, Աստուածածնայ նախատօնակին քրոջս տունը հրաւիրուած ըլլալով, ուր երեկոյեան ճաշէն յետոյ մտերիմ երեկոյթ մը տեղի պիտի ունենար:

Նախ քան այդ, դէպի նաւամատոյց պտոյտ մը ընել փափաքած էինք: Շաբաթ երեկոները Կղզիի նաւամատոյցը արդուզարդերու չքահանդէսի վայրն էր այն ատեն, եւ ես կը սիրէի մանաւանդ հայ տիկիններուն վայելչագեղութիւնը:

Ամէն ոք կը սպասէր կամուրջէն ուղղակի եկող շոգենաւին, ակնկալելով հիւրեր կամ սիրելիներ: Զուարթ էր մթնոլորտը, ամէն ինչ տօնական, ծաղիկով ու կնոջական քղանցքներու բոյրով խնկաւէտուած:

Ու եկաւ շոգենաւը: Հայ այրերը բոլորը խոժոռադէմ, կարծես յուղարկաւորութենէ մը կը դառնային: Փսփսուք մը: Բան մը անցած դարձած էր: Ի՞նչ բան: Կամաց ձայնով իրարու հետ կը խօսէին իբրեւ մեռելի տան մը մէջ:

Անդին նստողները կը թնդացնէին իրենց աններդաշնակ երգերը, եւ այդ պոռոտ զուարթութիւնը եւ Հայերուն այդ տրտում կերպարանքները տարօրինակ հակադրութիւն մը կը կազմէին այդ պահուն:

Գրեթէ ամէնէն վերջը եկաւ քեռայրս, սովորականէն աւելի գունատ: Մեզի հետ մնալ չուզեց. կառք մը առինք եւ գացինք տուն. ամբողջ ճամբան լռութիւն. բոլոր Հայերը կարծես պապանձած էին:

Տուն հասնելնուս, Նորատունկեան ամոլ զոյգը:

(Շար. 38)

Տիկին Շնորհիկ Գըրմըզեան,
Տէր եւ Տիկին Հրաչ Գըրմզեան,
Պր. Յակոբ Գըրմզեան եւ զաւակը՝ Ստեփանի - Անայիս
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները
սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ - հօր՝
ՎԱՀՐԱՄ ԳԸՐՄԶԵԱՆԻ
մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 27-ին, 89 տարեկանին:
Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Չորեքշաբթի, Փետր. 2, ժամը 10·30-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին:
15, rue Jean Goujon, Paris 8e
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Մոնմարթրի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

FRANCE 2

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Կիրակի, Փետրուար 6, ժամը 9·30-ին, Ջուիցերիոյ Հայոց Առաջնորդ՝ Վիգէն Այգազեանի եպիսկոպոսական ձեռնադրութիւնը:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պուլվար Օտտոյի Լէօլա Սասունի մասնաճիւղը, ընդհանուր ժողով կը գումարէ Շաբաթ, Փետրուար 5-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 14·30-ին:
Անդամներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Սովորական հաւաքատեղին:

L'ASSOCIATION ARMÉNIENNE D'AIDE SOCIALE

77, rue Lafayette
75009 Paris
Tel. : 48. 78. 02. 99

RECHERCHE
GOUVERNANTE
POUR MAISON DE RETRAITE
Région Parisienne
Langues parlées FRANÇAIS/ARMENIEN
POSTE A RESPONSABILITE.
Pour toute information :
S'adresser au Siège tous les jours de 14h à 18h30.

(Շար. Ա. էջէն)

saint emmerdeur», այս քառասնամեակին առթիւ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ օրթոտոքս Եկեղեցին արշաւանքի մը ձեռնարկած է «նոր - սատանայականութեան» դէմ ընկերվարական կարգ մը նախարարներու նեցուկով, որոնց կարգին՝ Մելինա Մերքուրի որ յայտարարած է թէ շատ զգայուն է այս կոչին որ կը ձգտի «պաշտպանել յոյն - օրթոտոքս քաղաքակրթութիւնը, ընտանիքը եւ անհատը»:

ԿԻՐԳԻԶՍՏԱՆԻ նախագահ ընտրուեցաւ Ասկար Ակայեւ ձայներու 96,3%-ով: Այս ջախջախիչ յաղթանակը թոյլ կուտայ որ կարենայ շարունակել իր ուզածին պէս տնտեսական ազատական բարենորոգումները:

ՊԱՐՉԵԼՈՆԱՅԻ օփերան որ Սպանիոյ մեծագոյնն է հրոյ ճարակ եղաւ Յունուար 31-ին, արկածի հետեւանքով: Ան կը գտնուէր քաղաքին համբաւաւոր Ռամպլաս պողոտային վրայ: Լիչէոյին բացումը կատարուած էր 1847-ին եւ անոր բեմէն լսուած են ամէնէն հռչակաւոր ձայները ինչպէս՝ Գարուզօ, Ռենաթա Թէպալտի, Գալլաս եւ Մոնսեռա Գապալէն որ ամէնէն աւելի երգած է հոն եւ չէ կրցած զսպել իր վիշտը:

ԻՐԱՆԻ բողոքական Եկեղեցւոյ պատուելի մը՝ Հայկ Յովսէփեան Մհեր, անհետացած Յունուար 19-էն ի վեր, սպաննըւած է եւ դիակն ալ գտնուած Իսլամապատ: Ան Աստուծոյ Ժողովներուն Իրանի ճիւղին ընդհ. քարտուղարն էր (շուրջ 500 հաստատութեամբ երկրին մէջ): Կանոնաւոր կերպով կը դատապարտէր «Պարսիկ քրիստոնեաներու հալածանքը»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՌՈՔԸՖՈՐ - ԼԷՓԷՆ. - Տիկին Շաքէ Յակոբեան 500 Ֆր.:

ՌՈՄԱՆ. - Տիկին Էլիզ Պօղոսեան 200 ֆրանք:

ՄԸՏՈՆ - ԼԱՖՕՐԷ. - Պր. Պայրամեան 300 Ֆր.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Նոր տարուան եւ Սուրբ Ծնունդի առթիւ կատարուած խնդագինի հետեւեալ նուէրները. -
Տիկին Մատլէն Միքայէլեան 500, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տամլամեան 300, Պր. Գ. Պարտիզպանեան 200, Տէր եւ Տիկին Պ. Սրապեան 500, Պր. Ժագ Անդրէասեան 100, Տիկին Տիրուհի Ընդապապեան 600, Տէր եւ Տիկին Աշճեան 200, Օր. Լիւսիլ Տէնիկ 200, Պր. Ժորժ Սարաֆեան 200, Տիկին Նուարդ Պօյաճեան 200, Պր. Ալեքսանդր Ակոբոֆ 150, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Աշըգեան 500, Տիկին Հելէն Տամլամեան 400, Տէր եւ Տիկին Վ. Օհաննէսեան 200, Տէր եւ Տիկին Եղիշեան 300, Պր. Մեսրոպ Մարթայեան 200, Տէր եւ Տիկին Ժ. Վարժապետօղլու 150, Տիկին Վիոլէթ Օհաննէսեան 100, Տէր եւ Տիկին Հայկ Գիրէմիթճեան 200, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քէչեան 100, Պր. Արման Ներսէսեան 300, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Պէզեան 200, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ալեքսան 100, Տէր եւ Տիկին Հրաչեայ Հորդեան 250, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Եալնըզեան 300, Տիկին Մարի Այվազեան 200, Պր. Ժագ Տէյիրմէնճեան 500, Տէր եւ Տիկին Ժագ Գարակէօզեան 200, Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Աւանոզեան 1000, Տէր եւ Տիկին Տինօ Ջանտոմենիկոյ 200, Տիկին Աննա Ալատինեան 500, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Աշըգեան 200, Տէր եւ Տիկին Արթին Ազեան 200, Տիկին Սաթենիկ Ետիգարտաշեան 100, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Զապունեան 100, Պր. Ժորժ Յակոբեան 500, Տէր եւ Տիկին Շառլ Տէվէճեան 100, Տիկին Շառլ Վահանեան 500, Տէր եւ Տիկին Սերժ Խորէնեան 100, Տէր եւ Տիկին Հայրապեան 500 Ֆր., Տիկին Աղաւնի Կէօտէլէկեան 100, Պր. Սիմոն Պէրպէրեան 100, Պր. Ալեքսանդր Օկանէսոֆ 300, Տիկին Անահիտ Օճագճեան 150, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Փօլատեան 200, Տիկին Փիէռ Պիւրթէ 500, Պր. Միշէլ Բագումեան 250, Տիկին Ս. Հայրապետեան 500, Տիկին Մելինա Փէնթօ 200, Տիկին Ա. Առաքելեան 150, Պր. Արթիւր Պէյլէրեան 150, Տիկին Օլկա Պործագեան 500, Տէր եւ Տիկին Սերժ Գալանտարեան 1000, Տէր եւ Տիկին Անթուան Ալթունեան 200, Տէր եւ Տիկին Ենովք Հազվարդեան 100, Տիկին Փամմանեան 200, Տիկին Մարիամ Թոռուն 200, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Կարապետեան 200, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գէորգեան 300, Տիկին Մարի Դերձակեան 200, Տիկին Ժ. Պետրոսեան 200, Տիկին Վերոնիկ Վան Լով 100, Տիկին Հիլտա Պարսամեան 100, Պր. Տիգրան Հէքիմեան 250, Պր. Միհրան Աւագեան 500, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Մալումեան 200, Տէր եւ Տիկին Կոմէս Ալեքսանեան 100, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Պաղտոյեան 300, Տէր եւ Տիկին Պատրիկ Կիրակոսեան 200, Տիկին Արաքսի Թերճանեան 300, Տէր եւ Տիկին Վարդան Պէրպէրեան 1000, Տիկին Կլատիս Շէհապ 1000, Պր. Փօլ Մելդոնեան 500, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Էքմէքճեան 100, Տիկին Լուիզ Մերիկօ 200, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Սարգիսեան 1000, Պր. Խորէն Գասապեան 250, Պր. Յակոբ Յակոբեան 500, Պր. Կրէկուար Տիրեան 300, Պր. Րէմոն Փարիսէ 500, Տէր եւ Տիկին Վահան Թաշճեան 200, Տիկին Ալիս Ատանալը 50, Տէր եւ Տիկին Աշոտ Հապեան 200 Ֆր., Պր. Արթիւր Համբարեան 200 Ֆր., Տիկին Մ. Մելիքեան 250 Ֆր., Տիկին Արգարեան 200, Տիկին Արա Փափազեան 200, Տէր եւ Տիկին Խէնթէմուրեան 200, Տիկին Նազելի Անդրէասեան 200, Տէր եւ Տիկին Արմէն Պուտաղեան 1500 Ֆր.:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 81027317 A R.C. Paris

ՆԻՍ

ԿԻՍԱՍԱՐԿԱՒԱԳԱՑ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Շրջանային Խորհուրդը Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց, ընդառաջելով Նիսի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւի եւ վարչութեան խնդրանքին՝ կը կազմակերպէ կիսասարկաւագաց ձեռնադրութիւն
Կիրակի, Փետրուար 6, ժամը 10-ին Նիսի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ:
Կը պատարագէ եւ ձեռնադրութիւնը կը կատարէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Հարաւային Ֆրանսայի
Կաթ. Պատուիրակի փոխանորդ
Կը ձեռնադրուին՝
Դպիրներ
Տիրացուներ՝
Կարպիս Մոստիչեան
Վարդան Մանկասարեան
Սեփոն Գայմագճիյար
Դիւցազն Օհանեան
Առընթերակայութեամբ՝
ԽԱՉԱՏՈՒՐ ՔՀՆՅ. ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ
Պատարագը կ'երգէ՝
ՍԱՅԱԹ - ՆՈՎԱ Երգչախումբը
Ղեկավարութեամբ՝
Պր. Խաչիկ Երմազեանի

Հիւրասիրութիւն՝ Պատարագի աւարտին Պարսամեան Համալիրի համդիսասրահին մէջ:

MARSEILLE
MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
12 - 14, rue St.-Bazile, Marseille 1er

RENCONTRE
avec
Monsieur
Raphaël BAGOYAN
Ministre d'Etat de la République d'Arménie
Président de la Commission Centrale d'Aide Humanitaire

Accompagné de
M. BORIS HAROUTUNIAN
Vice-Ministre de l'Industrie
M. Manuel Mélikian, 1er Conseiller du Département des Relations Extérieures du Gouvernement
M. Kalouste Gamazian, Président de l'Unité «Matériaux et Construction» d'Arménie

Et en présence de *M. Vartan Kukuyan*, Président de la communauté arménienne de Krasnodar-Kuban
(Fédération de Russie)

Vendredi 4 Février à 20 h 30

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի «Անի» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 1·000 Ֆր. Տիկին Արմէն Անտոնեանէ, իր մօր՝ Մայվինէ Անտոնեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Նուրիկ Միւզիքեանի մահուան առիթով Մայր Եկեղեցիին. Տէր և Տիկին Ժիլպէր Միւզիքեան 25·000 Ֆր., Տէր և Տիկին Փիէռ Ղազարեան, Պր. Յարութիւն Հաթէմեան, Հ. Բ. Ը. Միութիւն, Պր. Արսէն Տէր - Պետրոսեան 500-ական Ֆր., Մկրտիչեան ընտանիք, Տիկին Արիստակէսեան, Տէր եւ Տիկին Սեպուհ Հաթէմեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Հաթէմեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Մէլեան, Տէր եւ Տիկին Ֆէրտինանտ Աֆարեան 200-ական Ֆր., Գրիգոր Աւետեան ընտանիք 100 Ֆր.:
Հայաստան Հիմնադրամին. -- Տիկին Ֆրանսուազ Լուսարեւեան 200 Ֆր., Գրիգոր Աւետեան ընտանիք 100 Ֆր.:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Փետրուար 6
Գ. Կիրակի, Զկնի Ծննդեան
Այսօր, Ղեւոնդեանց Քահանայից յառաջիկայ տօնին (Փետրուար 8-ին) առիթով, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, պատարագի ընթացքին հոգեհանգիստ կը կատարուի Փարիզի եւ Շրջանի Եկեղեցիներուն մէջ պաշտօնավարած վախճանեալ հոգեւորականներուն համար:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի
Պատարագէն ետք՝ ժամը 13-ին, Փէր Լաշէզի գերեզմանատան Եւրոպայի Առաջնորդներու դամբանին առջեւ աղօթք՝ Վռամշապուհ Արք. Քիպարեանի, Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի եւ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի համար, որուն վախճանման 10-րդ տարելիցն է:

Փարիզի եւ Շրջանին մէջ պաշտօնավարած վախճանեալ առաջնորդներն ու հոգեւորականներն եղած են. --
Վռամշապուհ Արքեպիսկ. Քիպարեան, Արտաւազդ Արքեպիսկ. Սիւրմէեան, Սերովբէ Արքեպիսկոպոս Մանուկեան, Գէորգ Արքեպիսկոպոս Իւթիւճեան, Տիրան Արքեպիսկոպոս Ներսոյեան, Գրիգորիս Եպիսկ. Պալաքեան, Կոմիտաս Վրդ. Սողոմոնեան, Սուքիաս Վրդ. Պարոնեան, Հմայեակ Վարդապետ Պաղտասարեան, Յովհաննէս Քհնյ. Հինքէրպէյէնտեան, Սահակ Քհնյ. Իւթիւճեան, Կոմիտաս Քհնյ. Սկպեան, Բառնաբաս Քհնյ. Խընտամեան, Աբիսողոմ Քհնյ. Թորոսեան, Մեսրոպ Քհնյ. Մեսրոպեան, Վահան Քհնյ. Խոյեան, Բարթող Քհնյ. Թագըմճեան, Գէորգ Քհնյ. Դաւիթեան, Լեւոն Քհնյ. Արսլանեան, Գարեգին Քհնյ. Տէօվլէթեան, Մկրտիչ Քհնյ. Արսլանեան, Գէորգ Քհնյ. Նիզամեան, Ներսէս Քհնյ. Գանճեան, Գրիգոր Քհնյ. Ճէպէճեան, Յուսիկ Քհնյ. Ադամեան, Վարդան Քհնյ. Պաղտատլեան, Յարութիւն Քհնյ. Ծօրթույեան, Ադդէ Քհնյ. Փայլակեան, Եսայի Քհնյ. Ալթունեան, Թովմաս Քհնյ. Մինասեան, Մաշտոց Քհնյ., Թիւֆէնկճեան, Պարգեւ Քհնյ. Մէրճանեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Տիկնանց Յանձնախումբը կը կազմակերպէ տարեցներու՝ մեծ հայրերու եւ մեծ մայրերու
ՏՕՆ
Կիրակի, Մարտ 6, ժամը 15-ին
Սահակ - Մեսրոպ Մշակութային կեդրոնի Արծրունի Ջրբաշեան սրահին մէջ:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son centre de vacances de Bellefontaine pour les séjours des mois de juillet et août :

Directeurs — Economes
Assistants sanitaires — Cuisiniers
Moniteurs (avec B.A.F.A. de préférence).

Ecrire à :
C.B.A.F. — 17, rue Bleue, 75009 Paris

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբի 70-ամեակի համերգը, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար լաւագոյն երգիչներու եւ նուագախումբի:

Այս առթիւ ղեկավար
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ-ի
երաժշտական նոր ստեղծագործութիւնը՝

«ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹԻ ԾՆՈՒՆԴԸ»

կը մեկնաբանուի՝
Մարտ 18, 1994, ժամը 20·30-ին՝
Grand Amphithéâtre de la Sorbonne

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 3
JEUDI
3 FEVRIER
1994

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.253 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 69e ANNEE — N° 18.253

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԲԱՔՈՒ Ո՛Չ ԸՍԱՒ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿԻՆ

ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ՌԱԶՄԱՃԱԿԱՏԸ

Հ. Ալիեւ բացասական պատասխան տըւաւ ռուսական առաջարկին, զոր Հայաստան եւ Արցախ ընդունած էին, ինչպէս գրած էինք: Փետրուար 1-ին, Ռուսաստանի մամուլն ալ կը յիշէր Հայաստանի եւ Ղարաբաղի հաւանութիւնը եւ Ատրպէյճանի մերժումը: Ծանօթ է որ ռուսական ծրագիրը կը նախատեսէր հրադադար մը փետրուար 1-էն, 2 - 3 շաբթուան, ապա ձեռնարկելու համար բանակցութիւններու:

Այս հարցին կապակցութեամբ, Փետր. 2-ի Թուրք թերթերն ալ կ'արտայայտուէին:

Թուրք մամուլը կացիմիրովի Բաքու այցելութեան լուրը տալով կը գրէ թէ Ատրպէյճանի նախագահը ընդունած չէ հրադադարի առաջարկը: Կազիմիրով ըսած է Ալիեւի թէ երկու կողմին ներկայի դիրքը անփոփոխ պահելով պէտք է ընդունիլ հրադադար հաստատել, հակառակ պարագային միջազգային հանրային կարծիքին կողմէ կրնայ ամբաստանուիլ որպէս յարձակողական կողմ: Այսուհանդերձ, Ալիեւ մերժած է առաջարկը, յայտնելով որ այս մասին նոյնիսկ տրամադիր չէ խօսելու, այնքան ատեն որ հայկական ուժերը պարպած չեն գրաւեալ ատրպէյճանական շրջանները. «եթէ խաղաղութեամբ չյաջողինք, վերաւ նենք պատերազմով եւ առնել մեր հողերը» ըսած է ան, շարունակելով. «յարձակողը մենք չենք: Ատրպէյճանի հողերն են գրաւուած ու մէկ միլիոն բնակիչները տեղահան եղած: Ղարաբաղը ատրպէյճանական հող է ու հոն ապրող Հայերը մեր քաղաքացիներն են: Մենք պատրաստ ենք ամբողջ աշխարհի առջեւ երաշխաւորելու անոնց ամէն տեսակի իրաւունքները»: Ալիեւ ըսած է նաեւ թէ Ռուսիոյ եւ Ատրպէյճանի միջեւ յարաբերութիւններու նոր շրջան մը բացուած է եւ թէ հաւանական է որ Ղարաբաղի կացութիւնը աւելի լաւնայ:

Փետրուար 1-ին եւ 2-ին, ռազմաճակատը (Քելպաջար եւայլն) համեմատաբար հանդարտ էր, գլխաւորաբար շատ դէշ օդին պատճառաւ՝ մշուշ, ձիւն, փոթորիկ եւայլն:

Յունուար 31-ին, ատրպէյճանական ուժերը գնդակոծած էին, անգամ մը եւս հայկական սահմանամերձ գիւղերը:

⁂

ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՆԻՍՏԸ

Փետրուար 1-ին սկսած է «Հայաստան» հիմնադրամին հոգաբարձուներու Խորհուրդին նախագահութեան նիստը: Քննարկուած են «Զմեռ» ծրագրին ընթացքը, յետագայ ընելիքները, գործադիր վարչութեան եւ տեղական յանձնախումբերու կիսամեայ պիւտճէն, գիտամշակութային, կազմակերպչական հարցեր:

Նիստին մասնակցած են նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեան, փոխ - նախագահ Գ. Յարութիւնեան, վարչապետ Հ. Բագրատեան, Խորհրդարանի նախագահ Բ. Արարքցեան եւ արտասահմանէն հոգաբարձութեան խորհուրդի անդամներ:

Այս նիստին ընթացքին ընտրուած են 10 երիտասարդ գիտնականները որոնց 1000-ական տոլար պարգեւ կը տրուի: Մրցումին մասնակցած էին 63 հոգի: Մրցումին քննութիւնը կը կատարէր յատուկ յանձնախումբ մը, նախագահութեամբ Բարձրագոյն Կրթութեան եւ Գիտութեան նախարար Վարդգէս Գնունիի: Տասը դափնեկիրները իրենց վկայականները ստացած են հանդիսաւոր արարողութեան մը ընթացքին նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանէ:

Նոյն նիստին տրուած են նաեւ չորս այլ մրցանակներ, 2000-ական տոլար, 4 տարբեր մարզերու: Մրցանակները շնորհուած են. - Վիկտոր Համբարձումեանի (գիտութիւն), Հրանտ Մաթեւոսեանի (գրականութիւն), Յակոբ Յակոբեանի (նկարչութիւն) եւ բացառաբար յետ մահու Պարոյր Սեւակի, որու ծննդեան 70-ամեակն է:

⁂

ԱՇՈՏ ՄԱՆՈՒՉԱՐԵԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Յունուար 31-ին, Աշոտ Մանուչարեան մամուլի ասուլիս մը տուած է կոչ ընելով Հայաստանի քաղաքական եւ հանրային բոլոր կազմակերպութիւններուն որպէսզի համագործակցին Ղարաբաղի հարցի կարգաւորման համար: Աշոտ Մանուչարեան, կարկառուն դէմքերէն երբեմնի Ղարաբաղ Կոմիտէին, անցեալ Օգոստոսին հրաժարած էր նախագահ Լեւոն Տէր -- Պետրոսեանի ազգային ապահովութեան հարցերու խորհրդականի իր պաշտօնէն, նախագահին արտաքին քաղաքականութեան հետ տարակարծիք ըլլալով: Այժմ, Աշոտ Մանուչարեան որոշած է գործօն դեր խաղալ ղարաբաղեան հակամարտութեան գօտիին հրադադարի եւ այդ բարդ խնդրի քաղաքական լուծումի հասնելու համար, բազմակողմանի բանակցութիւններով: Ըստ իրեն, 6 - 7 ամիս առաջ նման նպատակի մը համար, բարենպաստ պայմաններ ստեղծուած էին Ղարաբաղ եւ այն ատեն այդ հնարաւորութիւնը չօգտագործուեցաւ: Նման իրավիճակ կրնայ ստեղծուիլ նաեւ ի մօտոյ եւ կարելի չէ նորէն առիթը կորսնցնել: Սէ - ԷՍ - Սէ - Ը-ն հարկ եղած միջոցները չունի ազդելու համար կացութեան վրայ: Ա. Մանուչարեան կը չեշտէ որ տարածաշրջանի բանալիներուն 90%-ը պէտք է տրուին Ռուսաստանի: Խստօրէն կը քննադատէ կառավարութիւնը որ չի կրնար իր իսկ ձեւակերպած նպատակները իրագործել:

⁂

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՆԵՐԸ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Խորհրդարանի Փետրուար 1-ի նիստին «Ազգ. ժողովրդավարներ» կուսակցութեան կողմէ խօսք առած է Արտաքին յարաբերութիւններու յանձնաժողովի նախագահ Դաւիթ Վարդանեան: Ան առաջարկած է քննել Ազգ. ապահովութեան պետական վարչութեան վիճակը, ստեղծելով Խորհրդարանի բազմակուսակցական յանձնաժողով. այդ յանձնաժողովը պիտի ուսումնասիրէ եւ առաջարկ ներկայացնէ Ազգ. ապահովութեան պետական վարչութեան կառուցուածքի փոփոխութեան, գործունէութեան եւ դիւաններու մասին: Դ. Վարդանեան քննադատած է նախկին ՔԱ - Կէ - Պէ-ն լուծարքի ենթարկող նախագահական հրամանագիրը, զայն նկատելով անթոյլատրելի:

⁂

ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ՎՏԱՆԳՈՒԱԾ

Նախիջեւանի բնակչութիւնը սառելու սպառնալիքին տակ կը գտնուի, ըստ թըրքական աղբիւրներու: ՓՔՔ-ի խափանարարութեան հետեւանքով քանդուած ելեկտրականութեան սիւները չեն նորոգուած, այնպէս որ կարելի չըլլար Թուրքիայէն ելեկտրականութիւն ստանալ: Նախիջեւանի Շարուր աւանի պատասխանատու նամակով մը դիմած է Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահին, պարզելով Նախիջեւանի ծանր կացութիւնը զոր հետեւանք կը նկատէ հայ-ատրպէյճանական պատերազմին. ան ըսած է թէ յատկապէս ցուրտը կեանքը անկարելի կը դարձնէ, կտրելիք ծառերը արդէն սպառած ըլլալով: Ուժանիւթի պակասը անկարելի դարձուցած է ջուրի բաշխումն ալ ու տուները ըմպելի ջուր չունին, հիւանդանոցներու մէջ վիրաբուժական գործողութիւններ չեն կատարուիր: Պախշիեւ խնդրած է որ Թուրքիա հարկաւոր միջոցները ի գործ դնէ ու անյապաղ ուժանիւթ տայ Նախիջեւանի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ մթնոլորտը միշտ շատ լարուած կը մնայ: Փետրուար 1-ին, առաջին անգամ ըլլալով, օտար լրագրող մը սպաննուեցաւ: Ֆրանսացի թղթակիցը՝ Օլիվիէ Քէմէնէր եւ իր աւստրալիացի պաշտօնակիցը աՀաբեկչական արարքի մը զոհ գացին, երբ կ'աշխատէին ալժէի գաղպահին մէջ: Առաջինը մեռած է տեղն ուտեղը, երկրորդը՝ ծանրօրէն վիրաւորուած: Ցարդ 9 ալժերացի լրագրող եւ 27 օտար քաղաքացիներ սպաննուած են:

ՊԱԼԱՏԻՒՐ Գորսիքա գնաց Փետրուար 1-ին եւ տեղւոյն շրջանային ժողովին առջեւ խօսք առնելով չծածկեց թէ սկսած է ջղայնանալ իր մեծամասնութեան քննադատութիւններէն իր ծրագրին մասին: «Ոմանք զիս կը մեղադրեն որ շատ արագ կ'երթամ, ուրիշներ՝ շատ դանդաղ: Բաց եմ բոլոր առաջարկներուն: Ոչ ոք կրնայ վստահ ըլլալ որ պէտք եղածը կ'ընէ: Բայց, մինչեւ այսօր աւելի ընդհանուր եւ անորոշ բանաձեւումներ լսեցի: Քննադատութիւնը միշտ կարելի է ժողովրդավարութեան մէջ, բայց, այն պայմանները ուր կը գտնուինք, մեծամասնութեան միասնականութիւնը պէտք է գերադասեն որեւէ այլ նկատում»: Ակնարկութիւնները կը վերաբերէին Շ. Միյոնի (Իւ - Տէ - էՖ) որ «համակրելի» որակած էր ձեռք առնուած միջոցները, Ժան - Լուի Տըպրէի (էՌ - Փէ - էՌ) որ «Մոնտ»ի մէջ կ'ըսէր թէ կարելի էր աւելի լաւ ընել եւ որ կը ստիպուէր յետ - քայլ ընէր եւ իրաւունք տալ կառավարութեան:

ԼՈՌԻԱՆԻ մէջ ձկնորս - նաւաստիները շատ բուռն բնոյթ տուին իրենց ցոյցերուն եւ Փետրուար 1-ին ապահովութեան ուժերու մէջ 17 վիրաւորներ կային: Շուրջ հազար նաւաստիներ երկաթէ ձողերով եւ բրիչներով խուժած են Լոռիանի Քերկոայի պահեստանոցը եւ բռնութեամբ յարձակած ներածուած ձուկերու սընտուկներուն վրայ ու թալանի տուած: Բողոքը, արդէն, այս ներածումներուն դէմ է: Շարժման ղեկավարներէն մէկը յայտարարած է. - «Անցեալ տարի, Պրիւսէլի պաշտօնատարները եկան հոս մեռելաթաղի դեր խաղալով եւ դագաղներու չափերը առնելու, գեղեցիկ ճառերու ետին, գաղափարը յստակ է՝ թաղել Պրըթոն ձկնորսութիւնը: Բայց, դեռ չենք մեռած»:

ՊՈԼՍՈՅ Պետութեան Ապահովութեան դատարանին ներկայացած են, Յունուար 31-ին, հեռատեսիլի «Քանալ 6» կայանի երկու արտադրիչներ: Ասոնց դէմ եղած ամբաստանութիւնն այն է որ «անջատողական քարոզչութիւն» ըրած են, քրտական հարցը արծարծելով հեռատեսիլէն:

ԺԻՐԻՆՈՎՍԿԻ որ մէկ օրէն միւսը նոյն բաները չըսեր, աշխարհի նոր բաժանում մը կ'ընէ տի Վելթի տուած իր հարցազրոյցին մէջ: Մինչ, Յունուար 30-ին, Պելկրատ արտասանած իր ճառին մէջ («Յառաջ», Փետրուար 1) ռուսական կայսրութեան մէջ կ'առնէր մինչեւ իսկ Թուրքիան, այս անգամ բոլորովին տարբեր քարտէս մը կը գծէ: Օր մը Հնդկաստան եւ Ռուսաստան պիտի չէզոքացնեն Չինաստանը: Ռուսաստան եւ Գերմանիա պիտի տիրեն Եւրոպայի վրայ: Ռուսաստանի մաս պիտի կազմեն Էստոնիա, Լատվիա, Բելառուսիա, արեւելեան Ուկրանիան: Օր մը, կ'աւելցնէ Սլովաքիան Ռուսաստանի պիտի պատկանի եւ Չեխիան՝ Գերմանիոյ: Հարաւը՝ Ղազախստան երբեք անկախ չէ եղած, Ռուսաստանի կը պատկանի: Գալով Վրաստանի, Ատրպէյճանի եւ Հայաստանի, մոռնալով անցեալին ըսածները, կը յայտարարէ. - «Օր մը պիտի պաղատին որ կարենան վերադառնալ Մոսկուայի ծոցը, բայց, այդ երկիրները չենք ուզեր: Հոն միայն ոճրագործներ կան: Ոչ մէկ օգուտ Ռուսաստանի համար: Իրան կրնայ կցել Ատրպէյճանը: Վրաստան եւ Հայաստան ալ Թուրքիոյ կ'երթան»:

ԻՄԱՄ ԽՈՄԷՅՆԻԻ դամբարանին մէջ, ուր, Փետրուար 1-ին նախագահ Ռաֆսան-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՖՈՒԹՊՈԼ

«ԱՐԱՐԱՏ»՝ ԱՆՅԱՋՈՂ ԵԼՈՅԹՆԵՐ

Յունուար 29-ին Մոսկուա սկսած ֆութպոլի ՀԱՊ-ի միջհանրապետական մրցաշարքին (*) «Արարատ» ձախող արդիւնքներ ձեռք ձգած է եւ ծանր պարտութիւններ կրած: Այսպէս, երեւանցիները առաջին երկու խաղերը՝ Սկոնտոյի (Ռիգա) և Կոպետ-Տաղի (Աշխաբադ) դէմ կորսնցուցած են 2 -- 3 եւ 1 -- 4 արդիւնքներով: Իսկ երրորդ մրցումին հաշուեկշիռը շատ աւելի ծանրակշիռ եղած է Հայաստանի ախոյեաններուն համար որոնց մրցակիցն էր Մոսկուայի Դինամոն: Խաղը վերջացած է 0 -- 5 արդիւնքով: Այս մրցաշարքին անգամ մը եւս պարզուած է հայրենի մարզիկներու խաղային թէքնիք եւ խմբային յատկութիւններու մակարդակի տարբերութիւնը միւս խումբերուն բաղդատմամբ, ինչ որ մտահոգիչ երեւոյթ է, տրուած ըլլալով որ Հայաստանի ազգային հաւաքականը աչնան կը սկսի Եւրոպայի ախոյեանութեան գօտման մրցումները եւ «Արարատ»ի խաղցողները անոր կորիզը կը կազմեն:

Հակառակ անոր որ Մոսկուայի Դինամոն շահած է իր երեք խաղերն ալ, Աշխաբադի Կոպետ Տաղն է որ ձեռք ձգած է կէս - աւարտականներուն մասնակցելու իրաւունքը, քանի որ դինամոյականները հանդէս կուգային հաշուարկէն անկախ: Կոպետ Տաղ կը մրցի Մոսկուայի Սպարտակին դէմ: Միւս կէս-աւարտականը տեղի կ'ունենայ Թիֆլիսի Դինամոյին եւ Ֆէրղանայի Նեֆթչիին (Ուզբէկստան) միջեւ: Փետրուար 4-ին ալ տեղի կ'ունենայ աւարտական մրցումը:

(*) Տե՛ս. «Յառաջ» Յունուար 26:

ԼՈՒՍԱԶՈՒՐԿ, ԲԱՅՑ ՅՈՒՍԱՎԱՌ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՀՐԱՉԵԱՅ ՄԱԹԵՒՈՍԵԱՆԻ ՀԵՏ

«–ՊԷՏՔ Է ԼԻՆԵՆՔ ԱՐՑԱԽՈՒՄ, ՀԱՍԿԱՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՀԱՅԻ ՈԳԻ՛Ն»

ՀՐԱՆԴ ԱՃԸՄԵԱՆ

Օգոստոս 30-էն Սեպտեմբեր 2 Արցախ այցելած էր «Հայաստան» օրաթերթի աշխատակից Հրաչեայ Մաթեւոսեան, որուն տպաւորութիւնները կարդացած էի Երեւան կեցութեանս օրերուն, յիշեալ թերթին մէջ։

Արձակագիր եւ լրագրող Հրաչեայ Մաթեւոսեանի անունը ծանօթ էր ինծի 70-ական թուականներէն, երբ մաս կազմելով Փարիզի «Յառաջ» օրաթերթի խմբագրութեան, յաճախ արտատպումներ կը կատարուէին Հայրենի մամուլին մէջ իրմէ լոյս տեսած շահեկան թղթակցութիւններէն եւ յօդուածներէն։ Սակայն, տարիներ ետք, 1992 Յուլիսի վերջին է որ առիթ կ'ունենայի Երեւանի մէջ իրեն հանդիպելու եւ մօտէն ճանչնալու ազնիւ մարդը - բառիս լայն առումով-, արժէքաւոր մտաւորականը, պատմուածքներու եւ վիպակներու հեղինակը, իր սրտին տրոփիւնը հայրենիքի ուրախութիւններուն եւ ցաւերուն հետ ներդաշնակող ըսքանչելի Հայը։

Հրաչեայ Մաթեւոսեան ծնած է 1937-ին, Թումանեան շրջանի Ահնիձոր գիւղը։ 1955-ին աւարտած է Երեւանի արհեստագործական 3-րդ ուսումնարանը եւ տպարաններու մէջ աշխատած է իբրեւ գրաշար։ 1962-ին մտած է Երեւանի համալսարանը եւ 1966-ին շրջանաւարտ եղած է լրագրութեան բաժնէն։ Ուսանողութեան տարիներուն աշխատած է կոյրերու միաւորման հրատարակչութեան եւ «Ոզնի» երգիծաթերթի խմբագրութեան մէջ։ 1966-էն 1974 եղած է «Աւանգարդ» թերթի բաժնի վարիչը, իսկ 1974-էն ետք՝ «Հայրենիքի Ձայն» շաբաթաթերթի պատասխանատու քարտուղարը։ Ներկայիս կ'աշխատակցի «Հայաստան» օրաթերթին։ Հրատարակած է հինգ հատորներ՝ «Մաճկալներ», «Բարի մարդկանց հովիտը», «Աստղերի հետ թռչում էր իմ ձին», «Ալեւորներ» եւ «Գունաւոր փոքրիկ Ջեկսին»։ Ունի հրապարակութեան պատրաստ անտիպ գործեր։ Կը սպասէ հրաշք - մեկենասի մը կամ, ինչպէս գրագէտը կ'ըսէ՝ հովանաւորի մը, այդ գործերը կարենալ հրատարակելու համար, քանի որ Հայաստանի տնտեսական ներկայ ծանր պայմաններուն մէջ տեղացի հայ գրագէտի մը համար անկարելի է այդպիսի գործ ի գլուխ հանել։

Հրաչեայ Մաթեւոսեան կրտսեր եղբայրն է ծանօթ արձակագիր Հրանտ Մաթեւոսեանին։

Նկատի առած այն՝ որ անհանգստութեանս պատճառով կարելիութիւնը չունէի Արցախ այցելելու եւ տեղւոյն կեանքին մօտէն իրազեկ դառնալու, մտածեցի հանդիպիլ եւ զրոյց մը ունենալ լրագրող բարեկամիս Հրաչեայ Մաթեւոսեանին հետ, որ նոր վերադարձած էր Արցախ կատարած չորսօրեայ այցելութենէն։

Ի պատասխան առաջին հարցումիս, թէ ի՛նչպիսի ոգի կը տիրէ Արցախի մեր ժողովուրդին մէջ, վերջին հինգ տարիներու վերիվայրումներու եւ պատերազմական աւերիչ մթնոլորտի լոյսին տակ, Հրաչեայ Մաթեւոսեան կ'ըսէ. - «Սիրելի Հրանդ, ես ձեզ Հրանդ պիտի ասեմ, որովհետեւ իմ եղբայրն էլ է Հրանդ։ Ես Հայաստանում միշտ գնալու հաւցէներ ունեցել եմ, ամէն տեղ հանդիպել եմ իմ ժողովրդին։ Արցախը, դա ո՛չ թէ հասցէ է, այլ սի՛րտ է։ Մենք ամէն տեղ, ամէն պահի ասել ենք մեր ոգի՛ն, Հայի ոգի՛ն, ոգի բառը շատ ենք գործածում։ Անգամ ասում ենք մեր անկոտրո՛ւմ ոգին, սասունցու ոգի, մեր Սասունցի Դաւթի դիւցազնավէպի ոգի, մեր լեզուի ոգին, մայրերի ոգին, վերջապէս՝ հողի՛ ոգին։ Ի՞նչ է նշանակում ոգի։ Ես այդ բառը շատ եմ սիրում եւ ոգին մեզ հետ է. ձուլուած ենք մենք եւ մեր ոգին, անբաժան ենք մեր արեան նման, մեր լեզուի նման։ Արցախ լինելուց յետոյ նո՛ր կարող ենք հասկանալ, թէ ի՛նչ է ոգին, ի՞նչ է ոգեկոչումը։ Եթէ Հա՛յ ենք - անկախ նրանցից թէ ո՛րտեղ ենք ապրում - գոնէ մի անգամ պէտք է լինենք Արցախում, հասկանալու համար Հայի՛ ոգին։ Ի հարկէ պատմութիւնը կայ. պատմութիւնը մեզ ցոյց է տալիս իր անմոռաց դասերը։ Վարդանանց կռիւ ենք ասում, Աւարայր ենք ասում, ասում ենք Մուսա Լեռ, Սարդարապատ, Մուշ ու Սասուն, Ղարաքիլիսա եւ Բաշ Ապարան ենք ասում, բայց ինձ համար պատմութեան բոլոր դասերից առաջին էջը - ինչպէս այբուբենի առաջին տառը - պէտք է այսօր հասկանանք Արցախը։ Տարիներ ի վեր մեզ համար եղել է մի խօսք, որ առանց Հայաստանի, Հայրենիքի, Սփիւռքը չի կարող գոյատեւել։ Դա եղել է մեր փրոփականտայի ուժը։ Բայց հիմա ես ձեզ ասում եմ՝ առանց Ղարաբաղի գոյութիւն չի ունենայ ո՛չ Հայաստանը, ո՛չ էլ Սփիւռքը։

«Ինչո՞ւ եմ այսպէս ասում։ Եթէ լինէք Ղարաբաղում, երբոր տեսնէք հայ գեղջուկին, հայ մշակին, պարզապէս Ղարաբաղցուն, անկախ նրանից թէ ի՛նչ տարիքի կը լինի՝ օրօրոցո՞ւմ, բարուրո՞ւմ, թէ արդէն հողին խոնարհուած ծերունի, քաջակորով երիտասա՞րդ թէ հարս, այնտեղ տեսնում ես մեր ոգի՛ն։ Ղարաբաղը ծունկի չի գայ, Ղարաբաղը պէտք է ապրի, Ղարաբաղը չի ենթարկուելու եւ իր շունչը չի կորելու ճանապարհին։ Նա իր շունչը պահելու է վաղուայ օրուայ համար, դարերի համար։ Այնտեղ տեսնում ես աւերուած տներ, տեսնում ես գաղթականներ, իրենց աւերուած տան առաջ կծկուած, բայց արդէն ոգի՛ առած մարդկանց, որոնք հաւատում են, որ նորից պիտի ծխայ իրենց տունը, նորից պիտի ծփայ իրենց արտը, նորից պիտի աղմկի իրենց երեխան։ Այս բոլորը տեսնելով արդէն հաւատում ես, որ Ղարաբաղը չի դառնալու գաղթականութիւն, Ղարաբաղի հողը օտար ոտի տակ չի ընկնելու երբեք։ Մտէ՛ք Ստեփանակերտ, աւերուած են տուները, ո՛չ մի ապակի չկայ, երեխաները սմքած են արդէն, բայց նրանց աչքերում կայ ժպիտ։

«Յիշեմ՝ Աշան գիւղից 13 տարեկան կայծեր անունով մի տղայի, որ աւտոմատ զէնքերը վերցնելով, թթենու ըստւերում նստած, հրացանները դողում չարած մաքրում, իւղում, սրբում եւ պատրաստ յանձնում էր ազատամարտիկներին։ Յիշեմ՝ Բերդաշէնից Զոյա Յովհաննիսեանին, որ ինձ համար սրբութիւն է. նա ինձ համար պատմութեան հայ հերոսուհիների համաստեղութիւնը լրացնող մի կին է։ Զորս արու զաւակ է բերել, չո՛րսն էլ դիրքերում կռւում են։ Ո՛չ մէկը տուն չի մտել եւ վերջերս նրա առաջին տղան՝ երկու երեխայի հայր, զոհուեց։ Թւում էր թէ մայրը ազատամարտիկ իր երեք տղաներին առաջին գծից կը կանչի տուն եւ մի քիչ երկրորդ պլան կը քաշի նրանց։ Բայց ո՛չ, մայրը նոյնպէս զէնք վերցրեց։ Զոյա Յովհաննիսեանը այսօր բանաստեղծութիւններ է գրում, երգեր է գրում, երաժշտութիւնը ի՛նքն է յօրինում եւ ի՛նքն է նուագում։ Նա կազմակերպում է նաեւ գրական, երաժշտական հանդիպումներ՝ «Ապրենք իրար համար» խորագրի տակ։ Դա հրաշալի է։ Նրան հարցրեցի թէ՝ Տիկին Զոյա, չէ՞ք մտածում ձեր փոքրին՝ Մհերի մասին, գոնէ տանը պահէք։ «Ո՛չ, - ասում է, - ես Մհերին չեմ կարող տանը պահել, ես տանը չեմ մնում. եթէ ես մայր եմ, երեխայ եմ բերել, նրան ես ծնել եմ ո՛չ միայն ինձ համար, այլ նախ եւ առաջ հողի համար, Արցախի հողի համար, մեր Հայո՛ց հողի համար, ամբո՛ղջ հայութեան համար»։ Այդպիսի մայրերին պէտք է պաշտել. այդպիսի մայրերը մեր ճանապարհի ճրագն են, կերոնն են եւ պէտք է միշտ վառ մնայ։

«Ես կարող եմ տասնեակ ու տասնեակ օրինակներ բերել, թէ ինչպէս Արցախցիները, Արցախի այրերը, Արցախուհիները կռւում, պաշտպանում, մտածում են հողի մասին։ Ես ձեզ ուզում եմ ուրախացնել մի լուրով, որ բնագաղթածների պետական վարչութեան պետը՝ Վլադիմիր Մովսիսեան - մի կարգին հայ տղամարդ, որին ի զուր անուանարկեցին-, այսօր կարողանում է երկու օրը մէկ մարդկանցով եւ լիքը բեռնուած մի աւտոբուս ուղարկել դէպի Արցախ։ Մարդիկ գնում են այն գիւղերը, որտեղից ժամանակին, ցերեկով կամ գիշերով, պարզապէս կարողացել էին մահից փրկուել եւ փախչել Հայաստան։ Հիմա նրանք վերադառնում են յոյսով ու հաւատով, նորից շէնացնելու համար հողը։ Հիմա Մարտակերտի գիւղերում տարւում են շինարարական լայն աշխատանքներ։ Վերանորոգւում են բոլոր տները, ճաշարանները, հիւանդանոցները, փոստային բաժանմունքները, պետական եւ մասնաւոր բոլոր շէնքերը։ Մարդիկ՝ որոնք ժամանակին ունեցել են շքեղ առանձնատներ, իրենք ապրել են Մոսկուայում, Բաքւում, Երեւանում, շարունակելով իրենց կեանքը հեռու վայրերում եւ մոռանալով իրենց մանկութեան տները, մանկութիւնն անգամ, եւ չուզենալով երբեք իրենց ուսը լծի տակ դնել՝ փախչել են, նրանց աւերուած տներն էլ վերանորոգւում են։ Շինանիւթը տալիս է Ղարաբաղի պետութիւնը եւ տեղական ուժեր կատարում են շինարարական աշխատանքները։ Առաջին հերթին վերանորոգւում են ազատամարտիկների տները, վիրաւորների, զոհուածների, մենակ մնացած մարդկանց տները»։

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅՐ ԵՓՐԵՄ ՏԷՐ-ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

1993 թուականի Յունուար 13-ին, Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութիւնը կորսնցուցած էր հաւատաւոր միաբան մը՝ Հայր Աւետիք Թալաթինեանը։ Նոյն տարուան աւարտին, 1993, Դեկտեմբեր 6-ին, վախճանեցաւ երկրորդ միաբանակից մը՝ Հայր Եփրեմ Տէր - Ղազարեան։

Աւետիք եւ Եփրեմ հայրերը եղած են հայրենակիցներ։ Անոնք ծնած են Կիլիկիոյ Մարաշ քաղաքը, եղած են հարազատ եղբայրներու նման, նոյն սերունդին տագնապներն ու մտահոգութիւնները իրենց սրտին մէջ, նոր սերունդը դաստիարակելու միեւնոյն տեսլականով։

**

Հայր Եփրեմ Տէր - Ղազարեան, ինչպէս ըսինք, ծնած է Մարաշ, 1920-ին։ Կանուխ հասակէն իր մէջ զգացած է սէրն ու կոչումը դէպի եկեղեցական ասպարէզ։ Ըլլալով հաւատացեալ ընտանիքի զաւակ, ժառանգած ըլլալով հոգեկան գեղեցկութեան արժանիքներ, ան կը դառնայ տիպար եկեղեցական մը, օրինակելի վարդապետ մը, մտաւորականի եւ գրողի շնորհներով օժտուած։

Հռոմի մէջ աւարտելէ ետք համալսարանական իր ուսումը, զինուելէ ետք աստուածաբանական ու գիտական գիտելիքներով, ան կը նուիրուի առաւելաբար դաստիարակչական եւ գրական - ստեղծագործական աշխատանքներու։

Հայր Եփրեմ ըլլալով հալէպահայ ընտանիքի զաւակ, իր սէրը կեդրոնացած է առաւելաբար հալէպահայ կեանքին, ու մասնաւորաբար՝ Հալէպի Մխիթարեան վարժարանին ծաղկումին վրայ։ Երբ 1965 - 1970-ական թուականներուն երկրին մէջ տիրող զանազան դժուարութիւններու պատճառով փակուեցաւ Մխիթարեան վարժարանը, ան, գրեթէ առանձին, կատարեց առաքելական պարտականութիւն, պատկան մարմիններու մօտ ունեցաւ մըտերմիկ ծանօթութիւններ, օգտաշատ տիպարներով յաջողեցաւ պահել վարժարանը անարգել, մեծապէս նպաստելով սերունդներու դաստիարակութեան, Մըխիթարեաններու յատուկ շունչով ու աւանդութեամբ։ Երկար տարիներ ապրեցաւ Հալէպի իր սիրած վարժարանին մէջ, իբրեւ տնօրէն եւ հոգեւոր առաջնորդ, իր հայրական յորդորներով դաստիարակելով նոր սերունդը։

Հայր Եփրեմ Տէր - Ղազարեանի գրական վաստակը եւս հարուստ է։ Ան ըլլալով անձանձիր ընթերցող մը, հետազօտող ու պրպտող միտք մը, միաժամանակ հըմուտ բանասէր մը, նուիրուեցաւ ստեղծագործական աշխատանքի, բանաստեղծութիւններով թէ իմաստասիրական երկերով, դասագիրքերու շարքերով ու բառարաններու պատրաստութեամբ։

Իր առաջին գործերէն եղած է «Թափառող Ալիքներ» քերթուածներու հատորը։ «Դէպի Աղբիւրը Լոյսի» իմաստասիրական խորհրդածութիւններով յագեցած երկասիրութիւն մը։ «Քրիստոս Պատմութեան Լոյսին Տակ» վերլուծական եւ աստուածաբանական հատոր մը։ Ան պատրաստեց «Սեւան Ընթերցարան» դասագիրքերու շարքը, օգնելով այս շարքին նուիրուած մանկավարժներու աշխատանքներուն։ Ունի «Գանձարան» իմաստուն խօսքերու ժողովածու մը։ Հալէպի Մխիթարեան վարժարանի հիմնադրութեան 50-ամեակին առիթով լոյս ընծայեց «Յուշամատեան Հալէպի Մխիթարեան Վարժարանի» հատորը։ Հայր Եփրեմ Տէր - Ղազարեան պատրաստած է ֆրանսերէնէ -- հայերէն բառարան մը, որ կը փնտռուի ամէն տեղ։

Բացի գրական ստեղծագործութիւններէ, ան եղած է մամուլի ջերմ ջատագով, հաւատացած է մամուլի միջոցով կատարուած հրապարակային «ուսուցումներու»։ Բազմաթիւ յօդուածներ գրած է սփիւռքահայ օրաթերթերու թէ ամսաթերթերու մէջ։ Կը գրէր պարզ ու հաճելի ոճով։ Երբ կը յիշենք հայ մամուլին բերած իր նըպաստը, չենք կրնար մոռնալ Ս. Ղազարի մէջ 150 տարիներէ ի վեր լոյս տեսնող «Բազմավէպ» պաշտօնաթերթը, զոր խմբագրած է ժամանակ մը, եւ ուր կը տպուէին Հայր Եփրեմի յօդուածները։

Մամուլի տակ է իր վերջին աշխատասիրութիւնը՝ «Օգտակար Գիտելիքներ Սուրբ Գրային Ընթերցումներու Մեկնաբանութեան» հատորը։

Բացի գրական շնորհներէ, Հ. Եփրեմ Տէր - Ղազարեան ունէր նաեւ գծագրական շնորհ։ Եղած է սկաուտական շարժումի մղիչ ուժն ու առաջնորդը։ Կը քաջալերէր մարզական գործունէութիւնը աշակերտական մակարդակի վրայ։

Հեզ էր ու խոնարհ, տիպար եկեղեցականի մը խառնուածքով։ Իր ներկայութիւնը կը փնտռուէր ժողովրդական շըրջանակներու մէջ եւս, քանի որ ժողովուրդի իրաւ հայրն էր ան, ներող ու խորհրդատու, լուսաւորող ու առաջնորդող։ Հայրենասէր հոգեւորականն էր ան, կապուած Հայաստանի կեանքին, առօրեային, կը տագնապէր անոր ներկայով ու ապագայով։ Յաճախ կ'այցելէր Հայրենիք եւ Սուրբ Էջմիածին, ուր 1972-ին դասաւանդած է տեղւոյն Հոգեւոր Ճեմարանին մէջ, Վազգէն Վեհափառին հրաւէրով։

**

Հայր Եփրեմ Տէր - Ղազարեանի վախճանումով, Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութիւնը կը կորսնցնէ հայ մշակոյթին նուիրեալ ծառայ մը, հոգեւորական օրինակելի եւ տիպար Հայր մը, որուն վաստակը մեծ է, իմացական թէ գրական մարզերու մէջ, եւ որուն յիշատակը միշտ վառ պիտի մնայ միաբանակից իր եղբայրներուն հոգիներուն մէջ, նաեւ՝ հալէպահայութեան հոգիին մէջ։

Շատ պարզ ապրած, տիտղոսներէ հեռու մնացած, միայն ճշմարիտն ու ազնիւը հետապնդող այս վարդապետին վախճանման առիթով մեր արտայայտած քանի մը խօսքերը կ'ընծայենք իբրեւ ծաղկեփունջ, իր թարմ շիրիմին։

Յիշատակն արդարոց օրհնութեամբ եղիցի։

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

«Ազդակ»

պուլկարահայ նամականի

ՓԼՈՎՏԻՒԻ ՄԷՋ ՆՇՈՒԵՑԱՒ «ԳՐԱՍԻՐԱՑ»Ի 110-ԱՄԵԱԿԸ

Շաբաթ, Յունուար 22-ին Փլովտիւի Մըշակոյթի Տան սրահին մէջ «Համազգային» մասնաճիւղ «Երեւան» մշակութային կրթական նախաձեռնութեամբ կազմակերպուեցաւ «Գրասիրաց» եղբայրութեան հիմնադրութեան 110-ամեակը։ Ան կը հանդիսանայ Պուլկարիոյ հայկական գաղթօճախի առաջին Ընթերցարան - Հիմնարկը.

որ կը հիմնուէր Փլովտիւի մէջ 1883 Թուականին:

Այս առթիւ զեկուցումով մը ելոյթ ունեցաւ Պր. Յակոբ Կիլիկեան, որ ներկայացուց առջեւ պարզեց «Գրասիրաց»ի անցած 110-ամեայ ուղին՝ լի յաջողութիւններով ու գործունէութեան նուաճումներով, որ անընդհատ մինչեւ մեր օրերը գոյատեւեց, պահելով ու պահպանելով հայ գիրքը ։ Եւ զայն տարածելով մեր գաղութէն ներս:

Խնամուած գեղարուեստական յայտագրին իրենց մասնակցութիւնը բերին միութեան «Արամ Խաչատրեան» երկսեռ երգչախումբը Լիւսի Համբարձումեանի խմբավարութեամբ, որ երգեց հայկական Հանրապետութեան օրհներգը, «Ով մեծասքանչ դու լեզու», «Գութաներգ» կոմիտասէն ու Խանի երգը, ոգեւորութեան շունչ մը ներարկելով բոլորին: Առանձին մենակատարութիւններ փայլ մը տուին հանդիսութեան՝ երաժշտական մանկավարժ ու դաշնակահար Պր. Թադէոս Սանճաքեան նուագեց Ա. Խաչատրեանի «Թոքաթա», անգամ մը եւս հաստատելով իր արուեստագէտի ճաշակն ու կարողութիւնները, իսկ Օր. Նինա Գույումճեան ջութակի կտոր մը նուագեց՝ նուիրուած Փականինիին՝ հեղինակութիւն Ալֆրէտ Շնիթքէին, որ նորութիւն մըն էր բոլորին համար ու հաճոյք մը լսել վարպետութեամբ կատարում մը: Ազգային վարժարանի աշակերտներ՝ Իսկուհի Գույումճեան ու Մկրտիչ Պագլաեան արտասանեցին Պարոյր Սեւակի «Արարատ» ու «Կանք, պիտի լինենք» բանաստեղծութիւնները: Երիտասարդ դաշնակահարուհի Անժէլա Բիվազեան կատարեց յաջող կերպով Առնօ Բաբաջանեանի «Էլէկիա» դաշնամուրային կտորը: Գեղարուեստական բաժինը աւարտեցաւ «Հայրենիքիս» մեներգով՝ Սարգիս Պալթաեանէ, մեներգչուհի Տիկին Սիլվա Տոլմաեան:

Վերջաւորութեան կազմակերպութեան առենապետ՝ Հայի Նիկողոսեան մեծարեց «Գրասիրացի»ի երկարամեայ գործունեայ անդամներ՝ Սուքիաս Եաղուպեան, Յակոբ Կիլիկեան, Ոսկեան Արզարեան, Վիկտորիա Ներսէսեան, Զաւէն Փափազեան ու Զատիկ Ղազարոսեան փոքր յուշանուէրներով: Թաղային պուլկարական ընթերցարան «Վըզրաժտանէ»ի անունէն ողջունեց «Գրասիրաց»ի 110-ամեակը եւ յուշանուէրներ յանձնեց անոր յանձնախումբին:

Հանդիսութիւնը վարեց Տոքթ Սուքիաս Եաղուպեան:

ՎԱՆԱՏՈՒՐ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՕՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ). –

Սրբոց Թարգմանչաց Եկեղեցիէն ներս, Յունուար 23-ը եղաւ հանդիսաւոր կիրակի մը: Զատիկ Վրդ. Աւետիքեան որ Սեպտեմբերէն ի վեր հովուութեան հրաւիրուած էր, հաստատուեցաւ իր պաշտօնին մէջ, եւ երկու երիտասարդներ՝ Կարապետ Եսայեան եւ Ժիրայր Եսայեան ստացան դպրութեան աստիճան:

Պատարագը մատոյց նորընտիր հոգեւոր հովիւը եւ երգեցողութիւնը կատարեց եկեղեցւոյ երգչախումբը Խ. Երմազեանի ղեկավարութեամբ:

«Հայր Մեր»էն առաջ տեղի ունեցաւ երկու երիտասարդներու դպրութեան աստիճանի տուչութեան յատուկ արարողութիւնը: Շարականներով, աղօթքներով Տարօն Եպիսկ. Ճէրէճեան ըստ կարգերուն տուաւ Թեկնածու դպիրներուն իրենց իշխանութիւնները՝ դռնապանի, ընթերցողի, երդմնեցուցիչի եւ ջահընկալի: Այս խոնարհ իշխանութիւններով Կարապետ եւ Ժիրայր Եսայեան եղբայրները իրենց առաջին քայլը կատարեցին դէպի ծառայութիւն եկեղեցւոյ սահմաններէն ներս: Այս արարողութեան կատարման մասնակցեցան Վաչէ Ծ. Վրդ. Իգնատիոսեան եւ Խ. Երմազեան:

Տարօն Եպիսկ. Ճէրէճեան իր քարոզին բնաբանը քաղեց Ղուկաս Աւետարանէն «Ծառայք անպիտանք եմք զոր պարտէաքն առնել արարաք», պատշաճեցնելով օրուան նպատակներուն եւ ծանրացաւ ծառայութեան, խոնարհութեան եւ նուիրումի գաղափարներուն վրայ: Խրատական խօսքեր ըրաւ երիտասարդ դպիրներուն ըսելով թէ իրենց գործով, կենցաղով ցոյց պէտք է տան որ ճշմարիտ ծառաներ են եկեղեցւոյ եւ ժողովուրդին: Իսկ, ապա պաշտօնապէս հաստատեց Զատիկ Վրդ. Աւետիքեանը իր հովուական դաշտին մէջ եւ աւելցուց թէ ան սահման պիտի չդնէ եւ պիտի ըլլայ հոն ուր ժողովուրդը իր ներկայութեան, իր ծառայութեան, իր խօսքերուն եւ գործերուն պահանջքն ունի: Մաղթեց ուժ, կորով եւ յայտնեց վստահութիւն որ երիտասարդ եկեղեցականը պիտի չսակարանայ իր պաշտօնին մէջ:

Պատարագէն յետոյ, Սահակ - Մեսրոպ մշակ. կեդրոնին մէջ տեղի ունեցաւ ընդունելութիւն ի պատիւ օրուան մեծարեալներուն:

Զատիկ Վրդ. Աւետիքեան ծնած է Երեւան, 1957-ին: 1974-ին, աւարտելէ յետոյ Երեւանի Դեբենիկ Դեմիրճեան միջնակարգ դպրոցը կը մտնէ Էջմիածնի հոգեւոր ճեմարանը: 1980 Մայիսին կը ներկայացնէ իր աւարտաճառը եւ Յունիսին կը ձեռնադրուի կուսակրօն քահանայ, աբեղայութեան աստիճանով, ձեռամբ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին: Կ'աշխատակցի «Էջմիածին» պաշտօնաթերթին, կը դասաւանդէ հոգեւոր ճեմարանէն ներս՝ «կրօնա-փիլիսոփայական առարկաներ» նիւթին շուրջ: Երկու տարի կը վարէ կաթողիկոսին դաւազանակիր քարտուղարի պաշտօնը եւ նոյն ատեն կը հետեւի Երեւանի պետական Համալսարանի բանասիրական հիմնարկին մէջ գրականութեան եւ իմաստասիրութեան դասընթացքներու: 1982-ին կու գայ Ֆրանսա: Յաջորդաբար կը ծառայէ որպէս հոգեւոր հովիւ Լիոնի, Վիէնի, Սէն Թիէթիէնի եւ Ռոմանի հայահոծ գաղութներէն ներս: 1984-էն 1987 կը հետեւի Լիոնի Կաթողիկէ Համալսարանի իմաստասիրութեան եւ աստուածաբանութեան դասընթացքներուն: 1987 Հոկտեմբերին Օշականի Ս. Մեսրոպ - Մաշտոց եկեղեցւոյ մէջ կը ստանայ վարդապետական աստիճան եւ գաւազան կրելու իրաւունք, ձեռամբ Զաւէն Արք. Չինչինեանի՝ Առաջնորդ Եգիպտոսի Հայոց: 1993 Սեպտեմբերին կը հրաւիրուի Մարսէյլ իբրեւ հոգեւոր հովիւ Սրբոց Թարգմանչաց եկեղեցւոյ:

Զատիկ Վրդ. Աւետիքեան պատրաստուած երիտասարդ եկեղեցական մըն է, որ առաւել կը տիրապետէ Ֆրանսերէնին: Ակընկալութիւնները մեծ են իր նկատմամբ: Գործն է որ միայն պիտի խօսի: Յաջողութիւնը կը պսակէ ուղիղ նկարագիրները, խոնարհ հոգիները, համեստ ծառաները, անխորտակ կամքերն ու անխոնջ աշխատողները:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

DOCTORAT D'ÉTAT ÈS LETTRES

Տիկին Հերմինէ Պայրամեան - Խաչատուրեան Յունուար 27-ին, Սորպոնի համալսարանին առջեւ ներկայացուցած է արաբական լեզուի եւ գրականութեան իր աւարտաճառը եւ ստացած է գրականութեան պետական տոքթորայի տիտղոսը (doctorat d'Etat ès lettres).

ՀԱԿԱՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՏՈՐ ՄԸ

Երգիչ Ռընոյի «Միս Մակի» երգը երգիծանքի նիւթ ըրած էր Մեծն - Բրիտանիոյ նախորդ վարչապետուհին. այսօր կերպով մը անոր վրէժը լուծող ձեռնարկն ըլ նկատուի Անգլիացիի մը՝ Մալքըմ Սքոթի հակաֆրանսական հատորը որ վերջերս լոյս տեսած ու շուտով սպառած է: Հատորը խորագրուած է «Կ'ատեմ Ֆրանսացիները» ։ Զօնուած է Անգլիացիի մը որ երբ ամենայն հանդարտութեամբ կ'երթեւեկէր փարիզեան մեթրոյի կայանի մը կառամատոյցին վրայ, ինքնութեան թուղթը ներկայացնելու կը հրաւիրուի ոստիկանի մը կողմէ. Անգլիացին նոյնքան անվրդով անոր կ'երկարէ «Տէյլի Թէլէկըրաֆ»ի իր օրինակը ու ինքզինք կը գտնէ արգելարանի անկիւն մը, հետեւանք իր յանդուգն արարքին:

Անոնք որոնք խորագիրէն իսկ վարկաբեկուած կը զգան իրենք զիրենք, պէտք չէ բանան հատորը, չկարդալու համար թէ «Ֆրանսացիները միշտ նախանձած են Անգլիացիներէ եւ անոնց հանդէպ միշտ ստորակայութեան բարդոյթ մը ունեցած են: Իրաւունք ալ ունին: Ֆրանսացիները ճանչնալ, կը նշանակէ արհամարհել զիրենք: Զանոնք մօտէն ճանչնալ կը նշանակէ յայտնաբերել դաւաճանութիւնը, չարութիւնը եւ բարբարոսութիւնը, իրենց իսկական դիմագիծով»: Վարկաբեկումը կը շարունակուի այլ բազմաթիւ հատուածներով, ինչպէս՝ «նեղ փողոցներու մէջ հազարաւոր կիներ իրենց մարմինը կը ծախեն: Այրերը որոնք այս գործէն դրամ կը շահին, ձիու եւ արտոյտի միս կ'ուտեն» ։Կայ նաեւ երբեմն երգիծականմասեր. Փարիզի շրջուղիին մասին բացուածը օրինակ է ասոր. «Այն օրէն ի վեր երբ Ֆրանսացիները վերջ տուին կիյոթինին գործածութեան, բնակչութեան աճը սահմանափակելու գործը յանձնած են մահուան ճամբու մը որ 10 միլիառ Ֆր. արժած է իրենց եւ որ կը կոչուի «պուլվար փէրիֆէրիք»։

Գիրքին հեղինակը 39 տարեկան, բարձրագոյն ուսման տէր մէկն է, կ'ըսէ թէ ոչինչ ունի Ֆրանսացիներու դէմ, բայց գիրքին կողքին վրայ դրած է հետեւեալ տողերը. - «Ոչ ոքի հանդէպ ատելութիւն ունիմ. բայց չեմ հասկնար թէ ի՛նչպէս երկիր մը որ ինքզինք այնքան քաղաքակրթուած կը նկատէ կրնայ ուրիշներու հետ վարուելու ա՛յս աստիճան անգիտութիւն ցոյց տալ ամէն օր»: Զինք կը զարմացնեն հողամշակները որոնք ճամբաներու վրայ ամէն տեղ աղբ կը լեցնեն, անմիջապէս որ իրենց անհաճոյ բան մը պատահի: Կ'ըսէ թէ ամբողջ երկիրը անապահովութեան գօտի մըն է եւ թէ Ֆրանսացիները հակում ունին մոռնալու թէ իրենց երկիրը մէկէ աւելի անգամներ գրաւուած է Գերմաններու կողմէ:

Կան հատուածներ ալ ուր դրական բաներ կ'ըսուին. «Ֆրանսացիները գիտեն ապրիլ. ուտել եւ խմել: Դաստիարակչական լաւ դրութեան մը տէր են: Կը հասկնամ որ ուզեն հողամշակութեան փոքր չափի ձեռնարկներ պահել, բայց չեմ հասկնար թէ ինչու ուրիշներ ատոր փոխարժէքը պիտի վճարեն»:

Հատորը առաջին հրատարակութեամբ մը լոյս տեսած է 15 հազար տպաքանակով, որուն 1300 օրինակը գնուած է Ֆրանսայի մէջ: Հեղինակը կ'աշխատի յաջորդ գործին վրայ որ կը վերաբերի ամբողջ Եւրոպային: «Յոյները կրնաք ձեզի պահել, կը գրէ հոն ու կը շարունակէ. - «հիմա որ կրնանք անոնց մածունը հոս պատրաստել, իրենց պէտք չունինք այլեւս»։

Գիրքը անընդունելի նկատողներ ալ հաւանօրէն հարց տան թէ ներկայ ժամանակաշրջանին պէտք կ'՞այ Մալքըմ Սքոթի նման հեղինակներու...:

ՔԱՂՀԱՆ

ԱՆԱՅԻՍ

ԵՒՓԻՄԷ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ

(1872 – 1950)

ՅՈՒՇԵՐՍ

Նոյն օրը յետմիջօրէին, շուկային մէջ, խանի մը դռնէն ներս մտած պահուն, կռնակէն զարնուելով սպաննուած էր Ունճեան Աբիկ էֆէնտին: Կ'ըսուէր թէ կուսակցականներ էին հեղինակները այդ տխուր արարքին: Սպաննիչը օձիքը ձեռք տուած էր:

Թերեւս ան մէկն էր այն բիւրաւոր հայ ողջմէն, որոնց Ունճեան ձեռքէն ելած բարիքը կ'ընէր եւ որոնց նեղ օրերուն նեցուկը կ'ըլլար գրեթէ միշտ:

Ոճիրը սեւ ծածկոյթը եղաւ Կզլին գեղեցկութեան, պարտէզներուն բոյրին, հեզ արդուզարդերուն, Աստուածածնայ տօնին եւ մեր երեկոյթին վրայ:

Ան գիշերը, ծովահայեաց պատշգամէն՝ առանձին՝ սիկառէթիս հետ, երկարօրէն խորհեցայ մարդկային տխմարութեան վրայ, որով Վօլթէր հնարաւոր նկատած է անհունութիւնը չափել:

*

Հակառակ մասնաւոր պաշտօն մը ունենալուս Մեծ Կզլին, իր անպատում աղնուական հրապոյրին, իր անօսր օդին, իր հեշտանք տուող մթնոլորտին համար, տեղի տալով ընտանիքիս փափաքին՝ հետեւեալ ամառը արձակուրդի գացինք Վոսփորի վերի մասին վրայ զմայլելի դիրք ունեցող գիւղ մը, Փաշար - Պաչի:

Ան վերջին նաւամատոյցն է, ուրկէ յետոյ կուգայ Եւրոպական եզերքին Քավաքը, անկէ անդին ալ մուտքը՝ Սեւ Ծովուն:

Դէմը կը բարձրանայ Ուշա - Տէպէ կոչուած լեռը՝ իր հսկային դամբարանով եւ իր հինաւուրց աւանդավէպով: Այդ սարին կռնակէն լուսնին ծագումը ճշմարիտ հրաշալիք մըն է. շատ իրիկուններ ճաշելու կը մոռնայի, ըմբոշխնելու համար այդ դիւթանքը:

Փաշար - Պաչին մանաւանդ, իր հայ բնակչութեամբը, համեստ եալըներովը, մէկ մանրանկարն է, միջակօրեար մէկ քոյրը Պէօյիւք - Տէրէի ազնուական ծովափին, որ փիացա կ'անուանուէր ։ Վայելչագեղ վիլլաներով, հովասուն ծառաստաններով զարդարուն Պէօյիւք - Տէրէն, ուր միմիայն քրիստոնեայ մեծատուներ կառուցած են իրենց ամարանոցները:

Հոն էին ճարտարապետութեան գոհար եալըներ, բնակարաններ, մանաւանդ գեղեկամման ամարանոցը Քարա - Քէհեա Աբրահամ փաշային:

Արդէն Պէօյիւք - Տէրէն կարծես մասամբ սեփականութիւնն էր Աբրահամ փաշային: Ան, իր այդ արքայական եալըէն զատ, որ իր սարքած պարահանդէսի գիշերները կը շողշողար Հազար եւ Մէկ Գիշերներու սուլթաններուն պալատին նման, ունէր նաեւ ագարակ մը գիւղին ետեւի կողմը, որուն նմանը գրեթէ չկար Պոլսոյ, ոչ ալ մօտակայ վայրերուն մէջ:

Ծովութեան երկրպագուին հաղուադէպ ճաշակովը զարդարուն ընդարձակ ծառաստան մըն էր ան. աւելի քան ագարակ մը, թէեւ փաշային չիֆլիկը կը կոչէին զայն:

Քիչերու արտօնուած էր այցելել հոն. փաշան հետաքրքիր աչքերը չէր սիրեր. բայց, մենք այդ ամառը ունեցած էինք առաւելութիւնը՝ արտօնուելու այդ դրախտէն ներս մուտքի, աւելի բախտաւոր քան Թովմաս Մուրի Փերին:

Երկու կողմէն հսկայ ծառերով ճամբայ մը կ'առաջնորդէր մինչեւ դղեակը բլուրին: Երկու տեղ, ճամբու կէսին, լճակներ կային, եզերուած ուռիներով, որոնք իրենց արցունքները կը սրսկէին մեր գլխուն: Նունուֆարներ կը ծփային ջուրերուն վրայ, խոշոր, ճերմակ թիթեռնիկներու նման: Ամառուան տօթագին օրերուն՝ իրապէս եդեմական էր այդ անկիւնը:

Բլուրին գագաթն էր փաշային որսի դաստակերտը: Եւրոպական ճաշակով սիրուն սպիտակ շէնք մը, գուներուն վրայ եղնիկի գլուխներ:

Միւս կողմէն կ'իջնուէր դէպի Սեւ Ծովու ափերը, Քիլիոզի յունարնակ գիւղը:

Այնքան թեթեւ, թափանցիկ էր օդը որ մարդ թեւեր ունենալ կը թուէր: Այդ քէօշկը վայելչօրէն կահաւորուած էր, գեղջկականին խառնուած պճնասիրութեամբ մը, ճարտարօրէն ներդաշնակուած:

Ամէն ինչ կար հոն, դուարթ ընկերներ կամ սիրուած շրջահայեաց կին մը ընդունելու համար: Ամէն ինչ մտածուած էր, զարդախուցէն, մարմար լոգարանէն մինչեւ ճոխ մառանը:

Չար լեզուները կը պատմէին թէ՝ փաշան հոն կուգար երբեմն պահուըտիլ խուսափելու համար աշխարհիկ կեանքէն: Կուգար հոն երանութեամբ զեղուն օրը անցընելու շողշողուն ընկերակցութեամբ Պոլսոյ ամէնէն գեղանին, ամէնէն հրապուրիչ նկատուած ոսկեհեր տիկնոջը, միասին ըմբոշխնելով հմայքը արգիլեալ պտուղին, մինչ կը կարծուէր թէ՝ ինքը որսի ելած է եւ փափկասուն տիկինն ալ հիւանդ մօրը սնարին մօտ, հեռաւոր արուարձանի մը մէջ:

«Պատանձի՛ն չար լեզուները» բսած է կղէոպատրա Թաղուհին, Շոփմի աւազանին մէջ եւ Մարկոս Անտոնիոսի մասին խօսուածներուն ակնարկելով:

(Շար. 39)

(Շար. Ա. էջէն)

ճանի ճառ մը կը խօսէր խաղաղական յեղափոխութեան 15-րդ տարեդարձին առթիւ, անծանօթ մը կրակ բացած է։ Ոչ մէկը վիրաւորուած է եւ երիտասարդն ալ ձերբակալուած։ Փետրուար 2-ին ալ, լուրեր հասած էին Փարիզ ըստ որոնց յարձակումներ կային Թեհրանի կարգ մը հանրային շէնքերու վրայ։

ՀԱԼԷՊԷՆ Սոչի մեկնող ուկրանական եւ ռուսական օդանաւերու անկէ Երեւան անցնելու լուրը կը շարունակէ նիւթ ըլլալ Թուրք մամուլին մէջ. սակայն Փետրուար 2-ի հրապարակումներուն մէջ դգայացումը մէկդի ձգուած է ու կ'ըսուի թէ հարցը կը վերաբերի միայն երկու օդանաւի, որոնց մասին Թուրք Արտաքին նախարարն ալ յայտնած է թէ պարունակութիւնը ստուգելու միջոց չունենալով, չեն կրնար ըսել թէ ինչ կը փոխադրէին անոնք։

ՊԷՐԼԻՆԻ մէջ ոճիրները բազմացած են վերջին շաբաթները եւ անոնց շատ բիրտ բնոյթն ալ կը մտահոգէ։ Առջի օր 17 տարեկան պարմանուհիի մը դիակը գտնուած է, աւելի առաջ ալ 17-ամեայ Թուրք մը սպաննած է 36 տարեկան կին մը որ յարաբերութիւն ունէր իր եղբօր հետ եւ Թուրքին ընտանիքը համամիտ չըլլալով, հրահանգած էր միւս տղուն որ սպաննէ։ Դատաւոր մը գլխատած է իր աշակերտուհին որ կ'ուզէր խզել։ Դանակով մը գլուխը կտրած ու տարած է հանրային պարտէզի մը մէջ դրած, ուրկէ ըստ «հոգին չվերադառնէ մարմինը»։ Յետոյ գացած է դրացին սպաննելու գլուխը մխելով պլաստիկ պարկի մը՝ «գայն պատժելու համար»։ Մինչ Պեռլինի մէջ, 23 տարեկան տղայ մը գլխատած է զինք որդեգրած 85 տարեկան հայրը Սամուրայի սուրով մը եւայլն, եւայլն։

ՄԵԼՈՏԻ ՆԱԳԱՇԵԱՆԻ առեւանգման (1987) մասնակիցներէն մէկը՝ Ժան-Մարի Գայոլ, Ֆրանսացի մը, 14 տարի եւ վեց ամիս բանտարկութեան դատապարտուած է Մարսէյլի դատարանին կողմէ։ Մեծահարուստ Նագաշեանի եւ քորէացի երգչուհի Քիմէռայի աղջնակը հինգ տարու էր այն ատեն։

Երեւանեան — ՀԵՌԱՏԻՊ — Փարիզ

«ՆՈՅԵԱՆ ՏԱՊԱՆ»

(Յունուար 27 / Փետրուար 1)

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԸ ՀՐԱԺԱՐԱԾ

Նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի մամուլի քարտուղարը Արամ Աբրահամեան հրաժարած է իր պաշտօնէն. ան մամուլի ասուլիսով մը յայտնած է թէ կը վերադառնայ երաժշտագիտութեան մարզը եւ կրնայ նաեւ անկախ լրագրողի ասպարէզը ընդգրկել։

*

ԳՐԳՌԻՉ ԼՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԵՐՔՈՒՄԸ

Յունուար 25-ին, Բաքուի ռատիօն հաղորդած է գրգռիչ լուրերու շարք մը։ Նախ հոն ըսուած է թէ հայկական ամբողջ շարասիւն մը ծուղակը ինկած է Քելբաջարի շրջանի Ճախլի գիւղը եւ սպաննուած են 240 հոգի։ Հաղորդումին մէջ յիշուած է նաեւ ռուսական բանակի 127-րդ գումարտակի հրամանատար, զօրավար Վալերի Բարգինի անունը, որ ամբաստանուած է հայկական բանակին օժանդակելու յանցանքով։ Լրատուութեան մէջ յայտնուած է նաեւ որ գլխաւոր շտապի պետ զօրավար Անդրէասեան անձամբ գինամթերք կը փոխադրէ ԼՂՀ ու Ազրբէջան եւ սպայական կազմին մեծ մասը տեղեակ չէ իրողութենէն։ Հայաստանի Պաշտպանութեան Նախարարութեան լրատուութեան բաժնի պետ Գագիկ Մարտոյեան «Նոյեան Տապան»ին յայտնած է որ այս հաղորդումին կատարուած լրատուութիւնը բոլորովին խեղաթիւրուած է եւ հերքած է այս լուրերը։

*

ՄԻԱՑԵԱԼ-ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԴԵՍՊԱՆԸ Գ.Խ.-Ի ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄՕՏ

Յունուար 27-ին Գ. Խ.-ի նախագահ Բ. Արարքցեան ընդունած է Միացեալ-Նահանգներու լիազօր դեսպան Հարի Կիլմորը, վերջինոյս խնդրանքով։ Տեսակցութեան ընթացքին շօշափուած են Արցախի իրավիճակին եւ հայ-ամերիկեան յարաբերութիւններուն առընչուող հարցեր։

*

ՀԱՑԱՀԱՏԻԿԻ ԲԵՐՔԸ 1993-ԻՆ

Հայաստանի Պարէնի եւ Մթերումներու նախարարութեան տնտեսական վարչութեան «Նոյեան Տապան»ին տուած տեղեկութեանց համաձայն, 1993-ին Հանրապետութեան հացահատիկի բերքը եղած է 32.520 թոն, որուն 20.200 թոնը ցորեն 12.320-ը՝ գարի, հաճար եւայլն։ 1991-ին հացահատիկի բերքը կը ներկայացնէր 53.900 թոն, իսկ 1992-ին՝ 62 հազար թոն։

*

ՍՈԺԱՅԻ ՑԱՆՔ

Հայաստանի Գիւղատնտեսութեան նախարարութեան բուսաբուծութեան վարչութեան պետի տեղակալ Վարդան Մարգարեանի համաձայն 1994-ին սոժայի լայնածաւալ ցանք կը սպասուի Հայաստան, տրուած ըլլալով որ գայն մշակողները զերծ կը մնան ամէն տեսակի հարկէ։ Հայաստան կը ներածէր տարեկան 45 հազար թոն սոժա։

Տիկին Աշխէն Վերտոյեան,
Տէր եւ Տիկին Արման Զինչէքօղլու եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Սերժ Վերտոյեան եւ զաւակը,
Տէր եւ Տիկին Սերժ Կիւրճեան եւ աղջիկը,
Տիկին Լիւսի Ղազարոսեան եւ զաւակները
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները
սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, նանիին, քրոջ եւ մօրաքրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻՋԱ ՎԵՐՏՈՅԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Իփէքճեան)

մահը որ պատահեցաւ Յունուար 30-ին, 91 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Փետրուար 3, ժամը 10-ին, Իսիի Հայ Աւետարանական եկեղեցին՝
28, Avenue Bourgain
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Nouveau Cimetière de Livry-Gargan, ժամը 11.45-ին։

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

FRANCE 2

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԱՅՏԱԳԻՐ

Կիրակի, Փետրուար 6, ժամը 9.30-ին, Զուիցերիոյ Հայոց Առաջնորդ՝ Վիգէն Այգազեանի եպիսկոպոսական ձեռնադրութիւնը։

L'ASSOCIATION ARMÉNIENNE D'AIDE SOCIALE

77, rue Lafayette
75009 Paris
Tel. : 48. 78. 02. 99

RECHERCHE
GOUVERNANTE
POUR MAISON DE RETRAITE
Région Parisienne
Langues parlées FRANÇAIS/ARMENIEN
POSTE A RESPONSABILITE.
Pour toute information :
S'adresser au Siège tous les jours de 14h à 18h30.

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Կիրակի, Փետրուար 6,

Առաւօտեան ժամը 10-ին Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ
կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ՄՈՄԱՎԱՌՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԱՀԱՆԴԷՍ

Կեսարական թէյով եւ ճեթէով

Նախագահութեամբ՝
Տիկին
ՀԻԼՏԱ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ-ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ

Կիրակի, Փետրուար 6, ժամը 16-ին
Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալեք Մանուկեան կեդրոնի մեծ սրահին մէջ
118, Քուրսէլ փողոց, 75017, Փարիզ

Գեղարուեստական բաժին
հայկական նուագ, երգ, արտասանութիւն։

Սիրայօժար կը մասնակցին. -
ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՎԵԶԻՐԵԱՆ
ԷՕԺԷՆԻ ԱՃԷՄԵԱՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ
ԶԱՐԵՀ ԱՃԷՄԵԱՆ
ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ
ԲԻՒԶԱՆԴ ՖԸՆՏԸԳԵԱՆ

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր Հայերը՝ առանց խտրութեան։
Մուտք՝ 60 Ֆր.։

LEVON PARIAN

Photographe californien

« METAL PLATES »

Exposition du 2 au 19 Février

Galerie Les Cent
8, rue de Jouy, Paris 4e
Tél. : 42 - 77 - 30 - 00

Ouverture du mardi au samedi de 14h à 18h30

MARSEILLE MAISON ARMÉNIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE

12 - 14, rue St.-Bazile, Marseille 1er

RENCONTRE
avec
Monsieur
Raphaël BAGOYAN
Ministre d'Etat de la République d'Arménie
Président de la Commission Centrale d'Aide Humanitaire

Accompagné de
M. BORIS HAROUTUNIAN
Vice-Ministre de l'Industrie
M. Manuel Mélikian, 1er Conseiller du Département des Relations Extérieures du Gouvernement
M. Kalouste Gamazian, Président de l'Unité «Matériaux et Construction» d'Arménie

Et en présence de *M. Vartan Kukuyan*, Président de la communauté arménienne de Krasnodar-Kuban (Fédération de Russie)

Vendredi 4 Février à 20 h 30

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Փետրուար 6
Գ. Կիրակի, Զկնի Ծննդեան

Այսօր, Ղեւոնդեանց Քահանայից յառաջիկայ տօնին (Փետրուար 8-ին) առիթով, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, պատարագի ընթացքին հոգեհանգիստ կը կատարուի Փարիզի եւ Շրջանի Եկեղեցիներուն մէջ պաշտօնավարած վախճանեալ հոգեւորականներուն համար։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Պատարագէն ետք՝ ժամը 13-ին, Փէր-Լաշէզի գերեզմանատան Եւրոպայի Առաջնորդներու դամբանին առջեւ աղօթք՝ Վռամշապուհ Արք. Քիպարեանի, Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի եւ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի համար, որու վախճանման 10-րդ տարելիցն է։

ՆԻՍ

ԿԻՍԱՍԱՐԿԱՒԱԳԱՑ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Շրջանային Խորհուրդը Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց, ընդառաջելով Նիսի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւի եւ վարչութեան խնդրանքին՝ կը կազմակերպէ կիսասարկաւագաց ձեռնադրութիւն
Կիրակի, Փետրուար 6, ժամը 10-ին
Նիսի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ։
Կը պատարագէ եւ ձեռնադրութիւնը կը կատարէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Հարաւային Ֆրանսայի
Կաթ. Պատուիրակի Փոխանորդ
Կը ձեռնադրուին՝
Դպիրներ
Տիրացուներ՝
Կարպիս Մոստիչեան
Վարդան Մանկասարեան
Սեփոն Գայմագճիլար
Դիւցազն Օհանեան
Աւընթերակայութեամբ՝
ԽԱՉԱՏՈՒՐ ՔՀՆՅ. ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ
Պատարագը կ'երգէ՝
ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱ Երգչախումբը
Ղեկավարութեամբ՝
Պր. Խաչիկ Եըլմազեանի

Հիւրասիրութիւն՝ Պատարագի աւարտին Պարսամեան Համալիրի հանդիսասրահին մէջ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

NOUVEAUTE ... NOUVEAUTE ... NOUVEAUTE

poésie

Vous qui aimez la POESIE universelle et arménienne
qui aimez l'écouter, la lire, l'écrire et la transmettre
Venez rejoindre
LE CERCLE DES POETES D'A VENIR DE LA M.C.A.
Chaque premier *Lundi* du mois de 21 h à 22h30

9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պուլվար Օտտոյի Լէօլա Սասունի մասնաճիւղը, ընդհանուր ժողով կը գումարէ Շաբաթ, Փետրուար 5-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 14.30-ին։

Անդամներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Սովորական հաւաքատեղին։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R.C. Paris Commission Paritaire : No 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 4
VENDREDI
4 FEVRIER
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·000 Ֆ. – Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·254 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.254

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE DIPLOMATIQUE»

(Février)

L'ARMENIE PIEGEE PAR LA GUERRE DU KARABAGH
(Jean Gueyras)

«Մոնտ»ի ամսական այս յաւելուածը յօդուած մը տպած է Ժան Կեռասէն որ ամբողջ էջ մը կը գրաւէ եւ բաւական մանրամասն կը նկարագրէ Հայաստանի պարզած պատկերը, ականատեսի վկայութեամբ (անցեալ տարի քանի մը շաբաթ Հայաստան կը գտնուէր): Հոս ալ, անշուշտ, մասնաւոր նորութիւն մը չկայ անոնց համար որոնք կը հետեւին Հայաստանի թէ Արցախի առօրեայ կեանքին, բայց, հետաքրքրական է - եւ այդ է կարեւորը - տեղացի ընթերցողին համար, որ շատ առիթ չունի Հայաստանի մասին տեղեկութիւններ ունենալու:

Կեռաս կը պարզէ տնտեսութեան աղէտալի վիճակը, ազգ. արտադրութեան ահաւոր նուազումը, Դրամին ստեղծման բերած օժանդակութիւնը տնտեսութեան կազմալուծման: Կը նկարագրէ նաեւ այն անդունդը որ կայ մեծահարուստներու փոքրամասնութեան եւ թշուառներու մեծամասնութեան միջեւ:

Լրագրողը կ'անդրադառնայ նաեւ քաղաքական կացութեան, ընդդիմութեան, համայնավարներու դիրքին, Հ.Յ.Դ.-ՌԱԿ համախոհութեան Սահմանադրութեան հակածրագիր մը պատրաստելու համար, Վազգէն Մանուկեանի «պատերազմապաշտ» նկատուած դիրքին որուն պատճառաւ, հաւանաբար, կորսնցուցած կ'ըլլայ Պաշտպանութեան նախարարի իր պաշտօնը: Անոր բարեկամները, կը գրէ, մինչեւ իսկ կ'ամբաստանեն նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանը որ կ'ուզէ «աժան ծախել» (brader) Ղարաբաղը նման «հօր մը որ կ'ուզէ ազատիլ բեռ մը դարձած հիւանդ մանուկէն»: Այս հարցին կապակցութեամբ կը յիշէ Կարէն Սարգսեանն ու Աշոտ Բլէեանը, որոնք խնդրոյ առարկայ կ'ընեն Հայաստանի աւանդական քաղաքականութեան որոշ կէտեր եւ կ'ուզեն որ Երեւան ճանչնայ Ատրպէյճանի հողային ամբողջականութիւնը: Լեւոն Տէր-Պետրոսեան, կ'ըսէ նաեւ, ամրապնդեց իր դիրքը Ստեփանակերտ չճղքացնելով Դաշնակցականները որոնք տեղաւորուած էին, բայց, 100% չի հակակշռեր եւ նոր ղեկավարութիւնը թէեւ մօտ է իրեն, բայց, իր ազգայնականութիւնը ոչինչով կը զիջի Դաշնակներուն կամ Վազգէն Մանուկեանի ազգայնականութեան:

Յօդուածին վերջաւորութեան, Ժ. Կեռաս կը խօսի զինուորական յաջողութիւններու մասին, գրաւեալ հողերը վերադարձնելու հարցին: Կ'ըսէ թէ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան ոգեկոչելով Միջին-Արեւելքի վերջին անցուդարձերը, կը հաստատէ որ տկար Հայաստանը չի կրնար յաջողիլ հոն ուր ձախողեցաւ ամենազօր Իսրայէլը, այսինքն պահել զինուորութեամբ գրաւուած հողերը: Եզրակացութեան մէջ, յօդուածագիրը կը շեշտէ որ աւելի քան երբեք ղեկավարները պէտք ունին Ռուսաստանի նեցուկին:

«LE FIGARO»

(3 Février)

PAS DE TREVE AU NAGORNY-KARABAKH

Չորրորդ էջին վրայ, նկարով մըն է միայն (Ռուբէն Մանկասարեան - ԱՖ) որ կ'ոգեկոչէ Ղարաբաղի պատերազմը: Նկարին տակ չորս տող: «Այս Հայ զինուորները կը պատրաստուին ճակատ երթալ: Ատրպէյճանցի նախագահը՝ Հ. Ալիեւ մերժեց հրադադարի «նուաստացուցիչ» առաջարկը, ներկայացուած ռուս միջնորդին Վ. Կազիմիրովի կողմէ եւ ընդունուած, Շաբաթ օր, Հայերուն կողմէ: Համաձայնագիրը կը նախատեսէր չորս շաբթուան հրադադար մը եւ միջ-դիրքային ռուս զօրքերու առաքում»:

«LE MONDE»

(3 Février)

ZVIAD GAMSAKHOURDIA LE MAL-AIME

Դարեջան Բերեկաշվիլի (անդամ Ֆրանսա-Վրաստան ընկերակցութեան) եւ Օթար Զուրաբիշվիլի (Վրաստանի Հանրապետութեան նախկին ներկայացուցիչ Ֆրանսայի մէջ) յօդուած մը ստորագրած են որու բովանդակութիւնը կը գուշակուի խորագրէն իսկ:

Կասկածի տակ դնելով հանդերձ Գամսախուրդիայի մահը («թերեւս մեռած է Դեկտեմբեր 31-ին, բայց, ոչինչ թոյլ կու տայ հաստատել») երկու յօդուածագիրները կ'ոգեկոչեն անոր յիշատակը, վեր առնելով այն անարդարութիւնը որ կը կիրարկուի անոր հանդէպ: Ամբողջ գրութիւնը գովաբանութիւնն է Գամսախուրդիայի, եւ կը վերջանայ սապէս. - «Պր. Շեւարդնաձէ որ պէտք է անձնապաշտ ըլլար փոխանակ Աբխազիան կորսնցնելու, բայց, որ միշտ հոս է, այլեւս քաղաքական ընդդիմադիր չունի. - Զվիատ Գամսախուրդիա մեռած է, ընդդիմադիրներն ալ բանտն են: Կարգ ու կանոն կը տիրէ Թիֆլիս: Բայց, ի՞նչպէս Գամսախուրդիա կրնայ խաղաղ հանգիստ մը ունենալ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐԿՈՒ ԿԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏՈՒՀԻՆԵՐ, Փաքիստանի եւ Թուրքիոյ՝ Պենազիր Պութօ եւ Թանսու Չիլլէր Սարայեւօ այցելեցին, Փետրուար 2-ին: Ժամանումին ատեն իսկ, յայտարարեցին թէ եկած են պարզապէս մարդասիրական նպատակներով: Կ'ուզեն բարոյական լուծում մը գտնել այս կնճիռին, անգամ մը եւս այդ պատգամը տալու համար աշխարհին:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Ճամաա Իսլամիյա ծայրայեղ գաղտնի կազմակերպութիւնը ազդարարութիւն մը կ'ընէ օտարներուն, նման Ալժերիոյ: Կը հրահանգէ օտարներուն եւ ներդրում ընողներուն որ հեռանան երկրէն, շեշտելով. - «Մեր յետագայ գործողութիւնները շատ դաժան պիտի ըլլան»:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, գնդակ մը ստանալով գանկին մէջ, տեղն ու տեղը մեռաւ Սերգէյ Դուբով, տնօրէն «Թան Նովօ»ի եւ հրատարակիչը Սոլժենիցինի: 50 տարեկան էր եւ տեսակ մը տէրն ու տիրականը Ռուսաստանի մամուլին եւ հրատարակչութեան:

ՇԻՐԱՔ, վերջ դնելու համար ծագած բանավէճին (մեծամասնութեան եւ Պալատիւրի քաղաքականութեան շուրջ), յայտարարեց որ մեծամասնութիւնը ամուր է եւ հաւատարիմ, ինք ալ առանց որեւէ վերապահութեան զօրավիգ է կառավարութեան վարած քաղաքականութեան:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ռուսական Կիսլովոտսկ քաղաքէն դէպի Բաքու մեկնող շոգեկառքի մը մէջ ռումբի մը պայթումին հետեւանքով 6 հոգի մեռած, 7 հոգի վիրաւորուած է: Ռումբը պայթած է այն պահուն երբ շոգեկառքը հասած է Բաքուի կեդրոնը. շրջակայ բոլոր շէնքերուն ապակիները պայթումէն փշրուած են:

ԱՐՑԱԽ

ՏԵՂ-ՏԵՂ ՄԱՐՏԵՐ

Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ ԱՆԳԼԻԱ

Փետրուար 3-ին, մեր առած լուրերը չէին տարբերեր նախորդ օրուան լուրերէն: Քելպաջարի շրջանը համեմատական հանդարտութիւն կը տիրէ, առաւելաբար դէշ օդին պատճառաւ, բուք, մշուշ եւլն.: Ատրպէյճանցիք յարձակման փորձեր ըրած էին, Փետրուար 2-ին, Հորադիզի շրջանը, բայց, բոլորն ալ ետ մղուած էին:

Նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ Լոնտոն, Փետրուար 8-էն 11: Իրեն կ'ընկերանայ վարչապետ Հրանտ Բագրատեան, որ այցելութեան աւարտին, Փետրուար 11-ին Ս. Թաշճեանի հետ պիտի անցնի Գերմանիա, խօսակցութիւններ ունենալու համար Երեւանի հիւլէակայանի վերաբացման մասին: Ծանօթ է որ Գերմանիա բուռն կերպով դէմ է անոր բացման, ապահովաբար թրքական ճնշումներու պատճառաւ:

«Ինթէրնէշընըլ Հէրըլտ Թրիպիւն»ը կը հաղորդէր Փետրուար 3-ին որ Ռուսաստան կ'ուզէ անպայման ռազմակայաններ ունենալ Կովկաս: Զօրավար Գրաչով, Պաշտպանութեան նախարարը, յայտարարած է թէ Մոսկուա հինգ ռազմակայան կ'ուզէ, երեքը՝ Վրաստան, մէկը՝ Հայաստան, մէկն ալ Ատրպէյճան, անոնց հաւանութեամբ:

Միացեալ-Նահանգներու Ուժանիւթի նախարարութիւնը զօրավիգ կը կանգնի Հայաստանի Ուժանիւթի նախարարութեան կողմէ գումարուելիք Ուժանիւթի ազգ. Բ. համագումարին որ տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 29 - Մայիս 4 Երեւանի մէջ: Միացեալ-Նահանգներու Նախարարութեան քարտուղարը ըսած է թէ տրամադիր են օժանդակելու Հայաստանին որպէսզի յաջողի անցքը դէպի ժողովրդավարութեան եւ դէպի շուկայի տնտեսութիւնը:

Ուժանիւթի առաջին համագումարը տեղի ունեցած էր 1992 Նոյեմբերին, որուն ընթացքին պատրաստուած էր ուժանիւթի ազգ. ծրագիր մը: Այս Բ. համագումարին զարկ պիտի տրուի Միացեալ-Նահանգներ - Հայաստան առեւտրական գործակցութեան:

Ելցին Թիֆլիս հասած է Փետր. 3-ին: Իր ժամանումէն քանի մը ժամ առաջ, իր բնակարանին մէջ իսկ պայթումի մը զոհ գացած է Վրաստանի Պաշտպանութեան փոխ-նախարարը՝ Նիքոլայի Կեկելիձէ:

«ՆՈՅԵԱՆ ՏԱՊԱՆ»

(փետրուար 2)

ԱՂԲԵՐԸ ԿԸ ԿՈՒՏԱԿՈՒԻՆ

Վառելանիւթի տագնապին առընթեր, Երեւանի աղբերը հաւաքելու հարց ալ ծագած է: Արդէն երկու-երեք ամիս է մայրաքաղաքին մէջ ամէն կողմ սկսած են աչքի զարնել աղբակոյտերը: Կացութիւնը յատկապէս ծանրակշիռ բնոյթ ստացած է Արաբկիրի, Խորհրդային եւ Մաշտոցի շրջաններուն մէջ: Շրջանային խորհուրդները գործկոմներուն հետ միասին պատրաստած են աղբերը հաւաքելու գործընթացի ծրագիր, ըստ որու մինչեւ Մարտ 1 պէտք է ամբողջովին լրանան մաքրութեան աշխատանքները:

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐԴԱՍԻՐԱԿԱՆ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՆԻՍՏԸ

Փետրուար 1-ին տեղի ունեցած է կառավարութեան առընթեր մարդասիրական օգնութեան Յանձնաժողովին նիստը: Նախ, Փախստականներու հարցերու պետական վարչութեան պետ Վլադիմիր Մովսիսեան խօսք առնելով տեղեկութիւններ տուած է փախստականներուն այս տարի կատարուելիք օգնութիւններուն մասին: Ներկայացուած են նաեւ Հայկական Կարմիր Խաչին եւ Միացեալ-Նահանգներու «Հայ Օգնութեան Ֆոնտի»ն ծրագիրները: Քննարկուած են չափահաս տարիքի հասած բոլորովին ծնողազուրկներու ընկերային կացութեան առնչուող հարցեր:

«ՔՈՈՓԵՐԱՍԻՈՆ ԱՐՄԷՆԻ»Ի ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԻՒՆԸ

Վանաձորի «Գթութեան» փայտամշակման արտադրամասը սեղաններ եւ աթոռներ ապահոված է Գորիսի բարեսիրական ճաշարանին: Նման օգնութիւն կը պատրաստուի նաեւ Գիւմրիի նորաբաց մանկատան համար: Արտադրամասը, ուր կ'աշխատին վիրաւոր մարտիկ մը եւ հաշմանդամ 2 քաղաքացիներ, հովանաւորուած է Ֆրանսայի «Քոոփերասիոն Արմէնի» կազմակերպութեան կողմէ:

ԵՐԵՒԱՆԻ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ

Փետրուար 1-էն վերսկսած են Երեւանի բոլոր հանրակրթարաններուն դասընթացքները: Այս կարելի եղած է շնորհիւ մշակուած ջեռուցման ծրագրին եւ եղած օժանդակութեանց: Այսպէս, Միացեալ-Նահանգներու «Ժողովրդավարութեան զարգացման Հիմնարկ»ը նուիրած է 2700 վառարան: Իսկ Ֆրանսայի «Ֆորում»ը ստանձնած է վառելանիւթի ապահովման եւ Հայաստան առաքման գործը:

ԹԱՓՕՆՆԵՐԷՆ՝ ՎԱՌԵԼԱՆԻՒԹ

Վանաձորի նորակառոյց «Փոլիմէր» գործատունը մօտ ատենէն կը սկսի այրող աղիւսներու արտադրութիւնը, որոնք կը պատրաստուին գլխաւորաբար բրդեղէնի եւ թուղթի թափօններով: Այս նոր վառելանիւթը ջեռուցման իր կարողութիւններով քանի մը տասնեակ անգամ կը գերազանցէ փայտը:

ՀՐԱՅՐ ՊԱԼԵԱՆԻ ԼՂՀ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Ատրպէյճանական բուռն յարձակումներու օրերուն ԼՂՀ կը գտնուէր ՄԱԿ-ի առընթեր մարդկային իրաւունքներու իրաւաբանական պաշտպանութեան գրասենեակի տնօրէն Հ. Պալեան: Պաշտպանութեան եւ Արտաքին նախարարութիւններու անդամներուն հետ իր ունեցած տեսակցութիւններէն եւ քննարկումներէն ետք վերադարձած է Ժընեւ: Ան հաւաքած տուեալներուն համաձայն կը պատրաստէ թղթածրար մը, ուր կը ներկայացուին ԼՂՀ-ի եւ Հայաստանի արցախեան հարցի վերաբերեալ առաջարկները: Ինք յատկապէս կը զբաղի քաղաքական այդ առաջարկները ընդունելի դարձնելու եւ միջազգային չափանիշներու համաձայն ձեւակերպելու գործով:

ՋՂԱՅԻՆ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒ ԹԻՒԸ ԿԸ ՄԵԾՆԱՅ

Վանաձորի շտապ օգնութեան կայանին դիմած հիւանդներու միջեւ ջղային անհանգստութիւններէ տառապողներու տոկոսը զգալի յաւելում կրած է: Այսպէս բժշկական այս հաստատութեան ընդունած 31·192 հիւանդներուն 15%-ին անհանգստութիւնը վերագրուած է ջղային պատճառներու:

ԼՈՒՍԱՑՈՒՐԿ, ԲԱՅՑ ՅՈՒՍԱՎԱՌ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՀՐԱՉԵԱՅ ՄԱԹԵՒՈՍԵԱՆԻ ՀԵՏ

«—ՊԷՏՔ Է ԼԻՆԵՆՔ ԱՐՑԱԽՈՒՄ, ՀԱՍԿԱՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՀԱՅԻ ՈԳԻ՛Ն»

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Խօսելով Արցախի մեր հայրենակիցներու առօրեայ կեանքի եւ տնտեսական պայմաններուն մասին, Հրաչեայ Մաթեւոսեան կը նշէ թէ մինչ Երեւանի մէջ մեր ժողովուրդը կարօտ է լոյսի, Արցախի մէջ ժողովուրդը գիշեր ու ցերեկ լոյս ունի, շնորհիւ Գորիսէն Ստեփանակերտ մատակարարուած ելեկտրականութեան - Տաթեւի ելեկտրակայանի միջոցով-: Ապրուստը աւելի աժան է, հացը եւ սննդամթերքը՝ առատ: Արցախի ժողովուրդը ձմեռը անցուցած է նկուղներու մէջ: Նկուղներու մէջ ապրած են հարիւրաւոր, հազարաւոր ընտանիքներ եւ այդ նկուղներն ալ փրկած են մեր հայրենակիցները: Նշելէ ետք թէ Արցախի մէջ - համեմատած Երեւանի հետ - ապրուստը տասնապատիկ աւելի աժան է, Հրաչեայ Մաթեւոսեան կը շեշտէ. «Աստուած չանի, կեանքը թէկուզ վատանայ, Ղարաբաղը ինձ համար դառնում է աշխարհի ա՛յն կեդրոնը, Ղարաբաղցին դառնում է ա՛յն մարդը, որ նա երբեք ծունկի չի գալու, նա երբեք իր հողը չի լքելու, որովհետեւ Ղարաբաղցին շատ լաւ է հասկանում, որ այս աշխարհում իր համար ուրիշ հող չկայ, իր համար ուրիշ տուն չկայ: Նա գիտի որ Հայաստանը խեղդուած է հազար ու մի հոգսերի մէջ, Հայաստանում չկայ այն հողը, որտեղ Ղարաբաղցին կարողանայ շարունակել իր կեանքը, իսկ այդ հողը արդէն չի կարողանում կերակրել ի՛ր ժողովրդին:

«Սեպտեմբեր 1-ին զգացի որ եթէ Երեւանում իմ դպրոցական աղջիկը տետր չունի, դասագիրք չունի, ապա Ղարաբաղցի աշակերտը ունի իր գրենական պիտոյքները, ունի իր դասագրքերը, ունի իր տետրերը: Հայաստանը խորթ մայր է, որ նայում է իր զաւակին, սահմանամերձ իր շրջաններին: Ղարաբա՛ղն էլ մի շրջան է. ո՛ւր գնաս, ո՛ր գիւղում էլ լինես, Հայաստանի շունչն է զգացւում այնտեղ, ձեռքը, նաեւ շո՛ւնչը Սփիւռքի, ամէն մի գաղթօճախի օգնութիւնը՝ բժիշկների, ազատամարտիկների կամ որեւէ ձեւով օժանդակողների: Զգում ես որ ժողովուրդ ես, սփռուած աշխարհով մէկ, բայց արդէն քո կիզակէտը Ղարաբա՛ղն է, Հայաստա՛նն է: Շնորհակալութիւն բառը երբեք ու երբեք չպիտի ասուի՝ շնորհակալութիւն Ֆրանսահայ, պէյրութահայ, ամերիկահայ, գանատահայ եւ - այլ գաղութ: Շնորհակալութիւնը ասում են օտարին: Հարազատը հարազատին չի կարող շնորհակալութիւն ասել, որովհետեւ ձեռք քաշել Ղարաբաղից, ձեռք քաշել Հայաստանից նշանակում է դու քո եղբօր վառուող տնից քո ձեռքերը հեռու քաշես:

«Վերջերս մի նոր թերթ է լոյս տեսնում՝ «Առերեսում» անունով: Այնտեղ ես մի հարցազրոյց ունեցայ իմ եղբօր՝ Հրանտի հետ: Երբ նրան հարցրեցի թէ ի՞նչ է նշանակում Ղարաբաղը, նա պատասխանեց. «Ղարաբաղ նշանակում է հայրենիք, Հայաստան»: Այո՛, Ղարաբաղը մեր հայրենիքն է, մեր Հայաստանն է, մեր վաղուայ օրը»:

Պահ մը ընդհատելով խօսակցիս զեղումը, կը հարցնեմ թէ ան ի՞նչպէս կը բացատրէ այն երեւոյթը, որ Ղարաբաղը ուղղակի պատերազմի վայրը ըլլալով, անոր բնակչութիւնը կենցաղային աւելի լաւ պայմաններու մէջ կ'ապրի, քան՝ Հայաստանը, որ պատերազմի վայր չէ, թէեւ պատերազմական վիճակի մէջ է: Հրաչեայ Մաթեւոսեան կը պատասխանէ. - «Ես հոգեբանօրէն ձեզ հասկանում եմ. հարցը շատ տեղին է: Ես մի օրինակ տամ: «Ասենք մի հաւ ունի տասը ճուտ. ձուից նոր դուրս եկած ճուտեր են. Երբ երկնքում երեւում է ուրուրը, նրա ստուերը յուշում է մայր հաւին եւ ինքը իր տագնապալի կանչով հաւաքում է իր շուրջը եւ իր թեւերի տակ է առնում ճուտերին: Ղարաբաղում ես այդ պատկերը անընդհատ յիշում էի: Վտանգի պահին միշտ մայրը իր շուաքի, իր թեւերի տակ է առնում իր զաւակին: Հիմա անհրաժեշտ է ա՛յն ձեռքը, որ կարողանայ պատերազմական գործողութեան վիճակում գտնուող իր զաւակներին հաւաքել իր շուրջը, մտածել նրանց կեանքի մասին: Այդ իմաստով էլ Ղարաբաղի ժողովուրդը կազմակերպուած է: Ղարաբաղը մեր պատմութեան համար շատ եզակի օրինակ է ցոյց տալիս: Մեր պատմութեան դրուագներից այս պահին կարող եմ յիշել Մուսա Լեռը, Սարդարապատը: Շինականն էլ այնտեղ էր, հոգեւորականն էլ, մտաւորականն էլ, գեղջուկն էլ, զինուորներն էլ եւ պատերազմը դա էր ինձ համար: Հիմա Ղարաբաղում այդպէ՛ս է:

«Օրինակ, գնում ենք Շուշի: Ճանապարհին, Ստեփանակերտից վերեւ տեսնում եմ երկու աղջիկ, մէկի անունը՝ Լալա, միւսինը՝ Գայեանէ: Գայեանէի հայրը ուկրաինացի է: Գայեանէն Լալայի ընկերուհին է. աւարտել են Երեւան եւ գնում են Շուշի, որպէսզի դառնան ուսուցչուհի: Սեպտեմբեր 2-ն է: Ասում եմ՝ Լալա, Գայեանէ, ինչո՞ւ էք գնում Շուշի. մի՞թէ Երեւանում տեղ չկայ: Պատասխանում են՝ Երեւանում տեղ կայ, բայց ո՞վ պիտի Շուշի գնայ: Լալան ասում է. - «Չէ՞ որ ես մարտակերտցու զաւակ եմ եւ իմ հօրը Թուրքերը անցեալ տարի Մարտակերտում մորթել են: Ես գնում եմ Շուշի, որտեղ կը մնամ այնքան ժամանակ որ Մարտակերտում կը բացուեն դպրոցները եւ կը գնամ իմ հօր ծննդավայրը, ուսուցիչ կը լինեմ, բայց յետոյ ես պէտք է մօտ լինեմ վրէժին: Վրէժ կոչուածը իմ հո՛ղն է. իմ հողը ե՛ս պիտի պահեմ: Ես իմ հօր արեան վրէժը պիտի լուծեմ միայն ու միայն աշխատելով, երեխաներ դաստիարակելով եւ նաեւ կեանքիս գնով հօրս վրէժը պիտի առնեմ Թուրքից»: Ես շնորհակալ եմ որ վրէժը մեր մէջ արթուն է: Ղարաբաղում կեանքը կազմակերպուած է: Մայրերը հրաչք չեն գործում, գուլպայ են գործում. իրենց զաւակին մղում են դէպի մարտ, դէպի կռիւ: Ո՛չ մէկը չի ուզում իր զաւակին թաքցնել, իսկ մենք՝ Հայաստանում, թաքցնում ենք: Հակառակ նրան որ Ղարաբաղից փախել են որոշ գրողներ, նկարիչներ, դերասաններ, միայն ա՛յս տարի Ղարաբաղի «Արցախ» հրատարակչութիւնը տպագրել է շուրջ 12 բանաստեղծական եւ արձակ ժողովածուներ, որոնց հեղինակները ազատամարտիկներ են: Ազատամարտիկի հագուստով, զէնք ու զրահով. եւ վիրաւորւում են: «Ղարաբաղցին» երգի հեղինակ Հրաչեայ Բեգլարեանի որդին՝ Գագիկը, 22 տարեկան, վիրաւորուել է, եկել է Երեւանի հիւանդանոցում բուժուել եւ էլի գնացել է կռուելու: Օգոստոսի վերջերին հարսանիք են արել եւ ազատամարտիկը, փոխանակ մեղրամիսը վայելելու, մի շաբաթ յետոյ էլի պահանջել է որ գնայ դիրքերի վրայ: Նրա կինը՝ Անոյշը, ասում է որ ինք էլ իր ամուսնու հետ պիտի գնայ»:

Զրուցակիցս, ի պատասխան այն հարցումիս, թէ իր ներկայացուցած այս գեղեցիկ պատկերին եւ հոգեպարար երեւոյթներուն մէջ կա՞ն արդեօք վրիպումներ կամ, այլ խօսքով՝ պտղատու պարտէզին մէջ մոլախոտեր, կը նշէ. «Ճիշդ է որ պատերազմի ժամանակ երկրի հոգսերը բարդւում են 10-15 տոկոսի վրայ, մնացածները միշտ էլ հեռու են մնում: Այսօր էլ նոյնն է: Կարծում էք Հայաստանի ամբողջ ժողովուրդը զինուո՞ր է: Ո՛չ: Այսօր Մենք ունենք հրաշալի մեր թալանչիները, ղեկավար թալանչի թէ շարքային թալանչի, երեւացող թէ չերեւացող թալանչիներ. ունենք մարդասպաններ, ամէն ինչ էլ ունենք: Բայց մենք ունենք նաեւ մեր հրաշալի սերունդը, արիւն չխնայող եւ կռուող սերունդը, որ կարողանում է ապահովել մեր այսօրուայ եւ վաղուայ յաղթանակը: Պէտք է հաւատալ միա՛յն նրան:

«Երբոր մտնում ենք Ղարաբաղ, հողը հարցնում է թէ ո՛վ է իր զաւակը: Հողը հօ միայն պտղատու ծառերով չի զարդարւում. մոլախոտ կայ: Ինչպէս պարտէզում է մոլախոտ լինում, այնպէս էլ մարդկային հասարակարգում: Կարեւոր չէ թէ ի՛նչ հասարակարգ է դա, կոմունիստական կը լինի, ճորտատիրական թէ կապիտալիստական, մարդը մնում է մա՛րդ. մարդը մնում է երկրի զաւակը: Հասարակարգը կապ չունի մարդկային մտածողութեան հետ: Այսօր ես չեմ էլ իմանում՝ ազատ, անկախ Հայաստա՞ն է, թէ կապիտալիստական: Ինձ համար կայ հո՛ղ, ինձ համար կայ Ղարաբաղցի, ինձ համար կայ հա՛յ մարդ, անկախ դրանից թէ նա որտեղ է ապրում, ինչպէս է ապրում: Նրա միտքը եթէ ա՛յս երկրի հետ է, ի՛ր հողի հետ է, ուրեմն նա իմ Հա՛յն է: Սարոյեանը իմ Հա՛յն է: Ղարաբաղցի մայրիկը, եթէ կարողանում է իր տնտեսութիւնը կառավարել, իր մի կտոր հացը բաժանել նաեւ տարբեր մարտիկների, ուրեմն նա ո՛չ միայն կարող է իր ընտանիքը կառավարել, այլեւ՝ ամբողջ երկիրը»:

Կը հետքրքրուիմ Ղարաբաղի կեանքի քաղաքական երեսով: Կը հարցնեմ թէ ի՛նչպէս են Ղարաբաղի պետական իշխանութեան եւ ընդդիմութեան յարաբերութիւնները, արդեօք կառավարութեան ղեկավարներու եւ կուսակցութիւններու միջեւ ներդաշնակութիւն կա՞յ: Հրաչեայ Մաթեւոսեան կը պատասխանէ. «Դաշնակ, ներդաշնակ բառերը գեղեցիկ են, բայց այդ հարցին ես չեմ կարող պատասխանել, որովհետեւ ո՛չ ընդդիմութիւնից եմ գլուխ հանում, ո՛չ էլ որեւէ կուսակցութիւնից: Այս պահին ես զգում եմ որ դրանց արածը ոնց որ թշնամու սրտով լինի: Ե՛ւ Երեւանում, ե՛ւ այնտեղ՝ Ղարաբաղում, եթէ դրանք ընդդիմանում են, ակօսը ծռում են, ապա անում են թշնամու գործը: Ես այդ հարցին չեմ կարող պատասխանել, որովհետեւ ես խճճւում եմ մտքերի մէջ, ինչպէս իրենք են խճճւում: Ընդդիմութիւնը պիտի օգնի միայն: Ընդդիմութիւն ասելով ես հասկանում եմ որ նրա պի՛տի լինի օգնող, հասցնող եւ հասնող, ո՛չ թէ իրար նախատեն, իրար սպաննեն, իրար թուլացնեն, ամէն մէկը ստեղծի իր թերթը, իրար դէմ յօդուածներ գրեն: Դրանք ա՛յս օրերի բան չեն: Երբոր երկիրը պատերազմի մէջ է, վտանգի մէջ է, բոլոր ուժերը պէտք է համախմբուեն, դառնան հա՛յ մարդ, հա՛յ ուղեղ, հա՛յ միտք եւ մտածեն մի ուղղութեամբ: Պատերազմի ժամանակ ո՛չ մի կուսակցութիւն պէտք չէ լինի կամ իրեն չվերապահի առաջնութիւնը, դրօշակը պարզելով եւ ասելով՝ եկէ՛ք իմ յետեւից, ես հին եմ, հարիւր տարեկան եմ կամ նորածին եմ:

«Այսօր ինձ համար երբեք չկայ Հայ, որ պատկանում է այսինչ կուսակցութեան: Ո՛չ, երբեք: Ինձ համար կայ հա՛յ մարդ: Եթէ նա մտածում է այս հողի մասին, վաղուայ մասին, ընտանիքների մասին, ուրեմն նա՛ է ինձ համար Հայ: Երբեք չեմ յիշելու որ նրանք ծնունդով ո՛րտեղից են. ամէն տեղ կան քաջարի մարդիկ. Լոռուայ սարերից են դուրս գալիս այսօր՝ արմատով մշեցիներ, սասունցիներ բայց ինձ համար կայ մի արմատ ունեցող ժողովուրդ, արմատի կողքին մեր Էպոսն է, Հայ Նահապետն է, Վարդան Զօրավարն է, Մեսրոպ Մաշտոցն է, այդ արմատը մեզ հետ է, արմատը իրաւունք չունենք ամուր չպահելու, պէտք չէ երերանք եւ երբե՛ք պէտք չէ խեղճ ու կրակ զգանք մեզ: Ես ո՛չ մի կուսակցութեան չեմ հաւատում: Հաւատում եմ միայն իմ ժողովրդին. բայց ժողովրդի բնազդը պէտք է արթուն պահել վտանգի դէմ. իսկ վտանգը միշտ չէ որ գալիս է դրսից: Վտանգը գալիս է նաեւ ներսից: Իրաւունք չունենք մնալու կէս ճանապարհին: Կէս ճանապարհին մնալու ժողովուրդ չենք: Եթէ չենք մնացել հազարամեակների մէջ, ապա այսօր այդ իրաւունքը երբե՛ք չունենք: Ուրեմն կեցցէ Հայութիւնը ամբողջ աշխարհի: Թող միացեալ Հայութիւն լինի»:

Ահաւասիկ երկրորդ մտաւորական մը, որ, ի հեճուկս ամէն կարգի դժուարութիւններու, շեշտը կը դնէ միասնականութեան կենսական անհրաժեշտութեան վրայ, ինչպէս Վահագն Դաւթեան, աւելի քան երբեք, այսօր՝ կը զգար Զարենցի պատգամին հնչեղութիւնը:

Ո՞ՐՆ Է ՀԶՕՐ ՍԵՌԸ

Աշխարհի մը մէջ ուր հանրային կարծիքը օրէ օր աւելի ուշադրութեամբ կը սեւեռի կնոջական իրաւունքներու, կան այրերը պաշտպանելու կոչուած խմբաւորումներ ալ, որքան ալ զարմանալի երեւոյթ ըլլան անոնք: Անոնցմէ մէկն է հնդկական Մորշա ընկերակցութիւնը որ կը գործէ «Ամբողջ աշխարհի ամուսինները, միանա՛նք. կորսնցնելիք ոչինչ ունինք, բացի մեր կիներէն» լոզունգով: Այս ընկերակցութիւնը կը պաշտպանէ այն տեսակէտը թէ հովանաւորութեան պէտք ունեցողները ոչ թէ կիները, այլ ամուսիններն են: Նախագահը որ 45 տարեկան իրաւագէտ մըն է, դժբախտ երկու ամուսնութիւններու հերոսն է. ան սապէս կը բացատրէ իրենց ընկերակցութեան գոյութեան պատճառը. «կիները միշտ նկատուած են տկար սեռը: Սակայն շնորհիւ ֆէմինիսթ կազմակերպութիւններու բարձրագոյն պահանջքներուն եւ օժիտի մասին օրէնքի նման տուեալներու, կիները անսահման իշխանութեան մը տիրացած են, իրենց ամուսիններուն համար սպառնալիք դառնալով»

Ան կը պատմէ որ իր առաջին կինը բռնակալ նկարագրով տիպար մըն էր որ դժգոհութեան ամէն պարագայի, խոհա...կան սուր մը կը ճօճէր իր գլխուն վրայ, սպառնալով դատական հետապնդում ձեռնարկել: Կ'ազդարարէր որ գանգատ պիտի ներկայացնէր, ըսելով որ ամուսինը չարչարած էր զինք, իր օժիտին տիրանալու մտադրութեամբ:

Հիմնադրութեան թուականէն, հինգ տարիէ ի վեր, յիշեալ ընկերակցութիւնը Հնդկաստանի զանազան շրջաններէն աւելի քան տասը հազար ամուսիններէ դիմումներ ստացած է. գտնուած են նոյնիսկ ամուսիններ որոնք անկարող դիմադրելու իրենց կնոջ սպառնալիքներուն, անձնասպանութեան դիմած են:

Նախկին ուսուցիչ մըն ալ գանգատած է որ կինը դատ բացած է իրեն դէմ ու... տարիներ տառապեցուցած: Ուրիշ մըն այդ տառապանքը քամած է ցմրուր, որովհետեւ 30 տարիէ ի վեր կինը կը մերժէ ամուսնալուծուիլ:

Այս շարքին ամէնէն թարմ պատահարը որ արձագանգ գտած է նաեւ լրա[illegible]ներու մէջ, 28 տարեկան երիտասարդի մը մահով աւարտած է. անոր կինը լքելով զինքը, ծնողքին տունը դարձած է. երբ երիտասարդը գացած է զայն համոզելու, կնոջ ընտանիքը թունաւորած է զինքը, մահուան պատճառ ըլլալով. տարօրինակը այն է որ ոչ մէկ դատական հետապնդում կատարուած է ամբաստանեալներուն դէմ: Ամուսիններու պաշտպանութեան ընկերակցութեան նախագահը կ'ըսէ այս մասին, թէ եթէ զոհը կին մը ըլլար, ոչ միայն ամուսինը, այլեւ անոր ծնողքն ալ արդէն ձերբակալուած կ'ըլլային ու մեծագումար երաշխաւորագին մը կը պահանջուէր:

Որքան ալ զարմանալի թուի, իրողութիւն է որ ամուսիններու պաշտպան այս կազմակերպութիւնը ունի կիներու բաժին մըն ալ, որուն անդամ են անտանելի հարսերու տէր կեսուրներ ու տալեր: Անոնք բոլորն ալ գանգատ ունին իրենց հարսերէն որոնց կեղծ գանգատներուն պատճառով բանտարկուած են: Պէտք է ըսել որ այս բաժինը հաշտ աչքով չի դիտուիր կնոջական այլ կազմակերպութիւններու կողմէ:

Այրերու մէկ մասը այն տեսակէտը ունի որ այս դժբախտութիւններուն պատճառը նորօրեայ բարքերն են որոնք կ'արտօնեն կիներու դուրսէն ելքը. կնոջ մը տեղը տունն է ուր պէտք է ամուսնին ծառայէ: Այս տեսակէտը պաշտպանողները կ'ըսեն թէ ամուսնական խնդիրներու մէջ պատասխանատուները միշտ կիներն են. իսկ ամուսին մը կը հանդուրժէ կնոջ արարքներուն որովհետեւ կը սիրէ զայն: Իսկ երբ դիտել կը տրուի անոնց որ իրենց ամուսիններէն ծեծուած կիներու մեծ թիւ մը կայ, կը պատասխանեն. «այր մը կինը կը ծեծէ երբ ստիպուած է ատոր»:

Ընկերակցութեան անդամ այս խեղճ ամուսինները միութեան մէջ չգտնելով անհրաժեշտ ուժը, կը պահանջեն որ զիրենք պաշտպանող օրէնքներ պատրաստուին. կը տրտնջան որ անասուններու հանդէպ վայրագութիւնը արգիլող օրէնք գոյութիւն ունի, սակայն ոչինչ որ պաշտպանէ այրերը: Անոնք կը մեղադրեն լրատուամիջոցներն ալ որոնք զանազան հաղորդումներ...

ԼԵՒՈՆ ԲԱՐԲԵԱՆ՝ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻՉԸ

Լեւոն Բարբեան մրցանակներ շահած լուսանկարիչ մըն է, որուն գործերը լոյս տեսած են բազմաթիւ գիրքերու եւ ամսաթերթերու մէջ։ Տէր է փորձարարական գործերու։ Անոնք կը տեսնուին ոչ միայն արուեստի անձնական հաւաքողներու մօտ այլեւ թանգարաններէ եւ համալսարաններէ ներս։ «Ինծի համար լուսանկարչութիւնը խօսքի եւ ինքնարտայայտութեան մեծագոյն միջոցն է» կ'ըսէ Լեւոն Բարբեան։ Ան կ'ուզէ, որ դիտողը «միայն մտածէ, ազդուի եւ հոգիին խորքէն բան մը զգայ։ Ես հարցումներ կուտամ նկարներովս, ես կ'ուզեմ անաւարտ վերջաւորութիւն մը ձգել մարդոց միտքերուն մէջ»։

Բարբեանին վերջին գործերը մարդու մարմնին եւ հոգիին փոխ-յարաբերութեան մասին են։ Ան քիմիական տարբեր նիւթերով կը տարրալուծէ մետաղները եւ լուսանկարչական մեծ վարպետութեամբ պատկերները կը տպէ անմիջապէս մետաղին վրայ, ձեւով մը պատկերը եւ շրջապատը համատեղելով միեւնոյն կտորին վրայ։ Այս գործերէն ամէն մէկը իր տեսքին մէջ եզակի է։

Այս գործերով Լեւոն Բարբեան վերջերս կը շրջագայի Միացեալ-Նահանգներու եւ Եւրոպայի տարբեր պատկերասրահները։ Փետրուար 2 – 19, Փարիզի մէջ՝ Galerie les Cent(*) կը ցուցադրուին իր գործերը։

(*) 8, rue de Jouy, 75004 Paris.
Tél. : 42 - 77 - 30 - 00.

բով նոր բառեր ու կեցուածքներ կը ներշնչէին կիներուն, ինչպէս սեռերու հաւասարութեան գաղափարը։

Ամուսիններու պաշտպան վերոյիշեալ ընկերակցութիւնը օրինաւոր գոյութիւն մը չըլլալով, որպէս գործունէութիւն, միայն ցոյցեր կրնայ կազմակերպել ու բողոքագրեր ներկայացնել մերժելի հաղորդումներու, կամ հրապարակումներու պարագային։

Զարմանալի է որ հակառակ ընդհանուրին ծաղրանքին առարկայ ըլլալուն, պաշտպանութեան կարօտ ամուսիններու ընկերակցութիւնը կը շարունակէ գոյութիւնը օրէ օր բազմացող անդամներով որոնց թիւը հասած է 4000-ի։

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ «ՑԵՂԻ ՈՉՆՉԱՑՄԱՆ» ՎԿԱՅՈՂ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐԸ ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻՆ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԾՐԱԳՐԵԱԼ ՇԱՐՔԻՆ Ա. ՀԱՏՈՐԸ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Տասնեակներու կը հասնի ականատես ամերիկացի պաշտօնատարներու թիւը որոնց ներկայութեան տեղի կ'ունենար 1915 - 16-ի հայկական ցեղասպանութիւնը։ Անոնց ձեռքով գրի առնուած փաստաթուղթերու այս նոր հաւաքածոն, ականատեսի իր մաքնիսացնող ոճով, ահազդու եւ անմոռանալի վերահաստատում մըն է որ կ'ընէ։

Հինգ հատորներով հրատարակելի Հայկական ցեղասպանութեան Միացեալ-Նահանգներու Պաշտօնական փաստաթուղթերու Ա. հատորը կը պարփակէ տեղեկագիրներ՝ Հալէպէն, Պէյրութէն, Դամասկոսէն եւ սուրիական Անապատէն. հո՛ս էր, որ մահուան ճանապարհը կտրած հայ «տարագիր»ներու կարաւաններուն մնացորդացը կը հաւաքուէր ու կանգ կ'առնէր։ Յաջորդ հատորները այդ կարաւաններուն ողբական զանազան հանգրուաններուն վրայ պիտի կեդրոնանան, ու քայլ առ քայլ, յետադարձ նկարագրականով հասնին անոնց մարտիրոսագրութեան սկզբնական կէտին։

Ամերիկացի դեսպանական պաշտօնեաները տեղեկագիրները գրի կ'առնէին որպէս իրենց պաշտօնին առնչուող պարտականութիւններէն մէկը։ Պատասխանատու՝ իրենց մեծաւորներուն տեղեկութիւն հասցնելու ընթացիկ կացութեան մասին, այս պաշտօնատարները կ'արձանագրէին նաեւ հայ բնակչութեան վիճակի մանրամասնութիւնները, նկարագրականը ընելով ամէն օր հասնող «տարագիր»ներու կարաւաններուն։

ԹԵՐԱՀԱՒԱՏ ՊԱՇՏՕՆԱՏԱՐՆԵՐ

Սկզբնական շրջանին, յաճախ կը պատահի, որ պաշտօնատար մը թերահաւատօրէն մօտենայ այն գաղափարին՝ թէ Հայերը ոչնչացուելու վրայ են։ Օրինակի համար, Դամասկոսի մէջ ծառայող ամերիկեան դեսպանատան պաշտօնատար մը, Կրէգ Եանգ, հետեւեալը կը գրէր 1915 Սեպտեմբեր 20-ին. - «Շատ մը պատմութիւններ կը պատմուին այս օրերս դժուարութիւններու, կարիքներու, սովէ տառապանքի, տկարացած վիճակի մէջ քալելու ստիպողութեան, պահակներու անգթութեան, երիտասարդ կիներու առեւանգումին, անոնց կեանքերը փրկելու եւ պատսպարան մը ապահովելու համար երախաները յանձնելու կամ ծախելու հարկաւորութեան, եւ այլ բաներու մասին, սակայն ես հաւատ չընծայեցի, եւ նոյնիսկ հիմա, վստահ եմ որ այս տարածուած պատմութիւններուն յոռեգոյններէն շատերը մեծապէս չափազանցուած են»։

Այսուամենայնիւ, Եանգը ստիպուած էր տեղեկագրելու «անբաւարար զգեստաւորումով, ցնցոտիներով ծածկուած բազմութիւններու՝ յաջորդական կարաւաններու մասին։ Ան չէր կրնար չնշմարել «կին մը, ակներեւօրէն յղի, որ ամէն մէկ ստիպման տակ առնուած քայլին՝ կը ջանար չհեծել»։ Ան չէր կրնար չնկատել նոյնպէս, թէ «երիտասարդ կիներ եւ միջին տարիքի տղամարդիկ աչքի կը զարնեն իրենց բացակայութեամբ»։ Պարտաւոր կը զգար զեկուցելու թէ Սուրիոյ Ընդհանուր Կառավարիչին հետ տեսակցութեան մը ընթացքին, ըսած է անոր թէ հաւանաբար կարողանայ դրամական օգնութիւն ապահովել ամերիկեան Կարմիր Խաչէն, ի պատասխան՝ «Նորին Վսեմութիւնը ... տեղեկացուց ինծի ... թէ կառավարութիւնը այդպիսի բան թոյլ պիտի չտար»։

Այս տեղեկագիրներէն շատերը գրուած են Հալէպի Միացեալ-Նահանգներու դեսպան՝ Ճեսի Բ. Ճեքսընի կողմէ, որ ուղարկած է զանոնք Պոլիս՝ դեսպան Մորկընթաուի եւ Ուաշինկթըն՝ Պետական բաժանմունքին։

Այլ տեղեկագիրներ գրուած են Պաղտատի ամերիկեան դեսպան՝ Չարլը Փ. Պրիսէլի, ինչպէս նաեւ Պէյրութի Աւագ դեսպան՝ Ստանլի Հալիսի կողմէ։ Անոնց տուած տեղեկութիւններուն մաս կը կազմեն այլ ականատեսներու՝ ինչպէս փոխ-դեսպան Սամուէլ Էդըլմանի, տոքթ. Քաբոլայն Փ. Համիլթընի եւ տոքթ. Ֆ. Ֆ. Բանիի վկայութիւնները։

ՀԱՆԳԼՈՒԿԻՆ ԲԱՆԱԼԻՆԵՐԸ

Ուաշինկթընի պետական արխիւներուն մէջ պահ դրուած այս փաստաթուղթերը երկար ժամանակէ ի վեր մատչելի են եղած հետաքրքրուող գիտաշխատողներուն. նոյն ատեն անոնց մանրանկար օրինակները կարելի էր գտնել բազմաթիւ հետազօտական մատենադարաններու մօտ։ Սակայն անոնք անտեսուած են մասնաւորապէս ա՛յն հեղինակներուն կողմէ՝ որոնց նպատակն է եղած կասկածի տակ առնել Հայոց ցեղասպանութեան պատմական իրողութիւնը։

Երբ գիտնականներն ու գործիչները կ'ակնարկեն դեսպան Մորկընթաուի ցեղասպանական վաւերագրութեան, ոմանք դիտաւորեալ ձեւով հարց կուտան, թէ ինչպէս դեսպան Մորկընթաուն մայրաքաղաքին մէջ նստած, կարող էր իմանալ թէ ի՛նչ կը կատարուէր գաւառներուն մէջ։ Այս հարցումը տալու համար, անոնք ստիպուած են ուշադրութիւն չդարձնել այս եւ նման տեղեկագրութիւններու՝ ուղարկուած կայսրութեան այլազան շրջաններէն, որոնց վրայ հիմնուած, դեսպան Մորկընթաու, հանելուկին զանազան կտորները քով - քովի դնելով, տեսաւ «ցեղի ոչնչացման» գործընթացի զարգացումը։

Ամերիկացի դեսպաններու կողմէ տեղւոյն վրայ գրի առնուած այս տեղեկագիրներուն հրատարակութիւնը, մատչելի գնով եւ ձեւաւորումով, տրամադրելի կը դարձնէ զանոնք թէ՛ գիտաշխատողներուն եւ թէ՛ ընթերցող հասարակութեան։

Այս փաստաթուղթերը համադրուած են Միչիկընի համալսարանէն, Անն Արբըր, պատմաբան՝ Արա Սարաֆեանի կողմէ։ Օսմանեան պատմութեան ուսանող՝ Սարաֆեան մտահոգուած էր ի տես Հայոց ցեղասպանութեան ուրացման ուղղութեամբ տարուող ջանքերուն։ «Կարենալ դատելու համար պատմութիւնը վերանայման ենթարկողներու պնդումները, հարկ է որ փաստաթուղթերը ձեռքի տակ ունենանք», կ'ըսէ Սարաֆեան, որ մի քանի ամիս Թուրքիոյ մէջ աշխատած է օգտուիլ Օսմանեան արխիւներուն մէջ ցեղասպանութեան հետ առնչութիւն ունեցող փաստաթուղթերէն՝ «որոնց մատչելիութեան մասին, Թուրքիոյ վարչապետը, այնքան աղմուկով յայտարարութիւններ ըրած էր»։ Մինչ այդ, Սարաֆեան կը ջանայ լայն տարածում տալ ամերիկեան փաստաթուղթերուն՝ «Թուրքիոյ իշխանութիւններուն կողմէ յառաջացուած արխիւային հակասացութիւնները ջրելու համար»։

Իր ներածականին մէջ, Սարաֆեան կը նշէ Հիթ Լաուրիի - որ վերջերս Փրինսթըն համալսարանի թրքական պատմութեան «Աթաթիւրք» աթոռին նշանակուեցաւ - յառաջ քշած վարկածները, ինչպէս նաեւ Ճըսթին Մք Քարթին եւ ուրիշներ, որոնք կը պնդեն թէ Օսմանեան Հայերու դէմ եղած խժդժութիւններու մասին եղած տեղեկագրութիւնը պատերազմական քարոզչութենէ ներշնչուած խեղաթիւրումներու արդիւնք է։ Սարաֆեան, փաստաթուղթերու ճամբով ցոյց կուտայ, թէ «այս վարկածները կը ներկայացուին առանց գիտականօրէն անհրաժեշտ արխիւային հաւաքածոներու հիմնաւորման»։

ՀԱՅԵ՞Ր ԹԷ ՄԱՀՄԵՏԱԿԱՆՆԵՐ

Սարաֆեան նոյնպէս կը քննարկէ Թուրքիոյ Վարչապետարանի Մամուլի ու Տեղեկատուութեան Ընդհանուր Տնօրէնութեան կողմէ մէջտեղ բերուած եւ ուրիշներու կողմէ յաճախ յիշատակուած արխիւային փաստաթուղթ մը։ Որպէս թէ, այս փաստաթուղթը ցոյց կուտայ թէ որքա՛ն լրջօրէն Օսմանցի պաշտօնատարները ջանացած են հայ «փախստականներուն» կարիքները հոգալ։ Սարաֆեան կը փաստէ, թէ այս փաստաթուղթը կապ ունի ո՛չ թէ բնիկ Հայերու, այլ Ռուսաստանէն փախած մահմետականներու հետ։ Ընդհակառակն, այս վաւերաթուղթը պարզապէս ցոյց կուտայ այն իրողութիւնը, թէ Օսմանեան պետութիւնը, եթէ կամենար, կարող էր ապահովել գաղթականներու կեանքն ու ինչքը։

Թղթակազմ, 218 էջերէ բաղկացած այս հատորը կը պարունակէ հինգ քարտէզներ, լուսանկարներ, տախտակներ, նօթագրութիւններ, եւ ընդարձակ ցուցակագրութիւն մը։ Հրատարակիչէն կարելի է ստանալ՝ ուղարկելով 17.50 ամերիկեան տոլար, որուն 2.50-ը առաքման ծախքն է։ Հասցէ. -

Armenian Review Books
80 Bigelow Avenue, 2A,
Watertown, MA 02172-2012:

Կարելի է առաքման ծախքը խնայել՝ կանխիկ վճարելով 75 ամերիկեան տոլար եւ ստանալ ներկայ եւ յաջորդ չորս հատորները, իւրաքանչիւր հատորի հրատարակման յաջորդականութեամբ։ Կարելի է նոյնպէս այս հատորը գնել ձեր նախընտրած գրատունէն։

ԱՆԱՅԻՍ
ԵՒՓԻՄԷ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ
(1872 -- 1950)

ՅՈՒՇԵՐՍ

Աբրահամ փաշա Քարա - Քէհեա որդին Գէորգ պէյ Քարա - Քէհեայի, մէկը եղած է Պոլսոյ ազնուական շրջանակին ամէնէն կարկառուն դէմքերէն։

Ճշմարիտ տիպար ճէնթլմէնի, իրապէս մեծատուն, թերեւս միակը եղած է իր ժամանակին որ գիտցած է իշխանավայել կերպով ապրիլ։ Իր ընտանեկան ներքին կեանքին մէջ խստապահանջ, նոյնիսկ քիչ մը բռնակալ, աշխարհիկ միջավայրին մէջ ամէնէն նրբազգածը, ամէնէն կենսեծարը, ամէնէն փափկաճաշակը եղած է ան։

Վերջին ծայր վատվատուն գործող միտք, միլիոններու հետ խաղացած է։ Եգիպտոսի փոխարքային սեղանաւորը, նոյնիսկ Ապտիւլ Համիտի դնահատման արժանացած է ինչ ինչ առիթներու մէջ, թէեւ երբեք ուղղամտութենէ չէ շեղած։

Իր ժամանակակից ունեւորները ապարդիւն ջանքեր ըրած են՝ մրցելու իրեն հետ։ Ան ծնած էր իրապէս ազնուական, վայելչասէր մինչեւ ոսկորներուն ծուծը։

Մխած է իր ահագին հարստութիւնը. բայց, ո՛չ ոք գիտցած է իրեն պէս արժանավայել կերպով մսխել։

Իր մայրը Տիկին Եպրուհի Քարա - Քէհեա, առաջին հայ մեծ տիկինը եղած է հանրային, բարեսիրական ձեռնարկներով զբաղող։ Ան իր դուրգուրանքին առարկայ ըրած է ազգին Տունը, այսինքն՝ Եէտի - Գուլէի Ս. Փրկչեան հիւանդանոցը, մօտէն շահագրգռուած անով, այցելած հոն Տոքթոր Մոզեանի ընկերակցութեամբ. հիւանդներուն անկողիններուն մօտ նստած, գթասիրութեան օրինակ եղած է Պոլսոյ տիկիններուն, իր սիրտն ու քսակը միշտ բաց տառապողներուն, զրկուածներուն համար։

Աբրահամ փաշային մեծ քոյրը մայրն էր Պօղոս Նուպար փաշային եւ Տիկին Նոյեմի Գարամաճեանին, այն քնքշհոգի տիկնոջ որ գիտէր ամէն ցաւի դթալ, ամէն նեղութեան աջ կարկառել եւ որ Փարիզի մէջ, հայ կնոջ ազնուական զգացումներուն տիպարն էր։ Իսկ կրտսեր քոյրը, Օրիորդ Զարուհի Քարա - Քէհեա, իր ժամանակին հայ աղջիկներուն ամէնէն փայլունը, ամէնէն զարգացածը։ Պահ մը նշանուած է հայ ամուրիներուն ամէնէն աչքառուին, ամէնէն մտաւորականին, Գրիգոր Օտեանին։

Այս երկու մեծ անուններուն միացումը, երկու ամէնէն բարձր մակարդակին վրայ գտնուող ընտանիքներուն խնամութիւնը ազգին մէջ մեծ հրճուանք յառաջ բերած է, որովհետեւ Գ. Օտեան ամէն բանէ առաջ ազգին մարդը եղած է եւ անոր առումէր մնալու փափաքը, (թերեւս սրտի խորունկ ցաւի մը հետեւանքով) բնաւ ախորժելի չէ թուած ազգակիցներուն։ Օտեան անունը պէտք էր ունենար շառաւիղներ, պէտք էր լոյսին ետեւէն մնար հետք փայլփլուն։

Գրիգոր Օտեան, ո՛չ միայն մեծ իմացականութիւն մը, բեղուն գրող մը եւ թունդ ազգասէր մը եղած է, ո՛չ միայն իր ատենուան ամէնէն զմայլելի ոճը մշակած եւ աշխարհաբարի կանոնաւորումին սատարողներէն ամէնէն յաջողը նկատուած է, այլ նաեւ՝ գերազանցապէս վայելչագեղ, աշխարհիկ եւ մանաւանդ գեղեցիկ դէմքով, անդիմադրելի հրապոյրով, որուն առջեւ ամէնէն ամուր կանացի առաքինութիւնները տեղի տուած են. մեծ տիկինէն մինչեւ բախտագուշակ գնչուհին։ (Օտեան միշտ նախընտրած է գնչուհիները)։

Հայ ժողովուրդին մէջ իր անունը միշտ սիրուած ու օրհնուած է, որովհետեւ ինքը եղած է Ազգ. Սահմանադրութեան հիմնադիրներէն առաջինը։ Պետական բարձր պաշտօնեայ, դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ մեծապէս գնահատուած եւ յարգուած, եւ սակայն, իր հոգին թունդ հանողը միշտ իր ազգին ցաւերը եղած են։

Եւ այս ամէն անստգիւտ ձիրքերուն, իր քաղաքակրթուած մարդու մտայնութեան հետ, ան եղած է փոքր ինչ ինքնայատուկ, օրիկինալ, ինչպէս կ'ըսեն կովկասցիները. եւ շատ դիւրին չէ ծռած ընկերական անձուկ պայմանադրականութիւններու, սակաւ ինչ պոհէմ, ոտնակոխ ըրած է երբեմն կենցաղագիտական նեղ պայմանները։

(Շար. 40)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ. -- Ոմն 600 Ֆր.։

ԹՈՒՌ. - Տէր եւ Տիկին Օ. Զաքեան 500 Ֆր.։

ՓԱՐԻԶ. - Պր. Ա. Գույումճեան 200 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ. -- Միհրան Փօյաճեան 200 Ֆր.։

ՏԷՍԻՆ. - Ռուբէն Կէնճոյեան 100 Ֆր.։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Նոր տարուան եւ Սուրբ Ծնունդի առթիւ կատարուած իւղագինի հետեւեալ նուէրները. -

Տիկին Գափամաճեան 300, Տէր եւ Տիկին Շառլ Փափազեան 500, Տէր եւ Տիկին Վազգէն Բէջիմինեան 200, Պր. Մարկ Փօյաճեան 200, Տէր եւ Տիկին Արա Գորգիկեան 500, Տիկին Էլիզ Սինանեան 100, Պր. Դանիէլ Շահինեան 500, Տիկին Սոնա Գույումճեան 300, Պր. Արամ Ղորղորեան 300, Տէր եւ Տիկին Փիէր Թերկանեան 2000, Պր. Արման Եուզպաշեան 200, Պր. Գասպար Եսայեան 250, Պր. Հայկ Աւագեան 200, Պր. Արթիւր Մարտիրոսեան 200, Տիկին Աստղիկ Սերոբեան 200, Պր. Երուանդ Փափազեան 500, Տէր եւ Տիկին Պեռնար Սայրիմ 100, Տիկին Պէաթրիս Մաւեան 150, Տիկին Աշխէն Սվաճեան 300, Տիկին Ռուբինա Սթէյն 200, Տէր եւ Տիկին Ս. Գարապօղոսեան 1000, Տէր եւ Տիկին Ժագ Պաժան 200, Տէր եւ Տիկին Հ. Քարթալեան 100, Պր. Ալպէռ Աչճեան 200, Տիկին Աստուր Գարակէօզեան 120, Տիկին Ասթրիտ Զաթալեան 250, Տէր եւ Տիկին Հ. Մկրտիչեան 300, Տիկին Վալերի Զարզաւաթճեան 200, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պէրպէրեան 250, Տէր եւ Տիկին Կիրակոսեան 200, Պր. Հերման Աբրահամ 150, Պր. Տիգրան Խօզմանուկեան 200, Տիկին Արշակ Պօղոսեան 300, Տիկին Էվա 300, Տէր եւ Տիկին Մարտիկ Պալըօզեան 1500, Տէր եւ Տիկին Խաչեր Շահվէրտեան 500, Տէր եւ Տիկին Անթուան Սայեղ 200, Տէր եւ Տիկին Ժեռար Զերահեան 500, Պր. Սերժ Զաքարեան 100, Տէր եւ Տիկին Թորոսեան 200, Տէր եւ Տիկին Հայկաշէն Ուզունեան 500, Տիկին Էլիզ Վրթանէսեան 250, Պր. Արթիւր Ծիրճիրեան 500, Պր. Տիրան Զոլաքեան 500, Տիկին Եղիսաբէթ Ալեքսեան 500, Տիկին Լոյսպարոնեան 100, Տիկին Գիրէմիթճեան 100, Վարժապետեան ընտանիք 200, Պր. Լեւոն Հասըրճեան 200, Պր. Կարպիս Տէրտէրեան 100, Տէր եւ Տիկին Վահէ Մանուկեան 200, Տէր եւ Տիկին Վահէ Գույումճեան 500, Պր. Առաքել Սերովբեան 200, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Գարանֆիլեան 200, Տիկին Սրբուհի Տիւյմէճեան եւ Պր. Արթին Եկէնեան 500, Տէր եւ Տիկին Տէր - Դաւթեան 1000, Օր. Ժոէլ Տօնիկեան 100, Պր. Հանրի Սարաֆեան 100, Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Պալեան 1500, Տէր եւ Տիկին Տարօն Սարհատեան 500, Տիկին Զապէլ Տէր - Յակոբեան 200, Պր. Սարգիս Գաւունճու 200, Տիկին Վերոնիք Կարեւորեան 200, Պր. Արթիւր Միւթէվէլեան 1000, Պր. Ռընէ Զաքըճեան 250, Տիկին Սեդօ Սարեան 100, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Ուլիկեան 150, Տիկին Մարի Տէվլէթեան 100, Տէր եւ Տիկին Մովսէս Պետիրեան 100, Տիկին Լուիզ Մխիթարեան 100, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկեան 250, Տէր եւ Տիկին Ժան Տէր - Մանուկեան 1000, Տիկին Մ. Վարդանեան - Նրանեան 300, Պր. Արման Սանոսեան 300, Տոքթոր եւ Տիկին Խաչատուր Աղամեան 500, Տիկին Մարի Պաղտիկեան 300, Տիկին Էլիզ Յակոբեան 50, Մի Ոմն՝ 50, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պչաքճեան 100, Տիկին Ալիս Կարապետեան 100, Պր. Աւետիս Մինասեան 700, Մի Ոմն՝ 50, Տիկին Ալիս Խարայէլեան 1000, Տիկին Անժէլիք Հանըմեան 300, Տիկին Զապէլ Գարիպեան 200, Տիկին Մկրտիչ Ալթունեան 100, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ազատիկեան 200, Տէր եւ Տիկին Ռընէ Մանուէլեան 300, Պր. Փաթրիկ Խալիլ 300, Պր. Րաֆֆի Տէր - Ստեփանեան 100 Ֆր.։

(Շար.)

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Կիրակի, փետրուար 6,
Առաւօտեան ժամը 10-ին
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ
կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

FRANCE 2
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԱՅՏԱԳԻՐ

Կիրակի, Փետրուար 6, ժամը 9.30-ին, Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդ՝ Վիգէն Այգազեանի եպիսկոպոսական ձեռնադրութիւնը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պուլվար Օտոյի Լէօլա Սասունի մասնաճիւղը, ընդհանուր ժողով կը գումարէ Շաբաթ, Փետրուար 5-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 14.30-ին։

Անդամներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Սովորական հաւաքատեղին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Աղքատանախնամ Ընկերակցութիւնը 1993 Հոկտեմբեր, Նոյեմբեր եւ Դեկտեմբեր ամիսներու ընթացքին ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. --

Տիկին Սիրանոյշ Թասոյեան 300 Ֆր., Պ. Ալպէռ Տէմիրճեան, Տիկին Ժոզէֆին Ղազարեան 200-ական Ֆր., Տիկին Սիլվա Տիրացու 8.000 Ֆր., Պ. Նորատունկեան 2.800 Ֆր., Պ. Շառլ Մարտինեան 2.500 Ֆր., Տիկին Սէսիլ Սիրքլօ 1.200 Ֆր., Պ. Նաթան Աղապէկեան 2.700 Ֆր., Պ. Յակոբ Հայրապետեան 2.200 Ֆր., Պ. Անթոնիօ Ֆրանեոլի, Տիկին Պոնպարտին 2.000-ական Ֆր., Պ. Փիէր Քէրքէլէսի 200 Ֆր., Պ. Շառլ-Արման Քըէյն 150 Ֆր., Պ. Մելիքեան 250 Ֆր., Պ. Եդուարդ Վարդանեան 1.000 Ֆր., Պ. Արթիւր Իփէքճեան 200 Ֆր., Պ. Թովմաս Թովմասեան 1.000 Ֆր., Պ. Շառլ Մովսէսեան 2.000 Ֆր., Տիկին Ալիս Քօլար 1.000 Ֆր., Կիւլպէնկեան Հիմնարկ 2.000 Ֆր., Պ. Ժագ Տէյիրմէնճեան 1.000 Ֆր., «Լա Սըրիգէ» ընկերութիւն 10.000 Ֆր., Պ. Հրաչեայ Զուլաքեան 6.000 Ֆր., Պ. Ժագ Հէրոլտ 500 Ֆր., Տիկին Նուարդ Պօյաճեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Փաթէօր Ֆրանքօ 200 Ֆր., Պ. Գաբրիէլ Ուզունեան 300 Ֆր., Տիկին Սոլանժ Գոխիբոն 200 Ֆր., Տիկին Մատլէն Ֆէրաժ 100 Ֆր., Պ. Ալան Հաթթոն 2.000 Ֆր.։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի Արշակ Զամալեան մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Տէսինի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ, Կիրակի, Փետրուար 6, բոլոր մահացած ընկերուհիներուն յիշատակին։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Անի Քըխեան իր ամուսնոյն՝ Սիմոն Քըխեանի յիշատակին 500 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Փետրուար 6
Գ. Կիրակի, Զկնի Ծննդեան

Այսօր, Ղեւոնդեանց Քահանայից յառաջիկայ տօնին (Փետրուար 8-ին) առիթով, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, պատարագի ընթացքին հոգեհանգիստ կը կատարուի Փարիզի եւ Շրջանի Եկեղեցիներուն մէջ պաշտօնավարած վախճանեալ հոգեւորականներուն համար։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱՑԳԱՇԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Պատարագէն ետք՝ ժամը 13-ին, Փէր - Լաշէզի գերեզմանատան Եւրոպայի Առաջնորդներու դամբանին առջեւ աղօթք՝ Վռամշապուհ Արք. Քիպարեանի, Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի եւ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի համար, որու վախճանման 10-րդ տարելիցն է։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE

NOUVEAUTE ... NOUVEAUTE ... NOUVEAUTE

poésie

Vous qui aimez la POESIE universelle
et arménienne
qui aimez l'écouter, la lire, l'écrire
et la transmettre

Venez rejoindre
LE CERCLE DES POETES
D'A VENIR
DE LA M.C.A.

Chaque premier Lundi du mois
de 21 h à 22h30

9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

– ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ –

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Երեքշաբթի, Փետրուար 8, տօն է Սրբոց Ղեւոնդեանց Քահանայիցն։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝
ՄԻՒՌՈՆ ՎՐԴ. ԳԸՎԸՐԳԵԱՆ

Հինգշաբթի, Փետրուար 10, տօն է Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն Մերոց, 1036 վկայիցն, որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին (451 թուականին)՝ «վասն հաւատոյ եւ վասն հայրենեաց»։

Այսօր անուանակոչութեան տօնն է
ՎԱԶԳԷՆ Ա.
Սրբազնագոյն Կաթողիկոսին
Ամենայն Հայոց

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Պետական արտօնութեամբ, այսօր, բոլոր Հայերը (գպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ, աշխատաւոր կամ այլ) կրնան բացակայիլ իրենց զբաղումներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւններուն համար։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Երեքշաբթի, Փետրուար 8, տօն է Ղեւոնդեանց Քահանայից։

Այս առթիւ առաւօտեան ժամը 10-ին, Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի Ժամերգութիւն մասնակցութեամբ Լիոնի եւ Ռոն - Ալփի հոգեւորականներու, սարկաւագներու եւ դպիրներու, նախագահութեամբ Նորվան Եպիսկ. Զաքարեանի։

Յաւարտ արարողութեան Կարպիս Մանուկեան սրահին մէջ ժողովրդական ճաշ հիւր հոգեւորականներուն, եւ ժողովուրդին։

Մուտքը ազատ է։

Անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ ճաշին կրնան արձանագրուիլ գիւանատանհեռաձայնելով՝

78 - 60 - 47 - 18

թիւին։

Հինգշաբթի, Փետրուար 10, տօն է Վարդանանց Զօրավարաց։

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՆԻՍ

ԿԻՍԱՍԱՐԿԱՒԱԳԱՑ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Շրջանային Խորհուրդը Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց, ընդառաջելով Նիսի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւի եւ վարչութեան խնդրանքին՝ կը կազմակերպէ Կիսասարկաւագաց ձեռնադրութիւն

Կիրակի, Փետրուար 6, ժամը 10-ին Նիսի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ։

Կը պատարագէ եւ ձեռնադրութիւնը կը կատարէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Հարաւային Ֆրանսայի
Կաթ. Պատուիրակի Փոխանորդ

Կը ձեռնադրուին՝
Դպիրներ
Տիրացուներ՝
Կարպիս Մոստիչեան
Վարդան Մանկասարեան
Սեփոն Գայմագճիլար
Դիւզազն Օհանեան

Առընթերակայութեամբ՝
ԽԱՉԱՏՈՒՐ ՔՀՆՅ. ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

Պատարագը կ'երգէ՝
ՍԱՅԱԹ - ՆՈՎԱ Երգչախումբը
Ղեկավարութեամբ՝
Պր. Խաչիկ Երլմազեանի

Հիւրասիրութիւն՝ Պատարագի աւարտին Պարսամեան Համալիրի Համդիսասրահին մէջ։

Départ chaque Jeudi

PARIS-EREVAN-PARIS
(VOL HEBDOMADAIRE DIRECT)

Franchise de bagage autorisé : 2 valises par personne

Renseignement et inscriptions :

SABERATOURS - SEVAN VOYAGES

31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. : 42 61 51 13
Fax : 42 61 94 53

37, rue Hanrabedoutian
EREVAN 10
Tél. : 52 85 48
Fax : 52 54 48

48, cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. : 78 60 13 66
Fax : 78 60 92 26

ՇԱԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 5
SAMEDI
5 FEVRIER
1994

LE NUMERO : 5.00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5.00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.255 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 69e ANNEE — N° 18.255

ՄԱՄՈՒԼ

«LIBERATION»

(2 Février)

Diaspora et paix en Arménie

(Michel Marian)

Միշէլ Մարեան (Քաղաքական ուսումներու Հիմնարկի դասախօս եւ անդամ «Էսփրի» պարբերականի խմբագրական կազմին) գրութիւն մը ստորագրած է որ ձեւով մը պատասխանն է Ժան Քեհայեանի յօդուածին, լոյս տեսած նոյն թերթին Յունուար 6-ի թիւին մէջ (տես՝ «Յառաջ», Յունուար 7) եւ ուր լրագրողը ի տէր հայ - թրքական երկխօսութեան մը կ'ուզէր՝ «փակագիծի մէջ դնել պատմութիւնը»։

Մ. Մարեան, գրութեան սկիզբը կը վերլուծէ Սփիւռքի, աւելի ճիշդ Սփիւռքներու դժուարութիւնները։ Ենթակայ համակումի իրենց երկրին եւ աւանդական օճախին խաչաձեւ թախանձանքներուն, դժուար կրնան հաշտեցնել իրենց նոր ընկերութեան արժէքները եւ իրենց անցեալի դասերը։ Ցաճախակի փորձութիւն մըն է, կ'ըսէ, սկիզբեն հանդստաւէտ կեանքի մը եւ ռազմական ճառի մը միջեւ ի նպաստ նախնեաց հայրենիքին։ Այս տողերը կը ձգտին, հաւանաբար, ոչ թէ արդարացնել, այլ՝ բացատրել Ժ. Քեհայեանի մօտեցումը։

Մարեան, ապա, կ'անդրադառնայ Ղարաբաղի ուր խաղաղութեան հաստատումը պայմանը կը նկատէ բնականոն կեանքի մը Հայաստանի մէջ եւ կը խորհի թէ այդ ձեռք չի ձգուիր առանց զիջումներու Ազրպէյճանցիներուն եւ կը թուէ զիջումներ (ի դէպ, անոնց մանրամասն թւումին անհրաժեշտութիւնը լաւ չհասկցանք) եւ կը խորհի որ Սփիւռքն ալ կրնայ օժանդակել այդ գործընթացին, երբ այլեւս չնոյնացնէ Ազրպէյճանի բռնի քաղաքականութիւնը 1915-ի ցեղասպանութեան, խզէ այն գաղափարէն հետ որ Ղարաբաղը հայ դատը կը մարմնաւորէ ի հեճուկս Հայաստանի վերապրումին, զօրավիգ կենալով նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի չափաւոր քաղաքականութեան։

Պետութեանց մէջ, ո՞վ պիտի նպաստէ արդար խաղաղութեան մը, հարց կուտայ Մարեան ու կը քննէ վերջին երեք տարիներու Հայաստանի «վայելած» օժանդակութիւնը, Ռուսաստանէն եւ Թուրքիայէն, չեշտելու համար թէ այս վերջինը բազմատեսակ օգնութիւն կը շնորհէ Ազրպէյճանի, եզրակացնելու համար որ Ռուսաստան դեռ պէտք է փաստեր տայ խաղաղութեան իր բարեկամեցողութեան համար, իսկ Թուրքիա արդէն իր փաստերը տուաւ խաղաղութեան դէմ եւ ալ աւելի ալ՝ արդարութեան դէմ։ Ու Միշէլ Մարեան կը քննէ, առարկայօրէն, կացութիւնը եւ կը յիշեցնէ որ Թուրքիոյ հետ լեզու գտնելու փորձ մը եղաւ, եթէ ոչ Սփիւռքի գոնէ Հայաստանի կողմէ, երբ յայտարարեց որ՝ «յաւիտենական ոչ բարեկամ կայ, ոչ թշնամի» եւ որոշեց ցեղասպանութիւնը նախապայման չընել Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններ հաստատելու համար։ Որպէս միակ պատասխան ստացաւ, Ղարաբաղի առաջին յառաջխաղացումներէն իսկ, «Պէտք է վախցնել Հայերը» (Թ. Էօզալ)։

Ու Մ. Մարեան կը խորհի նաեւ որ Թուրքիոյ բարեկամները զինք Պրիւսէլ ղրկելու համար - ինչպէս Պեռնար Լէուիս - չեն լռեր։ Կ'ուրանան ցեղասպանութիւնը։ Ինչպէս հաւատալ որ Թուրքիա պիտի չօգտագործէ Եւրոպան որպէս հակահայ ամպիոն։

Ու յօդուածագիրը կ'եզրակացնէ հաստատելով որ Սփիւռքը մնալով ցեղասպանութեան պատմական գոյութեան պահանը, ոչ միայն իր նահատակներուն յիշատակը, ոչ միայն իր նահատակներուն յիշատակը, այլեւ ընդհանրական արժէքները կը պաշտպանէ աւելի լաւ, քան՝ անոնք որոնց հոգածութիւնը Թուրքիոյ հանդէպ որոշ արհամարհանք մը կը ծածկէ։ Որպէսզի գայ ներումի եւ բաց ապագայի մը ժամանակը, հարկ է որ լսուին ճշմարտութեան խօսքեր եւ կատարուին խորհրդանշական արարքներ ինչպէս Թալաթի յուշարձանին հանումը Պոլսոյ բլուրէն։

«ՆՈՅԵԱՆ ՏԱՊԱՆ»

(Փետրուար 2 / 3)

ԱԶՐՊԷՅՃԱՆԱԿԱՆ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐԸ ԵՏ ԿԸ ՄՂՈՒԻՆ

Փետրուար 2-ին, ազրպէյճանական բանակը զրահակառքերով եւ հրասայլերով յարձակման անցած է ղարաբաղեան դիրքերուն Մարտունիի եւ Հադրութի ուղղութեամբ։ ԼՂՀ-ի պաշտպանութեան ուժերը ետ մղած են եւ հակառակորդը 5 հրասայլ եւ շուրջ 30 մեռած զինուոր ձգած է։ Հայկական ուժերը 2 մեռեալ եւ 7 վիրաւոր ունին։

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՇՏ ՑԱԾ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ուժանիւթի նախարարութեան տուեալներով Յունուար 31-ին Հայաստան արտադրած է միայն 15 միլիոն քիլօվաթ/ժամ ելեկտրականութիւն, նոյն օրը Հանրապետութիւն հասած է 980 հազար խոր. մեթր կազ։ Յաջորդ օրը հասնող կազի քանակը կը ներկայացնէր 77 հազար խորանարդ մեթր / ժամական։

ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՀԵՏԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ներքին նախարարութեան լրատուութեան սպասարկութեան պետ Նիկոլա Սարգսեան «Նոյեան Տապան»ի թղթակիցին յայտնած է թէ կը շարունակուին հետաքննութիւնները ինչ կը վերաբերին երկաթուղիի վարչութեան պետ՝ Համբարձում Ղանդիլեանի, Առեւտրաարդիւնաբերութեան Պալատի նախագահ Աշոտ Սարգսեանի, ՊԱԿ-ի (ՔԱ-Կէ-Պէ) նախկին նախագահ Մարիուս Եուզբաշեանի սպանութեանց եւ ԼՂՀ-ի Գ. Խ.-ի նախկին նախագահ Արթուր Մկրտչեանի մահուան պարագաներուն։ Ան աւելցուցած է թէ ունին որոշ տուեալներ, որոնք կարելի չէ հրապարակել։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

Փետրուար 2-ին Արտաքին նախարար Վահան Փափազեան մէկական նամակ ղրկած է ՄԱԿ-ի Ապահովութեան Խորհուրդի նախագահ Բոլ Օլհէյին եւ ՍԷ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-ի Մինսկի խումբի նախագահ Եան Էլիասոնին։ Հոն ընդգծուած է Ազրպէյճանի կողմէ խաղաղարար բոլոր առաջարկներու, այդ կարգին ՍԷ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-ի եւ Ռուսաստանի ըրած առաջարկներուն մերժումը, Հայաստանի եւ ԼՂՀ-ի հողերու ռմբակոծումն ու յարձակումները, կնճռին միջազգայնացումը։ Մինսկի խումբէն պահանջուած է ռազմական գործողութեանց դատապարտումը, իսկ ՄԱԿ-էն՝ յարգել տալ ընդունուած բանաձեւերը։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ — ՎՐԱՍՏԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆՑ ՍԵՐՏԱՑՈՒՄ

Ելցինի Թիֆլիս այցելութեան առթիւ, Ռուսաստանի եւ Վրաստանի յարաբերութիւնները աւելի քան սերտացան։ Վրաստան համաձայնեցաւ այն երեք ռազմակայաններուն զորս Մոսկուա կ'ուզէր հաստատել (ցամաքային, օդային եւ ծովային) եւ այս Յուլիս 1-էն առաջ իսկ։ Ռուսաստան հարկաւոր կազմածներով պիտի օժտէ վրացական բանակը։ Շեւարնածէ, մամուլի ասուլիսին ընթացքին, ջերմ խօսքերով արտայայտուեցաւ եւ շեշտեց. — «Նախագահ Ելցինի այցելութիւնը մեր երկու ժողովուրդներու 200 տարուան յարաբերութիւններուն գլխաւոր դէպքն է։ Միասին պիտի գործենք կայունութիւնը վերահաստատելու համար Կովկասի մէջ»։ Ինչպէս կ'երեւի, Շեւարնածէ մոռցաւ անցեալը, այսինքն անցեալ տարուան դէպքերը, երբ կը մեղադրէր Ռուսերը որ կ'օգնեն Աբխազներուն։ Ստորագրուած դաշինքը կը նախատեսէ որ տրամադրուած ռազմակայաններուն փոխարէն, Ռուսաստան «պատրաստ» ըլլայ իր զօրքերը զետեղելու Վրաստանի սահմանագլուխներուն երկայնքին (ի մասնաւորի՝ Թուրքիոյ) «եթէ հաւասարակաց շահերը պահանջեն»։ Պաշտպանելով հանդերձ Վրաստանի հողային ամբողջականութիւնը, Ելցին ըսած է որ Օսէթներն ու Աբխազները պէտք է մասնակցին վրացական նոր Սահմանադրութեան պատրաստութեան և ողեկոչած է ռուս փոքրամասնութեան հարցը։ Ելցինի այս այցելութիւնը այլ ապարարութիւն մըն ալ կու տայ, կը գրէ իրաւացիօրէն Լիպերասիոնի թղթակիցը, այն որ Կովկասի մէջ լուսանցքի վրայ կը դրուին այլեւս ՍԷ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-ի եւ ՄԱԿ-ի գործունէութիւնները։

Այս «սիրաբանութեան» բնաւ համաձայն չէ Դումայի նախագահը (համայնավար) որ նամակ մը ղրկած է Ելցինի, ուր կ'ըսէ թէ Ռուսաստանի տուած օժանդակութիւնը Վրաստանի կը սպառնայ «անկայունացնել Կովկասը»։ Տեղւոյն վրայ ալ, Թիֆլիս, Պաշտպանութեան նախարարը՝ Կարակարաշվիլի իր հրաժարականը ներկայացուց գողքելով որ Ռուսաստան ձեռք կը դնէ Վրաստանի վրայ։

ՎԱՂԸ

«ՅԱՌԱՋ - ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ — Միտք եւ Արուեստ»ի նոր (190) թիւը՝ ամբողջութեամբ նուիրուած «Սիփան-Կոմիտաս» երգչախումբին, անոր 70-ամեակին առթիւ.

Նոր՝

«Յառաջ»ի տեսակցութիւնը կարպիս Ափրիկեանի հետ

Notre Fête de la Musique — *L. NAZARIAN*

Apikian, le Cantor — *ANNE REY*

Hommage — *«HARATCH»*

եւ հին՝

Ն. Ալալէմճեան, Նշան Սերգոյեան, Գ. Քէրէսթէճեան, Հրանտ -. Սամուէլ, Արա Պարթեւեան

էջերով։

Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ԼՈՆՏՈՆ ԿԸ ԺԱՄԱՆԷ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 8-ԻՆ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեան Լոնտոն կը ժամանէ, Երեքշաբթի, Փետր. 8-ին, երեք օրուան պաշտօնական այցելութեան մը համար։ Ստորեւ ժամանակացոյցը.

Երեքշաբթի. - (Փետրուար 8). -

Ժամը 14.45-ին հանդիպում Արտաքին նախարար՝ Տըկլաս Հըրտի հետ։

Չորեքշաբթի. - (Փետրուար 9). -

Ժամը 9.30-ին, ծաղկեպսակի զետեղում Անծանօթ Զինուորին (Ուայթհոլ)։

Ժամը 11.50-ին, հանդիպում Թագուհիին, Պըքինկըմ փալաս։ Նախագահին կ'ընկերանայ Հայաստանի դեսպանը՝ Արմէն Սարգսեան։

Ժամը 12.30-ին, հանդիպում Նախարարապետ՝ Ճոն Մէճըրի հետ, 10 Տաունինկ Սթրիթ։

Ժամը 17.30-ին. - Նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեան ելոյթ կ'ունենայ «Արտաքին հարցերու արքայական հիմնարկը», նիւթ ունենալով. - «ՀԱՊ-ի նորանկախ պետութիւններ, Կովկաս, Հայաստան»։ Ելոյթէն ետք, պիտի պատասխանէ հարցումներու։

Ժամը 19.30-ին. - Ներկայ կ'ըլլայ Հայաստանի մանուկներու ի նպաստ նուագահանդէսի մը։

Հինգշաբթի. - (Փետրուար 10). -

Ժամը 12.30-ին. - Հանդիպում ՊԸՐՏ (Եւրոպական դրամատուն վերաշինութեան եւ զարգացման համար) դրամատան նախագահին տը Լառոզիէրի եւ այլ պաշտօնատարներու հետ։

Ժամը 15-ին. - Հանդիպում Խորհրդարանի անդամներուն հետ եւ Ուեսթմինսթըր Պալատի այցելութիւն։

Ուրբաթ. - (Փետրուար 11). -

Ժամը 11.30. - Այցելութիւն Քէմպրիճի համալսարանին։

Նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեանի գլխաւորած պատուիրակութեան մաս կը կազմեն Արտաքին նախարար՝ Վ. Փափազեան, փոխ - վարչապետ՝ Վիգէն Չիտէչեան։

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԵՌՈՒՍՏԵՍԻԼԸ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԵՒ ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

«Մարմարա», Յունուար 26-ի իր թիւին մէջ, կ'արձագանգէ հեռատեսիլի նախորդ օրուան հաղորդումին որ շահեկան կէտեր ունի։

Շօ Թի Վի հեռատեսիլի կայանը Յունուար 25-ին գլխաւոր լուրերու բաժնին մէջ իր թղթակից Վէտաթ Կէնէրէրի կողմէ

(Շար.ը Դ. էջ)

ՏԵՐԵՒԱԹԱՓԸ ՀԱՅ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

—1993—

1993 տարին հայկական առումով իր արձանագրած յաջողութիւններուն կողքին՝ մահարձաններ ալ բարձրացուց հոս ու հոն, հողին տանելով մաքի ու գրչի շուրջ երկու տասնեակ ծանօթ դէմքեր։

Կ՚ողեկոչենք բոլորը անգամ մը եւս, հաւաքաբար, գիտակցելով թէ անոնց վերջին ըղձանքին կենդանութիւն տուած կ՚ըլլանք՝ քայլ առնելով ա՛յն ճամբէն ուրկէ թեւ առին իրենք, «վաստակեալք եւ բեռնաւորք»։

Հ. ԱՒԵՏԻՔ ՎՐԴ. ԹԱԼԱԹԻՆԵԱՆ, Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան երէց եւ վաստակաւոր անդամներէն մին, անողոք հիւանդութեան մը հետեւանքով վախճանեցաւ Յունուար 13-ին, Պէյրութի մէջ, ուր կը գործէր երկար տարիներէ ի վեր (շուրջ երեք տասնամեակ), իբրեւ տեսուչ Մխիթարեան Ժառանգաւորաց վարժարանին։

Ծնած էր Մարաշ, 1912-ին։ Իր ծննդավայրին հայաթափումէն ետք, ուղարկուած էր Վենետիկ եւ կուսակրօն քահանայ ձեռնադրուած 1938-ին։ Անկէ ետք, լման 55 տարի կրթական, դաստիարակչական, հովուական եւ գրական բեղուն գործունէութիւն մը ծաւալած էր՝ Վենետիկէն Փարիզ, Հալէպ, Աղեքսանդրիա եւ Պէյրութ։

Ծայրայեղօրէն համեստ եւ ղուարթաբարոյ նկարագրի տէր, Հ. Աւետիք առաւելաբար ճանչցուած պիտի մնայ իբրեւ մանկագիր։ Ատոր մեծագոյն ապացոյցն է հայ թէ օտար սուրբերու եւ սրբուհիներու վարքին նուիրուած իր «Գիստոր Աստղեր» շարքը (շուրջ 25 գրքոյկներ), «Ծաղիկներ», «Գանձեր Ուներ», եւ «Վարդաստան» հատորները, ուր թարգմանաբար ամփոփած է սրբակենցաղ եւ բարեպաշտ մարդոց կեանքէն վերցուած զողտրիկ պատմուածքներ, ինչպէս նաեւ քաղաքավարութեան ուղեցոյց մը եղող «Ծաղիկի պէս հմայիչ» հատորը (1970), այնքան փնտռուած պատանի ընթերցողներու կողմէ։ Ունի նաեւ վեց հատորեակ գունատիպ «Քրիստոնէական»ներ, սահմանուած Մխիթարեան դպրոցներուն, որպէս կրօնի դասագիրք։

Հ. ՄԱՆՈՒԷԼ Ծ. ՎՐԴ. ԲՈՒԼԱՏԵԱՆ, ընտանի դէմք մը պարսկահայութեան համար, արտի տագնապի զոհ գնաց Թեհրանի մէջ, Յունուար 20-ին։

Իրանի հայ կաթողիկէ համայնքի ծոցին մէջ կրթական եւ հոգեւոր յիշատակելի գործունէութիւն ունեցող այս վարդապետը, ի՛նք եւս կուգար Մարաշէն, ուր ծնած էր 1912-ին։ Զմմառու դպրեվանքէն ետք՝ Աստուածաբանութիւն ուսանած էր Պէյրութի Յիսուսեան Հայրերու Սէն - Ժոզէֆ համալսարանը։ Կուսակրօնութիւն ընդունած էր 1937-ին եւ յաջորդ տարին իսկ Պարսկաստան ղրկուած, ուր պաշտօնավարեց մինչեւ իր մահը, լման 55 տարի։ Բացի եկեղեցական - ընկերային ծառայութիւններէ, իր անունը փառաւորող գլխաւոր ձեռնարկը կը մնայ, անկասկած, Թեհրանի «Ալիշան» վարժարանը, որուն հիմնադիր - տնօրէնն էր ինք, 1962-էն ի վեր։ Կ՚աշխատակցէր «Ալիք»ին։

ԱՍՊԵՏ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ, լիբանանահայ վաստակաւոր մանկավարժ եւ հանրածանօթ դրամահաւաք - հնագէտ, մահացաւ Յունուար 23-ին Լոս -Անճըլըսի մէջ, ուր փոխադրուած էր քանի մը տարի առաջ։

Հայ Աւետարանական համայնքի զաւակ, ծնած էր Լիբանան, 1923-ին։ Իր համայնքին երկրորդական Բարձրագոյն Վարժարանը աւարտելէ ետք, Պէյրութի Ամերիկեան համալսարանի հոգեբանութեան ճիւղէն ստացած էր Պսակաւոր Արուեստից եւ Մագիստրոս Արուեստից տիտղոսները, յաջորդաբար 1953-ին եւ 1962-ին։ Աւելի քան 35 տարի իբրեւ ուսուցիչ պաշտօնավարած էր Հայ Աւետարանական Գոլէճը (Պէյրութ), դասաւանդելով հոգեբանութիւն, Հայոց եւ ընդհանուր պատմութիւն, գիտութիւն եւ աշխարհագրութիւն։

Անխոնջ դրամահաւաք, Ա. Տօնապետեան ունէր նաեւ հայկական հին դրամներու խիստ արժէքաւոր եւ անգտանելի հաւաքածոյ մը, որ Վիէննայի Մխիթարեանց հաւաքածոյէն ետք երկրորդը կը սեպուի ոմանց կողմէ։ Շուրջ 30 հայկական դրամներ միայն ի՛ր մօտ կը գտնուէին, որոնց մասին հմտալից մենագրութիւններ ալ ստորագրած է գլխաւորաբար Եր. Քասունիի խմբագրած «Հայկական Հայագիտական Հանդէս»ին, բայց նաեւ «Շիրակ»ի եւ «Զանասէր»ի մէջ։ Հիմնադիր անդամներէն մէկն էր Լիբանանի Հնագիտական ու Դրամագիտական Միութեան։

ՄԻԹՐ ՇԱՒԱՐՇ ՍԵՒՅՕՆՔԵԱՆ, ՌԱԿ-ի եւ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի զոյգ շրջանակներուն մէջ գործող ու հին սերունդին պատկանող հանրային գործիչ մը, իր մահկանացուն կնքեց Լօզան (Զուիցերիա), Փետրուար 18-ին։

Ծնած էր Կիրասոն, Սեւ ծովու ափին, 1901-ին։ Աւազանի մականունն էր՝ Գարագաշեան, զոր տառացիօրէն հայացնելով վերածած էր «Սեւյօնքեան»ի։ Կանուխէն Պոլիս փոխադրուած էր ու անկէ ալ Գահիրէ՝ ուր ստացած էր նախնական ուսումը, Գալուստեան Ազգային վարժարանը։ 1921 - 1924 Փարիզի մէջ հետեւած էր իրաւաբանական վարժարանի դասընթացքներուն եւ վկայուած՝ «Լիսանսիէ ան տրուա է սիանս փոլիթիք» վկայականով։ Գահիրէ վերադարձին՝ բացած էր իր սեփական իրաւաբանական գրասենեակը։ Այստեղ, մնայուն աշխատակիցն էր ՌԱԿ-ի օրկան «Արեւ» օրաթերթին (մտերիմ էր Վ. Թէքէեանի հետ)։ 1949-ին ալ երբ Փարիզ կը փոխադրուէր՝ կը դառնար «Այսօր - Ապագայ» օրաթերթին (1951 - 1953) հիմնադիր - խմբագրապետը, մինչեւ թերթին փակումը։ Ժամանակ մը Միացեալ - Նահանգներ մնալէ ետք, 1967-ին կը հաստատուէր Զուիցերիա, ուր վարիչ - տնօրէն կը նշանակուէր Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Եւրոպայի Կեդրոնական Գրասենեակին (շուրջ 25 տարի), կարեւոր կտակներ ապահովելով Միութեան համար։

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԳՈՃԵԱՆ, սփիւռքահայ ծանօթ խմբավար եւ տաղանդաւոր ջութակահար, իր մահկանացուն կնքեց վաղահասօրէն, Գալիֆորնիա, յետ անողոք հիւանդութեան (Մարտ 4)։

Համաշխարհային համբաւի տէր այս երաժշտագէտը իր ասպարէզը սկսած էր շատ կանուխ, երբ հազիւ 8 տարեկան էր։ Ուսանած էր Փարիզի Երաժշտանոցը։ 70-ական թուականներէն ետք կազմած ու ղեկավարած էր Լոս - Անճըլըսի հայ սինֆոնիք նուագախումբը։

Երաժշտահան ՏԻՐԱՆ - ԺՈՐԺ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑԻ կանխահաս մահը հաղորդուեցաւ Օպանելի հիւանդանոցէն (Հարաւային - Ֆրանսա), Մարտ 19-ին։

Ծնած էր Աթէնք, 1932-ին։ Զաւակն էր երաժիշտ - բանաստեղծ Գէորգ Կառվարենցի (հեղինակը՝ «Յառաջ Նահատակ» քայլերգին)։ Պատանութիւնը անցուցած էր Իտալիա եւ յետագային փոխադրուած Փարիզ, ուր կը յաճախէր Մխիթարեան Հայրերու Սամուէլ - Մուրատեան Վարժարանը։ Ամբողջ կեանքը նուիրած էր երաժշտութեան եւ տարիներու երկայնքին պատրաստած շուրջ 220 ժապաւէններու երաժշտութիւնը եւ յօրինած աւելի քան 600 երգեր։

1965-ին ամուսնացած էր Շարլ Ազնաւուրի քրոջ՝ Այտա Ազնաւուրի հետ, ինչ որ եզակի առիթ մը եղած էր իրեն՝ գործակցելու համբաւաւոր երգիչին հետ ու յօրինելու անոր բազմաթիւ երգերուն երաժշտութիւնը։ Այդ երգերէն ոմանք (ինչպէս՝ 1988-ի երկրաշարժին նուիրուած Pour toi, Arménie-ն) համաշխարհային աննախընթաց յաջողութիւն արձանագրած էին։

Հայկականէն աւելի, իր մահը կորուստ մըն է մանաւանդ ֆրանսական երաժշտական շրջանակներուն համար։

ՅԱԿՈԲ ՈՍԿԱՆԵԱՆ երաժիշտ - խմբավարի մահը հաղորդուեցաւ Երեւանէն, Ապրիլի սկիզբը։

Ծնած էր 1924-ին, Թիֆլիս։ 1947-ին աւարտած էր Մոսկուայի Երաժշտանոցի զինուորական խմբավարութեան բաժինը, 1952-ին ալ՝ Երեւանի Երաժշտանոցը։ 1958-էն ի վեր «Սպենդիարեան» Օփերայի եւ պալէի թատրոնի ղեկավարն էր։ 1956 - 1977 դասախօս եղած էր «Ռոմանոս Մելիքեան» երաժշտական ուսումնարանը, 1980-էն ետք ալ՝ «Խ. Աբովեան» Մանկավարժական Հիմնարկը։ Իր ղեկավարութեամբ իրականացած են բազմաթիւ օփերաներ եւ օփերէթներ։

ՅԱԿՈԲ ՍՎԱՃԵԱՆ, պոլսահայ հրապարակագիր եւ մամուլի ծանօթ աշխատակից, մահացաւ Պոլսոյ Ս. Յակոբ հիւանդանոցին մէջ, Մայիս 1-ին։

Ծնած էր 1922-ին՝ Թոքատ (Սեբաստիոյ հիւսիս - արեւմուտքը)։ Կանուխէն Պոլիս փոխադրուելով՝ յաճախած էր Բանկալթիի Վիէննական Մխիթարեան Հայրերու Վարժարանը, ուրկէ շրջանաւարտ էր։ Շրջան մը, միաժամանակ խմբագրած էր «Ճառագայթ» (1947 - 1950) եւ «Լոյս» (1948 - 1950) շաբաթաթերթերը (Խաչիկ Ամիրեանի արտօնատիրութեամբ), ապա հայկական զանազան դպրոցներու մէջ ծաւալած՝ կրթական գործունէութիւն։ Մօտիկ անցեալին, կարճ շրջանի մը համար հրատարակեց «Պայքար» շաբաթաթերթը։ «Մարմարա»էն զատ, գլխաւոր աշխատակիցներէն մին եղած էր մանաւանդ «Ժամանակ» օրաթերթին։ Ծանօթ ու փնտռուած դէմք մըն էր նաեւ Թուրք լրագրական շրջանակներուն մէջ։

ՀԱՄՕ ՍԱՀԵԱՆ, խորհրդահայ արդի քերթողութեան ամէնէն ծանօթ դէմքերէն մին, «Նայիրեան դալար բարտի»ներու սիրուած երգիչը, շիջեցաւ Երեւանի մէջ, Յուլիս 17-ին։

Բուն անունով՝ Համայեակ Գրիգորեան, աչքերը լոյսին բացած էր 1914-ին, Սիսիանի շրջանի Լոր գիւղը (Զանգեզուր)։ 1937-ին աւարտած էր Բաքուի Երկամեայ հայկական ուսուցչական հիմնարկը, ապա մասնակցած՝ Բ. աշխարհամարտին։

Կապուտիկեանի եւ Շիրազի կողքին, Սահեան եղաւ Հայաստանի ամէնէն հոգհաւատ բանաստեղծներէն մին։ Հայրենիքի հին ու նոր վէրքերը իր հոգիին մէջ՝ երկնեց չափածոյ բազմաթիւ գործեր, յորդութեամբ ու բեղմնաւորութեամբ (շուրջ 20 հատոր)։ Անոնցմէ յիշենք՝ «Որոտանի եզերքին» (1946), «Սլացքի մէջ» (1950), «Ծիածանը տափաստանում» (1953), «Նայիրեան դալար բարտի» (1958), «Հայաստանը երգերի մէջ» (1962), «Մայրամուտից առաջ» (1964), «Քարափների երգը» (1968), «Կանչէ կռունկ» (1973), «Իրիկնահաց» (1977), «Ժայռից մամուռ է կաթում» (1979), «Տոհմի կանչը» (1981) եւ «Դաղձի ծաղիկ» (1986)։

Աշխատակցած էր հայաստանեան բազմաթիւ թերթերու եւ կարճ շրջան մըն ալ (1965 - 1967) վարած «Գրական թերթ»ի խմբագրութիւնը։

(Մնացեալը յաջորդով)

ՋՈՒՐԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄՆԵՐԸ

Ճոն Պուլոք եւ Ատէլ Տարուիշ երկու հեղինակներն են հատորի մը որ ուշադրութեան կը յանձնէ, յատկապէս Միջին - Արեւելեան շրջանին մէջ, ջուրի խնդրին մեծ կարեւորութիւնը, յառաջիկայ տասնամեակներուն համար։ Իրենց կարծիքով, ջուրը աշխարհի վրայ շատ մօտ ատենէն քարիւղէն աւելի մեծ արժէք պիտի ունենայ ու անկարելի չէ որ յետագայ պատերազմներու դրդապատճառ կազմէ։ Այս համոզումը տեղ գտած է նաեւ ՍԻ - ԱՅ - ԷՅ-ի տեղեկագիրներուն մէջ։

Երկու հեղինակները ջուրի հարցին մէջ կ՚առանձնացնեն Թուրքիոյ նպաստաւոր կացութիւնը։ Ջուրի ակերով հարուստ այս երկիրը այդ հանգամանքով ազդեցութեան կարեւոր միջոցի մը տէր դարձած է արաբ դրացիներուն վրայ. անկէ զատ, ջուրը ազդակներէն մէկն է այն պատերազմին որ տասնամեակէ մը ի վեր կը մղուի հարաւ - արեւելեան Անատոլուի մէջ թրքական ուժերու եւ ՓՔՔ-ի միջեւ։ Ամերիկեան լրահաւաք սպասարկութեան տեղեկագրին համաձայն ալ կ՚ենթադրուի որ աշխարհի առ նուազն տասը շրջաններուն մէջ հաւանական են պատերազմներ, որոնց կռուախնձորը ջուրը պիտի ըլլայ։ Այս շրջաններուն մեծ մասը կը գտնուի Միջին - Արեւելքի մէջ։ 1992-ին Միացեալ - Նահանգներու Սպայակոյտը կ՚ենթադրէր թէ այն բախումներուն միջեւ որոնք ամերիկեան միջամտութիւն մը հարկաւոր պիտի դարձնէին, առաջին պարագան Թուրքիա - Սուրիա պատերազմ մը կրնար ըլլալ։

Միջին - Արեւելքի կացութիւնը կը պարտադրէ ողբերգութեան մը արդելք ըլլալու համար դիմել գործակցութեան. սակայն, գործակցիլ պիտի նշանակէ բաժնել ջուրը։ Իսկ, ներկայիս, խնդրոյ առարկայ երկիրներէն ոչ մէկը տրամադիր կը թուի նման քայլի մը։ Եգիպտոս, միշտ բացայայտ կերպով ըսած է թէ Նեղոսի ջուրերուն ուղղուած որեւէ սպառնալիք, պատերազմի մը պատճառ կ՚ըլլայ։ Այս կեցուածքը ցոյց կուտայ նաեւ ներկայի Իսրայէլը, յայտնելով որ Գալիլիոյ լիճին մէջ հոսող ջուրի քանակութիւնը պակսեցնելու ուղղուած ամէն միջամտութիւն Սուրիոյ դէմ պատերազմ հռչակելու պատճառ կը նկատէ։

Ջուրի պաշարներու հեռանկարին մասին գիտնականներն ալ նոյն կարծիքը ունին. անոնք կ՚ըսեն թէ 2000 թուականին բազմաթիւ երկիրներ 1975-ի ջուրի իրենց պաշարներուն կէսը միայն պիտի ունենան, մինչ պահանջքը կրկնապատկուած պիտի ըլլայ։ Ջուրի սահմանափակ պաշարներու տէր Միջին -Արեւելքը շատ տեղերէ աւելի վատթար կացութեան պիտի մատնուի։ 1989-ին այդ շրջանին ընդհանուր բնակչութիւնը 314 միլիոն էր, իսկ զարգանալու համեմատութիւնը 2.8։ Այս թիւը 2000-ին 423 միլիոնի պիտի բարձրանայ, իսկ 25 տարի ետք պիտի կրկնապատկուի։ Նոյն իսկ միայն այս թիւերը նկատի առնելով, դժուար չէ նախատեսել վտանգաւոր տագնապները։

Թուրքիա այս հարցին մէջ կարեւոր խաղաթուղթ մը ձեռք ձգեց, 1992 Յուլիս 25-ին բացումը կատարելով Աթաթիւրքի անունով կոչուած ամբարտակին որ մաս կը կազմէ հարաւ - արեւելեան Անատոլուի Թրքական ծրագրին (ԿԱՓ)։ Այդ ծրագիրը մնացեալ մասերուն ամբողջացումով 1.7 միլիոն հեկտար տարածութիւն ոռոգելու եւ տարեկան 27 միլիառ քիլովաթ ելեկտրականութիւն ձեռք ձգելու պիտի ծառայէ։

Հատորին հեղինակները Թուրքիոյ այս նախաձեռնութեան պատասխան մը կը նկատեն ՓՔՔ-ի աճարեկչութիւնը։ Սուրիա, Իրան եւ Իրաք այդ միջոցով փորձեցին հակազդել Թուրքիոյ առած քայլին։ ԿԱՓ-ը ուղղուած էր սանձելու Եփրատի եւ Տիգրիսի ջուրերը որոնցմէ առաջինը Սուրիոյ ջուրի պահանջքին կարեւոր մէկ մասը կը հայթայթէ։ Թուրքիա անկէ մաս մը ինք վար պիտի դնէ լեցնելու համար իր ամբարտակները եւ ոռոգման ցանցերը։ Ճիշդ է որ Թուրքիոյ արտերը ջրելէ ետք ջուրին մէկ մասը պիտի հասնի Սուրիա եւ Իրաք, սակայն աղի համեմատութիւնը աւելցած։ Դամասկոսի եւ Պաղտատի ենթադրութիւնները կը նախատեսեն որ ԿԱՓ-ը Սուրիոյ համար Եփրատի ջուրը պիտի պակսեցնէ 40% համեմատութեամբ, իսկ Իրաքի համար 90%։

Մինչ 1984-ին Թուրքիոյ Իրանի եւ Իրաքի սահմանակից շրջանին մէջ կը սկսէին աճարեկչական առաջին արարքները, Թուրք ճարտարապետներ եւ թէքնիսիէններ գրաւած էին ԿԱՓ-ի աշխատանքով։ Երբ յայտնի դարձաւ որ Իրաք եւ Սուրիա կրնային արգելք ըլլալ փորձել, զինուորական միաւորներ ալ փոխադրուեցան շրջան։ 1986-ին երբ յայտարարուեցաւ որ ջրամբարը օդը հանելու դաւադրութիւնը մէջտեղ հանուած էր, ատիկա մեկնաբանուեցաւ որպէս ՄԻԹ-ի (Թրքական Լրահաւաք Կազմակերպութիւն) ազդարարութիւնը Ասատի, անոր հասկցնելով որ գիտեն թէ ինչեր կը ծրագրէ։

1990-ին աւարտեցաւ աշխարհի իններորդ մեծագոյն ջրամբարին շինութիւնը. կարելի էր այլեւս ջուրով լեցնել զայն։ Ատիկա կարելի էր ընել երկու ձեւով. բայց

ձգելով քովընտի Ջրանցքը՝ որպէսզի մաս մը ջուր հասնի Սուրիա, կամ բոլորովին փակել Սուրիոյ ջուրին ծորակը։

Թուրքիա անպաշտօն համաձայնագրով մը պէտք է երկվայրկեանի մէջ 500 խոր. մեթր ջուր հասցնէ դէպի Սուրիա. այսուհանդերձ, նորակառոյց Ջրամբարը լեցնելու համար դադրեցուց ամբողջովին այդ ջուրին հոսքը, ցոյց տալու համար իրաքի եւ Սուրիոյ թէ ջուրին տէրը ինքն է եւ ինք կը տնօրինէ անոր ընթացքը։ Անոր հետեւանքը այն եղաւ որ մէկ օրէն տարիներու իրենց թշնամութիւնը մոռնալով Դամասկոս եւ Պաղտատ միաբանեցան Անգարայի դէմ ու սկսան զինուորական զաղտնի բանակցութիւններ, որոշելու համար թէ ինչ պիտի ընեն թրքական ճնշումը խափանելու պարագային։ Անիկա անակնկալ եղաւ Թուրքիոյ համար։

Ի վերջոյ, կողմերը ըմբռնեցին խօսելու, բանակցելու անհրաժեշտութիւնը։ Բանակցութեան հիմը պիտի կազմէր Ջուրը խաղաղութեամբ փոխարինելու սկզբունքը։ Ոչ ոք այս մասին բացայայտ կերպով արտայայտուած է, սակայն Թուրքերուն համաձայն, ջուրն ու ապահովութիւնը առաջին առընչողները եղած են Սուրիացիները։ Անիկա եղած է 1986-ին, Սուրիոյ վարչապետին Անգարա այցելութեան ընթացքին։ Թուրքերը կ'ըսեն թէ Սուրիացիները առաջարկած են ջուրի համաձայնութեան մը փոխարէն ստորագրել ապահովութեան փրոթոքոլ մը։ Այդ տարիներուն տակաւին բացէ ի բաց խօսքը չէր ըլլար ՓՔՔ.-ին։ 1992 Ապրիլին Թուրք դիւանագէտները ջանացին այս պակասը սրբագրել։ Թուրք Ներքին նախարարը հանդիպում ունեցաւ սուրիացի իր պաշտօնակիցին, ապա նախագահ Ասատի հետ ու հարցուց. - «վերադարձիս կրնա՞մ յայտնել թէ ՓՔՔ-ի խնդիրը պիտի լուծուի»։ Ասատ պատասխանեց «այդ խնդիրը պիտի լուծուի գործակցութեամբ»։

Այս հանդիպումը տարբեր մեկնաբանութիւն գտաւ երկու երկիրներուն պաշտօնական տեղեկագիրներուն մէջ։ Սուրիա կը տեղեկացնէր թէ ոչ մէկ կարեւոր հարց չօշափուած էր, մինչ Թուրքիա կ'ըսէր թէ Սուրիա ընդունած է գործակցիլ ահաբեկչութեան դէմ պայքարին մէջ։

Այսուհանդերձ, Սուրիա խօճալանի եւ մարդոցը հրահանգեց յաճախ չերեւիլ հրապարակի վրայ ու ապահովեց անոնց բանակատեղիներուն Պէքաայի ձորը փոխադրութիւնը. այնպէս որ երբ Թուրքիա կրկին պնդեց թէ Դամասկոս թիկունք կը կանգնի ՓՔՔ-ին, այս վերջինս բողոքեց, ըսելով որ իր տարածքին վրայ ՓՔՔ-ի ոչ զինեալ, ոչ ալ բանակավայր կայ։

Եփրատէն եւ Տիգրիսէն առնուած ջուրը Թուրքիոյ ջուրի ակերուն 28%-ը կը կազմէ։ Իրաք եւ Սուրիա կը փափաքին բաժնել այս գետերուն ջուրերը, սակայն Թուրքիա տրամադիր չէ նման համաձայնութեան մը ու կը շարունակէ երկվայրկեանը 500 խոր. մեթր ջուր հոսեցնել դէպի Սուրիա։ Այս համաձայնութիւնը յարգած է նոյնիսկ 1989 - 1990 - 1991-ի ամառները երբ երաշտ տիրած է շրջանը։

Թուրքիա ջուրի կարեւոր պաշարներու տէր երկիր է, սակայն քարիւղ չունի։ Այդ պատճառով, պարտաւոր է լաւ յարաբերութիւններ մշակելու Իրանի ու Արաբներու հետ։ Այս իրականութիւնը աւելի լաւ ըմբռնած ըլլար կը թուէր Հանրապետութեան նախորդ նախագահը Թ. Օզալ, իսկ Տէմիրէլ միշտ խիստ կեցուածք ցուցաբերած է բոլոր անոնց որոնք իր երկրին հարստութեան այս միակ աղբիւրին դէմ դիրք գրաւել փորձած են։ ԿԱՓ-ի բացումին նախօրեակին մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, ան ըսելէ ետք թէ Սուրիա եւ Իրաք պատճառ չունին ջուրի մասին մտահոգուելու, շարունակած է. «Ոչ Իրաք, ոչ ալ Սուրիա կրնան իրաւունք պահանջել Թուրքիոյ ջուրէն, ինչպէս Թուրքիա անոնց քարիւղէն. անիկա գերիշխանութեան հարց մըն է։ Ազատ ենք մեր ուզածը ընելու։ Ջուրի ակերը Թուրքիոյ, քարիւղի հորերը անոնց կը պատկանին։ Մենք չենք բաժներ անոնց քարիւղը, անոնք ալ չեն կրնար ըսել թէ կը բաժնեն մեր ջուրը»։ Այս ոչ դիւանագիտական արտայայտութիւնը հակազդեցութիւն ունեցաւ Պաղտատի ու Դամասկոսի կողմէ, սակայն Անգարա նախընտրեց չմասնակցիլ վէճին։

ԿԱՓ-ի հարցը մօտեցումներու տարբերութեան պատճառ էր Թուրքիոյ մէջ, շատ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՔ

Ֆրանսական ֆիլմերու ծանօթ արտադրիչ՝ Ալէն Թէրզեան «տարուան Կոլպէրը» ընտրուած է ԷՌ - Փէ - ԷՌ-ի երիտասարդներուն կողմէ։ Այս մրցանակը կը տրուի ամէն տարի անձնաւորութեան մը, որուն գործունէութիւնը կ'արժանագրուի Կոլպէրի համապատասխան արժէքներու շարքին։ Անցեալ տարի մրցանակը տրուած էր Ռոնի Պրօմանի նախկին Եուկոսլաւիոյ մէջ տարած իր գործունէութեան համար։ Այս տարի, կը տրուի Ալէն Թէրզեանի իր դրական գործունէութեան համար ի պաշտպանութիւն ֆրանսական սինեմային եւ լսատեսողական մարզին։ Կոլպէրի մրցանակը կը պարգեւատրէ նաեւ Լէ Վիզիթէօր ֆիլմին արտադրիչը եւ նախաձեռնողը։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱԶՄԱՎԷՊ

Հայագիտական - բանասիրական - գրական հանդէս

1 - 4 - 1993

Հրատարակութիւն՝ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան, Ս. Ղազար, Վենետիկ։

մը տնտեսագէտներ անյարմար կը նկատէին երկրին հարստութեան մեծ մասին անոր յատկացումը։ Կը նախընտրէին որ աւելի երկար ժամանակ տեւէր շինութիւնը։ Համաձայն չէին նաեւ բնապահները. Ամբարտակը պատճառ եղած էր որ 155 գիւղ ջրամոյն ըլլայ. մեծադոյն ջրամբարէն զատ 22 ուրիշներ ալ պիտի կառուցուէին ու հնախուզական շրջաններ ջուրերու տակ կը մնային։

Խնդրոյ առարկայ հատորը կը մեկնի այն հարցումէն թէ պետութիւնները իրենց կամքը պարտադրելու համար պիտի դիմե՞ն ջուրը գործիք դարձնելու քայլին։

Ջուրին պատճառած մրցակցութեան ու հակամարտութեան քով կայ այլ մօտեցում մըն ալ որ միջազգային գործակցութեան լաւագոյն ազդակ կը նկատէ զայն։ Սակայն մինչեւ այսօր քիչեր անդրադարձած են այս երեւակին։

Ջուրի հարցը կապուած է նաեւ ապահովութեան. ԿԱՓ-ի ծրագրին մէկ նպատակն ալ Անատոլուի յետամնաց շրջանները ծաղկեցնել էր, որպէսզի ՓՔՔ-ի մարդիկները կեանքի դժուարին պայմաններուն պատճառով ապստամբելու պատրաստակամ բնակչութեան մը նեցուկէն զրկուին։

Ծոցի պատերազմէն քաղուած փորձառութեամբ այսօր երբ յայտնի է որ անխոցելի չեն ջրմուղ խողովակաշարերը, ջուրի պտարանները, այլ ընդհակառակն, կրնան դիւրին թիրախներ ըլլալ, պետութիւնները սկսած են մինչեւ տարուան մը ջուրը ամբարելու միջոցներ փնտռել։

Միջին - Արեւելքի մէջ որոշ է որ ջուրը քարիւղին չափ կարեւոր նախանիւթի մը վերածուած է։ Զայն ունեցողները, ի հարկին, պիտի գործածեն որպէս իրենց կամքը պարտադրելու միջոց, իսկ չունեցողները իրենց ազգային ապահովութիւնը ամրացնելու նպատակով ամէն բան պիտի ընեն աւելցնելու համար իրենց ջուրի քանակութիւնը։ Այս բոլորը կրնան շրջանին համար սպառնական ըլլալ, եթէ ընտրուի գործակցութեան ու բարեկամական յարաբերութիւններու ճամբան։ Սակայն, ներկայ կացութեան մէջ դժուար է նման հեռանկար մը ունենալ։ Աւելի հաւանական է որ մրցակցութիւնները սուր հանգամանք ստանան. իսկ առիկա շրջանի մը մէջ որ ծանօթ է զինամոլութեան, տարածքի առատութեամբ, բաւական վըտանգաւոր կրնայ ըլլալ։ Եւ յետագայ պատերազմները որքան ալ հողային, ազատութեան, մարդկային իրաւանց կամ սահմաններու պաշտպանութեան նման պատրուակներ ունենան, էական դրդապատճառը պիտի ըլլայ ջուրը։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԳԱՀԻՐԷԻ Զաքէովսկի ընդարձակ հանդիսասրահին մէջ, Յունուար 6-ին, ըստ աւանդութեան տեղի ունեցած է Հայ Գեղարուեստից Միութեան երիտասարդական յանձնախումբին կազմակերպած միջքաղաքային երիտասարդական փառատօնը, հովանաւորութեամբ Թեմին առաջնորդ՝ Զաւէն Արք. Չինչինեանի եւ նախագահութեամբ Տէր եւ Տիկին Տիգրան Պօղոսեանի։ Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է Տիկին Արշօ Պըլըքտանեան։ Հայ Գեղարուեստից Միութեան ցկեանս նախագահ՝ Վահագն Տէփոյեան, յանուն կազմակերպիչ Միութեան շնորհակալութեան խօսք արտասանած է առաջնորդին, դեսպանատան գործավար՝ Պ. Նալպանտեանի եւ բոլոր անոնց որոնք ներկայ եղած էին, ինչպէս նաեւ գեղարուեստական ճոխ բաժինին իրենց մասնակցութիւնը բերողներուն եւ օրուան բանախօսին։ Փակման խօսքը արտասանած է Զաւէն Արքեպիսկոպոս։

ՍՈՖԻԱՅԻ «Հողը եւ մարդիկը» ազգային թանգարանի սրահին մէջ, Յունուար 8-ին տեղի ունեցած է «Հայկական երաժշտութեան եւ բանաստեղծութեան համերգը»։ Բացումը կատարած է Հ. Բ. Ը. Միութեան նախագահուհի՝ Տիկին Սեւդա Սեւան որ շնորհակալութիւն յայտնած է բոլոր անոնց որոնք ձրիաբար օժանդակած են ձեռնարկին իրագործման։ Գեղարուեստական յայտագիրը բաղկացած երգերէ եւ արտասանութիւններէ, առիթ տուած է որ լսուին Կոմիտասի, Եկմալեանի, Այվազեանի, Սպենդիարեանի, Մելիքեանի գործերը զորս մեկնաբանած են Ալիս Պովարեան, Մարի Պասմաճեան եւ Զարմայր Նշանեան։ Պուլկարերէն արտասանուած են Զարենցի եւ Պ. Սեւակի քերթուածները։ Նոյն օրը յայտագիրը սփռուած է թէ հեռատեսիլէն եւ թէ ձայնասփիւռէն։

ՍՈՖԻԱՅԻ Ազգային Տան սրահը, Դեկտեմբեր 26-ին, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան, տեղի ունեցած է Ամանորի հանդիսութիւնը։ Գեղարուեստական յայտագիր մը ապահոված են մանուկները։

ՊՈԼՍՈՅ պատրիարքարանը Յունուար 12-ին, իր դահլիճին մէջ պաշտօնական ընդունելութիւն մը տուած է դիւանագիտական մարմիններու, յարանուանութեանց ներկայացուցիչներու եւ ծանօթ լրագրողներու։ Ապա, Յունուար 17-ին, Մայր Եկեղեցւոյ յարակից Գազազ Արթին Ամիրա սրահին մէջ, ուրիշ ընդունելութիւն մը տրուած է, որու ներկայ եղած են համայնքին հինգ մարմինները, բոլոր թաղային խորհուրդներու ներկայացուցիչները, ծանօթ գրագէտներ, բանաստեղծներ, մտաւորականներ, արուեստագէտներ եւ հանրային գործիչներ։ Բարի գալուստի կարճ ուղերձ մը արտասանած է Գարեգին Պատրիարք։ Ընդունելութիւնը շարունակուած է ջերմ մթնոլորտի մը մէջ։

ՕՐԹԱԳԻՒՂԻ մատաղօրհնութիւնը կատարուած է Յունուար 23-ին ոգեւորիչ մթնոլորտի մը մէջ։ Առաջին անգամ ըլլալով տօնակատարութիւնը միասնաբար ըրած են թաղային խորհուրդը, դպրոցին հիմնադիրն ու տիկնանց յանձնախումբը։ Քարոզին մէջ, Մեսրոպ Արք. բնաբան առնելով Պօղոս Առաքեալին Դիմոդէոսի ուղղեալ խրատական մը՝ «Անփոյթ ու անտարբեր մի գտնուիր այն շնորհներուն նկատմամբ, զորս ստացար ձեռնադրութեան շնորհիւ» ծանրացած է այդ շնորհներուն վրայ։ Արարողութենէն ետք, կատարուած է նորակառոյց սրահին բացումը, որուն յաջորդած է Թարգմանչաց վարժարանի ի նպաստ սիրոյ սեղան մը։ Նախագահած է Գարեգին Պատրիարք։ Բացումը կատարած է Արման Մարաշլեան եւ խօսքը փոխանցած վարժարանի հիմնադիր Հայկ Ասլանեանի։ Ան բարի գալուստ մաղթած է վարժարանի հիմնարկութեան 209-րդ տարեդարձին նուիրուած սիրոյ սեղանին մասնակցողներուն։ Նըշած է որ վարժարանը Վոսփորի միակ հայ վարժարանն է, ունի մանկապարտէզ եւ հինգ դասարան՝ 120 աշակերտներով։ Խօսք առած է քաղաքապետը՝ Այֆէր Աթայ շնորհակալութիւն յայտնելով իրեն եղած հրաւէրին համար եւ մեղադրելով օրթագիւղցիները որ կը ձգեն կը հեռանան։ Խօսք առած է նաեւ Տողրու Եոլ Շիշլիի վարչութեան պետ՝ Ապիզ Ֆիլի որ շեշտած է թէ վերջերս մեծ դեր կատարած է հայկական դպրոցներէ ներս հայերէն դասաւանդութեանց արգելքը ջնջելու համար։ Ան ալ դատապարտած է երկրէն հեռացող Հայերը, բացագանչելով. -- «Դուք թիւով այսքան քի՞չ էիք մեր երկրին մէջ։ Թուրքիայէն աւելի ապահով տեղ մը կա՞յ»։ Նուէրներու ցանկը կարդալէ ետք, Պ. Նալպանտ արտասանած է Խրախունիի «Երդ Կաղանդի» քերթուածը։ Ապա, Պատրիարքը արտասանած է փակման խօսքը։

ՊՈԼՍՈՅ Կեդրոնական Սանուց Միութեան ակումբին մէջ, Յունուար 23-ին, տեղի ունեցած է Գրական Ակումբի հերթական հաւաքոյթը։ Այս անգամ հրաւիրուած էին առաւելաբար Դպրեվանքի այն աշակերտները որոնք կը հրատարակեն Դպրեվանքին «Փունջ» պարբերականը։ Աշակերտներուն հետ զրոյցներ ունեցած են Բագարատ Էսդուքեան, Հրանդ Տինք եւ Ռ. Հատտէճեան։ Եղած են ընթերցումներ։ Ապա, Էսաեանի հայերէնի ուսուցիչ՝ Կարպիս Խորասանճեան ներկայացուցած է երիտասարդ գրող՝ Վարուժան Ճամկէօզի անդրանիկ հատորը՝ «Գետնայարկի Թիթեռնիկները»։ Ռ. Հատտէճեան ալ որպէս յարգանքի արտայայտութիւն խօսած է վերջերս մեռած գրագէտ՝ Նուպար Ակիշեանի մասին։ Ժամը 18-ին, ներկաները հաւաքաբար ունկնդրած են ձայնասփիւռէն, Մուամմէր Քէթէնճօղլուի հայկական ժողովրդական երաժշտութեան նուիրուած յայտագիրը, որմէ ետք հաւաքոյթը շարունակուած է գրական նիւթերու շուրջ խորհրդակցութիւններով։

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ

-23-

ՈՐԴԵՍԶԻ ՅԻՇՈՒԻ ՄԱՐԴՈՒՆ ՎԱՍՏԱԿԸ

Միութենական մէկ լաւ յանձնախումբ՝
արդէն մահացած
եւ որոշ չափով գործօն ալ եղած
իր անդամներու ընտանիքներուն
դիմեց, թէ կ'ուզէ հանգուցեալներուն
կենսագրականը, լուսանկարները
հատորի մը մէջ հրատարակել,
որ ընդմիշտ յիշուի անոնց վաստակը.
սակայն պէտք է որ հարազատները
ըստ այնմ բանան իրենց քսակը,
քանզի դժուար է փակել ծախքերը։

Գրեթէ բոլոր պարագաներուն՝
անհետացածին զաւակը, կինը
ընդառաջեցին այս դիմումներուն,
մինչեւ իսկ յաճախ տուին կրկինը։

Բայց գտնուեցան նիւթապէս տկար
ընտանիքներ ալ, որ չէին կրնար
անմահացումի գինը վճարել։

Այս է պատճառը, որ երբ լոյս տեսաւ
յուշամատեանը, այնտեղ չերեւցաւ
ամբողջ էութեամբ գրեթէ կէս դար
տուեալ միութեան լաւութեան համար
ամէն բան զոհած ի՛նչ վաստակաւոր
բայց ծեր օրերուն դարձած չքաւոր
մի քանիներու ոչ իսկ անունը։

Նմանօրինակ կացութիւններու
առաջքը ընդմիշտ առնելու համար,
յարաբերաբար աւելի յարմար
ձեւ կը նկատեմ այն ինչ որ կ'ըսեն
թաղմանական լուրջ ընկերութիւններ,
թէ լաւ է որ մեր օրերուն փարթամ՝
անձամբ կատարենք համապատասխան
կարգադրութիւններ եւ վճարումներ։

Բաւական է, որ միութենական
վաստակ ունեցող ամէն մէկ անդամ՝
որոշ գումար մը նախքան մահը տայ
իր նախասիրած կազմակերպութեան,
որու փոխարէն խոստում կը ստանայ,
թէ զինք անպայման կ'անմահացնեն
երբ յուշամատեան հրատարակեն…

ՇՐՋՈՒՆ ՄԱՆՐԱԴԷՏ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի Արշակ Զամալեան մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Տէսինի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ, Կիրակի, Փետրուար 6, բոլոր մահացած ընկերուհիներուն յիշատակին։

(Շար. Ա. էջէն)

հաղորդեց Հայաստանի մէջ կատարուած շատ չահեկան ու կարեւոր դիտարկումներ։ Թղթակիցը նախ տեսակցութիւններ ունեցաւ Հայաստանի քրտաբնակ գիւղերու մէջ բնակող Քիւրտերու հետ, որոնք խատիւ հերքեցին այն պնդումը, թէ իրենք նեցուկ կը կանգնին ՓՔՔ-ի։ Հայաստանցի Քիւրտերը յայտնեցին թէ ՓՔՔ-ի նկատմամբ համակրանք ունին, սակայն աջակցութիւն չունին (արդարեւ շարունակ ցոյց կը տրուէին տեսարաններ, որոնց մէջ կը տեսնուէր, որ Քիւրտերը ամէնուրեք կը կրէին Ապտուլլահ Էօճալանի դիմանկարը եւ ՓՔՔ-ի նկատմամբ համակրական որմնազդեր)։ Այս Քիւրտերը, որոնք իրենց բաժինը կը ստանան Հայաստանի մէջ ապրուած անդնդեղէնի ու վառելանիւթի տագնապէն, կը բնակին Թուրքիոյ սահմանէն 100 քիլոմեթր աւելի հեռու եւ անոնք կ'ըսեն թէ Թուրք մամուլը, իրենց հետ վերջերս հարցազրոյց մը ընելէ վերջ, խեղաթիւրումներ ըրաւ եւ իրենց գիւղերը ցոյց տուաւ որպէս սահմանամերձ գիւղեր։ Մինչդեռ սահմանին վրայ քիւրտ բնակչութիւն գրեթէ չկայ։ Բոլոր Քիւրտերը թէեւ համակրանք ունին ՓՔՔ-ին նկատմամբ, բայց զէնք կամ պատսպարութիւն չեն տար, որովհետեւ այդպիսի բան մը արդէն կարելի չէ։

Քիւրտերը կ'ըսեն որ Հայաստանի մէջ քրտերէնը ազատ է եւ այդ պատճառաւ անոնք ազատօրէն թերթ եւ պարբերաթերթ կը կարդան ու կը բաշխեն։ Թղթակիցը հարցազրոյց մը ունեցաւ «Քիւրտիստան» Կոմիտէի Նախագահ ու Երեւանի Համալսարանի դասախօս Սարիֆ Աշիրիի հետ։ Այս վերջինը կը խօսէր հայերէն։ Ան բսաւ հետեւեալը. - «Մենք ՓՔՔ-ի հետ որեւէ կապ չունինք։ Թերթերէն ու հեռատեսիլէն կը հետեւինք անոնց պայքարին։ Մենք Հայաստանի հայրենակից ենք եւ չենք ուզեր Թուրքիոյ ներքին գործերուն խառնուիլ։ Կրաւորական կերպով կ'իրացնենք Քիւրտերուն դատը։ Մենք կը փափաքինք որ ժամ առաջ կանգ առնէ Թուրքերու ու Քիւրտերու միջեւ այս արիւնահեղութիւնը»։

Թղթակից Վէտատ Կէնէրէր ապա Երեւան անցած ու տեսակցութիւն մըն ալ ունեցած է Արտաքին Նախարար Վահան Փափազեանի հետ։ Արտաքին Նախարարութեան հսկայ շէնքին մէջ ամէն մարդ վերարկուով կ'աշխատի ու շէնքին միակ տաք սենեակը Նախարարին սենեակն է։ Երբ կը հարցուի Թուրքիոյ ու Հայաստանի յարաբերութիւններուն մասին, Վահան Փափազեան կուտայ հետեւեալ պատասխանը.

«Անկեղծօրէն ըսելու համար Թուրքիոյ հետ ունինք ո՛չ տնտեսական, ոչ ալ քաղաքական յարաբերութիւն։ Միայն թէ հասարակաց շատ շահեր ունինք։ Մե՛ղք։ Ամէն մարդ կրնայ հասկնալ թէ ինչ ըսել կ'ուզեմ։ Տարակարծութիւնները մեր յարաբերութիւններուն վնաս պատճառելու մակարդակի վրայ պէտք չէ ըլլան։ Ես կը հաւատամ որ այս տարի աւելի լաւ յարաբերութիւններ պիտի ստեղծուին մեր միջեւ։ Թուրքիա, փոխանակ այսքան Ատրպէջանի նեցուկ կանգնելու, պէտք է զարգացնէ մեր երկուքին հետ իր յարաբերութիւնները։ Եթէ Թուրքիոյ ու Հայաստանի միջեւ յարաբերութիւններ ըստեղծուին, Ղարաբաղի հարցին լուծումն ալ կը դիւրանայ»։

- ՓՔՔ-ի հարցը այս յարաբերութիւններուն մէջ արգելք մը կրնա՞յ ըլլալ։

- Ո՛չ, ատիկա արգելք մը չէ, որովհետեւ Հայաստան ՓՔՔ-ի հետ որեւէ կապ չունի։ Զի կրնար ունենալ։ Թուրքիոյ մէջ գիտենք որ այդպիսի համոզում մը կայ։ Հիքմէթ Չէթինին հետ շարունակ կը խօսինք։ Թուրք կառավարութիւնը ճշմարտութիւնը գիտէ, բայց թերթերը այսպիսի հրատարակութիւններ կ'ընեն։ Հայաստանի մէջ նոյնիսկ եթէ մէկը ՓՔՔ-ին օգնել ուզէ, անկարելի է, որովհետեւ Հայաստանի մէջ տնտեսական տխուր տագնապ կայ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Արա Տէյիրմէնճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Փետրուար 6, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին՝

ԵՂԻՇԷ ԱՅՎԱԶԵԱՆԻ
(գրագէտ - բանաստեղծ)

մահուան քառասունքին

ԷԼԻԶ ԱՅՎԱԶԵԱՆ - ԳԱՎՈՒՔՃԵԱՆԻ
մահուան 13-րդ

ինչպէս նաեւ Ճեպրայէլ եւ Ազատուհի Պահատուրեանի (ծնեալ՝ Պաթմազեան) մահուան 3-րդ տարելիցներուն առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վիլէօրպանի Հայ Մշակոյթի Տան Վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պր. Փօղոս Ատուրեանի եւ ընտանիքին Տիկին Եսթեր Ատուրեանի մահուան առթիւ (Յունուար 31)։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պուլվար Օտտոյի Լէօլա Սասունի մասնաճիւղը, ընդհանուր ժողով կը գումարէ Շաբաթ, Փետրուար 5-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 14.30-ին։

Անդամներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Սովորական հաւաքատեղին։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սէն-Ժէրոմի «Զ. Շանթ» մասնաճիւղի վարչութիւնը խիստ կարեւոր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները Շաբաթ, Փետրուար 12, ժամը 14-ին, Թաղին եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, թէյասեղանի մը շուրջ։

L'ASSOCIATION ARMÉNIENNE D'AIDE SOCIALE
77, rue Lafayette
75009 Paris
Tel. : 48. 78. 02. 99
RECHERCHE
GOUVERNANTE
POUR MAISON DE RETRAITE
Région Parisienne
Langues parlées FRANÇAIS/ARMENIEN
POSTE A RESPONSABILITE.
Pour toute information :
S'adresser au Siège tous les jours de 14h à 18h30.

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Վահրամ Գրմըզեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Պերճ Պետրոսեան 300 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին։ Նոյն տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Միհրան Անարխաօղլու 200 Ֆր. կը նուիրեն Հայաստան Ֆոնտին (ստանալ «Յառաջ»էն)։

ENFIN DISPONIBLE !
MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL
WESTERN ARMENIAN HANDBOOK FOR NON-ARMENIAN SPEAKERS

- Une méthode novatrice et radicale pour apprendre à *parler*, lire et écrire l'arménien.
- Une méthode audiovisuelle testée avec succès auprès des adultes et des jeunes scolaires.
- Une méthode utilisable chez soi et en cours collectif.

3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio (2 heures d'enregistrement) contenant les dialogues des leçons - sketches et les chansons, l'enregistrement des leçons d'écriture, ainsi que les exercices structuraux.

Le manuel complet est vendu 550 F. (+ 50 F. frais d'expédition).

Pour le recevoir, s'adresser avec le chèque correspondant à l'ordre de l'auteur-éditeur :

Mme Hilda Kalfayan-Panossian.
8, rue Lamennais, 92370 Chaville,
Tél. : (1) 47 - 50 - 97 - 51.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սրբուհի Կոշկարեանի (Ծնեալ՝ Հաճի Պօղոսեան) մահուան առիթով Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Պր. Սարգիս Մկրտիչեան 200 Ֆր. Տիկին Շնորհիկ Մարտիկեան և զաւակը 200 Ֆր.։

Մարթա Պարոնեանի մահուան առթիւ՝ (Վիէն) Եկեղեցւոյս եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Տէր եւ Տիկին Գեղամ Պարոնեան եւ զաւակները 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կոշկարեան եւ զաւակը 200 Ֆր., Տիկին Շնորհիկ Մարտիկեան եւ զաւակը 200 Ֆր., Գոչեան -Լազարինի ընտանիք 500 Ֆր.։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

– ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ –

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Երեքշաբթի, Փետրուար 8, տօն է Սրբոց Ղեւոնդեանց Քահանայիցն։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝
ՄԻԽԹՈՆ ՎՐԴ. ԳԸՎԸՐԳԵԱՆ

Հինգշաբթի, Փետրուար 10, տօն է Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն Մերոց, 1036 վկայիցն, որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին (451 թուականին)՝ «վասն հաւատոյ եւ վասն հայրենեաց»։

Այսօր անուանակոչութեան տօնն է
ՎԱԶԳԷՆ Ա.
Սրբազնագոյն Կաթողիկոսին
Ամենայն Հայոց

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Պետական արտօնութեամբ, այսօր, բոլոր Հայերը (գպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ, աշխատաւոր կամ այլ) կրնան բացակայիլ իրենց զբաղումներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւններուն համար։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Երեքշաբթի, Փետրուար 8, տօն է Ղեւոնդեանց Քահանայից։

Այս առթիւ առաւօտեան ժամը 10-ին, Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի Ժամերգութիւն մասնակցութեամբ Լիոնի եւ Ռոն - Ալփի հոգեւորականներու, սարկաւագներու եւ դպիրներու, նախագահութեամբ Նորվան Եպիսկ. Զաքարեանի։

Յաւարտ արարողութեան Կարպիս Մանուկեան սրահին մէջ ժողովրդական ճաշ հիւր հոգեւորականներուն, եւ ժողովուրդին։

Մուտքը ազատ է։

Անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ ճաշին կրնան արձանագրուիլ դիւանատան. հեռաձայնելով՝
78 - 60 - 47 - 18
թիւին։

Հինգշաբթի, Փետրուար 10, տօն է Վարդանանց Զօրավարաց։

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ
ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Հինգշաբթի, Փետրուար 10

ՅԱՅՏԱԳԻՐ. -

Պատարագը ժամը 16-ին՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Կը նախագահէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ

Պատարագը կ'երգէ՝ ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Պր. Խաչիկ Երլմազեանի։

Պատարագի աւարտին՝ Հանդիսութիւն Արծրունի Զորաշեան Հանդիսասրահին մէջ։

Այս առթիւ խօսք կ'առնէ Տոքթոր Փիէր Մաշոյեան։

Հիւրասիրութիւն՝ պատրաստուած Տիկնանց Յանձնախումբին կողմէ։

Meubles Ghazarian
4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance
Z. I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

«Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն»

ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 6
DIMANCHE
6 FEVRIER
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 190

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·000 Ֆ· – Վեցամսեայ : 510 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·300 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ· (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ·

69րդ ՏԱՐԻ - Թիւ 18·256 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.256

HOMMAGE

C'est un véritable hymne à la joie que devrait chanter cette communauté arménienne de Paris, devenue si amorphe, à l'occasion du double anniversaire qui lui est offert : 70 ans pour la chorale «Sipan Komitas» et 40 ans pour la direction de Garbis Aprikian.

Si nous ne tenons compte des maîtrises, ayant souvent l'âge de leurs églises, qui, dans la diaspora arménienne, peut se vanter d'une telle chance dans sa durée ?

Comme le temps passe !

C'était hier. Non, avant-hier, que les chorales «Sipan» et «Komitas» se rejoignaient sur la scène du Grand Amphithéâtre de la Sorbonne, en 1931, pour le 60ème anniversaire du grand Komitas.

Dans ces mêmes pages, Ara Bartévian signait alors un compte-rendu, que nous reproduisons par ailleurs, comme le vibrant témoignage d'un évènement mémorable. Celui, qui fût aussi un court laps de temps, le chef de la chorale, y formule un vœu qui prend aujourd'hui toute sa dimension. Il y souhaite que cette union ne soit pas éphémère, comme cela arrive fréquemment, car, dit-il, ce serait vraiment dommage.

Ce souhait fut exaucé et aujourd'hui, au-delà des sépultures, les chefs de cette chorale de Sako Hagopian à K. Alemshah ne peuvent que se réjouir. Dans cette même Sorbonne, où vit le jour la fusion des deux chorales, le 18 mars prochain, c'est avec un éclat tout particulier que sera célébré ce double anniversaire.

Par ce numéro mensuel, consacré aux lettres et aux arts, nous avons tenu à rendre l'hommage mérité à la chorale et à son chef.

Comme le temps passe !

Tout au long des années la passion du chant arménien s'est peu à peu estompée, les générations qui se sont succédé dans la chorale ont commencé à faire partie du cercle des arménophones disparus et il a fallu tout l'acharnement, le dévouement, la foi de Garbis Aprikian et de quelques féals pour continuer à tenir le gouvernail contre vents et marées.

Comme le temps passe !

Tout au long des années, la communauté a perdu son visage d'antan. L'inculture, a, chez nous comme ailleurs du reste, remplacé un passé culturel qui faisait notre fierté.

Cette nostalgie naturelle nous mène à apprécier d'autant plus l'œuvre accomplie par «Sipan - Komitas», sans désemparer.

Que cet hommage ne soit pas seulement un témoignage de reconnaissance pour son passé, mais aussi et surtout une exhortation pour son avenir.

« HARATCH »

«ՅԱՌԱՋ»ի տեսակցութիւնը

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱՅ ՂԵԿԱՎԱՐ ԿԱՐԳԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ ՀԵՏ

Հ· -- Նախօրեակին ենք Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբին 70-ամեակին· երգչախումբին որուն ղեկավարն էք 40 տարիէ ի վեր: Իբրեւ սփիւռքեան կազմակերպութիւն, ի՞նչ է տեղը երգչախումբի մը եւ ի՞նչ է դերը անոր ղեկավարին:

Պ· - Ընդհանրապէս արտասահմանի մեր երգչախումբերը սիրողներէ կազմըւած են, այրերէ եւ կիներէ որոնք յաճախ երաժշտական պատրաստութիւն չունին եւ իրենց գործէն ետք կու գան հայ երգով ապրելու: Ուրեմն, ղեկավար մը շատ անգամ պարտաւոր չէր երաժշտական յատուկ ուսում ունենալու, այլ կարողութիւնը՝ երիտասարդները հետաքրքրելու եւ աշխատցնելու: Այս պայմաններով, մեր երգչախումբերը Սփիւռքի մէջ ազգապահպանման դեր կատարած են, սակայն միշտ չէ որ հայ երգը երաժշտական արուեստի տեսակէտով արժանի մակարդակով ներկայացուած է:

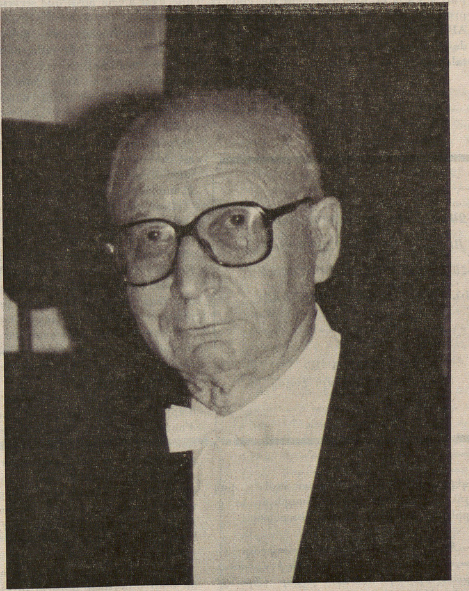
Երգչախումբի ղեկավարը ստիպուած է գոհացում տալ ժողովրդական լայն զանգուածներու, ինչ որ մղած է խանդավառող երգեր առնելու յայտագիրներու մէջ.

Պ· -- Կոմիտասի կողմէ ներդաշնակուած, նոյնիսկ մասամբ յօրինուած՝ պատարագի եւ շարականի մեր երգեցողութիւնը եթէ լաւ մեկնաբանուի, ֆրանսացի կամ այլ երաժշտասէր հանրութեան կողմէ կը գնահատուի, ինչպէս որեւէ ազգի որակաւոր երաժշտութիւն: Այս համոզումը գլխ մղեց ծանրանալու այս երգերուն վրայ, նոյնիսկ յաճախ քննադատուելով որ միշտ նոյն երգերը կ'երգենք: Ամէն անգամուն մեկնաբանութեան տեսանկիւնէն ջանացած եմ աւելի լաւը ընել:

Արդիւնքը այն եղաւ օրինակ, որ երաժշտագէտ Պրիժիթ Մասէն ձայնասփիւռի հաղորդումի մը ընթացքին մեծապէս գնահատեց «Խորհուրդ Խորին»ը, ինչպէս նաեւ Ժան Վիթոլտ «Մեծ երաժիշտները» հաղորդումով բաղդատական մը ըրաւ Կոմիտասի եւ Ժ· Ս· Պախի միջեւ:

Հ· -- Ի՞նչ դժուարութիւն ունեցաք այս ճամբուն վրայ:

Պ· -- Մեծագոյն դժուարութիւնս եղած է սիրող տարրերու սիրցնել հայկական երաժշտութիւնը եւ հասկցնել որ իրենց երգածը դեռ բարելաւման պէտք ունի·

տով, մենք չենք կրցած Եւրոպայի երաժշտասէր հասարակութեան ներկայացընել մեր երգին ինքնուրոյնութիւնը եւ բարձր մակարդակի մեկնաբանութեամբ ծանօթացնել զայն: Իմ գլխաւոր մտահոգութիւնս եղած է այս բացը գոցել, մանաւանդ Ֆրանսայի նման երկրի մը մէջ ուր կայ օտար երաժշտութեան բաց եւ ճաշակի տէր հանրութիւն մը:

Հ· -- Ի՞նչ ըրիք յաջողելու համար:

Կարեւոր համերգներու հրաւիրած եմ նաեւ արհեստավարժ երգիչներ, պայմանով որ անոնց թիւը 15%-ը չանցնի, որպէսզի երգերու հնչումներն ու ոճը չաղաւաղուին·

Հ· -- Ի՞նչ պատկեր կը պարզէ այսօր երգչախումբին կազմը:

Պ· -- Որոշ է որ երգչախումբը ծերացած է, թէեւ կան երիտասարդ ուժեր: Զգալի է արական ձայներու պակասը: Ընդհանուր թիւը 75-ի չափ է որոնց մէջ կան նաեւ ֆրանսացի երգողներ:

Հ· -- Ո՞րը կը նկատէք ձեր ղեկավարութեան շրջանի մեծագոյն նուաճումը:

Պ· -- Այն որ Կոմիտասի մասին լաւ գաղափար մը կրցանք կազմել տալ ֆրանսացի եւ օտար երաժշտագէտներու:

Հ· -- Սիփան - Կոմիտասի 70-ամեակը պիտի նշուի ձեր մէկ յօրինումով· ուրկէ՞ էր անոր գաղափարը:

Պ· -- Ես յաւերժական չեմ· ամբողջ գործս լաւագոյն ձեւով ներկայացնել եղաւ յատկապէս Կոմիտասի, Կանաչեանի եւ Ալէմշահի գործերը· այդ ընթացքին մտածած էի որ ստացած երաժշտական ուսումիս արժանի բան մը ունիմ ձգելիք· գործ մը որ մնար երգչախումբին երգացանկին մէջ: Ցարմարագոյնը նկատեցի գործածել, ծրագիր մը զոր ունէի Եգիպտոսէն:

Հ· -- Ծրագիրը միշտ նկատի ունէր Յ· Օշականի թատերախա՞ղը:

Պ· -- Այո· Սասունցի Դաւիթը: Թատերախաղէն աւելի գլխ խանդավառած է անոր նախերգանքը (փրոլոկ) թէ՛ բառածին, թէ՛ վայրին տեսակէտէն (վանք մըն է այդ վայրը): Ան կարելիութիւն տուաւ ինծի երգչախմբային գործ մը յօրինելու, միախառնելով եկեղեցական եւ աշխարհիկ երաժշտութիւններու ոճը:

Յ· Օշականի այս գործին նախերգանքին նիւթը Սասունի Մհեր իշխանին ուխտն է Մարութայ Ս· Աստուածածնի տօնին· ան զգալով իր մօտալուտ վախճանը, կը խնդրէ մանչ զաւակ մը ունենալ որպէսզի առաջնորդէ իր ժողովուրդը: Վերջին ուխտին հրեշտակը կ'աւետէ իրեն թէ փափաքը պիտի իրագործուի, բայց զաւկին ծնած օրը թէ՛ ինք, թէ կինը պիտի մահանան.

Օշականի գործը աւելի կը նմանի Յ· Թումանեանի տարբերակին: Հոն կը շեշտուի նորին յայտնութեան համար հինին մահուան անհրաժեշտութիւնը:

Հ· -- Քառասուն տարուան ծրագրի մը իրականացումն է, ուրեմն, ձեր Սասունցի Դաւիթը:

Պ· -- Աւելի լաւ պիտի ըլլար եթէ 15 տարի առաջ գրէի· բայց ներկայացնելու համար կային նիւթական լուրջ հարցեր: Այսօր եւս եթէ Մկրտիչ Պօղոսեանը այդ մարզին հայթայթումը ինք ապահովէր՝ յանձն չառնէր ու բարոյական նեցուկ չըլլանդնէր, պիտի չկարենայի նպատակս իրագործել:

Հ· -- Որքա՞ն ժամանակէ ի վեր երգչախումբով կ'աշխատիք այս գործին վրայ:

Պ· -- Վերամուտէն ի վեր· շաբաթը մէկ փորձով:

Հ· -- Ֆրանսական երգչախո՞ւմբ մըն ալ պիտի մասնակցի ներկայացումին:

Պ· -- Այո· Հանրի Տասի ղեկավարած Ռոլան տը Լասիւս երգչախումբն է· ուղե-

●►

NDLR.— Nous tenons à remercier Mme Anne REY, critique musicale du «Monde» qui a bien voulu donner à «Haratch» la primeur de ce papier destiné au programme de la soirée du 18 Mars.

APRIKIAN, le cantor

Il y a beaucoup de façons d'être musicien. Il en est une pour laquelle *«le cantor de Leipzig»*, Jean-Sébastien BACH, a montré le chemin : la transmission de la foi, le service d'une communauté, la croyance que les traditions sont un moyen de souder les hommes aux hommes, même si toute tradition doit être transcendée par la création.

Accepter l'idée que quelqu-chose du passé doive mourir pour que naisse l'enfant nouveau : c'est le message symbolique que vient apporter Garbis APRIKIAN, *«cantor»* à sa façon, avec LA NAISSANCE de DAVID DE SASSOUN, qui sera exécutée le 18 Mars en création. N'y attendons nulle désespérance, nul appel au renoncement envers les richesses musicales traditionnelles, toujours vives dans la mémoire de la communauté arménienne à laquelle l'œuvre s'adresse. Retenons simplement cette évidence à l'issue de l'exécution de cette cantate-oratorio : pour qu'une tradition survive, elle doit être revivifiée de siècle en siècle par des créateurs assez originaux pour ne pas se laisser écraser par le poids d'un passé intimidant.

Le texte de l'épopée médiévale de DAVID DE SASSOUN n'a t-il pas lui-même, avant d'être mis en musique par APRIKIAN, été revivifié par un romancier du tournant de ce siècle, Hagop OCHAGAN, qui a fait sien, pour le revisiter dans une optique moderne, l'épisode de la naissance du héros ? Ce héros s'appelle David, il est la figure légendaire de l'ancienne province située à l'ouest du lac de Van, près la ville de Mouch. Il incarne jusqu'à l'excès les valeurs ancestrales comme le courage, l'oubli de soi, une intrépidité illuminée.

On reconnaîtra peut-être dans l'histoire des vieux parents venus implorer une tardive procréation et avertis par l'ange qu'ils ne pourront être comblés qu'au prix du sacrifice de leur vie, quelques échos de l'épisode raconté par Luc dans les Testaments.

«Tu ne pourras plus parler jusqu'à la naissance de ton fils», annonce l'ange Gabriel au vieux Zacharie qui désespérait comme sa femme Elisabeth, d'engendrer une postérité. Même image du sacrifice imposé aux croyants pour que naisse la vie. Jean Baptiste, fils d'Elisabeth et de Zacharie, sera comme on sait *«celui qui marche en avant»*. Frère pacifique de l'épique David ?

On retrouvera en tout cas dans l'écriture musicale de cet oratorio, la rythmique ferme, les climats orchestraux vivement contrastés, la patte bien personnelle d'APRIKIAN, même si l'écriture vocale fait, ici et là, appel aux ornements *«orientaux»* des chants traditionnels et si certains thèmes sortent du veux fonds mélodique, de l'inépuisable tradition liturgique arménienne. Comme celle des *Pages arméniennes* d'APRIKIAN, restituées avec bonheur par un enregistrement sur CD, la musique de DAVID DE SASSOUN déborde de sentiments, d'éclat, de vitalité. L'idée de naissance n' y est pas évoquée pour rien.

Comment, dans ces conditions, ne pas être incrédule lorsqu'on nous dit que ce cantor plein d'allant dirige depuis quarante ans la Chorale SIPAN-KOMITAS, et que cette chorale, joyau culturel de la diaspora arménienne, existe depuis soixante-dix ans ? Ce n'est pas le nombre de bougies, on le sait bien, qu'il faudra prendre en compte pour ce double anniversaire, mais la santé des poumons de ceux qui les souffleront. Revivifiée elle aussi, périodiquement, par de jeunes chanteurs qui viennent se substituer aux anciens pour empêcher que le grain ne meure, la Chorale SIPAN-KOMITAS a un souffle —et des qualités strictement musicales comme la beauté des basses et la justesse des aigus —que personne n'ignore plus à Paris et que beaucoup de chœurs professionnels lui envient. Pour Garbis APRIKIAN, parlons, en plus de souffle, de jeunesse de cœur. Et pour tous, de talent.

ANNE REY
Critique musicale
au journal «Le Monde»

«ՍԻՓԱՆ -- ԿՈՄԻՏԱՍ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԵՕԹԱՆԱՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԻԹՈՎ ՍՐՏԱՆՑ ԿԸ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԵՆՔ ՄՈՑՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԵՒ ԿԸ ՅՂԵՆՔ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՄԵՐ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆԸ ԽՄԲԻ ԲՈԼՈՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՅԱՏԿԱՊԷՍ ԵՐԿԱՐԱՄԵԱՅ ՂԵԿԱՎԱՐ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻՆ» :

Վ Ա Զ Գ Է Ն Ա.
Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

1993, Դեկտեմբեր 8

ցինք Ֆրանսական երգչախումբի մըն ալ մասնակցութիւնը, մտածելով որ գործը սիրելու պարագային յետագայ համերգներուն յայտագրին մէջ տեղ կու տայ անոր· Նաեւ կան Հայերէ զատ, օտար մեներգիչներ ալ: Մասնակից երրորդ երգչախումբն ալ Հայկ Սարգիսեանի ղեկավարութեամբ Դպրոցասէր վարժարանի 35 հոգինոց մանկական երգչախումբն է: Անոնց պիտի ընկերանայ Ամա-Տէուս սէնֆոնիք նուագախումբը:

Հ. -- Այս բոլորը ձեր ղեկավարութեամբ Մարտ 18-ի համերգին:

Պ. -- Այո:

Հ. -- Կ'ըսէք թէ Սորպոնի այս համերգէն ուրիշ ծրագիր չկայ առ այժմ· իսկ չունի՞ք նաեւ գործը ձայնագրելու եւ օրինակ, սալի վերածելու հեռանկար:

Պ. -- Կ'ուզէի անշուշտ որ ձայնագրուէր այդ նպատակով, բայց սալի մը պատրաստութիւնը 300-400 հազար Ֆրանքի պիւտճէ մը կ'ենթադրէ...:

Հ. -- Մաղթենք որ 70-ամեայ երգչախումբի մը գոյութիւնը ու անով հայ երգին, հայկական երաժշտութեան արժանին մատուցանելու մղուած քառասնամեայ ձեր անշահախնդիր ջանքը գնահատող ուրիշներ ալ գտնուին ու Սասունցի Դաւիթը միակ համերգի մը պերճանքը չմնայ:

Տեսակցեցաւ՝
Ա. Թ.

Notre fête de la musique

A quelques jours du printemps, en ce mois de mars 94, nous nous apprêtons à fêter un anniversaire. On dit plutôt «célébrer» ? C'est vrai. Mais je crois que nous voudrions vous convier à une fête, ce jour là. Notre fête de la musique.

Soixante dix ans d'existence pour un chœur - Sipan-Komitas -.

Quarante ans de direction pour son chef - Garbis Aprikian -.

Je ne citerai pas d'autre chiffre.

Le nombre de chants ou d'auteurs au répertoire, les heures de travail, les minutes de vrai bonheur musical, les concerts ici, les festivals là bas... nous savons bien que ce n'est pas une question de quantité.

Et que pourtant, ça a compté. Tout ça, et le reste aussi. Mais surtout, cette présence de la musique vocale dans notre diaspora arménienne. Ce chant vivant et multiforme.

Il y eut celui que les premiers avaient apporté avec eux. Celui qui était né autrefois dans ces cet ailleurs que l'on venait de quitter. Pas forcément celui de la Terre avec un grand T, comme on a aimé imaginer parfois. Mais plutôt celui de toutes ces communautés fracassées qui se retrouvaient là. Celui, aussi bien, de ces chorales citadines qu'avaient dirigées un soir Komitas ou Ganatchian...

Il y eut la chanson sans grande prétention. La chorale pour être ensemble. Peut-être pour dire autrement qu'au moyen du discours ce que chacun avait à dire au delà des mots.

Il y eut le chant des survivants qui voulaient continuer à défier la mort.

Il y eut l'œuvre. A retrouver, à découvrir, à redécouvrir, à préserver... Celle des partitions signées de ces artistes dont on allait devenir l'interprète.

Soixante-dix ans de musiques forcément différentes, dont chacun de nous a retenu ce qu'il a voulu, ce qu'il a pu. Et que nous pouvons associer à des moments, à des événements, à des lieux.

Souvenons-nous. Souvenez-vous, puisque c'est à cela aussi que servent les anniversaires.

Le «Hoy Nazan» entre deux orateurs, à la salle des fêtes de telle mairie comme l'hymne médiéval vibrant dans le silence impressionnant de telle cathédrale gothique qui ont une place dans notre mémoire commune.

Par delà ce besoin vital d'entretenir, de perpétuer ce qui au cours des années est devenu notre chant (*), nous avons eu aussi à trouver à travers lui un lien avec le monde qui nous entourait.

Alors que paraissaient enfin dans des collections prestigieuses des ouvrages consacrés à l'art arménien, nous avons désiré entendre un chant de mariage de Komitas à la radio, sur France-Musique...

Nous l'avons entendu et l'«autre», avec qui nous voulions justement partager ce plaisir à pu l'entendre aussi.

Komitas avant nous avait eu la conviction que la musique arménienne avait sa place dans la culture universelle. Et cette place restait à définir.

Aurions-nous pu seulement envisager d'apporter notre modeste contribution d'ambassadeur artistique à cette conquête sans le travail de Garbis Aprikian ? Et pouvons-nous aujourd'hui mesurer ce que nous devons à celui qui avait accepté quarante ans auparavant — provisoirement, croyait-il ! — d'assumer la direction d'un chœur endeuillé par la mort brutale de son chef précédent, Kourkène Alemshah ?

Dans ses bagages, Aprikian avait alors un bout d'héritage musical précieux : ses premiers maîtres, dans cette communauté arménienne d'Egypte dont il est issu lui avaient directement transmis un savoir traditionnel qu'il n'a jamais renié. Il avait aussi cette formation et cette compétence si particulières que se doit d'avoir l'«écrivain de musique» et que l'interprète n'a pas toujours. Celle que l'on nomme analyse, contre-point ou esthétique musicale, par exemple et qu'il avait acquises chez les plus grands (Tony Aubin, Olivier Messiaen...).

Et l'envie, la volonté, le goût sans doute de relever bien des défis à la tête de ces générations d'apprentis chanteurs qui lui ont, depuis, tenu lieu d'instrument. (Aux choristes excédés de le voir, le soir d'un concert, passer de trop longues minutes à les placer pour les déplacer avant de les replacer à nouveau je crois pouvoir dire aujourd'hui que c'est peut-être là, après tout, une pratique équivalente à celle du violoniste passant longuement sa collophone sur l'archet avant d'affronter la scène).

J'aurais aimé écrire qu'Aprikian vient de «consacrer quarante belles années de sa vie à la musique arménienne». Nous savons bien qu'il n'en est rien et qu'il n'a pu lui vouer qu'une infime partie d'un temps volé aux exigeances d'un quotidien bien contraignant...

Pourtant, redonner vie comme il a su le faire à des pages et des pages de musique, c'est bel et bien accomplir une œuvre.

Le chœur d'amateurs qui a appris de lui ce qu'interpréter veut dire (tempo juste, dynamique efficace, phrasé propre...) se devaient de lui rendre hommage. Le 18 Mars, nous voulions lui dire notre reconnaissance. Et feuilleter avec lui, peut-être, un album de nos meilleurs souvenirs musicaux.

Ce n'est apparemment pas ainsi qu'il l'entendait.

Il voulait, lui, nous offrir de participer à une création et transformer ainsi l'anniversaire en «naissance». Il m'est un peu facile de jouer sur les mots : l'œuvre composée par Garbis Aprikian a pour titre :

NAISSANCE DE DAVID DE SASSOUN

Après tant d'années consacrées au chant choral, Aprikian a voulu (nous) léguer une œuvre vocale.

Comme bon nombre d'œuvres contemporaines, nous aurions du mal à la faire entrer dans un cadre formel strict. Suggerons donc l'appellation la plus plausible, celle d'oratorio profane. Le compositeur, sur la partition, a écrit «fresque».

Le caractère dramatique ne sera donc pas dominant. La musique fera surgir des images, des figures légendaires, des paysages de ce monde enfoui dans l'inconscient d'un peuple éloigné de ses lieux d'origine qui a gardé en lui des références anciennes qui continuent parfois de le travailler et auxquelles les artistes savent donner une nouvelle vie.

L'argument est emprunté à un écrit de Hagop Ochagan : une pièce de théâtre dont Aprikian n'a retenu que le prologue et qui nous invite à revisiter un moment de l'épopée David de Sassoun.

Meher le Grand et sa femme Taline (**), entourés de leur peuple, sont venus présenter un vœu lors d'un pélerinage à la chapelle de Sourp Marout. Cela fait quarante ans qu'ils vivent ensemble et qu'ils viennent tous les ans offrir leurs présents à la Vierge, le jour de l'Assomption. Leur vœu, c'est celui de tout le Sassoun : il leur faut un fils. Un héritier qui portera cette Croix des Batailles, pourfendra l'ennemi de cette Epée Fulgurante et chevauchera ce Poulain Djalali que Meher a apportés là, près de l'Autel, avec tous les autres dons destinés au monastère.

Le peuple, par la voix du chœur, accompagne la requête des suppliants. Leur stérilité suscite l'angoisse : la lignée des héros protecteurs ne doit pas s'éteindre, il faut ce «garçonnet tout nu» que réclame Meher, ce «tout petit» que chante déjà avec tendresse Dame Taline.

Un ange viendra répondre. La joie éclate lorsqu'il annonce que le vœu du Sassoun sera exaucé...

Mais le messager reprend : pour que naisse l'enfant promis, Meher et Taline doivent accepter de mourir à l'heure même de sa naissance.

Les vieux héros acceptent de se soumettre : le fils à venir naîtra donc orphelin.

Garbis Aprikian a choisi de mettre en musique cette unique scène de la pièce

dont le sens symbolique ne pouvait lui échapper. Ce prologue - pèlerinage convenait, dit-il, à l'idée musicale qu'il se faisait de l'œuvre qu'il voulait offrir à sa chorale. La large part réservée aux solistes, le rôle important donné à l'orchestre (qui n'est pas simple accompagnateur) ne font en effet jamais oublier que le chœur a été voulu protagoniste principal : la participation du peuple au pèlerinage mis en scène par Ochagan offrait cette opportunité. Il permettait aussi de mêler intimement le profane au sacré, comme le fait si souvent la musique arménienne.

Car l'inspiration arménienne sera perceptible tout au long de l'œuvre : nous pourrons la sentir —comme on le dit d'un parfum— sans jamais pourtant avoir à reconnaître de citation.

Les invocations qui ponctuent le morceau joueront un rôle de fil conducteur : comme les charagans les plus anciens elles se feront à capella» avec un simple «bourdon», l'harmonie ne retrouvant ses droits que dans leurs éclatants «répons» (Amen, Aleluia). Les personnages principaux, —Meher, Taline et l'ange— ont chacun leur thème, avec un caractère propre. Lorsque l'ange aura disparu, à la fin, son thème repris à l'orchestre prolongera sa présence et renforcera l'effet de son message.

L'écriture est tour à tour harmonique et contrapuntique. Bien que tonale elle fait un usage si fréquent de la modulation qu'on ne peut en définir la tonalité dominante. Ces modulations sont peu conformes aux usages «classiques» car beaucoup d'entre elles ne sont pas «préparées». Nous les vivrons donc le plus souvent comme des ruptures et non des transformations. Aprikian assume parfaitement ce choix de ne pas toujours respecter le confort de notre oreille. Mais ne tient pas à en dévoiler les raisons. Peut-être faut-il en effet laisser une part de mystère, afin que chacun puisse trouver les références, la symbolique ou la lecture qui lui conviennent. L'œuvre d'art laisse toujours à celui qui la découvre une part importante du chemin à parcourir...

Aujourd'hui les centaines de notes sont encore en attente sur ces impressionnants —et fort beaux— blocs de papiers à musique que le compositeur a dû noircir des nuits durant. Et nul ne sait encore comment elles sonneront à l'orchestre.

Ceux qui seront avec nous le 18 Mars seront les seuls à pouvoir dire si le rythme obsédant de la procession ou les savants accords du prélude ont trouvé un écho en eux.

Et s'il nous est possible de rester indifférents à la requête poignante du mélodieux solo de Meher qui voudrait tant qu'il fût possible de faire naître la vie

Զորցած բունէն տարիներուս
du tronc désséché de mes ans.

LISE NAZARIAN

(*) *D'autres, ailleurs, ont aussi créé leur propre chant, à partir, parfois, du même répertoire. Et il se trouve que ce n'est par le même...*

(**) *Le nom n'est pas celui de l'épopée, et ce n'est pas le seul «oubli» d'Ochagan. Une confrontation pourrait peut-être s'avérer révélatrice ou, à défaut, amusante.*

Վ Կ Ա Յ Ա Ր Ա Ն

ԱԼԷՄՇԱՀԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

14 Դեկտեմբեր 1947-ին մեծ կորուստ մը կը կրէր հայ երաժշտական աշխարհը, մահովը Գուրգէն Ալէմշահի:

Մեկնած Ֆրանսայէն դէպի Ամերիկա, ղեկավարելու իր գործերը, հազիւ ծանօթացուցած իր հեղինակութիւններէն մի քանին, մահը կը հարուածէր այս երիտասարդ ու տաղանդաւոր արուեստագէտը զրկելով իր ազգին ու երաժշտական աշխարհին:

Այս տխուր թուականին տասներորդ տարեդարձը յիշատակելու համար էր որ 2 Նոյեմբեր 1958-ին Սալ Կավոյի մէջ կը սարքուէր երաժշտական հանդէս մը, մասնակցութեամբ «Սիփան - Կոմիտաս» երգչախումբի, Շուքօ նուագախումբի՝ ղեկավարութեամբ Գ. Ափրիկեանի եւ ծանօթ հայ արուեստագէտներու:

Յայտագրին առաջին մասը կը բաղկանար՝ Սաթեան, Սպենդիարեան, Կանաչեան եւ Ալթունեանի գործերէն, դաշնաւորուած Գ. Ափրիկեանի կողմէ, որոնց մեներգները կատարուեցան, Գ.Գ. Պօղոսեան, Սերոբեան եւ Քիւփէլեանի կողմէ մեծ ոգեւորութիւն ստեղծելով ներկաներուն մէջ եւ արժանանալով անոնց ջերմ գնահատութեան:

Երկրորդ մասը կը բաղկանար միայն Ալէմշահի գործերէն: Նաեւ երեք մեղեդի որոնք շատ գեղեցիկ կերպով երգուեցան Օր. Առաքելեանի կողմէ, դաշնակի ընկերակցութեամբ Գ. Ափրիկեանի: Յետոյ «Հէքեաթը» (նուագախումբ), «Աւարայրի պատերազմը» (երգչախումբ, նուագախումբ) ու վերջապէս հայ ժողովրդական պար մը (նուագախումբ):

Հեղինակին գեղջուկ հոգին ու ոճը կը տիրապետէին այս բոլոր գործերուն մէջ: Հայկական եղանակները հանճարօրէն դաշնաւորուած են արեւմտեան երաժշտութիւնով ու երգահանը կրցած է բուն իսկ իրենց տեղը գործածել զանազան գործիքները, արտայայտելով իր զգացումները: Անկասկած «Աւարայրի պատերազմ»ն է որ կարելի է նկատել իր գլուխ-գործոցը: Գրուած փօէմ սէնֆօնիքի ձեւին տակ այս կտորը կը նկարագրէ հայկական պատմութեան ամէնէն յատկանշական հերոսամարտը: Նուագախումբ, երգչախումբ, մեներգներ զիրար կ'ամբողջացնեն պատկերացնելու համար սպասումը, կռիւը, առժամեայ յաղթանակը, յաջորդաբար պարտութիւնը հայկական բանակին Քաջն Վարդանի մահով:

Քօնթրըփուէնի հանճարեղ խաղերով երգահանը յաջողած է տպաւորիչ «էֆֆէ»ներ ձեռք ձգել մանաւանդ նկարագրական մասին մէջ: Մահերգ մը կը հնչէ հերոսին մահէն վերջ որուն մէջ կը լըսւի ողբ մը որ լրիւ կ'արտայայտէ գեղջուկ երգահանին բոլոր յուզումը: Եւ այդ ողբը սակայն կը շարունակուի մեր մէջ հանդէպ Գուրգէն Ալէմշահի, որ ինք ալ կանխահաս բաժնուեցաւ մեզմէ:

Վերջացնենք շնորհաւորելով նախ Գ. Կ. Ափրիկեանը որ յաջողութեամբ կրցաւ գլուխ հանել այս համերգը, ինչպէս նաեւ Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբը, Շութօ նուագախումբը եւ բոլոր արուեստագէտները, որոնք իրենց արժէքաւոր մասնակցութիւնը բերին այս յիշատակելի հանդէսին:

ՆԱՀԱՊԵՏ ԱԼԱԼԷՄՃԵԱՆ

«Յառաջ», 1958, Նոյ. 14

«ՍԻՓԱՆ- ԿՈՄԻՏԱՍ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՀԱՄԵՐԳԻՆ ԱՌԹԻՒ

Մայիս 13-ին, լեցուն սրահի մը առջեւ եւ Գ. Կարպիս Ափրիկեանի ղեկավարութեամբ տեղի ունեցաւ «Սիփան - Կոմիտաս» երգչախումբին նոր համերգը, որուն մասին կրնանք անվերապահօրէն ըսել եղաւ իր ամէնէն յաջող համերգներէն մին:

Սիրողներէ կազմուած այդպիսի երգչախումբերու արժէքի կամ որակի գնահատման չափանիշը անշուշտ որոշ ստիճանի մը վրայ կը տարբերի անոնցմէ՝ որոնց համար խմբական երգեցողութեան արուեստը ոչ միայն օգտակար կամ հաճելի ու ազնուացուցիչ պարապում մըն է, այլեւ ասպարէզ մը ինչպէս ուրիշ ասպարէզներ:

Ըսենք միեւնոյն ատեն թէ սխալ պիտի ըլլար մեկնել այս տողերուն իմաստը իբրեւ լայն թոյլատուութիւն մը արուեստի կիրարկումին տեսակէտէն: Մեր նպատակն է միայն շեշտել պարզապէս այն պարագան թէ, ներողամիտ ոգին որով գիմեցինք այդ օրը դէպի երգահանդէսի սրահը, պէտք չունեցաւ ըլլալ մեծ գիջումներ հաշտուելու համար կացութեան մը հետ հակառակ մեր համոզումին՝ ընդհակառակն ի տես երգչախումբին վստահ կեցուածքին, եւ կատարումներուն մէջ իր ցոյց տուած որակին, մեր մէջ առաւելապէս պահանջկոտ ոգին է որ արթնցաւ անոր հանդէպ, եւ այդ ոգին է որ յայտագրին վրայի առաջին երգին կատարումէն վերջ իսկ առաջնորդեց այլեւս մեր դատողութիւնը:

Այդպէսով է որ հասանք նաեւ այն եզրակացութեան թէ «Սիփան - Կոմիտաս» երգչախումբը կատարած է անկասկած գալի յառաջդիմութիւն մը եւ արժանի է ամէն խրախոյսի: Իր երեւումը նոյն պայմաններուն մէջ մեր երգահանդէսներու բեմերուն վրայ, տարակոյս չկայ թէ հաճոյք պիտի պատճառէ միշտ մեր երաժշտասէր հասարակութեան:

Գ. Կարպիս Ափրիկեան իբրեւ երգահան - խմբավար ունեցաւ այդ օրը նոյնպէս ընտիր ելոյթ մը:

Իբրեւ գեղջուկ արուեստագէտ, ցոյց տուաւ թէ ունի նաեւ թափանցող հեղինակութիւն մը ենթարկելու համար երգչախումբը անհրաժեշտ գեղագիտական կարգապահութեան մը:

Իր վարելու կերպը, իր շարժումներուն փլասթիքէն ունի հաղորդականութիւն մը որ կ'արտաբերէ իր երաժիշտի հոգին, որմէ կը ներշնչուի անտարակոյս նաեւ երգչախումբը:

Յայտագրին երկրորդ մասին մէջ երգչախումբին կ'ընկերանար նուագախումբ մը: Այստեղ հաճոյքը ունեցանք ճանչնալու Գ. Ափրիկեանը իբրեւ երգահան, թէ իր անձնական հեղինակութիւններուն, թէ ուրիշ երեք հայ հեղինակներու գործերուն նուագախումբի համար օրքեսթրասիոնի իր աշխատասիրութիւններուն մէջ:

Այդ ճիւղին մէջ երիտասարդ արուեստագէտին մինչեւ հիմա տիրացած արդիւնքները մեր մէջ այն համոզումը գոյացուցին թէ երգահանի արուեստին իր մերձեցումը տեղի կ'ունենայ արդէն շատ նպաստաւոր գետնի մը վրայ:

Թէ արուեստագէտի գգայնութեան, ներշնչումի ազատութեան եւ թէ իր ձեռք բերած թեքնիքին օգտագործման տեսակէտէն Գ. Ափրիկեան կը գտնուի այնպիսի դիրքի մը վրայ ուրկէ այլեւս աշխատանքը եւ փորձառութիւնը զինքը կրնան միայն դէպի աւելի փայլուն ապագայ մը առաջնորդել, հետեւաբար հայ երաժշտութիւնը կրնայ նաեւ ակնկալել իրմէ աւելի գեղեցիկ եւ պարունակալից գործեր:

Նուագահանդէսէն վերջ իրեն հետ ունեցած մեր մէկ տեսակցութիւնը առիթը տուաւ միշտ մօտէն ծանօթանալու նաեւ իր գեղագիտական ըմբռնումներուն, իր ստեղծագործական ուղղութեան եւլն., որոնք մեծապէս նպաստեցին մեր մէջ այդ համոզումներուն ամրապնդումին:

Այդ օրը, ինչպէս միշտ, անգամ մըն ալ մեծ հաճոյքով ունկնդրեցինք գեղջուկ եւ շնորհալի երգչուհի՝ Աստղիկ Առաքելեանը իբրեւ մեներգու Արտաշէս Խաչատուրեանի եւ Գուրգէն Ալէմշահի սիրուն գործերուն մէջ: Իր երգեցողութեան կ'ընկերանար, դաշնակի վրայ, Կ. Ափրիկեան:

Մ. Ն.
(ԳԵՂԱՄ ՔԷՐԷՍԹԷՃԵԱՆ)

«Յառաջ», 1956, Մայիս 23

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ «ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ» ՀԱՄԵՐԳԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Անվիճելի իրողութիւն է, որ մեր իրականութեան մէջ մեծ եւ նշանակելի հոգեփոխութիւն մը արձանագրուեցաւ հայ երգին նկատմամբ Կոմիտաս Վրդ.ի գործին շնորհիւ: Մանաւանդ՝ փոխուեցաւ, նրբացաւ մեր երաժշտական ճաշակը: Մասնաւորապէս 1912-էն սկսեալ, երբ անզուգական երգահանը օրինակելի ջանասիրութեամբ մը սիրցուց հայ երգը եւ պատրաստեց շնորհալի երիտասարդներէ կազմուած հայ երգի սպասարկուներու հոյլ մը:

Անվիճելի իրողութիւն է նաեւ, որ երգչախումբերը ազգապահպանման գործին սատարող կարեւոր ազդակներ են, պայմանաւ որ ղեկավարուին ձեռնհաս խմբավարներու կողմէ:

Ղեկավարութիւնը բնածին շնորհ մըն է նախ: Նուագածուները, ձայնագրութեան եւ նուագի շատ կարող, շատ անգամ ունակ չեն ունենար իրենց աչքերը ուղղելու ղեկավարին, սակայն, այս վերջինը պարտի իր դերին մէջ ըլլալ՝ ապրելով երաժշտութեան հետ, զգալով եղանակին պարտադրութիւնները եւայլն:

Ղեկավարել չի նշանակեր ձողը շարժել մեքենական ձեւով. ձողը պէտք է բարձրանայ, պէտք է հանդարտի, պէտք է ուրախանայ ‚այսինքն՝ պէտք է ապրի, իսկ այս ապրումը կախում ունի խմբավարին զգայութեան աստիճանէն:

Արտասանողներու դերն ալ այդ չէ՞ միթէ: Արտասանողը եթէ խորապէս ըմբռնած չըլլայ իմաստը իր ընտրած կտորին՝ բզիկ-բզիկ կ'ընէ զայն, ենթարկելով ծաղր ու ծանակի: Նոյնն է պարագան երաժշտութեան մէջ, ահա թէ ինչու խմբավարը պարտի ուսումնասիրել իր կտորը եւ ըմբռնել անոր ոգին ու թեմփիֆը:

Հարցը որոշ չափով կը տարբերի խմբերգներու պարագային, որովհետեւ երգողները անդադար կը նային ղեկավարին՝ գրաւելով նաեւ այս վերջնոյն ուշադրութիւնը իրենց վրայ: Անհրաժեշտ է, ուրեմն, որ խմբավարը երգը գոց սորվի իր ամբողջութեանը մէջ:

Կոմիտաս Վրդ., որ տեղեակ էր զանազան նուագարաններու, անպայման երգով կ'աւանդէր իր դասերը, որպէսզի երգողներն ալ հետեւին իր երգեցողութեան ձեւին: Դաշնակով կրնանք երգին եղանակը սորվիլ, սակայն երբեք անոր երգելակերպը:

Տեղին է յիշատակել, թէ երբ 1912-ին Կոմիտաս Վրդ. Մայր Եկեղեցւոյ մեր դպրաց դասուն կ'աւանդէր Եկմալեանի պատարագը, պատահեցաւ որ օր մը իր ձայնը անլսելի դառնալու աստիճան մարի: Այսուհանդերձ, մեծ երգահանը չյուսահատեցաւ(?) փորձին երեկոյթէն, ներկայ գտնուեցաւ եւ այս անգամ սուլելով փորձի ենթարկեց մեզ:

Զենք տարակուսիր, թէ Փարիզի հայ գաղութը ներկայ գտնուելով «Սիփան -- Կոմիտաս»ի համերգին, ոչ միայն յարգած պիտի ըլլայ անզուգական Կոմիտասի յիշատակը, այլեւ առիթը պիտի ունենայ գոհունակութեամբ ունկնդրելու անոր գեղեցիկ գործերը: Մասնաւորաբար երբ նկատի ունենանք թէ այդ ընտիր գործերը պիտի մեկնաբանուին կարող երգչախումբի մը կողմէ, որուն խմբավարութիւնը տարիներէ ի վեր կատարեալ ձեռնհասութեամբ կը վարէ երաժիշտ Կարպիս Ափրիկեան:

ՆՇԱՆ ՍԵՐԳՈՅԵԱՆ

«Յառաջ», 1968, Դեկ. 7

«Սիփան - Կոմիտաս» երգչախումբը այլեւս գտած ըլլալ կը թուի իր վարիչը յանձին Գ. Կ. Ափրիկեանի եւ այդ համագործակցութենէն անշուշտ շատ բան կարելի է ակնկալել:

«Messieurs,

Je vous suis très obligé d'avoir, lors de la Conférence de Presse de la Fête de la Musique, représenté à son plus haut niveau de qualité la musique vivante, qui, vous le savez, est au cœur même de cette Fête.

De nombreux témoignages m'incitent à vous assurer que votre prestation a été vivement appréciée. Votre talent et votre générosité ont ainsi largement contribué au succès de cette manifestation et je vous en remercie chaleureusement.

Je vous prie de croire, Messieurs, à l'expression de mes meilleurs sentiments.

JACK LANG
Ministre de la Culture, de la Communication, des Grands Travaux et du Bicentenaire

24 Juillet 1990

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ

Զարմացած չենք ըլլար, երբ ըսենք թէ հերոսութիւն է լոյս-քաղաքի խառար ու դժնդակ պայմաններու մէջ ոտքի վրայ պահել հայկական երգչախումբ մը:

Փարիզ չի նմանիր Մերձաւոր-Արեւելքի, ուր մեր հայրենակիցները կ'ապրին համախումբ՝ համեմատաբար փոքր քաղաքներու մէջ: Այնտեղ աշխատանքի ու երթեւեկի պայմանները մեծ դիւրութիւններ կ'ընծայեն ամէն կարգի կազմակերպութեանց ծնունդին, զարգացման ու յարատեւութեան համար:

Ֆրանսայի մայրաքաղաքը զուրկ է այդ պայմաններէն: Հոս Հայերը կ'ապրին ցիրուցան Փարիզի եւ արուարձաններու անսահման տարածութեանց մէջ, իրարմէ եւ կեդրոնէն քիլոմեթրներով հեռու:

Գաղթականութեան սկիզբի տարիներուն ամէն մարդ տեղաւորուած էր հոն, ուր աշխատանքի եւ բնակարանի կարելիութիւն էր գտած: Ցրումը աւելի շեշտուեցաւ տարիներու հոլովումով, երբ ոմանք դիրքի տիրացողներ հեռացան այն թաղամասերէն, ուր համախմբումի փոքրիկ կորիզներ էին ստեղծուած:

Այս տեսակէտէն կարկառուն օրինակ մը կը ներկայացնէ լատինական թաղը, Փարիզի մտաւորական կեդրոնը, ուր մեծ թիւով Հայեր կ'ապրէին ժամանակին եւ ուր հիմը դրուեցաւ Սիփան երգչախումբին, 45 տարի առաջ, 1923-ին, նախաձեռնութեամբ Փարիզի Հայ Ուսանողական Միութեան եւ ղեկավարութեամբ Սաքօ Յակոբեանի:

Մեր ողբացեալ երաժիշտ ընկերը՝ բնիկ Սիմֆերոպոլցի (Ղրիմ), նախկին սան Էջմիածնի Գէորգեան Ճեմարանին, Հայաստանէն Փարիզ էր եկած հայ ժողովրդական եւ գեղջուկ երգերու կարեւոր պաշարով մը:

Իր հեզ ու ընկերասէր բնաւորութեամբ, անխկա կրցաւ ամուր հիմերու վրայ դնել Սիփանը, որու շուրջ համախմբուեցան տասնեակներով հայրենասէր աղջիկներ ու տղաք:

Տարիներով Սիփան երգչախումբը դարձաւ մեր հանդէսներու զարդը:

Փարիզի Հայոց Եկեղեցւոյ դպրապետ Նշան Սերգոյեան յետագային (1927) կազմեց Կոմիտաս երգչախումբը: Եւ օր մըն ալ երկու երգչախումբերը միասին մասնակցեցան Աստուածաշունչի թարգմանութեան 1500-ամեակի հանդիսութեան, Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ:

Գործակցութիւնը յանգեցաւ ձուլման եւ զոյգ երգչախումբերը միացան Սիփան-Կոմիտաս անուան տակ: Ու այդպէս ալ մասնակցեցան Կոմիտասի ծննդեան վաթսունամեակի համերգին (1931, Յունիս 28): Այդ անունով ալ պահուեցաւ այս վերջինը տարիներու ընթացքին, յաջորդաբար ղեկավար փոխելով:

Սաքօ Յակոբեան կանուխէն Ամերիկա մեկնած էր իբրեւ ուսուցիչ: Արա Պարթեւեան, պահ մը նաեւ՝ Վարդան Սարգսեան, Աւետիս Մեսումենց եւ Օհան Տուրեան եւ վերջապէս տարաբախտ Գուրգէն Ալէմշահ, հետզհետէ ղեկավարեցին երգչախումբը, որ հուսկ ուրեմն անցաւ երաժիշտ Կարպիս Ափրիկեանի ղեկավարութեան տակ, 1954-ին:

Նոր ղեկավարի խղճամիտ ու բծախնդիր առաջնորդութեամբ Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբը արձանագրեց փայլուն յաջողութիւններ: Յիշատակելի պիտի մնայ իր մասնակցութիւնը միջազգային երաժշտական փառատօնին, որ տեղի ունեցաւ 1957-ին Փալէ տը Շայեոյի մէջ: Ֆրանսական մամուլը յաճախ գնահատական տողեր նուիրած է երգչախումբին անոր համերգներուն առթիւ:

Շնորհաւորութեան արժանի են երգչախումբին երկսեռ անդամները, որոնք իրենց օրուան աշխատանքէն ետք մեծ զոհողութեամբ երգի փորձերուն կը հետեւին, գիշերը ուշ ատեն տուն վերադառնալով, յոգնած-ցաղրած: Շատեր հեռաւոր թաղերու եւ արուարձաններու մէջ կ'ապրին:

Շարաթ իրիկուան համերգը Սալ Կավոյի մէջ՝ նուիրուած է անմահն Կոմիտասի ստեղծագործութեանց, մեծ վարդապետին ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ, իբրեւ նախատօնակ, ոգեկոչելու համար անոր անմոռանալի ու խնկելի յիշատակը:

Մեր պարտականութիւնն է մեր ներկայութեամբ պատուել հանճարեղ մեծ Վարպետին յիշատակը եւ քաջալերել հայ երգի տարածման եւ յաւերժացման սատարող երգչախումբի մեր աղջիկներն ու տղաքը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Դեկտեմբեր 7, 1968

ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳԱՏՕՆԸ (FESTIVAL)

Յուսացուածէն շատ աւելի խանդավառ եւ արդիւնաբեր անցաւ Կիրակիի համերգը, ստուար բազմութեան մը ներկայութեան: Հո՛ն էին ամէնէն հարուստէն մինչեւ յետին գործաւորը, իրենց յարգանքի արտայայտութիւնը բերելու մեր ազգային երաժիշտ Կոմիտաս վարդապետին:

Փարիզի մէջ առաջին անգամ է որ ութսուն հոգինոց երկսեռ երգչախումբի մը գոյութիւնը կ'ողջունենք: Յարատեւութիւն կը մաղթենք եւ մեր գնահատութիւնը մասնաւորապէս կը կեդրոնացնենք սա կէտին վրայ որ խումբը իր երգեցողութեան մէջ միատարր էր, միաձոյլ եւ միախմբ որքան կարելի է ըլլալ սիրողներէ բաղկացած կազմով: Եւ այս յատկութիւնը շատ աւելի զգալի պիտի ըլլար (ի պատիւ խումբին) եթէ բեմը եւ սրահը ըլլային քիչ մը աւելի փոքր:

Համերգը երաժշտական գետնի վրայ վայելք մը ըլլալէ զատ, իր կազմով եւ թողած տպաւորութեան տեսակէտով համազգային ցոյցի մը վերածուեցաւ: Երախտագիտական ցոյց մը անոր՝ որ մեր ազգին մատոյց ամենամեծ ծառայութիւն մը: Ժողովուրդ մը ոտքի հանելու, զայն խանդավառելու եւ ազգային շարժում կամ փրոփականտ ստեղծելու լաւագոյն միջոցը նորէն արուեստն է, եւ խանդավառող երգ պէտք է մեզի, համերաշխութեան եւ վերականգնումի սատարելու համար:

Հաճոյքով նշմարեցինք, որ բոլոր կուսակցութիւնները, «հայ լայֆ»ը, գործաւորը, հաւաքոյթներու մէջ չտեսնուած մարդիկ, Յունիսի այս տաք կիրակիին քով քովի հաւաքուեր էին:

Ներկայ ժողովուրդը գուցէ անգիտակ է թէ ի՞նչ պայմաններով այս երգչախումբը տարաւ յաղթանակը: Եօթը ամիս փորձ, շաբաթը երկու անգամ, այստեղ, այնտեղ, եկեղեցին, եկեղեցիէն պահ մը վռնտուելով: Որովհետեւ անհանգիստ ըրած էր Ժան-Կուժոնի բնակիչները, յետոյ ոստիկանատան մասնաւոր թոյլտուութեամբ կրկին հաւաքուած, անձրեւին, արեւին եւ այլ դժուար պարագաներու յաղթելով:

Գեղարուեստի որեւէ արտայայտութիւն հայ իրականութեան մէջ կատարեալ չի կրնար ըլլալ, բայց, երբ որեւէ կազմակերպութիւն իր կարելին կ'ընէ լաւագոյնի համար, կատարեալ կարելի է համարել: Ուրիշ առթիւ երբ քիչ մը ուզած ենք քննադատել ինչ ինչ ներկայացումներ, պատճառն այն է որ անոնք իրենց կարելին չեն ըրած լաւագոյնին համար, եւ այս՝ չահագիտական նպատակաւ, եւ կամ անգիտակիցօրէն:

Իսկ պարագան նոյնը չէր կիրակիի համերգին, մանաւանդ այդ խանդավառ եւ բիտասարդութեան զոհողութիւնները արգինք տուին:

Անցնելով ուղղակի համերգին, դիտողութիւնները առաւելապէս լաւին կը հակին:

Ժողովուրդը խանդավառ ծափերով ողջունեց Սաքօն որ սրտով արուեստագէտ, առանց երաժշտական որոշ դաստիարակութիւն մը տեսած ըլլալու, բնատուր յատկութիւնն ունի խանդավառելու եւ կազմակերպելու, բան մը ընելու: Խոստովանինք որ իր վարած բաժինները մասնաւորապէս ոգեւորիչ դարձան կրկնութեան արժանանալով: Երկրորդ խմբավարը՝ Նշան Սերգոյեան հակում ցոյց տուաւ ճարտարօրէն վարելու կրօնական երգերը, իսկ ժողովրդականները պահ մը անոնց ազդեցութիւնը կրեցին արտայայտումի ձեւին մէջ: Բայց, ինչո՞ւ չխոստովանիլ որ իրեն վերապահուած էին կառուցուածքով դժուար կտորները, որպիսիք են «Կալի երգ»ը ու «Սիփանայ քաջերը», որոնց ուսուցման մէջ ցոյց տուաւ մեծ բծախնդրութիւն:

Մեներգեցին օրիորդներ Մարգարիտ Բաբայեան առաջին գործակիցը վարդապետին, Հայկանոյշ Թորոսեան, Իրիս Պիւլպիւլեան, Պ. Պ. Նաւասարդեան եւ Սերգոյեան որ իբր ղեկավար աւելի յաջող էր անշուշտ: Դաշնակով ճարտարօրէն կ'ընկերանար Օր. Ղազարոսեան եւ Լիլի Լասքին տաւիղով, իսկ Օր. Զառափեան նուագեց վարդապետին դաշնաւորած պարերը:

Այս խումբով եւ մեներգողներու կազմին համերգը միացուց նաեւ նոյն բեմին վրայ բազմաթիւ արուեստագէտներ, նոյն նպատակին շուրջ: Կը ցաւինք խորապէս որ Օր. Գաբրիէլեան հրաւիրուած չէր մասնակցելու: Ան մեր աշխատող եւ արժէքաւոր երգչուհիներէն մէկն է եւ կազմակերպիչներու ուշադրութենէն վրիպելու չէր:

Համերգի միջոցին Պ. Զօպանեան բանախօսութեամբ պարզեց վարդապետին գործը, տեղեկութիւններ տուաւ Վարդապետին Խնամատար Մարմնին աշխատանքին մասին. դիտել տուաւ որ ժամանակին Փարիզի հարուստները չէին գիտցած գնահատել վարպետը եւ պահել զայն գաղութին մէջ, որով փրկուէր պատերազմի արհաւիրքէն:

Այս երաժշտական փառաւոր արտայայտութեան միջոցին երբ բոլորը խանդավառ էին, պահ մը մտածեցինք Վիլժուիֆի այն խցիկին վրայ ուր կը ճգնի Վարդապետը: Արդեօք իր երգերէն ձայն մը հասա՞ւ մինչեւ իրեն, եւ կամ նոյն միջոցին բնութեան խորհրդաւոր մէկ դիպուածով տեսիլք մը կամ երազ մը տեսա՞ւ նոյն գիշերը: Բայց իր մանկիկ մահով անմահացաւ ինքը, եւ վայել է ըսել՝ «մահուամբ զմահ կոխեաց»:

× Յաճախ տեսած ենք որ խումբ մը կը կազմուի նպատակի մը համար եւ անկէ վերջ կը ցրուի: Եթէ նոյնը պատահի այս միացեալ երգչախումբին ալ, ափսո՜ս մեր խանդավառութեանը:

× Մեզի կը հաղորդեն թէ կիրակի համերգէն ետք մօտ 10 հազար Ֆրանքի շահ մը գոյացած է յօգուտ Վարպետին:

ԱՐԱ. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

«Յառաջ», 1931, Յուլիս 1.- Այս թըղթակցութիւնը կը վերաբերի Կոմիտասի 60-ամեակի հանդիսութեան որ տեղի ունեցած էր Յունիս 28-ին, Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ եւ ուր առաջին անգամ ըլլալով կը միանային երկու երգչախումբերը:

Les Chorales SIPAN et KOMITAS réunies pour la première fois sous la direction de Sako HAGOPIAN et de Nechan SERKOYAN, à l'occasion du Festival dédié au 60e anniversaire de KOMITAS (Sorbonne, 28 Juin 1931)

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 8
MARDI
8 FEVRIER
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) - Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.257 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 69e ANNEE — N° 18.257

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«CE MACHIN»

Ընդվզում։ Վրդովում։ Ցասում։ Բարկութիւն։

Սարաեւոյի անորակելի ջարդը, անգամ մը եւս, քանի մը օրուան համար ցնցեց խիղճերը։ Բոլոր քաղաքագէտները չարեցին ծանօթ նախադասութիւնները։ Ընդվզած էին։ Վրդոված էին։ Բարկացած էին։ Ոչ ոք կը խոստովանէր իր պատասխանատուութիւնը եւ մանաւանդ ոչ դըլխաւորը՝ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը զոր տը Կօլ այնքան իրաւացիօրէն մկրտած էր՝ «ce machin»։ Արդարեւ ի՞նչ բանի կը ծառայէ կազմակերպութիւն մը որու «խաղաղապահ» ուժերը ոչ մէկ դրական դեր կրնան կատարել, նոյնիսկ իրենք ալ զոհեր կուտան փոխանակ կարենալ արդելք հանդիսանալու որ զոհեր ըլլան ուր որ իրենք կան։

Օր ցերեկով, երբ տարաբախտ ժողովուրդ մը շուկայ գացած է նուազագոյն սնունդ մը ապահովելու համար ընտանիքին, հրացանը կ'իյնայ՝ 68 մեռեալ, 197 վիրաւոր եւ անհանդուրժելի տեսարան մը։ Ահաւոր է պարզուած պատկերը։ 22 ամիս է Սարաեւոյի մեռեալներու թիւը հասած է տասը հազարի։ Յանուն ինչի՞։ Յանուն ի՞նչ դատի։ Յանուն ի՞նչ արդարութեան։

Ի՞նչ կ'ընեն մեծերը՝ ժողով։ Որոշելու համար որ բան մը պիտի չընեն եւ Ամերիկան ալ կը դիտէ Եւրոպացիները։ Ինչո՞ւ միջամտէ։ Ի՛ր գործը չէ։ Եւրոպացիք թող մէջէն ելլեն։ Ինք ոչ մէկ շահ ունի այդ կողմերը։ Գլինթըն, երբեմն երբեմն ձայնը կը բարձրացնէ, նոյնիսկ կը սպառնայ, քաջ գիտնալով որ ոչինչ պիտի ընէ։ Հոս - հոն, կարելի է կոկորդիլոսի արցունքներ թափել։ Եւ վերջ։

Հիմա, նոր քննութիւն բացուած է. եւ 48 ժամ է կարելի իսկ չէ եղած ճշդել թէ ո՞վ է ռումբը նետողը։ ՄԱԿ-ի ընդհ. քարտուղարը յատուկ բանագնաց մըն ալ ղըրկած է տեղւոյն վրայ։ Շրջապտոյտ մը կ'ընէ տեղական ուժերու սպայակոյտով - տեղական ուժերուն՝ Ֆորփրօնիւ անունը կը նշանակէ «ՄԱԿ-ի պաշտպանութեան ուժեր» - ու հոգեշահ խօսքեր կ'ընէ վերապրողներու որոնք կը հայհոյեն ՄԱԿ-ին։ Զօրավար Ռոզ կը խոստովանի թէ չեն կրցած ճշդել թէ ո՞վ արձակած է ռումբը։ Բայց եւ այնպէս, դժուար է հաւատալ թէ Պոսնիոյ ուժերը կրնան իրենց իսկ ժողովուրդը ջարդել։

Եւ ի՞նչ կը փաստեն այս բոլորը։ Պարզապէս ՄԱԿ-ի կամաւոր անկարողութիւնը իր դերը կատարելու, Եւրոպայի կամաւոր անկարողութիւնը իր պատասխանատուութիւնը ստանձնելու եւ ընդհանրապէս քաղաքական աշխարհի ապաբարոյ գործընթացը։

Ոչ մէկ նորութիւն։ Այսպէս կոչուած «Մեծ»երու քաղաքական շահերը միշտ գերադաս եղած են։ Եւրոպայի սրտին վրայ ջարդուող այս ժողովուրդը փառաւոր օրինակ մըն է այն միւս - հայ - ժողովուրդին համար որ միշտ խորհած է եւ դեռ կը խորհի թէ ինք է միակ անիրաւուած ազգը։

Ֆրանսա Ատլանտեան Ուխտի ժողով կը պահանջէ - հատ մը եւս, ինչո՞ւ չէ - ու կ'ուզէ որ վերնայ Սարաեւոյի պաշարումը։ Անդին Ժընեւի մէջ, կրկին սեղանին շուրջ կը նստին շահակից կողմերը որեւէ լուծումի չյանգելու համար ու մինչ այդ ժողովուրդ մը կը ջարդուի, բոլորին մեղսակցութեամբ։

Երէկ անունը՝ «SDN» էր (Ազգերու Դաշնակցութիւն), Այսօր՝ «ONU» է (Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւն), բայց, ամէն կողմ, Սոմալիէն Պոսնիա, կը մնայ, աւելի քան երբեք տը Կօլի «ce machin»ը։

«ՅԱՌԱՋ»

ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԱՐՏՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթավերջին ալ համեմատական հանդարտութիւն կը տիրէր արցախեան ճակատին եւ Հայաստանի սահմանամերձ գիւղերուն մէջ։

Շաբաթ առտու (Փետրուար 5), Մարտունիի շրջանը ադրբեջանական զօրքերը յարձակում գործած են եւ կորուստներ կրելով, նահանջած են։ Ադրբեջանական երեք օդանաւեր ալ նոյն օրը ռմբակոծած են Մարտակերտի շրջանի հիւսիսային կարգ մը գիւղեր։ Վնասներ չկային։

Նախորդ իրիկունը Ադրբեջանցիք կրակ բացած են Կրասնոսելսկի շրջանի Վահան եւ Ջամբարակ գիւղերուն վրայ։

«ՆՈՅԵԱՆ ՏԱՊԱՆ»

(փետրուար 3 / 5)

ԻՐԱՆ ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ԿՈՂՔԻ՞Ն

Բաքուի ձայնասփիւռի մէկ հաղորդումին համաձայն, Յունուար 31-ին Իրանի Խորհրդարանի փոխ - նախագահը Հասան Ռուխանի Ադրբեջանի խորհրդարանական պատուիրակութեան հետ հանդիպումի մը ընթացքին ըսած է թէ իր երկիրը կանգնած է Ադրբեջանի կողքին։ Ռուխանի ընդգծած է. - «Հակառակ Երեւանի հետ ունեցած մեր կանոնաւոր դիւանագիտական յարաբերութիւններուն, մենք դատապարտած ենք Հայաստանի յարձակումը Ադրբեջանի վրայ։ Ընդհանուր առմամբ Իրան երբեք չի համաձայնիր շրջանին մէջ սահմաններու փոփոխութեան, որովհետեւ իրադրութեան նման զարգացում կը սպառնայ անոր ապահովութեան»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆ Է ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ ՀՐԱԴԱԴԱՐԻՆ

Նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեան ողիմպիական միջազգային Կոմիտէի Նախագահ Խ. - Ա. Սամարանչին ղրկած նամակով մը յայտնած է Հայաստանի պատրաստակամութիւնը եւ բարի կամեցողութիւնը Փետրուար 5-էն Մարտ 7 ժամանակաշրջանի համար եղած ողիմպիական հրադադարի կոչին նկատմամբ. Հանրապետութեան նախագահը աւելցուցած է նաեւ որ առ այսօր Հայաստան եւ ԼՂՀ խաղաղարար բոլոր առաջարկները դրական կերպով դիմաւորած են։

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԸ՝ ԱՂԷՏԵԱԼ ԳՕՏԻԻՆ

Փետրուար 1-ին Համաշխարհային Դրամատունը որոշում ընդունած է 28 միլիոն տոլարի վարկ մը տրամադրելու մասին՝ աղէտեալ գօտիի վերականգնման համար։ Այս գումարը կը տրուի 35 տարի պայմանաժամով եւ 0.5% տոկոսով, հատուցումը կը սկսի 10 տարիէն։ Վարկին միջոցներով, 1994 - 95 տարեշրջանին կը նախատեսուի բնակարաններ ապահովել աւելի քան 2.000 ընտանիքի, գործատեղեր՝ աւելի քան 2.500 հոգիի։ Ծրագիրը բացի նոր շէնքերու շինութենէն, կը նախատեսէ նաեւ վնասուած շէնքերու վերանորոգութիւնն ու ամրացումը Սպիտակի, Գիւմրիի եւ Վանաձորի շրջաններուն մէջ։ Կը

(Շար.ը Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՐԱՅԵՒՈՅԻ շուկային վրայ, Փետ. 5-ին, ժամը 12-ին երբ բազմութիւնը շուկայ խուժած էր, բեկորային ռումբ մը ինկած է, ահաւոր սպանդ մը ստեղծելով։ 68 մեռեալ կար եւ 197 վիրաւոր։ Վրդովումը մեծ է եւ համաշխարհային եւ բաւական ալ կեղծաւոր...։ Քննութիւն բացուած է ճշդելու համար թէ ո՞վ նետած է այդ ռումբը։ Սերպերը կ'ամբաստանեն Պոսնիացիք որ կը կրակեն իրենց հայրենակիցներուն վրայ, ինչ որ, այս պարագային գոնէ, դժուար է հաւատալ։

ՌԷՆՆԻ մէջ, ուր նախարարապետը այցելութիւն մը կը կատարէր եւ կը ջանար լեզու գտնել ձկնորս - նաւատէրներուն հետ, ցոյցերը արագօրէն խռովութեան բնոյթ ստացան։ Հոս թէ այլուր, ցուցարարներու մէջ թալանողները չեն պակսիր եւ բախումները անխուսափելի կը դառնան։ Փետրուար 4-ին, Ռէննի մէջ, ցոյցերը շատ բուռն բնոյթ ստացան, 61 վիրաւոր կար որոնց 23-ը ապահովութեան ուժերէն։ Նոյն գիշերը, հրթիռ մը նետուած է քաղաքին պատմական շէնքին վրայ՝ Պրըթանըի նախկին Խորհրդարանին (ներկայիս հոն է Վերաքննիչ Ատեանը) որ անմիջապէս հրոյ ճարակ դարձած է մեծ յուզում եւ վրդովում պատճառելով բնակիչներուն։ Կառավարութիւնը ստանձնեց վերաշինութիւնը։ Ամէն պարագայի մէջ, ձկնորսները գոհ չեն կառավարութեան տուածէն։ Նիւթական նպաստները լուծում չեն նկատեր։ Տարբեր քաղաքականութիւն մըն է զոր կը պահանջեն։

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԿԻ ընտրութեանց երկրորդ շրջանը նպաստաւոր եղաւ ընկերվարականներուն որոնք յաղթեցին Պլուա եւ --ինչ որ աննախընթաց է-- Փարիզ։ Այս երկու ընտրաշրջաններ ընտրուեցան Միշել Ֆրոմէ (կը յաջորդէ Ժէք Լանկի որու ընտրութիւնը չեղեալ համարուեցաւ) եւ Տանիէլ Վայեան։ Միայն Տինեըի մէջ է որ մեծամասնութիւնը տէր կը մնայ աթոռին Ֆրասիս Կալէյի յաղթանակով։

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ պատմական որոշում մը տուին ջնջելով Վիէթնամի դէմ կիրարկուած անպարկոն։ Այլեւս ամերիկեան ապրանքներ կրնան ներածուիլ Հանոյի կողմէ։ Փոխանցման շրջանի կարգադրութիւն մըն է, նախքան յարաբերութեանց վերջնական կարգաւորումը։ Կանխելու համար նախկին ռազմիկներու միութեանց քննադատութիւնները, Գլինթըն խնամքով պատրաստած էր ելոյթը։ Ցարդ 2238 ամերիկացի զինուորականներ «անհետացած» կը մնան Հարաւ-արեւելեան Ասիոյ մէջ, բայց, Գլինթընի պաշտօնին գլուխն անցնելէն ի վեր, 39 զինուորի աճիւնները Ամերիկա բերուած էին։

ՔԵՆՏԱԼ ՆԵՋԱՆ, Փարիզի քրտական հաստատութեան տնօրէնը, յօդուած մը ստորագրած է Լիպերասիոնի մէջ (Փետր. 7) խորագրուած՝ «ամբողջական պատերազմ եւ ապալրատուութիւն Թրքական Քիւրտիստանի մէջ»։ Ան կը շեշտէ, ի մէջ այլոց. -- «Եթէ, ինչպէս կը պնդեն Անգարայի իշխանութիւնները, քրտական հարց չկայ Թուրքիոյ մէջ, ի՞նչպէս բացատրել որ 1923-էն ի վեր, երբ հիմնուեցաւ Թրքական Հանրապետութիւնը, ան, ըստ նախագահ Տէմիրէլի, պարտաւորուեցաւ արեան մէջ խեղդել 28 քրտական ապստամբութիւն»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ ԳՐԱԿԱՆԱԳԷՏ-ԹԱՏԵՐԱԳԻՐ՝ ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԵԱՆԻ

Երեւանի մէջ, Փետրուար 3-ին իր մահկանացուն կնքած է Ռուբէն Զարեան, արուեստի մարզի ծանօթ անուն մը։ Բուն անունով՝ Ղազանջեան, ծնած էր 1909-ին Գիւմրի, 1936-ին աւարտած է Երեւանի համալսարանի բանասիրական ճիւղը, 1938 - 1947 եղած է Հայպետհրատի գեղարուեստական գրականութեան խմբագրութեան վարիչ, 1941 - 1943 խմբագիր «Սովետական գրականութիւն» ամսագրի, 1948 - 58 վարիչ Երեւանի գեղարուեստաթատերական հիմնարկի թատրոնի պատմութեան ամպիոնի, 1958-էն տնօրէն Գիտութիւններու Ակադեմիայի արուեստի հիմնարկին։

Իր ուսումնասիրութիւնները կը վերաբերին հայ թատրոնի պատմութեան ու դերասանական արուեստի, ունի յուշագրութիւններ արուեստի եւ գրականութեան ծանօթ գործիչներու մասին։ Հեղինակ է Խ. Աբովեանի, Նոր - Դոսի, Վրթ. Փափազեանի, Յ. Յովհաննիսեանի նուիրուած մենագրութիւններու։ Իր նախաձեռնութեամբ Գիտութիւններու ակադեմիայի արուեստի հիմնարկը ստեղծուած է Շէքսփիրագիտութեան գրադարան (1964) եւ Հայկական Շէքսփիրագիտութեան կեդրոն (1966)։

Իր գործերէն յիշենք.- Աբովեանի կեանքը (1939), Պայքար ռուս դրամատուրգիայի համար հայ թատրոնում (1954), Սիրանոյշ (1957), Ադամեան, արուեստը (1960), Ադամեան կեանքը (1961), Շէքսփիր եւ Հայերը (1967) եւայլն, եւայլն։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ, Փետրուար 4-ին, երեք քիւրտ երեսփոխան ընդունած է։ Անոնք պարզած են այն վտանգները որոնք կը սպառնան ժողովրդավար կուսակցութեան (ՓՔՔ-ի մօտ)։ Կարգ մը անդամներ դատական հետապնդումի կ'ենթարկուին Ապահովութեան Ատեանին առջեւ քաշուելու համար, ուր կրնան մահուան դատապարտուիլ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՃԱԿԱՏԻ 9-րդ համագումարը մասնաւոր նորութիւն մը չբերաւ։ Միակ թեկնածուն՝ Ժ. Մ. Լը Փէն նախագահ վերընտրուեցաւ։ Ան, իր ելոյթին մէջ, ձաղկեց կառավարութեան քաղաքականութիւնը։

ԹՐՔԱԿԱՆ ՕԴՈՒԺԸ նոր յարձակում մը գործած է հիւսիսային Իրաքի քրտական շրջանին վրայ։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ բնակչութեան մէկ քառորդը կենսական նուազագոյն եկամուտն իսկ չունի, այսինքն՝ 50.000 ռուբլի ամսական (185 Ֆր.)։

ՖՈՒԹՊՈԼ

Վալանսի Հայ Մարզականը հակառակորդին դաշտին վրայ, յաղթեց Նիորի 0-ի դէմ մէկ կէտով։ Կը մնայ միշտ 19-րդ դիրքի վրայ դասաւորման մէջ, 23 կէտով։ Գլուխն է Ռէնն 38 կէտով։

ՏԵՐԵՒԱԹԱՓԸ ՀԱՅ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

— 1993 —

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՊԱՐԳԵՒ ՇԱՄԻԿԵԱՆ, հայ լրագրութեան նուիրուած համեստ գրիչ մը, խմբագիրը՝ Փարիզի «Աշխարհ» շաբաթաթերթին, մահացաւ Յուլիս 28-ին:

Բնիկ պոլսեցի, ծնած էր 1919-ին: Նախակրթութիւնը ստացած էր նախ Գրնալի Ազգային, ապա Պոլսոյ Կեդրոնական Վարժարանը, ուրկէ շրջանաւարտ էր 1938-ին: Կանուխէն հակում ցուցաբերած էր դէպի լրագրութիւնը եւ աջակցած Ա. Ալեքսանեանի հրապարակագրական աշխատանքներուն (Պոլիս, 40-ական թուականներ):

Մարքս - Լենինեան գաղափարներու տէր, Պ. Շամիկեան 1948-ին վերջնականապէս կը հաստատուէր Ֆրանսա, ուր մաս կը կազմէր ԺԱՖ-ի եւ Ֆրանսահայ Մշակութային Միութեան պատասխանատու ժողովներուն: 1984ին, «Աշխարհ»ի հիմնադիր Ա. Ալեքսանեանի մահէն ետք ինք կը ստանձնէր թերթին խմբագրութիւնը ու այդ պաշտօնն ալ կը շարունակէր մինչեւ իր մահը:

Ճարտարապետ ԳԷՈՐԳ ԹԱՄԱՆԵԱՆ, որդին՝ Երեւանի քաղաքաշինութեան ծրագրի հեղինակ Ալ. Թամանեանի, մահացաւ Երեւան, Հոկտեմբերի սկիզբը:

Ծնած էր 1910-ին, Պետերբուրգ: Հօրը նման ինք եւս նուիրեալ ճարտարապետ, ղեկավարած էր կառուցման աշխատանքները Հայաստանի Կառավարական Տան, օփերայի եւ պալէի թատրոնի շէնքին, Հանրային գրադարանին եւայլն, որոնց յատակագիծը պատրաստուած էր իր հօրը կողմէ:

Իր նախագիծով շինուած են «Արամ Խաչատրեան» համերգասրահը, Գ. Խորհուրդի նիստերու դահլիճը, Կամխատս Երաժշտանոցը, բազմաթիւ դպրոցներ ու շէնքեր, ո՛չ միայն Հայաստանի, այլեւ Արցախի եւ Ջաւախքի մէջ:

ՓՕԼ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ, Լիբանանի ամէնէն հանրայայտ ու գնահատուած գեղանկարիչներէն մին, սրտի տագնապի զոհ գընաց Պէյրութի մէջ, Նոյեմբեր 20-ին:

Հայ կաթողիկէ ընտանիքի զաւակ, ծընած էր Երուսաղէմ, 1926-ին: Քսանամեայ երիտասարդ՝ փոխադրուած էր Պէյրութ ու երեք տարի ետք՝ ցուցադրած իր առաջին պաստառները: 1956-ին խտալական կառավարութեան կողմէ կրթաթոշակ կը ստանար՝ ԻՒՆԵՍՔՕ-ի ցուցահանդէսին «Ցղի կնոջ նկար»ով Ա. մրցանակին արժանացած ըլլալուն համար ու առիթ կ'ունենար ինքզինք կատարելագործելու Ֆլորանսի մէջ: Այնուհետեւ, մրցանակներ կը ստանար նաեւ Ֆրանսայէն, Լիբանանէն եւ Հայաստանէն, ուր առաջին անգամ կ'այցելէր 1972-ին:

Սկզբնական իր գործերը առաւելաբար տպաւորապաշտ կնիք կը կրեն (դիմանըկարներ), որմէ ետք ան սկսած է յարիլ արտայայտչապաշտ դպրոցին, աւելի ուշ ալ՝ վերացապաշտութեան, միշտ պահելով սակայն եղակի եւ իւրայատուկ կնիք մը:

Տուած էր 70-է աւելի անձնական ցուցահանդէսներ՝ Միացեալ - Նահանգներու, Գանատայի, Եւրոպայի եւ Միջին - Արեւելքի մէջ, որոնցմէ մին նուիրուած էր Մեծ Եղեռնին (1984, Անթիլիասի Կաթողիկոսարան, 60 պաստառներ): Իր թաղման օրը, Լիբանանի կառավարութիւնը զայն պատուեց յետ մահու՝ Մայրիներու Կարգի Ասպետի շքանշանով:

Մինչ Պէյրութի մէջ Փօլ Կիրակոսեան հրաժեշտ կուտար կեանքին, ճիշդ նո՛յն օրը (Նոյեմբեր 20) Հոլիվուտի մէջ հողին կը յանձնուէր սփիւռքահայ արժէքաւոր այլ նկարիչ մը՝ ԲԻՒԶԱՆԴ ԿՈՃԱՄԱՆԵԱՆ:

Ծնած էր 1909-ին, Տրապիզոն: Տասնեւերքամեայ պատանի՝ նախ կայք հաստատած էր Յունաստան, ապա Գահիրէ, ուր յաճախած էր «Լէօնարտօ տա Վինչի» գեղարուեստից ակադեմիան (3 տարի): 1930-ին անցած էր Հռոմ ու այնտեղ կատարելագործած նկարչական իր ձիրքերը:

Բանաստեղծական յուզականութեամբ օժտուած այս նկարիչը 1944-էն ի վեր տուած էր բազմաթիւ ցուցահանդէսներ՝ Հռոմ, Պէյրութ, Գահիրէ (ուր կը բնակէր), Գանատա եւ Միացեալ - Նահանգներ, ուր վերջնականապէս հաստատուած էր 1982-ին: Իր հաւաքածոներուն մէջ մեծ թիւ կը կազմեն յատկապէս այն կտաւները, որոնք կը նկարագրեն կենդանական աշխարհը (եղնիկներ, ձիեր, ցուլեր եւն.):

ԵՂԻՇԷ ԱՅՎԱԶԵԱՆ, մերօրեայ գրական շրջանակներուն քիչ ծանօթ մտաւորական դէմք մը, բանաստեղծ եւ արձակագիր, իր մահկանացուն կնքեց Փարիզ, Դեկտեմբեր 2-ին, 104 տարեկանին (մրցանիշ մը՝ հայ գրողներու պարագային):

Ծագումով արեւելահայ, ուսանած էր նախ Թիֆլիսի Ներսիսեան Վարժարանը, ապա Էջմիածնի Գէորգեան Ճեմարանը, ուրկէ շրջանաւարտ էր 1914-ին: Իր կեանքին մեծ մասը ապրած էր Պոլիս, ուր ամուսնացած էր Կեդրոնական Վարժարանի երբեմնի տնօրէն Էլիզ Գավուքճեանի հետ: Իմաստասիրական եւ հոգեվերլուծական յաձումներու հետամուտ՝ Ե. Այվազեանի գրական ժառանգութիւնը (մի՛շտ արեւելահայերէն գրած է) ամփոփուած կը մնայ Պոլիս հրատարակուած քանի մը հատորներու մէջ, մաս մըն ալ ցրուած ըլլալով Սփիւռքի հայ մամուլին մէջ: 80-ական թուականներուն, իր կնոջը յիշատակին Փարիզի մէջ հաստատած էր «Էլիզ Գավուքճեան - Այվազեան» գրական մրցանակը:

ԱՐՏԱՇԷՍ ՏԷՐ - ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ, լիբանանահայ փնտռուած մատենագէտ եւ հայ մամուլի անխոնջ մասնագէտ, սրտի տագնապի զոհ գնաց Դեկտեմբեր 5-ին, Պէյրութ:

Տարօնցի ընտանիքի զաւակ, ծնած էր Լիբանան, 1931-ին: Սփիւռքի թէ Հայաստանի մամուլի մասնագէտներէն ամէնէն հմուտն էր եւ այդ առումով ալ՝ շուրջ երեք տասնամեակներէ ի վեր բազմաթիւ յօդուածներ հրատարակած էր հայ մամուլի տարբեր օրկաններու մասին, միշտ նորութիւններ յայտնաբերելով կամ դէմքեր արժեւորելով: Ունէր հայ մամուլի հազարաւոր անուններու ստուար հաւաքածոյ մը, զոր ցուցադրած էր յաճախ Սփիւռքի տարբեր գաղութներուն մէջ, միաժամանակ տալով նաեւ դասախօսական շարքեր: Աշխատակիցներէն մին էր «Ազդակ» օրաթերթին ու վերջին տարիներուն ալ խմբագիր նշանակուած էր Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան «Հասկ Հայագիտական Հանդէս»ին:

Հեղինակն է հայ մամուլի պատմութեան տարբեր երեսները արժեւորող մէկ քանի պրակներու, ինչպէս նաեւ երկհատոր «Հայոց Լեզուի Նոր Բառարան»ին (2500 երկսիւնակ էջերով), զոր պատրաստած է գործակցութեամբ Գնէլ Արք. Ճէրէճեանի եւ Փարամազ Տօնիկեանի (Պէյրութ, 1993): Իր ամէնավերջին յօդուածը լոյս տեսաւ «Ազդակ»ի ամանորեան բացառիկին մէջ, նուիրուած՝ հայկ. առաջին թերթին՝ «Ազդարար»ի 200-ամեակին:

Հ. ԵՓՐԵՄ ՎՐԴ. ՏԷՐ - ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան վաստակաւոր անդամներէն մին, վախճանեցաւ Դեկտեմբեր 6-ին, Հալէպ, ուր կը պաշտօնավարէր տասնամեակներէ ի վեր, իբրեւ տեսուչ կամ մեծաւոր Մխիթարեան վարժարանին ու վանքին:

Ծնած էր Մարաշ, 1920-ին: Երկու տարեկանին ընտանիքին հետ գաղթած էր Դամասկոս եւ յաճախած տեղւոյն Ազգ. Թարգմանչաց վարժարանը, ապա Ցիսուեան Հայրերու հայ - ֆրանսական դպրոցը: 1933-ին մեկնած էր Ս. Ղազար եւ քահանայ ձեռնադրուած 1946-ին: Այդ թուականէն սկսեալ, շուրջ 45 տարի ծաւալած էր կրթա - դաստիարակչական բեղուն գործունէութիւն, մանաւա՛նդ Հալէպի մէջ, ուր ընտանի դէմք մըն էր, սիրուած բոլոր խաւերէն ու «կողմ»երէն:

Խորահմուտ աստուածաբան, Հ. Եփրեմ 1972-ին Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին կողմէ հրաւիրուած էր Հայաստան եւ տարի մը աստուածաբանութիւն դասաւանդած Էջմիածնի Հոգեւոր Ճեմարանին մէջ: Գրչի նուիրեալ մշակ մը ըլլալով՝ հրատարակած էր նաեւ ութ հատորներ, ինչպէս՝ «Թափառող Ալիքներ» (1950, քերթուածներ), «Դէպի Աղբիւր Լոյսին» (1952), «Քրիստոս պատմութեան լոյսին դիմաց», «Յուշամատեան Հալէպի Մխիթարեան Վարժարանի» (1990, դպրոցին 50-ամեակին առիթով), «Գանձարան 3000 իմաստուն խօսքեր» (1993), ինչպէս նաեւ ֆրանսերէնէ - հայերէն գործնական բառարան մը: Աշխատակցած էր հայ մամուլին եւ 1964 -- 1967 խմբագրած «Բազմավէպ»ը: Ունի հրատարակութեան պատրաստ քանի մը անտիպ աշխատասիրութիւններ:

ՄՀԵՐ ՄԿՐՏՉԵԱՆ, հայկական դերասանական արուեստի խորհրդանիշներէն մին, բոլորին ծանօթ «Պաղտասար Աղբար»ը, կեանքին հրաժեշտ տուաւ Դեկտեմբեր 28-ին, Երեւան:

Տարօնցի ընտանիքի զաւակ, կուգար Լենինականէն (Գիւմրի), ուր ծնած էր 1930-ին: Աւարտած էր Երեւանի գեղարուեստա - թատերական Հիմնարկի դերասանական բաժինը (1956): Շուրջ 30 տարիներէ ի վեր մնայուն զարդն էր Երեւանի «Սունդուկեան» թատրոնին, սիրուած ու փնտռուած մեծ ու փոքր հանդիսատեսէն հաւասարապէս:

Դերասանական արուեստի բոլոր նրբութիւնները իւրացուցած այս մեծ արուեստագէտը հանրածանօթ դէմք մըն էր նաեւ Սփիւռքի մէջ, ուր հանդէս եկած է չատ յաճախ, մարմնաւորելով մասնաւորաբար Յ. Պարոնեանի «Պաղտասար Աղբար»ը, որ դրեթէ նոյնացած է այլեւս իր անունին:

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

Հալէպ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԻՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Ո՞Վ ԿԸ ՀՐԱՄԱՅԷ ՏԱՃԻԿՍՏԱՆԻ

Քաղաքական գետնի վրայ օրէ օր աւելի ակներեւ կը յայտնուի Ռուսաստանի նըպատակը՝ խորհրդային նախկին աշխարհը գլխաւորելու: Քիչ մը ամէն տեղ ծագած ցեղային կամ այլ բնոյթի կնճիռները, տնտեսական խաղաթուղթերը կ'օգտագործէ այդ նպատակին հասնելու համար: Ասիկա չի նշանակեր սակայն, թէ արբանեակ երկիրներու գլխաւորութեան մարմաջը նկատի ունի քաղաքականէն դուրս մնացած մարզերն ալ: Բնա՛ւ: Մոսկուա ամէն բան կ'ընէ տնտեսապէս կարելի եղածին չափ քիչ կապ ունենալու նորանկախ հանրապետութիւններուն հետ, ձըգելով զանոնք իրենց հսկայական խնդիրներուն հետ գլուխ գլխի:

Այս մտադրութիւնը սակայն դիւրին իրականացնելու յատկանիշներէն զուրկ է: Խորհրդային շրջանի մտայնութիւններէն ծնունդ առած կարգադրութիւններ եւ իրավիճակներ միութենական երկիրները կը շարունակեն լայն չափով Ռուսաստանէն առկախ պահել, տնտեսական մարզին մէջ:

Այս կացութեան ցայտուն մէկ օրինակն է Տաճիկիստանի պարագան որուն տարեկան պիւտճէին կէսը կը հայթայթուի Մոսկուայի կողմէ: Նախանիւթերը կ'արտածուին Ռուսաստան ու առանց ռուսական օժանդակութեան տաճիկ տնտեսութիւնը այն ձեւով որ կազմակերպուած է, չի կրնար կանգուն մնալ: Ասիկա մասամբ հետեւանք է խորհրդային այն կարգադրութեան որ երկրին աւանդական ամբողջ հողամշակութիւնը փճացուցած է, միայն բամպակի մշակումին տեղ տալու համար: Եւ ձեռք ձգուած այդ բամպակին չնչին մէկ մասը միայն հիւսուածեղէնի տեղական արտադրութեան մէջ գործածուած է: Տաճիկիստան ունի նաեւ ալիւմինիումի գործատուն մը որ սակայն չի կրնար աւարտուն արտադրութիւն տալ. կիսաւարտ ապրանքը պէտք է այլ հանրապետութեան մը փոխադրուի, որպէսզի վերջնական ձեւ ստանայ: Երկիրը չունի նաեւ պէտք եղած որակաւոր մասնագէտները որպէսզի գործատուները պատշաճեցնեն ներկայի պայմաններուն:

Տաճիկիստանը որ ստալինեան յօրինումի արդիւնք երկիր մըն է, կարելի չէ նկատել միաձոյլ. զանազան հատուածներ միաշաղախուած չեն ու քաղաքացիական պատերազմը անոնց փոխադարձ հակամարտութեան հետեւանք է:

Արեւելեան մասը եւ կեդրոնը լեռնային շրջան մըն են ուրկէ Ստալին վտարած է բնակչութիւնը, զայն պարտադրելով տափաստանի քաղաքները գաղթել: Ներկայի ձգտուած կացութեան պատճառներէն մէկը նախկին այս լեռնայիններուն եւ երկրին հարաւային մասի բնակիչներուն մնայուն անհամաձայնութիւնն է: Երկրորդ պատճառ մըն է տնտեսական անհաւասարակշռութիւնը հարաւի եւ հիւսիսի միջեւ: Հիւսիսը ճարտարարուեստական շրջան է, մօտ Ուզբէկստանին. տեղացիները ուզբէկերէն կը խօսին ու մօտիկ կը զգան ռուսական ապրելակերպին: Իսկ մնացեալ շրջանները պահած են իրենց ազգային աւանդութիւնները: Ասիկա կը նշանակէ թէ նոր քաղաքներէն շատը արուեստական քաղաքներ են, մինչեւ իսկ մայրաքաղաքը՝ Դուշանբէն. այդ անունը կը նշանակէ Երկուշաբթի եւ կուգայ այն շուկայէն որ այդ օրը տեղի կ'ունենար ներկայի քաղաքին տեղը գտնուող գիւղին մէջ: Ամէն անգամ որ կացութիւնը կը լարուի հոն, բնակիչներու մեծ մասը որ 20 - 30-ական թուականներուն եկած է գիւղերէն, կը քաշուի իր բնավայրը, կիսով պարապ քաղաք մը ձգելով իր ետին: Միւս կողմէ, կայ նաեւ խորհրդային շրջանին մշակուած ազգային զգացումներու պատնէշ կանգնող վերաբերումին արդիւնքը: Տաճիկներու մեծ մասը իր երկրէն աւելի կապուած է ծննդավայրին: Կան շրջաններ որոնց բնակչութիւնը մեծ մասով սիւննի է, ուրիշներ շիի: Հարաւային շրջանը մշակոյթով աւելի մօտ է Աֆղանիստանին: Արդէն, քաղաքացիական պատերազմին սկիզբէն ի վեր Տաճիկներէ շատեր ապաստանած են Աֆղանիստան ու մեծ հաւանականութեամբ հոն ալ կը մնան: Կարգ մը շրջաններու մէջ զգալի է Ուզբեկստանի ազդեցութիւնը եւ զաղտնիք չեն անոր դերիշխանութեան նկրտումները:

Անկախութենէն ետք Թուրքիա որոշ ձեռնարկներ կատարեց մօտիկութիւն հաստատելու համար: Սակայն երկու կողմն ալ մեծ փափաք չարտայայտեց այս ուղղութեամբ: Թուրք գործի մարդիկ երկրին անկայունութենէն խրտչած, խուսափեցան ներդրումներէ. կայ նաեւ լեզուի հարցը. Տաճիկները պարսկախօս են, իսկ Թուրքերը կը նախընտրեն գործ ունենալ Թրքախօս հանրապետութիւններու հետ: Իրանն է որ աշխոյժ գործունէութիւն կը տանի Տաճիկիստանի հետ: Տաճիկներու համար Իրան պարսկական քաղաքակրթութեան կեդրոնն է: Այսուհանդերձ, դժուար է որ Իրան ազդեցութեան լայն գօտի մը յաջողի ստեղծել Տաճիկիստանի մէջ, որովհետեւ զուրկ է նիւթական անհրաժեշտ միջոցներէն:

Պարզուած այս պատկերին մէջ ամէնէն ազդեցիկ իշխանութիւնը կը մնայ Մոսկուան որուն ձեռքը կը գտնուին - գոնէ առ այժմ - երկրին սանձերը:

ՔԱՂՀԱՆ

PUBLICATIONS REÇUES

UNITED STATES
OFFICIAL DOCUMENTS
ON THE
ARMENIAN GENOCIDE

Compiled and introduced by
ARA SARAFIAN

Volume I : The Lower Euphrates

Armenian Review, Watertown (Mass.).
1993.

«ՎԵՆՍԷՆԻ ԱՆՏԱՌԸ» ԵՒ ԱՔՍՈՐԻ ՆՈՒԱՃՈՒՄԸ

Յունուար 27, Հինգշաբթի երեկոյեան այս խորագիրով գրականասուլիս մը տեղի ունեցաւ Փարիզի Փիլիսոփայութեան միջազգային քոլէճին մէկ սրահին մէջ, կազմակերպութեամբ՝ այս հաստատութեան եւ «Ֆրանքօ-Հայկական զօրակցութեան»: Երեկոյթը ծրագրուած էր Նիկողոս Սարաֆեանի «Վենսէնի Անտառը» հատորին ֆրանսերէն հրատարակութեան առիթով: Երեկոյթին մասնակցելու հրաւիրուած էին Ժանին Ալթունեան, Գրիգոր Պըլտեան եւ Մարկ. Նշանեան:

Ողջոյնի խօսք ըսելէ ետք, Ժեռար Մալխասեան ներկայացուց երեկոյթին մասնակից դէմքերը, հակիրճ ծանօթացում մըն ալ ընելով Անահիտ Տէրզեանի կողմէ ֆրանսերէնի թարգմանուած հատորին: Անոր մէջ մատնանշեց ամբողջ ազգի մը ենթարկուած տառապանքն ու աքոր արդիւնքը որ արեւմուտքին հետ առաջին շփումը եղաւ:

Նիկողոս Սարաֆեան գրագէտին կենսագրականը ներկայացուց Գ. Պըլտեան, մէջբերելով նաեւ դրուագներ անոր հետ իր բարեկամութեան օրերէն:

Ապա, Ժանին Ալթունեան շատ խոր ու մեծապէս հետաքրքրական վերլուծումով մը որ սեւեռեցաւ «Վենսէնի Անտառ»ին. հոն գտաւ աքսորին ծանօթ ժխտականներուն հետ, յատկապէս մշակոյթի եւ հայրենիքի փոխանցումներուն խզումին, անոր նուաճումն ալ: Ան բազմաթիւ մէջբերումներով ունկնդիրները ուղղակի հաղորդակցութեան մէջ դրաւ Սարաֆեանի արձակին հետ, տալով բնագիրէն յատկանշական մասեր:

Ապա Մ. Նշանեան որ նոյնպէս քիչերէն մէկը եղած է Ն. Սարաֆեանի հետ յարաբերութիւն պահած անուններէն ու տորագրած է ֆրանսերէն թարգմանութեան յառաջաբանը, խօսեցաւ Ա. Տէրզեանի թարգմանչական աշխատանքին փուլերուն, դժուարութիւններուն մասին որոնց մօտէն հետեւած էր ինք:

Երեկոյթին վերջին մասը յատկացուեցաւ հարցումներու որոնց որակն ու չօչափած կէտերը աւելցուցին նիւթին ու յատկապէս Ժ. Ալթունեանի դասախօսութեան առթած հմայքը:

«Վենսէնի Անտառը» առանցքը եղաւ երեկոյթի մը որուն համար իր բովանդակ իմաստով կը զօրէ այլեւս մաշած այն տարազը թէ ներկաները մեծապէս բաւարարուած, ակամայ բաժնուեցան սրահէն:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՇՐՋԱՊՏՈՅՏ

ԹԱՒՐԻԶ

Թաւրիզ քաղաքը կը գտնուի Իրանի հիւսիս - արեւմուտքը, Աճիչա գետի հովիտին մէջ:

Հայերու Թաւրիզ հաստատման սկզբնական թուականին մասին ստոյգ տեղեկութիւններ չկան: Ծանօթ է սակայն, որ սելճուք նուաճողները հազարաւոր Հայեր գերեվարած եւ բնակեցուցած են Թաւրիզի մէջ:

Եւրոպացի ճանապարհորդներ Մարքօ Փոլօն (1271), Կոնսալէսը (1403), Կանտարինին (1474) կը վկայեն, որ ԺԳ. - ԺԵ. դարերուն Թաւրիզի մէջ կային մեծ թիւով հարուստ Հայեր:

1334-ին գրուած Թաւրիզեան ձեռագիրի մը յիշատակարանին մէջ յիշուած է երկու եկեղեցի՝ Ս. Սարգիս եւ Ս. Աստուածածին: 1345-ին գրուած հայկական մէկ այլ ձեռագիրի յիշատակարան Թաւրիզը կը համարի ոչ միայն Պարսիկներու, այլեւ Հայերու մայրաքաղաք:

Թաւրիզի Հայոց թիւը բազմացած կամ նուազած է, Իրանի մէջ տեղի ունեցող քաղաքական իրադարձութիւններուն համեմատ:

1830-ին, Թաւրիզի մէջ կար ընդամէնը 40 տուն հայ:

ԺԹ. դարու երկրորդ կիսուն, Իրանի կառավարութիւնը մեղմելով երկրին տնտեսական եւ քաղաքական շահերէն, որոշ արտօնութիւններ շնորհեց Իրանահայութեան: Թաւրիզահայ համայնքը իր կարգին օգտուեցաւ այդ արտօնութիւններէն:

ԺԹ. դարու վերջաւորութեան եւ քսաներորդ դարու սկիզբը, Թաւրիզի հայ բնակչութեան թիւը հասած էր 5500-ի:

1946-ին, զգալի թիւով Հայեր Թաւրիզէն ներգաղթեցին Հայաստան: 1977-ին, Թաւրիզի մէջ կը բնակէին շուրջ վեց հազար Հայեր, որոնք գլխաւորաբար կը բնակէին Ղալա եւ Լիլաւա թաղերուն մէջ:

Թաւրիզի հայկական առաջին դպրոցները գործած են 1670-ին: 1852-ին բացուած է Ներսիսեան դպրոցը, 1875-ին՝ Հայկազեանը, 1879-ին՝ աղջկանց երկու դպրոցները, որոնք կոչուեցան Աննայեան՝ 1886-էն սկսեալ: Կան նաեւ կաթողիկէ եւ աւետարանական դպրոցներ:

Թաւրիզի հայկական առաջին տպարանը հիմնուեցաւ 1889-ին: Հայերէն առաջին թերթը՝ «Գործ», լոյս տեսաւ 1903-ին:

Թաւրիզեցի էր պատմիչ Առաքել Դաւրիժեցին:

ԱՌԱՔԵԼ ԴԱՒՐԻԺԵՑԻ

Հայ անուանի պատմիչ Առաքել Դաւրիժեցի ծնած է Թաւրիզ (Թաւրէժ) քաղաքը:

Էջմիածինի մէջ, աշակերտած է Փիլիպոս Աղբակեցի Կաթողիկոսին, անկէ ընդունած՝ վարդապետական աստիճան:

1636-ին եղած է Յովհաննավանքի վանահայր:

1651-ին, Կաթողիկոսին առաջարկով սկսած է շարադրել իր «Պատմութիւնը», զոր աւարտած է 1662-ին: Գիրքին մէջ նկարագրուած է հայ ժողովուրդին 1602 - 1662-ի քաղաքական դրութիւնը: Գործը արժէքաւոր տեղեկութիւններ կը պարունակէ Թուրք - պարսկական պատերազմներուն, Հայաստանը հարուածող սովին, գաղթականութեան, Լեհաստանի հայ գաղութին, ինչպէս նաեւ ժամանակի գրական եւ մշակութային հայ ականաւոր գործիչներուն մասին:

Քաղեց՝

Շ. ՄԱԽՍԱՊԱԼԵԱՆ

ԵՐԵՒԱԿԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒԺԸ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ալպէր Այնշթայն առենօք ըսած էր որ «Երեւակայութեան ուժը գիտութենէն աւելի կարեւոր է»: Առաջին անկարկով այս խօսքը անտրամաբանական կամ անընդունելի կը թուի: Բայց մարդ քիչ մը պէտք է մտածէ այդ մասին, քանի որ աշխարհի ամէնէն խելացի ու գիտնական մարդն է, որ ըսած է զայն: Այնշթայն մեծ յեղաշրջումի ենթարկած էր իրմէ առաջ գոյութիւն ունեցող Նիւթընեան ֆիզիքը եւ այդ գիտութեան վրայ աւելցուցած էր խնդիրներ, որոնց մասին ո՛չ մէկը մտածած էր մինչեւ այդ օր: Գիտութիւնն ու ծանօթութիւնը շատ կարեւոր բաներ էին Այնշթայնի համար, բայց ահա մեծ գիտնականը երեւակայութեան ուժը գերիվեր կը նկատէր գիտութեան:

Գիտենք, որ բնութիւնը մարդուն համար ժխտական ուժերով լեցուն է: Ցուրտը կը սառեցնէ, արեւը կ'այրէ, ջուրը խեղդամահ կ'ընէ, կայծակը մարդ կը սպաննէ: Բնութիւնը լեցուն է վնասակար մանրէներով: Եւ դեռ ինչեր: Ջուրերը կ'ողողեն ու քարուքանդ կ'ընեն քաղաքները, անտառները կը հրկիզուին: Մարդոց դիմաց լեռները անյաղթահարելի արգելքներ կը ստեղծեն: Սովը, անճրեւի պակասը, ինչ ինչ նեղութիւններ պատճառ կը դառնան որ մարդիկ թշնամանան իրարու, կռուին մէկզմէկու հետ: Այսպէս, մարդիկ, փոխանակ բնութեան ուժերուն դէմ պայքարելու, յաճախ կը պայքարին իրարու դէմ: Այսքան ժխտական պայմաններու մէջ է, որ կ'ապրի մարդը, հակառակ որ ո՛չ անասունի մը նման ճանկող թաթ ունի, ոչ մուշտակ, ոչ ուժեղ սրունքներ, ոչ ալ արծիւի մը չափ սուր տեսողութիւն:

Ինչպիսի հրաշքով մըն է որ մարդը միլիոնաւոր տարիներէ ի վեր իր կեանքը կը շարունակէ այսքան ժխտական տուեալներու դէմ պայքարելով: Պատասխանը յայտնի է: Շնորհիւ իր խելքին է որ մարդը կրցած է գոյատեւել: Բայց մարդը իր խելքը կրցաւ գործածել հազարաւոր, հարիւր - հազարաւոր տարիներ ջանք վատնելով: Ի վերջոյ այդ խելքը մարդուն քով ստեղծեց այնպիսի կարիքներ, որոնք ուրիշ կենդանիներու քով չկան: Մարդը հիմա կ'ապրի իր այդ կարիքները ապահովելու: Եւ ի վերջոյ սորվեցաւ որ աշխարհի վրայ իր ամէնէն մեծ օգնականն է իր խելքը: Այդ խելքին շնորհիւ կրցաւ բնութեան բոլոր ժխտական տարրերը դրական տարրերու փոխակերպել, իրեն օգտին գործածել: Լեռնարնակ ձին, եզը, փիղը, այծը, եւ տակաւին ինչ ինչ անասունները կրցաւ իր հակակշռին տակ առնել:

Ահաւասիկ ժխտական տարրերը դրական տարրերու փոխակերպելու գործը կը կոչուի քաղաքակրթութիւն: Քաղաքակրթութեան շնորհիւ մարդ կրցաւ ինքզինք յարմարցնել բնութեան բոլոր դժուարութիւններուն եւ ապահովել գոյատեւման պայմանները:

Այսպէս է, որ մարդը ջուրերու ողողումը կրցաւ մեկուսացնել ամբարտակ կառուցանելով, մարդոց միջեւ անհասկացողութիւնը հարթելու համար ստեղծեց լեզուն, հեռաւոր տեղ մը երթալու համար կարգաւ սկսաւ գործածել ձին, կառքը, սաւառնակը:

Այս բոլորը ի՞նչպէս իրագործուեցան: Պարզապէս մարդուն երեւակայելու ուժին շնորհիւ:

Առաջին մարդը երբ տեսաւ դաշտերուն ու լեռներուն վրայ պտուղներն ու բանջարեղէնները, հասկցաւ որ կարելի չէր զանոնք այդ վիճակով ուտել: Իր երեւակայութիւնը աշխատցուց եւ միջոցներ փնտռեց զանոնք ուտելու համար: Ի՞նչպէս ջնջել այս կամ այն հում բանջարեղէնին անպատեհութիւնը, ի՞նչը ի՞նչպէս ուտել, ի՞նչի վրայ ի՞նչ աւելցնել, եւլն.: Այս բոլորը գտաւ երեւակայութեան ուժով:

Գիտութիւնը այսպէս մեզի նոր տուեալներ կը շահեցնէ: Մարդուն երեւակայութեան ուժն է որ կարելի կը դարձնէ գիտութիւնները իրարու միացնել ու անոնցմէ նոր գիտութիւններ ստեղծել: Երկու թիւերը անջատ անջատ կրնանք ճանչնալ, բայց զանոնք գումարելով նոր թիւ մը կրնանք ստեղծել:

Փայտին, ծառին յատկութիւնները կրնանք գիտնալ, բայց երեւակայութեան ուժն է, որ անոնցմով մեզի տուն շինել կու տայ: Քարին յատկութիւնները կրնանք գիտնալ, բայց դարձեալ երեւակայութեան ուժն է, որ մեզի քարի շնորհիւ երկյարկանի շէնք շինել կու տայ:

Եգիպտոսի բուրգերը մեզի այս մասին բաւական գաղափար կու տան: Քարը քարի վրայ դնել մեծ կարողութիւն չի պահանջեր, բայց կարեւորն է երեւակայել ու աչքի առջեւ ունենալ թէ այդ բուրգը ինչպիսի միջանցքներ ու սենեակներ պիտի ունենայ իր մէջ:

Մարդոց միջեւ կան անշուշտ արտակարգ երեւակայութեան տէր բացառիկ դէմքեր, որոնց հանճարին կը պարտինք ինչ ինչ յուշկոթողներ, մզկիթներ, եկեղեցիներ, պալատներ, եւայլն, որոնք արդիւնք են ընդհանրապէս մէկ հոգիի երեւակայութեան:

Այո, յայտնի է ուրեմն որ գիտութիւնը շատ կարեւոր է, բայց աւելի կարեւոր է գիտութեան տուեալները իրարու միացնել ու անոնցմէ նոր տուեալներ ստեղծել: Ամէն մարդ գիտէ թէ ի՞նչպիսի համ մը եւ յատկութիւն մը ունին եղակը, շաքարը, ջուրը, սալորը, եւայլն: Ասիկա գիտութիւն է, կամ գիտելիք: Բայց զանոնք իրարու միացնել ու անոնցմով անոյշ պատրաստել, այս մէկը ահաւասիկ երեւակայութեան արդիւնք է:

Քաղաքակրթութեան մէջ բազկի ուժը կարեւոր է անշուշտ, բայց երկրորդական կը մնայ: Առաջնակարգ ուժը երեւակայութեան ու մտածումի ուժն է: Հաւաքականութիւնը այնքան կը յառաջդիմէ, որքան իր ծոցին մէջ ունի երեւակայելու ու նոր միացումներ ստեղծելու կարող անհատներ:

«Սուրբ Փրկիչ»

ԱՆԱՅԻՍ
ԵՒՓԻՄԷ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ
(1872 -- 1950)

ՅՈՒՇԵՐՍ

Դժբախտաբար օրէորդ Քարա - Բէհեա բոլորովին աղուական մթնոլորտի մէջ վարժուած, պայմանադրականութիւններու երկրպագու, չէ կրցած ըմբռնել անոր վարուելակերպը, անոր սովորականէն տարբեր կերպով հասկնալը ընկերային կեանք բռնածը, անոր խրոխտ հոգիին արհամարհանքը, եւ խզուած է նշանախօսութիւնը:

Ո՛չ մին, ոչ միւս ամուսնացած են:

Մինչեւ իր Փարիզ աքսորուիլը, Գ. Օտեան իր ամուրի քրոջ, Օր. Եւփիմէ Օտեանին հետ ապրած է. մարգարիտը քոյրերուն:

Փէր - Լաշէզի գերեզմանատան մէջ է իր դամբարանը, պարզ մարմարէ, չիրմաքարին վրայ արձանագրուած.

Գրիգոր Օտեան, հայ մեծ ազգասէր մը:

... Պէօյիւք - Տէրէն արթնցուց այս յիշատակները, տակաւ հեռացող:

Այն հիասքանչ քարափէն, այն մեծաշուք փիացայէն ի՞նչ մնացած է, մոխի՛ր: Հրդեհը լափած է եալըներուն մեծ մասը, եւ նորեր չեն կառուցուած ու Վոսփորի կապոյտ ջուրերուն վրայ, փոխանակ երկու թիւով թեթեւ, երազ տուող եալըներուն, կը գոռան անընդհատ խոպոտ մօթէօրները մավունաներուն:

**

Գիւղագնացութենէն երբ վերադարձանք, Գատը - Գիւղը կարծես նոյնը չէր. միջավայրը աւելի սեղմուած էր, ընդհանուր անհանդստութիւն մը կը տիրէր մթնոլորտին մէջ:

Աշունը անձրեւոտ էր եւ տխուր: Վոսփորի արշալոյսները եւ Ուչա- Տէպէին արծաթազօծ ամպերը, աղուոր հեռապատկերի մը պէս երբեմն կուգային կ'անցնէին աչքիս առջեւէն:

Ու հասաւ ձմեռը իր տրտում, լալկան օրերով եւ անվերջանալի երեկոներովը, ուր մութը, սուլերները կը վազեն կուզան հազիւ յետմիջօրէ եղած:

Ես ընդհանրապէս իմ խաղաղիկ տանս մէջ, երբ ամէն մարդ քնանար, հաճոյքով կ'աշխատէի եւ ժամերս կ'անցնէին դիւրաւ:

Գատը - Գիւղի մէջ զուարճութիւնները չէին վխտար: Հայկական ամէն բան արգիլուած էր. երբեմն Թուրքերէն թատրոն, քիչ շատ ձանձրանալի:

Բնակչութիւնը խումբերու բաժնուած, իւրաքանչիւր ոք կը զուարճանար իր ըմբռնած կամ կարելի եղած կերպով:

Հոս թղթախաղ, հոն բամբասանք, անդին միմիայն կերուխում:

Մենք ետ ունէինք մեր պզտիկ խումբը, քանի մը ընտանիք, մտերիմ մթնոլորտ, ուր առանց յետին մտքի կամ խծբծանքի, անկեղծօրէն կը տեսնուէինք: Երբեմն ալ երաժշտութիւն ընելով:

Մեծագոյն վայելք մը ունէի սակայն ես. այն էր՝ Փարիզէն կամ Վիէննայէն թատերախումբեր, մեծ արուեստագէտներ կուգային Պոլիս, թէեւ ցնցառաբար, Բերա, Փըթի - Շանի թատրոնը: Ռուսինի կամ Քորնէյլի գմայլելի տողերը, արտասանուած Տիկին Սիւլվէնէ մը, վճիտ աղբիւրի մը ջուրին պէս ծարաւած հոգին զովացնող, կամ սրամիտ Ռէժանին անմրցելի խաղարկութիւնը, ինչպէս նաեւ վիէննական թեթեւ երաժշտութիւնը, որ թիթեռնիկի մը նման շրթնէ շուրթ կը թեւածէ, ինծի համար ճշմարիտ փոխարինութիւն մըն էին Գատը - Գիւղի ցամաքութիւններուն:

Սակայն, ամէն բանի վրայ ծանր կը ճնշէր կապարանման մթնոլորտը, զոր բռնակալութիւն մը միայն կրնայ ստեղծել: Օրէ օր զգալիօրէն կ'աւելնար մշտատեւ անձկութիւն մը սրտերուն մէջ: Դըրան զանգակին անժամանակ զարնուիլը մեծ դժբախտութեան մը գոյժը ենթադրել կուտար: Կարծես պայթելու մօտ փոթորիկի մը պահուն, բաց ծովի մը վրայ դիւրաբեկ նաւակով մը կը ճամբորդէինք: Համիտն ու զինքը շրջապատողները դժոխային ոգիներու պէս կը սարսափեցնէին մեզ. անոնց պատկերը, անոնց արարքները ահարկու սպառնալիքներով բեռնաւոր էին:

Ամբողջ Պոլիսը, Թուրք թէ՝ Հայ, կը նախազգար թէ հնար պիտի չըլլար այլեւս այդպէս շարունակել, թէ՝ բան մը պիտի պատահէր անխուսափելիօրէն:

Տարիները դանդաղ կ'անցնէին որպէս անախորժ տեսիլքներ:

(Շար. 41)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իրենց քրոջ՝ Արմէն Զապէլ Օհանեանի (ծնեալ՝ Ափրիկեան) թարմ յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ափրիկեան 400 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին :

UGAB - PARIS

CONFÉRENCE

Troisième volet du cycle de conférences

proposé par le

Comité de Paris de l'U.G.A.B.

ANI,
capitale arménienne
du Moyen-Age

Conférence - projection

avec le Dr. JEAN-MICHEL THIERRY
Historien de l'Art,
Attaché à Paris I - Sorbonne,
membre du Comité de Sauvegarde d'Ani

le Vendredi 11 Février à 20 h 30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Entrée : 10 F.
Etudiants : entrée libre.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. -- Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի 79-րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը՝ Մարտ 20-ին Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ, Կիրակի, ժամը 13-ին ճաշով :

(Շար. Ա. էջէն)

կառուցանուին նաեւ բաղնիքներ եւ զբօսարաններ :

⁂

«ԷՐԵԲՈՒՆԻ» ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑՈՒՄԸ

Կեդրոնական հիւանդութեանց մասնայատուկ Երեւանի «Էրեբունի» հիւանդանոցի տնօրէնուհի Մարինէ Սահակեան «Նոյեան Տապան»ին յայտնած է, որ իրենց կեդրոնը դիմած 7.000 կիներու շուրջ 40%-ը կը տառապի ամլութենէ : Խորհրդային օրերէն նախատեսուած եւ 1993-ին կնքուած համաձայնութեամբ մը հիւանդանոցը արժանացած է ամերիկեան կառավարութեան օժանդակութեան այն ծրագրին որ կը նախատեսէր ապահովել բժշկական կեդրոնին թէ՛ գիտական ղեկավարութիւնը եւ թէ՛ սարքաւորումներն ու դեղօրայքը : Շնորհիւ այս կարգադրութեան հիւանդանոցին գիտական կազմը կը գործէ Հարվըրտ համալսարանի համագործակցութեամբ :

❦

ՆՊԱՍՏՆԵՐ՝ ԱՐԿԱԾՆԵՐՈՒ ԶՈՀԵՐՈՒ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐՈՒՆ

Կառավարութեան Յունուար 28-ի որոշումով նպաստներ կը յատկացուին Նոյ. 18-ին Թումանեան - Կոբեր հատուածին մէջ պատահած ելեկտրաքարշերու արկածին եւ Դեկտ. 26-ին Կրասնոդար - Գիւմրի գիծը ապահովող օդանաւի արկածին զոհ գացածներու ընտանիքներուն : Իւրաքանչիւր մեռեալի համար որոշուած է 1500 Դրամի նպաստ մը, նաեւ թաղման կարգի ծախքերուն հատուցումը : Որոշումներ տրուած են նաեւ թոշակառուներու եւ հաշմանդամներու փոքր-էգներու վերաբերեալ :

❦

ՎԱՆԱՁՈՐԻ ԱԼԻՒՐԱՂԱՑԸ

Վանաձորի արեւմտեան մուտքին սկսած է գործել օրական 60 թոն տարողութեամբ ալիւրաղաց մը : Ան կը սպասարկէ նաեւ հիւսիսային շրջաններու բնակչութեան : Կը նախատեսուի կրկնապատկել տարողութիւնը :

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՕԾՈՒՄ ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ ՀԱՅՈՑ ՆՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւնը ի գիտութիւն եւ յուրախութիւն կը յայտնէ շրջանի հաւատացեալներուն որ Լա Սիոթա քաղաքի Հայոց նոր եկեղեցւոյ օծումը տեղի պիտի ունենայ՝ Կիրակի, Փետրուար 13, ժամը 9.30-ին, ձեռամբ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆԻ
Կաթողիկոսական Պատուիրակի
Փոխանորդ Հարաւային Ֆրանսայի

Աւընթերակայութեամբ՝
ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՅ. ՆԱՃԱՐԵԱՆԻ

Պատարագը կ'երգէ՝
Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը
Ղեկավարութեամբ՝
Պր. Խաչիկ Երլմազեանի

Յաւարտ պատարագի տեղի պիտի ունենայ հացկերոյթ, «Լ'էօվրը տը լա Ժէօնէս» սրահին մէջ - Պլտ. Միշըլէ, Լա Սիոթա - Անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ այս ճաշին հաճին հեռաձայնել. -

Մարսէյլ. - 91 - 77 - 84 - 70
Լա Սիոթա. - 42 - 08 - 24 - 57

LE FONDS ARMENIEN DE FRANCE
et
les Associations arméniennes de Asnières, Bois Colombes, Colombes et Courbevoie
vous invitent à une

REUNION D'INFORMATION ET DE DEBAT

avec
Bédros TERZIAN
Président du Fonds Arménien de France

qui exposera
LA SITUATION ENERGETIQUE DE L'ARMENIE
ET LES PERSPECTIVES D'AVENIR
et répondra aux questions de l'assistance

Diaporama commenté sur
le projet de Gazoduc Iran — Arménie

Le Lundi 14 Février à 20 h 30
à la Salle Robert Lavergne
11, rue Robert Lavergne
(derrière Darty, Quatre routes)
92600 Asnières

L'ASSOCIATION ARMÉNIENNE D'AIDE SOCIALE

77, RUE LAFAYETTE
75009 PARIS
TEL. : 48. 78. 02. 99

RECHERCHE
GOUVERNANTE
POUR MAISON DE RETRAITE
Région Parisienne
Langues parlées FRANÇAIS/ARMENIEN
POSTE A RESPONSABILITE.
Pour toute information :
S'adresser au Siège tous les jours de 14h à 18h30.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Սէն - Ժերմի Զ. Շանթ մասնաճիւղին եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները. -

Ընկերուհի Հայկուհի Շալճեանի մահուան տարելիցի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Շալճեան ընտանիք, Պերճար Պօյաճեան 250-ական Ֆր., Օր. Վարդուհի Պօյաճեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ս. Ճանիկեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Ճանիկեան, Տիկին Իօժէնի Յովսէփեան 100-ական Ֆր., Օր. Մարի Պէրպէրեան 150 Ֆր. (Օփերասիոն Արմէնի) :

Ագապի Մակարեանի թաղման առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Ռընէ Տէր - Կարապետեան 100 Ֆր. :

Ժագլին Պօղոսեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Պետրոս Գաճոյեան 100 Ֆր. :

Տիկին Դարեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Ժաք Պիլլիա 200 Ֆր. :

Ծննդեան առթիւ՝ Գրէկուար Եաղըր 200 Ֆրանք, Տիկին Մեժան - Պետրոս Եաղըր, Իսահակ Պիրկէն 100-ական Ֆր. :

Վարչութիւնս խորին շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՓԱՐԻԶ

ԹԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ԸՆԹՐԻՔ

Վարդանանց տօնին առիթով Հինգշաբթի, Փետրուար 10-ին երեկոյեան ժամը 20.30-ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, կ'արտասանէ՝
ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Հասցէ. -
17, rue Bleue, 75009 Paris

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
42 - 40 - 22 - 74
Թիւին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Նոր տարուան եւ Սուրբ Ծնունդի առթիւ կատարուած խըղճի հետեւեալ նուէրները. -

Տէր եւ Տիկին Մանուկեան 100, Տիկին Փարիս Արիսեան 150, Օր. Վիրժինի Ասատուրեան 200, Տէր եւ Տիկին Միհրան Տէրտէրեան 200, Պր. Արամ Աչճեան 150, Տիկին Սիւզան Կիւմրիւքճեան 200, Տիկին Վարդուհի Պաղտասարեան 100, Տէր եւ Տիկին Անթուան Քէչիչեան 100, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Ճանտան 150, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Թորոսեան 200, Պր. Ժագ Յովսէփեան 100, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Համբարձումեան 500 Ֆր., Տիկին Արեգնազ Գըպըլեան 50, Պր. Վիգէն Տէր - Ղուկասեան 200, Տէր եւ Տիկին Հայկիկ Մէթէլեան 100, Պր. Յարութիւն Տէր - Օհաննէսեան 50, Տիկին Մկրտիչեան 200, Տէր եւ Տիկին Փարամ Իշխանեան 300, Տիկին Տընիզ Նիքոլայիտիս 12.000, Պր. Մկրտիչ Հէքիմեան 100, Տիկին Ռոզ Սէֆէրեան 500, Տէր եւ Տիկին Ժան Օհանեան 150, Տէր եւ Տիկին Անտրէ Զալմանեան 200, Տիկին Իօժէնի Շաղուկեան 150, Տէր եւ Տիկին Հայկ Մելքոնեան 1000, Տիկին Մարի Հայթայեան 200, Տիկին Ագնէս Քէօսէյեան 50, Տէր եւ Տիկին Համազասպ Մումճեան 1000, Օր. Ժաննի Նիկողոսեան 100, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Պէնլեան 150, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Սաղճեան 300, Տիկին Հանրի Ֆուժըրոււ 100, Պր. Պօղոս Ֆէսճեան 100, Տիկին Էտուար Գերկոյեան 200, Տիկին Ռոզէթ Թորոսեանթէրեան 200, Պր. Գլօտ Գափամաճեան 100, Տէր եւ Տիկին Ժան Յարութիւնեան 200, Տիկին Ժ. Տէր - Սարգիսեան 250, Պր. Սամուէլ Տէմիրճեան 300, Տէր եւ Տիկին Մաքս Սահաթճեան 1000, Պր. Միշէլ Յակոբեան 1000, Պր. Գրէկուար Ագար 500, Տէր եւ Տիկին Դանիէլ Դերձակեան 200, Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Պագըրճեան 500, Տէր եւ Տիկին Միհրան Նոտարեան 100, Տէր եւ Տիկին Միհրան Անաչայ 100, Տիկին Նուարդ Աղապէյեան 200, Տիկին Արտաշէս Քարտաշեան 100, Պր. Կարապետ Թապագեան 1000, Տէր եւ Տիկին Կ. Նազգաշեան 600, Տիկին Ագնիւ Անդրէասեան 300, Օր. Աննիկ Քէօլէեան 1000, Տիկին Էլիզապէթ Գոչեան 200, Պր. Արամ Խաչատուրեան 400, Տիկին Մարի Պօղոսեան 500, Պր. Ժան Պօղոսեան 100, Օր. Ֆրանսուազ Նահապետեան 300, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Ասատուրեան 200, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Կիւլէր 200, Տէր եւ Տիկին Արշակ Բազումեան 500, Տէր եւ Տիկին Ժեռար Զալոյեան 200, Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Օհաննէսեան 200, Տիկին Աննիկ Թէհրիլճեան 100, Տէր եւ Տիկին Փանոս Նիկողոսեան 200, Ժ.Ի.Պ.Է Ընկերութիւն 300, Տէր եւ Տիկին Կ. Կարապետեան 200, Պր. Սիմոն Քէօսէյեան 150, Տէր եւ Տիկին Մ. Ճերանեան 300, Պր. Ժան Սարաֆեան 200, Պր. Արման Մովսէսեան 1000, Պր. Ժան Թորոսեան 100, Տէր եւ Տիկին Ալպէր Գասպարեան 300, Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Մարտիրոսեան 300, Տիկին Ի. Բարսեղեան 100, Տէր եւ Տիկին Գրէկուար Թուլլուեան 100, Տէր եւ Տիկին Իվ Մէնուզէ 200, Տիկին Իւլարեր Եաղուպեան 70, Տէր եւ Տիկին Ա. Ֆալք 100, Պր. Նուպար Եօնճալը 150, Պր. Էմանուէլ Փափազեան 100, Պր. Միշէլ Պեկրոսեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Միհրան Տատեան 500 Ֆր., Պր. Նուրհան Գաբրիէլեան 300 Ֆր., Պր. Կարապետ Խաչատուրեան 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ալպէր Փանոսեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Գարոյեան 300, Տէր եւ Տիկին Համչէրլի 100, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Ալեքսանեան 500, Տիկին Լիլեան Առաքելեան 100 Ֆր. :

(Շար.)

– ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ –

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի, Փետրուար 10, տօն է Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն Մերոց, 1036 վկայիցն, որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին (451 թուականին)՝ «վասն հաւատոյ եւ վասն հայրենեաց» :

Այսօր անուանակոչութեան տօնն է
ՎԱԶԳԷՆ Ա.
Սրբազնագոյն Կաթողիկոսին
Ամենայն Հայոց

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի :

Կը պատարագէ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Պետական արտօնութեամբ, այսօր, բոլոր Հայերը (դպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ, աշխատաւոր կամ այլ) կրնան բացակայիլ իրենց զբաղումներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւններուն համար :

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Հինգշաբթի, Փետրուար 10, տօն է Վարդանանց Զօրավարաց :

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի :

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Հինգշաբթի, Փետրուար 10

ՅԱՅՏԱԳԻՐ. -

Պատարագը ժամը 16-ին՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Կը նախագահէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ

Պատարագը կ'երգէ՝ ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Պր. Խաչիկ Երլմազեանի :

Պատարագի աւարտին՝ հանդիսութիւն Արծրունի Զրբաշեան հանդիսասրահին մէջ :

Այս առթիւ խօսք կ'առնէ Տօքթոր Փիէր Մաշոյեան :

Հիւրասիրութիւն՝ պատրաստուած Տիկնանց Յանձնախումբին կողմէ :

ՎԱԼԱՆՍ - Ս. ՍԱՀԱԿ
Rue de Cécile

Ս. ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Չորեքշաբթի, Փետրուար 9, առաւօտեան ժամը 10.30-ին Վարդանանքի տօնին առթիւ Վալանսի Ս. Սահակ Եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի Դաւիթեան եւ Կապոյտ Խաչ Վարժարաններու աշակերտութեան հաղորդութեան արարողութիւնը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սէն-Ժէրոմի «Զ. Շանթ» մասնաճիւղի վարչութիւնը խիստ կարեւոր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները Շաբաթ, Փետրուար 12, ժամը 14-ին, Թաղին եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, թէյասեղանի մը շուրջ :

⁂

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ չորս մասնաճիւղերու ընդհանուր ժողովը Շաբաթ, Փետր. 12, ժամը 14.30, Մարսէյլի Մշակոյթի Տան մէջ : Ընկերուհիներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Կարեւոր օրակարգ :

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 9
MERCREDI
9 FEVRIER
1994

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.258
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
69e ANNEE — N° 18.258

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԿԻՒՆԱԴԱ՞ՐՁ ՄԸ ԱՐՑԱԽԵԱՆ ՀԱՐՑԻՆ ՀԱՄԱՐ

Վերջին չորս մէկուկէս ամսուան ընթացքին սաստկացած բախումները ոչ հայկական լրատւութիւններուն ալ հետաքրքրութիւնը արթնցուցին արցախեան հարցին հանդէպ. տեղեկատուական ընդհանրապէս ժլատ տողերու հետ, հոս ու հոն, երեւցին նաեւ աւելի լայն ծաւալով թղթակցութիւններ: Ատոնց զուգահեռ, յայտնըւեցան հարցին կարգաւորութիւնը, խաղաղութեան մը հեռապատկերը նիւթ ունեցող կեցուածքներ:

Այս կեցուածքները աննախընթաց փուլ մը չեն նշեր. արցախեան ճգնաժամին զանազան շրջաններուն միշտ եղան խաղաղութեան ծրագիրներ ու նոյնիսկ փորձեր: Հայ-ազրպէյճանական հանդիպումներ, բանակցութիւններ, կամ միջազգային ատեաններու նախաձեռնութիւնները ու աւելի լուսանցքային գետնի վրայ՝ պատերազմին ամէն գնով վերջ տալու Ա. Բլէեանի կողմէ առաջարկուած քայլը եւայլն մինչեւ այսօր ոչ մէկ գործնական արդիւնքի յանգեցան:

Այսօր, հետաքրքրական զուգահեռով մը լուծումի ձգտում մը կը նշմարուի կրկին, այս անգամ երկու տարբեր մեկնակէտով. վերջին մէկ ամսուան ընթացքին ֆրանսական մամուլին մէջ այս նիւթով լոյս տեսան երեք գրութիւններ. առաջինը Ժան Քէհաեանի յօդուածն էր («Լիպերասիոն» Յունուար 6) որ հայկական կողմին համար որպէս անելէն ելքի ճար կ՚առաջարկէր ամէն բան - անցեալ, պատմութիւն, պահանջք - մէկդի դնել Անգարայի հետ կապ հաստատելու սիրոյն. այս կեցուածքին միակ ուշագրաւ կէտը այն էր որ կը յայտնուէր հայու մը կողմէ...: Յետոյ, Փետրուարի «Մոնտ տիփլոմաթիք»ը տեղ տուաւ Ժան Կեռասի աւելի ծաւալուն մէկ գրութեան ուր գրեթէ նոյն գաղափարն է որ կը յայտնուի: Պատերազմը քայքայած է Հայաստանի տնտեսութիւնը ու երկրին աճը կասեցուցած. ելքը լեզու գտնելն է Բաքուի հետ: Լրագրողը կը մէջբերէ նաեւ Բլէեանի եւ Սարգսեանի չորս տարի մը առաջուան նախաձեռնութիւնը, Բլէեանի Բաքու մեկնումին պարագան, եւայլն: Ֆրանսական մամուլին մէջ արցախեան խնդրին մասին երրորդ էջ մը լոյս տեսաւ Մ. Մարեանի ստորագրութեամբ («Լիպերասիոն», Փետրուար 2), որպէս պատասխան Ժ. Քէհաեանի գրութեան. հոն եւս խօսք կ՚ըլլայ փոխադարձ զիջումներու, ինչպէս՝ հողերէ նահանջ, երկկողմանի համակերպումներ եւայլն:

Ատոնց որպէս հայաստանեան զուգահեռ մը կը յայտնուի նախագահին նախկին խորհրդական Աշոտ Մանուչարեանի քայլը. ան խորհրդականի պաշտօնէն հրաժարելէ ամիսներ ետք կրկին յայտնուած է քաղաքական բեմին վրայ, խօսելով նոյնպէս խաղաղութեան հեռանկարի մը հաւանականութեան մասին. սակայն իր մօտ ոչ մէկ նախաքայլի պատուէր կայ. ան հաւանական կը նկատէ ընդունելի լուծումի մը համար պայմաններու յայտնութիւնը ու ընդհանուր միասնականութեան մը նպատակը կը հետապնդէ, առիթը չփախցնելու համար:

Այս քանի մը պարագաներուն անդրադարձը հարց տալու կը մղէ, թէ արդեօք անկիւնադարձի՞ մը հասած է արցախեան հարցը: Նման հանգրուանի մը հետաքրքրական է նշմարել երկու թեւերէ տրուած կեցուածքներուն տարբերութիւնը. Ա. Մանուչարեանի տրամաբանական քայլին քով, Ֆրանսական մամուլին մէջ լոյս տեսած գրութիւնները զիջումներու համակերպած կեցուածք մը կը մատնեն. դժուար է ըսել թէ անոնց նպատակը այս ուղղութեամբ հանրային կարծի՞ք պատրաստել է, թէ կը միտի այլ հասցէի մը որոշ բաներ ըսելու:

Ուրկէ ալ գայ Ղարաբաղցիին հաշւոյն տաք անկիւններէ զիջումներու տրամադիր այս կեցուածքին մղիչ ուժը, անկարելի է նկատի չունենալ, ինչպէս կը գրէ նաեւ Մ. Մարեան, թէ Անգարա իր դիրքորոշումէն նուազագոյն փոփոխութեան մը նշոյլն իսկ ցոյց չէ տուած մինչեւ այսօր, հակառակ հայկական կողմին որոշ փորձերուն. յետոյ, այս ուղղութեամբ բաւական պերճախօս է նաեւ նախագահ Ալիեւի մերժումը գոնէ հրադադարի մը հաստատումին ուղղութեամբ ռուսական վերջին միջնորդութեան: Ան յայտարարեց թէ ոչ մէկ զիջում կ՚ընդունի իր նախապայմանէն. Հայերը պէտք է հեռանան իրենց «գրաւած» շրջաններէն, հակառակ պարագային, իրենք վճռակամ են պատերազմով վերանուաճելու իրենց հողերը:

Երբ այս է իրականութիւնը, անոր գըրեթէ անտարբեր ու հետեւաբար՝ լուսանցքային ըլլալու դատապարտուած տեսակէտներ կը դառնան Ժ. Քէհաեանի ու Ժ. Կեռասի էջերը իրենց զարմացնող նըմանութեամբ. եւ խաղաղութեան լուրջի առնուելիք հեռանկարի մը համար կռիւներու յաջող ելքին հետ, կը մնայ սպասել Ա. Մանուչարեանի նախաձեռնութեան յետագայ փուլերուն:

Ա. Թ.

ՍԱՐԱՅԵՒՕ

ԺՈՂՈՎՆԵՐ, ՍԱԿԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԽԱՆԳԱՐՈՂ ՄԵՌԵԱԼՆԵՐ

Պրիւքսէլի մէջ, Եւրոպական Միութեան Արտաքին 12 նախարարները բաւական վիճաբանութիւններէ ետք է որ յանգեցան միացեալ յայտարարութեան մը, իբրեւ հետեւանք Ֆրանսայի եւ Մեծն - Բրիտանիոյ պնդումներուն: Ի՞նչ կ՚ըսէ այդ յայտարարութիւնը. -

«Եւրոպական Միութիւնը իր վրդովումը կ՚արտայայտէ ի տես այն նողկալի ոճրագործութիւններուն որոնք, կրկին, վերջին օրերս հարուածեցին Սարայեւոյի բնակչութիւնը: Ի մտի ունենալով ՄԱԿ-ի Ապահովութեան Խորհուրդի դիւանին բանաձեւերը, Ատլանտեան Ուխտի կրկնըւած որոշումները Յունուար 11-ի ժողովին եւ ՄԱԿ-ի ընդհ. քարտուղարին դիմումը, Խորհուրդը զօրավիգ է Ատլանտեան ժողովի նիստին, ամէնէն արագ կերպով: Հեռանկարը պէտք է ըլլայ, ՄԱԿ-ի ընդհանուր քարտուղարին հետ խորհրդակցաբար, անմիջական վերացումը Սարայեւոյի պաշարման եւ ի գործ դնելը բոլոր միջոցները, ներառեալ օդուժը, այդ նպատակին հասնելու համար: Սարայեւոյի պաշարման վերացումը առաջին հանգրուանը կ՚ըլլայ Եւրոպական Միութեան գործունէութեան ծրագրին մէջ»:

Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարը՝ Ա. Ժիւփէ այս առընչութեամբ ցաւ յայտնեց որ մերժուած է «վերջնագիր» բառին գործածութիւնը: Մնաց որ բառին գործածութիւնը չէ որ բան մը պիտի փոխէր, քանի որ այս յայտարարութիւնն ալ գործնականին մէջ ոչ մէկ անմիջական հետեւանք ունի: Խորքին մէջ պատասխանատուութիւնը կը ձգուի Ատլանտեան Ուխտին վրայ, ան ալ հաւանաբար ՄԱԿ-ին եւ վերջապէս սոր - անոր որոշումներուն եւ հաւանութեանց սպասելով, Սարայեւոյի գերեզմանատուները կրնան քիչ մըն ալ խճողուիլ: «Ֆիկառօ»ի խմբագրականը (Փետրուար 8) կը յիշեցնէ այս առթիւ թէ Թեքսասի մէջ, այս պարագային (երբ Եւրոպան ՕԹԱՆ-ի կը փոխանցէ, ան ալ ՄԱԿ-ին եւայլն) կ՚ըսուի «տաք գետնախնձորը», այլ խօսքով՝ ո՞վ կ՚ուզէ պատւել անկէ կամ ինչպէս ազատիլ: Ի վերջոյ, ինչ որ ակնյայտ է Պետութեանց ներքին տարակարծութիւնն է եւ իբրեւ հետեւանք ընդհ. կեղծաւորութիւնը:

Ծանօթ է որ Յունաստան, օրինակ, բոլորովին դէմ է որեւէ զինեալ միջամտութեան (եւ Յունաստան հերթական նախագահութիւնը կը վարէ Եւրոպական Միութեան) այն մտավախութեամբ որ Պալքանները կրնան բռնկիլ: Ոչ ոք կը մոռնայ որ Ա. աշխարհամարտը Սարայեւոյէն ծագեցաւ...: Ուրեմն, Եւրոպան Ատլանտեան Ուխտին «փոխանցեց» որոշումի պատասխանատուութիւնը, բայց, հոն ալ որոշումները պէտք է միաձայնութեամբ տրուին եւ Յունաստան անդամ է: Հոնկէ ալ կրնայ փոխանցուիլ ՄԱԿ-ի եւ հոն Ռուսաստանը կայ որ բոլորովին դէմ է որեւէ միջամտութեան, իր հին զինակիցն է սլաւ - օրթոտոքս Սերպիան:

Այս ամբողջին կողքին կը մնայ Սարայեւոյի մնայուն ողբերգութիւնը: Առաջին թաղումներու տեսարանները, նախ՝ քըրիստոնեաները, իրիկունը միայն մահմետականները, որպէսզի օրուան լոյսին յուղարկաւորները թիրախ չծառայեն սերպ թնդանօթաձիգներուն: Դեռ կան վիրաւորները որոնք կը փոխադրուին արտասահմանեան հիւանդանոցներ ալ եւ այս բոլորը, որոշ չափով եւ առժամապէս միայն, կը խանգարեն մեծերու խիղճերը:

Փարիզի մէջ ալ ցոյց մը տեղի ունեցաւ որ կանգուած չչարժեց, հազիւ քանի մը հարիւր հոգի Արտաքին Նախարարութեան առջեւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԱՄՈՒՍՈՒՔՐՕ (Քոթ տ'Իվուար) գըրեթէ ֆրանսական մայրաքաղաքի վերածուած էր Փետրուար 7-ին, Հուֆուէթ Պուանեըի յուղարկաւորութեան առթիւ: Բացակայ չկար, Ե. Հանրապետութեան նախագահն ու նախկին նախագահ եւ բոլոր նախկին վարչապետներն ու ներկայ վարչապետը, այլ խօսքով Միթերան, Ժիսքար, Շիրաք, Պալատիւր, Էտիթ Քրէսոն, Ռոքառ, Մէսմէռ, Ֆապիուս, Մօռուա եւայլն, եւայլն: Քոթ տ'Իվուարի նախագահը կամ «ծերուկը» ինչպէս կ'ըսէին, մեռած էր Դեկտեմբեր 7-ին, բայց թաղումը կ'ըլլար երկու ամիս ետք, վիշտը մեղմելու նպատակաւ: Հուֆուէթ - Պուանեըի մարմինը փոխադրուած էր իր ծննդավայրը, թաղուելու համար ընտանեկան կալուածին գետնափոր դամբարանին մէջ: Նախապէս, Նոթր - Տամ - տը - լա - Փէ Մայր տաճարին մէջ է որ կը կատարուէր եկեղեցական արարողութիւնը, մահերգները կ'երգուէին յունարէն, լատիներէն, ֆրանսերէն եւ զանազան ազգային լեզուներով: Ինչպէս յաճախ, այս յուղարկաւորութիւնն ալ կը ծառայէր հանդիպումներու, գլխաւորաբար՝ ֆրանքեւափրիկեան, խօսելու համար ՍԷ - ԷՖ - Ա - ֆրանքի արժեզրկման մասին:

ԱԲԽԱԶԻՈՅ մէջ կռիւները վերսկսած են: Չորս ամիս է որ անկախապաշտները տէրն էին շրջանին: Սուխումիի անջատողական իշխանութիւնները կ'ամբաստանեն 1500 վրացի ռազմիկներ որոնք անցեալ շաբթու Աբխազիա մտած են: «Այս խմբակները ղրկուած են Թիֆլիսի յատուկ սպասարկութեանց կողմէ, ռուսեւվրացական դաշինքին ստորագրութեան վաղորդայնին» կ'ըսէ Մոսկուայի աբխազ մամուլի սպասարկութիւնը: Մոսկուայի վրացական դեսպանատան բանբերը կը հերքէ, սակայն, որ զօրք ղրկուած ըլլայ եւ կ'ըսէ թէ հաւանաբար վրացի բնակչութեան զինեալ դիմադրութեան հետեւանք է:

ԵՐԵՒԱՆ — ՀԵՌԱՏԻՊ — ՓԱՐԻԶ

«ՆՈՅԵԱՆ ՏԱՊԱՆ»

(Փետրուար 4 / 6)

ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ ԵՒ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՋԱՆՔԵՐԸ

Հայաստանի Արտաքին նախարարը հեռատեսիլէն տուած հարցազրոյցին ընթացքին յոյս յայտնած է որ Ռուսաստանի խաղաղարար ջանքերը կը շարունակուին: Ան շեշտած է որ, ի տարբերութիւն ՍԷ - ԷՍ - ՍԷ - Ը-ի, Ռուսաստան հրադադարի համաձայնագրի գործադրութեան միջոցները ունի: Այս կէտը սակայն չի բացառեր Մինսկի խումբի նոր նախաձեռնութիւնները, նշելով որ Փետրուար 1-էն ՍԷ - ԷՍ - ՍԷ - Ը-ի շրջանակներուն մէջ արդէն սկսած են խորհրդակցութիւններ:

ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԷՆ

Փետրուար 4-ին տեղի ունեցած մամուլի ասուլիսին Տնտեսութեան նախարար Արմէն Եղիազարեան նախ անդրադարձած է Համաշխարհային Դրամատան Հայաստանի աղէտեալ գօտիին տրամադրած վարկին եւ պայմաններուն (*): Ապա անդրադարձած է երկրին տնտեսական կացութեան: Նախարարը ըսած է թէ, տնտեսութիւնը՝ առանձին առած, յաջող ընթացքի մէջ է, քանի կայունացած է վիճակը եւ վերադարձած է 1992-ի իր մակարդակը: Սակայն ժողովուրդին կենսամակարդակին մասին կարելի չէ նոյնը ըսել. մանաւանդ Դրամին շրջանառութեան մէջ մտնելէն ի վեր հինգ անգամ իջած է ան: Այս ծանր կացութեան իբր լուծում նշած է արտադրութեան եւ արտածման քանակին ծաւալումը: Խօսելով գերդրամահոսութեան մասին, Նախարարը ըսած է թէ կարելի եղած է խուսափիլ անկէ եւ որպէս Պետութեան հեռանկար ճշդած է չգերազանցել տարեկան աւելի քան 500% դրամահոսութիւն:

(*) Լուրը տուած էինք մեր երէկուան թիւով:

«Ս.Օ.Ս. - ԱՐՄԷՆԻ» ՊԱՏՈՒՈՎ ԿԱՒԱՐՏԷ

Այսօր Երեւանի «Էրեբունի» բժշկական կեդրոնը իր ստորաբաժանումներով կը գործէ ամէնէն արդիական եղանակներով եւ նորագոյն սարքաւորումներով, շնորհիւ ԻՒՄԱՖ-ի գործակցութեան եւ «Ս.Օ.Ս. - Արմէնի»ի հովանաւորութեան եւ օժանդակութեան: «Ս.Օ.Ս. - Արմէնի» միայն 1988 - 89 տարեշրջանին 250 միլիոն Ֆր. օգնութիւն ցուցաբերած է աղէտեալներուն: 1989-էն սկսեալ ալ, կառավարութեան հետ գործակցաբար, մշակեց երկար ժամանակամիջոցի ծրագիրներ (գործատուներ, փուռեր, դպրոց եւայլն). - Այսօր ծրագիրը գրեթէ ամբողջութեամբ իրագործուած է: Սպիտակի մէջ ալ, Հայկական Հիմնադրամի հետ գործակցաբար կը կառուցանէ շէնքեր: Կազմակերպութեան նախագահը Պ. Գ. Փափազեան, որ կը գտնուէր Երեւան, ըսած է թէ իրենց անհատական աշխատանքները կ'աւարտէ հայկական միջմասնագիտական խմբաւորումը՝ ԺԷ - Ի - Ա-ն:

(Շար.ը Դ. էջ)

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՆԵՐՔԻՆ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի ներքին կեանքը պատերազմական լուրերու, սահմանային շրջաններու կացութեան ստեղծած մտահոգութեան քով, յաճախ արժանի հետաքրքրութենէն դուրս կը մնայ. այն պարագաներուն ալ երբ հետաքրքրութեան կ'արժանանայ, չի գտներ յաճախ ամբողջական դատում մը։ Հետաքրքրութիւնները մեծ մասով նկատի կ'ունենան Հայաստանը ինքն իր մէջ ուր բնական է որ չեշտըւած ըլլան ծուռ բաները։ Տնտեսական յարափոփոխ պայմաններ, կենսական ապրանքներու դժուարամատչելի գիները, Երեւանի մէջ չահաղիտական անսանձ գործունէութեան մը հերոսներն ու անոնց զոհ բնակչութեան ամէնէն խոնարհ դասը, անապահովութեան երեւոյթը ու ատոնց վրայ գումարած շրջափակումին հետեւանքները, յատկապէս մութին մէջ թաղուած առօրեան, բիրտ իրականութիւններ ըլլալով հանդերձ, արդէք կ'ըլլան նշմարելու այլ տուեալներ. տուեալներ որոնք քանի մը տասնամեակ ետք, յետադարձ ակնարկներու համար ամէնէն հիմնական կէտերը պիտի ըլլան, քան վերոյիշեալ բոլոր պարագաները։ Այս վերջիններուն գլխաւորն է հակառակ ակնեբեւ ու քիչ յայտնի բոլոր ժխտականներուն, ներքին կայուն կացութիւնը. յատկապէս համեմատելով երկու դրացի պետութեան հետ որոնցմէ մէկը հինգ տարուան մէջ հինգ իշխանութիւն փոխած է, իսկ միւսը չի յաջողիր վերջ տալ արշաւկաւանեան ընդհանուր կացութեան, Հայաստան այս մարզին մէջ անուրանալի յաջողութեան մը տէրն է. յաջողութիւն որ պատերազմական իրավիճակի մը մէջ, կրնակի, եռակի արժէք կը ստանայ։

Հայաստանի այս ամէնէն կարեւոր ձեռքբերումին հիմնաքար՝ ներքին ապահովութեան խնդիրներուն առնչուած է մեծ մասը այն հարցումներուն որոնց պատասխանած է Ներքին նախարար Վանօ Սիրադեղեան, Յունուար 25-ի մամուլի ասուլիսին ընթացքին։ Այդ հարցումներուն գլխաւորներն ու անոնց պատասխանները հրատարակուած են Յունուար 26-ի «Հայաստանի Հանրապետութեան» մէջ։

Առաջին պատասխանէն ծանրութիւնը կը զգացնէ ապահովութեան հարցը որ միայն Հայաստանի յատուկ չէ. աշխատանք կը տարուի ՀԱՊ-ի երկիրներուն մասնակցութեամբ համակարգիչ խումբ մը ստեղծելու, յատկապէս կազմակերպուած յանցագործութիւններու դէմ պայքարի համար։ Այդ աշխատանքը կը կատարուի Մինսկի մէջ. ամէն հանրապետութիւն իր ներկայացուցիչը կ'ունենայ հոն։

Ընդհանուրէն ետք նիւթը կ'առնչուի Հայաստանի ապահովութեան։ Հոս, այս մարզի գլխաւոր պատասխանատու նախարարը բաւական տարօրինակ միջոց մը կ'առաջարկէ որպէս կացութեան դարման։ Ան կ'ըսէ. - «Ես համոզուած եմ զէնքի թոյլտուութեան դէպքում յանցագործութիւնները կը նուազեն»։ Նախարարին նպատակը այն է որ չարագործութեան հակումի տէրը այդ հակումը զսպէ, գիտնալով որ դիմացինն ալ զէնք ունի։ Փոխանակ դոյութիւն ունեցող զէնքը, զինատէրը չէզոքացնելու, չարիքը չարիքով խափանելու այս կեցուածքը, չի՞ նշմարեր նախարարը թէ իր իսկ գլխաւորած ճակատը վարկաբեկող, անոր անզօրութիւնը խոստովանող արտայայտութիւն է։ Կարգալէ ետք զէնքի թոյլտուութիւնը ապահովութեան միջոց նկատող կեցուածքը, այնպէս կը թուի որ գոնէ առ այժմ ուրիշ կերպ կարելի չէ։

Նախարարը կը խօսի Ապահովութեան պետական վարչութեան լուծումին ու նոր կառոյցին Դ. Շահնազարեանի նախագահ նշանակումին մասին։ Ան կը մեղադրէ նախկին կազմը որ չէ լուսաբանած ՔԱ - ԿԷ - ՊԷ-ի նախկին ղեկավարներէն Եուզբաշեանի սպանութեան հարցը։ Աւելին. կ'ամբաստանէ զայն, գործը «քնացընելու» յանցանքով։ Կ'ըսէ թէ կազմակերպութիւնը (ոչ հայաստանեանը) ինք է այդ սպանութեան հեղինակը, որովհետեւ Եուզբաշեան «շատ բան գիտէր»։ Ինչ կը վերաբերի Դ. Շահնազարեանի նշանակումին, Վ. Սիրադեղեան կը պատասխանէ. «նման աշխատանքի համար պէտք է նշանակուէր մի մարդ որին նախագահը լիակատար վստահում է։ Ուրիշ տարբերակ չկար»։

Ապա խօսքը կը վերաբերի Ներքին նախարարութեան աշխատակիցներու յանցագործութեան պարագաներուն. 1993-ի ընթացքին այդ մարզէն 18 հոգիի գործը յանձնուած է դատախազութեան։ Ասկէ զատ, ով որ կը մեղադրուի յանցագործութեամբ, կը հեռացուի. մինչեւ հիմա 700 հոգի պաշտօնէն հանուած է։ Այս մասին նախարարին բացածներուն մէջ բաժին մըն ալ կայ որ ամբաստանութիւն կ'ուղղէ դատախազութեան։ «Բանն այն է որ իրաւապահ մարմինների հետ կապուած համարեա բոլոր գործերը «ճնում են» դատախազութիւնում» կ'ըսէ Վանօ Սիրադեղեան, ապա կը բերէ օրինակ մը. բաժնի երեք աշխատակիցներ ձերբակալուած ու դատախազութեան յանձնուած են, այն պատճառաբանութեամբ որ ծեծելով ըսպաննած են երիտասարդ մը։ Վեց ամիս ետք երեքէն երկուքը ազատ կ'արձակուին ու կը պահուի միայն ամենախեղճը։ Այս դրուագը ըսել կուտայ նախարարին. «երբ այս մարդիկ դեռ դրսում են, ի՞նչ կարելի է յուսալ դատախազութիւնից»։

Ասուլիսին կը խօսուի նաեւ յեղաշրջումի մը հաւանականութեան մասին որ կ'ըսուի թէ վերջերս շրջող շշուկներու նիւթ է. տեղին է հարցումը, ու նաեւ որոշ չափով կը ցոլացնէ դուրսի մտահոգութիւնն ալ, երբ անոպայ կոչեր դրեթէ հաճոյք կը զգան ժողովուրդին մնացած միակ դրամագլուխը՝ ներքին կացութիւնն ալ իրենց կիրքերուն գործիք դարձնելէ. այս մասին տրուած պատասխանով նախարարը ի յայտ կուգայ բացարձակ ինքնավստահութեան մը դիրքէն, ապահովաբար մտքերը հանդարտեցնելու մտադրութեամբ. հաւանօրէն նման ոճ մը փափաքելի արդիւնքը ձեռք կը ձգէ Հայաստանի մէջ, սակայն հեռուէն, որոշ թերահաւատութիւն ու լուրջ եւ կատակի չփոթ մը կը պատճառէ կարդալ. «ի՞նչ էք կարծում՝ Վազգէն Սարգսեանի պետնախարար լինելով, Սերժ Սարգսեանի Պաշտպանութեան նախարար լինելով, իմ Ներքին Գործոց նախարար լինելով եւ Սամուէլ Բաբայեանի Ղարաբաղի զօրքերի հրամանատար լինելով, հնարաւո՞ր է նման բան Հայաստանում։ ... Յեղաշրջում կարող է անել ռազմական կառոյցը, յիշեալ կառոյցներից գոնէ երկուսի միանալով։ Հէքեաթների ու մեծախօսութիւնների մի հաւատացէք Այդպիսի ուժ Հայաստանում բացառուած է»։

Վանօ Սիրադեղեանի ասուլիսը ունի նաեւ սրամտութեան բաժինը։ «Հայաստանի Հանրապետութեան» թղթակիցը կը հարցնէ Նոյեմբերեանի բաժնի պետ նշանակելու անյաջող ձեռնարկներուն մասին. վերջին մէկ տարուան ընթացքին 6 - 7 անգամ փոխուած է այդ շրջանի պետը։ Այս կացութիւնը կը ստեղծէ զաւեշտական անցքեր, ինչպէս հետեւեալը. - «Բերդաւանցին դիմում է Ներքին Գործերի բաժին, իր գողացուած անասունը գտնելու յոյսով։ Գործ են յարուցում, մի քանի անգամ գնում է բաժին եւ միշտ նոր պետի է հանդիպում։ Մի օր էլ ստիպուած ասում է. "տղերք ջան էսօրուայ միլպետն ո՞վ ա"»։

Նախարարը կ'ընդունի թէ մարդիկ Վրաստանի ու Ազրբէջանի սահմանակից այդ շրջանին մէջ չեն փափաքիր աշխատիլ, իսկ տեղացի թեկնածու գտնելու ջանքերը առ այժմ արդիւնք չեն տուած։

Վանօ Սիրադեղեանի մամուլի ասուլիսին ուղղուած հարցումներու պատասխաններէն աւելի ապահովութիւն ներշնչող են տրուած ամփոփ տեղեկութիւնները որոնք կը վերաբերին ներքին կացութեան. յանցագործութիւններու, դիտաւորեալ սպանութիւններու, սպանութեան փորձերու, պետական եւ հանրային ըստացուածքի յափշտակումներու համեմատութիւնները նուազած են. ձերբակալուած են թմրեցուցիչ վաճառողներ, եւլն.։

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻՆ ՍՊԱՍՈՒՄՈՎ

Գալիֆորնիոյ վերջին ցնցումը պատճառ եղաւ որ այժմէականութիւն դառնայ շատ աւելի լուրջ ու ծանրակշիռ երկրաշարժ մը որ հաւանական կը նկատուի յառաջիկայ երեսուն տարուան ընթացքին, այդ ոլորտին մասնագէտներուն կողմէ։ Յունուար 17-ի ցնցումները որոնք 6·6 ուժգնութեամբ էին, վերնակեդրոն ունէին Լոս - Անճըլըսի հիւսիսային ձորերը եւ 35 երկվայրկեանի մէջ 55 անձի մահուան պատճառ եղան, քանդեցին շատ մը կառուցներ եւ ընդհանուր ձեւով 30 միլիառ տոլարի համարժէք վնաս պատճառեցին։ Անոնց ընթացքին յառաջ եկած ուժանիւթի քանակութիւնը հաւասար կը նկատուի երկու միլիոն արբանեակի միաժամանակ արձակման պահուն արտադրուած ուժանիւթին։ Իսկ այն մէկը որ հաւանական կը նկատուի, պիտի ունենայ 8 աստիճան ուժգնութիւն ու 10 հազար անգամ աւելի զօրաւոր պիտի ըլլայ։ Հրշէջներն ու ոստիկանութիւնը պիտի չհասնին աղէտեալներու օգնութեան փութալու. ամբողջ շաբաթ մը քաղաքը հրոյ - ճարակ եւ թալանողներու որս պիտի դառնայ, առանց ելեկտրականութեան, կապի ու հեռաձայնի։ Պատահելիք օրուան եւ ժամուն համաձայն, 3 - 14 հազար հոգի պիտի մահանան։ Նիւթական վնասը աստղաբաշխական գումարներու պիտի հասնի։ Որոշ շրջաններ ցեխի ու խիճի մէջ պիտի լողան, որովհետեւ կը նախատեսուի որ ամբարտակներէն ոմանք եւ խողովակաշարներու մեծ մասը պիտի քանդուին։

Յունուար 17-ի յաջորդած օրերուն ամերիկեան թերթեր գրած են թէ պատահածը մեծ բան չէր եւ թէ ամէն բան պէտք է ընել, յաջորդ մեծ փորձանքին պատրաստուելու համար։ Այլ խօսքով՝ սպառնալիքի ենթակայ բնակչութիւնը պէտք է սորվի սրտի ու թոքի անբաւարարութեան պատճառած ուշաթափումները դարմանելու միջոցները, տանը մէջ պէտք չէ դիւրավառ նիւթեր ամբարէ, պէտք է ինքնութեան ու անձնական թուղթերը պահէ չհրկիզուող արկղի մը մէջ։ Կը թելադրուի տակաւին խուճապի չմատնուիլ երկրաշարժի ընթացքին որ առաւելագոյն վայրկեան մը պիտի տեւէ։ Աւարտէն ետք պէտք չէ կառք վարել, պէտք է խուսափիլ հեռաձայնելէ չխճողելու համար հաղորդակցութեան գիծերը ու պէտք է բանալ երկրաշարժի յատուկ ծրարը։

Այդ ծրարները վերջին թալիմանն են փորձանքի պարագային. անոնց վաճառորդները մեծ հարստութիւն դիզած են։ Անոնք կը պարունակեն լամբ մը, թրանզիսթոր մը, ջուր, սննդեղէն, դեղի տուփ մը, վրան մը, գործիքներ, առողջապահական նիւթեր. այսինքն այն բոլոր բաները որոնք անհրաժեշտ են մաքուր, կուշտ եւ պատսպարուած մնալու համար։

Գալիֆորնիոյ բնակչութեան համար օրէ օր աւելի հարկաւոր է ճակատագրապաշտ ըլլալ, չարունակելու համար ապրիլ շրջանի մը մէջ ուր ամենայն գիտակցութեամբ կը սպասուի աղէտին։ Շատեր սկսած են մերժել ճակատագրապաշտ ըլլալ։ Հոլիվուտի բնակիչ մը կ'ըսէ թէ քսան տարիէ ի վեր հոն կ'ապրի, սիրած է այդ քաղաքը. հանդուրժած է անոր ադմկարար առօրեային, հրդեհներուն, անապահովութեան, ըմբոստութիւններուն, սակայն, չի կրնար հաշտուիլ կեանքը քանի մը երկվայրկեանէն մարող անհեթեթութեան հետ ու կը վերադառնայ իր ծննդավայրը։

Կան մարդիկ ալ որոնք երկրաշարժը նկատի կ'առնեն ընկերային տեսանկիւնէն. անոնցմէ մէկը կ'ըսէ. «նման դժբախտութիւններ քիչ մը կարգ կանոն կը բերեն մեր կեանքին, հարթելով անհաւասարութիւնները։ Մէկը որ աղէտեալներու մաս կը կազմէ, հարուստ կամ աղքատ, ընելիք մէկ բան ունի. շարքի մտնել ու ըսպասել որ ստանայ ըմպելի ջուրի իր բաժինը»։

Երկրաշարժը գործի բացառիկ յաջողութեան պատճառ եղած է անթել հեռաձայն վաճառողներուն. անոնք իրենց ապրանքին ծանուցումը կ'ընեն ըսելով որ աղէտի պարագային երբ հաղորդալարերը անդոր-
ծածելի դառնան, աշխարհին հետ միակ կապը կարելի կ'ըլլայ անթել հեռաձայնով։

Այսպէս, ամէն գալիֆորնիացի իր ձեւով ընկալելով աղէտին հեռանկարը, կը պատրաստուի զայն դիմագրաւելու, կամ եթէ չունի այդ քաջութիւնը, մեկնելու դէպի աւելի ապահով հորիզոններ։

ՔԱՂՀԱՆ

ԽՄԻԻ ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԻՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑԻ ԿԱՂԱՆԴԸ

Ինչպէս Նոր Տարին եւ Ս. Ծնունդը պարզ թուականներ ու տարեդարձներ չեն, նոյնպէս եւ Կաղանդը փոքրերու եւ մեծերու համար եղած է ու կը մնայ խանդավառող ու յուզիչ տօն մը, որու մասին մտածելն անգամ զմեզ բոլորս տարբեր ու երեւակայական մթնոլորտներ կը տանի ու մոռցնել կուտայ մի առ ժամանակ մեր ամէնօրեայ ձանձրանալի ու տաղտկալի կեանքը։

Մեծ երկրաշարժէն ի վեր անցած են աւելի քան հինգ տարիներ. ու մեր եկեղեցւոյ Միօրեայ դպրոցի աշակերտութեան պահանջքով փոխանակ հոս Ֆրանսայի մէջ զուարճանալու եւ ծախքեր ընելու, աշակերտութեան ծնողական մարմինն ու ուսուցչական կազմը նախընտրած էին նիւթապէս օգտակար ըլլալու փոքրիկներու կամ դպրոցներու, որպէսզի անոնք եւս Նոր Տարուան ընթացքին Կաղանդ պապայի այցելութեան ուրախութիւնը ունենային։

Սակայն երբ ունինք դպրոց մը, ուր վերջին եօթը եւ ութ տարիներու ընթացքին 80-էն 100 աշակերտներ եւ պարախումբի 25 - 30 աշակերտներ ունենալու բախտաւորութիւնը ունինք, հինգ ուսուցչուհիներով եւ ծնողական ժրաջան մարմին մը եւ նիւթական ծախք եւ բարոյական օժանդակութիւն չխնայող հոգաբարձութիւն մը, կարեւոր է որ երբեմն եւ չմոռնանք մեր աշակերտները։

Անցեալ Յունուար 16-ին Կիրակի օր, Գրամառ քաղաքի Սօսիօ - Քիւլթիւրէլ սրահին մէջ 250 ծնողներ ու մեծ ծնողներ ու կրթասէր հասարակութիւն մը ներկայ էին աշակերտութեան Կաղանդի հանդէսին։

Մանկապարտէզի աշակերտները ուսուցչուհի Լուսին Վարդապետեանի անմիջական հսկողութեամբ երգեցին ու արտասանեցին, Կաղանդ պապայի իսկ ներկայութեամբ որ մասնաւոր ժամանած էր Մայր Հայրենիքէն. բերելով Հայաստանի իրենց քոյրիկներու եւ եղբայրներուն ջերմ ողջոյնները։

Փոքրեր, միջակներ եւ մեծեր, ուսուցչուհիներ Հերմինէ Երիցեան - Ոսկանեանի եւ Արմինէ Գէորգեանի եւ Հոփսիմէ Աֆարի ղեկավարութեամբ ներկայացուցին հիացմունքի արժանի երեք անցնող ամիսներու իրենց աշխատութիւնը եւ յաջորդաբար երգեցին Ծնունդին եւ Կաղանդին նուիրուած երգեր ու արտասանութիւններ, «Մարաէյէզ (Մեր Հայրենիք), (Լուռ Գիշեր), (Այսօր տօն է), (Զանգակներ), (Երեւան բազ եմ արել) եւ Հայրապետական Մաղթանք», մէջ ընդ մէջ օրուան խորհուրդին նուիրուած արտասանութիւններով։ Խմբային երգուած «Հայր Մեր»ով վերջ գտաւ առաջին բաժինը։

Տեղի ունեցաւ վիճակահանութիւն մը եւ անուշեղէններու եւ զովացուցիչներու վաճառք ի նպաստ դպրոցին։

Երկրորդ բաժինը պարերու բաժինն էր ուր աշակերտները վեց պարով ուսուցչուհի Միշլին Ասլանեանի ղեկավարութեամբ ուրախութեան եւ ծափերու մթնոլորտ մը ստեղծեցին սրահին մէջ։

Հայր Միւռոն շնորհակալութիւն յայտնեց բոլորին իրենց կոչումին եւ դաստիարակիչ աշխատանքին համար։ «Պահպանիչ»ով վերջ գտաւ հանդիսութիւնը։

ՄԻՒՌՈՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ԷՍԱԵԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀԸ

Պոլսոյ էսաեան Վարժարանի սան ու սանուհիները Յունուար 16, Կիրակի օր, եան'ց ակումբին մէջ անգամ մը եւս տօնեցին իրենց աւանդական «Բաժակի Օր»ը:

Ժամը 13·30-ին Միութեան ատենապետուհի Տիկին Հիլտա Գալֆայեան - Փանոսեան բացումը կատարեց հանդիսութեան, վարչութեան անունով բարեւելով ներկաները:

Միաբերան երգուած էսաեանի քայլերգէն վերջ, ուրախ մթնոլորտի մը մէջ բաժակները բարձրացան էսաեանի կենաց:

Մարգրիտ Շէրիք, տեղեկութիւններ տուաւ էսաեանի ներկայ վիճակին մասին, նաեւ հաղորդեց արդիւնքները անցեալ տարի բաժակի պահուն բաշխուած հարցաթերթիկներուն, որոնք քաջալերական էին եւ կը ցոլացնէին հանդէսին մասնակցողներուն հետաքրքրութեան ատտիճանը հանդէպ մեր մայրենի լեզուին:

Ապա, Տիկին Անահիտ Թէրզեան բեմ հրաւիրեց դաշնակահար Պր. Ճօն որ մերթ ընդ մերթ հայկական եւ թեթեւ եռաժշտութեան մեղեդիներով խանդավառեց ներկաները:

Օրուան անակնկալն էր Պր. Սուրէն Շէրիքի կողմէ գրուած եւ բեմադրուած «Հանդիպում» անունով կարճ թատերախաղը որ մեծ ընդունելութիւն գտաւ ներկաներուն կողմէ:

Դերակատարներն էին Անի Կէվրէկեան, Սեւան Կէվրէկեան, Արմէն Տէր - Բարսեղեան եւ Արէն Շէրիք, որոնք շատ կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ պատրաստուած էին եւ շատ յաջող իրենց դերերուն մէջ:

Նոյնպէս երիտասարդներէն Զարուհի Գալէնտէրեան շատ յաջող կերպով մեկնաբանեց Մ. Զարիֆեանի «Զրոյց» բանաստեղծութիւնը:

Յետոյ, Վարդուհի Կիւզէլպօտուրի կողմէ կարգաւ բեմ հրաւիրուեցան 25-ամեայ ընթացաւարտ դասարանի ներկայացուցիչները Հոխսիմէ Աֆար եւ Ժանէթ Հէքիմեան որոնք կարճ ելոյթներ ունեցան:

Ներկաները ծափերով ողջունեցին նաեւ երիցագոյն էսաեանցի Պէաթրիս Մավեանը եւ կրտսերագոյն էսաեանցի Սարօ Տէվրէնեանը:

Հաւաքոյթը, երգերով եւ պարերով շարունակուեցաւ մինչեւ ուշ ատեն շատ ջերմ եւ հաճելի մթնոլորտի մը մէջ, անմոռանալի յիշատակ մը ձգելով ներկաներուն մօտ:

ԷՍԱԵԱՆՑԻ

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

ՉՄԵՌՈՂ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Թրքական ընկերութիւնն ալ, ինչպէս շատ ուրիշներ, անտուն թափառականներ ունի: Անոնք հաւանօրէն ամէն միջոց փորձելէ ետք, գտած են ձմրան ցուրտ ամիսները փողոցը չմնալու ճարը: Աչնան ակիզբը յանցանք մը կը գործեն քանի մը ամիս բանտարկութեան պատիժ ստանալու նպատակով, ինչ որ զիրենք կը փրկէ անօթութենէ, ջեռուցումի ու պատսպարանի հարցերէն: Ձմեռելու արուեստին այդ վարպետները շատ լաւ կը հաշուեն թէ ե՛րբ ու ի՛նչ յանցանքով կրնան իրենց խնդիրները լուծել: Բաւարար է օրինակ, Հոկտեմբերին կամ Նոյեմբերին հանրային փոխադրամիջոցի մը մէջ խուզարկել քովինին գրպանը, ուշադրութիւն ընելով որ ան անդրադառնայ անհրաժեշտ պահուն ու յանցանքի վրայ բռնէ զիրենք:

ԴԱՐՁ ԴԷՊԻ ԿՐՕՆՔԸ

Ամէն օր արաբական մամուլը տեղ կուտայ չարժանկարի աստղի մը, կամ պորտախաղի պարուհիի մը դարձին դէպի կրօնքը: Առաւօտ մը անոնք յանկարծ Աստուածը կը յայտնաբերեն ու կ'ենթարկուին շարիայի օրէնքներուն: Ասոնց վերջիններէն եղած է հեռատեսիլի եւ չարժանկարի եգիպտացի դերասանուհի մը որ մամուլին ալ յայտարարած է թէ կը հերքէ այն տարաձայնութիւնները որոնց համաձայն Սաուտցիներէ նկատելի հատուցում մը ստացած է իր գործունէութեան վերջ տալու համար:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ ԿԸ ԾԵՐԱՆԱՅ

Փորթուկալեան չարաթաթերթ մը ահազանգ կը հնչեցնէ ծնունդներու համեմատութեան նուազումին պատճառաւ, որոնք հետեւանք են ամլութեան տարածուն երեւոյթին: Շաբաթաթերթին համաձայն կէս միլիոն Փորթուկալցիներ ամուլ են եւ 1982-էն ի վեր ծնունդներու ազգային տոկոսը իջած է իւրաքանչիւր ընտանիքի համար 2·1 զաւկի: Այս մատնանշումը ըսել կուտայ որ Փորթուկալ կը ծերանայ ու թերթը ամլութեան դարմանի զանազան միջոցներ կ'առաջարկէ իր ընթերցողներուն, առանց անտեսելու կախարդական դեղերը:

ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԱՆՄԱՀ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ՝ Մ. Կ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունուար 15, երեկոյեան ժամը 8-ին, մելգոնեանցի սան - սանուհիները խմբուած էին անմահ բարերարներու դամբանին առջեւ, ուր տեղի ունեցաւ պաշտամունք անոնց անմեռ յիշատակին:

Հանդիսութեան բացումը կատարուեցաւ Հ.Բ.Ը.Միութեան եւ Մ.Կ.Հ.-ի քայլերգներով, որմէ ետք հաստատութեան տնօրէն՝ Պ. Յ. Գասպարեան կատարեց բացման խօսքը, ներկաներուն փոխանցելով օրուան խորհուրդը: Հաստատութեան սան՝ Մ. Իզմիրլեան կարդաց «Բարի գործին բարի վախճանը» գրութիւնը (խմբ. «Արեւ»ի -- 1926, Փետր. 1), որմէ ետք սան՝ Ռ. Խաչատրեան, սանուհի՝ Գ. Բագոյեան եւ սան՝ Ա. Տիպան գեղեցկօրէն նուագեցին «Անդանտինօ» (Ռ. Պետրոսեան), «Հօ՛յ Նազան» (Կոմիտաս), «Օրօրոցային» (Ա. Սպենդիարեան):

Օրուան բանախօսն էր նախկին մելգոնեանցի, հաստատութեան վարիչ-պատասխանատու, երաժիշտ Պ. Տ. Որբերեան, որ իր յստակ խօսքով ոգեկոչեց Մելգոնեան մեծ բարերարներու անմահ յիշատակը, հանգամանօրէն անդրադարձաւ անոնց կենսագրութեան եւ տուաւ պատմականը հաստատութեան:

Արժեւորելով բարերարներու գործին մեծութիւնը ան ըսաւ. «Բարերարութիւնը բարերարութիւն է, սակայն կան անմիջական, կարճատեւ բարերարութիւններ եւ կան յաւիտենականութիւն ունեցող բարերարութիւններ: Ահա այս վերջին ծիրին մէջ կը մտնէ Մելգոնեան եղբայրներու հոյակապ բարերարութիւնը: Այսպիսի բարերարութիւններ անմահութեան հասցնելու համար բիւրեղացած, Աստուածահաճոյ տեսիլքի մը կը կարօտի. ենթական նիւթական միջոցները ունենալու կողքին, անհրաժեշտօրէն օժտուած պէտք է ըլլայ անպիղծ հոգիով եւ այդ հոգեկան մաքրութեամբ հաղորդակից ըլլայ Ամենակալին, իր ազգին եւ ընդհանրապէս մարդկութեան հետ: Ահա այդպիսին էին մեր Մելգոնեան եղբայրները»:

Պ. Որբերեան անդրադառնալով մեր ժողովուրդի կեանքի մէջ Մելգոնեանին ունեցած դերին ու առաքելութեան, ի միջի այլոց ըսաւ. «Մելգոնեանը չէ եղած եւ չի կրնար լոկ երկրորդական վարժարան մը ըլլալ. ազգը բան մը աւելի կը պահանջէ մեր ուսանողներէն եւ շրջանաւարտներէն, եւ մենք պատրաստ ենք տալու այդ՝ աւելիով: Այդ "բան մը աւելին" այն մաքուր ոգին է, այն անշահախնդիր նուիրումն է եւ այն պարկեշտ եւ արդար աշխատանքն է որ կարծես մելգոնեանցիի աւիւնին մէջ՝ մեր անմահ բարերարներու բարի ոգիները մուտք կը գործեն՝ կամայ թէ ակամայ»:

Հաստատութեան սաներէն Մ. Իզմիրլեան, Լ. Ձերվու եւ Ռ. Խաչատուրեան նուագեցին «Երթ դէպի Արարատ» (Ռ. Պետրոսեան), իսկ սանուհի՝ Ս. Իսկէնտէրեան արտասանեց «Բարերարները» (Մելգոնեանի շրջանաւարտ Ն. Զուխատարեան): Երգչախումբը ներդաշնակօրէն մեկնաբանեց «Տաղ Զորհնեաց» (Կոմիտաս), «Եկեղեցին Հայկական» (Վ. Պետելեան) երգերը, խմբավարութեամբ Պ. Ս. Արգարեանի: Հանդիսութիւնը իր աւարտին հասաւ «Հայու մաղթանք»ով:

Վ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Նիկոսիա, Յունուար 28

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ -24-

ՅԱՋՈՂ ՁԱԽՈՂՈՒԹԻՒՆ

Մեծ հպարտութեան, ինքնագոհութեան մթնոլորտի մէջ՝ մարդիկ գիտութեան ահա կ'աւետեն. -

Դարման գտեր են
 մահացու ախտին:
Հարիւր հիւանդէն
 իննսուն իննին
ցաւը կ'ամոքեն:

Ի՜նչ յաջողութիւն,
 ծափ ու խնդութիւն,
շնորհաւորանք,
 պատիւ, մրցանակ:

Ո՞վ է հարցուցած
անճար մնացած
 հարիւրերորդին
ուրոյն կարծիքը այս հարցի մասին:

Իր դիտանկիւնէն՝ ոչ մէկ պատճառ կայ
ծափ ու խնդութեան,
Տոկոսը միթէ
 հարիւր առ հարիւր չէ՞
այս ձախողութեան...

ՇՐՋՈՒՆ ՄԱՆՐԱԴԷՏ

ԱՆԱՅԻՍ
ԵՒՓԻՄԷ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ
(1872 -- 1950)

ՅՈՒՇԵՐՍ

Դժգոհութիւնը կ'ընդլայնէր, բայց տակաւին ընդվզումը ծայր չէր տուած: Իւրաքանչիւրը իր դրացիէն կը կասկածէր, ճիշդ ինչպէս Ներոնի ժամանակ, Հռովմի մէջ, Մանաւանդ Թուրքերը. սակայն փըսփըսուքներ պատահելիք բան մը ծանուցանելու երեւոյթը ունէին:

Կը սպասէինք:

Կային պահեր ուր փողոցին լռութիւնն իսկ տարօրինակ կը թուէր մեզի. նոյնիսկ երբեմն գիշերը կառքի մը անցքէն յառաջ եկած անօթներու թրթռումէն կը սոսկայինք, այնքան պրկուած էին ջիղերը: Շատերը, այդպէս, կաթիլ առ կաթիլ անծանօթին սպասելու տեղ, կը նախընտրէին որ, նոյնիսկ եթէ աղէտ մըն էր պատահելիքը, ժամ առաջ պատահէր:

Եւ այդ սարսափին ամէնէն ահռելի մասը այն էր որ չէինք գիտեր թէ ի՞նչ կը սպասէինք եւ թէ հարց մը կար մէջտեղը, զոր ոչ ոք բարձրաձայն կրնար բնորոշել եւ որ թերեւս պիտի մնար անլուծելի յաւերժապէս:

Այդ էր Թրքական յեղափոխութեան հարցը:

Պզտիկ շոգենաւ մը օրուան մէջ քանի մը անգամ Մեծ - Կղզիէն հանդիպակաց եզերքը՝ Մալթէփէ ժողովուրդ կը փոխադրէր, ատոր համար անունը կուտային. Մալթէփէ կառախումբ մը կը սպասէր ուղեւորները Հայտար - Փաշա տանելու:

Յուլիսի օր մը Մեծ - Կղզիի նաւամատոյցին վրայ կը սպասէինք փոքր շոգենաւին, Պատրիարքարանի քարտուղար Նշան էֆէնտի Փափազեանին հետ. երկուքս ալ քրոջս այցի գացած էինք եւ Գատը - Գիւղ պիտի վերադառնայինք: Ուշացաւ շոգենաւը, բայց վերջապէս եկաւ սովորականէն շատ աւելի բազմութիւն բերելով: Ուշադրութիւն չդարձուցինք: Երբ արդէն ոտքս կամրջակին վրայ դրած էի, մէկը քաշեց թեւէս. Նորատունկեանն էր.

- Մի՛ երթար, ըսաւ, շատ ցած ձայնով. եկուր մեր տունը, անխոհեմութիւն է, աւելցուց ականջէս վար:

Արինս սառ կտրեցաւ. քեռայրս պզտիկ բաներու կարեւորութիւն տուող չէր:

- Հնար չէ, առարկեցի, զաւակներս հոն են. ի՛նչ ալ ըլլայ՝ պիտի երթամ:

Ու մտայ շոգենաւ: Տակաւին ճամբայ չելած, քրոջս վարժուհին եկաւ հեւ ի հեւ, յանդեց որ դառնամ քրոջս մօտ: Վտանգ կար վարը: Անդրդուելի մնացի:

Փափազեան եւս իմ պարագայիս մէջն էր. անոր ալ զաւակները Գատը - Գիւղ էին. ան ալ պիտի երթար հոն, հակառակ որ շոգենաւէն ելլողները իրեն ըսած էին թէ ջարդ կը սպասուի Պոլիս:

Ճամբայ ելանք: Մեզմէ զատ մէկ երկու Թուրք միայն կային նաւուն մէջ. ամէնուն երեսը կախ, գետինը նայած: Ընկերս լուռ էր. ես կը խեղդուէի. բառերը կը մեռնէին բերնիս մէջ:

Վերջապէս Մալթէփէ հասանք: Ահագին բազմութիւն նաւամատոյցը, ամէն ոք դէպի Մեծ - Կղզի կ'երթար, իբրեւ ապահով գետին, ջարդէ զերծ: Ծանօթներ ապշեցան մեր դէպի քաղաք երթալուն: Անոնցմէ մէկը արիութիւնը ունեցեր էր Փափազեանին ըսելու թէ Քիւչիւք Սայիտ փաշան մեծ եպարքոս անուանուած է եւ թէ քրիստոնեաներուն, մանաւանդ Հայերուն ջարդ մը հաւանական կը նկատուի. ամէն ինչ սաստիկ ձգտուած է եւ Համիտ՝ զայրացած:

Գնացքը կը յառաջանար դանդաղ. կառքին բաժանեակին մէկ պատուհանին առջեւ ես, միւսին Փափազեանը, կը ծխէինք սիկարէթ սիկարէթի վրայ. կառախումբին մէջ մեզմէ զատ ոչ ոք:

Իւրաքանչիւր կայարանին կը սպասէինք տեսնել ջարդարարները, 96-ի սոփաճիները: Ամէն վարէն եկող կառախումբ լեփ - լեցուն էր. տեսակ մը խուճապ յառաջ եկած էր, կրցողը ինքզինքը ազատելու կը փութար:

Աչքիս առջեւ կուգային քստմնեցուցիչ տեսարաններ: Զաւակներս, տունս, ի՞նչ պիտի տեսնէի, Աստուած իմ:

Թէ՛ կ'ուզէի ժամ առաջ հասնիլ եւ թէ կ'ահաբեկէի մտաբերելով ինծի սպասածը:

Ի՜նչպէս կրցայ պահել մտաւոր կարողութիւնս. ի՜նչպէս չխելագարեցայ այդ ճամբուն վրայ: Ծովը կարմիր կը տեսնէի, ծառերը՝ դահիճներ: Ծովին մէջ մահուան հռնդիւններ կը լսէի, ջարդուողներուն ոռնոցները կարծես: Խեղճ բարի ուղեկիցս երբեմն քովս կուգար, անգոյն ձայնով մը «բան մը չկայ հանդարտ եղէք» կը կրկնէր ազնիւ մարդը:

Եկանք Ցանարաքի: Այլեւս վայրկեանէ վայրկեան ներկայ պիտի ըլլայինք խժդըժութիւններու: Հեռուէն երեւցաւ Հայտար - Փաշան: Կը պատրաստուէի սոփայի հարուածներ ընդունելու գլխուս, զաւակներուս դէմքերը աչքիս առջեւ կուգային. սիրտս հարիւր անգամ տեղէն ելած մինչեւ բերանս եկած ըլլալ կը թուէր ինծի...: Քանի մը անիւի դարձ եւս ու արդէն Հայտար - Փաշա էինք: Սակայն ... մարդադետինը ժուռ եկող կիներ կային: Հինգ րոպէէն կայարանին գերմանական սրճարանը. հոն մարդիկ գարեջուր կը խմէին, կը խօսակցէին:

Իրա՞ւ էր արդեօք. ջարդ չկար. երեւոյթը նոյնիսկ խաղաղ էր:

Ընկերոջս հետ իրարու նայեցանք. ոչ ոք կրնայ պատմել թէ ի՛նչեր ըսին այդ նայուածքները: Վար չտապեցինք կառախումբէն եւ անմիջապէս կառք մը առինք, դէպի տուն:

Փողոցները իրենց բնականոն վիճակը ունէին, թէեւ ամայի, բայց խանութները բաց էին տակաւին. ոչ ոք կար իրարու հետ խօսող:

Հասանք տուն. ամուսինս որ տունը մնացած էր, բնաւ բանէ մը տեղեկութիւն չունէր. իսկ զաւակներս պարտէզը կը խաղային: Խելայեղօրէն համբուրեցի զիրենք ու ելայ սենեակս. ձգեցի հագուստներս ու նետուեցայ անկողինիս վրայ: Ամբողջ մարմինս կը դողար. ինծի կը թուէր թէ ծովուն տակն էի. չէի մեռած եւ Ովկիանոսին բոլոր ջուրերը վրայէս կ'անցնէին հոգիս սառեցնելով. կը դողայի, կը տարսափէի... Ի վերջոյ՝ քանի մը դգալ վալէրիան, ու կրցայ իջնել սեղան:

(Շար. 42)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ԻՍԻ. - Տիկին Եւգինէ Պօղոսեան 300 Ֆրանք:

(Շար. Ա. էջէն)

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ

ՄԱՄՈՒԼԻ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԳԻՏԱՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԻ ԸՆԹԱՑՔԻ ՄԱՍԻՆ

ԱՒԱՐՏՈՒԵՑ «ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐ - 93» ՄՐՑՈՅԹԸ

«Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի Հոգաբարձուների Խորհրդի 1992 Թ. Հոկտեմբերի 30-ի որոշմամբ նախատեսուել էր գիտամշակութային ծրագրերի շրջանակներում անցակցնել «Երիտասարդ գիտնականներ -- 93» մրցոյթը, որի նպատակն էր բացայայտել Հայաստանում առկայ գիտական ներուժը եւ յայտնաբերել գիտութեան ոլորտում աշխատող նոր անուններ: Նախատեսուած էր մրցանակներ շնորհել մինչեւ 15 երիտասարդ (առաւելագոյնը՝ 35 տարեկան) գիտնականների: Հանրապետութեան անուանի գիտնականներից ստեղծուել էր յանձնաժողով: Յանձնաժողովին, ըստ կանխաւ հրապարակուած ընթացակարգի, ներկայացուել էր 63 աշխատանք: Յանձնաժողովն այդ աշխատանքներից ընտրել է 10-ը: Յաղթող են ճանաչուել՝

Սամուէլ Բադալեան (*ֆիզիկա*) -- *«Յօդուածների շարք երկչափ էլեկտրոնային կազում էլեկտրոն - էլեկտրոն, էլեկտրոն - ֆոնոն, էլեկտրոն խառնուրդ փոխյարաբերութիւնների մասին»*.

Լեւոն Յովակիմեան (*ֆիզիկա*) - *«Դիէլեկտրիկ կոյսեր կողմից խոչընդոտների յաղթահարման պրոցեսում քուանտային եւ ալիքային երեւոյթների տեսութիւն»*:

Գեղամ Գէորգեան (*մաթեմատիկա*) -- *«Օրթոկոնալ շարքերի զուգամիտութեան եւ միակութեան հարցեր»*.

Արման Կարապետեան (*մաթեմատիկա*) - *«Հետազօտութիւններ բազմաչափ կոմպլեքս անալիզի բնագաւառում»*.

Տաւրէշ Հասանեան (*մեխանիկա*) -- *«Տեֆորմացող ֆերոմագնիսական մարմինների եւ մագնիսական դաշտերի փոխազդեցութեան խնդիրները»*.

Սէյրան Ղանդիլեան (*էլեկտրոմեխանիկա*) -- *«Էլեկտրոմեխանիկայի զարգացման տեսական հիմունքներին առաւել կիրառական արժէք ներկայացնող մի քանի հիմնախնդիրների ուսումնասիրում»*.

Վիգէն Առաքելեան (*մեքենաշինութիւն*) - *«Արագընթաց եւ մեծ բեռնուածութեան մեքենաների դինամիկ սենթէզ»*.

Գէորգ Առաքելեան (*կենսաբանութիւն*) - *«Հայաստանի մրջիւնները»*.

Դաւիթ Գիւրջինեան (*լեզուաբանութիւն*) -- *«Յօդուածներ նուիրուած հայերէնի բառակազմութեանը եւ իմաստաբանութեանը»*.

Արտակ Մովսիսեան (*պատմութիւն*) - *«Հնագոյն պետութիւն Հայաստանում՝ Արատտա»*:

Բոլոր աշխատանքներն անցել են լուրջ եւ համակողմանի փորձաքննութիւն: Արժէ յիշատակել, որ մրցոյթի 10 յաղթողներից մէկը՝ Արտակ Մովսիսեանը, Երեւանի Պետական Համալսարանի 4-րդ կուրսի ուսանող է:

Փետրուարի 1-ին Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանը հանդիսաւոր պայմաններում շնորհագրեր յանձնեց մրցոյթի յաղթողներին: Յաղթողները ստացան նաեւ դրամական պարգեւ՝ 1000 ամերիկեան տոլար:

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Փետրուար 3

— ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ —

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի, Փետրուար 10, տօն է Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն Մերոց, 1036 վկայիցն, որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին (451 թուականին)՝ «վասն հաւատոյ եւ վասն հայրենեաց»:

Այսօր անուանակոչութեան տօնն է
ՎԱԶԳԷՆ Ա.
Սրբազնագոյն Կաթողիկոսին
Ամենայն Հայոց

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Հինգշաբթի, Փետրուար 10, տօն է Վարդանանց Զօրավարաց:

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Հինգշաբթի, Փետրուար 10

ՅԱՅՏԱԳԻՐ. -

Պատարագը ժամը 16-ին՝
ՇԱՀԷՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Կը նախագահէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ

Պատարագը կ'երգէ՝ ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Պր. խաչիկ Երլմազեանի:

Պատարագի աւարտին՝ հանդիսութիւն Արծրունի Զրբաշեան հանդիսասրահին մէջ:

Այս առթիւ խօսք կ'առնէ Տօքթոր Փիէր Մաշոյեան:

Հիւրասիրութիւն՝ պատրաստուած Տիկնանց Յանձնախումբին կողմէ:

ՎԱԼԱՆՍ - Ս. ՍԱՀԱԿ
Rue de Cécile

Ս. ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Չորեքշաբթի, Փետրուար 9, առաւօտեան ժամը 10.30-ին Վարդանանքի տօնին առթիւ Վալանսի Ս. Սահակ Եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի Դաւիթեան եւ Կապոյտ Խաչ Վարժարաններու աշակերտութեան հաղորդութեան արարողութիւնը:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ *ՓԱՐԻԶ*

ԹԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ԸՆԹՐԻՔ

Վարդանանց տօնին առիթով Հինգշաբթի, Փետրուար 10-ին երեկոյեան ժամը 20.30-ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, կ'արտասանէ՝
ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Հասցէ. -
17, rue Bleue, 75009 Paris

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
42 - 40 - 22 - 74

Թիւին:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Փետրուար 12, տօն է Կոստանդնուպոլսոյ Սուրբ Ժողովոյն (381 թուականին՝) հարիւր յիսուն հայրապետացն:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը՝ 16.30-ին երեկոյեան ժամերգութիւն կը կատարուի, որու ընթացքին՝ Խորանին վարագոյրը կը գոցուի ամբողջ Մեծ Պահքի շրջանին համար՝ ի նշան Ադամի եւ Եւայի Դրախտէն արտաքսումին:

ԾԱՆՕԹ. - Այս օրուընէ սկսեալ եւ ամբողջ Մեծ Պահքի տեւողութեան Աւետարանը չեն համբուրեր:

Կիրակի, Փետրուար 13, Բուն Բարեկենդան է:

Կը պատարագէ՝
ՆԱՐԵԿ ԵՊԻՍԿ. ՇԱՔԱՐԵԱՆ

ԾԱՆՕԹ. - Ամբողջ Մեծ Պահքի տեւողութեան՝ երբ Խորանը ծածկուած կ'ըլլայ՝ պատարագ կը մատուցուի, «Քրիստոս ի մէջ մեր»ի ժամանակ իրար չեն ողջուներ՝ «Ողջոյն» չեն տար:

Ժամը 16.30-ին, Երեկոյեան ժամերգութիւն կը կատարուի, որու ընթացքին Խորանին վարագոյրը կը բացուի ու Տեառնընդառաջի *Նախատօնակ, Անդաստան եւ Մոմավառութիւն տեղի կ'ունենան:*

ԾԱՆՕԹ. - Տարուան առաջին Անդաստանն է: Տարուան վերջին Անդաստանը տեղի կ'ունենայ Խաչվերացի տօնի երեկոյեան՝ Սեպտեմբեր 11-ին:

Երկուշաբթի, Փետրուար 14, Տեառնընդառաջ տօն Քառասնօրեայ Գալըստեանն Քրիստոսի ի տաճարն:

Ժամը 10-ին՝ Խորանը բացուած՝ պատարագ կը մատուցուի:
Կը պատարագէ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ
«Տէր Ողորմիա»ի ժամանակ Խորանը կրկին կը փակուի:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սէն-Ժէրոմի «Զ. Շանթ» մասնաճիւղի վարչութիւնը խիստ կարեւոր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները Շաբաթ, Փետրուար 12, ժամը 14-ին, Թաղին եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Թէյասեղանի մը շուրջ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ չորս մասնաճիւղերու ընդհանուր ժողովը Շաբաթ, Փետր. 12, ժամը 14.30, Մարսէյլի Մշակոյթի Տան մէջ: Ընկերուհիներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

L'ASSOCIATION ARMÉNIENNE D'AIDE SOCIALE
77, RUE LAFAYETTE
75009 PARIS
TEL. : 48. 78. 02. 99
RECHERCHE
GOUVERNANTE
POUR MAISON DE RETRAITE
Région Parisienne
Langues parlées FRANÇAIS/ARMENIEN
POSTE A RESPONSABILITE.
Pour toute information :
S'adresser au Siège tous les jours de 14h à 18h30.

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Վարդան Փափազեանի *մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Զաւէն Միլտոնեան 250 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Կարօ Միլտոնեան 200 Ֆր.:*

Հայկուհի Շալճեանի *մահուան Ա. տարելիցին առթիւ՝ Շալճեան ընտանիք 250, Տէր եւ Տիկին Սեպուհ Ճանիկեան, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Ճանիկեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Պօղոսեան, Տէրտէրեան քոյրեր, Տիկին Տեմչալի Վարպետեան 200-ական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Անտրէ Տավիտեան 100 Ֆր.:*

Աւետիս Այվազեանի *հոգեհանգստեան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Վահրամ Ճարայեան 100 Ֆր.:*

Այլ նուէր՝ բժիշկ Թագոյեան 2000 *Ֆր.:*

ՕԾՈՒՄ
ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ ՀԱՅՈՑ ՆՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւնը ի գիտութիւն եւ յուրախութիւն կը յայտնէ շրջանի հաւատացեալներուն որ Լա Սիոթա քաղաքի Հայոց նոր եկեղեցւոյ օծումը տեղի պիտի ունենայ՝ Կիրակի, Փետրուար 13, ժամը 9.30-ին, ձեռամբ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆԻ
Կաթողիկոսական Պատուիրակի
Փոխանորդ Հարաւային Ֆրանսայի
Աւընթերակայութեամբ՝
ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՅ. ՆԱՃԱՐԵԱՆԻ
Պատարագը կ'երգէ՝
Սահակ - Մեսրոպ *երգչախումբը*
Ղեկավարութեամբ՝
Պր. խաչիկ Երլմազեանի

Յաւարտ պատարագի տեղի պիտի ունենայ հացկերոյթ, «Լ'էօվրը տը լա Ժէօնէս» սրահին մէջ - Պլա. Միշըլէ, Լա Սիոթա.

Անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ այս ճաշին հաճին հեռաձայնել. -

Մարսէյլ. -	91 - 77 - 84 - 70
Լա Սիոթա. -	42 - 08 - 24 - 57

ԼԻՈՆ — Ս. ՅԱԿՈԲ

Երկուշաբթի, Փետրուար 14, տօն է Տեառնընդառաջի:

Այս առթիւ առաւօտեան ժամը 10-ին, Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի: Խորանին վարագոյրը բաց:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

UGAB - PARIS

CONFÉRENCE

Troisième volet du cycle de conférences
proposé par le
Comité de Paris de l'U.G.A.B.

ANI,
capitale arménienne du Moyen-Age

Conférence - projection
avec le Dr. JEAN-MICHEL THIERRY
Historien de l'Art,
Attaché à Paris I - Sorbonne,
membre du Comité de Sauvegarde d'Ani

le Vendredi 11 Février à 20 h 30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e
Entrée : 10 F.
Etudiants : entrée libre.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Le Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France informe ses bienfaiteurs que le radiothon a rapporté, à ce jour, la somme de 581.000 Francs.

Cette somme a servi à distribuer à nos soldats et à leurs familles :

- confiserie
- mandarines
- raisins secs
- oranges
- cigarettes - allumettes
- brosses à dents / dentifrice
- conserves de viandes
- conserves de poissons
- savons
- chaussettes
- sous-vêtements

La Croix Bleue des Arméniens de Francs remercie toutes les personnes qui ont participé à cette campagne.

La collecte continue.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 10
JEUDI
10 FEVRIER
1994

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

LE NUMERO : 5,00 F

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·000 Ֆ. – Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18·259 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 69e ANNEE — N° 18.259

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԿԻՊՐԱԿԱՆ ԱՆԵԼԻՆ ՄԱՍԻՆ

Թրքական զօրաբաժիններու կողմէ Կիպրոսի գրաւումին քսանամեակը պիտի նշուի քանի մը ամիսէն ու կղզին տակաւին վերջնական օրինավիճակի մը չէ տիրացած: Դէտերու մեծամասնութեան տպաւորութիւնը այն է որ թէ՛ յունական, թէ թրքական կողմը մասնաւոր փափաք մը չունին հարցը կարգաւորուած տեսնելու, միայն կը ջանան իրար ամբաստանել ձախողումին համար:

Դիւանագիտական ձեռնարկներու երկար շարքի մը վերջին փուլը բացուեցաւ անցեալ գարնան երբ Քլերիտես Կիպրոսի Հանրապետութեան նախագահ ընտրուեցաւ: Երկու կողմն ալ նպատակ կը յայտնէր ՄԱԿ-ի գաղափարներուն մասին համաձայնելու, որպէսզի որոշ չափով մը աւելնար երկու կողմին միջեւ հաղորդակցութիւնը:

Հարցը կը վերաբերէր Նիկոսիոյ օդակայանին եւ Վարոշա կոչուած քաղաքին մէկ մասին բացումին: Այդ քաղաքը մէկ արուարձանն է Ֆամակուսթայի որ թրքական շրջանին մէջ կը գտնուի եւ վերածուած է ուրուականներու քաղաքի մը:

Մինչեւ տարեվերջ, զանազան ձեւերով կղզիին «Թուրք կառավարութեան» նախագահը ձգձգած է բանակցութիւնները. յետոյ յայտնած է թէ որոշ վերապահութիւններով կ'ընդունի ՄԱԿ-ի «վստահութեան միջոց»ները, ինչ որ պատճառ եղած է յոյն նախագահին ըսելու թէ կը նախընտրէ ուղղակի կիպրական հարցին մասին բանակցել եւ ոչ երկրորդական խնդիրներու: Ասոր վրայ Տէնքթաշ նամակով մը դիմած է Պուտրոս Ղալիի, ետ առնելով իր վերապահութիւնները եւ փափաք յայտնելով սկսիլ բանակցութեան: Ասոր վրայ Քլերիտես առարկած է Տէնքթաշի նամակին ձեւականութեան. ան գրուած էր «նախագահ» մակագրութեամբ պաշտօնական թուղթի վրայ, ինչ որ ՄԱԿ-ի կողմէ պիտի նշանակէր այդ ապօրինի հանրապետութեան ճանաչումը:

Անկարելի չէ որ յոյն նախագահը բանակցելու անկեղծ տրամադրութիւն ունենայ, բայց պէտք է հաշուի առնէ իր գլխաւորած զանգուածին հանրային կարծիքը: Այդ կարծիքը այնքան ալ կողմնակից չէ բանակցելու: Յունաստանէն Կիպրոս այցելողները առաջին անգամ ըլլալով լսած են Թուրքերու մասին, թէ «եթէ կ'ուզեն անկախութեան տիրանալ, թող ձեռք անցընեն զայն»:

Համաձայնութիւն գոյանալու պարագային, երկու կողմն ալ պիտի օգտուի անկէ, սակայն առաւել շահաւորը պիտի ըլլայ Թրքականը: Օրինակ, երբ զբօսաշրջիկները հասնին Նիկոսիոյ օդակայանը, անոնք պիտի նախընտրեն իրենց արձակուրդը անցընել հիւսիսային մասը որ աւելի հետաքրքրական է, գիները աւելի ցած, ծովափը աւելի գեղեցիկ:

Թրքական կողմին համար հարցը շատ մը երեսակներ ունի. Թուրքիա որ անհամբեր է մասնակից նկատուելու Եւրոպային, կողմնակից է կարգադրութեան մը. բայց միւս կողմէ, լուծում մը իրեն պիտի պարտադրէ իր զօրաբաժինները ետ քաշել կղզիէն:

Յոյները կը հաւատան որ Թրքական կողմը դիւրաւ պիտի չհամակերպի նման քայլ առնելու, նոյնիսկ եթէ անկեղծօրէն կը փափաքի լարումը մեղմել, յատկապէս Յունաստանի հետ: Ասոր հետ, ինչպէս կ'ըսէ Քլերիտես, Թուրքիա գիտէ թէ նոյնիսկ եթէ կիպրական հարցը լուծուի, երկար ժամանակ սպասելու հարկադրուած պիտի ըլլայ Եւրոպական Համայնքին մաս կազմելու համար: Եւ սպասելով հանդերձ, երբեք ապահովութիւնը պիտի չունենայ փափաքելի մասնակցութեան:

Նոյնիսկ օր մը սա կամ նա ձեւով եթէ վերնայ կղզիին բաժանումի երեւոյթը, տակաւին երբեք պիտի չնմանի անշուշտ Պեռլինի միացումին: Անջատման «կանաչ գիծ»ին վրայի յունական սահմանագլխուն, հիւսիսէն հոն ապաստանած յոյն գաղթականներու կողմէ զետեղուած է որմազդ մը ուր յունարէն եւ անգլերէն արձանագրութեամբ կ'ըսուի Հիւսիս դիմող զբօսաշրջիկներու. «Լա՛ւ զուարճացէք ցեղային խտրական անարդարութեան ու ճշմարիտ ափարթհայտի այդ հողին վրայ: Լաւ մը օգտուեցէք մեր սրբապղծուած եկեղեցիներէն, այն ամէն ինչէն որ մնացած է մեր թալանուած ստացուածքէն եւ մեր տուներէն»:

ՔԱՂՀԱՆ

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԱԼԻԵՒ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՄԷՋ

Ատրպէյճանի նախագահը Փետրուար 8-ին 160 հոգինոց պատուիրակութեամբ մը հասած է Անգարա. պատուիրակութեան մէջ կան բազմաթիւ նախարարներ, պաշտօնատարներ, գիտնականներ եւ արուեստագէտներ: Թուրքիոյ նախագահը ոտնակոխելով փրոթոքոլի պատշաճութիւնները, մինչեւ օդակայան գացած է զինք դիմաւորելու ինչ որ կը մեկնաբանուի որպէս անսովոր զօրակցութիւն Ալիեւի: Ինչպէս ծանօթ է, Անգարա շատ սերտ յարաբերութիւններ մշակած էր նախագահ Էլչիպէյի հետ ու Ալիեւի կողմէ անոր նախագահութեան վերջ տրուիլը որոշ հեռաւորութեան մը պատճառ եղած էր Անգարայի եւ Բաքուի միջեւ:

Ալիեւի այս այցելութիւնը Անգարայի հետ կապերը զօրացնելէ զատ, նպատակ ունի նաեւ Մոսկուայի ցոյց տալու թէ Ատրպէյճան առանձին չէ եւ Թուրքիոյ զօրակցութիւնը կը վայելէ: Այս կէտը այնպէս կը թուի որ գլխաւոր նիւթն է այցելութեան ու Ատրպէյճանի Արտաքին նախարարը Հասանով ըսած է թէ երկկողմանի քննարկումի նիւթ պիտի ըլլան Ռուսաստանի առընչուած բոլոր հարցերը:

Ալիեւ տեսակցութիւններու ընթացքին օրակարգի բերած է նաեւ Ղարաբաղի հարցը. կրկնած է թէ ատրպէյճանական բանակին կազմութեան շրջանը լրացած է ու ռազմաճակատին վրայ յաջողութիւններ կ'արձանագրուին: Իսկ թրքական կողմը զօրակցութեան երաշխիքներու հետ, ըսած է թէ Անգարայի համար կարեւորագոյնն է Բաքուի ժողովրդավարական հոլովոյթը:

Փետրուար 9-ի Թուրք մամուլը տեղ տալով այս այցելութեան, կը գրէ թէ ան ձեւ մըն է յատկապէս Մոսկուայի հասկցնելու թէ Կովկասի մէջ կարելի չէ առանց Անգարայի խաղաղութեան գործընթաց մը հաստատել: Ուշադրութիւն կը հրաւիրուի նաեւ Ղարաբաղի հարցին կարգադրութեան համար Մոսկուայի առաջարկներուն եւ Ալիեւի կողմէ անոնց մերժումին վրայ. կ'ըսուի թէ Ալիեւ մերժելով Մոսկուայի հետ պաշտպանութեան համաձայնագիր ստորագրել, յստակօրէն դիրք ճշդած է Ռուսաստանի դէմ. ասոր հետեւանքը այն եղած է որ ռուսական մամուլը սկսած է տեղ տալ Ալիեւի նախագահութեան վախճանին մասին լուրերու, ճիշդ այնպէս, ինչպէս եղած էր Էլչիպէյի պարագային:

Անգարա այցելութիւնը Մոսկուայի պարտադրանքներուն դէմ Անգարայի նեցուկը ունենալու ապահովութիւնը պէտք է տայ Ալիեւի, ինչ որ կապուած է քարիւղի մասին Թրքանպաստ կարգադրութեան մը եւ այլ սակարկութիւններու:

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ

ՄԱՄՈՒԼԻ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՋԵՌՈՒՑՄԱՆ ԵՒ ԿԵՆՍԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ԾՐԱԳՐԻ ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻ ՄԱՍԻՆ

Մինչեւ այսօր «Ձմեռ» ծրագրի շրջանակներում ստացուել է մօտ 20·000 թոն մազութ եւ աւելի քան 5·500 թոն տիզէլային վառելիք:

Մազութը բաշխուել է Երեւանին, Հանրապետութեան քաղաքներին եւ շրջկենտրոններին, որտեղ ընդհանուր առմամբ ջեռուցւում է 2·336 բնակելի շէնք, մօտաւորապէս 116·800 բնակարան:

Երեւանում ջեռուցման պատկերն հետեւեալն է.

- Դաւիթաշէն թաղամաս՝ 88 շէնք (6160 բնակարան),
- Նորքի բնակելի զանգուածի 1, 2, 3 միկրոշրջաններ՝ 57 շէնք (3990 բն.)
- Նորքի բնակելի զանգուածի 5, 6, 7, 8, 9 միկրոշրջաններ՝ 127 շէնք (8890 բն.)
- Հարաւ-արեւմտեան բնակելի զանգուած՝ 114 շէնք (7980 բն.)
- Արարատեան բնակելի զանգուած՝ 42 շէնք (2940 բն.)

Գիւմրիում ջեռուցւում է 515 շէնք, Վանաձորում՝ 425, Մեղրիում՝ 5, Կապանում՝ 7, Գորիսում՝ 9, Սիսիանում՝ 139, Ջերմուկում՝ 48, Վայքում՝ 30, Եղէգնաձորում՝ 36, Վեդիում՝ 35, Արարատում՝ 84, Արտաշատում՝ 31, Մասիսում՝ 50, Աշոցքում՝ 26, Սեւանում՝ 145, Կամոյում ջեռուցւում է միայն մանկատունը, Նոր Հաճնում՝ 61, Հրազդանում՝ 250:

Երեւանում եւ միւս քաղաքներում ջեռուցւում են 71 դպրոց, 69 մանկապարտէզ, 44 առողջապահական հիմնարկ, 271 այլ հաստատութիւններ:

Մազութ է յատկացւում նաեւ հացի գործարաններին հացի արտադրութեան համար:

Ստացուած 5·500 թոն տիզէլային վառելիքը յատկացուել է հետեւեալ կարիքների համար.

- Ալիւրի տեղափոխում Հայաստանի տարածքում եւ Արցախ,
- Հացի գործարանների անխափան էլեկտրական սնուցում,
- Ջրամատակարարման էլեկտրական մղիչների աշխատանք,
- Քաղաքային էլեկտրացանց
- Սննդի տեղափոխում Հանրապետութեան տարածքում,
- Մազութի տեղափոխում Հանրապետութեան տարածքում,
- Ջրամատակարարման հանգոյցների սպասարկում,
- Առողջապահական հաստատութիւնների անխափան էլեկտրական սնուցում,
- Արգնիի ջրէլեկտրակայանի ջրատարի վթարի վերականգնողական աշխատանքներ,
- Հրազդանի էլեկտրակայանի եւ Գիւմրիի կաթսայատների աշխատանքներ,
- Երեւանի քաղաքային տրանսպորտ,
- Հեռախօսակապի եւ հեռուստահաղորդման վերահաղորդիչ կայանների, տիզէլային կենտրոնների աշխատանք,
- Կապանի կապի հանգուցային հեռախօսակապի ապահովում,
- Արցախի տնտեսութեան կենսապահովման հաստատութիւններ,
- Սիսմիկ ազգային ծառայութիւն,
- Սոցիալական ոլորտի այլ ծառայութիւններ:

1994 թ. Փետրուարի 1-ին Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահ եւ Հոգաբարձուների Խորհրդի նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի նախագահութեամբ տեղի ունեցաւ «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի Հոգաբարձուների Խորհրդի նախագահութեան նիստը: Նիստին մասնակցում էին նախագահութեան անդամներ՝ Հայաստանի Հանրապետութեան փոխ-նախագահ Գագիկ Յարութիւնեանը, Գերագոյն Խորհրդի նախագահ Բաբգէն Արարքցեանը, վարչապետ Հրանտ Բագրատեանը, Լուիզ Սիմոն-Մանուկեանը (ԱՄՆ), Հրայր Յովնանեանը (ԱՄՆ) եւ Վահէ Ճազմատարեանը (Ֆրանսիա): Ներկայ էր նաեւ ԱՄՆ-ի Միացեալ Հայկական Ֆոնտի գործադիր տնօրէն Յարութ Սասունեանը: Քննարկելով «Ձմեռ» ծրագրի շրջանակներում կատարուած աշխատանքների վերաբերեալ ներկայացուած փաստաթղթերի փաթեթը, Հիմնադրամի Հոգաբարձուների Խորհրդի նախագահութիւնը դրական գնահատեց կատարուած աշխատանքները:

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ»
ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ
ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Փետրուար 3

ՆԱԽԱԳԱՀ Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ԼՈՆՏՈՆ ԺԱՄԱՆԵՑ

Ինչպէս գրած էինք («Յառաջ», Փետր. 5) Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահը եւ իր պատուիրակութիւնը Լոնտոն ժամանեցին Երեքշաբթի օր, Փետր. 8-ին: Պատուիրակութեան մաս կը կազմեն նաեւ Արտաքին նախարար՝ Վահան Փափազեան, ՄԱԿ-ի մօտ մնայուն դեսպան՝ Ալեքսանդր Արզումանեան եւ Միացեալ - Նահանգներու դեսպան՝ Ռուբէն Շուգարեան:

Փետրուար 9-ին, Արտաքին նախարար՝ Վ. Փափազեան Միացեալ Ուժերու Արքայական Հիմնարկին մէջ ելոյթ կ'ունենար եւ կը պատասխանէր հարցումներու: Նոյն օրը, Ա. Արզումանեան եւ Ռ. Շուգարեան հանդիպումներ կ'ունենային արքայական Գոլէժի պատերազմական ուսումնասիրութիւններու բաժնի, ապա Լոնտոնի տնտեսագիտութեան եւ քաղաքագիտութեան Համալսարանի դասախօսներու եւ ուսանողներու հետ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԻՖԼԻՍԻ մէջ, Փետրուար 7-էն 8 լուսնալիք գիշերը սպաննուած է Ապահովութեան վրացի սպայ մը՝ Վասիլ Կոբերիձէ: Այս նոր ոճիրը կը փաստէ որ Վրաստանի երկու տարուան քաղաքացիական եւ շրջանային պատերազմը ծանր հետեւանքներ ունեցաւ:

ՏՐԷՅՖԻՒՍԻ «հարցը» հարիւր տարի ետքն ալ իր զոհերը ունի: Վերջինն է գնդ. Կօժաք որ պաշտօնանկ եղաւ իր մէկ յօդուածին համար, հրատարակուած «Սիրփա - Աէֆիւալիթէ»ի մէջ: Կօժաք Ցամաքային բանակի պատմական սպա-

(Շար.ը Դ. էջ)

Ի՞ՆՉ ԿՈՒ ՏԱՅ ՎԵՐԱԴԱՐՁԻ ՄԸ, ՄԱՄՈՒԼԻ ԵՐԿՈՒ ԱՍՈՒԼԻՍԻ ԵՒ ՔԱՆԻ ՄԸ ՀԱՐՑԱԿԱՆԻ ԳՈՒՄԱՐԸ

Ա.

Յունուար 31-ին եւ Փետրուար 3-ին տեղի ունեցած մամուլի երկու ասուլիսներ ուշագրաւ զարգացումներ կը նշեն Հայաստանի ներքին քաղաքականութեան ոլորտին մէջ։ Ասուլիսներէն առաջինը տրուած է Հանրապետութեան Նախագահին Նախկին խորհրդական Աշոտ Մանուչարեանի կողմէ, իսկ երկրորդը՝ Ներքին Նախարար Վանօ Սիրադեղեանի։ Երկու ասուլիսներու մասին լրատուութիւններու հաղորդումը կը վկայէ թէ Նախագահին մօտիկ շրջանակին մէջ ազդեցութեան գօտիի կարեւոր զարգացումներ կ'արձանագրուին, բուռն հակամարտութեան մը ընդմէջէն։

Պէտք է աւելցնել անմիջապէս որ այսօր յայտնուած պատկերը Օգոստոսէն ծայր առած խմորումի մը յանգած մէկ փուլն է եւ ոչ թէ նորութիւն մը. Նորը այն երեւոյթն է որ հակամարտութիւնը դուրս գալով իշխանութեան նեղ ու որոշ չափով նաեւ փակ շրջանակէն, կը դրուի լայն զանգուածներու հասողութեան տակ։ Թէ այդ լայն զանգուածները որքա՛ն կամ ի՛նչ տրամադրութիւն ունին նման տուեալներ ընկալելու, անոնց հակազդելու, այլ հարց է։

Օգոստոսին, Հռոմի մէջ գումարուելիք Մինսկի խմբակին մէկ հերթական ժողովին նախօրեակին Հայաստանեան լրատուութիւնները երկու ուշագրաւ կէտի կ'անդրադառնային. առաջինը՝ Երեւան - Ստեփանակերտի միջեւ վերոյիշեալ ժողովին մասնակցութեան խնդրին ստեղծած տարակարծութիւնն էր որ լուրջ ճեղքի մը հանգամանքը ստացած էր. եւ երկրորդը այն հրաժարականն էր զոր կը ներկայացնէր նոյն օրերուն (Օգոստոս 10) Նախագահին ազգ. ապահովութեան հարցերու գլխաւոր խորհրդականը՝ Ա. Մանուչարեան։ Երեւութապէս, կամ կատարուած տեղեկատուութենէն դատելով, ոչ մէկ առնչութիւն կը նշմարուէր երկու պարագաներուն միջեւ. սակայն եւ այնպէս, առ նուազն կարելի չէր ուշադրութիւն չդարձնել անոնց խաչաձեւումին։

Յետագայ ամիսներուն լրատուութիւնները շատ չզբաղեցան Մանուչարեանի հրաժարականով ու անոր բուն դրդապատճառին հետաքրքրութիւններն ալ գրաւեցան այլ մարզերէ։ Ենթական ալ իր բաժինը ունեցաւ սոր մէջ, սա կամ նա հատուածին խօսափողը օգտագործելով մաղձ թափելու ընթացիկ երեւոյթը չկրկնելու եւ լուռ մնալու իմաստութեամբ։ Այս պարագան չէ վրիպած նաեւ հայաստանեան մամուլի կարգ մը անուններուն ուշադրութենէն, որոնցմէ Փետրուար 1-ի «Ազգ»ը անոր մամուլի ասուլիսին յատկացուած սիւնակները խորագրած է՝ «Խորհրդաւոր լռակեացը սկսում է խօսել»։

Այդ խօսքը կը մեկնի Ղարաբաղի հարցին լուծումին համար բերած անոր առաջարկով։ Ա. Մանուչարեան հաւանական կը նկատէ որ ներկայ փուլը առիթ տայ «մեր ժողովրդի արցախեան հատուածի իղձերին, նպատակներին համապատասխանող լուծումի, որից մեր ազգ. արժանապատուութիւնը չտուժի»։ Ան կ'ըսէ նաեւ թէ նման առիթ ստեղծուած էր աւելի 6 - 7 ամիս առաջ, բայց հայկական կողմը չփութաց զայն օգտագործել։ Հաւանօրէն ան նկատի ունի Յուլիսին հայկական ուժերու արձանագրած ռազմական յաջողութիւնները, ինչպէս՝ Աղդամի շուրջ 20 գիւղերուն վերանուաճումը, Օգոստոսին Ֆիզուլիի Ազրբեջանցիներու կողմէ պարպումը եւ յատկապէս Յուլիս 28-ին Ստեփանակերտ - Բաքու ուղղակի հանդիպումը եւայլն։ Մանուչարեանը խօսելու եւ նաեւ անշուշտ գործելու մղող ազդակը այն փաստն է որ «երկրորդ անգամ նոյնպէս նպաստաւոր պահը կարող է բաց թողնուել, ինչը մեծապէս կախուած է Հայաստանի եւ ԼՂՀ-ի իշխանութիւններից»։ Այս առումով նախկին խորհրդականը գործակցելու կոչ կ'ուղղէ հանրային, քաղաքական, մշակութային կազմակերպութիւններուն, նաեւ դուրսը ազդեցութեան տէր անհատներու, որպէսզի «անիւը ճշգրիտ ուղղութեամբ պտտի», քանի որ «հերթական անգամ բարենպաստ պահը բաց թողնելու իրաւունք տրուած չէ»։ Թէ այս համագործակցութիւնը ի՛նչ շրջանակի մէջ, ի՛նչ ձեւով կը ծրագրէ Ա. Մանուչարեան, հաւանաբար հետաքրքրութեան տէր շրջանակներու պիտի տեղեկացուի յետագայ հանդիպումներու ընթացքին կամ քաղաքական քայլերով։ Ոչ մէկ կասկած թէ ներսն ու դուրսը ամէն անոնք որոնք կը ցանկան բարենպաստ պահ մը չփախցնել ու խաղաղութիւնը իջած տեսնել Արցախի հողին եւ յատկապէս առանց որ ազգ. արժանապատուութիւնը տուժէ, մեծ անհամբերութեամբ պիտի սպասեն Մանուչարեանի յետագայ գործունէութեան։ Այս սպասումին մէջ, խնդրին կենսական բնոյթին հետ, դեր կը կատարէ ենթակային որպէս քաղաքական դէմք վայելած լայն վարկը որ հիմնուած է «Ղարաբաղ Կոմիտէ»ի պայքարին առաջին օրերէն իսկ անոր ցոյց տուած սթափ ու հաւասարակշռուած գործիչի պատկերին։

Յունուար 31-ի մամուլի ասուլիսը գլխաւոր այս խնդիրէն զատ, շօշափած է նաեւ այլ կէտեր։ Անոնց մէջ լայն տեղ գրաւած են կառավարութեան եւ մանաւանդ Ներքին Նախարարութեան ուղղուած քննադատականները։ Առաջինը «աչքի է ընկնում» ոչ ձեռնհաս գործելակերպով, իսկ երկրորդը «վերահսկողութիւնից դուրս է»։ Այս վերագրումը կ'ըլլայ անընդունելի ձեւերով այդ նախարարութեան կողմէ պաշտպանութեան համար դրամ հաւաքելու արարքին վերյուշով. ու Ա. Մանուչարեան դիտել կու տայ թէ ատոր համար «Ներքին նախարարը ոչ նկատողութիւն եւ ոչ էլ խորհրդարանի կողմից զգուշացում չստացաւ»։

Նոյն նախարարութիւնը կը մեղադրուի նաեւ տնտեսական ճգնաժամին նպաստելու յանցանքով որ կը բացատրուի հաստատուած «ստուերային հարկեր»ով։ Անոնց պատճառով կ'ըսուի թէ այսօր գործի աշխարհի մարդիկ կը փախչին Հայաստանէն։ Այնքան ծանրակշիռ է պարագան ըստ Մանուչարեանի որ ան «պետութեան մէջ մի առանձին կառավարութիւն» կը նկատէ Վ. Սիրադեղեանի գլխաւորած նախարարութիւնը, աւելցնելով. «եթէ այսպէս շարունակուի, ոչինչ չի մնայ, բացի Ներքին նախարարութիւնից»։

Մանուչարեան համաձայն չէ նաեւ Ազգ. ապահովութեան պետական վարչութիւնը լուծարքի ենթարկելու նախագահական հրամանագրին, այդ քայլը նկատելով «վերջին ժամանակների ամենացաւալի սխալը»։ Իր դատումով այդ կառոյցը որ որոշ չափով փոխած էր գործելու իր նախկին եղանակը, անհրաժեշտ չէր բնաւ հիմնապէս քայքայել. մանաւանդ երբ այդ քայքայումը օտար լրտեսներու ազատ գործունէութեան կարելիութիւն կու տայ։ Ան նոյնիսկ կասկած կը յայտնէ որ «լուծարումը Հայաստանի նկատմամբ թշնամաբար տրամադրուած պետութիւնների յատուկ ծառայութիւնների գործունէութեան հետեւանք է»։

Աշոտ Մանուչարեանի իսկ արտայայտութեամբ, քաղաքականութեան ասպարէզ իր չորրորդ վերադարձն է այս որ չի միտիր պաշտօնի մը տիրացումին. զինք վերադարձի մղողը Ղարաբաղի հարցը կարգաւորելու գործն է, այն ձեւով որ հոն ապրող ժողովուրդը նուազագոյն չափով ունենայ ապահով զարգացման երաշխիքը եւ ոչ ոքի տիրապետութեան տակ գտնուի։

Շատեր շատ բան առաջարկեցին, շատ բանի ձեռնարկեցին Ղարաբաղի հարցին որպէս լուծումի փորձ. անոնց մէկ մասը անընդունելի էր, միւս մասը յաջողութիւն չգտաւ։ Ա. Մանուչարեանի այս վերադարձը այս ուղղութեամբ յոյսեր ներշնչելէ զատ, ուրախացնող է նաեւ քաղաքական լուրջի առնուելիք դէմքերու սակաւութենէն տառապող երկրին համար։ Ամէն անոնք որոնց ցաւ կը պատճառէ, ինչ որ ալ ըլլան պատճառները, Ա. Մանուչարեանի, Վազգէն Մանուկեանի նման դէմքերու բացակայութիւնը քաղաքական բեմէն, պիտի մաղթեն որ վերջինը ըլլայ այս վերադարձը։ Ափսոս, հակառակ Ներքին Նախարարութեան ու նախարարին հետ այն սուր հակամարտութեան որ կը յայտնուի թէ՛ Մանուչարեանի արտայայտութիւններէն եւ թէ Վ. Սիրադեղեանի Փետրուար 3-ի մամուլի ասուլիսէն։

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ԱՆԴՐԱԴԱՐՁՆԵՐ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ

ԱՐՄԷՆ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

Փակուեցաւ Կիլիկիոյ նուիրուած ցուցահանդէսը, իր տեսակին մէջ աննախադէպ եղելութեան մը հարուստ տպաւորութեամբ դրոշմելէ ետք այցելու բազմութիւնները։ Անկէ թելադրուած հետեւեալ քանի մը անդրադարձներն ալ աւելորդ պիտի չըլլայ արձանագրել որպէս ներհայկական «յետ գրութիւն»։

Հոն ներկայացուած հաւաքածոն գիտութեամբ կարելի էր համեմատել փարիզեան ժամանակակից որեւէ ցուցահանդէսի հետ։ Այսինքն՝ պէտք է ձերբազատուիլ արեւմտեան մշակոյթներու հանդէպ յաճախ յայտնուող հայկական բարդոյթէն։ Քանի՛ «օտար»ներ յափշտակութեամբ կը դիտէին ներկայացուած մանրանկարները, զարմանքով հարց տալով թէ ի՛նչպէս կ'ըլլայ որ նման բացառիկ արուեստ անծանօթ կը մնայ։ Ի՞նչ պատասխանել։ Հայերէ շատեր չեն հասկցած տակաւին թէ արուեստին էութիւնը եւ նպատակը ցուցադրուելուն մէջ է եւ ոչ թէ թաքուն պահուելուն։ Դժբախտաբար դեռ լայնօրէն տարածուն է հալածուած ժողովուրդի այն մտայնութիւնը, թէ ինչ որ կարելի եղաւ փրկել՝ պահուելու դատապարտուած է. ցոյց տալը արդէն վտանգի ենթարկել կը նշանակէ։

Ինչո՞ւ Թիցիանօ մը ամէն տեղ կրնայ ճամբորդել (երբ ապահովութեան դասական պայմանները երաշխաւորուած են), իսկ խեղճ Թոսլինը կամ Պիծակը իրենց խցիկէն դուրս ելլելու իրաւունք չունին։ Հետաքրքրական պիտի ըլլար Վիէննայի Մխիթարեաններուն եւ Երուսաղէմի Պատրիարքարանին պատասխանները ունենալ այս մասին...։

Շատ մը Հայեր զարմանքով կը նկատէին որ հազարաւոր «օտար» այցելողներ կուգային։ Այս զարմանքը վերոյիշեալ բարդոյթին մէկ ուրիշ արտայայտութիւնն է։ Ինչո՞ւ «օտար» մը պիտի չգնահատէ Թոսլինի նկար մը։ Արդեօք «Արաբական Հիմնարկ»ի ներկայի ցուցահանդէսին այցելողները բոլորն ալ Սուրիացի՞ էին։ Հարցը պէտք է ուղղել հակառակ ուղղութեամբ. ինչո՞ւ սուրիական այդ ցուցահանդէսին համար միշտ հերթ կար, իսկ ոչ՝ Կիլիկիոյ ցուցահանդէսին, որուն ցուցանմոյշները որակով նուազ արժէքաւոր չէին։ Պատասխանը պարզ է. Սուրիան, իր պատմութիւնով ու արուեստով անծանօթ չէ, որովհետեւ արդէն շատ գիրքերու ու ցուցահանդէսներու նիւթ եղած է։

Ընդհակառակն, հայկականը ծանօթացնող ընթացիկ նիւթերը շատ աւելի սահմանափակուած են. «ցեղասպանութիւն», «աքսոր», որոնց նոր աւելցան «երկրաշարժ»ը, «Ղարաբաղ»ը, «պատերազմ»ը, «տնտեսական տագնապ»ը...։

Այդ նիւթերուն կարեւորութիւնը անուրանալի է, սակայն պէտք է որ կամաց - կամաց՝ Հայերուն մասին լսողին մտքին մէջ ուրիշ գաղափարներ ալ արձագանգ գտնեն, ինչպէս՝ «Թոսլին», «Հեթում», «Սկեւռա»...։ Նման փոփոխութիւն կատարելը անկարելի չէ ու Հայերուն պարտականութիւնն է. իսկ այդ առումով ցուցահանդէս մը բացառիկ միջոց է։

Մշակոյթ ներկայացնելը սուղ միջոցներու կը կարօտի։ Եթէ մէկը քննէ այս ցուցահանդէսին հաշիւները, ու արեւմտահայերու մասնակցութիւնը առանձնացնէ, պիտի տեսնէ որ ան տասը տոկոսի չի հասնիր։

Եզրակացութիւնը պարզ է. Նման ձեռնարկի մը կարեւորութիւնը հայկական հաւաքականութեան մէջ դեռ տեղ չէ գտած։ Թէ՛ ծիծաղելի, թէ՛ տխուր է լսել որ երբ գործի սկսայ առանց հարկաւոր նիւթականին կէսը ունենալու, բոլոր «օտար» բարեկամներս կ'ըսէին. «Հոգ մի ըներ, այնքան Հայեր - եւ հարուստ Հայեր - կան որ գաղութին մասնակցութիւնը ամէն բաց կը գոցէ»...։

Ցուցահանդէսին պիւտճէն մօտ 400.000 ֆրանքի բաց մը կը ներկայացնէր։ Կէսը փակուեցաւ մուտքի տոմսերուն միջոցով։ Իսկ միւս կէսը ... մոսկովեան հրաշքի մը արդիւնքն է։

Սկզբունքով՝ նման խնդիրներու պարագային հայկական կողմին դիմել չեմ սիրեր, մուրացկան չնկատուելու համար։ Օր մը ինծի թելադրեցին նկատի ունենալ մոսկուահայ մեծահարուստ ու բարերար Սերժ Ջիլաւեանը։ Քանի որ բոլորովին անծանօթ մէկն էր ինծի ու բաւական հեռու, իմ սկզբունքէս շեղելով, որոշեցի դիմել. Մոսկուա հեռաձայնեցի։ Ջիլաւեան տեղեակ էր ծրագրին ու հարցուց. «բացը քանի՞ է»։ Պատասխանեցի. «մօտաւորապէս 40.000 տոլար», ենթադրելով որ անմիջապէս վերջ պիտի տար խօսակցութեան։

Վերջ տուաւ, բայց բոլորովին անսպասելի հարցումով մը. «Ո՞նց ձեզ փոխանցեմ»։ Մանրամասնութիւն տալը աւելորդ է։ Մէկ շաբաթ յետոյ գումարը հասած էր։ Այդ օժանդակութեան փոխարէն ան ոչ մէկ բան խնդրեց. հոս, նման արարքի մը հեղինակը առ նուազն կը պահանջէր որ ցուցահանդէսին մուտքին իր կիսանդրին զետեղուի։

Որեւէ թիւրիմացութենէ խուսափելու համար, չեշտեմ որ հայկական աշխարհէն ուրիշ տեսակ օգնութիւն եկաւ - բարեբախտաբար - մասնագիտական կամաւոր ու ազդեցիկ օժանդակութիւն։ Տարբեր մարզերու մէջ, որոշ բարեկամներ՝ ցուցահանդէսին պատրաստութեան ու յաջողութեան համար՝ իրենց ժամանակն ու տաղանդը չխնայեցին։ Այս համերաշխութիւնը գուցէ ցուցահանդէսին ամէնէն հաճելի դասը կը մնայ։

* * *

ՅԱՒԵԼԵԱԼ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ՄԱՍԻՆ

Ցուցահանդէսը 52 օրուան ընթացքին ունեցաւ 17.376 այցելու որոնք վճարեցին 10 ֆրանքի մուտքը. օրական միջին հաշուով 334 հոգի։ Նկատի առնելով անվճար մուտք գործողներու թիւն ալ, կարելի է հետեւցնել թէ 20 հազարի շուրջ էր այցելուներու ընդհանուր թիւը։ Անոնց մէջ աւելի էր կիներու համեմատութիւնը, 45 - 50 տարեկաններու մեծամասնութեամբ։

Շաբաթուան լուր օրերուն այցելուները մեծ մասամբ Հայեր չէին, իսկ Շաբաթ, Կիրակի օրերը Հայերը կուգային յաճախ իրենց ընտանեկան պարագաներով։ Այցելուներու մեծագոյն թիւը արձանագրուեցաւ վերջին Կիրակին (636), իսկ ամէնէն ցածը Դեկտեմբեր 1, Երկուշաբթի օր։

Ծախուած հատորներուն թիւը եղաւ 1784. այսինքն, միջին հաշուով ամէն տասը այցելուէ մէկը գնեց զայն։

Գոհացուցիչ էր լրատուութիւններու արձագանգը, թէեւ մէկ մասը բաւական յապաղումով անդրադարձաւ ցուցահանդէսին, օգնելով միայն երկարաձգումի շրջանին. այդպէս եղաւ օրինակ «Մոնտ»ի Դեկտեմբեր 7-ի յօդուածը եւ հեռատեսիլի «Ֆրանս 2» կայանին հաղորդումը Դեկտեմբեր 12-ի առաւօտը։

Ցուցահանդէսին առաջին պիւտճէն 750 հազար ֆրանք էր, ինչ որ անբաւարար պիտի ըլլար, յատկապէս փոխադրութեան ծախքերու աննախատեսելի յաւելումով որ հետեւանքը եղաւ ֆրանսական օդային գիծերու գործադուլին։ Վերջապէս, նախատեսուած գումարը բարձրացաւ մէկ միլիոնի։

Ատոր 400 հազարը հայթայթուեցաւ Մշակոյթի եւ Արտաքին Նախարարու-

ԼԻՈՆԻ «RADIO ARMÉNIE»Ի 10-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Շաբաթներէ ի վեր ծանուցուած Ռատիօ - Արմենիի հիմնադրութեան տասնամեակի հանդիսութիւնը տեղի ունեցաւ Յունուար 29-ին, Վիլէօրպանի մշակութային ընթարձակ սրահին մէջ, հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեանի եւ պատուոյ նախագահութեամբ Պր. Արման Պահատուրեանի: Ներկայ էին նաեւ Վիլէօրպանի քաղաքապետ Պր. Շարլը եւ կինը, Ա. կցորդ Պր. Թեռաշէ, Տէսինի հոգեւոր հովիւ Ղեւոնդ Քահանայ Յարութիւնեան եւ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ ժողովրդապետ Կղեմէս Վրդ. Մալճեան:

Սրահը արդէն ծայրէ ի ծայր լեցուն էր երբ յայտարարուած ժամուն 21-ին, օրուան բեմավար Պր. Վարդան Քէշիշեան կայանին համակրելի եւ աշխոյժ գործակիցը, հանդէսը բանալով, յանուն Ռատիօ - Արմենիի, հայերէն եւ ֆրանսերէն շնորհակալութիւն յայտնեց ներկայ բազմութեան որուն քաջալեր ներկայութիւնը յուսադրիչ գրաւականն է, ըսաւ, ապագայ կայանին բարգաւաճման եւ գոյատեւման: Ան ներկայացուց նոր յայտագիրը որ բաղկացած էր Հայաստանեան եւ տեղական անուանի արուեստագէտներէ որոնց թիւն ու հռչակը կը նախատեսէր փայլուն երեկոյթ մը:

Ապա բեմ եկաւ Ռատիօ-Արմենիի նախագահը Պր. Միշէլ Ղազարեան որ հակիրճ պատմականը ըրաւ կայանի տասը տարուան գործունէութեան: Ան յիշեց սկզբնական շրջանի երեք - չորս հոգինոց կազմին խարխափումներն ու տքնաջան աշխատանքները գլուխ հանելու համար այս հայանպաստ գործը որ մամուլին առընթեր, հաղորդակցութեան անհրաժեշտ դերը կը կատարէ սփիւռքահայ լուրերուն եւ մանաւանդ Հայաստանի ու Ղարաբաղի ներկայ իրավիճակի մասին որմէ զուրկ շատեր անտեղեակ են: Պր. Ղազարեան յատկապէս նշեց կայանի կարեւորութիւնը եւ զայն պահպանելու անհրաժեշտութիւնը, ի մասնաւորի կոչ ուղղելով գաղութիս գործատէրերուն եւ առեւտրականներուն, որոնց օգնութեան շնորհիւ է որ կանգուն պիտի մնայ Ռատիօ - Արմենին: Եւ խօսքը վերջացուց շնորհակալութիւն յայտնելով բոլոր անոնց որոնք նիւթապէս թէ բարոյապէս քաջալերեցին ու զօրավիգ հանդիսացան տարիներու ընթացքին իրենց գործը յառաջացնելու համար: Մասնաւոր շնորհակալութիւն նաեւ Պր. Քէշիշեանին որ անսակարկ նուիրումով ու ձեռնհասութեամբ ուղեցոյցն ու կազմակերպիչն է, ըսաւ, մեր բոլոր ձեռնարկներուն:

Գեղարուեստական առաջին բաժինը սկսաւ Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ Կոմիտաս երգչախումբին կողմէ, հայրապետական մաղթերգով Պր. Յովհաննէս Պէրպէրեանի ղեկավարութեամբ, որ յատկայս ունկնդրուեցաւ յուզումով եւ երկիւղածութեամբ:

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցան ծափողջոյններու տարափի տակ, հայրենի երաժիշտներ ՊՊ. Հայկ Դաւթեան (ջութակ) եւ Արթիւր Ահարոնեան (դաշնակ), որոնք մեկնաբանեցին Պաղտասարեանի ռափսոտին, մագնիսացնելով ամբողջ սրահը ու խլելով հիացումի անվերջ ծափեր: Ապա Վալանսէն մասնաւորաբար հրաւիրուած մեր շրջանի բոլորին ծանօթ ու սիրուած վաւերական աշուղը Պր. Վարդգէս Վարդանեան, դաշնամուրի ընկերակցութեամբ նրբազեղ աղջկան Սօնիա Վարդանեանի, հրամցուց փունջ մը ժողովրդական երգեր, «Յուշարձաններ», «Տըլէ Եաման» եւ «Իմ Հայ Ազգիս»ը որոնք ունկնդրուեցան մեծ գնահատանքով:

Յայտագրի յաջորդ բաժինը յատկացուած էր կիթառահար Պր. Ալեքս Պօղոսեանի որ ներկայ չէր կրցած ըլլալ կառքի դժբախտ արկածի մը պատճառաւ, որմէ, սակայն, չէր տուժած:

Քաղաքիս հանրածանօթ Տիկ. Մարգրիտ Վեքիլեան եւ Գլօտին Կիլուէն, դաշնակի վրայ չորս ձեռքով, Պրահմսի թիւ 1 եւ 5 «Հունգարական պարերը» մեկնաբանեցին թեթեւ եւ արդաշարժ մատներով որոնց հիացումով հետեւեցաւ ժողովուրդը: Ապա բեմ եկաւ օփերայի տաղանդաւոր երգչուհի Տիկին Լիսսի Քէօմիւրճեանը որ Պր. Շառլս Մորէլի դաշնակի ընկերակցութեամբ երգեց իտալական դասական երկու կտորներ « O mio պանպինո» (Փուչինի) եւ «Քասթա Տիւա» (Պելլինիի Նորմայէն) օփերայէն: Երկուքն ալ արժանացան բուռն ծափահարութիւններու:

Յետոյ կարգը եկաւ Տիկին Խաթուն Մկրտիչեանի, Լիոնի հայ բեմերու ծանօթ արուեստագէտը որ արտասանեց Յ. Շիրազի «Ղարաբաղի գովք»ը իր սովորական սրտայոյզ շեշտով եւ սահուն առոգանութիւնով:

Առաջին մասը կը վերջանար ֆրանսական «Առչէ» պարախումբի, Գ. Սարգիսեանի «Հայոց մարտիկներ (մեծարանք Ղարաբաղի Հայոց մարտիկներու) նուիրուած խորհրդաւոր պարով, կիսամութ բեմին վրայ հայկական Եռագոյն տարազներով պարմանուհիներու կողմէ, յատկապէս յօրինուած պարուսոյց Տիկին Անն - Մարի Լըմէթրիի կողմէ:

Կարճ դադարէ մը յետոյ, յայտագրի երկրորդ բաժինը կը սկսէր դարձեալ Կոմիտաս երգչախումբով ուր լսեցինք նոյն յաջողութեամբ Մ. Եկմալեանի «Կիլիկիա»ն, Կոմիտաս Վրդ.ի «Շուշօ»ն եւ Է. Յովհաննիսեանի «Երեւան - Էրեբունի»ն, ու ներկաներուն պահանջով յաւելեալ «Ո՛վ Հայոց Աշխարհ» մեղեդին երգեցին նոյն խորիմաստ թռիչքով:

Անգամ մը եւս Տիկին Վեքիլեան եւ Գըլօտին Կիյուէն դաշնակի վրայ չորս ձեռքով Սէն - Սանսի «Լը Գառնավալ տէ դ'Անիմօ» եւ առաջին անգամ ըլլալով Լիոնի հայ բեմին վրայ, Արամ Խաչատրեանի «Սուրերու պարը» եւ ««Ֆօսիլ է Ֆինալ» բաժինը մեկնաբանեցին, որ արժանացաւ նոյնպէս անվերջ ծափերու: Ապա կրկին Լիսսի Քէօմիւրճեան եւ Պր. Շառլս Մորէլ (դաշնակ) սրահը խանդավառեցին իրենց ծանօթ հայկական երգերով: Կանաչեանի «Ալվարդին երազ»ը, «Կոմիտասի «Գոյն արատ»ն եւ «Կռունկ»ը եւ Չէթէճեանի «Արարատ»ը, ու առիթ ընծայեցին յարգելի երգչուհիին «Վիվալտի»էն ուրիշ կտոր մը երգելու:

Ահա դարձեալ բեմ հրաւիրուեցան Հայկ Դաւթեան եւ Արթիւր Ահարոնեան ու նըւագեցին Ա. Բաբաջանեանի «Ջութակի եւ դաշնակի սոնաթը», եւ Ա. Խաչատրեանի «Սի - պէմոլ մաժէօր պարը», որոնց յաջող մեկնաբանութիւնը առիթ տուաւ Պելա Պարթօքի «Հունգարական Ճ-րդ պարը» եւս լսելու հաճոյքն ունենալու:

Յայտագրի թեթեւ ընդհատումի մը միջոցին, Պր. Քէշիշեան անակնկալօրէն ողեկոչեց գաղութիս սիրուած առեւտրական հանգուցեալ Պ. Ճիպրայէլ Պահատուրեանի յիշատակը որուն մահուան երրորդ տարելիցն էր այսօր, եւ որուն յատկապէս ձօնուած էր յաջորդ քերթուածը, պէյրութահայ բանաստեղծ Հ. Ցակոբեանի «Հայր»ը զոր արտասանեց Պր. Վազգէն Խաքիճեան խոր ապրումով:

Կրկին անգամ Վարդգէս Վարդանեան, Օր. Սոնիայի ընկերակցութեամբ բեմ ելաւ ու երգեց «Լեռներ Հայրենի»ն, «Պարտէզում վարդ է բացուել» եւ «Երեւան - Երեւան», արժանանալով խոր գնահատանքի:

Հանդէսի վերջին մասը յատկացուած էր «Առչէ» խումբին պարուհիներուն որ թեթեւօրէն թռչտեցին խորքին ընկերացող մեղմիկ եղանակով մը, բնաբան ունենալով «Մովուն երգ»ը, «Որձ եւ էգի սիրաբանութիւն»ը, «Օդին եւ հուր»ին զուգորդութիւնը, որ մխտիքական տպաւորիչ մթնոլորտ մը ստեղծեց ամբողջ սրահին մէջ:

Կէս գիշերը անց էր արդէն երբ բոլոր մասնակցող արուեստագէտ - երաժիշտները կրկին հրաւիրուեցան բեմին վրայ, գնահատանքի եւ անվերջանալի ծափահարութիւններու տակ:

Պր. Քէշիշեան խանդավառ ու ձեռներէց երիտասարդ մը, «Ռատիօ - Արմենի»ի գլխաւոր գործիչներէն մին, անոր կը պարտինք մեծ մասամբ այսօրուան հանդէսի կազմակերպութիւնն ու յաջողութիւնը: Արդարեւ, հանդիսավարի իւրայատուկ ձիրքերով օժտուած, ան կրցաւ իր սրամիտ մէջբերումներով, ջերմութիւն եւ համակրանք ստեղծել բոլոր հանդիսականներուն մօտ: Ջերմօրէն կը շնորհաւորենք Պ. Վարդանը որ անգամ մը եւս մեզ դիւթեց հայկական սքանչելի յայտագիր մը պատրաստելով եւ հոգեկան ճշմարիտ վայելք մը ընծայելով:

Յաջող երեկոյթ մըն էր եւ մենք հխացանք ինչպէս հարիւրաւոր հանդիսականները ու գոհունակ սրտով բաժնուեցանք սրահէն՝ ամբողջ երեք ժամ տեւող երեկոյթէն, համակրանքի զգացումներով եւ նորանոր յաջողութիւններ մաղթելով Ռատիօ-Արմէնիի ժրաջան վարիչ Վարդան Քէշիշեանին եւ Ռատիօ-Արմենիի ամբողջ անձնակազմին:

Հետեւեալ օրը, Կիրակի կէսօրին, Լիոնի Բարեգործական Միութեան մասնաճիւղը ճաշ մը սարքած էր իր սրահին մէջ ի պատիւ արուեստագէտներուն, ուր ուխտումի մօտ համակիրներ հաւաքուած էին նոյն սեղաններու շուրջ: Մեր լսածին համաձայն, ջերմ մթնոլորտի մէջ տեղի ունեցած է ճաշը ուր դարձեալ մեր յարգելի արուեստագէտները ելոյթ ունեցած են իրենց խանդավառ երգերով եւ արտասանութիւններով:

Պ. ԳԱՊԱՔՃԵԱՆ

թիւններէն ու Փարիզի քաղաքապետութենէն: Հայկական կազմակերպութիւններ տուին 85 հազար ֆրանք, 60 հազար ֆրանք ստացուեցաւ ֆրանսախօսութեան գործակալութեան ճամբով, 47.000 Ֆր. ապահովագրութեան UAP ընկերութենէն և 25 հազար Ֆր. որպէս կիպրական յատկացում: Այցելուներէ գանձուածով գոյացաւ 790 ֆրանք: 310 հազար ֆրանքի բացն ալ գոցուեցաւ «Կիլիկիա» ընկերութեան կատարուած նուէրներով:

Ցուցահանդէսին առիթով լոյս տեսած հատորէն զատ, կը պատրաստուի ժապաւէն մըն ալ որ փաստագրական արժէք պիտի ունենայ: «Կիլիկիա» ընկերակցութեան Ֆոնթընէ - Սէն Գլուի «Էքօլ նորմալ սիւփերիէօր»ի գործակցութեամբ 52 վայրկեաննոց այդ ժապաւէնը յատկացուած պիտի ըլլայ Կիլիկիոյ հայկական թագաւորութեան: Ծրագիր կայ նաեւ նոյն ժապաւէնը տեսերիզով հրապարակ հանելու, եթէ անշուշտ անհրաժեշտ նիւթականը կարելի ըլլայ հայթայթել:

Ուրախալի է հաստատել որ Կիլիկիոյ ցուցահանդէսը որ հայկական ոլորտին մէջ սակաւաթիւ նախընթացներ ունեցող ձեռնարկ էր, յառաջիկայ տարիներուն պիտի ունենայ իր հետեւորդները: 1994-ին Նիւ - Եորքի մէջ պիտի բացուի ամերիկեան հաւաքածոներու հայկական ձեռագիրներուն նուիրուած ցուցահանդէս մը, կայ ծրագիրը Պոլսոյ մէջ հայկական արուեստի յետահայեացի մը: Իսկ 1995-ին Փարիզի Ազգային Մատենադարանը պիտի ողեկոչէ ֆրանքեւհայկական պատմական կապերը: Կան նաեւ այլ ծրագրեր: Մաղթելի է որ Հայոց պատմութիւնն ու հայկական մշակոյթը վերջապէս դուրս գան մոռացումի անդունդէն ուր ինկած էին, բացի քանի մը հազուադէպ մասնագէտներու հետաքրքրութենէն:

Ա. Մ.

ԱՆԱՅԻՍ

ԵՒՓԻՄԷ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ

(1872 -- 1950)

ՅՈՒՇԵՐՍ

Դժուար էր կուլ տալ պատառները: Դեռ ճաշերնիս չաւարտած, հեռաւոր աղմուկ մը եկաւ ականջիս. անմիջապէս ելայ սեղանէն, իջայ պարտէզ որ փողոցին վըրայ կը նայէր. արդարեւ, հեռուէն, հետըզհետէ մօտեցող տարօրինակ վայնասուն մը կը լսուէր. մարդկային ձայներ էին որոնք կ'ոռնային, բաներ մը կը գոռային, խառն ի խուռն, որոշելը անհնար. կարծես խելացնոր, չղթայազերծ գազաններ էին որ մարդկայինին քիչ մը նմանող ձայներ կ'արձակէին: Սպասուհին վազեց քովս՝ խելայեղ.

- Տիկին, ջարդ կայ:

Արդարեւ այս անգամ իրական էր: Ամբոխը՝ ջարդարար դարձած՝ կը յարձակէր քրիստոնեայ թաղերուն վրայ:

- Դուռները լաւ գոցեցէ՛ք, հրամայեցի ու փութացի ես ալ օգնել աղախիններուն այդ գործին. նոյն պահուն պարտէզին դանդակը զարնուեցաւ. առնական ձայն մը զիս կը կանչէր. փութացի պատուհան. իմ աղնիւ, իմ պատուական դրացիս էր.

-Մի՛ վախնաք, տիկին, ջարդ չէ, ուրախ ցոյց է: Սուլթան Համիտ ընդունեց տորրադրել Սահմանադրութիւնը. Երեսփոխանական ժողով պիտի գումարուի. այսօր կէսօրէն յետոյ որոշուեցաւ այդ բանը. ժողովուրդը ցնծութեամբ այսպէս ցոյցեր կ'ընէ, գոհութիւնը յայտնելու համար:

Երկվայրկեան մը ամէն բանի գիտակցութիւնը կորսնցուցի: Երբ ինքզինքիս եկայ, արդէն ցուցարարները մեր փողոցն էին. մեր շատ մօտը ըլլալուն Յունաց Մայր Եկեղեցին, հոն կուգային ճառեր ըսելու: Երբեք տեսած չէի, եւ տեսնելիք ալ չունիմ այդպիսի խառն ամբոխ մը: Հայ Եկեղեցիին պաշտօնեաները, քահանաները, Թուրք իմամը, երկաթուղիի պաշտօնեաներ, մեծ թէ փոքր, մուխտարը, քովի գիւղին ձկնորսները, Տիկին Քալէմքեարեանին եղբայրը դրօշակը ձեռքը. միւս կողմէն ուրիշ դրօշակ մը, պաշտօնազուրկ Մուսթաֆա փաշային որդին, յոյն բժիշկ մը, հայ դեղագործ մը, ձմերուկ ծախող Քիւրտը, գիշերուան պահապանները, ամէնքը քով քովի միաձայն գոչելով.

- Կեցցէ՛ հիւրրիյէթ (ազատութիւն), ոռնալը դադրեցաւ եւ յոյն եկեղեցիին առջեւ կանգ առին: Քահանան ելաւ յուզումէն դողալով բաներ մը ըսաւ. հայերէն ալ Հանր. Պարտուց պաշտօնեայ մը ֆըրանսերէն ուղերձ մը ըրաւ. ու ցուցարարները հեռացան:

Այդ գիշերը Թուրքիա ապրողներուն համար պատմական մեծ գիշերներէն մէկն էր, 1908 Յուլիս 11-ի Չորեքշաբթի գիշերը, լեցուն խոստումներով, թերեւս ալ սպառնալիքներով:

Հետեւեալ օրը գրեթէ բոլոր Պոլսեցիք զիրար համբուրեցին, Գատը - Գիւղի չոգենաւին մէջ մանաւանդ՝ Թուրքերն ու Հայերը. եղբայրակցութեան օրն էր ան:

Խաւարէն լոյս, կաշկանդումէն ազատութիւն, ծանր լուծէն ետք թեթեւ թըռիչք, չղթաներուն տեղ փետուրէ թեւ. Ազատութի՜ւն:

Սակայն, Սայիտ փաշան միշտ պաշտօնին գլուխն էր: Ի՞նչպէս պիտի կատարուէին ընտրութիւնները. անակնկալներ պիտի չպատահէի՞ն:

Հեւ ի հեւ լուրերու կը սպասէինք Պոլիսէն. կարծեմ քիչ անգամ յօրինուած է այնքան առասպել որքան այդ ժամանակամիջոցին:

Ամէնէն անախորժ անակնկալը սակայն մեզի համար, այն եղաւ որ թերթ ծախող հրեայ տղայ մը փողոցին ծայրէն սկսաւ պոռալ. «Հայոց Պատրիարքը, տիկին Ա...ին հետ, իր նոր ննջասենեակին մէջ»: Քարդ փօսթալ կը ծախէր:

Ամուսինս անմիջապէս իջաւ վար ու բոլոր քարդերը միասին գնելով խոհանոցին կրակարանը նետեց:

Օրմանեան Սրբազան այդ միջոցին ամէնէն զզուելի անարգանքներուն ենթակայ եղաւ կուսակցականներու կողմէ: Նախ տունը քարկոծեցին. յետոյ, երբ Պատրիարքարան երթալու համար կառք կը նստէր, ամէն տեսակ հայհոյանք ընելէ զատ, լեմոնի կեղեւ, հոտած հաւկիթ նետեցին կառքին վրայ:

Շատ պաղարիւնով Օրմանեան դէմ դրաւ այդ խոչընդոտումներուն, նախատինքներուն եւ հրաժարեցաւ:

Իզմիրլեան Սրբազան, աքսորէ նոր վերադարձած, ընտրուեցաւ Պատրիարք:

Պոլսահայերուն համար պատմական ժամանակամիջոց մը եղաւ այդ. երջանկութեան ծարաւի մէկը երջանկութեան յոյս կը տեսնէ, նոյնիսկ ամէնէն անհաւանական տեղերը:

Անցաւ շաբաթ մը այդպէս. խնճոյութեան օրեր, պոռթկումի օրեր: Ամէն հրապարակի վրայ, Բերա, Սամաթիա, Կալաթա, աթոռի մը վրայ բարձրացած յեղափոխական Թուրքեր ճառեր կ'ըսէին, ինքզինքնուն ելած, պոռչտալով, բաւական ուժով բառ չգտնելով անգոսնելու համար Սուլթանը շրջապատողները, սենեկապետները, լրտեսները եւ ժողովուրդը խելայեղ կը ծափահարէր:

(Շար. 43)

(Շար. Ա. էջէն)

սարկութեան պետն էր եւ Պաշտպանութեան նախարարը անհրաժեշտ գտած է պատժել յօղուածին պատասխանատուն: Պատճառաբանութիւնը այն է որ հոն յայտնուած են կարգ մը տեսակէտներ որոնք «նախնական մանիքէիզմ» կը նկատուին: Գնդապետը գրած է, ի մէջ այլոց, որ Տրէյֆիւսականները գլխաւորաբար ձախ շարքերու մէջ կը գտնուէին, ի մասնաւորի դժգոհներու մօտ որոնք դէմ էին զինուորական ծառայութեան: Կը գրէ նաեւ թէ առիթ մըն էր խորտակելու բանակին կառոյցը, նուազեցնելու վարկերը, մինչ Գերմանիա պատերազմ կը պատրաստէր: Այս «հակապատմական տրամաբանութիւնը անընդունելի» նկատուած է: Ի դէպ, ամիսէն աւելի եւ արդէն որ կ'ոգեկոչուի Տրէյֆիւսի հարցը, անոր հարիւրամեակին առթիւ, որ գալ Հոկտեմբերին է միայն:

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ 15 քիլօ հեռոյին գնեց Ֆրանսական էլֆ -Սանոֆի ընկերութենէն, որովհետեւ աննախընթաց փորձի մը ձեռնարկած է թմրամոլներուն հետ: Այդ փորձը պիտի կատարուի 700 թմրամոլի հետ որոնք երեք տարի իշխանութիւններէն պիտի ստանան մորֆինի, մեթատոնի կամ հեռոյինի իրենց չափը ստուգելու համար որ այս կիրարկումը դրական ազդեցութիւններ ունի՞ կարգ մը հարցերու վրայ որոնք կապ ունին թմրամոլութեան հետ: Աշխարհի մէջ միայն չորս ընկերութիւններ կան որոնք զուտ հեռոյին կը պատրաստեն: Ֆրանսայի մէջ, էլֆ - Սանոֆին է որ հայթայթիչն է դեղագործական տարրալուծարաններու որոշ դեղերու պատրաստութեան համար:

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ 40 «լրտես եւ 11 ռումբ զետեղող» ձերբակալած են վերջին 11 ամիսներու ընթացքին: Ըստ Լրատուութեան նախարարին անոնք Իրաքի հաշուոյն կ'աշխատէին: Աւելցուցած է որ այն քսան անձերը որոնք ձերբակալուած են Ռաֆսանճանիի դէմ մահափորձին (Փետրուար 1) քննութեան շրջագծին մէջ, կապեր ունէին կարգ մը օտար դեսպանատուներու հետ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, թէեւ ծնունդներու թիւը զգալի նուազում կը կրէ, այսուհանդերձ բնակչութեան թիւը չի նուազիր: 1994 Յունուար 1-ի տուեալներով, Ֆրանսա 57 միլիոն 800 հազար բնակիչ ունի: Երրորդ տարին է որ ամուսնութեանց թիւը պակսած է (շուրջ 6%): Երկարակեցութիւնը բարելաւում կը կրէ: Կիներու համար միջինը 81·5% տարեկանի հասած է, ինչ որ մրցանիշ է Եւրոպական Միութեան երկիրներուն մէջ եւ 73·3 այրերու համար:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Շառլ Եկէնեան 1000 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին Ջանէն Օհաննէսեանի թարմ յիշատակին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Գարուն մանկա - պատանեկան երգչախումբի եւ Արագած - Սասուն պարախումբի երգի - պարի համոյթը:

Կիրակի, Ապրիլ 10, ժամը 15-ին
Թէաթրը Մուլէն (Մարսէյլ)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՓԱՐԻԶ

ԹԱՐԵՆԱՄԱԿԱՆ ԸՆԹՐԻՔ

Վարդանանց տօնին առիթով Հինգշաբթի, Փետրուար 10-ին երեկոյեան ժամը 20·30-ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, կ'արտասանէ՝
ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Հասցէ. -
17, rue Bleue. 75009 Paris

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
42 - 40 - 22 - 74

Թիւին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սէն-Ժէրոմի «Ջ. Շանթ» մասնաճիւղի վարչութիւնը խիստ կարեւոր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները Շաբաթ, Փետրուար 12, ժամը 14-ին, Թաղին եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, թէյասեղանի մը շուրջ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ չորս մասնաճիւղերու ընդհանուր ժողովը Շաբաթ, Փետր. 12, ժամը 14·30, Մարսէյլի Մշակոյթի Տան մէջ: Ընկերուհիներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ASSOCIATION MACHTOTZ
Pour la Défense et le Développement de la Langue Arménienne
organise

Cours accéléré d'arménien par la méthode audiovisuelle

pour les élèves NON-ARMENOPHONES ou ARMENOPHONES DEBUTANTS de 8 à 20 ans, voulant apprendre rapidement à PARLER, LIRE et ECRIRE l'arménien.

STAGE DE QUATRE MOIS : Mars, Avril, Mai, Juin 1994
le Samedi matin de 9h30 à 12h30
Eglise Arménienne Saint Jean-Baptiste
15, rue Jean Goujon, Paris 8e

Les cours débuteront le SAMEDI 5 MARS à 9h30. L'enseignement est donné par Mme Hilda Kalfayan-Panossian, auteur du *Manuel d'Arménien Occidental pour les Non-Arménophones.*

L'approche pédagogique repose sur des jeux de rôles stimulants avec des dialogues d'une progression étudiée. Les participants mémorisent les mots et les structures linguistiques à leur insu, jusqu'à être capable de tenir une conversation très simple de la vie courante.

A l'issue du stage, il sera délivré une ATTESTATION DE PARTICIPATION. Les élèves peuvent également se présenter à un EXAMEN ORAL ET ECRIT sanctionné par un CERTIFICAT, le jury étant constitué de Mme Anahit DONABEDIAN (Maître de Conférence à l'INALCO), M. Mesrob ATAMIAN (Membre du jury pour l'arménien au Baccalauréat) et M. Garabed DAKESSIAN (Directeur de l'Ecole Tebrotzassère).

Prix forfaitaire : 1000 Frs. Ce prix comprend les 50 heures de cours et un exemplaire du *Manuel d'Arménien Occidental pour les Non-Arménophones* (3 livres et 4 cassettes audio).

Inscription et renseignements :
Association MACHTOTZ
Mme Hilda Kalfayan-Panossian
8, rue Lamennais, 92370 Chaville
Tél. : (1) 47. 50. 97. 51.

ՕԾՈՒՄ
ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ ՀԱՅՈՑ
ՆՈՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւնը ի գիտութիւն եւ յուրախութիւն կը յայտնէ շրջանի հաւատացեալներուն որ Լա Սիոթա քաղաքի Հայոց նոր եկեղեցւոյ օծումը տեղի պիտի ունենայ՝ Կիրակի, Փետրուար 13, ժամը 9·30-ին, ձեռամբ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԻՐԷՃԵԱՆԻ
Կաթողիկոսական Պատուիրակի
փոխանորդ Հարաւային Ֆրանսայի

Աւընթերակայութեամբ՝
ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՅ. ՆԱՃԱՐԵԱՆԻ

Պատարագը կ'երգէ՝
Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը
Ղեկավարութեամբ՝
Պր. Խաչիկ Երլմազեանի

Յաւարտ պատարագի տեղի պիտի ունենայ հացկերոյթ, «Լ'էօվրը տը լա Ժէօնէս» սրահին մէջ - Պլտ. Միշըլէ, Լա Սիոթա -

Անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ այս ճաշկին հաճին հեռաձայնել. -

Մարսէյլ. - 91 - 77 - 84 - 70
Լա Սիոթա. - 42 - 08 - 24 - 57

ԼԻՈՆ — Ս. ՅԱԿՈԲ

Երկուշաբթի, Փետրուար 14, տօն է Տեառնընդառաջի:

Այս առթիւ առաւօտեան ժամը 10-ին, Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի: Խորանին վարագոյրը բաց:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

L'ASSOCIATION ARMÉNIENNE D'AIDE SOCIALE
77, RUE LAFAYETTE
75009 PARIS
TEL. : 48. 78. 02. 99
RECHERCHE
GOUVERNANTE
POUR MAISON DE RETRAITE
Région Parisienne
Langues parlées FRANÇAIS/ARMENIEN
POSTE A RESPONSABILITE.
Pour toute information :
S'adresser au Siège tous les jours
de 14h à 18h30.

UGAB - PARIS

CONFÉRENCE

Troisième volet du cycle de conférences
proposé par le
Comité de Paris de l'U.G.A.B.

ANI,
capitale arménienne
du Moyen-Age

Conférence - projection
avec le Dr. JEAN-MICHEL THIERRY
Historien de l'Art,
Attaché à Paris I - Sorbonne,
membre du Comité de Sauvegarde
d'Ani

le Vendredi 11 Février à 20 h 30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e
Entrée : 10 F.
Etudiants : entrée libre.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. -- Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի 79--րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը՝ Մարտ 20-ին Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ, Կիրակի, ժամը 13-ին ճաշով:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ
ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Փետրուար 12, տօն է Կոստանդնուպոլսոյ Սուրբ Ժողովոյն (381 թուականին) հարիւր յիսուն հայրապետացն:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 16·30-ին երեկոյեան ժամերգութիւն կը կատարուի, որու ընթացքին՝ Խորանին վարագոյրը կը գոցուի ամբողջ Մեծ Պահքի շրջանին համար՝ ի նշան Ադամի եւ Եւայի Դրախտէն արտաքսումին:

ԾԱՆՕԹ. - Այս օրուընէ սկսեալ եւ ամբողջ Մեծ Պահքի տեւողութեան Աւետարանը չեն համբուրեր:

Կիրակի, Փետրուար 13, Բուն Բարեկենդան է:

Կը պատարագէ՝
ՆԱՐԵԿ ԵՊԻՍԿ. ՇԱՔԱՐԵԱՆ

ԾԱՆՕԹ. - Ամբողջ Մեծ Պահքի տեւողութեան՝ երբ Խորանը ծածկուած կ'ըլլայ՝ պատարագ կը մատուցուի, «Քրիստոս ի մէջ մեր»ի ժամանակ իրար չեն ողջուներ՝ «Ողջոյն» չեն տար:

Ժամը 16·30-ին, Երեկոյեան Ժամերգութիւն կը կատարուի, որու ընթացքին Խորանին վարագոյրը կը բացուի ու Տեառնընդառաջի Նախատօնակ, Անդաստան եւ Մոմավառութիւն տեղի կ'ունենան:

ԾԱՆՕԹ. - Տարուան առաջին Անդաստանն է: Տարուան վերջին Անդաստանը տեղի կ'ունենայ Խաչվերացի տօնի երեկոյեան՝ Սեպտեմբեր 11-ին:

Երկուշաբթի, Փետրուար 14, Տեառնընդառաջ տօն Քառասնօրեայ Գալստեանն Քրիստոսի ի տաճարն:

Ժամը 10-ին՝ Խորանը բացուած՝ պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

«Տէր Ողորմիա»ի ժամանակ Խորանը կրկին կը փակուի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Նոր տարուան եւ Սուրբ Ծնունդի առթիւ կատարուած իւղագինի հետեւեալ նուէրները. -

Տիկին Շառլ Րըպիէռ 250, Տէր եւ Տիկին Խտմոն Ղազերեան 500, Պր. Նուպար Մաղլումեան 500, Տիկին Անահիտ Գավէզեան 200, Տէր եւ Տիկին Հանրի Պալոն 150, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ափրիկեան 300, Տիկին Թէրէզ Պարոնեան 500, Օր. Սէմա Անկէյեան 200, Պր. Լեւոն Գալուստեան 300, Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Հարենց 200, Տիկին Եպրաքսի Զազմաճեան 150, Պր. Սարգիս Թաթիկեան 150, Պր. Յարութիւն Քէչեան 500, Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Մուկոֆեան 500, Տէր եւ Տիկին Տէր - Գալուստեան 100, Տէր եւ Տիկին Պայիկեան 500, Տիկին Արմենուհի Խոտիկեան 300, Պր. Գեղամ Ոսմճեան 100, Պր. Շառլ Պայրամեան 100, Պր. Կապի Տուզմանեան 300, Պ. Ա. Գազանճեան 300, Տիկին Մելինէ Պասմաճեան 150, Տէր եւ Տիկին Կ. Պօյաճեան 400, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Բարսեղեան 1000, Պր. Թովմաս Համամճեան 230, Պր. Մկրտիչ Հէքիմեան 100, Տիկին Մարի -Լուիզ Լըրուա 2000, Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան 100, Տիկին Մարի Վեզնէյեան 100, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Կարապետեան 200, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Զրբաշեան 1000, Պր. Անտրէ Արփան 2000, Տէր եւ Տիկին Էթիէն Սէնյէօրէ 500, Տէր եւ Տիկին Եազուպ Խալիլ 200, Պր. Ժագ Զուհաճեանտըր 100, Տէր եւ Տիկին Սերժ Երէպազանեան 200, Տիկին Լիւսի Շերոյեան 300, Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Առաքելեան 200, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Տալտալեան 200, Պր. Արտաշէս Պօյաճեան եւ Օր. Հայկուհի Դաւիթեան 500, Տէր եւ Տիկին Հայկ Քիրազեան 100, Տիկին Մարիամ Մանուկեան 150, Տէր եւ Տիկին Պէրպէրեան 200, Տիկին Լիտիա Զիլինկիրեան 150, Տիկին Սէսիլ Հայթայեան 200, Տիկին Էվա Կուրպէթեան 100, Պր. Մելիք Մուրատեան 100, Տէր եւ Տիկին Ժագ Պաթմանեան 250, Տէր և Տիկին Գլոտ Ճերանեան 500, Պր. Կարպիս Ճալոյեան 100, Տէր եւ Տիկին Գ. Պօզօղլանեան 200, Պր. Փիէռ Արզումանօֆ 400 Ֆր.:

(Շար.)

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 11
VENDREDI
11 FEVRIER
1994

LE NUMERO : 5.00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5.00 Ֆ.

69րդ ՏԱՐԻ - Թիւ 18.260 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.260

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԱԼԻԵՒ Ի՞ՆՉ ԳՏԱՒ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՄԷՋ

Ալիեւի Թուրքիա կատարած այցելութիւնը որքան ալ եղբայրական, մտերմական մթնոլորտով մը ներկայացուի, մէկէ աւելի պարագաներու ստուերին տակ առնուած է: Այս կէտը յստակօրէն կը նշմարուի մամուլի էջերէն որոնք նուիրուած են այս այցելութեան:

Թրքական կողմը գլխակից է, ինչպէս կը գրեն մէկէ աւելի լրագրողներ, թէ Ալիեւ Անգարայի նեցուկը կը փնտռէ ոչ այնքան որպէս եղբայրական երկիր մը ըլլալուն, այլ որովհետեւ Մոսկուայի դէմ ծառանալու համար պէտք ունի անոր զօրակցութեան:

Երկու նախագահներու հանդիպումին բաւական անախորժ տպաւորութիւն մը ստեղծուած է երբ Ս. Տէմիրէլ անակնկալօրէն Ալիեւի ցոյց տուած է քարիւղի համաձայնագիրներու պատճէնները որոնք գաղտնօրէն ստորագրուած են Ռուսերու եւ Ազրպէյճանի նախագահին կողմէ եւ որոնք լայն իրաւունքներ կու տան Ռուսաստանի: Տէմիրէլ իր պաշտօնակիցէն բացատրութիւն պահանջած է նաեւ քրդական թերթի մը մասին որ լոյս կը տեսնէ Պաքու, ամէն թիւին Թուրքիոյ արեւելեան շրջանը Քիւրտիստան ցոյց տուող քարտէսներ հրատարակելով: Ալիեւ յանկարծակիի եկած ու միայն կրցած է ըսել որ այդ մասին հարկաւոր բացատրութիւնները պիտի տայ, եւլն.:

Ալիեւի Անգարա այցելութեան խռովիչ ազդակ մըն ալ եղած է Թուրքիաբնակ Ազերիներու այն ցոյցը որ ուղղուած է Ալիեւի, նախկին Նախագահ Էլչիպէյի լուսանկարներով ու անոր ի նպաստ լոզունգներով:

Ալիեւի հանդէպ բաւական սուր քննադատութիւններ ալ կան մամուլին մէջ. «Թէրճիման»ի մէջ (Փետ. 10) Էմին Փազարճը կը գանգատի Ալիեւի մենատիրական իշխանութենէն, պարզելով Պաքուի մէջ հաստատուած մամուլի գրաքննութեան կամայական ընթացքը, երկրին մէջ ճամբորդութեան, բնակութեան ազատութիւններուն չգոյութիւնը եւլն.: Վրագըրողը Ալիեւի ոչ ժողովրդավար կեցուածքին մասին օրինակ մըն ալ կու տայ Անգարայէն. այցելութենէն առաջ Ազրպէյճանի Անգարայի դեսպանը դիմած է Անգարայի Ազրպէյճանի մշակ. միութեան, փոխանցելով հոն այցելելու նախագահին փափաքը. յիշեալ միութիւնը կազմուած ըլլալով Էլչիպէյի համակիրներէ, մերժած է դիմումը: Ազերի դեսպանին պնդումները երբ չեն զօրած համոզելու միութենականները, ան ըսած է. «դուք ընդունիք կամ ոչ, մենք պիտի այցելենք ձեր կեդրոնը»: Այս միջադէպը գրել կու տայ Թուրք լրագրողին թէ Ալիեւ Թուրքիան Ազրպէյճան կը կարծէ ու ճնշումներով, ըսպառնալիքով կը ջանայ իր կամքը պարտադրել:

Ալիեւի Անգարայի ցոյց տուած բարեկամական կեցուածքը որոշ թերահաւատութեամբ մը ընդունուած է Թրքական կողմէն որ կը շեշտէ թէ ան ընդդիմանալով հանդերձ Ազրպէյճան ռուսական զօրքերու մուտքին, երբեք վճռապէս չի խզեր կապը Ռուսաստանի հետ. այս մասին Ալիեւ ըսած է թէ ռուսական զօրքը միայն ԱԷ - ԷՍ - ԱԷ - Ը-ի ուժերուն որպէս մասնակից կրնայ Ազրպէյճան մուտք գործել. այսուհանդերձ ինք երբեք բոլորովին կռնակ չի դարձներ Մոսկուայի: Թէեւ աւելցուցէք չէ եղած որ ան աւելի մեծ քանակութեամբ զինամթերք ուզէ Անգարայէն, որպէսզի իբրեւ միակ զէնքի աղբիւր

(Նար.ը Դ. էջ)

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԸ ՎԵՐՋՆԱԳԻՐ ԿՈՒ ՏԱՅ ՍԵՐՊԵՐՈՒՆ

Ատլանտեան Ուխտի անդամ 16 պետութիւններ ի վերջոյ որոշեցին վերջնագիր մը տալ Սերպերուն որպէսզի մինչեւ տասը օր վերջ տան Սարայեւոյի պաշարման: Բանակցութիւնները 13 ժամ տեւած էին այս համաձայնագրին յանգելու համար: Պոսնիոյ Սերպերը պարտին քսան քիլոմեթր եա քաշել իրենց ծանր հրետանին, այլապէս ՕԹԱՆ-ի օդային ուժերը ռմբակոծութեան կ'անցնին: Վերջնագիրը ի զօրու է Փետրուար 11, ժամը 1-էն եւ վերջ կը գտնէ Փետրուար 20, ժամը 1-ին: ՕԹԱՆ-ի վերջնագիրը կը դատապարտէ Սարայեւոյի պաշարումը, կը պահանջէ ծանր հրետանիին հեռացումը կամ ՖՈՐՓՐՈՆԻՒ-ի (ՄԱԿ-ի պաշտպանութեան ուժեր) հակակշռին տակ դրուիլը, տասը օրուան ընթացքին:

Երկարապատում սակարկութիւններէ ետք է որ արեւմուտքը, ի վերջոյ, բան մը կ'ուզէ ընել եւ կը թուի որ Ֆրանսայի ճնշումին տակ է որ կարելի եղած է դրական եզրակացութեան մը յանգիլ: Առաջին անգամ ըլլալով, Միացեալ - Նահանգներն ալ Ֆրանսայի հետ միասնաբար ներկայացուցած են վերջնագիրի առաջարկը: Եղած ազդարարութիւնը ի զօրու է նաեւ Պոսնիացիներուն համար, բայց, այս պարագային, զինամթերքը քաշելու հարց չկայ, այլ զայն դնելու ՄԱԿ-ի հակակշռին տակ:

Կը մնայ սպասել 10 օր եւ եթէ Սերպերը չպարպեն իրենց ծանր հրետանին, տեսնել թէ ՕԹԱՆ պիտի կարենա՞յ ձեռնարկել ռմբակոծութեան: Այս ալ, որովհետեւ, այլ փորձաքար մըն է:

Մինչ ՕԹԱՆ-ի 16 Պետութիւններու դեսպանները ժողով կ'ընէին, տեղւոյն վրայ, նոր հրադադար մը կը ստորագրուէր Պոսնիացիներու եւ Պոսնիոյ Սերպերուն միջեւ: Այս վերջիններուն նախագահը՝ Ռատովան Գարածիչ բոլորովին կ'ուրանայ Շաբաթ օրուան ջարդին պատասխանատուութիւնը, նոյնիսկ՝ ջարդը: Ան կ'ըսէ որ ամբողջ բեմադրութիւն մըն էր: Պայթում մը պատահեցաւ, կ'ըսէ, քանի մը հոգի մեռցնելով եւ վիրաւորելով շուկային մէջ: Մնացեալը ամբողջ բեմադրութիւն մըն է, հեռատեսիլի նկարները յստակ կերպով ցոյց կու տան որ խաղ մը կար, նախապէս մեռած մարդոց դիակները բերուած են եւ փլասթիք մանրէններ:

ՄԱՄՈՒԼ

«THE BOSTON GLOBE»

(9 Février)

THE INVISIBLE WAR
IN KARABAGH

Այս խորագիրը կը կրէ ամերիկեան թերթին խմբագրականը որ ընդհ. գիծերու մէջ հայանպաստ բնոյթ ունի, ինչ որ հազուադէպ է ամերիկեան մամուլին մէջ:

«Ղարաբաղի անտեսանելի պատերազմը» խորագրին տակ, թերթը կը նկարագրէ հարիւրաւոր գաղթականները, տեղահանուած՝ պատերազմին հետեւանքով: «Այս, կը գրէ, Սարայեւոյի պաշարումը չէ, այլ ծածուկ սոսկումը այն պատերազմին զոր Ազրպէյճան կը մղէ Հայերու դէմ Լ. Ղարաբաղ»: Ցարդ, կ'ըսէ նաեւ թերթը, Ռուսաստան երկու կողմին ալ զէնք հայթայթեց, օգտագործելով Հայերու եւ Ազրպէյճանցիներու ողբերգութիւնը, վերագտնելու համար իր տիրապետութիւնը իր ազդեցութենէն ելած շրջանի մը մէջ: «Պոլսոյ կառավարութիւնը» կը գրէ (ըսել կ'ուզէ անշուշտ՝ Անգարայի, բայց, երեւի Թրքական իր ծանօթութիւնը կեցած է 1923-ին) «քաջալերած է ժողովրդական ազգականական զգացումները Ազրպէյճանի Թուրք ժողովուրդին հետ: Արեւմտեան Պետութիւնները Պաքուի քարիւղին ծարաւի, ըսին թէ Ստալինի գծած սահմաններուն պաշտպան կանգնելու Ազրպէյճանի դատը կ'արդարացնէ Ղարաբաղի ցեղային մաքրագործումը:

«HOMMES ET MIGRATIONS» (*)

(Janvier/Février)

Պարբերականին վերջին թիւին մէջ «Հայերը արեւելքի մէջ» խորագրուած յօդուած մը ստորագրած է Այտա Պուճիքեանեան:

(*) 40, rue de la Duée, 75020 Paris.

ԼՈՆՏՈՆ

ՆԱԽԱԳԱՀ Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՄԵՅՃԸՐԻ ՀԵՏ

ԱՊԱ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ՝ ԹԱԳՈՒՀԻԻՆ ԿՈՂՄԷ

Չորեքշաբթի, Փետրուար 9-ին, Նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեան շատ կարեւոր հանդիպումներ ունեցած է Լոնտոնի մէջ: Այսպէս, Նախագահը առաւօտը կ'ընդունուէր Գանթըրպըրիի արքեպիսկոպոսին կողմէ եւ ջերմ տեսակցութիւն մը տեղի կ'ունենար Լամպըթ պալատը: Ապա, Նախագահը եւ իրեն ընկերացող պատուիրակութիւնը կը ժամանէին Ուէսթմինսթըր Ապէյի, ուր Լ. Տէր - Պետրոսեան ծաղկեպսակ մը կը զետեղէր Անծանօթ Զինուորի Շիրիմին: Արքեպիսկոպոսը պատմական որակելով այս հանդիպումը, կը յիշէր թէ Հայերը զինակից եղած են պատերազմին ու կը շեշտէր թէ այս շիրիմը կը խորհրդանշէ բոլոր պատերազմներու նահատակ զինուորները:

Նախագահը կը վերադառնար պանդոկ ուր կ'ընդունէր «Խռոնիքըլ - Փրէս»ի թղթակիցը:

Ցերեկուան մօտ, ժամը ճիշդ 11.50-ին, Նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեան որու կ'ընկերանային միայն Տիկին Տէր - Պետրոսեան եւ Լոնտոնի լիազօր դեսպան՝ Արմէն Սարգսեան բացառիկ շուքով կ'ընդունուէին Պէքընկհէմ պալատ: Մուտքին իսկ, արքայական պահակախումբը, ապա՝ «Մեր Հայրենիքը» խոր տպաւորութիւն կը գործէին:

Էլիզապէթ Բ. շատ ջերմ ընդունելութիւն մը վերապահած էր իր հիւրերուն եւ տեսակցութիւնը նախատեսուածէն քան վայրկեան աւելի երկար կը տեւէր: Թագուհին մասնաւոր հետաքրքրութիւն ցոյց կու տար Հայաստանի եւ հայ մշակոյթի նկատմամբ եւ հանդիպման վերջաւորութեան, փրանսերէն կը խօսակցէր Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի հետ: Նախագահը Թագուհիին կը նուիրէր ձեռագործ ծաղկաման մը եւ հայկական դրոշմաթուղթերու ոսկեզօծ ամբողջական հաւաքածոյ մը, յատկապէս պատրաստուած Թագուհիին համար:

Ապա, Նախագահը որու կ'ընկերանային Արտաքին Նախարար՝ Վահան Փափազեան, փոխ - վարչապետ՝ Վիգէն Զիտէչեան, Ելմտական Նախարար՝ Լեւոն Բարխուդարեան եւ դեսպան՝ Ա. Սարգսեան կը ժամանէին 10 Տաունինկ Սթրիթ ուր զիրենք կ'ընդունէին վարչապետ՝ Մէյճըր, Արտաքին Նախարարը եւ Ուժանիւթի Նախարարը եւ կառավարական այլ անձեր: Այս երկար հանդիպումին ընթացքին կը քննարկուէին բոլոր հարցերը՝ միջազգային յարաբերութիւններու, ուժանիւթի, դրամական եւայլն: Մեծն - Բրիտանիա համամիտ է օգնելու Հայաստանի: Տեսակցութիւնը կը տեւէր երկու ու կէս ժամ, կը ստորագրուէին երեք պայմանագրեր: Նախագահ Տէր - Պետրոսեան եւ վարչապետը կ'ունենային նաեւ առանձին խօսակցութիւն մը: Ճաշ մըն ալ կը տրուէր Նախագահին եւ իր պատուիրակութեան ի պատիւ:

Կարճ պահ մը պանդոկէն անցնելէ յետոյ, Նախագահ Տէր - Պետրոսեան ելոյթ կ'ունենար արտաքին հարցերու Արքայական հիմնարկը՝ Չէթհամ Հաուզ, որ ծայրէ ի ծայր լեցուած էր (150 հոգի) ինչ որ աննախընթաց կը նկատուէր, բաղդատմամբ այլ պարագաներու: Լ. Տէր - Պետրոսեան հայերէն ելոյթ մը կ'ունենար, ուր յաջորդաբար կ'անդրադառնար ՀԱՊ-ի, յիշելով թէ Հայաստան առաջինը եղաւ անդամակցելու Հասարակապետութեան, թէ Հայաստան աւելի գործնական քան գաղափարական մօտեցում ունի Ռուսաստանի հետ իր յարաբերութիւններուն մէջ: Շրջանին անցնելով, Լեւոն Տէր - Պետրոսեան կը շեշտէր թէ բնականոն յարաբերութիւնները իր բոլոր դրացիներուն հետ հիմնական կէտն է Հայաստանի արտաքին քաղաքականութեան: Լ. Ղարաբաղի ժողովուրդին ինքնորոշման իրաւունքի սկզբունքին անտեսումը Ազրպէյճանի կողմէ եւ հարցը ռազմական միջոցներով լուծելու միտումը արգելք են որ վերոյիշեալ սկզբունքը գործադրուի Ազրպէյճանի եւ Թուրքիոյ հետ: Աւելի ծանրանալով Արցախի վրայ, Լ. Տէր - Պետրոսեան կըրկնած է Ղարաբաղի ինքնորոշման իրաւունքը, Ազրպէյճանի մերժումը բանակցուած լուծումի մը, մինչ Հայաստան կը շարունակէ համոզուած մնալ որ հարցը երկու հանգրուաններով պէտք է ընթանայ ՝նախ հրադադար, ապա՝ բանակցութիւններ խաղաղ լուծումի մը համար: Ցարդ, Ազրպէյճան մերժած է ԱԷ -ԷՍ - ԱԷ - Ը-ի Մինսկի խումբի կոչերը հրադադարի, Մինսկի խումբին ծրագիրը եւ Ռուսաստանի առաջարկները: Ելոյթին կը յաջորդէր հարց - պատասխանի բաժին մը:

Նոյն իրիկունը տեղի կ'ունենար բացառիկ համերգ մը Սէնթ Ճոնսի մէջ, որ կը սկսէր որոշ յապաղումով մը: Այս համերգը (ի նպաստ Հայաստանի մանուկներուն) բաղկացած էր շատ որակաւոր յայտագրէ մը որու կը մասնակցէին միջազգային համբաւի տէր արուեստագէտներ, ինչպէս՝ Իգոր Օյսթրախ, Ժերեմի Մենուհին, Սեդա Դանիէլ, Բարսեղ Թումանեան, Դիմիտրի Ալեքսէի, Կարինէ Գէորգեան, Զիլինկիրեան քառեակը: Համերգին աւարտին տեղի ունեցած է ընդունելութիւն մը որու ընթացքին խօսք առած են դեսպան Արմէն Սարգսեան եւ Նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեան:

Հինգշաբթի օր, առաւօտը Նախագահը հանդիպում կ'ունենար ՊԵՐՏ-ի (Եւրոպական դրամատան) նախագահին եւ ղեկավարներուն հետ, կէս օրէն ետք ալ՝ Խորհրդարանի անդամներուն:

Այլ մանրամասնութիւններ առանձին թղթակցութեամբ:

Ի՞ՆՉ ԿՈՒ ՏԱՅ ՎԵՐԱԴԱՐՁԻ ՄԸ, ՄԱՄՈՒԼԻ ԵՐԿՈՒ ԱՍՈՒԼԻՍԻ ԵՒ ՔԱ՛ՆԻ ՄԸ ՀԱՐՑԱԿԱՆԻ ԳՈՒՄԱՐԸ

Ա.

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մանուչարեանի վերադարձին եւ մասնաւորաբար Ներքին Նախարարին ու Նախարարութեան ուղղուած բաւական սուր քննադատութիւններուն առաջին հակադարձութիւնը եղած է նոյնինքն նախարար Վանօ Սիրադեղեանէ: Ինք եւս արտայայտուելու նոյն միջոցին դիմած է, մամուլի ասուլիս մը տալով առաջինէն երեք օր ետք, Փետրուար 3-ին: Այս առաջին նըմանութենէն ետք, երկրորդ ասուլիսը թէ՛ պարունակութեամբ, թէ՛ արտայայտութեան ոճով, անհունօրէն տարբեր մակարդակ կը ներկայացնէ. թէեւ ատիկա արգելք չէ որ ան նկատի առնուի որպէս շատերու համար ուրախալի վերադարձի մը առաջին կարեւոր ընկալումը:

Վանօ Սիրադեղեանի մամուլի ասուլիսը միակ նիւթ մը ունի. Մանուչարեանի վերադարձը: Աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել՝ Մանուչարեանի վերադարձի ճամբուն տատանակապատումը: Ներքին նախարար մը ուրիշ որեւէ անձէ աւելի հարկին տակն է պատասխանելու իր գործունէութեան ուղղուած քննադատութիւններու. ատիկա նոյնիսկ պատասխանատուութեան հարց մըն է երբ քննադատութեան հեղինակը մէկն է որ գրաւած է իշխանութեան ամէնէն կարեւոր դիրքերը: Սակայն որպէսզի այս վերջինին բաժինները հերքուէին ու հանրային կարծիքէն սրբուէին, անհրաժեշտ էր առնուազն որ նախարարը այդ հանգամանքին պարտադրած ոճով ու պարունակութեամբ ասուլիս մը հրամցնէր լրատուական աշխարհին որուն արձագանգները պիտի հասնէին ամէն անկիւն: Տըխուր է անդրադառնալ որ ատիկա չէ եղած Վ. Սիրադեղեանի մօտեցումը:

Ան առաջին արտայայտութեամբ իսկ կը մերժէ ուժերը միաւորելու եւ Ղարաբաղի հարցին ընդունելի լուծում բերելու կարելիութիւնը, առարկելով որ Մանուչարեան չի կրնար իրագործել այդ նըպատակը, որովհետեւ «կարող է միայն պառակտել»: Ու պառակտողի անոր անցեալին որպէս ապացոյց, կուտայ երկու օրինակ. առաջինը այն է որ նախագահին նախկին այս խորհրդականին ջանքով է որ ժամանակին ԼՂՀ-ի գլուխը անցած է ՀՅԴ.ն, որ պատճառ եղած է Երեւան -- Ստեփանակերտ հակասութեան: Իսկ երկրորդը կ'առընչուի «Ղարաբաղ Կոմիտէ»ին պառակտումին: Հոն ալ Ա. Մանուչարեանն եղած է մեղաւորը Լ. Տէր - Պետրոսեանի եւ Վազգէն Մանուկեանի բաժանումին:

Այսքանէն, Վ. Սիրադեղեանի խօսքը կը կորսնցնէ արդէն կշիռ ունենալու ամէն հանգամանք. ի՞նչպէս լուրջ արտայայտութիւն նկատել ամբաստանութիւններ որոնք Մանուչարեանը արժեզրկելու ջանքին մէջ, կը վարկաբեկեն հանրապետութեան նախագահը: Կարդալէ ետք «Նոյեան Տապան» գործակալութեան այս մասին Փետրուար 3-ի հաղորդումը, արդարեւ, կարելի չէ չմտածել թէ այդքան կանուխէն ծանօթ պառակտողի համբաւով, ի՞նչպէս Լեւոն Տէր - Պետրոսեան պատասխանատու այլ պաշտօններու կարգին իրեն խորհրդական նշանակեց Ա. Մանուչարեանը: Առնուազն զարմանքի պատճառ է նաեւ Ստեփանակերտի իշխանութեան ՀՅԴ-ի կողմէ տիրացումը, ըստ նախարարին՝ Մանուչարեանի ջանքով...: Եթէ նոյնիսկ ճիշդ է ըսուածը, կուսակցութիւն մը սեւ սատանայի դերով ներկայացնել որքա՞ն լուրջ մօտեցում է իշխանութիւն գլխաւորողի մը համար: Ցետոյ, նման վերագրումներ եթէ կ'ուզեն տպաւորել, տարրական սկզբունքը կը պահանջէ որ յենած ըլլան անհրաժեշտ փաստարկներու: Ներկայացուցա՞ծ է նըման բան նախարարը. լուրերու գործակալութեան հեռատիպը ոչինչ կ'ըսէ այս մասին:

Վ. Սիրադեղեանի ասուլիսին միւս բաժինը ամէնէն անընդունելին է, ամբաստանութիւններու եւ անոնցմէ բացակայ տրամաբանութեան պատճառած ախտասանքով: Մանուչարեան կ'ամբաստանուի նախ որպէս մէկը որ կապ ունեցած է «մոսկովեան պետանվտանգութեան հետ»: Ցետոյ, Վ. Սիրադեղեան կ'ըսէ թէ ան ստեղծած էր յանցագործ շրջանակ մը որ երկրէն թանկագին առարկաներ եւ դրամ կը հանէր ու կ'իւրացնէր: Որպէս այդ շրջանակին անդամ, կը տրուին անունները Ազգ. ապահովութեան վարչութեան նախկին աշխատակից Աշոտ Տապալեանի, նախագահի նախկին խորհրդական Վահան Շիրխանեանի, նախկին պետական նախարար Հրաչ Ցակոբեանի, Երեւանի նախկին քաղաքապետ Համբարձում Գալստեանի, նախկին փոխ - վարչապետ Գէորգ Վարդանեանի, Արտաքին առեւտուրի նախկին նախարար Եսայի Ստեփանեանի: Այսքանէն ետք, երբ հարց կը տրուի թէ ինչո՞ւ այդ անձերը ձերբակալուած չեն, նախարարը կ'ըսէ թէ եթէ ձերբակալուէին կարելի չէր ըլլար դուրս տարուած դրամը ետ բերել, մինչդեռ ինք յաջողած է տարուած երկու միլիոն տոլարէն մէկը վերադարձնել: Այս պատճառաբանութեան կ'ընկերանայ դատախազութեան «Թոյլ աշխատանք»ն ալ...: Ան ցոյց կուտայ փաստաթուղթ մըն ալ որպէս վերոյիշեալ անձերու արտասահմանեան գործընկերներուն հետ կնքած կասկածելի պայմանագիր մը եւ թուղթ մը որուն վրայ կ'ըսէ թէ գրուածը Գէորգ Վարդանեանի կիպրական դրամատան մէջ ունեցած հաշիւթիւն է:

Այս երկրորդ խումբի ամբաստանութիւնները աւելի ծանր վարկաբեկում մը կը հրամցնեն ոչ միայն նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի որ վերոյիշեալ անուններուն եթէ ոչ ամբողջը, մեծ մասին նըշանակողը եղած է իրենց նախկին պաշտօններուն, այլ ընդհանուր առմամբ՝ Հայաստանի իշխանութեան:

Զարմանալին այն է որ այսքան ծանրակշիռ արտայայտութիւններէ ետք, խնդրոյ առարկայ չէ եղած այդ բոլորին հանդէպ Ներքին նախարարին պատասխանատուութեան բաժինը: Վ. Սիրադեղեան Ներքին նախարար նշանակուած է 1992 Փետրուարին. անկէ ի վեր Հայաստանեան մամուլը քանիցս ուշադրութեան յանձնած է, սփիւռքեանն ալ մատնանըշած, թանկարժէք մետաղներու եւ առարկաներու, կարեւոր գումարներու երկրէն ապօրինի դուրս հանուելու պարագաները: Ոչ մէկը ամենափոքր բացատրութեան մը - հերքում կամ հաստատում - արժանացած է: Ասոնց ամէնէն շեշտուածներէն Ե. Ստեփանեանի հըսկայական գումարի մը իւրացումով անհետացումը յամառ լռութիւն մը պատասխան ունեցած է միշտ. «բարերար բանաստեղծ» Վահրամ Հաճեանի անձին մասին կատարուած մաքսանենգութեան վերագրումները հերքուած են, զինքը անիրաւուած հերոսի մը պատուանդանին բարձրացնող ճորտերու վկլուքին ընկերակցութեամբ. երեք կայտառ պայուսակներ լեցուած տոլարներուն Երեւանի օդակայանէն ելքի վիզա տուած հեռաձայնի խօսակցութեան մասին լրատուութիւնը («Ար» 1993 Ցունուար) ոչ մէկ արձագանգ գտած է: Ու նման ո՛վ գիտէ որքան պարագաներու մասին այնքան խնամքով լռութիւն պահուած միջավայրի մը մէջ, Ներքին նախարարը մեղադրանքներու տարափով մը կ'ողողէ Ա. Մանուչարեանը միայն երբ ան վերստին կը յայտնուի քաղաքական բեմին վրայ:

Այսպէս, Հայաստանի քաղաքական կեանքին մէջ ծանրակշիռ հակամարտութեան մը նախաքայլը առնուած է Ներքին նախարարին կողմէ. հակամարտութիւն որ առաջին անգամ ըլլալով ընդդիմութիւնը չունի որպէս ճակատ: Ու ակներեւ է որ Վ. Սիրադեղեանի անրաղձալի է Մանուչարեանի քաղաքական բեմ վերադարձը: Այլապէս, մամուլի ասուլիս մը պիտի չըլլար իր ամբաստանութիւններուն վայրը, որքան ալ դատախազութիւնը «Թոյլ» աշխատի...:

Բախումի մը առաջին այս պատկերէն կը թելադրուի այն որ Ներքին նախարարը բաւական զօրաւոր դիրքի մը տէր է իշխանութեան մէջ. ատոր արդիւնքն են արդէն վստահաբար չարագործ շրջանակներու դէմ արձանագրուած որոշ յաջողութիւնները որոնց մասին ինք վերջերս տեղեկացուցած էր: Ու վերոյիշեալ բախումին առընչութեամբ հետաքրքրականը այն չէ թէ Մանուչարեան ի՛նչ հակաքայլերու պիտի դիմէ. ինչ որ ալ ըլլայ պարագան, աւելորդ ալեկոծում մը պիտի պատճառէ երկրին քաղաքական արդէն փխրուն կայութեան. թերեւս նաեւ մինչեւ իսկ խոչընդոտէ խաղաղութեան լուրջ նախաձեռնութիւն մը: Հետաքրքրականը սպասել է տեսնելու թէ զօրացած իր դիրքը որքանո՞վ Ներքին կեանքը բարելաւելու, անկէ զոնէ անապահովութեան ազդակը վերջելու ուղղութեամբ պիտի գործածէ Նախարարը:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՂՐԻՄԵԱՆ ՀԱՐՑ ՄԸ ԿԱ՞Յ ՀՈՐԻԶՈՆԻՆ ՎՐԱՅ

Ղրիմի խորհրդարանի նախագահին մէկ խորհրդականին սպանութիւնը շատերու կողմէ նախանշան նկատուեցաւ քաղաքացիական պատերազմի մը խմորումին: Ցունուար 30-ին ռուսամէտ Եուրի Մեշկովի նախագահական ընտրութիւնն ալ զօրացուց այս վախերը: Ան կողմնակից է թերակղզիին Ռուսաստանի կցումին:

Այս կէտը կը թելադրէ յետադարձ ակնարկով մը վերայիշել Ղրիմի անցեալին գլխաւոր հանգրուանները: Նախապատմական շրջանին ան գաղութը եղած է Ցոյներուն, ապա պատկանած է Բիւզանդիոնի ու Վենետիկի: 1250-ական թուականներուն հոն հաստատուած Թաթարները 1438-ին կազմած են ինքնավար իշխանութիւն մը որ ենթարկուած է օսմանեան ճորտատիրութեան, յետոյ 1783-ին գրաւուած է Ռուսաստանի կողմէ:

Թերակղզին 1918 - 1921 տարիներուն դիմադրական վերջին յենակէտը եղած է հակայեղափոխականներուն, յետոյ 30-ական թուականներուն ռուսականացման ընդարձակ շարժումի մը ենթարկուած: 1944-ին նացիներու հետ գործակցութեան մեղադրանքով Ստալին բոլոր Թաթարները Սիպերիա աքսորեց: Անոնցմէ շատ քիչեր կրցած են վերադառնալ իրենց հայրենիքը: Իսկ 1954-ին նշելու համար Ռուսաստանի եւ Ուկրանիոյ միութիւնը, Խրուշչով թերակղզին տուաւ Ուկրանիոյ: 1991-ին Ղրիմ գերիշխանութիւն յայտարարեց. 1992-ին ուկրանական օրէնքով լայն ինքնավարութիւն մը տրուեցաւ անոր: Իսկ 1993-ին Ռուսաստանի Նախորդ Խորհրդարանը միակողմանի կերպով Ղրիմը Ռուսաստանին կցելու որոշում տուաւ:

Ղրիմի Թաթարներու ազգային շարժումը իր ներկայացուցիչ Օսմանովի միջոցով Կիեւի եւ Մոսկուայի տեղեկացուցած է թէ նկատի առած ներկայի փափուկ կացութիւնը, պէտք չէ թոյլ տալ որ Ղրիմի մէջ կրկնուին Օսեթիոյ կամ Աբխազիոյ կամ Տաճիկիստանի օրինակները: Օսմանով բաւական յստակօրէն կը նախատեսէր հետեւեալը. եթէ այդ կրկնութեան առիթ տրուէր Ղրիմի մէջ, ան աղէտալի հետեւանքներ պիտի ունենայ Ռուսաստանի, Ուկրանիոյ, ինչպէս նաեւ Կովկասի եւ Պալքաններու համար:

Ցունուար 30-ի ընտրութեան թեկնածու էր նաեւ Պակրով որ ծանօթ է իր ուկրանական հակումով. ան նախապէս Ուկրանիոյ Համայնավար կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէի անդամ էր ու անոր Ղրիմի քարտուղարը: Ինք անուրանալի դեր մը կատարած է ներկայի կացութեան մէջ: Իր դէմ ջախջախիչ յաղթանակը Մեշկով կողմնակից է Ռուսաստանի հետ միաւորուելու, ռուբլիի գօտիին վերադառնալու եւ Սեւ Ծովու նաւատորմը Ռուսաստանի յանձնելու:

Թաթարները հակառակ իրենց սկզբնական նպատակին, պոյքոթ-ի չենթարկեցին ընտրութիւնները ու թիկունք կանգնեցան Պակրովին: Բայց ատիկա բանի չծառայեց. իրենց զանգուածային վերադարձը միշտ կը ձգձգուի. Ուկրանացիներն ալ որ 1897-ին մեծամասնութիւն կը կազմէին հոն, այսօր փոքրամասնութիւն են, հրապարակը ձգած ապազգայնացածներու որոնք Ռուսերն են ու ռուսախօս Ուկրանացիները, Թաթարները: Այս ամբողջը արդիւնք է Կատարինէ Բ. ցարուհիին կողմէ սկիզբ տրուած ու երկար ժամանակի համար պատրաստուած քաղաքականութեան որ շարունակուեցաւ Մոսկուայի համայնավարներուն կողմէ:

Ղրիմի ընտրութեան առաջին շրջանէն ետք արդէն ուկրանական Խորհրդարանը գրեթէ միաձայնութեամբ փոփոխութեան ենթարկեց Սահմանադրութիւնը ու նախագահ Կրաւչուկի իրաւունք տուաւ Ղրիմի գործադիր իշխանութեան ապագայի որոշումները անվաւեր հռչակելու, եթէ այս վերջինները ուկրանական Սահմանադրութեան համաձայն չըլլային: Բայց շատ մը քաղաքական դէտեր հարց կուտան թէ արդեօք շատ ո՞ւշ չէր:

Կիեւի ռուսալեզու մէկ թերթը գրած է թէ Կրաւչուկ արդէն կորսնցուցած է Ղրիմը եւ շատ անպատուաբեր ձեւով, առանց նոյնիսկ կռուիլ փորձելու: Նոյն թերթը ընտրութեան Բ. շրջանին նախօրեակին ալ ըսած է թէ եթէ Մեշկով ըլլայ յաղթականը, պիտի սկսի Ժիրինովսկիի մօտենալ. իսկ նկատի առնելով Թաթարներու անտեղիտալի կեցուածքն ալ, դըժուար չէ նախատեսել թէ Ղրիմ կարճ ժամանակի մէջ կրակի հնոցի մը պիտի վերածուի, եւ ոչ միայն Ուկրանիոյ համար:

ՔԱՂՀԱՆ

Իտալահայ նամականի

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԵՆԵՏԻԿԸ»

Ցունուար 23-ին Միլանոյի Հայ Տան մէջ ներկայացուեցաւ վերջերս լոյս տեսած գիրք մը, «Հայերու Վենետիկը», զոր իտալական մամուլը նպաստաւոր գրախօսականներով կ'ողջունէ ամիսներէ ի վեր:

Հատորը, տպուած՝ Մուրսիա հրատարակչատունէն, մեծ հետաքրքրութիւն յարուցած է մանաւանդ Վենետիկ, ուր ցուցադրուած է ամէնուրեք:

Ուշադիր հասարակութեան մը առջեւ, նախ խօսք առաւ փրոֆ. Պոլոնիեզի, Միլանոյի համալսարանէն, նշելով գիրքին կարեւորութիւնը թէ՛ Հայերուն, թէ՛ ալ Իտալացիներուն համար: Առաջինները սփիւռքահայ կեանքի գլուխ մը պիտի աւելցնեն իրենց ազգային պատմագրութեան մէջ, իսկ Իտալացիները պիտի ծանօթանան վենետիկեան առօրեայի հայկական երանգներուն:

Հայեւիտալական հնաւանդ յարաբերութիւններ ոգեկոչելով, փրոֆ. Պոլոնիեզի ակնարկեց նաեւ Միլանոյի, ուր ԺԷ. դարուն իսկ կ'աւանդուէր մեր լեզուն, երբ Ռիւոլա հրատարակեց հայերէնի քերականութիւն մը եւ հայերէնէ լատիներէն բառգիրք մը: Այդ աւանդութիւնը վերակենդանացած է այսօր, քաղաքին թէ՛ կաթողիկէ, թէ՛ ալ պետական համալսարաններու հայագիտական ամպիոններով:

Ուսուցչապետը համակրանքով յիշեց նաեւ իր առաջին ճանապարհորդութիւնը դէպի Հայաստան, 1968-ին, եւ մանաւանդ իր հանդիպումը դեռ երիտասարդ բանասէր Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի հետ:

Պոլոնեայի համալսարանէն, փրոֆէսէօր Կապրիէլլա Ուլուհօճեան շեշտեց թէ գիրքը մեծ առաւելութիւն մը ունի. վէպի մը պէս մէկ շունչով կը կարդացուի: Գըրուածներէն շատ բան հետաքրքրած է գիրքը, բայց կը յամենայ ջուղայեցի վաճառականներուն յատկացուած գրուագներուն վրայ: Բնական կը գտնէ որ այդ մարդիկը, Հնդկական ովկիանոսէն Պալթեան ծով երթեւեկելով՝ հաստատուէին նաեւ Վենետիկ, որ բնակիչներու նկարագրով եւ քաղաքականութեամբ՝ միշտ տրամադիր մնացած է առեւտրական աշխարհի փոխազդեցութիւններուն:

Կը գնահատէ նաեւ ոճը որով նկարագրուած է Մխիթար Սեբաստացիի գործունէութիւնը Վենետիկի մէջ:

Փրոֆ. Զէքիեան, Վենետիկի համալսարանէն, ընդգծեց Հայերու եւ Վենետիկի միջեւ ձգուող կապերը, պատմական թէ աւանդական, տասնեւվեց դարէ ի վեր:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՎԱՐԴԱՆ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Տարօն սրահին մէջ, Յունուար 20-ին, բացումը կատարուեցաւ հայրենաբնակ արուեստագէտ՝ նկարիչ - քանդակագործ Վարդան Թովմասեանի գործերուն նուիրուած ցուցահանդէսին:

Երեւանի մօտ տարբեր նիւթերու եւ բնոյթի նկարներ ընդհանուր գաղափար մը տուին նկարիչի ոճին եւ ներաշխարհին: Կայ ինքնատիպութիւն մը եւ նորարարութիւն մը եւ սակայն Վարդան Թովմասեանի նկարչութեան հիմքը դասական արուեստի վրայ կառուցուած է: Արուեստագէտը կը ձգտի ըլլալ ընդհանրական եւ վերլուծող: Քօղարկուած միտք կամ ձեւ չկայ: Դիմանկարներու շարք մը՝ «Ա. Տալի», «Ռ. Սարոյեան», «Սթրավինսքի», «Փիքասօ» ցոյց կուտան թէ մարդը կը գրաւէ կեդրոնական տեղ մը: Արուեստագէտին համար ամէնէն կատարեալ էակը մարդն է. ամէն ինչ ուղղուած է անոր: Դիմանկարները, դիտողը կը հրաւիրեն երկխօսութեան, որովհետեւ հոն կայ հոգեկան ընդհանրութիւն մը: Վարդան Թովմասեան ցոյց կուտայ մարդուն յատկանշական գիծերը, ֆիզիքական, հոգեկան թէ իմացական: Այսպէս, Ռ. Սարոյեանի դիմանկարին մէջ արուեստագէտը իր ուշադրութիւնը կը կեդրոնացնէ գրագէտին դէմքին: Կ'ընդգծէ խրոխտ կեցուածքը, բարութիւն ճառագայթող հայեացքը: Սարոյեան կը ներկայանայ որպէս պոռթկացող խառնուածքի տէր, ազնիւ եւ իմաստուն անհատականութեամբ: Վարդան Թովմասեան ունի նաեւ «Թեմաթիք» աշխատանքներ՝ «Տօն Քիշոթ», «Սալոմէ», «Եւրոպայի առեւանգում» (յունական դիցաբանութիւն): Նկարիչը ցուցադրեց նոյնպէս կրկէսի վերաբերեալ գունանկարներու շարք մը, եւ այլ գծանկարչութիւններ, չինական մելանով կամ գունաւոր:

Վարդան Թովմասեան սակաւախօս նկարիչ մըն է, հազիւ այս բառերը կրցանք քաղել իր բերանէն. - «Երբ մասնակցում եմ, կան իմ նկարները, խօսքը աւելորդ է: Իմ խօսքը իմ նկարչութեան մէջ է: Շատ ուրախ եմ, մի փոքր էլ յուզուած որովհետեւ ցուցահանդէս բացելը բարդ խնդիր է: Բարդ այնքանով, որքանով որ սեփական գեղագիտական սկզբունքները ներկայացնելը ինքնահաստատման խնդիր է հետապնդում: Այս ցուցահանդէսը հանգրուանային փուլ մըն է իմ արուեստում եւ հաճելի է որ այն նախաձեռնել է հոգեւոր արժէքների նկատմամբ պատկառանք ու ակնածանք ունեցող, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը»:

* * *

Վարդան Թովմասեան ծնած է Երեւան, 1948-ին: Հետեւած է գեղարուեստաթատերական հիմնարկի քանդակի բաժինին եւ աւարտած 1976-ին: Նոյն տարին, Երեւանի Ժամանակակից Թանգարանին մէջ սարքած է իր առաջին անհատական ցուցահանդէսը: 1982-ին, այլ նկարիչներու հետ, իր գործերը ներկայացուցած է մանկական գեղագիտական կեդրոնը: 1986-ին, առանձին հանդէս եկած է Լրագրողներու Տունը: 1993-ին, իր գործերը ղրկուած են եւ ներկայացուած Պէյրութ ու ապա Ֆրանսա, Նիս քաղաքը: Նոյնպէս աշխատանքները ցուցադրած է նախկին Խորհրդային Միութեան երկիրներուն մէջ եւ Արեւելեան Եւրոպա:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՄԻՋ-ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԱՂՕԹՔԻ ՊԱՀ ԻՍԻԻ ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՄԷՋ

Անցեալ Յունուարի 19-ին Չորեքշաբթի օր, Իսիի Հայ Առաքելական Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ «Աղօթքի Պահ» Միջ-եկեղեցական յարաբերութեան ծիրին մէջ, կազմակերպութեամբ ու մասնակցութեամբ Իսի լէ Մուլինոյի մէջ գործող քրիստոնէական բոլոր եկեղեցիներուն, ինչպէս՝ Հայ Աւետարանական Եկեղեցիին, Ֆրանսական Կաթողիկէ Եկեղեցիին, Ռէֆորմէ եւ Ադվանթիսթ Բողոքական Եկեղեցիներու, Ռուս եւ Յոյն Օրթոտոքս Եկեղեցիներու, նաեւ Հայ Առաքելական Եկեղեցիին:

Ժամը 20.45-ին Եկեղեցին լեցուն էր աւելի քան 150 հաւատացեալներով, հոգեւոր հովիւ Միւռոն Վարդապետ յանուն Առաջնորդ Գիւտ Արք.ի եւ հոգաբարձութեան բարի գալուստ մաղթեց մասնակից եկեղեցիներու հովիւներուն ու հաւատացեալներուն, եւ օրուան աղօթքի բնաբանի շուրջ՝ «Ունենալ մէկ սիրտ եւ մէկ հոգի» - Գործք 4.32 - նիւթի շուրջ խօսելով շեշտեց աղօթքի կենարար զօրութիւնը եւ կարեւորութիւնը իւրաքանչիւր հաւատացեալ եւ գիտակից անձի համար: Հայր Միւռոն յիշեցուց օտար հիւրերուն Հայաստանի եւ Արցախի մէջ տիրող դժուարին ու անմարդկային կացութիւնը եւ վերջացուց ըսելով. - «Աշխարհի բոլոր ժողովուրդներու համար խաղաղութիւնը երազ մըն է, բայց հայ ժողովուրդի համար նաեւ տենչ մը, փափաք մըն է»:

Վերոյիշեալ խորհուրդի շուրջ յաջորդաբար խօսք առին ու աղօթեցին Եկեղեցիներու հոգեւոր հովիւները: Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ երգչախումբը կատարեց «Ով զարմանալի», «Տէր Ողորմեա» եւ «Օրհնեալ է Աստուած» շարականները, եւ Սէն-Թ'էթիէն Եկեղեցւոյ երգչախումբը կատարեց ֆրանսերէն լեզուով երկու հատուածներ օրուան խորհուրդի շուրջ:

Ապա ներկաներուն ի ցոյց բարձրացուցին՝ «Սուրբ Խաչը, Սուրբ Աւետարանը եւ Ջուրը» որպէս խորհրդանիշներ, մինչ եկեղեցւոյ Պաշտօնէութեան Տիկնանց Մարմնի անդամուհիները կը բաշխէին «Մաս»ը:

Ապա կատարուեցաւ հանգանակութիւն մը որ պիտի բաժնուէր կէսը Իսիի ապաստան չունեցող անձերուն եւ երկրորդ կէսը Հայաստանի մանուկներուն:

Վերջաւորութեան բոլոր հաւատացեալները միաբերան ֆրանսերէնով «Հայր Մեր» Տէրունական աղօթքը արտասանեցին եւ Եկմալեան «Հայր Մեր»ով եւ Պահպանիչով աւարտեցաւ Աղօթքի Պահը:

Եկեղեցւոյ Տիկնանց Մարմինը պատրաստած էր հիւրասիրութիւն մը, Եկեղեցւոյ Նուրհան Ֆրէնկեան սրահին մէջ, որուն ներկայ եղան բոլորը:

ՄԻՒՌՈՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ՍԱՐԱՅԵՒՈՅԻ ՆՈՐԱԾԻՆՆԵՐԸ

1993-ի սկիզբը օրական երկու ծնունդէն աւելին չէր արձանագրուէր Սարայեւոյի մէջ որ 300 հազար բնակչութիւն ունէր: Այսօր զգալապէս նուազած է բնակիչներու թիւը, բայց գրեթէ անցեալ տարուանին եռապատիկը աւելցած է նորածիններու համեմատութիւնը: Այս երեւոյթը վերջին «խենթութիւն»ը կը նկատուի քաղաքի մը ուր այլեւս ոչինչ զարմանալի կրնայ ըլլալ: Ծնունդներու թիւին աճը կը բացատրուի մարդոց հոգեվիճակով. քաղաքին շրջափակման առաջին շրջանին յուսահատութիւնը, անձկութիւնը եւ փըլուզումները պոսնիացի կիները կը մղէին յղութենէ խուսափիլ կամ վիժեցնելու: Արդէն Սարայեւոյի մէջ միակ ծննդատուն մը բաց մնացած էր անցեալ Փետրուարին: Այսօր, երկու նորեր եւս բացուած են. այնքան մեծ է ծննդաբերութիւններու թիւը որ իւրաքանչիւր կին միայն մէկ օր արտօնուած է հոն մնալու: Կատարուած տեղեկատուութեան համաձայն, ամիսը 10% կ'աւելնայ ծնունդներու համեմատութիւնը: Մարտիրոսացած քաղաքին բնակիչները ատոր մէջ կը տեսնեն Սերպերու շրջափակումին դէմ ընդդիմութեան մեծագոյն արտայայտութիւնը: Քոսովոյի ծննդատան բժիշկներէն մէկը կը յայտարարէ թէ հերոսուհի մըն է այն կինը որ զաւկի մը ծնունդ կուտայ: Երիտասարդ տնտեսագիտուհի մըն ալ կ'ըսէ. - «ամբողջովին գիտակից ենք դժուարութիւններուն, վտանգներուն. սակայն կ'ուզենք ցոյց տալ թէ իրենցմէ աւելի զօրաւոր ենք»: Այս գաղափարը կը բաժնեն շատեր որոնք կը հաւատան թէ այնքան տառապած, չարչրկուած բնակչութեան մը համար նոր էակի մը ծնունդ տալու արարքը ամենագեղեցիկն է ամէն արարքի:

Նորածինները ունին որոշ մասնայատկութիւններ: Ամէնէն ուշագրաւն է անոնց ծայրայեղ տժգունութիւնը: Ծնողքները գրեթէ բնաւ տունէն դուրս չեն հաներ զանոնք:

Ակնարկելով յատկապէս Շերիմաններուն, ծագումով ղարաբաղցի, մաղթեց որ յանուն այդ յարաբերութիւններուն՝ Իտալիան զօրավիգ կանգնի, հանրային կարծիքին առջեւ, Արցախի, որ կը պայքարի վերապրելու համար:

Մարիլու Զարմանեան հատուածներ կարդաց գիրքէն, իսկ Վարդուհի Բամպակեան ներկայացուց հեղինակները՝ Ալերամօ Հերմեթ եւ Փաոլա Քոնյի Ռաթթի:

Նոր Ջուղայէն սերած Թրիեսթեցի հօր զաւակ, Ալերամօ Հերմեթ ծնած է Ֆիրենցէ եւ կերտուած՝ իր քաղաքի երեսունական թուականներու մշակութային խմորումներով: Հաղորդակցութիւններու մասնագէտ է եւ զուիցերական լրագիրներու թղթակից: Աւելի քան քսան տարի աշխատակցած է Իտալիոյ տնտեսական մեծագոյն օրաթերթին: Թրիեսթէի եւ Վենետիկի դիւաններէն կատարած յայտնաբերութիւնները զինքն այժմ կը մղեն այդ քաղաքներու հայկական կեանքը աւելի ընդարձակօրէն հետազօտելու:

Փաոլա Քոնյի Ռաթթի, միլանցի, Հերմեթի փեսային քոյրն է: Հումանիստական եւ երաժշտական ուսումի տէր, ունի բազմաթիւ գրութիւններ, զանազան հետաքրքրութիւններէ թելադրուած: Խուզարկումի հակամիտումը զինքն առաջնորդած է օժանդակել Հերմեթի գիրքի պատրաստութեան, հեղինակակից դառնալու աստիճան:

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

ԱՆԱՅԻՍ
ԵՒՓԻՄԷ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ
(1872 – 1950)

ՅՈՒՇԵՐՍ

Ի վերջոյ, Քիւչիւք Սայիտ փաշան հրաժարեցաւ: Անոր յաջորդեց Քեամիլ փաշա, որ նկատուած էր լուսամիտ աւագանիին եւ յոյժ անգլիասէր: Ան իր նոր կազմած դահլիճին մէջ Աշխատութեան ու Հանրային Շինութեանց միացեալ նախարարութիւնը յանձնեց Գաբրիէլ Նորատունկեանին: Առաջին անգամն էր որ դահլիճին մէջ Հայ նախարար մը կ'առնուէր: Մինչեւ այն ատեն Կայսերական Գանձին նախարարութիւնը միայն տրուած էր Հայերու, ինչպէս Յակոբ փաշա Գազազեանի, Միքայէլ փաշա Փորթուգալեանի եւ Յովհաննէս փաշա Սագըզլեանի. իսկ դահլիճին մէջ՝ բնաւ:

Օտարազգի դիւանագէտներէն շատեր քիչ մը զարմացեր էին թէ՝ ինչո՞ւ Նորատունկեան Արտաքին Գործոց նախարարութեան չէր կոչուած, փոխանակ Հանրային Շինութեանց: Բայց, ատոր պատճառը չգիտցուեցաւ:

Երեսփոխանական ընտրութիւններու պատրաստութիւններ կը տեսնուէին: Եպարքոսը ծերակուտականներուն ցանկը կը շինէր Նորատունկեանի օգնութեամբ:

Ցոյցեր կը ծնէին սրտերուն մէջ շատերուն:

Այդ միջոցին մօտէն տեղեակ անձեր կը հիանային, կամ կը զարմանային թէ՝ ի՛նչպէս Ապտիւլ Համիտ այնքան ճարտարօրէն կը կատարէր իր սահմանադրական վեհապետի դերը:

* * *

Քաղաքական յանցանքներով կամ ժուռնալներու զոհ բանտարկուածները ազատ կ'արձակուէին, ինչպէս նաեւ աքսոր գացողները կը վերադառնային, խումբ խումբ, ընդհանրապէս եղկելի վիճակի մէջ: Հայ ընտանիքներ ալ կային անոնց հետ, որոնք Կեդրոնական Վարժարանի շէնքին մէջ կը տեղաւորուէին՝ արձակուրդի միջոց ըլլալուն:

Գէշ աղէկ Ղալաթիոյ Եկեղեցիին թաղականութիւնը եւ Բերայէն ազգայիններ կը հոգային անոնց առօրեայ ապրուստը. բայց, մեծ էր կարօտութիւնը եւ նպաստը անբաւական:

Ճիշդ այդ պատճառով կազմուեցաւ Թուրք եւ Հայ կանանց միութիւն մը, այդ երկու ազգէ եղկելիներուն օգնութեան փութալու համար, նախաձեռնութեամբ Եգիպտացի Ֆէհիմէ Իշխանուհիին եւ Տիկին Տօքթօր Ռիֆաթ փաշայի, որ Պելժիացի էր:

Առաջին հաւաքոյթը՝ ուր հրաւիրուած էին Հայ եւ Թուրք կիներ, ժողովի մը նմանելէ բաւական հեռու էր: Որոշուեցաւ հանդէս մը սարքել ի նպաստ այդ գործին, եւ կազմակերպիչ կարող մասնախումբ մը ընտրել, որուն կարելի ըլլար ամէն լիազօրութիւն տալ:

Բերայէն, Գատը-Գիւղէն ծանօթ տիկիններ որոշուեցան, ինչպէս Տիկին Ս. Գարակէօզեան, մայր Տեարք Ա. եւ Մ. Գարակէօզեանները, Տիկին Գ. Նորատունկեան, Տիկին Հրանդ Աստուր, Տիկին Գ. Սերվիչէն, Տիկին Զ. Տիլպէր եւ դեռ շատեր, որոնք, եթէ պէտք ըլլար, իրենց ընկեր պիտի առնէին պատշաճ նկատուած այլ անդամներ:

Հասոյթը կէս առ կէս պիտի բաժնուէր: Հայերը դրամը պիտի յանձնէին Պատրիարքին որ պէտք եղածը տնօրինէ, իսկ Թուրքերը Ֆէհիմէ Իշխանուհիին:

Թուրք եւ Հայ արուեստագէտներ եւ բանախօսներ միայն պիտի մասնակցէին:

Այս ամէնը գրաւոր տեղեկացուեցաւ մասնախումբին երկու ազգէ որոշուած անդամուհիներուն, խնդրելով անոնցմէ անմիջապէս միանալ եւ նիստ գումարելով ձեռնարկել գործի:

Ղալաթիոյ Խորհրդարանին մէջ տեղի ունեցաւ առաջին հաւաքոյթը. տիկիններուն մեծամասնութիւնը փութացած էր հոն (Թուրք երկու - երեք կին միայն): Եռանդ մը յանկարծական ծայր տուած էր. երկար ատենէ ի վեր մոռցուած աւիւն մը գործելու մղած էր Հայ տիկինները:

Ատենապետ կարգուեցաւ Տիկին Սրբուհի Գարակէօզեան, որ ինքզինքը անտրամադիր զգալով ուղղակի գործօն դերի մը, ինծի տուաւ իր ամբողջ ձայնը, որպէսզի վարեմ ժողովները: Տիկիններ փափաքեցան իրենց օժանդակ պահել մասնաւորական թէ առեւտրական պարոններ: Տիկին Սիպիլ քիչ մը ընդդիմացաւ այդ բանին, բայց մեծամասնութեան առջեւ տեղի տուաւ:

Բաւական ինքնայատուկ ու զուարճալի էին այդ ժողովները, կանանց անփորձութիւնը, մէկ կողմէ, այրերու յամառ ընդդիմութիւնը, միւս կողմէ:

Յայտագիրը անտանելի դժուարութիւններու հանդիպեցաւ, բայց ի վերջոյ կազմուեցաւ: Թուրք տիկիններէն միայն Տիկին Ռիֆաթ փաշան ներկայ կ'ըլլար գումարումներուն, Թուրք օրիորդի մը հետ, որոնք լիազօր ներկայացուցիչ հանգամանքով կուգային Թուրք տիկիններուն կողմէ:

Անոնցմէ շատեր յանձն առին տոմսակ զետեղել. սակայն Տիկին Գ. Նորատունկեան ամէնէն մեծ յաջողութիւնը ունեցաւ այդ մասին, իբրեւ նախարարի կին: Իսկ ինծի վիճակեցաւ ամէնէն դժուարին գործը, այն էր Տիկին Ռիֆաթի հետ, միջակօրէն Թուրքի տուներ պտըտիլ եւ տոմսակ վաճառել: Արքայազուններուն եւս մենք երկուքս երթալ յանձն առինք եւ լաւ ընդունելութիւն գտանք:

Արուեստագէտներէն մաս մը մեր տունը փորձեր կ'ընէին:

Այդ ալ դիւրին գործ մը չէր: Իւրաքանչիւրին քմահաճոյքը, ժամադրութիւններուն անկանոնութիւնը, անվարժ արուեստագէտներուն խակութիւնը, նուագածուներու անտեղի արժանապատուութեան խնդիրները երբեմն յուսալքում բերելու աստիճանին կը հասնէին: Բարեբախտաբար մաէսթրօ Սինանեանը կար իր անսպառ համբերութիւնով: Յետոյ, ինչ փոյթ տքնութիւնները. յաջողութիւնը պիտի յաղթանակէր:

Այնքան ուժեղ էր մէջս տենչանքը գործելու, հասնելու օգնութեան տառապանքներու, անիրաւուածներու, ա՛յնքան նըւիրական էր ինծ համար այդ նոր արտօնուած հանրային գործունէութիւնը՝ որուն կարօտը քաշած էի տարիներ որ պահ մը հանգչիլ չէի ուզեր. հոգիիս խոր նինջող զօրութիւն մը ընդոստ թօթափած էր իր թմբիրը եւ կը պոռթկար երակներէս:

(Շար. 44)

Տիկին Արա Ժան Պերքեան - Աբրահամեան,

Տիկին Սեդա Թահան եւ զաւակները

խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր եւ մօրեղբօր՝

ԱՐԱ - ԺԱՆ ՊԵՐՔԵԱՆԻ

(Պիլեզիքճեան)

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 5-ին, Վիզպատըն (Գերմանիա):

Թաղումը կը կատարուի Երեքշաբթի, Փետրուար 15-ին, ժամը 11-ին Nouveau Cimetière de Puteaux.

Ընտանիքը ցաւակցութիւններ կ'ընդունի Երեքշաբթի եւ Չորեքշաբթի, Փետրուար 15 եւ 16-ին. -

Mme Tahan
34-36, quai de Dion Bouton,
92600 PUTEAUX

LE FONDS ARMENIEN DE FRANCE

et

les Associations arméniennes de Asnières, Bois Colombes, Colombes et Courbevoie

vous invitent à une

REUNION D'INFORMATION ET DE DEBAT

avec

Bédros TERZIAN

Président du Fonds Arménien de France

qui exposera

LA SITUATION ENERGETIQUE DE L'ARMENIE ET LES PERSPECTIVES D'AVENIR

et répondra aux questions de l'assistance

Diaporama commenté sur *le projet de Gazoduc Iran — Arménie*

Le Lundi 14 Février à 20 h 30

à la Salle Robert Lavergne

11, rue Robert Lavergne (derrière *Darty*, Quatre routes)

92600 ASNIÈRES

(Շար. Ա. էջէն)

Մոսկուայէն կախեալ չըլլայ: Ալիեւ նաեւ խնդրած է որ աւելի մեծ թիւով սպաներ երթան Բաքու, ագերի զօրքերը մարզելու:

Հետաքրքրական երեւոյթ է որ Ալիեւի այցելութեան լուրերուն քով Փետրուար 10-ի «Միլլիյէթ»ը նոյնքան տեղ յատկացուցած է Էլչիպէյի արտայայտութիւններուն: Ան քաւական խիստ քննադատութիւններ ուղղած է Ալիեւի իշխանութեան, ըսելով որ ազրպէջանական զօրաբաժիններու վերջին յաջողութիւններուն մասին Բաքուէն տրուած լուրերը չափազանցուած են եւ թէ 500 ազրպէջանական բնակավայրեր միշտ ենթակայ են հայկական ուժերու գրաւումին: Նախկին նախագահը աւելցուցած է նաեւ թէ երկրին տնտեսութիւնը ամբողջութեամբ քայքայուած է ու ժողովրդավարութիւնը ծանր հարուածներու թիրախ դարձած, քանի որ ընդդիմադիր թերթեր փակուած են ու բազմաթիւ քաղաքական դէմքեր որոնք չեն վաւերացներ Ալիեւի քաղաքականութիւնը, հսկողութեան տակ կը պահուին, առանց դատարան ներկայացուելու:

Ազրպէջանի նախագահին Անգարա այցելութեան թրքական արժեւորումին լաւագոյն ամփոփումը կ'ըլլայ «Թէրճիւման»ի քրոնիկագիր Ֆահիր Արմաօղլուի հետեւեալ պարբերութիւնը. «Ալիեւ պէտք է այլեւս ընդունի թէ չի կրնար իշխանութիւնը շարունակել, Թուրքիայէն հեռանալով ու անտեսելով իր ժողովուրդին մղումները որոնք կ'ուղղուին Անգարայի: Այս շրջագիծին մէջ ան պէտք է կարեւորութեամբ նկատի ունենայ Անգարայի ազդարարութիւնները որոնց գործադրութիւնը իր յաջողութեան միակ պայմանը կը կազմէ»:

ՕԾՈՒՄ
ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ ՀԱՅՈՑ ՆՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւնը ի գիտութիւն եւ յուրախութիւն կը յայտնէ շրջանի հաւատացեալներուն որ Լա Սիոթա քաղաքի Հայոց նոր եկեղեցւոյ օծումը տեղի պիտի ունենայ՝ Կիրակի, Փետրուար 13, ժամը 9·30-ին, ձեռամբ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԸՐԷՃԵԱՆԻ

Կաթողիկոսական Պատուիրակի

փոխանորդ Հարաւային Ֆրանսայի

Աւընթերակայութեամբ՝

ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՅ. ՆԱՃԱՐԵԱՆԻ

Պատարագը կ'երգէ՝

Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը

Ղեկավարութեամբ՝

Պր. Խաչիկ Եըլմազեանի

Ցաւարտ պատարագի տեղի պիտի ունենայ հացկերոյթ, «Լ'Էօվրը տը լա Ժէօնէս» սրահին մէջ - Պլս. Միշըլէ, Լա Սիոթա -

Անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ այս ճաշին հաճին հեռաձայնել. -

Մարսէյլ. - 91 - 77 - 84 - 70

Լա Սիոթա. - 42 - 08 - 24 - 57

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Փետրուար 13, Բուն Բարեկենդան է:

Կը պատարագէ՝

ՆԱՐԵԿ ԵՊԻՍԿ. ՇԱՔԱՐԵԱՆ

ԾԱՆՕԹ. - Ամբողջ Մեծ Պահքի տեւողութեան՝ երբ Խորանը ծածկուած կ'ըլլայ՝ պատարագ կը մատուցուի, «Քրիստոս ի մէջ մեր»ի ժամանակ իրար չեն ողջուներ՝ «Ողջոյն» չեն տար:

Ժամը 16·30-ին, Երեկոյեան ժամերգութիւն կը կատարուի, որու ընթացքին Խորանին վարագոյրը կը բացուի ու Տեառնընդառաջի Նախատօնակ, Անդաստան եւ Մոմավառութիւն տեղի կ'ունենան:

ԾԱՆՕԹ. - Տարուան առաջին Անդաստանն է: Տարուան վերջին Անդաստանը տեղի կ'ունենայ Խաչվերացի տօնի երեկոյեան՝ Սեպտեմբեր 11-ին:

Երկուշաբթի, Փետրուար 14, Տեառնընդառաջ տօն Քառասնօրեայ Գալստեանն Քրիստոսի ի տաճարն:

Ժամը 10-ին՝ Խորանը բացուած՝ պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

«Տէր Ողորմիա»ի ժամանակ Խորանը կրկին կը փակուի:

ԼԻՈՆ — Ս. ՅԱԿՈԲ

Երկուշաբթի, Փետրուար 14, տօն է Տեառնընդառաջի:

Այս առթիւ առաւօտեան ժամը 10-ին, Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի: Խորանին վարագոյրը բաց:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Հայր. Պատուիրակի Փոխանորդ

Լիոնի եւ Շրջակայից

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սէն-Ժէրոմի «Զ. Շանթ» մասնաճիւղի վարչութիւնը խիստ կարեւոր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները Շաբաթ, Փետրուար 12, ժամը 14-ին, Թաղին եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Թէյասեղանի մը շուրջ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ չորս մասնաճիւղերու ընդհանուր ժողովը Շաբաթ, Փետր. 12, ժամը 14·30, Մարսէյլի Մշակոյթի Տան մէջ: Ընկերուհիներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

GRAND AMPHITHEATRE DE LA SORBONNE

47, rue des Ecoles — Paris 5e

VENDREDI 18 MARS à 20 h 30

70ème ANNIVERSAIRE DE LA CHORALE

SIPAN - KOMITAS

40 ANS DE DIRECTION DE

GARBIS APRIKIAN

sous la présidence d'honneur de MONSIEUR JACQUES TOUBON

Ministre de la Culture et de la Francophonie

Comité de Parrainage présidé par MONSIEUR HAGOP MOVSES

Ministre de la Culture d'Arménie

AU PROGRAMME

Les œuvres de *G. Aprikian* et en création

Naissance de David de Sassoun

Fresque musicale pour Soli, Chœurs et Orchestre

Avec la participation

Solistes :

Chantal NUZZO — *soprano*
Sonia NIGOGHOSSIAN — *mezzo*
Anna KARAKAYA — *mezzo*
Philippe FOURCADE — *baryton*
Mario HANIOTIS — *basse*

Chœurs :

SIPAN-KOMITAS *Chœur Mixte Arménien de Paris*
ROLAND DE LASSUS *Chef de Chœur : Henri DASSE*
LES PETITS CHANTEURS DE L'ECOLE MIXTE ARMENIENNE
TEBROTZASSERE *Chef de Chœur : Haïg SARKISSIAN*
Orchestre Symphonique AMA DEUS
Solistes, Chœurs et Orchestre sous la direction de GARBIS APRIKIAN

92 CONSEIL GENERAL DES HAUTS-DE-SEINE

Avec le soutien du Conseil Général des Hauts-de-Seine

Prix des places : 200 F. et 150 F. — Etudiants : 100 F.

Location : FNAC — Virgin Megastore

Vente de billets : à la Sorbonne, une heure avant le concert et auprès des membres de la Chorale *Sipan - Komitas.*

Réservations et renseignements : 47. 20. 71. 10 ou 43. 60. 14. 13.

ASSOCIATION MACHTOTZ

Pour la Défense et le Développement de la Langue Arménienne

organise

Cours accéléré d'arménien par la méthode audiovisuelle

pour les élèves NON-ARMENOPHONES ou ARMENOPHONES DEBUTANTS de 8 à 20 ans, voulant apprendre rapidement à PARLER, LIRE et ECRIRE l'arménien.

STAGE DE QUATRE MOIS : Mars, Avril, Mai, Juin 1994

le Samedi matin de 9h30 à 12h30

Eglise Arménienne Saint Jean-Baptiste

15, rue Jean Goujon, Paris 8e

Les cours débuteront le SAMEDI 5 MARS à 9h30. L'enseignement est donné par Mme Hilda Kalfayan-Panossian, auteur du *Manuel d'Arménien Occidental pour les Non-Arménophones.*

L'approche pédagogique repose sur des jeux de rôles stimulants avec des dialogues d'une progression étudiée. Les participants mémorisent les mots et les structures linguistiques à leur insu, jusqu'à être capable de tenir une conversation très simple de la vie courante.

A l'issue du stage, il sera délivré une ATTESTATION DE PARTICIPATION. Les élèves peuvent également se présenter à un EXAMEN ORAL ET ECRIT sanctionné par un CERTIFICAT, le jury étant constitué de Mme Anahit DONABEDIAN (Maître de Conférence à l'INALCO), M. Mesrob ATAMIAN (Membre du jury pour l'arménien au Baccalauréat) et M. Garabed DAKESSIAN (Directeur de l'Ecole Tebrotzassère).

Prix forfaitaire : 1000 *Frs.* Ce prix comprend les 50 heures de cours et un exemplaire du *Manuel d'Arménien Occidental pour les Non-Arménophones* (3 livres et 4 cassettes audio).

Inscription et renseignements :

Association MACHTOTZ

Mme Hilda Kalfayan-Panossian

8, rue Lamennais, 92370 Chaville

Tél. : (1) 47. 50. 97. 51.

Imprimé sur les Presses du Journal «HA RATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R.C. Paris Commission Paritaire : No 55935

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 12-13
SAMEDI-DIMANCHE
12-13 FEVRIER
1994

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5.00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

69րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.261 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.261

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՐԱՅԵՒՈՅԻ հրադադարը երկար չտեւեց եւ Փետրուար 10-ի իրիկունն իսկ կրակոցները վերսկսած էին: Պոսնիոյ Սերպեւու պարագլուխը՝ Գարածիչ անընդունելի գտաւ Անտլանտեան Ուխտի վերջնագիրը եւ վճռապէս յայտարարեց (Ժընեւի մէջ) թէ Սերպերը իրենց հրետանին չեն քաշեր ու պահանջեց միջազգային յանձնախումբի մը ստեղծումը Փետրուար 5-ի ջարդին ծագումը ճշդելու համար: Ի վերջոյ, գոհացում տրուեցաւ այս պահանջին եւ խօսակցութիւնները հաւանաբար վերսկսէին Փետրուար 11-ին: Մոսկուա անմիջական նիստ կը պահանջէ Ապահովութեան Խորհուրդի, առարկելով թէ Ատլանտեան Ուխտի վերջնագիրը ի զօրու չէ: Ծանօթ է որ Ռուսերը ջերմ պաշտպաններն են իրեն «սլաւ եղբայրներուն» այսինքն՝ Սերպերուն: Ճիշդ է որ Ռուսաստան առանձնացած է ՄԱԿ-ի մէջ, բայց, վէթօ-ի իրաւունքը ունի Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Նաւաստի ձկնորսները 70%-ի մեծամասնութեամբ մը որոշեցին շարունակել իրենց գործադուլը: Կառավարութեան ձեռք առած միջոցները որեւէ ձեւով գոհացում չեն տար: Այժմ, կը պահանջեն որ Ծովի Նախարարութիւն մը վերահաստատուի:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ խորապէս մտահոգուած է Թուրքիոյ դրամահոսութեան համեմատութենէն եւ պիւտճէի բացէն, յայտարարած է Յանձնախումբին փոխ նախագահը՝ Լէօն Պրիթըն: Այս մտահոգութիւնը հիմնուած է նաեւ այն հեռանկարին վրայ (1995) որ կը վերաբերի Թուրքիոյ մաքսային միացումին Եւրոպական Միութեան:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ ստորագրուեցան Իսրայէլի եւ Պաղեստինցիներու միջեւ համաձայնագրեր որոնք լիովին կը գոհացնեն Իսրայէլը բայց ոչ՝ Արաֆաթը: Իսրայէլցիք չեն ծածկեր իրենց գոհունակութիւնը՝ «մեր կենսական բոլոր պահանջները գոհացում ստացան» յայտարարեցին: Իսրայէլեան ընդդիմութիւնը համաձայն չէ եւ «անձնատուութիւն» կ՚որակէ ստորագրուածը:

ԱՐԿԱԴԻ ՎՈԼՍԿԻ Փարիզ ժամանած է Գործատիրութեան Ազգ. Խորհուրդի հրաւէրով: Ռուսաստանի ճարտարարուեստի ուսական Միութեան նախագահը (անցեալին եղած էր ղեկավարը Ռուսաստանի Ղարաբաղ ղրկած կառավարական մարմնին) բնաւ լաւատես չէ իր երկրին համար եւ կը խորհի որ կենսականը արգելք հանդիսանալն է, գարնան, ընկերային խռովութիւններու: Յունուարին, դրամահոսութիւնը 12%-էն անցած է 22%-ի: Ընկերային անհաւասարութիւնները կը բազմանան, ըստ Վոլսկիի Ռուսաստանի ժողովուրդին մէկ երրորդը թշուառութեան չեմէն վար կ՚ապրի:

ԹԻՖԼԻՍԻ գերեզմանատան մէջ, շուրջ 10 հրէական շիրիմներ սրբապղծուած են, Շեվարնածէի Իսրայէլ կատարելիք այցելութենէն երկու շաբաթ առաջ: Վրաստանի նախագահը կը շեշտէ որ՝ հակահրէութիւն չկայ եւ չի կրնար ըլլալ:

ՎԱՆԱՆՏԻԷՆԻ դատաւորը քննութեան տակ առած է Պերնար Թափին եւ պահանջած է որ մինչեւ Ապրիլ 20 հրաժարի ՕՄ-ի (Օլէմփիք տը Մարսէյլ) նախագահութենէն:

ԵՐԵՒԱՆ ՀԵՌԱՏԻՊ ՓԱՐԻԶ

«ՆՈՅԵԱՆ ՏԱՊԱՆ»

(Փետրուար 9)

Բ. ԱՐԱՐՔՑԵԱՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԱԴՐԲԵՋԱՆՑԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆԻՆ ՀԵՏ

Գերագոյն Խորհուրդի նախագահ Բ. Արարքցեան «Սվոբոդա» ձայնասփիւռի կայանին տուած հարցազրոյցին ըսած է որ Ս. Պետերսբուրգի մէջ կարճ հանդիպում մը ունեցած է Ադրբեջանի Խորհրդարանի նախագահին տեղակալ՝ Աֆիաթին Ճալիլովի հետ, սակայն արդիւնքին մասին որեւէ տեղեկութիւն չէ տրուած: Միայն պարզուած է որ Ապրիլ - Մայիսին հայ եւ ադրբեջանցի խորհրդարանականներու միջեւ Բիշկեկի մէջ հանդիպումի մը շուրջ համաձայնութիւն գոյացած է: Նախաձեռնողն է Կիրգիզստանի Գ. Խ.-ի նախագահ Շիրինկուլով:

ՔԱՋԱԼԵՐ ԽՕՍՔԵՐ

Փետրուար 8-ին վարչապետ Հ. Բագրատեանի հետ հանդիպումին ընթացքին Տարադրամի միջազգային Հիմնադրամի պատուիրակութեան ղեկավար Մոհամէտ Շաթման ըսած է թէ Հայաստանի կառավարութեան պիւտճէի, ելմտա - վարկային քաղաքականութիւնը խրախուսիչ է, քանի որ անոր հետապնդած նպատակն է պիւտճէին բացը նուազեցնել եւ այդ քաղաքականութեան պիտի օգնէ իր ներկայացուցած կազմակերպութիւնը:

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՆՈՒԱԶԻ

«Սոցիոմեթր» ընկերային կեդրոնի մասնագէտներու վերջին ուսումնասիրութեանց համաձայն ղարաբաղեան կնճիռին սկիզբէն ի վեր նուազած է Ադրբեջանի բնակչութեան թիւը հասնելով 5 միլիոնի: Երկրէն հեռացած Հայերու եւ ռուսալեզու բնակչութեան կողքին կան նաեւ իրենց հայրենիքը թողած զօրակոչի տարիքի անձեր, տնտեսական պատճառներով հեռացածներ: Մնացեալ հինգ միլիոնին մէջ հարկ է նկատի ունենալ նաեւ լեզգի, թալիշ, քիւրտ, ռուս եւ հրեայ համայնքները, առանց որոնց թուրք - ադրբեջանցի բնակչութիւնը կը ներկայացնէ 3 - 3.5 միլիոն հոգի:

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ

ՄԱՄՈՒԼԻ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ «ԱՂԷՏԻ ԳՕՏԻ» ԾՐԱԳՐԻ ԸՆԹԱՑՔԻ ՄԱՍԻՆ

ՎԱՆԱՁՈՐՈՒՄ ՅԱՆՁՆՈՒԵՑ «ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ԿԱՌՈՒՑԱԾ ԱՌԱՋԻՆ ՇԷՆՔԸ

1994 Թ. Յունուարի 28-ին Վանաձորի Տարօն թաղամասում բնակիչներին յանձնուեց «Աղէտի գօտի» ծրագրով կառուցուած հնգյարկանի, 15 բնակարանով բը-

(Շար.ը Դ. էջ)

PARLEMENT EUROPEEN

RESOLUTION COMMUNE

ADOPTEE A LA QUASI-UNANIMITE
LE 10 FEVRIER 1994

SUR LE CONFLIT ENTRE L'ARMENIE ET L'AZERBAIDJAN

Եւրոպական խորհրդարանը, փետրուար 10-ին, գրեթէ միաձայնութեամբ քուէարկած է այս նոր բանաձեւը Ղարաբաղի հարցին կապակցութեամբ: Դժբախտաբար, բանաձեւը խորագրուած է «Հայաստանի եւ Ադրբեջանի միջեւ կռիւին մասին», փոխանակ՝ «Ղարաբաղի եւ Ադրբեջանի միջեւ»ի որ ճշմարտութեան կը համապատասխանէ: Մնաց որ ամբողջ բովանդակութիւնն ալ կը միտի «մարդու հետ գէշ մարդ չըլլալու» հոգեբանութեան մը: Բայց, խորքին մէջ, բանաձեւ մը աւելի բան մը պիտի չփոխէ կացութենէն:

Le Parlement européen,

— rappelant ses précédentes résolutions sur la situation en Arménie,

A. considérant que le conflit persistant opposant les Arméniens et les Azéris menace de s'étendre à d'autres pays et a jeté sur les routes des centaines de milliers d'Arméniens et d'Azéris, et qu'il a déjà fait des centaines de morts et de blessés parmi la population civile,

B. considérant la reprise des bombardements de civils par l'aviation azerbaïdjanaise, notamment dans la ville de Stepanakert,

C. considérant l'échec des propositions de négociations faites par la CSCE, notamment rejetées par l'Azerbaïdjan,

D. considérant l'urgence d'une aide humanitaire internationale enfaveur des populations concernées de l'Arménie et de l'Azerbaïdjan et la nécessité, pour les nations voisines, de permettre aux organisations humanitaires internationales d'accéder librement à la région; considérant, en particulier, qu'il convient d'apporter une aide appropriée à la population arménienne confrontée à de dures conditions d'existence durant l'hiver, en raison notamment de la crise énergétique,

E. considérant que l'Arménie, depuis son indépendance, a entrepris de réels efforts pour construire un Etat de droit basé sur des institutions démocratiques, le libre exercice des libertés fondamentales et les droits de l'homme ainsi que des réformes économiques visant à créer les conditions les plus favorables possibles pour la population, et que ces efforts sont menacés par les conséquences du conflit,

F. considérant que le conflit a les mêmes conséquences néfastes pour l'Azerbaïdjan et, dans une mesure moindre, pour les autres pays de la région,

G. considérant le communiqué du 17 janvier 1994 de la Présidence de l'Union à ce propos,

1. s'inquiète des dangers d'internationalisation du conflit et invite les gouvernements des pays de la région et d'autres puissances étrangères à s'abstenir de toute aide militaire aux belligérants;

2. invite tous les pays voisins de l'Arménie et de l'Azerbaïdjan, en particulier la Turquie, à permettre la libre circulation des biens à destination de ces deux pays;

3. soutient la déclaration de la Présidence qui «invite les adversaires à faire preuve de sang-froid et à ne pas infliger de nouvelles souffrances à une population civile déjà cruellement éprouvée par la guerre»; réaffirme son soutien au principe de l'intégrité territoriale de l'Azerbaïdjan et appelle à une solution pacifique du conflit;

4. invite toutes les parties en présence à se conformer aux résolutions du Conseil de sécurité des Nations unies;

5. invite l'Union et ses Etats membres à faire pression sur l'Arménie et l'Azerbaïdjan afin de les conduire à chercher une solution pacifique au conflit;

6. invite l'Union européenne et ses Etats membres à soutenir activement le processus de réformes politiques et économiques poursuivi en Arménie par un engagement plus conséquent du programme TACIS en faveur de ce pays, et invite en outre l'Union européenne, à des fins de redressement économique, à déployer le même effort à l'égard des autres pays de la région et, en particulier, de l'Azerbaïdjan, plus sévèrement touché par les conséquences de la guerre;

7. demande, dans ce contexte, qu'une attention particulière soit dévolue au problème énergétique;

8. charge son Président de transmettre la présente résolution à la Commission, au Conseil, aux gouvernements de l'Arménie, de l'Azerbaïdjan et de la Turquie, aux autorités du Haut-Karabagh et au Secrétaire général de la CSCE.

Լ Ո Ն Տ Ո Ն

Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐՆ ՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ

Շարունակելով իր պաշտօնական այցելութիւնը Անգլիա, Հինգշաբթի, Փետր. 10-ին, Նախագահ Տէր-Պետրոսեան նախ առաւօտ կանուխ (8.30) նախաճաշի մը ընդունած է մամուլի շուրջ 26 թղթակիցներ եւ զրոյց ունեցած է անոնց հետ: Շօշափուած գլխաւոր հարցերը կը վերաբերէին Լ. Ղարաբաղի թնճուկին, Ռուսաստանի ներկայ դիրքորոշման, ընդհանրապէս Ադրբեջանի եւ Ղարաբաղի նկատմամբ: Հանդիպումը տեւած է շուրջ ժամ մը, խօսակցութեանց նիւթ եղած է նաեւ Բաքուի քարիւղը:

Նախագահը, պանուկէն, առաջնորդուած է Բրիտանական Թանգարանը - Պրիթիշ Միւզէում - ընկերակցութեամբ՝ Տիկին Տէր-Պետրոսեանի, դեսպան Արմէն Սարգսեանի եւ դիմաւորուած թանգարանին պատասխանատուներուն եւ հայկական, ղպտի, եթովպական եւ վրացական հնութիւններու և հաւաքածոներու ընդհ. պատասխանատու՝ տոքթ. Վրէժ Ա. Քհնյ. Ներսէսեանի կողմէ Նախագահը մեծ հետաքրքրութեամբ դիտած է հայկական ձեռագրերն ու հնութիւնները: Բացատրութիւններ տուած է Վրէժ Ա. Քհնյ. Ներսէսեան: Այցելութիւնը տեւած է շուրջ երկու ժամ:

Ապա, նախագահը ժամը 12.15-ին մեկնած է ՊԵՐՏ (Եւրոպական զարգացման եւ վերաշինութեան Դրամատուն) ուր ընդունուած է Նախագահ՝ Ժագ տը Լարոզիէռի կողմէ եւ եղած է անոր ճաշի հիւրը:

Ժամը 15-ին, Լ. Տէր-Պետրոսեան այցելած է Բրիտանական Խորհրդարանը, ուր նաեւ հարց-պատասխանի կարճ բաժին մը տեղի ունեցած է: Իրեն կ՚ընկերանային Արմէն Սարգսեան եւ Ծահէն Գաբամանուկեան: Նախագահը այցելած է Խորհրդարանի զանազան բաժինները, այցելած է նաեւ պատմական հին խորհրդարանը - Ուէսթմինսթըր փալաս - ծանօթանալով նաեւ խորհրդարանականներու, նախարարներու:

Երեկոյեան, գացած է օփերա, Քովընթ Կարտըն: Նոյն օրը Տիկին Լ. Տէր-Պետրոսեան ներկայ եղած է հայկական նոր կեդրոնի մը բացման եւ այդ առթիւ խօսք առնելով հրաւիրած է ներկաները որ չմոռնան Հայաստանը, յաճախ այցելեն:

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒ

ՔՐՈՆԻԿ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 30, 1994

Տասնըութ տարեկան էի երբ «սիրահարեցայ» ... ժուռնալներու, գիտական պարբերաթերթերու: (Հոս «գիտական» ըսելով կը հասկնամ ընկերային եւ գրական գիտութիւնները, եւ ոչ միայն անոնք որոնք տարրալուծարաններ եւ համակարգիչներ կ'օգտագործեն): Այն օրերուն կը յաճախէի Հարվըրտ, որուն գրադարանը ամենամեծն էր, Ամերիկայի համալսարանական գրադարաններու ախոյեանը: Պարբերաթերթերու սրահը երկու հազարէն աւելի թերթ կար: Երկու հազար տարբեր մասնագիտացած պարբերաթերթ՝ որոնք կը ներկայացնէին վերլուծական եւ տեղեկագրական մօտեցումներու այն խայտաբղէտ երամը, որ արդի համալսարանական աշխատանքն է:

Այբ, անգլերէնի (ինչպէս ֆրանսերէնի) առաջին գիրն Ա-ն է, վերջինը՝ Զ-ն: Կը պատահէր յաճախ որ կէսօրէ վերջ, ժամը 1-ին, կը վերցնէի Արմի-ի («բանակ», Զինուորական գիտութիւններ) եւ Արքէօլօժի - («Հնագիտութիւն») տասնեակ մը ժուռնալներ, հապճեպ աչք մը կը նետէի յօդուածներու խորագիրներուն, եւ մէկդի կը դնէի անոնք, որոնք զիս հետաքրքրող նիւթեր կը պարունակէին: Եւ այսպէս, գիրէ - գիր, մինչեւ Սիսթեմաթիք Զոօլօժի, կենդանաբանական գիտութիւններու յատուկ: Երբ քսանէն - քառասուն ժուռնալ մէկ կողմ կը դնէի, կը նայէի եւ կը սկըսէի ընթերցումը, - յաճախ միայն երեկոն եւ պատանիի ստամոքսին յատուկ կրծող անօթութիւնն էր՝ որ ինծի կը զգացնէր թէ պէտք է ընդհատել այս մտքի թուրիզմը, վերադառնալ՝ իրականութեան:

Երեսուն տարի անցած է: Ներկայիս, համալսարանի մէջ ուսուցչական պաշտօնիս զուգահեռ, անգլերէն լեզուով պարբերաթերթ մը կը խմբագրեմ, - «Սփիւռք - Անդրազգային Ուսումնասիրութիւններու ժուռնալ» անունը կը կրէ: Այս պաշտօնը ինծի կը պարտադրէ որ կանոնաւոր կերպով ընեմ այն՝ ինչ որ անցեալին ըրած եմ հաճոյքով, սակայն աւելի անկարգապահ ձեւով: Կը ստիպէ որ ամիսը 60 - 70 ժուռնալ աչքէ անցընեմ:

«Սփիւռք» յղացքը փոխած է իր իմաստը: Մինչեւ 1968 (այդ տարին՝ երբ այնքա՜ն իմաստներ փոխուեցան), «Սփիւռք» կը նշանակէր Հրեաներ, Հայեր եւ երբեմն Յոյներ, որոնք իրենց հայրենիքէն դուրս կը բնակէին: Այսօր այդ եզրը կ'ընդգրկէ ոչ միայն բազմաթիւ այլ ժողովուրդներ (Չին ու վիէթնամցի, Թուրք եւ հայիթեցի, եւայլն) որոնք այլեւս մեծ համայնքներով իրենց հայրենիքէն դուրս կ'ապրին, այլ նաեւ ուրիշ երեւոյթներ, - էթնիք, աքսորեալ, գաղթական, ապաստանեալ, եւայլն: Իմ հիմնած ու խմբագրած պարբերաթերթը նման հաւաքականութիւններու բազմակողմանի ուսումնասիրութեան յատկացուած է, - անոնց մտաւորական, գրական եւ արուեստի արտադրութիւնը, անոնց քաղաքական եւ ընկերային կազմաւորումը, եւայլն: Քանի որ Սփիւռքի նիւթն ու յղացքը շատ ընդլայնուած են, ստիպուած եմ աչքէ անցընել այդ 60 - 70 պարբերաթերթերը: Ապա նաեւ նոր հրատարակուած գրքերը:

Զանոնք թղթատելու ընթացքին յաճախ կը հանդիպիմ նիւթերու՝ որոնք պիտի հետաքրքրէին «Յառաջ»ի ընթերցողները: Ժամանակը չարտօներ մանրամասն անդրադառնալ անոնց: Երբեմն՝ նիւթն ալ չէ տրուած հայկական հետաքրքրութիւններու «պահանջած» ձեւով: Օրինակ մը:

Լոնտոնի մէջ լոյս կը տեսնէ «Թիըրտ Թեքսթ», «Երրորդ Թեքսթ» անունով ճոխ պարբերաթերթ մը, «Երրորդ Աշխարհի» բազմակողմանի երեւոյթներու վերլուծումին յատկացուած: 1993-ի առաջին թիւին մէջ երկար յօդուածով մը եւ գեղեցիկ, գունաւոր լուսանկարներով կը ներկայացուի հիացական յօդուած - վերլուծում մը՝ Եթովպիոյ ամենալաւ նկարչին մասին: Անո՞ւնը, - Ալեքսանտր «Իսկէնտէր» Պօղոսեան: Մարդը երկար կը խօսի իր մասին, առանց իր հայ ծագումին անդրադառնալու: Լուսանկարը կը տեսնեմ, - մեծ քիթ, փարթամ պեխ, հայ - կամ արեւելեան Միջերկրականի որեւէ մէկ ազգի զաւակ, սակայն ոչ ափրիկեցի: Բայց իր հոգին ու եռանդը՝ Ափրիկէի եւ ափրիկեան ժողովուրդներու նոր հասկացողութիւն մը ստեղծելու ճիգին նուիրուած են, վրձինով ու պաստառով զայն կերտելու: Ուսանած է Լոնտոն, ապա՝ Փարիզ, ուր Փրէզանս Աֆրիքէն կարեւոր պարբերաթերթը, Լէոփոլտ Սէնկոր եւ Նէկրիթիւտ շարժումը մեծ ազդեցութիւն ունեցած են իր վրայ: Ապա՝ Ամերիկա, ուր ամուսնացած է սեւ կնոջ մը հետ: Այս բոլորը կուտայ, քանի որ նման մանրամասնութիւններ կը պահանջուին իրմէ: Կարեւորը՝ պաստառներն են, որոնցմէ ոմանք սեւ Ափրիկէի կտաւեղէնի գոյներն ու ձեւերը կը ցուցաբերեն, ուրիշներ՝ եթովպական - քրիստոնէական մանրանկարչութեան յատուկ երանգներ: Ոչ մէկ խօսք, կրկնեմ, իր ծագումին մասին, սակայն մտքիս մէջ «տօսիէ» մը կը բանամ, իր անունին տակ...:

Եւ այսպէս, կրկին ու նորէն: Անգլիացի վիպագիր Այրիս Մըրտօք տեղ մը կը գրէ որ ամէն մարդ երկու կեանք ունի, - ա՛յն՝ որ կ'ապրի, ապա ա՛յն՝ որ ուրիշներու մտքին ու սրտին, սիրոյ, ատելութեան, երեւակայութեան, վերջապէս գիտակցութեան մէջ «կ'ապրի»: Լաւ է, կը գրէ ան, որ գեղեցիկ կիներ չեն գիտեր թէ ինչ «կեանք» մը կ'ապրին՝ վաւաշոտ այր մարդոց մտքին մէջ, եւ լաւ է նաեւ որ հանրային դէմքեր, հերոսներ, չեն գիտեր թէ պաշտամունքի, նախանձի եւ նոյնիսկ ատելութեան ի՛նչ տրամներու մէջ դերեր ստանձնած են, ուրիշներու գիտակցութեան մէջ: Անձերու պարագային, իրաւո՛ւնք ունի Մըրտօք:

Սակայն, հաւաքականութիւնները, ի միջի այլոց հայ ազգը, պէ՛տք է տեղեակ մնան թէ ինչպէ՞ս «կ'ապրին» իրենք, այն գիտութիւններուն եւ գրութիւններուն մէջ, տեղեկագրական եւ վերլուծական պարբերաթերթերու եւ գրքերու մէջ, ուր մեր «պատկերը» կը կազմուի: Ո՞վ պիտի կատարէ մեզ այս մասին լաւատեղեակ պահելու պարտականութիւնը: «Յառաջ»ի սիւնակները ամփոփ ձեւով ընթերցողներուն կը ներկայացնեն Ֆրանսայի, Զուիցերիոյ, Իտալիոյ, Պելժիոյ եւ Թուրքիոյ մամուլին մէջ լոյս տեսնող հայկ. նիւթեր, եւ անոնցմէ կ'օգտուի ամերիկահայ մամուլը, արտատպելով զանոնք:

Իմ նպատակս, հոս, կարգապահ տեղեկագրական աշխատանք մը տանիլ չէ, չի՛ կրնար ըլլալ: Սակայն կը կարծեմ որ այսօր կատարած պարբերաթերթային իմ թուրիզմիս արդիւնքները սիւնակի մը նիւթ ըլլալ՝ արտօնելի է:

Անգլիա հրատարակուող «էթնիք էնտ Ռէյշըլ Սթատիզ» («Էթնիքական եւ ցեղային ուսումնասիրութիւններ») թերթին մէջ չորս ընկերաբաններ միասին յօդուած մը հրատարակած են, - հեղինակներէն մէկը Հայուհի մըն է, ինծի անծանօթ, Քլօտիա Տէր - Մարտիրոսեան: Նիւթը՝ էթնիքական տնտեսութիւնն է Լոս - Անճըլըսի մէջ, այսինքն ընդհանուր տնտեսութեան այն հատուածը՝ ուր Պարսկաստանէն գաղթականներ կ'աշխատին, զիրար կ'աշխատցնեն եւ կ'արտադրեն: Հեղինակ - գիտնականները կը քննադատեն ամերիկացի ընկերաբաններու մեծամասնութիւնը, կը յանդիմանե՛ն զանոնք, ըսելով որ անոնք վարժուած են գաղթականները պետութիւններու հետ շփոթելու, - այսպէս, «Պարսիկ» գաղթականներու տնտեսութիւնը կ'ուսումնասիրեն, քանզի իրենց համար Պարսկաստանէն եկող ամէն գաղթական՝ Պարսիկ է: Սակայն իրենք չորս հատուածի կը բաժնեն այդ նո՛յն գաղթականները, - Պարսիկ, Հրեայ, Հայ, Պահա-ի, եւ այդ հատուածները կ'ուսումնասիրեն, իբրեւ իրարմէ բաւական անկախ եւ անջատ տնտեսութիւններ ստեղծող համայնքներու:

Պարսկաստանի բնակչութեան 98 տոկոսը իսլամ է, սակայն Լոս - Անճըլըսի մէջ «Պարսիկ» նկատուող (քանզի պարսկահպատակ) ժողովուրդին 25 տոկոսը Հայ է, կ'ըսեն գիտնականները: Քանի որ Պահա-ի կրօնական հերձուածը շատ հալածուած է Խոմէյնիական Իրանի մէջ, համեմատաբար բարձր է նաեւ անոնց թիւը, փախստական - գաղթականներու մէջ, որոնք եկած են եւ հաստատուած Լոս - Անճըլըսի մէջ: Բարձր է նաեւ Հրեաներու թիւը:

Որքան ալ փոքր ըլլան «ազգային - էթնիքական» կոչուող տնտեսութիւնները (ուր ազգային = Պարսկաստանէն գաղթող, իսկ էթնիքական = պարսկահայ), շատ մեծ է անոնց կարեւորութիւնը, կ'ընդգծեն գիտնականները, երբ առաջին սերունդին համար գործ - պաշտօն հայթայթող եւ ուղղութիւն տուող կառոյցներ (կ'ենթադրեմ Ֆրանսայի մէջ հագուստեղէնի գործը նման դեր ունեցած է անցեալին, սակայն չեմ գիտեր թէ 1920 - 1945 թուականներուն որքա՞ն հայ էին տէրերը, փաթրօնները, այսինքն՝ որ տոկոսը իր գործին տէր էր եւ որը՝ աշխատաւոր):

Իբրեւ նախաբան, գիտնականները կուտան համեմատական տեղեկագրութիւններ, օրինակ՝ 1988-ին Լոս - Անճըլըս հաւաքուած քորէացի գաղթականներու 62 տոկոսը, իսկ ուրիշ շրջանի մը մէջ տեղաւորուողներու 75 տոկոսը կ'աշխատէր քորէական խանութներու, ճաշարաններու, գործատեղիներու մէջ, ուր փաթրօններու, աշխատաւորներու եւ հաւանաբար յաճախորդներու մէկ ստուար զանգուածը նո՛յն ազգէն էին, եւ, կ'ենթադրուի, կը մնան, մինչեւ այսօր: Ուրեմն, «անցման» շրջանին, երբ ներգաղթող ոեւէ համայնք իր ներքին կառոյցները կը ստեղծէ, շատ կարեւոր են էթնիքական հաւաքականութեան մը անձնական գործի նախաձեռնող մանր պիզնէսմէնները, որոնց ստեղծած գործատեղիներուն մէջ մարդիկ ոչ միայն ապրուստ կ'ապահովեն, այլ նաեւ իրարու հետ կը շփուին, կ'ամրացնեն հայրենակցական եւ ընտանեկան կապեր, կը յղանան ակումբներու, դպրոցներու, տաճարներու եւ եկեղեցիներու ցանցը՝ որ հիմն է երկրորդ սերունդի մէջ տոկացող ազգային ինքնութեան:

1980-ին, կ'ըսեն գիտնականները, Լոս - Անճըլըսի բոլոր բնակիչներու 8·8 տոկոսը անձնական գործի ձեռնարկած էր: Սակայն Պարսկաստան ծնող եւ Ամերիկա հաստատուողներու մէջ շատ աւելի բարձր էր այդ համեմատութիւնը, 25·2 տոկոս: Այլ խօսքով, Պարսկաստանէն գաղթողը երեք անգամ աւելի նետուող է, անձնական գործի մարզին մէջ մտնող, քան՝ տեղացին: Եւ յետոյ՝ անսպասելին: Երբ «Պարսիկ» կոչուող այս հաւաքականութիւնը կը վերլուծուի, էթնիքական տարբաղադրումի հիման վրայ, կը տեսնուի որ Հայերը ... ամէնէն քիչ անձնական գործ ունեցողներն են, 42·7 տոկոս: Ապա՝ իսլամ Պարսիկները՝ 46·9 տոկոս: Յետոյ՝ Պահա-իները՝ 54 տոկոս: Ովքե՞ր են ամէնէն աւելի մեծ տոկոսով անձնական գործի մէջ նետուողնե՞րը: Պարսկաստանէն գաղթող Հրեաներու 82·5 տոկոսը՝ անձնական գործի լծուած է: Այս վերջին համեմատութիւնը ամէնէն բարձրն է որ արձանագրուած է, վիճակագրական - ընկերային գիտութիւններու մէջ, համայն ամերիկեան գաղթականական պատմութեան մէջ:

Հրեաներու նախընտրած անձնական գործերն են հագուստեղէնի խանութ (10 տոկոս), գոհարեղէն, կօշիկ, եւայլն: Հայերը կը նախընտրեն կալուածներու առուծախ եւ ապահովագրական դրամատնական գործերը, նաեւ՝ դրամատնակներու յատուկ մեքենաներու առուծախ եւ նորոգութիւն:

Հետաքրքրական է որ Հայերը ամէնէն աւելի «անկախ» աշխատողներն են: Անոնց 28·3 տոկոսը մէկ - մինակը կ'աշխատի, -իր գործատեղին կամ դրամատնակը ոչ ուրիշ աշխատաւոր ունի, ոչ ալ բաժնող - գործընկեր: Անիկա դրամագլուխի պակասին ու սակաւութեա՞ն արդիւնք է, թէ անիշխանական, ինքնագլուխ, «հայկական» ոգիի, յստակ չէ, սակայն ես կը նախընտրեմ հաւատալ առաջինին: Թէեւ կարելի է աւելի «դրական» նկատել ուրիշ երեւոյթ մը: Այն գործատեղիներուն մէջ, ուր Հայը պաշտօնեայ - գործաւոր ունի, կը նախընտրէ ուրիշ Հայեր վարձել, այսպէս, հայ գործատէրերու աշխատաւորներուն 65 տոկոսը Հայեր են, իսկ Պարսիկներու մօտ՝ 48·3 տոկոս, Հրեաներու քով՝ 22·1 տոկոս, իսկ Պահա-իներու մօտ, միայն 14·3 տոկոս: Անշուշտ վերլուծողները ի վիճակի չեն գալ այս թիւերը մէկ պատճառի վերագրելու: Կրնայ ըլլալ որ Հայը կը նախընտրէ Հայու հետ աշխատիլ, սակայն կան ուրիշ բացատրութիւններ, կ'ընդգծեն անոնք: Քանի որ Հայերու մօտ անձնական գործ ունեցողներու տոկոսը (42·7) «ցած» է, կը նշանակէ որ համեմատաբար շատ աշխատաւոր ձեռք կայ, Իրանահայերուն մօտ, որ նախ իր համայնքին մէջ գործ կը փնտռէ: Արդեօք այս երեւոյթը կ'օգտագործուի, զօրացնելու համար Իրանահայ համայնքի կառոյցը, - տեղեակ չենք:

Երանելի Յակոբ Պարոնեանը Պոլսոյ հայ թաղերուն մէջ կը թափառէր, օղի մը գոնէ ճնկելով՝ Սամաթիոյ սրճարաններուն մէջ: Ես կը թափառիմ պարբերաթերթերու մէջ, որոնց զանազանութիւնը աւելի՛ խայտաբղէտ է, քան նոյնիսկ Պոլսոյ թաղերուն, սակայն ... անօղի:

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ
(Փրավիտընս)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՓՐԿԱԳԻՆԸ

Գրեց՝ ԿԱՐՊԻՍ ՃՐԲԱՇԵԱՆ

Հանրային դպրոցների պաշտպան վիշապները անցեալ ամսին զարթնեցին, իբար անգամ եւ որոշ փողոցներում հասեց մարդկային մակընթացութիւն: Արդէն վաղուց Փարիզի փողոցները մաշուած են ցոյցերի, պոռթկումների: Ժողովրդավարութեան իսկական բեմը նախ փողոցը չէ՞ ... մանաւանդ երբ խորհրդարանում ծեծուած խնդիրները յանգում են անբաւարար լուծումների կամ անընդունելի որոշումների, ինչպէս եղաւ մասնաւոր դպրոցների նկատմամբ: Մի որոշում, որ իրականում, ոչ մի վտանգ չէր ներկայացնում հանրային դպրոցների համար:

Այնուամենայնիւ այդ օր Ժիւլ Ֆէրին մի անգամ եւս յաղթութիւն տարաւ...

Վտանգուած հէ՛նց մեր մաշտոցաշունչ մասուն-դպրոցներն են, որոնց պատասխանատուները խեղդւում - ողբում են նիւթական ծանր պարտքերի տակ: Բայց Սասնայ ծռերի նման չեն գալ ծունկի: Գլուխները պատէ-պատ խփելով, որոնում են այլ միջոցներ որպէսզի դիմագրեն, յարատեւեն իրենց շնորհած փշոտ ճամբին: Ապերախտ ու պատուաբեր մի ճամբայ որի շնորհիւ դեռ հնչում են հայ լեզուն, հայ երգը:

Երբ որեւէ ձեռնարկի նպատակը նիւթական արդիւնքն է, հարկաւոր է նկատի առնել, մասնակցող-վճարողների պահանջը, ճաշակը, ախորժակը: Մի խօսքով այդ ձեռնարկի պատասխանատուները պիտի փորձեն իւրացնել «վաճառական»ի հոտառութիւնը եւ վաճառեն «յաճախորդ»ին ուզած ապրանքը, մատչելի գինով եւ անպայման լաւ որակով:

Արդէն շատ նկարիչներ, թատերագիրներ եւ նոյնիսկ գրողներ որդեգրել են, այսպէս ասած, մարքեթինկի մօտեցումը:

Տարիներ առաջ եղան քննադատներ որոնք մեղադրեցին Անրի Վէրնէօյը, համարելով որ նրա շարժապատկերները «առեւտրական» բնոյթ ունեն: Անուանի բեմադրիչը այս տեսակի գնահատումի պատասխանեց՝ «Իսկ դուք ծանօ՞թ էք մի բեմադրիչի որ ուզում է իր ժապաւէնները ցուցադրուած պահին, սրահում ներկայ լինեն միայն 10 հանդիսատես...»:

«Դպրոցասէր» վարժարանի անձնուէր եւ ազնիւ տիկինները, անտեսեցին «վաճառական»ի խրատն այս մօտեցումը: Նախընտրեցին որ տարեվերջի հանդէսը պատշաճ ու վայել լինի դպրոցի համբաւին: Այդ նպատակով էլ հրաւիրեցին անկախ ու ...«անկաղ» Հայաստանից մի քանի շնորհալի դերասաններ, որոնք խաղացին մի քանի անգամ, «երաժշտական կատակերգութեան» վերածուած Յովհ. Թումանեանի հէքեաթներից հատուածներ, ինչպէս նաեւ Հայաստանի ներկայ կեանքից ներշնչուած մի կատակերգութիւն: Հայրենի դերասանները գոհացան մի ողորմելի վարձատրութեամբ: Նոյնչափ ողորմելի եղաւ հանդիսատեսների թիւը...:

Ինչո՞ւ այս ձախողանքը: Մանաւանդ որ «ապրանք»ի որակը լաւ էր եւ գինը մատ

չէի: Հաւանաբար այն պատճառով որ նկատի չառնուեց «յաճախորդների» անխորժակը… ու նաեւ կազմակերպիչները առ «ակռեխիվ» չեղան տոմսերը վաճառելու մէջ:

Մինչդեռ Ալֆորվիլի Սուրբ Մեսրոպ կրթարանի ի նպաստ կազմակերպուած պարահանդէսը արժանացաւ աննախընթա՛ց մի յաջողութեան: Նիւթապէս մի այն: Արդէն այդ ձեռնարկին նպատակն էլ այդ էր:

Ալֆորվիլի մարզական սրահում «սխօթքի» (hareng) ձկների նման «ճխուած» էին մօտ 700 խանդավառ հանդիսական-ներ: Ներկայ էին նաեւ մեր առաջնորդ՝ գիտ Սրբ․ը եւ քաղաքապետ Ռուքէն: Միչայի նուագախումբի բարձախօսները ամենավերջի թէքնիքով խելագարօրէն գոռում էին: Կարելի չէր խօսել: Մի քանիներ -(հին բէրքի պատկանող յետամընացներ…)- բողոքեցին այդ բաց թողած վայնասուն տէսիպէլների ոռնոցին դէմ: Պատասխանուեց որ կարելի չէր նուագեցնել այդ ազմկալի … չուայլութիւնը: Ենթարկուեցինք պայմանձումին՝ ի սէր հայ դպրոցի…: Վերջապէս մուտք գործեց «րուան հերոս»՝ made in Los-Angeles փօլ Պաղտատլեանը որ ընդունուեց ջերմ «օվացիա»յով: Ու աւելի բարձր որակով շարունակուեց արաբա - թրքական սազարկութիւնը: Աւելի ներշնչուեց ու աշխուժացաւ պարողների մարմնի այն մասը որ նման է լուսնին (1)…:

Պիտի խոստովանել որ տիրում էր խանդավառ մի մթնոլորտ: Տափատով կամ մինի-ժիւփով, տարեցներ, երիտասարդներ, պատանիներ, նոյնիսկ երեխաներ բացառիկ յատկութիւն ու ճկունութիւն ցոյց էին տալիս արաբաթրքական անկործանելի՛ «մշակոյթի» հանդէպ… ճիշդ է որ գոռացող երգերից լսում էին հայկական բառեր՝ «հազար տարի կը սպասեմ, միայն հասնիմ մուրազիս», կամ էլ «սուտ է սուտ է ամէն բան սուտ է» եւ նման անմտութիւններ: Այս աղմկալի երգացանկին էին պատկանում նաեւ մեր ծանօթ յեղափոխական երգերը՝ «Հայ քաջեր», «Գէորգ Չաւուշ», որոնք լրիւ յանձնուած քեպապճիների սազարկութեան, աւելի աշխուժացրին պարողների popotin-ները (1):

Ի միջի այլոց, Փօլ Պաղտատլեան յայտնեց որ սիրում է մեր դպրոցը: Ի հարկէ այս գնահատանքը լսելիս մեզ չա՛տ չոյուած զգացինք: Պիտի ասել որ սիւփէր աքաւի այն ճաշէ-ով որ նա ստացաւ, կարո՞ղ էր մեզ չսիրել… ու նաեւ պարաք համարեց նա մաղթել որ «Ս․ Մեսրոպ մանկապարտէզը շուտով դառնայ ամէնօրեայ դպրոց մը»: Հայ երգի ճպուռը «երկու կայարան ուշ է մնացել»…: Արդէն մի քանի տարի է որ Ս․ Մեսրոպ կրթարանը մանկապարտէզից դարձ ամէնօրեայ նախակրթարան է:

Այնուամենայնիւ պիտի գնահատել Փօլ Պաղտատլեանի սուր հոտառութիւնը: Նա գիտի որոշ խաւի պատկանող հայրենակիցների ախորժակը: Հէնց դրա համար էլ է տալիս նրանց համապատասխան կերը, որ աւելի նման է լափալի…: Պարահանդէսի արդիւնքը, ահա նրան խրատունք է տալիս: Եթէ չընտրէր «ճատրատային» (վարիէթէ) ասպարէզը, այլ առեւտուրը, Փօլ Պաղտատլեան պիտի լինէր, անկասկած, նշանաւոր մի պըզնիսմաճ:

Միտք եմ անում՝ եթէ չարունակելու ենք սնել մեր պատանիները ու երիտասարդները «ալաթուրքա կուլտուրա»յով, մի գուցէ կարելի լինի դիմել Թուրքիոյ Մշակոյթի նախարարութեան, որպէսզի ի գնահատութիւն մեր «հաւատարմութեան», մեզ յատկացուի մի որոշ նիւթական նպաստ: Այսպէսով պիտի լուծուի մեր դպրոցների պիւտճէի հարցը:

Մինչ այդ երջանիկ օրը, «Դպրոցասէր»ի անձնուէր ու փափկասուն տիկիններ թող չյուսալքուեն վերջին ներկայացումների անյաջողութիւնից: Ամէն մի ձախողանք ունի իր պատգամը: Անպայման եկող հանդէսը կամ ներկայացումը պիտի պսակուի նիւթական բացառիկ յաջողութիւնով, եթէ Իսթանպուլից հրաւիրուեն մասնակցելու պորտախաղի մի քանի հրապուրի՛չ դիցուհիներ…:

Զառանցանքի համ տուող այս տողերը, պարզապէս հաստատելու համար մի անգամ եւս որ «դրամը պատերազմի ջիղն է», դրեթէ ամէն մարզերում: Կամ ինչպէս ասում է աշուղը՝

Chez l'épicier, pas d'argent, pas d'épices,
Chez la belle Suzon, pas d'argent, pas de cuisse…

(Նպարավաճառի մօտ, չիք դրամ, չիք համեմ,
Գեղանի Սիւզոնի մօտ, չիք դրամ, չիք սրունք…»

Ինչպէս նաեւ առանց դրամի չկայ հայկական դպրոց:

Ինկապէս մտահոգիչ է կացութիւնը ըՍփիւռքի մեր դպրոցների համար, որոնց պատասխանատուները կարծես հասել են այն համոզման որ եթէ հայկական դըպրոցների գոյատեւումը մի սրբազան նպատակ է, ապա այդ նպատակը արդարացնում է միջոցները:

Երբ բարեմի՛տ, բարեսի՛րտ, նրբաճաշա՛կ հայրենակիցներ jarnicoton-ներ (2) դարձած, մնում են անտարբեր Հայոց լեզուի մատուցների հանդէպ, ահա Փօլ Պաղտատլեան եւ «չիփթեթելլիպաշտ»ները իրենց ճկուն «կողով»ներով (1) փառաւո՛րապէս նպաստում են Ս․ Մեսրոպ դպրոցի յարատեւման:

Այս է հիմա հայկական դպրոցի գոյատեւման փրկագինը:

Ապրում ենք, ինչպէս ասած, արդիական ժամանակներ…:

Կ․ Զ․

(1) Այս որակումը պէտք չունի գծագրութեան՝ pudeur oblige…

Նոյնպէս նոյն նշանակութիւն ունեն popotin և «կողով» ածականները՝ ծածկաբարբառի (argot) պատկանող բառեր:

(2) Jarnicoton՝ յիշոց, ուղղուած Աստծոյ ուրացողներին:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԼՐՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐԱԳՈՅՆ ԷՋԵՐԷՆ

Գործի աշխարհին մէջ մրցակցութիւնը միշտ հետը բերած է լրտեսելու մղումը: Օգտակար է գիտնալ թէ ի՛նչ կ'ընեն «միւս»ները, ի՛նչ հետազօտութիւններու ձեռնարկած են իրենց աշխատանոցներուն մէջ: Այս գործին համար մրցակիցներուն տարածքին մէջ մանր ձայնագրիչներ ու տեսագրիչներ զետեղել աւանդական ձեւ մը եղած է․ բայց այսօր, այնպէս կը թուի որ գտնուած է աւելի դիւրին ու անվտանգ ճամբայ մը:

Այդ ճամբուն առաջնորդած են նոր արտադրութիւններու համար առնուած պետական մենաշնորհագիրները․ անոնց մէջ նշուած կ'ըլլան կատարուած հետազօտութիւնները ու այդ վաւերաթուղթերը կը պատկանին հանրային տարածքին:

Նիւ - Ճըրզիէն ամերիկացի մը որոշած է օգտագործել անոնցմով յայտնուած տեղեկատուութիւնը: 12 տարի իր համակարգիչին վրայ ամփոփած է ամերիկեան մենաշնորհագիրներու պարունակած տեղեկութիւնները: Այլ խօսքով՝ հիմնած է տուեալներու մթերանոց մը, մեկնելով՝ «Ո՞վ, ինչ կ'ընէ», եւ «Որքա՞ն հարցումներէն:

Պարզ կը թուի գործը․ բայց պէտք չէ աճապարել դատումներու մէջ․ կան ընկերութիւններ որոնք քօղարկելու համար իրենց նուաճումները, տարբեր անուններով կը դիմեն մենաշնորհագիր ստանալու համար: Այս կարգի լաւագոյն օրինակ մըն է գերմանական «Պայէր» հաստատութիւնը որ 150 տարբեր անուններով ներկայացուցած է իր դիմումները, կատարեալ շփոթ ստեղծելով մրցակիցներու միջեւ:

Իսկ անոնք որոնք կը ջանան գաղտնիքներ լուսաբանել, գիտեն թէ մենաշնորհագիր մը յաճախ առընչուած կ'ըլլայ նախորդներու․ այս կէտին պրպտումով կարեւոր ձեռքբերումներու հասնիլ կարելի կ'ըլլայ: Միջակ կարեւորութեամբ մենաշնորհագիր մը սովորաբար մէկ անգամ միայն կը յիշուի յետագային, բայց մեծ կարեւորութիւն ներկայացնող մենաշնորհագիր մը յետագայ հինգ տարուան ընթացքին բազմաթիւ յիշատակումներ կ'ունենայ:

Այս պրպտումներուն հետամուտ հետազօտողներ նպատակ ունենալով սակարանի շրջանակին մէջ յաջողիլ, կարեւոր կը նկատեն որեւէ ընկերութեան, կամ հաստատութեան ընթացքին մասին ճշգրիտ տուեալներ ձեռք ձգել․ այդ տուեալներուն ուսումնասիրութիւնը արժեւորումի ճիշդ հիմեր կուտայ գիտարար գիտնականներու, անոնց գործակիցներուն եւ պատկանած հաստատութիւններուն մասին․ սակարանի վերիվայրումներուն մօտէն չահագրգռուած անձերու համար բաւական ձեռնտու է գիտնալ թէ ո՛ր ընկերութիւնը յաջողութեան ի՛նչ հեռանկար ունի:

Առաջին ակնարկով օրինաւոր լրտեսութեան այս գործունէութիւնը հաւանաբար զարգանալու բաւական ճոխ հեռանկարներ ունի իր առջեւ, ի նպաստ՝ թէ՛ մրցակից ձեռնարկութիւններու եւ թէ շուկայի, սակարանի առօրեայով հետաքրքրուած անհատներու:

ԲԱՂՀԱՆ

Իտալահայ նամականի

ՇԱՀԵԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՎԵՆԵՏԻԿ․ - («Յառաջ»)․ -

Շաբաթ, Յունուար 22, երեկոյեան ժամը 9-ին, տեղի ունեցաւ Կոմիտասի անձին ու երաժշտական ստեղծագործութեան նուիրուած դասախօսութիւն մը, Սաչիլէի - Օտիթորիւմ Ինսթիթութօ Մանխաթրալէի մէջ:

Տեղւոյն քաղաքապետութիւնն ու ֆիլարմօնիայի ընկերութիւնը կազմակերպած էին դասախօսութիւններ ու երաժշտական երեկոյթներ՝ ներկայացնելու համար տեղւոյն արուեստասէր հասարակութեան «Ժողովրդական երաժշտութիւնը Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ»:

Այս առթիւ Վենետիկէն հրաւիրուած էր երգահան Աւետիս Նազարեան, դասախօսելու համար հայ ժողովրդական երաժշտութեան մասին:

Նազարեան հակիրճ կերպով ներկայացնելէ ետք հայ երաժշտութիւնը իր անցեալէն մինչեւ մեր օրերը, ծանրացաւ յատկապէս Կոմիտասի կեանքին ու անոր երաժշտական վաստակին վրայ: Ունկնդրուեցան նոյն առեն իր պատրաստած ժապաւէնէն մասեր՝ ու հայ գեղջուկ երգերէն:

Սրահը ամբողջութեամբ լեցուած էր արուեստասէր հասարակութեամբ որ գոհունակութեամբ մօտիկ ըրաւ հայ արուեստին այս գոհարները: Դասախօսութենէն ետք քաղաքապետը ջերմօրէն շընորհաւորեց հայ արուեստագէտը որ յաջողած էր նոյն առեն պատմական ծանօթութիւններ տալ անցեալի ու ներկայի հայ իրականութիւններէն:

Երեկոյթի երկրորդ բաժինը յատկացուած էր Պ․ Պրիթըրի, որմէ նուագուեցաւ Սիմփըլ Սինֆոնին, յաջող ղեկավարութեամբ երիտասարդ ու տաղանդաւոր ղեկավար Տանիլօ տէ Սավիի:

Տեղական ձայնասփիւռը, հեռատեսիլն ու մամուլը գովեստով արտայայտուեցան այս տպաւորիչ դասախօսութեան մասին:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՇՈՒՄԷՆԻ մէջ (Պուլկարիա) պոլսահայ դաշնակահար Սայաթ Զաման ունկընդրութիւն մը տուած է, տեղւոյն պետական սէնֆոնիք նուագախումբին հետ, որպէս սոլիսթ նուագելով Ռախմանինովի դաշնակի թիւ 2 քոնչերթօն: Դաշնակահարին ի պատիւ եկեղեցական վարչութիւնը եւ «Երեւան» կազմակերպութիւնը քոքթէյլ մը տուած են: Ս․ Զաման ելոյթ ունեցած է նաեւ Փլովտիւ: Զամանի այս ելոյթները իրագործուած են շնորհիւ երաժըշտագէտ՝ Վռամ Զիվճեանի տնօրէն Փըլովտիւի սենֆոնիք նուագախումբին եւ խմբավար՝ Յարութիւն Զիվճեանի:

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ

-25-

ՅԱՆՈՒՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

Այսօր երդում - պատառ եղողներ կան,
որ եթէ իրենք իշխանութեան գան,
ոչ միայն կրնան փրկել Հայաստան
այլեւ հրաշքով շուտով վերջ կուտան
պատերազմական թէ քաղաքական
եւ ընկերային ու տնտեսական
ներկայ կացութեան:
Քաղաքացիական անկայունացման
գնով իսկ կ'ուզեն փաստել թէ կրնան
աւելի յաջող քան Գամսախուրդիան՝
սնունդ, ջուր, կազ եւ ելեկտրական
հոսանք հայթայթել ու շրջափակման
առաջքը առնել, երկրի կլիման
ալ բարելաւել, ազերիական
բանակը ջնջել, անդին՝ Թրքական
դաւերուն վերջ տալ եւ Արեւմտեան
մեր Հայաստանին վերատիրանալ…

«Վե՛րջ … վե՛րջ» գոչելով կը քննադատեն
«անձնական քմայք», «բռնատիրութիւն»
եւ «ամբոխավար» եւ «պատեհապաշտ»
«վարչախաւի մը շահատակութիւն»:

Այս բոլորը՝ լաւ: Ցաւ մը կայ սակայն․ -
քննադատները երկինքէն չիջան․
քանի՛ առենէ ի վեր նոյն ձեւի
վարուելակերպի հմուտ վարպետի
համբաւ կերտած են: Անձրեւ - կարկուտի
առածին մասին մտածել կուտան…
Եթէ իրապէս ատակ են այդքան
իրենց յաւակնած հրաշագործութեան՝
ինչո՞ւ կը պահեն միջոցներն այն,
որ անմիջական արդիւնք պիտի տան
երբ իրենք առնեն ղեկն իշխանութեան
մինչեւ իսկ ի գին այդ ազգակործան
քաղաքացիական անկայունացման,
որուն դրօշը պարզած են, կ'ըսեն,
ըստ իրենց ըրած յայտարարութեան:
Ա՞յս է բուն ճամբան ազգասիրութեան,
որմով օրն ի բուն կը հպարտանան:

Նպատակն ի՞նչ է: Հայաստա՞ն փրկել
թէ՝ իշխանութիւն միայն ձեռք ձգել:
Եթէ լուծումը ունին փրկութեան՝
թող յայտնաբերեն,
թէկուզ ուրիշներ զայն իրագործեն:
Մեր ժողովուրդը որ իմաստուն է,
երբ պահը հասնի կը գնահատէ
իր քուէներով:
Այժմ առե՞ն է նման գրգռութեան
որ կ'առաջնորդէ ներքին կործանման:
Ի սէր Աստուծոյ, յանուն
պատմութեան…

ՇՐՋՈՒՆ ՄԱՆՐԱԴԷՏ

ԱՕԿԷ ԱՆԿԷ

ՎԻՐԱՀԱՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ

Եթէ վիրաբուժական գործողութեան մը ընթացքին երկրաշարժ տեղի ունենայ…: Այս հեռանկարը գործի մղած է ճափոնական երկու ձեռնարկութիւններ որոնք լծուած են ցնցումներու տակուն վիրաբուժական սեղան մը պատրաստելու գործին: Անոնք օգտագործած են յենակէտերու մագնիսական դրութիւնը որ պիտի կիրարկուի զուիցերական նոր ճեպընթացներու համար: Սեղանին ոտքերը բաղկացած են իրարու մէջ զետեղուած զոյգ գլաններէ որոնց արտաքինը ամրացած է գետնին: Ներքինը մագնիսական ազդեցութեան տակ, շարժական է: Ցնցումի մը պարագային սեղանին տակ զետեղուած յատուկ սարք մը գործի պիտի մղուի, անհրաժեշտ հրահանգները տալով մագնիսական ուժին, որպէսզի սեղանը բնական դիրքով մնայ: Ճափոն գիւտարարները ըսած են թէ այս մեթոտը օգտակար է տկար ցնցումներու պարագային, իսկ զօրաւոր շարժերու ընթացքին այլ ազդակներ կը միջամտեն, ստիպելով վերջ տալ վիրահատութեան:

Տիկին Արա Ժան Պերքեան - Աբրահամեան,
Տիկին Սեդա Թահան եւ զաւակները
խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր եւ մօրեղբօր՝

ԱՐԱ -- ԺԱՆ ՊԵՐՔԵԱՆԻ
(Պիլեզիճեան)

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 5-ին, Վիզպատըն (Գերմանիա):

Թաղումը կը կատարուի Երեքշաբթի, Փետրուար 15-ին, ժամը 11-ին
Nouveau Cimetière de Puteaux.

Ընտանիքը ցաւակցութիւններ կ'ընդունի Երեքշաբթի եւ Չորեքշաբթի, Փետրուար 15 եւ 16-ին --
Mme Tahan
34-36, quai de Dion Bouton,
92600 PUTEAUX.

(Շար. Ա. էջէն)

նակելի շէնքը: Շէնքը կառուցել է «Ուկրշին» շինարարական կազմակերպութիւնը: Բնակիչների համար ստեղծուած են ապրելու անհրաժեշտ բոլոր պայմանները: Յատակի զորգային ծածկոյթը բերուել է Իրանից, իսկ ապակին եւ սանտեխնիկան օգնանաւով բերուել է Մոսկուայից: Սենեակներում պատերը պաստառապատուած են, յատակը պատուած է զորգային ծածկոյթով, անցկացուած են ինժեներական բոլոր գծերը, շէնքը միացուած է Վանաձոր քաղաքի ջեռուցման համակարգին: Հաշուի առնելով Հայաստանի պայմաններն ու փորձը, տեղադրուել են յատուկ ծխնելոյզներ փայտի, ածուխի, նաւթի վառարանների համար:

Հիմնադրամի ընդունած առաջին շէնքի բնակիչների ցուցակը կազմել է Վանաձորի քաղաքային Խորհրդի գործադիր կոմիտէն՝ առաջնահերթութեան սահմանուած սկզբունքների հաշուառումով: Կարելի է նշել, որ Տարօն թաղամասում կառուցուած շէնքը շինարարական յղացմամբ, ներքին եւ արտաքին յարդարանքով գերազանցում է նախկինում ընդունուած չափանիշները եւ կարեւոր քայլ է միջազգային չափանիշների հասնելու ճանապարհին:

Փետրուար ամսուայ ընթացքում Հիմնադրամը պատրաստւում է բնակիչներին յանձնել եւս մէկ շէնք Վանաձորում, երկուսը՝ Գիւմրիում: Մինչեւ 1994 թ. Յունիս ամիսը աղէտի գօտում նախատեսւում է յանձնել շուրջ 400 բնակարան:

« Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն »
ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ
ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Փետրուար 3

LE FONDS ARMENIEN DE FRANCE
et

les associations arméniennes de ASNIÈRES, BOIS-COLOMBES, COLOMBES, COURBEVOIE

vous invitent à une

REUNION D'INFORMATION ET DE DEBAT

avec

Bédros TERZIAN

Président du Fonds Arménien de France

qui exposera

LA SITUATION ENERGETIQUE DE L'ARMENIE ET LES PERSPECTIVES D'AVENIR

et répondra aux questions de l'assistance

Diaporama commenté sur
le projet de Gazoduc Iran — Arménie

Le Lundi 14 Février à 20 h 30

à la Salle Robert Lavergne
11, rue Robert Lavergne
(derrière *Darty*, Quatre routes)
92600 ASNIÈRES

INSTITUT NATIONAL DES LANGUES ORIENTALES

K. BELEDIAN

reprend ses cours de littérature de la Diaspora arménienne (UA 152)

le 22 Février.

Ces cours hébdomadaires ont lieu tous les mardis.

Horaire : 18h — 20h.
Lieu : Maison des Etudiants Arméniens,
57, Bd. Jourdan, Paris 14e

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութիւնն եւ տնօրէնը կուզան ներկայիս իրենց ամենախորին շնորհակալութիւնները յայտնել Որբախնամ Տիկնանց Միութեան որ 25.000 Ֆր. նուիրած է վարժարանիս բարգաւաճման համար:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Տարեց կնոջ մը ընկերութիւն ընելու համար, գլխաւորաբար իրիկունը եւ գիշերը (ենթական կրնայ ազատ ըլլալ օրուան մէջ ժամը 8-էն 17) կ'ուզուի միջին տարիքի հայ կին մը:

Հեռաձայնել. --

42 36 94 91

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Նոր տարուան եւ Սուրբ Ծնունդի առթիւ կատարուած խղճմտանքի հետեւեալ նուէրները. -

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Վեզիրեան 500, Տէր եւ Տիկին Յովակիմ Գայմագեան 100, Տիկին Մատլէն Արապեան 150, Տիկին Գլէր Խաչիկեան 200, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Միքայէլեան 200, Տիկին Ռոզ Րիու 100, Պր. Միսաք Րումէլեան 500, Պր. Խտուար Տէր - Յակոբեան 200, Տիկին Ալբրէն Թագւորեան 200, Տիկին Ժանէթ Բժշկեան 200, Տիկին Մինթանճեան 100, Տէր եւ Տիկին Արամ Մալխասեան 100, Տիկին Պերճուհի Մազլըմեան 250, Պր. Ռուբէն Նորաիկեան 100, Օր. Վիրժինի Ադամեան 100, Տէր եւ Տիկին Պեռնար Անդրէասեան 2000, Տիկին Աննի Բաստըրմաճեան 100, Օր. Ժագլին Գանարեան 300, Պր. Խաչիկ Իփէքճի 100, Տէր եւ Տիկին Գամիյ Լանտէ 250, Պր. Սամուէլ Այնէճեան 200, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Պաղտասարեան 500, Պր. Րիշար Նեւրուզ 250, Տէր եւ Տիկին Վերգին Վերտոյեան 300, Տէր եւ Տիկին Դանիէլ Ֆալք 150, Պր. Կարապետ Գորգիտեան 300, Տիկին Ժոանա Քըլեան 100 Ֆրանք, Տիկին Վալանթին Մուրատեան 250, Տիկին Սոնա Պետրոսեան 200, Տէր եւ Տիկին Պատրիկ Տակիլճեան 500, Տիկին Լուիզ Երէպագանեան 300, Տիկին Սիլվա Ժիրարտէ - Րոկ 200, Տիկին Հ. Տիլսիզեան 100, Տէր եւ Տիկին Արէլ Համբարձումեան 100, Տիկին Արշալոյս Խանտանեան 200 Ֆր.:

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Զաւէն Ժան Օհաննէսեանի մահուան առիթով՝ Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները. -- Տիկին Պարոնեան 150, Տիկին Գասթէլ 50, Պր. Վահէ Զիլինկիրեան 500, Յակոբ Յակոբեան 200, Տիկին Շաքէ Գալաճեան 200, Տէր եւ Տիկին Անթուան Ալթունեան 200, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Թորոսեան 500, Մի Ոմն 300, Մի Ոմն 200, Սապլա -- Ռօժօ գրասենեակ 100 Ֆր.:

Մարթա Պարոնեանի մահուան առիթով (Վիէն)՝ Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տատուրեան եկեղեցւոյս կը նուիրեն 300 Ֆր.:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ
ԵՒ
ՀՍԿՈՒՄԻ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 13, Կիրակի, բուն Բարեկենդան
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20, Կիրակի Արտաքսման
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27, Կիրակի Անառակի
ՄԱՐՏ 6, Կիրակի Տնտեսի
ՄԱՐՏ 13, Կիրակի Դատաւորին
ՄԱՐՏ 20, Կիրակի Գալստեան
ՄԱՐՏ 27, Կիրակի, Ծաղկազարդ

Ի գիտութիւն հայ հաւատացեալներուն կը հաղորդենք թէ Փետրուար 20, Արտաքսման Կիրակիէն, պատարագէն առաջ ժամը 9.45-ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի մինչեւ Գալստեան Կիրակին ներառեալ:

Իսկ Մեծ Պահքի շրջանին Փետրուար 16, -- Չորեքշաբթի, Փետրուար 23 -- Չորեքշաբթի, Մարտ 2 -- Մարտ 9, -- Մարտ 16 եւ Մարտ 23-ին ժամը 17-ին, Հսկումի եւ խաղաղական ժամերգութիւններ տեղի կ'ունենան:

ENFIN DISPONIBLE!

MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL

WESTERN ARMENIAN HANDBOOK FOR NON-ARMENIAN SPEAKERS

- Une méthode novatrice et radicale pour apprendre à *parler*, lire et écrire l'arménien.
- Une méthode audiovisuelle testée avec succès auprès des adultes et des jeunes scolaires.
- Une méthode utilisable chez soi et en cours collectif.

3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio (2 heures d'enregistrement) contenant les dialogues des leçons - sketches et les chansons, l'enregistrement des leçons d'écriture, ainsi que les exercices structuraux.

Le manuel complet est vendu 550 F. (+ 50 F. frais d'expédition).

Pour le recevoir, s'adresser avec le chèque correspondant à l'ordre de l'auteur-éditeur :

Mme Hilda Kalfayan-Panossian.
8, rue Lamennais, 92370 Chaville,
Tél. : (1) 47 - 50 - 97 - 51.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Գարուն մանկա - պատանեկան երգչախումբի եւ Արագած - Սասուն պարախումբի երգի - պարի հանդէսը:

Կիրակի, Ապրիլ 10, ժամը 15-ին
Թէաթրը Մուլէն (Մարսէյլ)

Départ chaque Jeudi

PARIS - EREVAN - PARIS

(VOL HEBDOMADAIRE DIRECT)

Franchise de bagage autorisé : 2 valises par personne

Renseignement et inscriptions :

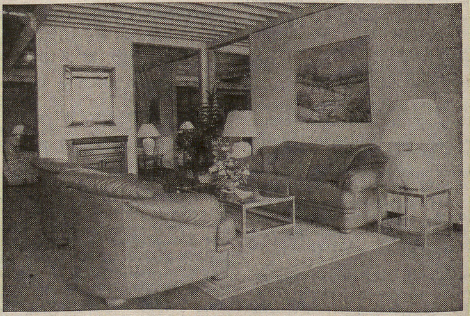
SABERATOURS - SEVAN VOYAGES

31, rue d'Argenteuil	37, rue Hanrabedoutian	48, cours de la Liberté
75001 PARIS	EREVAN 10	69003 LYON
Tél. : 42 61 51 13	Tél. : 52 85 48	Tél. : 78 60 13 66
Fax : 42 61 94 53	Fax : 52 54 48	Fax : 78 60 92 26

Meubles **Ghazarian**

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

“Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն”

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R.C. Paris Commission Paritaire : No 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15
MARDI
15 FEVRIER
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925

DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. – Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

69րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.262 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 69e ANNEE — N° 18.262

ՆԱԽԱԳԱՀ Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ԼՈՆՏՈՆԷՆ ԵՐԵՒԱՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ ԵՒ ԹԻՖԼԻՍ ՄԵԿՆԵՑԱՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԲՆԱՒ ԿԱԶ ՉԻ ՄՏՆԵՐ

ԱՐՑԱԽ.- ԴԻՐՔԵՐԸ ՎԵՐԱԳՐԱՒՈՒԱԾ

Ուրբաթ, Փետրուար 11-ին, նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեան կ'այցելէր Քէմպրիճի համալսարանը ու Շաբաթ իրիկուն կը վերադառնար Երեւան:

Նախագահը կը ստիպուէր սակայն Երկուշաբթի օր իսկ Թիֆլիս մեկնիլ տեսնուելու համար Շեւարնածէի հետ, քանի որ օրերէ ի վեր բնաւ կազ չի մտներ Հայաստան, ոչ ալ երկաթուղին կը բանի:

Առաջինը հետեւանք է նոր պայթումի մը որ պատահեցաւ Հինգշաբթի օր (Փետրուար 10) միշտ նոյն շրջանը, Վրաստանի Մարնէուլի գիւղը, Խրամ գետի մօտ:

«Այս, փաստօրէն կը նշանակէ, յայտարարած է մամուլի սպասարկութեան պետը՝ Վլատիմիր Մանոյեան, որ վրացական կողմը անկարող է ապահովելու իր հողամասէն իսկ անցնող կազամուղին հակակշիռը»:

Այս ձմրան ընթացքին, չորրորդ պայթումն է արդէն: Այս իսկ պատճառով է որ Փետրուար 14-ին, Լեւոն Տէր-Պետրոսեան Թիֆլիս մեկնած է:

Նոյն օրը, Երեւանի մէջ, կը բացուէր Խորհրդարանի 8-րդ նստաշրջանը:

Ռազմական ճակատի վրայ, կացութիւնը բարելաւուած է, նոր ճակատումներէ ետք, Շաբաթէն Կիրակի լուսնալիք գիշերը նոր կռիւներ եղած են Քելբաջարի շրջանը, որոնց հետեւանքով բոլոր դիրքերը վերագրաւուած են հայկական ուժերուն կողմէ: Ազրպէյճանական աղբիւրներ կը յայտնէին թէ հայկական ուժերը 20 մեռեալ ունեցած են, առանց խօսելու իրենց կորուստներուն մասին: Թէեւ Ռօյթըր եւ «Էսոշիէյթըտ Փրէս», Փետր. 14-ին կը հաղորդէին ազրպէյճանական աղբիւրներէ թէ յարձակումներու սկիզբէն ի վեր (Դեկտ. 18) Ազերիները 8000 զոհ ունեցած են: Այս շաբաթավերջին ալ 300 զինուորներ պաշարուած կը մնան:

Փետրուար 11-ին, Ուրբաթ օր նաեւ Ազրպէյճանի օդուժի երկու օդանաւեր կազմի չորս ռումբ նետած են Մեղրիի շրջանը: Նիւթական վնասներ կան, բայց զոհ չկայ: Այս առնչութեամբ, Հայաստանի կառավարութիւնը բողոք մը ներկայացուցած է Թեհրանի կառավարութեան, քանի որ օդանաւերը օգտագործած են Պարսկաստանի օդային տարածքը:

Ռուսաստան եւ Իրան իրենց մտահոգութիւնը յայտնած են, Փետրուար 12-ին

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԱՊՐԻԼ ՄԷԿԷՆ

ՖՐԱՆՍԱՅԷՆ ԵԼՔԻ ՎԻԶԱՆ ՊԱՐՏԱԴԻՐ Է ՆԱԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԱՊԱՍՏԱՆԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Ֆրանսայէն ելքի վիզան պարտադիր կը դառնայ Ապրիլ 1-էն սկսեալ, կարգ մը երկիրներու քաղաքացիներուն համար: Ներքին Նախարարութեան այդ հրամանագիրը կը վերաբերի 13 երկիրներու որոնք են. — Աֆղանիստան, ՀԱՅԱՍՏԱՆ, Ազրպէյճան, Գորէայի դեմոկրատ եւ ժողովրդական Հանրապետութիւն, Վրաստան, Իրաք, Իրան, Յորդանան, Լիբանան, Լիբիա, Սուրիա, Սուտան, Եմէն եւ Պաղեստինցիները: Այս կարգադրութիւնը անցեալին ալ եղած էր (1986) եւ ջնջուած 1992-ին Պետութեան Խորհուրդին կողմէ: Շ. Փասքուա կ'արդարացնէ իր որոշումը շեշտելով թէ ան մաս կը կազմէ օտարականներու Ֆրանսա կեցութեան եւ մուտքի պայմաններուն վերաբերող օրէնքին: Ընտրուած երկիրները «զգայուն» կը նկատուին, հրամանագիրը կ'աւելցնէ որ խնդրոյ առարկայ են նաեւ ապաստանեալները եւ անհայրենիքները (réfugiés et apatrides) եթէ վերոյիշեալ երկիրներէն գաղթած են:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՁՄՐԱՆ 17-ՐԴ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆՆԵՐԸ բացուեցան Փետրուար 12-ին, Լիլըհամէրի մէջ (Նորվեկիա), 35 հազար հանդիսականներու ներկայութեան: Ողիմպիական միջազգային Կոմիտէի նախագահը՝ Խուան-Անթոնիօ Սամարանչ մէկ վայրկեան լռութիւնով յարգել տուաւ յիշատակը Սարայեւոյի զոհերուն: Հոն էր, Սարայեւօ որ 10 տարի առաջ տեղի կ'ունենային Ողիմպիականները: Ողիմպիականներուն կը մասնակցին նաեւ Հայերը ինչպէս գրած էինք, առանձին պատուիրակութեամբ: Պատուիրակութիւնը կը գլխաւորէ Հայաստանի Ողիմպիական Կոմիտէին նախագահը Ռաֆայէլ Թորոյեան: Մրցումներուն կը մասնակցին երեք մարզիկներ՝ Արսէն Յարութիւնեան (լեռնային դահուկ) ինչպէս նաեւ Միացեալ-Նահանգներէն, բայց Սամարանչի յատուկ արտօնութեամբ Հայաստանի պատուիրակութեան մէջ՝ Քենէթ Բարոլեան եւ Ժոզէֆ Ալմազեան (պոպսլէյ):

ՊՈԼՍՈՅ մէջ անցեալ շաբաթ զանազան վայրերու մէջ վեց պայթում տեղի ունենալէ ետք բաւական զօրաւոր ռումբ մը պայթած է Փետրուար 12 Շաբաթ առաւօտ Թուզլայի կայարանին աղբամանին մէջ: Թուզլա Պոլիսէն 60 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ կը գտնուի: Ռումբը պայթած է այն միջոցին երբ զինուորական վարժարանի աշակերտութիւնը արձակուրդի մեկնելու համար կայարանը կը գտնուէր: Հինգ ուսանողներ մեռած են, իսկ 30 հոգի վիրաւորուած, որոնց վեցը ծանրօրէն: Արարքը ստանձնած է ՓՔՔ-ն: Նախորդ իրիկունն ալ թրքական ապահովութեան ուժերու հետ բախումներու ընթացքին Շըրնաքի եւ Սիլովիի մէջ ՓՔՔ-ի 18 մարտիկ ու ոստիկան մը սպաննուած են:

ՍԱՐԱՅԵՒՈՅԻ մէջ, երեք օր է մեռեալ չկար շնորհիւ հրադադարին որ Փետրուար 14-ին ալ կը յարգուէր: Պոսնիոյ սերպ ուժերը ծանր զինամթերքի փոքր մաս մը փոխանցեցին ՄԱԿ-ի: Թուրքիա ութ Բ. 16 յաւելեալ հալածիչ օդանաւեր ղրկեց Կէտիի (Միլանոյի մօտ) ռազմակայանը: Այս օդանաւերը ղրկուած են զինակից ուժերու դիմումին վրայ:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ Պաշտպանութեան նախարարը իր հրաժարականը տուաւ եւ իր պաշտօնն ալ ստանձնեց նախագահ Է. Շեւարնածէ: Կարակարաշվիլի իր հրաժարականին որպէս դրդապատճառ ներկայացուցած է Ռուսաստանի եւ Վրաստանի միջեւ կնքուած դաշինքը:

ՊԱՊԸ դատապարտեց Եւրոպական Խորհրդարանին բանաձեւը միասեռականութեան վերաբերող: Արդարեւ, եւրոպացի երեսփոխանները 159 ձայնով, 96 դէմ եւ 16 ձեռնպահութիւն, բանաձեւ մը քուէարկած են որ կը յանձնարարէ վերջ տալ ազդ. այն միջոցներուն որոնք յանցագործութեան բնոյթ կուտան միասեռականութեան: Կը դատապարտուի Մեծն-Բրիտանիան որ խտրականութիւն կը դնէ: Եւրոպական Խորհրդարանը Պրիւսէլի Յանձնախումբէն կը պահանջէ որ ապահովէ հաւասար վերաբերում մը միասեռականներուն, ընկերային, ժառանգական, բնակութեան եւ որդեգրումի իրաւունքներու մարզերուն մէջ: Պապը կոչ ըրաւ որ Եկեղեցին պայքարի հանրային իշխանութեանց դէմ, ի պաշտպանութիւն ընտանիքին միասնականութեան:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, առնուազն 14 հոգի մեռած է ցուրտէն անցեալ շաբթու, ջերմաստիճանը յանկարծ զերոյէն վար 25 աստիճանի իջած ըլլալով: 110 ուրիշներ ալ հիւանդանոց փոխադրուած են:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ՝ Ալէն Ժիւփէ շրջապտոյտ մը կ'ընէ Միջին Արեւելք: Առաջին առթիւ նախարարը Ամման գտնուեցաւ, ապա անցաւ Երուսաղէմ, Իսրայէլացիք մեծ յոյսեր դրած են Ժիւփէի վրայ, որմէ կ'ակնկալէին որ յայտարարէ Ֆրանսա մուտքի վիզաներուն ջնջումը Իսրայէլցիներուն համար: Արտաքին նախարարը նաեւ Գազայի շրջանը պիտի այցելէր:

հրապարակուած զեկոյցով մը Ղարաբաղի կապակցութեամբ:

Կաղիմիրովի այցելութեան առթիւ է որ Ռուսաստանի բանագնացը եւ Պարսկաստանի Արտաքին Նախարարութեան գրասենեակի պետը՝ Միրթազաւի միասնաբար կը յայտարարեն թէ Ղարաբաղի հարցը կը սպառնայ «միջազգայնանալ» եւ այդ պատճառով անհրաժեշտ կը նկատեն որ պարպուին գրաւեալ հողամասերը, վերահաստատուին ուժանիւթի հայթայթումները, փոխադրական միջոցները եւ վերադառնան գաղթականները:

Ռուսաստան, առանձնապէս, ստիպողական կը գտնէ որ առաջին առթիւ հրադադար հաստատուի: Ծանօթ է որ Ազրպէյճան մերժեց Մոսկուայի վերջին առաջարկներն ալ:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԱԼԻԵՒԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ

Ալիեւի Անգարա այցելութեան աւարտէն ետքն ալ թուրք մամուլը կը շարունակէ արտայայտուիլ Ազրպէյճանի եւ շրջանի քաղաքական կացութեան մասին:

Փետրուար 12-ի «Միլլիյէթ»ին մէջ Սամի Քոհէն ըսելէ ետք թէ Ալիեւ Ռուսաստանի դէմ որպէս նեցուկ Թուրքիան ցոյց տալու նպատակով կատարած էր այս այցելութիւնը որ շրջանին մէջ կը շեշտէր նաեւ Թուրքիոյ կարեւորութիւնը, կը գրէ. «Չորս օրուան ընթացքին 16 համաձայնութիւն ստորագրուած է. անոնցմէ մէկն է «Բարեկամութիւնն ու գործակցութիւնը զարգացնելու համաձայնութիւնը»: Ատիկա կը նախատեսէ յօդուած մը որ թոյլ կուտայ կողմերէն մէկուն յարձակումի ենթարկուելու պարագային փոխադարձ հարկաւոր միջոցառումներ, պաշտպանութեան կարգադրութիւններ»:

Երկրորդ կարեւոր կէտը կը վերաբերի Քարաբաղի հարցին. Ալիեւ նշած է թէ այդ մասին նոր համաձայնութիւններ պիտի ըլլան, սակայն իրենց համար ամէնէն յարմար գործակիցը պիտի ըլլայ այն երկիրը որ ամենաբարձր գինը կը վճարէ:

Թերթին Փետրուար 14-ի թիւին մէջ ալ Ճօշքուն Գիրճա զուգահեռ մը ընելով Ազրպէյճանի եւ Պոսնիոյ միջեւ, կը վերլուծէ Մոսկուայի դիրքը Ազրպէյճանի եւ Հայաստանի հանդէպ: Ըսուածը այն է որ Ռուսաստանի շահը կը պահանջէ միշտ հրահրել եւ զօրակցիլ հայկական յարձակումներուն, որովհետեւ հակառակ պարագային իրեն համար շրջանին միջամտելու ոչ մէկ կարելիութիւն պիտի մնայ: Ասկէ զատ, Ռուսաստան չի կրնար վստահիլ Ազրպէյճանի որ հակամէտ է ուղղուելու դէպի Թուրքիա. մինչդեռ Հայաստան իր գոյութիւնը պահպանելու համար միշտ կարօտ է Մոսկուայի նեցուկին:

Լրագրողը Թուրքիոյ աւելի գործօն քաղաքականութեան վերագրելէ ետք ռազմաճակատին վրայ Ազրպէյճանի վերջին յաջողութիւնները, կ'ըսէ թէ ազրպէյճանցի ժողովուրդը խստիւ կը հակառակի ռուսական զօրքին Ազրպէյճան մուտքին, ինչ որ Ալիեւի անկարելի կը դարձնէ Ռուսաստանէն զինուոր հրաւիրել իր երկիրը: Այս պայմաններուն մէջ, Ռուսաստան Հայաստանը պատերազմելու մղելէ ուրիշ ընելիք չունի: Ալիեւ այս կէտը ըմբռնած է, ինչ որ կրնայ իրեն ապահովել Թուրքիոյ նեցուկը. կը մնայ Անգարայի դիրքորոշումը որ պէտք է աւելի վճռական քաղաքականութիւն մը վարելու ուղղութեամբ ըլլայ:

ՀԱՅ ԵՐԳԱՀԱՆՆԵՐՈՒ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

Փետրուար 11-ի «Միլլիյէթ» օրաթերթին քրոնիկագիրներէն Հասան Փուլուր «Թուրք երաժշտութեան մէջ հայ երգահաններ» խորագրուած գրութեամբ կ'անդրադառնայ Պոլսոյ Սահակեան Սանուց Միութեան կողմէ կազմակերպուած երեկոյթին որ նուիրուած է ալաթուրքա երաժշտութեան 33 հայ վարպետներուն: Ոգեկոչուած է անոնց վաստակը, ապա թրքական երգչախումբ մը երգած Պիմէն Շէնի, Ուտի Հրանտի, Թադէոս Էֆէնտիի, Նիկողոս Աղայի եւ ուրիշներու հեղինա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՍՓԻՒՌՔ-ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Հայաստանի Ամերիկեան Համալսարանի երիտասարդ դասախօսներէն մին հինէն կը ճանչնամ, Վենետիկէն - մէկ բանասիրութիւնս անգլերէնի թարգմանած է: Կը հեռաձայնէ, որ երկթամ դասախօսութիւն մը տամ ուսանողութեան եւ ուսուցիչներուն, նախընտրաբար հայ մշակոյթի մասին: Մեծ ուրախութեամբ կ՚ընդունիմ հրաւէրը: Նիւթը՝ «Հայ Մշակոյթի Իւրայատկութիւնները»:

Համալսարանը մայրաքաղաքին վրայ տիրական դիրք մը ունի - մեծղի, արդիական ու նորակառոյց բազմայարկ շէնք մը, յոխորտ կեցած: Հաւանաբար պէտք էր նուազ աչքառու ըլլար իբրեւ կառոյց եւ դիրք, եւ Պոլսէն կոչուէր փոխանակ համալսարանի (իրականութեան մէջ դեռ շատ հեռու է համալսարանի մը լրիւ յայտագիրը կիրարկելէ), սակայն խորհելու է թէ համալսարան անունը յաւելեալ վարկ մը կ՚ապահովէ անոր, հիմա որ Հայաստանը բացուած է Արեւմտեան աշխարհին ու մտած է մրցակցութեան դաժան լուծքին մէջ: Ու կը հասկնամ ոմանց դժբաղդացածութիւնը ի տես այս կրթական հաստատութեան որ օտար լեզուով կը գործէ եւ օտար քաղաքակրթութեան մը գիտելիքներով սպառազէն՝ եկեր տեղաւորուեր է Հայաստանի սրտին: Եօթանասուն տարի ոչ-հայ մշակոյթի մը արժէքները կամայ ակամայ կապկած եւ անոր բիրտ ուժին տակ նուաստացած Հայաստանը ամերիկեանին մէջ համայնավարութեան կրկնութիւնը կամ շարունակութիւնը կրնար տեսնել: Տեսակ մը նոր բռնատիրութիւն...: Սակայն, որո՞ւ բացատրել թէ խաղին օրէնքները փոխուած են, թէ «ազգային» կամ «օտար» կամ «բռնատիրական» ածականները տակաւ պիտի կորսնցնեն իրենց իմաստը ներկայ ու ապագայ աշխարհին մէջ՝ եթէ Հայաստանը պիտի տոկայ «շուկայի բարոյականին»: Սփիւռքը ինչքա՞ն «ավանս» ունի Հայաստանին վրայ արդի աշխարհին հոգեբանութեան յարմարելու տեսակէտէն: Վերջերս, պատուական Հայ մը «Ազատամարտ»ի Հոկտեմբեր 14-ի թիւին մէջ կը գրէր.

«Նկատե՞լ էք, անգլերէնի մասնագէտները արդէն 800 տոլարով աշակերտներ են պահում, երէկուայ այդ սովեալները: Եթէ այդպէս գնայ, 10 տարի յետոյ անգլերէնը դառնալու է Հայերի մայրենի լեզուն, եւ անգլերէն չիմացող Հայը՝ կիսամարդ: Կարծում էք սա պատահակա՞ն է արւում: Սա էլ աշխարհակալութեան ձրգտողների ծրագիրն է Հայաստանում»:

Մեզի կը թուի թէ պարտուողական մտայնութիւն մը կայ այս ձեւ մտածելուն մէջ: Ամերիկեան մշակոյթը իր հոյակապ ու նաեւ ախտավարակ կողմերը ունի եւ սխալ է անոր Հայաստան մուտքին առթիւ միայն ժխտական կեցուածք որդեգրել: Անշուշտ որ ազգային հպարտութիւնը կը վիրաւորուի երբ յանկարծ կը գիտակցի հայկական մշակութային կառոյցներու անբաւարարութեան, եւ սակայն ճիշդ այդ ցաւին դրական հակազդելն իսկ առաջին մարտահրաւէրներէն է որ դուրսի աշխարհը կը նետէ մեր հայրենիքին: Դեռ ինչե՞ր կան այդ Արեւմուտքին մէջ որոնց դիմակալելու ուժ պէտք է ունենան Հայաստանի մտաւորականները: Աւելցնենք, որ մշակոյթի մէջ «դէչ» ազդեցութիւն գոյութիւն չի կրնար ունենալ պայմանաւ որ գիտակցինք թէ բոլոր ազգերը մարդկային մէկ ու նոյն ընտանիքին անդամներն են եւ ուրեմն հաւաքաբար ու անձին՝ պատասխանատու անոր առողջութեան: Եթէ աշխարհակալութեան դէմ պիտի դնէ Հայաստանը՝ անկէ փախչելով չէ որ պիտի ընէ ատիկա: Կրթութիւնը մարդկային հիմնական իրաւունք է եւ եթէ ան քաղաքական նպատակներ կը հետապնդէ՝ մեր Հայերուն կ՚իյնայ զայն իւրացնել, օգտագործել, փոխանցել անոր բարիքները անոնց որոնք զուրկ են ատոնցմէ, ու իր առնելիք յաջորդ քայլին մասին մտածել: Հայաստանը, որ համայնավարութեան օրերուն թեքնոլոժիք նախանձելի վիճակի հասեր էր (բան մը որ մեր դրացիներուն նախանձը գրգռած ըլլալու է եւ հաւանաբար դեր մը խաղցած ներկայ տաժանելի կացութեան ստեղծումին մէջ--«պատմութեան կրկնութի՞ւնն է» ատիկա...) միայն օգուտ կրնայ քաղել այս Համալսարանի մէջ տիրող մաքի ազատ եւ բաց մթնոլորտէն: Հայաստանի նախագահը շատ լաւ բանաձեւած էր այս իրողութիւնը ուսանողներուն ուղղուած իր խօսքին մէջ «Մոռցէք ինչ որ մարքսիզմ-լենինիզմ վարդապետութիւնը ձեզի բռնի սորվեցուցած էր անցեալին եւ թարմ միտքով սկսեցէք սորվիլ, լայնամիտ ու անկաշկանդ միջավայրի մը մէջ»:

Դասախօսութիւնը տեղի կ՚ունենայ անգլերէն լեզուով, կոկիկ հանրութեան մը ներկայութեան: Կէս ճամբան լոյսը կը մարի, բայց կը յաջողին կարգադրել ելեկտրահան օժանդակ մեքենայով: Դասախօսութենէն ետք համալսարանի վարչութեան հրաւէրով համալսարանի վարիչներու, դասատուներու, բարեկամներու եւ ուսանողներու քսան հոգինոց խումբ մը կը հրաւիրուի ճաշի մը Պարաճանովի թանգարանին մեծ սրահին մէջ:

Պարաճանովի թանգարանը Երեւանի ամէնէն հետաքրքրական վայրերէն մին է ուր ի մի բերուած են արուեստագէտին ձեռակերտ աշխատանքները: Շշմեցուցիչ այլազանութիւն մը կը տիրէ երկու յարկ շէնքին պատերուն, գետնին եւ սանդուխներուն վրայ զետեղուած հարիւրաւոր մեծ ու պզտիկ գործերուն մէջ: Արձաններ, նկարներ, քոլաժներ, յախճապակիէ եւ կաւէ շինուած առարկաներ ամէն քայլափոխի եւ որոնք ապակիի, մետաղի, կերպասեղէնի, փայտի, թուղթի եւ ամէն տեսակ նիւթեղէնի օգտագործումով կը փորձեն կաղապար եւ իմաստ տալ արուեստագէտին երեւակայութեան: Ի՞նչ կ՚ուզէ արտայայտել արուեստագէտը - իր քա՞ոսը թէ այդ քաոսին մէջը պահուըտած միութեան մը գիտակցութիւնը որ իր անձը ըլլալու է: Դժուար է ըսել: Ինչքա՜ն տարբեր է սակայն գոյներու եւ նիւթեղէնի այս փոթորիկը՝ իր ֆիլմերու մէջ յայտնաբերուած ներդաշնակութեան եւ դասական յստակութեան աշխարհէն: Պատասխանը չունիմ այս հարցումներուն սակայն կը խորհիմ թէ ամէն արուեստի գործի նման, այս ալ պայքար մըն է հասնելու, առնուազն մօտենալու ճշմարտութեան խորհուրդին: Սակայն անձը մէկդի պէտք է դրուի գտնելու համար արուեստը: Պարաճանովի պարագային, այդ անձը չափազանց զօրաւոր ներկայութիւն մը կը թուի եղած ըլլալ եւ որու ամէնէն բացայայտ պատկերը իր այս ձեռակերտները եղած են: Մեր մէջն է ան հիմա ու կը դիտէ, իր ստեղծած մեծ ու փոքր արձաններէն՝ մեր ճիգերը իր երեւակայութեան աշխարհին պարզութեան եւ բարդութեան հասնելու:

Խնջոյքը կը շարունակուի մոմի լոյսով եւ պատերուն եւ ապակի մակերեսներուն վրայ այլակերպ շուքերու պալէի մը կը վերածուի: Հոս հոն մարդիկ կենացներ կ՚առաջարկեն, մէկը կ՚ելլէ բանաստեղծութիւն կ՚արտասանէ, խոհուն ու հանդարտ ճառեր, խնդուք ու լռութեան հագուագիւտ պահեր: Ո՞վ պիտի ըսէր թէ Երեւան քաղաքի սրտին ենք, մոլորակի չորս կողմերէն հաւաքուած, տարաշխարհիկ ու տագնապահար Հայեր, յար եւ նման Պարաճանովի գունագեղ, անկրկնելի ձեռակերտներուն: Ամերիկան Հայաստան եկեր է ոչ միայն մեզի Հայերուս իր հմտութիւնը սորվեցնելու եւ իր քաղաքակրթական մակարդակին օրինակը տալու, այլ եւ մեր ափ մը ժողովուրդէն բարոյական կորովի, շարքաշ նկարագրի եւ կեանքի իմաստութեան դաս առնելու: Մենք Հայերս յաճախ կը մոռնանք թէ մարդկութեան մեծ ընտանիքին պատմութեան մէջ մեր ժողովուրդը միշտ հաշտարարի եւ քաղաքակրթական ազդակի դեր խաղցած է: Ոչ ոք պէտք ունի որեւէ սպառնալիք տեսնելու Հայաստանի Ամերիկեան Համալսարանի մը հիմնումին մէջ որ երկու ուղղութեամբ բացուած պատուհան մըն է ուրկէ մենք կրնանք աշխարհը տեսնել եւ զարգանալ, եւ ուրկէ աշխարհը մեզ կը տեսնէ ու կը զգաստանայ, կ՚ազնուանայ:

Դուրս կ՚ելլենք կէս գիշերին: Երեւանը սուզուած է իր խաւարին մէջ որու լոյսը սակայն միայն առանձնաշնորհեալ աչքեր կրնան տեսնել: Աստուած տայ որ Համալսարանի 16 ստորագրի դասախարակները գիտակցին այս իրողութեան - այլապէս իրենց կեցութիւնը մեր հայրենիքի մէջ, և այն զոհողութիւնը զոր կ՚ընեն բաժնելով ժողովուրդին զրկանքները մեծ բարիք մը բերած պիտի չըլլան իրենց կեանքին:

Քիլլարա, Աւստրալիա

«Ասպարէզ»

ՊԷՅՐՈՒԹ ԴԷՊԻ ՆՈՐ ԱՊԱԳԱՅ

Լիբանանի վարչապետ ու գործի մարդ Հարիրի Պէյրութի առեւտրական կեդրոնին վերակառուցումը 16 տարուան պատերազմէն ետք երկրին վերածնունդին բաւական խորհրդանիշը կը նկատէ: Ինք ունեցած է գաղափարը կալուածային մեծ ձեռնարկութիւն մը կեանքի կոչելու որ պիտի վերաշինէ քաղաքին կեդրոնական 80 հեկթարի տարածաշրջանը:

Նոյեմբեր 1-ին լիբանանցի եւ արաբ ձեռնարկատէրեր հրաւիրուած էին արձանագրուիլ 650 միլիոն տոլարի հիմնադրամի որուն բաժնեթուղթերը հրապարակ հանուած էին «Զորակից» ընկերութեան կողմէ. այս նոյն ընկերութեան յանձնուած է քաղաքին կեդրոնը վերաշինելու գործը: Հիմնադրամին ընդհանուր քարտուղարին համաձայն, հաւաքուած գումարը 42% աւելիով իրականացուցած է սկզբնական նպատակը:

Միւս կողմէ, ծրագիրը աշխոյժ հակամարտութեան մը ծայր տուած է Պէյրութի մէջ: Զարմանալու չէ, որովհետեւ խնդրոյ առարկայ շրջանը որ մեծ մասով աւերակ է այսօր, յիշատակներու կեդրոնավայր մըն է բոլոր Լիբանանցիներուն համար: Հոն է Նահատակաց հրապարակը, փիւնիկեաններու նախկին թաղը, մեծ շարժանկարներէ շատերը, բանջարավաճառներու կեդրոնական շուկան եւ պոռնիկներու թաղը: Ծրագրին ընդդիմացողները վարչապետը կ՚ամբաստանեն ընկերային բնակարաններու համար նախատեսուած գումարները իւրացնելու յանցանքով: Կ՚ըսեն թէ կարել էր թերեւս սեփականաշնորհել հեռաձայնի գծերը, օդակայանները կամ այլ հաւաքելու գործը, բայց ո՛չ՝ քաղաքին կեդրոնական մասը յանձնել կալուածային ընկերութիւններու կամ ֆինանսի մասնագէտներու: Կը պնդեն թէ Լիբանանի ապագան ծախու չէ:

Այսուհանդերձ, Զարգացման եւ վերաշինութեան պետական խորհուրդը եւ Նախարարաց խորհուրդը ընդունած են պատրաստուած ծրագիրը որուն մասին անորոշութիւններ կան: Խնդրոյ առարկայ ծրագրին առաջին ձեւը կը նախատեսէր Պէյրութի կեդրոնը տեսակ մը արեւելեան Միջերկրականի Մանհաթընի վերածել: Նոր ծրագիրը կեդրոնի 258 շէնքերը պատմական յուշարձան կը նկատէ հոն պեղումներ ընելու հեռանկարով: Անոնց տիրանալու փափաք ունեցողները հարկ մը վճարելով կառավարութեան, «Զորակից» ընկերութեան բաժնետէր պիտի ըլլան. Նախընտրութիւնը պիտի տրուի Լիբանանի բնակիչներուն, կառավարական հիմնարկութիւններու, արտասահմանի մէջ ապրող ծագումով Լիբանանցիներու եւ արաբական պետութիւններու քաղաքացիներուն:

«Զորակից» ընկերութեան կարգավիճակին համաձայն, բաժնեթուղթերու ընդհանուր գումարը անշարժ կալուածներու արժէքէն աւելի պիտի չըլլայ, ինչ որ 1.17 միլիառ տոլար, ճշդուած է: Բաշխումը այնպէս պիտի կատարուի որ ոչ մէկ բաժնետէր ընկերութեան հակակշիռը կարենայ ձեռք անցընել:

Արձանագրութեան գործողութենէն գոյացած գումարները նախ պիտի յատկացուին ճամբաներու, ջրատար ցանցին, կոյուղիներու, ելեկտրականութեան, հաղորդակցութեան ցանցերուն եւ պատմական յուշարձան նկատուած շէնքերու վերանորոգումին: Շրջանին որոշ գօտիներուն մէջ ձեռնարկատէրերու իրաւունք պիտի տրուի բնակելի բազմայարկ շէնքեր շինելու:

«Զորակից» ընկերութեան բաժնեթուղթերը վաճառելու գործը պիտի յանձնուի շրջանային ու միջազգային կարգ մը դրամատուներու:

Այս բոլորին համար անհրաժեշտ է որ քաղաքական անորոշութիւններ չմնան երկրին մէջ. Հարիրիի կառավարութիւնը իր դիմաց ունի Հէզպոլլահի հզօր դիմադրութիւնը. անոնք չիի են ու վար դրած չեն իրենց զէնքերը հարաւային շրջանին մէջ: Վարչապետը պէտք ունի նաեւ քրիստոնեաներու նեցուկին որոնք սակայն զինքը Սուրիոյ մարդը կը նկատեն: Ասով հանդերձ, Հարիրի առ այժմ կը յաջողի հարթել քաղաքական դժուարութիւնները. Լիբանան 1975-էն ի վեր առանց լուրջ բախումներու խաղաղութեան ամէնէն երկար շրջանը կ՚ապրի: Կառավարութիւնը անկայունութեան եւ անապահովութեան վերջ տալով, կը ջանայ Լիբանանցիներուն վերադարձնել ապագայի հանդէպ վստահութիւնը: Եւ այս առումով, «Զորակից» ընկերութեան արձանագրութեամբ ձեռք ձգուած յաջողութիւնը կարեւոր հանգրուան մը կը նշէ:

ՔԱՂՀԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆԻՍԻ ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑԸ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՆԻՍ.- («Յառաջ»).-

Նիսի Հայ Տիկնանցը, որուն հիմնադրութեան 20-ամեակը կը յիշատակուի ի մօտոյ, առանձին շուքով, գաղութիս ազգային կեանքին կենդանի, բաբախուն մէկ կարեւոր զարկերակը կը նկատուի իրաւամբ: Արդէն «չափահաս» Միութեան վարչութիւնը, ընկալեալ կարգով, ամէն տարուան նման այս Փետրուար 5-ին, իր բարոյական գործունէութեան տեղեկագիրը ներկայացուց: Աւելի՛ նիւթական գործառնութեան հաշուետուութիւնը, Ընդհանուր Ժողովի մը շրջանակին մէջ, Պարսամեան սրահ:

Այս անգամ եւս կ՚արձանագրենք քանի մը կէտեր: Դրական եւ ո՛չ միասնաբար: Դրական երեւոյթներու շարքին, անխափան, վարչական մարմնին աջնաջան յարատեւ աշխատանքը՝ անտարբեր բուռն անընդունելի միջավայրի մը մէջ: Ապացո՞յց. Ընդհանուր Ժողովի պարզած պատկերը: Ներկայ էին հայեցի դաստիարակութիւնը գնահատող եւ քաջալերող երեց եւ երիտասարդ տիկիններ եւ օրիորդներ: Տարեց եւ մանկամարդուհի հաւասար թիւ: Զեկուցում, հարցում - պատասխան, գնահատում - դիտողութիւն միայն եւ բացառաբար հայերէն: Անդին՝ բացակայ ծնողքներ, անդամուհիներ, առհասարակ: Անդին սիրտ կոծող սա հաստատումը, - ձեր պարտականութիւնն է զաւակս ուսունէն առնել եւ դպրոց տանիլ, ապա՝ վերադարձնել ձեր իսկ միջոցներով: Այլապէս..., Փորձենք չխորհրդածել:

Վարչութեան նախագահուհի Տիկին Շաքէ Ցակոբեան - Գյուլում հայերէն գրաւոր ներկայացուց տեղեկագիրը: Ինչպէս միշտ հիմնականը կը մնայ Միօրեան: Ներկայ ուսումնական տարեշրջանը՝ անցեալ Սեպտեմբեր 22-էն ցայսօր, կ՚արձանագրէ 47 աշակերտ, երկու սեռէ: Ունին հինգ դասարան, համապատասխան ուսուցչուհիներով, - Տիկիններ՝ Շողիկ Արփաճեան, Հիլտա Պատեմ, Հռիփսիմէ Պօղոսեան, Անի Օհանեան եւ Շաքէ Ցակոբեան: Դասաւանդութիւն՝ հայերէն, Հայոց Պատմութիւն եւ Հայ Մշակոյթ: Ամիսը մէկ աշակերտութիւնը երկու առանձին խումբերու բաժնուած մէկական ժամ կը հետեւի կրօնագիտական դասընթացքներու. կը սորվի կարգ մը հոգեւոր երգեր, շարականներ: (Պարտականութիւնը սիրայօժար ստանձնած է Խաչատուր Քահանայ Պօղոսեան): Կը ձգտին ամիսը մէկ Կիրակի աշակերտները, ընկերակցութեամբ իրենց ուսուցչուհիներուն եւ ծնողքներուն, առաջնորդել Հայոց Եկեղեցի: Արդէն իսկ սկսած են գործադրել դասաւանդութեան ձեւին տակ դասախօսութիւններ կատարելու իրենց ծրագիրը՝ հրաւիրելով անձեր գաղութէն խօսելու մեր մշակոյթին եւ պատմութեան հայոց նիւթերու մասին: Ծնողքներու եւ դպրոցասէրներու ներկայութեամբ: (Առաջինը՝ Թարգմանչաց Օրուան առիթով: Ցաջորդը՝ այս Ապրիլին): Օրինակելի կը գտնենք սա մասնանշումը, - դպրոց հանդէս եւ այլ միշտ հայերէն, քանի կը հաւատան, թէ իրենց հիմնական նպատակը մայրենի լեզու, ազգային Պատմութիւն սորվեցնել է նորահասներու: «Մեր բոլորիս պարտականութիւնն է մեր կարե-

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ, իր մահկանացուն կնքած է երաժիշտ - երգահան Ստեփան Խմիեան 64 տարեկանին: Երաժշտական 40 տարիներու վաստակ ունեցած է լիբանանահայ գաղութին մէջ: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յունուար 28-ին Անթիլիասի մայրավանքի Մայր տաճարին մէջ: Առաջին դամբանականը խօսած է Զարեհ Եպիսկ. Աղնաւուրեան ծանրանալով ողբացեալին ուսուցչական եւ արւեստագէտի արժանիքներուն վրայ: Այնուհետեւ մարմինը փոխադրուած է Պուրճ Համուտի ազգային գերեզմանատունը, ուր դամբանական մը արտասանած է Գ. Գանտահարեան:

ՊԷՇԻԿԹԱՇԻ Եկեղեցւոյ մատաղօրհնութիւնը կատարուած է Յունուար 30-ին, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան: Եկեղեցական արարողութեան յաջորդած է սիրոյ սեղան մը եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, նախագահութեամբ Գարեգին Պատրիարքի: Առաջին խօսք առնողը եղած է Արման Մարաշլեան որ օրուան հանդիսավարն էր: Ան յայտնած է թէ Եկեղեցւոյ մուտքին զետեղուած են Պալեան եղբայրներու կիսանդրիները որոնց բացումը պիտի կատարուի յետագային ու կարդացած է Կարապետ եւ Սարգիս Պալեանի կտակած հանրային շէնքերու ցանկը: Ապա, Թաղային խորհուրդի, Տիկնանց յանձնախումբի ու Նարեկացի երգչախումբին նախաձեռնութեամբ անակնկալ մը պատրաստուած է Արման Մարաշլեանի առ ի գնահատութիւն իր երկարամեայ ծառայութեան եւ յուշանուէր մը յանձնուած: Խօսած է Վարդ Շիկահեր որ պանծացուցած է Պէշիկթաշի Թաղը զոր Հայր Ղուկաս Ինճիճեան անուանած էր «սրբաչուք Թաղ»: Յիշեցուցած է որ եկեղեցին 150, Մաքրուհեան վարժարանը 125 տարի հաւատքի եւ գիտութեան անդաստաններ հանդիսացած էին Թաղին մէջ: Սիլվա Կոմիկեանի արտասանութիւններէն ետք, խօսք առած է Ռոպէր Հատտէճեան որ նաեւ պանծացուցած է Պէշիկթաշ Թաղը իր պատմական ընդհանուր պատկերին մէջ: Յիշեցուցած է որ Պէշիկթաշի անմոռանալի դէմքերէն մէկը եղած է Յակոբ Մնձուրի: Վերջաւորութեան ծանրացած է Իրօլ Սարաֆեանի տաղանդին վրայ (հեղինակն է Պալեաններու կիսանդրիներուն): Հուսկ բանքը արտասանած է Գարեգին Պատրիարք:

ՊՈՒԷՆՈՍ -- ԱՅՐԷՍԻ Ռամոս Մեխիայի մարզադաշտին մէջ տօնուած է Հ. Մ. Ը. Մ.-ի 75-ամեակը, որու բացումը կատարած է Թեմիս առաջնորդ՝ Գիսակ Եպիսկոպոս Մուրատեան: Հ. Մ. Ը. Միութեան Հարաւային Ամերիկայի Շրջանային վարչութեան եւ Պուէնոս - Այրէսի մասնաճիւղի վարչութեան կողմէ կազմակերպուած այս տօնակատարութեան ներկայ եղած են պաշտօնական անձնաւորութիւններ: Պաշտօնական բաժինը սկսած է Գէորգ Գարամանուկեանի ելոյթով: Ան գլխաւորաբար կեդրոնացած է Հ. Մ. Ը. Միութեան Հարաւային - Ամերիկայի մէջ գործունէութեան: Հ. Մ. Ը. Միութեան կեդրոնական վարչութեան խօսքը բերած է Արթուրօ Օհաննէսեան որ ծանրացած է Հայրենիք -- Սփիւռք կապերուն մէջ Հ. Մ. Ը. Միութեան դերին: Վերջին ելոյթը ունեցած է Պուէնոս - Այրէսի մասնաճիւղին ատենապետը՝ Ստեփան Գափլանեան: Տօնակատարութիւնը շարունակուած է խրախճանքով:

ՄՈՆԹԷՎԻՏԷՕՅԻ ՀՕՄ--ի Ռուբինա մասնաճիւղին կազմակերպութեամբ, տօնուած է ՀՕՄ--ի հարաւային -- Ամերիկայի 60--ամեակը եւ Միութեան 83--րդ տարեդարձը: Տօնակատարութեան իր մասնակցութիւնը բերած է Վիսէնթէ Լոփէսի Արեւագալ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ փրոֆ. Ռոսալպա Օննիկեան Կարախայի: Ամէն Կարօ Սարգիսեանի բարի գալուստի խօսքերէն ետք, խօսք առած է ՀՕՄ--ի Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչ՝ Եպրաքսէ Ստեփանեան որ հակիրճ կերպով ողջունած է ՀՕՄ--ի զոյգ տարեդարձները եւ անոր համահայկական գործունէութիւնը: Այս խօսքերուն յաջորդած է «Արեւագալ»ի համերգին առաջին մասը: Բ. մասին խօսք առած է Հայաստանէն հիւրաբար Արժանթին գտնուող՝ փրոֆ. Արամ Սահակեան: Երգչախումբը, ապա, ներկայացուցած է հայերէն եւ սպաներէն խմբերգներ: Հանդիսութեան աւարտին երգչախումբի անդամուհիներուն կողմէ յուշանուէր մը յանձնուած է ՀՕՄ--ի Ռուբինա մասնաճիւղի վարչութեան:

ՊՈՒԷՆՈՍ -- ԱՅՐԷՍԻ Ա. Մ. ընկերակցութեան «Տաղեան» սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Համազգայինի տեղւոյն մասնաճիւղին նշուած է հրապարակագիր եւ հանրային գործիչ՝ Վարդան Գէորգեանի ծննդեան 100--ամեակը: Հանդիսութիւնը, որու ներկայ եղած է Վ. Գէորգեանի այրին, վարած է Քրիսթիան Օհաննէսեան: Առաջին խօսք առնողը եղած է Արշամ Ա. Քահանայ Պօղոյեան որ ներկայացուցած է Վարդան Գէորգեան ուսուցիչը, գրողը, խմբագիրը: Այս վերջին մարդին մասին -- հրապարակագրութեան -- արտայայտուելով, Խաչիկ Տէր -- Ղուկասեան ներկայացուցած է Վարդան Գէորգեանի 23 տարիներու վաստակը Արմենիա-ի որպէս խմբագիր: Օրուան վերջին բանախօսը եղած է Երուանդ Ապաճեան որ նաեւ աշակերտած է ողբացեալ դաստիարակին: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը:

ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԵԱՆ ՀԵՐՈՍ ԲԺԻՇԿԸ

Հռոմի բնակիչ է բժիշկ Սեւերինօ Անթինորի որուն յաճախորդները մեծ մասով յառաջացած տարիքի այն կիներն են որոնք կը փափաքին մայրանալ ․ան ընթացք տուած է անոնցմէ աւելի քան վաթսունին. յաջողած է երկուորեակներու մայր դարձնել 59 տարեկան Անգլուհի մը եւ 62 Իտալուհիի արգանդին մէջ զետեղել բեղմնաւորուած ձուիկ մը:

Գիտական շրջանակներու մէջ եւ հանրային կարծիքին մօտ մեծ աղմուկ հանած անոր գործունէութիւնը իր բացատրութեամբ միակ նպատակ ունի՝ գիտական հետաքրքրութիւնը: Ան կը գանգատի որ ամբողջ աշխարհը կը գնահատէ իր յաջողութիւնը, բացի Իտալիայէն: Վստահ է թէ իր պաշտօնակիցները պիտի չվարանէին նոյն քայլերը առնելէ, եթէ կարենային:

Ինք միայն կը յարգէ կենսաբնագիտական սահմանագիծը: Մերժած է օգնել 400 յաճախորդներու երբ տեսած է թէ անոնց ֆիզիքականը կարող չէ տոկալու յղութեան մը պայմաններուն: Չի զբաղիր այն կիներով որոնք կը ծխեն, անոնցմով որոնք սրտի տկարութիւն կամ արեան գերճնշում ունին:

Բժիշկ Անթինորի նկատի կ'առնէ նաեւ իրեն դիմողներու երկարակեցութեան հաւանականութիւնը: Իրեն համար 60--ամեայ կին մը որ կ'ուզէ մայրանալ եւ որուն ծնողքը ապրած է մինչեւ 86 եւ 96 տարեկան, միջին հաշուով 25 տարուան կեանք մը ունի ապրելիք, ինչ որ բաւարար է զաւակ մը մեծցնելու: Ան կը զայրանայ երբ իրեն կ'ուղղեն հարցումը թէ այդ պայմաններուն մէջ, նորածինը մօրմէ մը աւելի մեծ մօր մը խնամքին չէ՞ որ պիտի յանձնուի: Իրեն համար կարեւորը զգացական այն միջավայրն է որուն մէջ պիտի ապրի երախան: Ինք համոզուած է որ յառաջած այս կարգի ծնողք մը կրնայ աւելի գուրգուրանքի առարկայ դարձնել իր զաւակը, քան երիտասարդ զոյգ մը որ ի վերջոյ կը դիմէ ամուսնալուծումի: Այս մասին վստահ ըլլալու համար ան իր յաճախորդները բժշկական ու հոգեբանական մանրակրկիտ քննութիւններու կ'ենթարկէ որոնք կրնան ամիսներ տեւել:

Իր մասնագիտութեամբ այսքան ուշագրաւ դիրքի մը տիրացած բժիշկին նիւթական շահն ալ հետաքրքրութեան նիւթ կ'ըլլայ. այս մասին հարցումներու ինք կը պատասխանէ թէ ապահոված եկամուտը համեստական է կատարած աշխատանքին: Օրը 18 ժամ կ'աշխատի. երբեմն վիրահատութիւններ կը կատարէ ձրիաբար: Իր պահանջքները անմատչելի չեն: Բարեբախտաբար, կան մարդիկ որոնք կ'օժանդակեն իրեն: Տարիներ առաջ, Տուպայէն էմիր մը 300 հազար տոլար նուէր տուած է, իրեն մանչ զաւակ մը պարգեւած ըլլալուն շնորհակալութիւն յայտնելու համար:

լին ընել, որպէսզի դպրոցին չորս պատերը լեցուին միայն հայերէնով»:

․ Հայաստան փոչի կաթ առաքելու անցեալ տարուան իրենց ծրագիրը իրականացած է լիովին: Մեծաքանակ առաքումը կատարուած է ատենին: Յաջողութեամբ:

․ Իրենց գործօն մասնակցութիւնը բերած են համազգային Թուականներու յիշատակութեանց առիթներով, - Ապրիլ 24, Մայիս 28, Հայաստանի ներկայ Հանրապետութեան Անկախութեան հռչակման օր:

․ Բարեսիրական բնոյթի աշխատանք, - այց Սէն - Ռաֆայէլի ՀՕՄ-ի պատսպարեալներու, ընտանեկան նպաստ կարօտեալներու, այց հիւանդներու եւ մանր - մունր քովընտի յատկացումներ:

Գանձապահուհի Տիկին Լիսի Ճէզվէճեան, կատարեց հաշուետուութիւնը, մանրամասն: Կ'ընդգրկէր Յունուարի սկիզբէն մինչեւ Դեկտեմբերի վերջ, անշուշտ 1993: Ընդհանուր մուտք՝ 111·565 ֆրանք: Ելք՝ 117·794 ֆրանք: Կը հետեւի թէ՝ 1993 տարեսկիզբին վարչութեան տրամադրութեան տակ գտնուող 199·469 ֆրանքի գումարը նուազելով իջած է 193·239 Ֆր·ի: Հետեւաբար՝ բաց 6·230 ֆրանք (գումարները կլորցուած ենք, ջնջելով սանթիմները):

Ընդհանուր ժողովը վերջ գտաւ թէյասեղանով:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԱՆԱՅԻՍ
ԵՒՓԻՄԷ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ
(1872 -- 1950)

ՅՈՒՇԵՐՍ

Հայրիկս Հայնէ, իր աքսորի տարիներուն, հայրենաբաղձ տողերով երգած է մայրենի լեզուին կարօտը:

«Մտածումներս իսկ աքսորուած են, քանի որ ստիպուած են օտար լեզուով գրուելու: Երանի՜ անոնց՝ որ իրենց հայրենիքին ստորերկրեայ բանտերուն մէջ կը փտին, քանի որ այդ բանտը մաս կը կազմէ հայրենի հողին եւ թէ բանտապահը, իրենց ազգակից, եթէ համր չէ, իրենց մայրենի լեզուով կը խօսի»:

Մայրենի լեզուին սիրոյն անհունութիւնը, հոգիներու մէջ անոր գրաւած անսահմանութիւնը, կրկին անլիճելի կերպով հասկցայ մանաւանդ երբ՝ Հայ եւ Թուրք կանանց հանդէսին օրը, Թատերաբեմին վրայ առաջին անգամ, երկար տարիներու լռումէն յետոյ, Հայ աղջիկ մը սկսաւ երգել.

> «Ո՜հ, ի՜նչ անոյշ եւ ինչպէս զով
> Առաւօտուն փչէս, հովի՛կ,
> Ծաղկանց վրայ գուրգուրալով···»

Օթեակի մը մէջ, ճիշդ դէմն էի ժողովուրդին՝ որ խուռներամ էր. ինծի կը թուէր թէ այդ ամբոխը մէկ հոգի մըն էր, գերերջանիկ հոգի մը: Հեծկլտուքներ, արցունքներ ուրախութեան: Երանութիւն մը կը թեւածէր ամբողջ ամբոխին վրայ, լուսափողփող հրեշտակ մը իր թեւովը կը հպէր ամէնուն, հրճուանք կը բաշխէր:

Օրիորդ Իսկուհի Գավանօզ, իր բիւրեղ ձայնով, Թատերաբեմէն հայերէն անոյշ տողեր կը թրթռացնէր. կարծես ամէն մէկ բառը շողակնէ ըլլար, ու ամբոխը խելայեղօրէն, նմանը չտեսնուած ոգեւորութեամբ կը ծափահարէր, կրկնել կուտար անյագուրդ: Եւ այդ երգին վերջին հեշտալուր նօթերը, տակաւին ականջիս մէջ, յիշեցի Հայնրիխ Հայնէի Մայրենի լեզուն ... Այո՛, բանտապահն իսկ սիրելի կը դառնայ երբ ան խօսի մայրենի լեզուն:

Որպէսզի Թուրք հանդիսականները չվիրաւորուին, թէեւ բազմաթիւ չէին անոնք, երկրորդ թիւը Թուրքերէն որոշուած էր: Օր. Մաւրէն Եաղուպեան, ուշիմ աշակերտուհին Թուրք գրագէտ Էքրէմ պէյին, իր զմայլելի առոգանութեամբ կարդաց բանաստեղծական ուղերձ մը ձօնուած ազատութեան, զոր ինքը գրած էր: Բոլոր Թուրքերը, գրագէտները մանաւանդ, ինչպէս նաեւ Նայիմէ իշխանուհին, սքանչացումի մէջ, չէին կրնար հաւատալ թէ հայ աղջիկ մը կրնար իրենց լեզուին նրբութիւններուն այդքան խորապէս թափանցած ըլլալ:

Շատեր համբուրեցին զինքը, ծերունիները արտասուաթոր աչքերով օրհնեցին անոր շնորհագեղ գլուխը: Միջնարարներուն ծովային զինուորական երաժշտախումբը ոգեւորիչ քայլերգներ կը նուագէր, թէեւ ժողովուրդը բնաւ կարօտ չէր խթանի, խանդավառուելու համար:

Երրորդ անգամ ըլլալով բացուեցաւ վարագոյրը: Բեմը պարապ էր. մէկէն սպիտակ թիթեռնիկի մը պէս եկաւ աղջըննակ մը, 8 - 9 տարեկան, նրբամարմին թեթեւ շղարշէ հագուստ մը հագած, մազերը արձակ՝ կարմիր ժապաւէնով պճնըւած: Կարծես ոտքով չէր որ եկաւ ան հոն, այլ՝ թռչտալով. կանգ առաւ պահ մը, աչքերը դէպի երկինք, ձեռքերը կուրծքին. պզտիկ Թրքուհի Պալքիսն էր ան որ հայերէն մաքուր, վճիտ առոգանութեամբ սկսաւ.

> Ազատ Աստուածն այն օրից
> Երբ հաճեցաւ շունչ փչել
> Իմ հողանիւթ շինուածքիս···

Շատեր ոտքի ելած էին. ծափահարութենէ աւելի բան մըն էր. իբրեւ թէ ձեռքեր իրարու զարնելով չէին բաւականանար, կը պոռչտային. «Պրավօ՛», «Եաշա՛», «պիս», գոռում, գոչում, ու ազատութեան քայլերգը կրկին հնչեցուց իր եռանդոտ նօթերը: Ամբոխը տակաւ հանդարտեցաւ, ու փոքրիկ Պալքիսը, շատ աւելի դիւրահաղորդ քան իր անուանակից մեծ թագուհին, գիրկէ գիրկ անցաւ առաջին կարգը նստողներուն:

Հիմա լուռ, մնջիկ էին հանդիսականները, ուշադիր, խորապէս յուզուած: Երիտասարդ Թուրք գրագէտ մը, Թունդ յեղափոխական, երկար ատեն ստորերկրեայ բանտերու մէջ տառապած, հիւծուած, բայց երջանիկ հոն այդպէս կարենալ խօսելուն, կը պատմէր ընդվըզածներուն չարչարանքները, մանաւանդ մտաւորականներուն, բռնակալութեան զոհերուն, որոնք սակայն բոլոր մը իսկ չէին կորսնցուցած յոյսը՝ հայրենիքը ազատելու կաշկանդումէ: Հիմա հասած էին իրենց տենչանքին. ի՜նչ փոյթ թէ հեռուի մութ զնտաններուն մէջ թողած էին իրենց լաւագոյն տարիներէն ու առողջութիւնը: Ու խօսեցաւ, խօսեցաւ, ժամ մը ամբողջ, թէեւ հիւծախտաւոր:

Հետզհետէ միշտ խանդավառ թիւերը յաջորդեցին իրարու: Վահրամ Փափազեան, դեռ նոր դերասան, իր երիտասարդութեան ամբողջ շողշողացումին մէջ, զմայլելի Արծուիկ մըն էր, ճերմակ ատլէս համազգեստով. կայտառ Արծուիկ, քիչ մը հեռու նմանելէ Շէօնպրուննի թօքախտաւոր, արծուեփակ արշիդուքսին, ու երբ

Ես, վաղը կայսր պիտի ըլլամ ··· կը գոչէր համակ աւիւն, ոչ ոք կրնար մտքէն անցընել թէ այդ կենսունակ արքայազունը քանի մը օրեր միայն ունէր ապրելու:

Շատ Արծուիկներ տեսայ անկէ յետոյ, շատ բեմերու վրայ, բայց Վահրամ Փափազեան ամէնէն գեղեցիկն էր, ամէնէն հրապուրիչը, թէեւ չէր ան կատարեալ տիպարը: Ոչ թէ մահուան աւարը կը ներկայացնէր ան, այլ՝ հզօր ոսոխը անոր:

Մինչեւ որ վերջացաւ հանդէսը շատ միջադէպեր տեղի ունեցան: Երկու պարոններ եկան սպառնալիքներ ընել Հ. Աստուրեին եւ Սիպիլին, պնդելով թէ իրենց խոստացուած էր որ պիտի ներկայացնէին Թեկնածուները, մինչ նոյն պահուն ուրիշ երկու դերակատարներ կը ներկայացնէին այդ զաւեշտը բեմին վրայ: Նոյն իսկ զէնքի դիմելու շարժումներ ըրեր էին: Սիպիլ իր բոլոր ճարտասանութիւնը թափելով վերջապէս յաջողեր էր համոզել ու ճամբել զանոնք:

(Շար. 45)

Տիկին Քրիսթիան Ռէիզեան,
Տէր եւ Տիկին Ռաֆֆի Պզտիկեան,
Տէր եւ Տիկին Պերնար Ռէիզեան,
Տէր եւ Տիկին Փաթրիս Տորման,
Տէր եւ Տիկին Ժան – Փիէր Ռէիզեան,
Տէր եւ Տիկին Ժոէլ Գապրիյաք,
Տիտիէ եւ Օռէլի, Սոֆի, Ժիւլիէթ, Անեէս, Սթեֆանի, Մելանի, Տէլֆին, Փիէր, Շառլոթ եւ Ալիս,
Մաթիլտ,
ինչպէս նաեւ Ղազէրեան, Գույումճեան, Ռէսեան, Սալէրեան, Սթամպոլեան ընտանիքները
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ – հօր, պապին՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՌԷԻԶԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 4-ին, 93 տարեկանին։

Կրօնական արարողութիւնը տեղի ունեցած է Փետրուար 9-ին, Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին, ապա ըստ ողբացեալին փափաքին մարմինը դիակիզուած է։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ. – Տէր եւ Տիկին Արմէն Պուտաքեան 700 Ֆր.։

COMMUNIQUÉ

Association Armenienne d'Aide Sociale
77, rue La Fayette — 75009 Paris
Tél: 48 78 02 99 / Fax: 42 80 61 45

Les trois maisons du troisième âge entièrement rénovées, restructurées et ayant l'agrément de la cure médicale peuvent accueillir des pensionnaires soit en hote payant, soit pris en charge par l'Aide Sociale.

Pour tous renseignements, prière de contacter les directions des établissements.

MONTMORENCY : Melle YAVER
44-50, Ave. Charles de Gaulle
Tél: 39 83 20 67
Fax: 34 28 37 17

GONESSE : M. FESDJIAN
7, rue de l'Eglantier
Tél: 39 85 24 24
Fax: 34 53 95 23

ST-RAPHAEL : Mme GARABEDIAN
107, Ave. du Marechal Lyautey
Tél: 94 95 00 30
Fax: 94 95 71 43

(Շար. Ա. էջէն)

կած երգերը։ Երեկոյթը մեծ խանդավառութիւն ստեղծած է՝ ջախջախիչ մեծամասնութեամբ հայ ունկնդիրներու միջեւ որոնք երկարատեւ ծափերով խնդրած են շատ մը կտորներու կրկնութիւնը։

Հասան Փուլուր երեկոյթը նկատելով երաժշտական երկու մշակոյթներու միաձուլման կենդանի ապացոյցը, հետեւեալ տողերով կ'աւարտէ իր գրութիւնը. «թող մէկն ալ Տոլմապահչէի պալատը արժեզրկելու համար ըսէ թէ ան շինուած է Պալեան հայ ընտանիքին կողմէ…

Ի՛նչ փոյթ…

Այս երգահանդէսը իր նուագողներով, երգողներով, ունկնդիրներով ու ծափահարողներով պատասխան էր այդ մարդուն ու բոլոր անոնց որոնք անոր նման կը մտածէին – եթէ կան մտածողներ–…։

Անշուշտ եթէ հասկնալու կարողութիւն ունին…։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

TOMBOLA

La Croix Bleue des Arméniens de France remercie toute la communauté arménienne de France pour sa participation à la tombola qu'elle avait organisée au profit de ses œuvres et vous annonce les numéros gagants :

1er—	N° 03340	1 Twingo
2e—	N° 03643	1 Téléviseur
3e—	N° 00727	1 Séjour Baléares
4e—	N° 01527	1 Tapis
5e—	N° 03770	1 Croix en or
6e—	N° 05236	1 Aller-retour Londres
7e—	N° 05188	1 Litographie de Fassianos.

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ
ԵՒ
ՀՍԿՈՒՄԻ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20, Կիրակի Արտաքսման
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27, Կիրակի Անառակի
ՄԱՐՏ 6, Կիրակի Տնտեսի
ՄԱՐՏ 13, Կիրակի Դատաւորին
ՄԱՐՏ 20, Կիրակի Գալստեան
ՄԱՐՏ 27, Կիրակի, Ծաղկազարդ

Ի գիտութիւն հայ հաւատացեալներուն կը հաղորդենք թէ Փետրուար 20, Արտաքսման Կիրակիէն, պատարագէն առաջ ժամը 9.45-ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի մինչեւ Գալստեան Կիրակին ներառեալ։

Իսկ Մեծ Պահքի շրջանին Փետրուար 16, – Չորեքշաբթի, Փետրուար 23 – Չորեքշաբթի, Մարտ 2 – Մարտ 9, – Մարտ 16 եւ Մարտ 23-ին ժամը 17-ին, Հսկումի եւ խաղաղական ժամերգութիւններ տեղի կ'ունենան։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son centre de vacances de Bellefontaine pour les séjours des mois de juillet et août :

Directeurs	Economes
Assistants sanitaires	Cuisiniers

Moniteurs (avec B.A.F.A. de préférence).

Ecrire à :
C.B.A.F. — 17, rue Bleue, 75009 Paris

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի 79-րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը՝ Մարտ 20-ին Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ, Կիրակի, ժամը 13-ին ճաշով։

LE FONDS ARMENIEN DE FRANCE
HIMNATRAM

REUNION PUBLIQUE à Marseille

Vendredi 18 Février à 20h30
à la Maison de la Culture Arménienne 12-14, rue Saint-Bazile— Marseille 1er

REALISATION DU GAZODUC
IRAN — ARMENIE

présentée par :

Bédros TERZIAN
Président du Fonds Arménien de France
Directeur de Pétrostratégies

- Projection de diapositives et de films
- Compte-rendu de la Campagne «Urgence Hiver 93/94»
- Lancement du Fonds Arménien de France.

LE FONDS ARMENIEN DE FRANCE
invite

la communauté arménienne de Bagneux - Cachan et de ses environs

pour une

REUNION D'INFORMATION

Présentation et diaporama
du
PROJET DU GAZODUC
IRAN — ARMENIE

par M. HAROUTIUN KEVORKIAN
Secrétaire Général
du Fonds Arménien de France
Vendredi 18 Février à 21 heures
dans l'ancienne Mairie de Bagneux
(Salle Caillat)
1, rue de la Mairie

INSTITUT NATIONAL
DES LANGUES ORIENTALES

K. BELEDIAN
reprend ses cours de littérature de la Diaspora arménienne (UA 152)

le 22 Février.

Ces cours hébdomadaires ont lieu tous les mardis.

Horaire : 18h — 20h.
Lieu : Maison des Etudiants Arméniens,
57, Bd. Jourdan, Paris 14e

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՌՈՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՁԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՍՑԷԳՐՈՅ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻԷ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ շրջանին, Չորեքշաբթի երեկոները ժամը ճիշդ 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Հսկումի՝ խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի եւ կարգի. –

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 16
Գ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՆԵՐՍԷՍ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 23
Ժ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 2
ԺԷ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՄԻՒՌՈՆ ՎՐԴ. ԳԸՎԸԳԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 9
ԻԴ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16
ԼԱ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ԱՒԵՏԻՍ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 23
ԼԸ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ՍԷՆ–ԺԵՐՈՄ
Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ

ՄԵԾ ՊԱՀՈՑ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕՐԵՐԸ՝

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 16
Չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 5-ին։
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 23
Չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 5-ին։
ՄԱՐՏ 2
Չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 5-ին։
ՄԱՐՏ 9
Չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 5-ին։
ՄԱՐՏ 16
Չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 5-ին։
ՄԱՐՏ 23
Չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 5-ին։

Հսկումի, Խաղաղականի, Հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Նոր տարուան եւ Սուրբ Ծնունդի առթիւ կատարուած խնդագինի հետեւեալ նուէրները. -

Տէր եւ Տիկին Անթուան Գույումճեան 200, Տիկին Հանչէրեան 300, Տիկին Վ. Պարտիզպանեան 100, Պր. Արամ Գրիգորեան 100, Տէր եւ Տիկին Րոպէր Ճիպիլեան 1000, Տէր եւ Տիկին Հ. Գայա 300, Տէր եւ Տիկին Ջաւէն Մուրատեան 200, Պր. Ժագ Պօյաճեան 200, Տիկին Զրադեան 200, Տիկին Էլիզ Կարապետեան 200, Տէր եւ Տիկին Րաֆֆի Պագըրճեան 1000, Տէր եւ Տիկին Աչըգկէօզեան 200, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Զիլինկիրեան 150, Տիկին Մաքրուհի Ղազարոսեան 100, Պր. Հանրի Գասպարեան 300, Տիկին Մարի Իւսթատ 200, Տէր եւ Տիկին Ժագ Պէրպէրեան 300, Տէր եւ Տիկին Հերման Նեւրուզ 200, Տիկին Էլպիս Առաքելեան 100, Պր. Խոսրով Առաքելեան 100, Պր. Տիգրան Գոչեան 50, Պր. Էլի Գույումճեան 500, Օր. Սոնա Բարէլեան 200, Տէր եւ Տիկին Լուի Գարապիլիգեան 100, Տէր եւ Տիկին Արթին Գազանճեան 50, Պր. Անտրէ Դուրեան 150, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Սիւրմէլեան 50, Տիկին Ջապէլ Պապանեան 100, Տէր եւ Տիկին Ժան Փուչուճեան 150 Ֆր.։

Նուրհան Ֆրէնկեանի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ՝ Պր. Հարալտ Ֆրէնկեան 3000 Ֆր., Պր. Ճի Ֆրէնկեան 2000 Ֆր. եւ Պր. Ֆրէտէրիկ Ֆրէնկեան 2000 Ֆր.։

Մատաղի օրուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տամլամեան 200 Ֆր.։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 16
MERCREDI
16 FEVRIER
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. – Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

69րդ ՏԱՐԻ . Թիւ 18.263 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 69e ANNEE — N° 18.263

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ԱՐՑԱԽ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 21-ԷՆ ՄԵՏԱՂԵԱՅ ԴՐԱՄ ԵՒ ԼՈՒՄԱՅ

ՄՆԱՅՈՒՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ ՄԸ՝ ԹԻՖԼԻՍ

Նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեան վերադարձած էր Երեւան, նոյն օրը (Փետրուար 14) տեսնուելէ ետք Շեւարտնաձէի հետ Թիֆլիսի մէջ:

Որոշուած էր որ Հայաստանի մնայուն ներկայացուցիչ մը ըլլայ Թիֆլիս, որպէսզի օրը օրին հետեւի կազմուելի եւ երկաթուղիի հարցերուն: Մինչեւ Երկուշաբթի, Փետրուար 14, կարելի իսկ չէր եղած Վրացիներուն եւ Հայերուն մօտենալ կազմուելի պայթած հատուածին: Երկուշաբթի օր էր միայն որ կարելի դարձած էր եւ նորոգութիւնը սկսած:

– Գերագոյն Խորհուրդի 8-րդ նստաշրջանը, ինչպէս գրեցինք կը սկսէր Փետր. 14-ին: Նախքան բուն օրակարգին անցնիլը, կարգ մը կուսակցութիւններ (ԱԺՄ, Հ. Յ. Դ., ՀՌԱԿ, եւայլն) առաջարկած են որ յատուկ յանձնախումբ մը կազմուի քննելու համար պետական պատասխանատու անձերու յայտարարութիւնները (Վանօ Սիրադեղեան — Աշոտ Մանուչարեան հարցը): Հաւանական էր որ որոշումը տրուէր յաջորդ նիստին՝ Երեքշաբթի, Փետրուար 15-ին:

– Միւս կողմէ, Հայաստան ստացած ըլլալով մետաղեայ դրամները (1, 3, 5, 10 Դրամ) եւ լումաները (10, 20, 50), ասոնք գործածութեան կը դրուին Փետր. 21-էն:

– Ռազմական ճակատի վրայ, կացութիւնը չէ փոխուած: Քանի մը հարիւր (300 – 500) Ազերիներ պաշարուած կը մնան Քելբաջարի շրջանը:

– Ազրպէյճանական իշխանութիւնները վտարած են դանատացի երեք լրագրողներ: Ասոնցմէ մէկը՝ Տիք Կորտոն, Սի-Պի-Սի-ի թղթակիցը յայտարարած է թէ յաջողած էր տեսնուիլ Իմիշլիի հիւանդանոցին բժշկապետին հետ որ յայտնած էր թէ Ազերիները «շատ կարեւոր կորուստներ» ունեցած են:

«ՆՈՅԵԱՆ ՏԱՊԱՆ»

(Փետրուար 11)

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանին թէքնիք օգնութիւն ցոյց տալու, կառավարութեան ընկերա–տնտեսական ծրագիրը, պետական պիւտճէն, ելմտական քաղաքականութիւնը ուսումնասիրելու նպատակով ութ օրուան այցելութեամբ Հայաստան գացած Տարադրամի միջազգային Հիմնադրամի պատուիրակութիւնը Փետրուար 10-ին ընդունուած է վարչապետ Հրանտ Բագրատեանի կողմէ: Խօսակցութեանց ատեն հիւրերուն արտայայտած միտքը այն եղած է որ Հայաստանի Կեդրոնական Դրամատունը ելմտական եւ տարադրամի սահմանումի կալուածներուն մէջ պէտք է տանի պատասխանատու հանգամանք եւ պէտք է ինք ապահովէ երկրին դրամական համակարգի հսկողութիւնը:

ՊՈԼՍՈՅ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՔԱՇՈՒԵՑԱՒ, ԵՐԲ ՄԵՐԺՈՒԵՑԱՒ ԽՕՍՔԻ ԻՐԱՒՈՒՆՔ ՏԱԼ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ

ՆԱԽԱՊԷՍ ԱԼ
ՄՈՒՏՔԻ ՎԻԶԱ ՉԷՐ ՏՐՈՒԱԾ
ՊԱՐԳԵՒ ԵՊԻՍԿ.Ի

Փետրուար 7-էն, Պոլսոյ Սիւիս պանդոկին մէջ տեղի կ'ունենար կրօնական համագումար մը կազմակերպուած Նիւ-Եորքի «կոչ խղճմտանքի հաստատութեան» *կողմէ: Հիմնուած 1965-ին, այս հաստատութիւնը կը զբաղի կրօնական ազատութեան, միջ-կրօնական հասկացողութեան եւ մարդկային իրաւունքներու հարցերով: Հաստատութեան գլխաւոր հիմնադիր եւ բարերարներէն է Յունաց տիեզերական Պարթոլոմէոս Պատրիարքը: Հաստատութեան նախագահը՝ ռաբունի Արթիւր Շնայըր յայտարարած է թէ այս համագումարին նպատակն է աշխատանք տանիլ մեղմացնելու համար ազգամիջեան եւ ազգային հակամարտութիւնները, պաշտպանել մարդկային իրաւունքները եւ զօրաշարժի ենթարկել բոլոր կրօնապետները խաղաղութեան եւ իրարհասկացողութեան մարզերուն մէջ: Համագումարին կը մասնակցէին կրօնական ծանօթ դէմքեր, ինչպէս կարդինալ Ռոժէ Էչէկարայ, Ազրպէյճանի կրօնապետ՝ Շէյխ Իւլ-Իսլամ Փաշազատէ, այլ կրօնապետներ Սկիւպէ (Նախկին Եուկոսլաւիա) եւ այլ մահմետական հաւաքականութիւններէ: Հայց. Եկեղեցւոյ կողմէ, որպէս ներկայացուցիչ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, պէտք է մասնակցէր Արցախի առաջնորդը՝ Պարգեւ Եպիսկ. Մարտիրոսեան, որու, սակայն մուտքի վիզան մերժած է Աթէնքի Թրքական հիւպատոսարանը: Կը մասնակցէր Ամերիկայի Արեւելեան Թեմի առաջնորդը՝ Խաժակ Արք., իբրեւ անդամ կազմակերպիչ մարմնի: Պոլսէն ալ պիտի մասնակցէին Մեսրոպ Արք. (ատենապետ կրօնական ժողովի) եւ Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարք՝ Գարեգին Արք.: Կազմակերպական դետնի վրայ մեծ աշխատանք տարած է Թուրքիոյ կրօնից տեսուչ՝ Մեհմէտ - Նուրի Եըլմազ:*

Այս էր ամփոփ ձեւով ընդհանուր պատկերը, բայց, առաջին օրն իսկ պիտի պատահէր բաւական անհաճոյ միջադէպը, որու հետեւանքով Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքութիւնը պիտի մերժէր իր մասնակցութիւնը բերել:

Արդարեւ, բացման հանդիսութեան –Փետրուար 7ին– ըստ փրօթօքոլի *Յունաց Պատրիարքէն ետք եւ Հրեաներու ռաբունապետէն առաջ, յանկարծ Գարեգին Արք. կը տեղեկանար թէ իրեն խօսք պիտի չտրուի ու բողոք ներկայացնելէ ետք, խորհրդակցաբար Վազգէն Կաթողիկոսի հետ, կ'որոշէր չմասնակցիլ համագումարին: Հայց. Եկեղեցին ալ արդէն չէր մասնակցէր, քանի որ Պարգեւ Եպիսկ.ի վիզան մերժուած էր ու ան վերադարձած: Կը մնար Խաժակ Արք. որու ներկայութիւնը, սակայն, ներկայացուցչական բնոյթ չունէր, հոն կը մնար, պարզապէս որպէս անդամ կազմակերպիչ մարմնի:*

Յաջորդ օրն իսկ, համագումարին կարգադիր յանձնախումբին անունով, Գարեգին Պատրիարքին այցելութեան գացած են Նիւ-Եորքի Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ առաջնորդ՝ Մարք Քորմիք Եպիսկ. եւ նաեւ Նիւ-Եորքէն ռաբունի Այնշթայն որոնք ցաւ յայտնած են պատահած զանցառութեան համար եւ խնդրած որ Պատրիարքը մասնակցի ժողովի: Գարեգին Արք. անդրդուելի մնացած է, ճշդած որ իր մերժումը ոչ մէկ կապ ունի Պարգեւ Եպիսկ.ի վիզայի մերժումին հետ, այլ միայն Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքութեան դէմ կատարուած զանցառութեան, որով չէ յարգուած փոքրամասնութեան իրաւունքը:

«Ճումհուրիյէթ» արձագանգ հանդիսացած է այս անհամ միջադէպին, հրատարակելով Պատրիարքարանի բանբեր իրաւագէտ՝ Լուիզ Պաքարի հետեւեալ յայտարարութիւնը. – «Մեր երկրին մէջ մեծ թիւով ոչ-իսլամ համայնքը՝ Հայոց համայնքն է: Հակառակ ատոր Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքարանի խօսքի իրաւունք չէ տրուած եւ այս պարագան ներհակ է համագումարի գլխաւոր նպատակներուն: Համայնքներու միջեւ այսպիսի խտրականութիւն մը ի գործ դնելէ ետք այլեւս կարելի չէ խօսիլ հաշտութեան եւ լայնախոհութեան մասին: Մենք կը բողոքենք այս որոշումին դէմ»:

Միւս կողմէ, Թերթը դիտել կու տայ որ անախորժ ձայն մը բարձրացած է Թուրք օրթոտոքսներու պատրիարք՝ Սէլչուք Էրէնէրօլի կողմէ: Ան պնդած է որ համագումարը Թուրքիոյ դէմ սարքուած

(Շար.ը Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴՊՐՈՑ - ՓՕԼ ՊԱՂՏԱՍԼԵԱՆ - ՓԱՐԻԶ - ՊՈԼԻՍ ԵՒԱՅԼՆ...

Ալֆորվիլի դպրոցին ի նպաստ կազմակերպուած երեկոյթին անընդունելիները արդար ընդվզում պատճառած են ինչպէս շատերու, նոյնպէս կ. Զրբաշեանի որ «*Յառաջ*»ի Փետրուար 12 / 13-ի թիւին մէջ ստորագրած էր «*Հայկական դպրոցին փրկարկը*» խորագրուած գրութիւն մը:

Հոն կը պախարակուէր յատկապէս «հայ երգ»ի անունով գործուած սրբապղծութիւնը «հայ երգիչ» կոչեցեալի մը կողմէ որ հրաւիրուեր էր Միացեալ – Նահանգներէն որպէսզի ստեղծելիք խանդավառութեամբ լեցուէր դպրոցին «գրպան»ը ու կարելի ըլլար հայ լեզու, հայկական մշակոյթ ջամբել նոր սերունդին. այսպէս, քանի որ այս առաքելութեան անհրաժեշտ նիւթականը ճարելու այլ միջոցներ չեն գտնուած փարիզահայ իրականութեան մէջ: Այս վերջին պարագան կերպով մը կ'արդարացնէր միջոցներու ամէնէն անընդունելին ալ: Չէ՞ որ արդէն հոս ընդունելի երեւոյթներու միայն տեղ կայ լուսանցքներու մէջ:

Ու կերպով մը համակերպած՝ այլանդակին հիւրընկալումին ի սէր հայ դպրոցին, յօդուածագիրը կ'ըսէր թէ աւելցնելու համար դպրոցին հասոյթը, նոյնիսկ կարելի էր յաջորդ անգամ պորտախաղի վարպետներ ալ հրաւիրել իսթանպուլէն...:

Մինչդեռ...

Դպրոցի տարընչուած նիւթով մը Պոլիսի յիշատակումը պէտք է այլ բան թելադրէ: Պոլիս հայկական այն գաղութն է որուն դպրոցներուն ի նպաստ ամէն Կիրակի սիրոյ սեղանները զարմանք, հիացում եւ նաեւ նախանձ կ'առթեն ոչ միայն դպրոցական նզնաժամով տագնապող ամէն փարիզահայու:

Այդ սիրոյ սեղանները կը վայելեն գաղութին կրօնական իշխանութեան հովանաւորութիւնը. Պոլսոյ Գարեգին Պատրիարքը ներկայ կ'ըլլայ անոնց, ցոյց տալով դպրոցական գործին իր ուղղակի յանձնառութիւնը: Ու տակաւին չէ պատահած որ այդ սեղաններուն վրայ թաղին դպրոցին պիւտճէին բացը գոցելու կոչուած նուիրահաւաքը ատարտի նուիրատուներու սպառումով. ամէն անգամուն պատասխանատու մը կը յայտարարէ թէ աւելիով գոյացած է հարկաւոր գումարը ու կը փակուի նուիրատուութեան արշաւը, աւելին պէտք չըլլալով...:

Այսպէ՛ս:

Երբ դպրոցական հարցն է խնդրոյ առարկայ, իսթանպուլի պորտախաղի պարուհիներուն քով, հայկական Պոլիսը այլ բան ունի արտածելիք, ինչպէս Փարիզ դպրոցական բաց պիւտճէներու հետ ունի նաեւ եկեղեցական իշխանութիւն, առաջնորդ ու հարուստ Հայեր...:

Ամբողջ հարցը կը կայանայ ճիշդ «ապրանք»ը ներածելու տրամադրութիւնը եւ կարողութիւնը ունենալուն մէջ...: Բուն պախարակելին ատո՛ր բացակայութիւնն է եւ ոչ այնքան Փօլ Պաղտասլեաններու արարքթրքական խժաձայնութիւնը եւ Պոլսոյ սիրոյ սեղանները անով փոխարինող փարիզեան նախաձեռնութիւնը:

Թ. ԱՐՓԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱԼԱՏԻՒՐ որ հիւրն էր, Փետրուար 14-ին, «Ճշմարտութեան ժամ»ի բացառիկ հաղորդումի մը, կրկնեց թէ որեւէ ձեւով միտք չունի քաղաքականութիւն փոխելու: Ըստ իր սովորութեան սին խոստումներ չըրաւ, խոհեմութեամբ յայտնեց թէ լաւ ճամբու մէջ է Ֆրանսա, թէ գործազրկութեան յաւելումը կրնայ նուազիլ 1995-ին: Զուգեց որ չափազանցուի Միթերանի յայտնած տարակարծութեանց կարեւորութիւնը: Ամբողջովին պատասխանատու է տարուած քաղաքականութեան եւ իր հաջուեկշռին վրայ է որ 1995-ին կ'ընտրուի նախագահը:

ԳԱՆԱԼ ՓԼԻՒՍԻ նախագահը՝ Անտրէ Ռուսըլէ հրաժարեցաւ բողոքելով հեռատեսիլի այս հաստատութեան կայաններէն երեք բաժնետէրերուն (Ժեներալ տէ լ'Օ, Սոսիէթէ Ժեներալ եւ Հավաս) որոշումին դէմ: Ասոնք մէկ ընկերութեան մէջ կը համախմբէին դրամագլուխի իրենց բաժինները, այսինքն շուրջ՝ 48.7% եւ կ'որոշէին միասնաբար վարել կայանին ապագան: Հարցը այնքան պարզ չէ եւ Միթերանի այս մտերիմ բարեկամին քաշուիլը այլ դրդապատճառներ կը քօղարկէ: Ռուսըլէ փոխ – նախագահ՝ Լէսքիւրը առաջարկեց որպէս յաջորդ:

ՇՎԱՐՆԱՁԷ կոչ ըրաւ որ միջազգային կամ ռուսական միջ - դիրքային ուժեր զետեղուին Աբխազիա, ուր կռիւները կը շարունակուին անկախապաշտներուն հետ:

ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐԸ ԱԹՈՄԱԿԱՅԱՆԻՆ ՄԱՍԻՆ

Ամէն անգամ երբ նիւթ կ՚ըլլայ Հայաստանի ուժանիւթի հարցը — եւ յաճախ կ՚ըլլայ, մանաւանդ ձմրան այս ամիսներուն — այլեւս վարժութիւն դարձած մղումով մը ամբողջ մեղքը կը բարդենք պատերազմին հետեւանք շրջափակումին. ան է պատճառը որ վառելանիւթի մուտքը կ՚արգիլէ Հայաստան, ցուրտին ու մութին դատապարտելով ամբողջ բնակչութիւնը եւ անդամալուծելով տնտեսական կեանքը: Այս մեկնակէտով տեսակէտները, ճառերը, յաճախ առանց մտածումի, տրամաբանութեան շրջանակը թիղ մը լայնցնելու ճիգին, կը յանգին պատերազմը դադրեցնելու հրամայականին։ Թէ ոչ ոք կրնայ կողմնակից ըլլալ պատերազմի մը շարունակութեան, այս մէկը այլ հարց. սակայն Իսկապէ՞ս միակ պատասխանատուն շրջափակումն է Հայաստանի ուժանիւթի ճգնաժամուն: Իսկապէ՞ս անկարելի էր շրջանցել զայն, գոնէ մասամբ:

Հայաստան բախտը ունեցած էր ատենին աթոմակայանի մը տիրանալու. անոր շնորհիւ նոյնիսկ ելեկտրականութիւն կ՚արտածէր: Այդ կառոյցը 1988 — 1989-ի պայքարի օրերուն որպէս խաղաքարտ գործածուեցաւ Մոսկուայի խորհրդային վարչակարգին դէմ. կար նաեւ երկրաշարժին առթած հասկնալի վախը որ ինքնեկ ազդեցիկ մասնակցութիւն մը բերաւ աթոմակայանին գործունէութեան դէմ մղուած պայքարին:

Շուտով սակայն, այդ վարչակարգին ինքնաքայքայումը ցոյց տուաւ թէ գրեթէ աւելորդ էին անկէ փրթելու ջանքերը ու որպէս միջոց աթոմակայանի նման ծանրագոյն գրաւարկներու օգտագործումը: Խնդիրը հոն էր սակայն, որ նոյնիսկ ետ առնելով Խորհրդարանին այս ուղղութեամբ 1991 Ապրիլ 17-ին տուած որոշումը, կարելի չէր մէկ օրէն, ոչ ալ մէկ տարիէն միւսը, գործի անցընել նման կառոյց:

Որոշումէն ետք հարկ եղաւ միջազգային մասնագէտներէ կազմուած պատուիրակութիւններու ստուգումները ունենալ, գիտնալու համար թէ ինչեր պէտք է ըլլային վերաբացումէն առաջ։ Քննութիւններու արդիւնքը այն եղաւ որ աթոմակայանը ենթադրուածէն նուազ դէշ վիճակի մէջ էր ու նորոգութեան փուլէ մը ետք, որ անշուշտ կապուած էր մեծ գումարներու, կարելի պիտի ըլլար վերաբանալ զայն: Ներկայիս այդ նորոգութիւնները կը կատարուին ու յոյս կայ որ աթոմակայանը 1995-ի ընթացքին, գոնէ մասամբ, վերջ տայ երկրին ուժանիւթի ճգնաժամին, եթէ նոյնիսկ մինչ այդ պատերազմին աւարտով բնականոնացումի այլ քայլեր առնուած ըլլան:

«Նպատակ»ը որ Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիային պաշտօնաթերթն է, Յունուարի թիւով կ՚անդրադառնայ աթոմակայանի հարցին, տալով թէքնիքական գիտութիւններու թեկնածու Հայկել Ղամբարեանի եւ Սերգէյ Սարգսեանի տեսակէտները:

Առաջինը նախ լայնօրէն կ՚արտայայտուի ուժանիւթի կարելի նկատուած կարգ մը աղբիւրներու մասին — ջրային աղբիւրներ, արեւ, հով, եւայլն — ըսելու համար թէ առաջինէն ինչ որ կարելի է արդէն ձեռք կը ձգուի գրեթէ, իսկ մնացեալներուն համար անհրաժեշտ են պայմաններ որոնք այդ գործօնները ձեռնտու չեն ըներ ներկայի Հայաստանին մէջ:

Ու որպէս ժողովուրդին կենսական պահանջք, ուժանիւթի հզօր աղբիւր կը նկատէ աթոմակայանը «որի անյապաղ վերագործարկումը ոչ միայն կը փրկի մեր ժողովրդին երրորդ դաժան ձմեռուայ նորանոր անլուր տառապանքներից, Սեւանը՝ չորանալուց, իսկ անտառներն ու այգիները՝ անխնայ ոչնչացումից, այլեւ ոտքի կը կանգնեցնի մեր աւերուող տնտեսութիւնը, շունչ կը հաղորդի մեր գործարաններին ու ձեռնարկութիւններին»:

Գիտական երկրորդ դէմքին՝ Ս. Սարգսեանի ըսածները կը շարունակեն ընդհանուր տեղեկատուութիւնը, կեդրոնանալով աթոմակայանին վրայ. ըսելէ ետք թէ «համաշխարհային փորձը ցոյց է տալիս որ անկախութեան կարեւոր երաշխիքն է հանդիսանում երկրի յուսալի ուժանիւթը» մէկ մէկ կը ներկայացնէ անոր բացումին դէմ բերուած պատճառաբանութիւնները եւ անոնց հերքումը: Այդ պատճառաբանութիւններուն գլխաւորը Չեռնոբիլի աղէտին նման փորձանքի մը վախն էր. ատիկա «անհեթեթութիւն» կ՚որակէ Ս. Սարգսեան, բացատրելով որ երկուքին հիւլէական ռէակտորները բոլորովին տարբեր կառոյց ունին եւ տարբեր սկզբունքով կը բանին:

Ուրիշ պատճառաբանութեան մը նիւթ հայթայթեց երկրաշարժը. այս մասին եւս վախերը անտեղի կը նկատէ Ս. Սարգսեան ու կ՚ըսէ թէ Հայոց պատմութեան արձանագրած հարիւրաւոր երկրաշարժներէն ոչ մէկը 9 բալէն աւելի ուժգին եղած է. իսկ աթոմակայանի շէնքը կառուցուած է «առանձայն բարձրորակութեամբ, պարտքի բարձր գիտակցմամբ, 9 բալեայ շարժակայուն շինարարութեան համար նախատեսուած չափանիշերի համապատասխան»:

Իսկ ինչ կը վերաբերի աթոմակայանին գտնուած վայրին որուն համար յաճախ ըսուեցաւ որ երկրագունտի կեղեւին կարեւոր մէկ ճեղքին վրայ է ու ցնցումներու ենթակայ, հետեւեալը կ՚ըսէ այս մասին գիտնականը. «աթոմակայանի գտնուած վայրը, ընտրուած է զարմանալիօրէն ճիշդ: Այս վայրում եւ շրջակայ տարածութիւններում ողջ պատմութեան ընթացքում չի արձանագրուել ոչ մի կործանարար կամ աւերիչ երկրաշարժ, չի մատնանշուած ոչ մի աւերածութեան դէպք եւ դա չի կարելի երջանիկ պատահականութիւն համարել, այլ մեր խորին համոզմամբ հանդիսանում է վայրի երկրաբանական նպաստաւոր պայմանների հետեւանք»:

Ս. Սարգսեան կու տայ մեր պատմութեան ամէնէն կործանարար երկրաշարժներուն թուականներն ու վայրերը, որպէս ըսածին ապացոյց. Վայոց ձոր՝ 735 եւ 906, Դվին՝ 893, Անի՝ 1046, 1132 եւ 1319, 1679-ին Գառնի, 1840-ին Արարատեան դաշտ, 1926-ին Լենինական եւ վերջապէս 1988-ին Սպիտակի երկրաշարժները:

Ասկէ ետք, կ՚եզրակացնէ թէ քանի որ աթոմակայանին չի սպառնար երկրաշարժին վախազդու հեռանկարը, քանի որ երկիրն ու ժողովուրդը ծանրագոյն պայմաններու մէջ կը գտնուին, անհրաժեշտ է կրճատել վերականգնումին համար նախատեսուած աշխատանքներուն եւ ծախքերուն ծաւալը որպէսզի վերաբացումը կատարուի կարելի եղածին չափ արագօրէն:

Շրջանի մը երբ հակառակ ծանրակշիռ տուեալներու, անտանելի պայմաններու, սա կամ նա բանին «հակա»յականները ջուրը ոչ միայն պատէն վեր կը հանեն, այլ՝ լեռնէն, սարէն ալ, տեղին է այսքան կարեւոր հարցի մը բանալ մամուլին սիւնակները. աթոմակայանին նման զուտ գիտական հարցի մը «Նպատակ»ի էջերուն մէջ տեղ տալ այս ձեւով, դրական երեւոյթ է ան կը ծառայէ լուրջ մտահոգութիւններ փարատելու եւ այնքան կենսական խնդրի մը մասին ճիշդ ուղղութեամբ տանելու հանրային կարծիքը:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՆԱԽԱԳԱՀ Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ԱՅՑԸ ԼՈՆՏՈՆ

ԽՄԲ. - Օրը օրին արձագանգեցինք նախագահ Լ. Տէր — Պետրոսեանի պաշտօնական այցելութեան Լոնտոն, ստորեւ այլ մանրամասնութիւններ. —

* *

Հայաստանի նախագահին պատմական այցը սկսաւ Փետրուար 8-ին Լոնտոնի միջազգային օդակայանը:

Արեւու ճառագայթներով լուսաշող կապոյտ երկինքէն Նախագահական օդանաւը էջք կատարեց ժամը 12-ին: Օդանաւը կը կրէր մեծատառ «Հայաստան» արձանագրութիւնը, ծայրամասին ու յետնամասին վրայ հայկական դրօշակը: Հիւրասրահի շէնքին տանիքին վրայ կը ծածանէին անգլիական եւ հայկական դրօշակները։ Կարմիր գորգին երկու կողմերը պատուոյ պահակ կեցած էր Թագուհիին կողմէ տրամադրուած ջոկատը, գեղեցիկ, բաց կապոյտ զգեստաւորումով: Կարմիր գորգին վրայ կը սպասէին Թագուհիին ներկայացուցիչը, Անգլիոյ հասարակապետութեան եւ արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչը եւ պաշտօնական այլ դէմքեր, որոնց կ՚ընկերանար Հայաստանի Լոնտոնի դեսպանը Արմէն Սարգսեան: Քիչ ետք օդանաւին դուռը բացուեցաւ ու նախ իջան թղթակիցներ, նկարիչներ, ապա դեսպանը եւ կրկին օդանաւ բարձրացան նախագահը օդանաւէն էջքի հրաւիրելու:

Այս այցելութեամբ որ կը փակէ Խրիմեան Հայրիկի պատմական այցէն ի վեր անցած երկար ժամանակամիջոցը, յուղիչ կամուրջ մը կը ստեղծէ Լեւոն Տէր — Պետրոսեան հիմը դնելով երկու Պետութիւններու գործնական յարաբերութեան:

Նախագահական շքախումբին մաս կը կազմէին Տիկին Լուսիա Տէր — Պետրոսեան, զաւակը Դաւիթ, Արտաքին նախարար Վ. Փափազեան, փոխ - վարչապետ Վ. Զիտէչեան, Պետական նախարար Ս. Թաշճեան, Ֆինանսներու նախարար Լեւոն Բարխուդարեան, նախագահական աշխատակազմի ղեկավար Շ. Գարամանուկեան, Հայաստանի Ուաշինկթընի դեսպան Ռ. Շուգարեան, ՄԱԿ-ի դեսպան Ա. Արզումանեան: Հայկական տարազով երկու աղջնակներ ծաղկեփունջ նուիրեցին հոն նախագահին եւ Տիկին Տէր — Պետրոսեանին:

Լեւոն Տէր — Պետրոսեան ողջունեց ու ծանօթացաւ Անգլիոյ ներկայացուցիչներուն, յետոյ մուտք գործեց հիւրասրահ ուր կը սպասէին Անգլիոյ հայ համայնքին ներկայացուցիչները, գլխաւորութեամբ՝ Առաջնորդ Եղիշէ Արք. Կիզիրեանի: Ներկայ էին Ս. Սարգիս Եկեղեցւոյ կողմէ Ծորճ Քիւրքճեան եւ Ստեփան Օհանէսով, եկեղեցւոյ խորհուրդին դիւանը, երեք կուսակցութիւններու, «Հայաստան» հիմնադրամին ու Հայ Տան ներկայացուցիչները։

Օդակայանէն պաշտօնական ինքնաշարժներով եւ ապահովութեան ուժերու ոստիկաններու առաջնորդութեամբ Հայաստանի Նախագահը առաջնորդուեցաւ Գարլթոն պանդոկը որուն դիմաց շուրջ հարիւր Հայեր եկած էին զինք ողջունելու. անոնց մէջ էին Կիրակնօրեայ դպրոցին աշակերտները եռագոյն դրօշներով ու Շաբաթօրեայ դպրոցէն աշակերտներ իրենց ձեռքը գունաւոր փուչիկներով որոնց վրայ արձանագրուած էր «Բարի գալուստ մեր Նախագահին»:

Ժամը 14.45-ին Անգլիոյ Արտաքին նախարարը Տակլըս Հըրտ պանդոկ ժամանեց ընկերակցութեամբ Սըր Պրայն Ֆոլի որ Մոսկուայի եւ Երեւանի դեսպանն է Անգլիոյ: Ա. Սարգսեան դիմաւորեց զինք եւ առաջնորդեց Լեւոն Տէր — Պետրոսեանի հիւրասենեակը ուր մնացին շուրջ կէս ժամ. կարծիքներու փոխանակումի ընթացքին շօշափուեցաւ նաեւ Լ. Ղարաբաղի կնճիռը:

Նոյն օրը ժամը 19-ին նախագահը այցելեց Հայաստանի դեսպանատունը ուր ընդունուեցաւ դեսպան Ա. Սարգսեանի եւ այլ հիւրերու կողմէ:

Երեկոյեան ժամը 20-ին Նախագահը իր շքախումբով ներկայ եղաւ ընթրիքի մը Արտաքին Նախարարութեան Լանքասթըր Հաուզի շքեղ սրահին մէջ: Զինք դիմաւորեց կառավարութեան յատուկ ներկայացուցիչը Գլիվ Լանտա, պաշտօնական այլ անձնաւորութիւններու հետ: Ընթրիքը անցաւ ուրախ մթնոլորտի մը մէջ:

Մ. ԶԱՓԱՐԵԱՆ

ԿԱՐԵԼԻ՞ Է ՎԵՐՋ ՏԱԼ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՍԽԱԼՆԵՐՈՒ

Ծննդաբերութենէն հինգ ամիս առաջ, ընթացիկ քննութիւն մը ցոյց կու տայ թէ յղի կինը վարակուած է սիտայէ. ատիկա կը յանգի վիժումի մը, որմէ ետք յայտնի կ՚ըլլայ թէ շփոթի մը հետեւանք եղած է ախտաճանաչումը եւ թէ երիտասարդուհին կատարեալ առողջութեան տէր է:

Վիրաբուժարանին առջեւ գործողութեան իրենց կարգին սպասող երկու պարոններէն մէկուն ամորձիքները կը հանուին, մինչդեռ ան ոտքի երակներու բորբոքումէ կը տառապէր:

Տիկին մը հասարակ գործողութեան մը ենթարկուելէ ետք անընդհատ կը գանգատի որովայնի ցաւերէ: Կը քննեն, կը շողանկարեն ու կ՚ըսեն թէ ուռ մը ունի որուն համար տարիներով հազարումէկ դարմանում կը կիրարկեն. վերջապէս անխուսափելի կը նկատուի երկրորդ գործողութիւն մը որով կը յայտնուի որ ուռ կարծուածը բամպակէ ծուէն մըն է, մոռցուած՝ առաջին վիրահատութեան ընթացքին:

Ուրիշ հիւանդ մը զոհ կ՚ըլլայ պիտակներու շփոթի մը, երբ իրեն կը տրուի սխալ արիւն։

Կարելի է երկարել շարքը. բժշկադատական տարեգրութիւնները լեցուն են նման պարագաներով: Ոչ ոք զերծ է օր մը բժշկական սխալի մը ծանր հետեւանքները կրելու վտանգէն:

Ֆրանսայի մէջ այս կարգի սխալներու տարեկան միջին թիւը կը կարծուի թէ 10 հազարի շուրջ է: Անոնց մեծ մասը բարեբախտաբար շատ լուրջ պարագաներ չեն ըլլար: Անոնցմէ միայն 2000-ը լուրջ գանգատի մը նիւթ կը հայթայթեն որոնց 750-ը դատական հետապնդումի տեղի կու տան։ Ի վերջոյ, 50-ի չափ բժիշկներ դատապարտուած են իրենց ասպարէզին մէջ թերացում ունենալու պատճառով: Մեկնելով 10 հազար սխալէն, շատ չնչին թիւ է յիսունը. բայց աւելի չնչին է բացուած հատուցումը. փաստաբան մը կ՚ըսէ թէ մահուան մը պարագային 50 հազար ֆրանք կը տրուի. սխալմամբ կտրուած թեւի մը համար 200 — 300 հազար ֆրանք:

Այլ տեսանկիւնէ մը 10 հազար սխալը ոչինչ թիւ մըն է, բաղդատած՝ 400 հազար միլիոն բժշկական միջամտութեան: Հարցին վտանգաւոր կողմը այն է որ սխալները կ՚աւելնան բժշկական արդիական միջոցներուն հետ. նիւթական սահմանափակ միջոցներ շատ մը բուժարաններու, հիւանդանոցներու առիթ չեն տար շատ սուղ սարքաւորումներ ունենալու որոնք անհրաժեշտ են հիւանդներու կեանքի ապահովութեան համար։ Ասոնցմէ զատ, կայ նաեւ օրէնքներու անբաւարարութեան հարցը. բան մը պատահելու պարագային, տուժող կողմը ինք, իր միջոցներով ու մեծ ծախքերու գնով պէտք է փաստէ թէ սխալի մը զոհն է:

Ասոր քով կան նաեւ տուժածներու իբրեւ թէ պաշտպան ընկերակցութիւններ որոնք հիմնուած են բոլորովին ուրիշ նպատակի ծառայելու համար: Անոնցմէ մէկը, օրինակ, որ ինքզինքը կը ներկայացնէր որպէս գեղեցկագիտական վիրաբուժութեան զոհերու իրաւունքներու պաշտպան միութիւն, յայտնի եղած է որ գրեթէ մասնաճիւղն է գեղեցկագիտական վիրաբուժութեան դարմանատան մը, անոր նպատակն էր գանգատի տէրերուն անմիջապէս դարման գտնել, անշուշտ կարեւոր գումարներու փոխարէն:

Պատահած սխալներու ու նման շահագործական ձեռնարկներու պարագային, ինչպէս լուատեղեակները կ՚ըսեն, փաստաբաններն ալ մեծ բան չեն կրնար ընել՝ անոնք հարցին մասնագէտ չըլլալով, յաճախ չեն գիտեր թէ ինչ հարցումներ պէտք է ուղղել. յետոյ պէտք չէ մոռնալ որ դատական բժիշկներն ալ նոյն ասպարէզին կը պատկանին ու դիւրաւ պիտի չամբաստանեն իրենց թերացած պաշտօնակիցները:

Բարեբախտաբար, օրէնքի մարզին մէջ, ի նպաստ տուժածներու նոր կարգադրութիւններ կ՚ըլլան: Իսկ փարիզեան բուժարան մը որոշած է այսուհետեւ վիրաբուժական բոլոր գործողութիւնները տեսագրել ու տեսերիզ մը պատրաստել: Շատեր կը հաւատան որ ատիկա պատճառ պիտի ըլլայ բժշկական թերացումները, սխալները նուազեցնելու:

ՔԱՂՀԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ — ՀԵՌԱՏԻՊ — ՓԱՐԻԶ

«ՆՈՅԵԱՆ ՏԱՊԱՆ»

(փետրուար 8 / 9)

ՆԱՒԹԸ ՍԿՍԱԾ Է ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՀԱՍՆԻԼ

Փետրուար 2-ին Երեւան հասած է նաւթատար կառախումբերէն առաջինը, որ կը փոխադրէր ճափոնական կառավարութեան կողմէ գնուած նաւթը. որուն փոխադրութիւնը կը հոգար ամերիկեան կառավարութիւնը: Փետրուար 3-ին եւ 7-ին հասած են նաեւ երկու յաջորդները. Հայաստան բերելով ընդամէնը 4800 թոն նաւթ: Ամերիկեան կառավարութեան գնած 16.000 թոն նաւթն ալ սկսած է լեցուիլ նաւթատար կառախումբերու մէջ: Բաթումի նաւահանգիստը: Նոյն ծրագրի շրջագծին մէջ Հայֆա գտնուող նաւթն ալ կը փոխադրուի Բաթում:

Վերջին ամսաներով Երեւան եւ Գիւմրի բաշխուած են աւելի քան 66 հազար վառարան եւ Երեւանի 202 միջնակարգ դպրոցները ապահովուած են ջեռուցումով:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Շուշտացի դիւանագէտ Եան Էլիասոնի Մինսկի խումբի նախագահ կոչուելուն առթիւ, Գերմանիոյ դեսպան Գլաուս Կինքէլ մամուլի համար կատարուած յայտարարութեան մէջ շեշտած է արցախեան հարցը խաղաղարար միջոցներով լուծելու անհրաժեշտութիւնը այդ գծով՝ հրադադարի մը հաստատումը եւ գրաւեալ հողերը վերադարձնելու, ամէն տեսակի շրջափակում վերցնելու պայմանները:

«ԱՐՄՈՅԼ»Ի ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Այս օրերուն Հայաստան ժամանած են ամերիկեան «Արմոյլ» հիմնարկի նախագահ Հրայր Յովնանեան, գործադիր տնօրէն Մելքոն Մելքոնեան եւ այլ ներկայացուցիչներ: Անոնք տեսակցութիւններ կ'ունենան ընթերքի պետական վարչութեան հետ, նաեւ ուսումնասիրութիւններ կը կատարեն նաւթի եւ կազի հետախուզութեան աշխատանքներու ծրագրին շուրջ, ինչպէս նաեւ այդ ծրագրին երկբաշարժային հարցերուն կապակցութեամբ:

ՀՅԴ-Ի ՔՆՆԱԴԱՏԱԿԱՆԸ

ՀՅԴ-ի Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչ Ռուբէն Յակոբեան Փետրուար 9-ի մամուլի ասուլիսին քննադատած է ՀՀՇ-ի ծաւալած այն համոզումը, թէ ընդդիմութեան կողմէ իշխանութեան գլուխ գալու համար տարուած պայքարը քաղաքացիական պատերազմի մը կրնայ առաջնորդել: Ըստ իրեն, իշխանութեան ներքին վէճերն են որոնք այդ ուղղութեամբ սպառնալիք կը հանդիսանան, ինչպէս պատահեցաւ Վրաստան եւ Ատրբեջան: Ռ. Յակոբեան որպէս այս տեսակի վէճ բնութագրած է Վ. Սիրադեղեան – Ա. Մանուչարեան ճակատումը, որ կրնայ ծանր հետեւանքներու յանգիլ:

ՀԱՄԱԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Փետրուար 9-ին, Հայաստանի Հանրապետական եւ Դեմոկրատական կուսակցութիւնները մէկական յայտարարութեամբ հրապարակած են իրենց համակամութիւնը ՀՅԴ-ի Փետրուար 4-ի այն կոչին, ուր կը շեշտուէր ազգային համաձայնութեան առժամեայ կառավարութեան մը իշխանութեան գլուխ բերելու անհրաժեշտութիւնը:

ԻՐԱՆԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐԸ

Իրանի իսլամական Հանրապետութեան 15-ամեակին առթիւ կազմակերպուած մարզական խաղերուն հայ մարզիկները յատկապէս յաջողութիւն ձեռք ձգած են սեղանի թէնիսի մէջ: Հայաստանի հաւաքականը 3-րդ դասուած է պարտուելով Իրանէն եւ Չինաստանէն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ՝ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔԵՐՈՒՆ

Հայաստանի ճատրակի վարպետները կը մասնակցին համաշխարհային հերթական ոլիմպիականին, որ տեղի կ'ունենայ Սելանիկ: Անոնք կը ներկայանան որպէս նախորդ մրցանակակիրները: Յոյսեր դրուած են նաեւ ազատ ոճի ըմբշամարտիկներուն վրայ որոնք պիտի մասնակցին Եւրոպայի եւ ապա համաշխարհային ախոյեանութիւններուն՝ Իտալիա եւ Թուրքիա: Կռփամարտիկները Եգիպտոսի մէջ պիտի պայքարին համաշխարհային բաժակին ի հաշիւ, մինչ նշանառութեան եւ ծանրաբարձութեան հայ մարզիկները հանդէս պիտի գան Ֆրանսայի եւ Յունաստանի մէջ: Իսկ Հայաստանի ֆութպոլի հաւաքականը Եւրոպայի բաժակի գաման մրցումները կը սկսի աշնան:

ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԳԻՏԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐՈՒ

1955-ին Փէքին գումարուելիք կիներու համաշխարհային համագումարին (ՄԱԿ) իբր նախապատրաստութիւն Նոյեմբերին Մոսկուա տեղի ունեցած «Կիները յանուն շրջակայ միջավայրի պաշտպանութեան» ժողովին իր մասնակցութիւնը բերած էր նաեւ հայկական պատուիրակութիւնը «կնոջ դերը ընկերա – բնապահական արտակարգ իրավիճակներու մէջ» նիւթով: Հայերու կողմէ ներկայացուած այս նիւթը ընդունելութեան արժանացած է եւ ռուսական կողմը առաջարկած է զայն միասնաբար մշակելու ծրագիր: Այս բոլորը հայ գիտնականներուն հեռանկարներ կը ստեղծեն Եւրոպայի Խորհուրդի գիտաժողովներուն մասնակցելու:

ԹԱՆԿԱՐԺԷՔ ԻՐԵՐՈՒ ԳՆՄԱՆ ԿԵԴՐՈՆ

Երեւանի, Գիւմրիի եւ Վանաձորի մէջ մօտ օրէն կը բացուին թանկարժէք իրերու գնման կէտեր, որոնք բնակչութենէն կը գնեն թանկարժէք քարեր, մետաղներ եւ անոնցմէ պատրաստուած զանազան իրեր: Այս նախաձեռնութեան նպատակն է ամբողջացնել պետական ֆոնտը: Գնման արժեչափերը կը հաստատուին Ելմտական նախարարութեան կողմէ:

ԵՐԵՒԱՆԻ ԶՈՒԳՈՐԴ ՔԱՂԱՔՆԵՐԸ

Քէմպրիճ (Միացեալ – Նահանգներ), Վիզպատէն (Գերմանիա), Քառառա (Իտալիա) եւ Մարսէյլ քաղաքները զուգորդուած են Երեւանի հետ: Միայն Քառառայի հետ կապերը սառեցուած են: Այս շրջագիծին մէջ 1997-ին Միացեալ – Նահանգներու մէջ կը կազմակերպուի հայկական արուեստին նուիրուած ցուցահանդէս մը: Իսկ Մարսէյլի քաղաքապետարանը Երեւանի հետ կապերու համակարգման կեդրոն մը ստեղծած է: Հայաստանի Ելմտական նախարարութիւնն ալ կը ծրագրէ արժեթուղթեր տպել տալ Մարսէյլ: Պուշ – տիւ – Ռոնի հայ համայնքը նախատեսած է Մարտ – Ապրիլին հանգանակութիւն կազմակերպել Երեւանի ծերանոցներուն համար:

Նամակ Խմբագրութեան

ԽՄԲ. – Շնորհիւ, բացառաբար, «Յառաջ»ի խմբագրութեան սկզբունքներէն, կը հրատարակենք այս նամակը. –

Սիրելի «Յառաջ»

«Յառաջ»ի հետ ծանօթութիւնս սկսաւ Մոնրէալի Համազգայինի գրադարանէն: Լոս – Անճըլըսի մեծ մասամբ կրկնողական եւ անբովանդակ մամուլէն ձանձրացած, «Յառաջ»ը նոր հորիզոն մը բացաւ առջեւս, իր կենսունակութեամբ, այժմէականութեամբ եւ բովանդակութեան այլազանութեամբ ու որակով: Մանաւանդ Մ. Նշանեանի, Վ. Մատթէոսեանի, Գ. Պըլտեանի, Ա. Թոթոյեանի եւ պարբերաբար Մեղուի ու Պօղի գրութիւնները սկսայ յափշտակել: Պէտք է խոստովանիմ, որ դասընթացքի հետեւելու համազօր փորձառութիւն մը ապրեցայ անցնող մէկ ու կէս տարուան ընթացքին, ծանօթութեանս սկիզբէն: Սփիւռքը բացուեցաւ առջեւս: Ինչ որ քսան տարի Պէյրութը եւ երկու տարի իբր Պոլիտեխնիկի ուսանող Երեւանը չէր կրցած ընել, «Յառաջ»ը ըրաւ ինծի համար: Մ. Նշանեանէն առնելով բառերս, ցրուածութեան եւ խօսքի ստանձնումի հնարաւորութիւնը երեւցաւ երբ անդրադարձայ որ «Յառաջ»ը արդէն այդ կ'իրագործէ ամէն օր:

Կը խնդրեմ որ այսօրուընէ սկսեալ իմ անունս ալ աւելցնէք «Յառաջ»ի բաժանորդներու ցանկին, չարաթական առաքման գրութեամբ ուղարկելով զայն:

ՐԱՖՖԻ ԱՃԸՄԵԱՆ

Մոնրէալ, Փետրուար 5

ՍՓԻՒՌՔ-ՔԸՆՀԱՅՈՒ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ -26-

ՍՐՏԻ ՃՄԼՈՒՄՈՎ...

Սրտի ճմլումով անհուն, անսահման՝
կը տեղեկացնեմ, որ Մեծ Ռահվիրան
յետ չարչարալի արդելափակման՝
տագնապի մէջ է լուրջ հիւանդութեան:

Շատ սովորական անհանգստութեան
ախտանշանին իր սկզբնական՝
անշուշտ որ կային դեղեր ու դարման:
Բայց այն խումբը որ իբր պահապան
պէտք էր խնամէր որ դարմանէր զայն,
ուշադիր չեղաւ ո՛չ առողջական
ո՛չ բարոյական բարելաւութեան:
Ընդհակառակն՝ շատ մը թէական
փորձեր ալ ըրաւ հիւանդին վրան,
որոնց արդիւնքը եղաւ ժխտական:

Որպէսզի պարտկէ անկարողութեան
փաստերը յստակ զորս ի յայտ բերաւ,
խումբը ձեռնարկեց վիրահատական
անտեղի, անլուրջ գործունէութեան:
Նշդրակը առած՝ նոր վէրքեր բացաւ:
Անդամահատեց: Արիւնահոսման
առաջքը չառաւ:
Ներկայ կացութեան:
պատճառը ինքնին չեղաւ բնական:

Պատասխանատու յանցաւորներ կան,
զորս պէտք է դատել յաշս Պատմութեան,
քանզի Ռահվիրան գաղափարական
մեծղի կուսանն է համայն հայութեան:

ՇՐՋՈՒՆ ՄԱՆՐԱԴԷՏ

ԱՆԱՅԻՍ
ԵՒՓԻՄԷ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ
(1872 – 1950)

ՅՈՒՇԵՐՍ

Յետոյ, Աղեքսանդր Փանոսեան հայ օրիորդի մը հետ վէճի բռնուած, անոր շատ ծանր հայհոյանք մը հրամցուցեր էր եւ օրիորդը, որ պիտի երգէր, լալագին մեկնեցաւ հանդէսէն, հակառակ համոզելու մեր ջանքերուն:

Միւս կողմէ, թատրոնին ներսի դրան առջեւ ծաղիկ ծախողներուն ափսէներուն մէջի դրամներուն կէսէն աւելին անհետացած էին եւ Տիկին Ռիֆաթ սաստիկ սրտնեղած եկաւ վրանիս: Վերջին պահուն, երկու թուրք օրիորդի յանձնած էր հսկողութիւնը, եւ ո՛վ գիտէ ինչ էր պատահած: Սիպիլ եւ ես խնդրեցինք տիկինէն որ այդ պահուն խնդիր չհանէ, քանի որ եղածը եղած է, եւ դայթակղութիւն մը ամբողջ հանդէսին լաւ տպաւորութիւնը կրնար չէզոքացնել:

Այդ Կիրակի օրը, ինծի, սովորական ժամանակի ամսուան մը չափ լեցուն եղաւ, ամէն կերպով:

Հասոյթը գոհացուցիչ էր:

Քանի մը օր յետոյ, նիստ գումարեցինք կրկին Ղալաթիոյ Մատենադարանը, թուրք տիկիններէն միայն Տիկին Ռիֆաթ փաշա եւ օրիորդ մը եկած էին: Հոն էին հաշուակալը, հայ տիկին մը, գանձապահը՝ օրիորդ Արապեան:

Գոյացած դրամն էր հինգ հարիւր թըրքական ոսկի, ապաւիկներէն զատ:

Տիկին Ռիֆաթ խօսք առնելով յայտնեց թէ թուրք տիկիններուն ինչպէս նաեւ Նայիմէ իշխանուհիին փափաքը այն է որ դրամին մէկ քառորդը տրուի Հայերուն եւ երեք քառորդը մնայ Թուրքերուն: Ներկայ հայ տիկինները զարմանալի գտան այդ առաջարկը. քանի որ կանխաւ կէս առ կէս բաժնել որոշուած էր:

Երկրորդ ժողով մը գումարել փափաքեցանք, խնդրելով Տիկին Ռիֆաթէն որ մեր որոշումը յիշեցնէ ընկերուհիներուն: Այդ երկրորդ ժողովին եւս նոյն փափաքը յայտնուեցաւ քիչ մը նուազ քաղաքավարութեամբ եւ մենք պարտաւորուեցանք ընդունիլ:

Այդ մասին խորհուրդ հարցուցած էինք Դուրեան Պատրիարքին եւ ինքը առարկած էր թէ պայմանը ընդունելէ ուրիշ ճար չկար, որովհետեւ կանխաւ գրաւոր պայմանագրութիւն չունէինք. իրաւացի էր դիտողութիւնը:

Ու փաղաքրաւ մարեցաւ կանթեղը Թուրք եւ Հայ տիկիններու միութեան:

Մեր սփոփանքը այն եղաւ որ այդ Կիրակիին յիշատակը շատ քաղցր մնաց երկար ատեն հայ ժողովուրդին սրտին մէջ:

Ժողովուրդին մէջ Ազատութեան, Սահմանադրութեան ձեռք բերած խայտանքին խոլ թռիչքը կանգ չէր առներ:

Ամէն տեղ բանախօսութիւն, թատերական հանդէս, նոր գրուած թատերախաղեր, ինչպէս Ազատութեան այգը, ուր բեմին վրայ կը տեսնուէին բոլոր պալատական ժուռնալիները, մեծ լրտեսները, եւայլն, իրենց ստորին մեքենայութիւններով. նոյնիսկ մեր Օրմանեան Սրբազանը՝ իր վեղարով: Ամբոխը կը պաշտէր այդ ներկայացումները, եւ հեղինակները խանդավառ ցոյցերու կ'արժանանային:

Սուլթանը ճաշեր կուտար՝ բոլորովին եւրոպականացած՝ դեսպաններուն, նախարարներուն: Կը պատմէին թէ ան շատ լաւ գիտէր դեսպանուհիներուն կնամեծարութիւններ ընել:

Նոյնիսկ, անգամ մը, պատահած էր որ անգլիական դեսպանուհիին թանկարժէք հովահարը, ճաշի մը միջոցին, արքային պատճառով՝ կոտրի: Անմիջապէս կենցաղագէտ ինքնակալը առած էր տիկնոջ ձեռքէն մնացուած հովահարը եւ ժպտելով գրպանը դրած: Մէկ քանի օր յետոյ, դեսպանուհին ընդունած էր իր հովահարը՝ կոտրած տեղը ադամանդներով Սուլթանին անունին սկզբնատառերը դրուած, շատ նրբօրէն: Բնական է անգլիացի ազնուական տիկինը զմայլած էր Թուրք վեհապետին ճաշակին վրայ:

Օրերը կը սահէին, կ'անցնէին, ինչպէս վճիտ առուակի մը ջուրը ծաղկազեղ հովիտի մը մարգերուն մէջէն:

Պոլսէն հեռացուած աքսորուած հայ մտաւորականներ, հայ յեղափոխականներ հետզհետէ կը վերադառնային:

Անոնք հայ ժողովուրդին մասնաւոր զուրգուրանքին առարկայ կ'ըլլային: Ամէնուն անունին կարծես կցուած էր փառապսակ մը, որ կը յաջորդէր փուշէ պսակի մը: Հայերէն բանախօսութիւններ կ'ընէին, եւ ամբոխը արբշիռ՝ կ'ըմբոշխնէր անոնց ամէն մէկ բառը:

(Շար. 46)

Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Պետրոսեան եւ զաւակները
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ -- մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Գնեագեան)

մահը որ պատահեցաւ Յունուար 30--ին, 87 տարեկանին :

Թաղումը կատարուեցաւ Փետրուար 4--ին, ընտանեկան մտերիմ շրջանակի մէջ :

Փոխան ծաղիկի նուէրներ՝ հայկական հաստատութեանց :

«ՅԱՌԱՋ» . -- Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Պետրոսեանի :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Տարեց կնոջ մը ընկերութիւն ընելու համար, գլխաւորաբար իրիկունը եւ գիշերը (ենթական կրնայ ազատ ըլլալ օրուան մէջ ժամը 8-էն 17) կ'ուզուի միջին տարիքի հայ կին մը :

Հեռաձայնել . --

42 36 94 91

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները . --

Տէր եւ Տիկին Սայեկէ 300, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեանէ 200, Տէր եւ Տիկին Շահմիրեանէ 100, Կարպիս Փապուճեանէ 100, Ալֆորվիլի Հայ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութենէն 200 Ֆր . :

Նաեւ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի Էլէն Բիւզանդ մասնաճիւղը 2000 Ֆր . ի նպաստ դաստիարակչական գործունէութիւններուն :

L'ASSOCIATION ARMÉNIENNE D'AIDE SOCIALE

77, rue Lafayette
75009 Paris
Tel. : 48. 78. 02. 99

RECHERCHE
GOUVERNANTE
POUR MAISON DE RETRAITE
Région Parisienne
Langues parlées FRANÇAIS/ARMENIEN
POSTE A RESPONSABILITE.
Pour toute information :
S'adresser au Siège tous les jours de 14h à 18h30.

(Շար . Ա . էջէն)

խաղ մըն է եւ թէ համագումարին նպատակն է Վատիկանի ձեւով Բիւզանդական Պետութիւն մը հիմնել : Համագումարին կազմակերպիչներն ու մասնակցողները վրդոված են նման յայտարարութենէ մը :

Այս լուրերը քաղեցինք Պոլսոյ մեր պաշտօնակից Մարմարա-ի Փետրուար 7, 8 եւ 9-ի՝ թիւերէն : Թերթը արձագանգ կը հանդիսանայ նաեւ Յունաստանի բացասական հակազդեցութեան այս համագումարին առթիւ : Ըստ Աթէնքի, Պոլսոյ Յունաց Պատրիարքարանը Պոլսոյ մէջ այսպիսի համագումար մը կազմակերպելով ի նպաստ Թուրքիոյ քարոզչութիւն կ'ընէ :

Աւելցնենք թէ այլ միջադէպ մըն ալ պատահած է յետադային եւ Թուրքիոյ կրօնից տեսուչը՝ Մեհմէտ - Նուրի Եըլմազ ժողովը ձգած գացած է բողոքելու համար հայանպաստ բանաձեւի մը ներկայացման դէմ : Բիչ ետք, ժողովականները գացած «սիրտը առած էն» ու տեսուչը վերադարձած է, բանաձեւն ալ փարեփոխուած : Նախապէս բուռած քրիստոնեայ Հայերու ջարդը մահմետական Ազերիներու կողմէ, վերածուած է անախորժ դէպքերու Ղարաբաղի մէջ :

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ
ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ
ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ տեւողութեան, փարիզեան շրջանի մեր Եկեղեցիներուն մէջ, յաջորդաբար Ուրբաթ երեկոներ, ժամը 7--ին, Հսկումի՝ խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի :

. Հսկում կը կատարուի յաջորդաբար . --

ՈՒՐԲԱԹ, փետրուար 18
Ե . օր Մեծի Պահոց
Ալֆորվիլի
Ս . Պօղոս -- Պետրոս Եկեղեցւոյ մէջ
Քարոզիչ՝
ՆԱՐԵԿ ԵՊԻՍԿ . ՇԱՔԱՐԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, փետրուար 25
ԺԲ . օր Մեծի Պահոց
Առնուվիլի
Վարագայ Ս . Խաչ Եկեղեցւոյ մէջ
Քարոզիչ՝
ՆԵՐՍԷՍ Ծ . ՎՐԴ . ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 4
ԺԹ . օր Մեծի Պահոց
Իսի լէ Մուլինոյի
Ս . Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ
Քարոզիչ՝
ՆԱՐԵԿ ԵՊԻՍԿ . ՇԱՔԱՐԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 11,
ԻԶ . օր Մեծի Պահոց
Շավիլի
Ս . Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ
Քարոզիչ՝
ՆԵՐՍԷՍ Ծ . ՎՐԴ . ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

INSTITUT NATIONAL
DES LANGUES ORIENTALES

K. BELEDIAN

reprend ses cours de littérature de la Diaspora arménienne (UA 152)

le 22 Février.

Ces cours hébdomadaires ont lieu tous les mardis.

Horaire : 18h — 20h.
Lieu : Maison des Etudiants Arméniens,
57, Bd. Jourdan, Paris 14e

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վահրամ Գըրմզեանի մահուան առթիւ, Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ստացաւ, փոխան ծաղկեպսակի, ի նպաստ իր միօրեայ դպրոցին, հետեւեալ նուիրատուութիւնները՝ Տէր եւ Տիկին Մելտոնեան 500 Ֆր ., Տէր եւ Տիկին Սերոբ Սերոբեան 300 Ֆր ., Տիկին Մառլէն Վարդանեան 300 Ֆր . :

Ս . ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի հետեւեալ Կիրակի օրերուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ ժամը 10--ին Փարիզի Ս . Յովհաննէս -- Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի՝

ԿԻՐԱԿԻ, փետրուար 20
Արտաքսման Կիրակին
ԿԻՐԱԿԻ, փետրուար 27
Անառակի Կիրակին
ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 6
Տնտեսի Կիրակին
ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 13
Դատաւորի Կիրակին
ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20
Գալստեան Կիրակին :

Ս . ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ
ԵՒ
ՀՍԿՈՒՄԻ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20, Կիրակի Արտաքսման
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27, Կիրակի Անառակի
ՄԱՐՏ 6, Կիրակի Տնտեսի
ՄԱՐՏ 13, Կիրակի Դատաւորին
ՄԱՐՏ 20, Կիրակի Գալստեան
ՄԱՐՏ 27, Կիրակի, Ծաղկազարդ

Ի գիտութիւն հայ հաւատացեալներուն կը հաղորդենք թէ Փետրուար 20, արտաքսման Կիրակիէն, պատարագէն առաջ ժամը 9·45--ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի մինչեւ Գալստեան Կիրակին ներառեալ :

Իսկ Մեծ Պահքի շրջանին Փետրուար 16, -- Չորեքշաբթի, Փետրուար 23 -- Չորեքշաբթի, Մարտ 2 -- Մարտ 9, -- Մարտ 16 եւ Մարտ 23--ին ժամը 17--ին, Հսկումի եւ խաղաղական ժամերգութիւններ տեղի կ'ունենան :

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son centre de vacances de Bellefontaine pour les séjours des mois de juillet et août :

Directeurs	Economes
Assistants sanitaires	Cuisiniers

Moniteurs (avec B.A.F.A. de préférence).

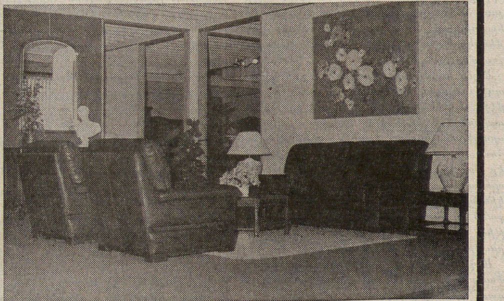
Ecrire à :
C.B.A.F. — 17, rue Bleue, 75009 Paris

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Գարուն մանկա - պատանեկան երգչախումբի եւ Արադած - Սասուն պարախումբի երգի - պարի հանդէսը :

Կիրակի, Ապրիլ 10, ժամը 15-ին
Թէաթրը Մուլէն (Մարսէյլ)

Meubles Ghazarian
4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance
Z. I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

" Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն "

LE FONDS ARMENIEN DE FRANCE
HIMNATRAM

REUNION PUBLIQUE à Marseille

Vendredi 18 Février à 20h30
à la Maison de la Culture Arménienne
12-14, rue Saint-Bazile— Marseille 1er

REALISATION DU GAZODUC IRAN — ARMENIE

présentée par :
Bédros TERZIAN
Président du Fonds Arménien de France
Directeur de Pétrostratégies

- Projection de diapositives et de films
- Compte-rendu de la Campagne «Urgence Hiver 93/94»
- Lancement du Fonds Arménien de France.

LE FONDS ARMENIEN DE FRANCE
invite

la communauté arménienne de Bagneux - Cachan et de ses environs

pour une

REUNION D'INFORMATION

Présentation et diaporama
du
PROJET DU GAZODUC IRAN — ARMENIE

par M. HAROUTIUN KEVORKIAN
Secrétaire Général du Fonds Arménien de France

Vendredi 18 Février à 21 heures
dans l'ancienne Mairie de Bagneux
(*Salle Caillat*)
1, rue de la Mairie

COMMUNIQUÉ

Association Armenienne d'Aide Sociale
77, rue La Fayette — 75009 Paris
Tél: 48 78 02 99 / Fax: 42 80 61 45

Les trois maisons du troisième âge entièrement rénovées, restructurées et ayant l'agrément de la cure médicale peuvent accueillir des pensionnaires soit en hote payant, soit pris en charge par l'Aide Sociale.

Pour tous renseignements, prière de contacter les directions des établissements.

MONTMORENCY : Melle YAVER
44-50, Ave. Charles de Gaulle
Tél: 39 83 20 67
Fax: 34 28 37 17

GONESSE : M. FESDJIAN
7, rue de l'Eglantier
Tél: 39 85 24 24
Fax: 34 53 95 23

ST-RAPHAEL : Mme GARABEDIAN
107, Ave. du Marechal Lyautey
Tél: 94 95 00 30
Fax: 94 95 71 43

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ . -- Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի 79--րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը՝ Մարտ 20-ին Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ, Կիրակի, ժամը 13-ին ճաշով :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 17
JEUDI
17 FEVRIER
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. – Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ . ԹԻՒ 18.264 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 69e ANNEE — N° 18.264

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԿԱԶԱՄՈՒՂԸ ԿՐՆԱՅ ԱՐԱԳՕՐԷՆ ՇԻՆՈՒԻԼ

Փետրուար 15-ին, Հայաստանի եւ Արցախի Արտաքին Նախարարութիւնները առանձին յայտարարութիւններով հանդէս եկած են :

Հայաստանի Արտաքին Նախարարութիւնը իր խոր մտահոգութիւնը կը յայտնէ տարածաշրջանի կացութեան նոր եւ վտանգաւոր լարուածութեան պատճառաւ, զայն հետեւանք կը նկատէ Ազրպէյճանի իշխանութիւններու կողմէ Լ. Ղարաբաղի հակամարտութիւնը զէնքի ուժով լուծելու ռազմական ծրագրին : Ազրպէյճանցիք ոմբակոծութիւններու ենթարկած են ինչպէս Լ. Ղարաբաղի բնակավայրերը, այնպէս ալ Հայաստանի սահմանամերձ շրջանները : Բացի այդ, հակամարտութիւնը ռազմական միջոցներով լուծելու իր քաղաքականութեան որպէս մէկ մաս, Ազրպէյճան ձգձգելու եւ խուսափելու ռազմավարութիւն կը կիրարկէ եւ երկու շաբթուան ընթացքին, երկրորդ անգամ ըլլալով պատճառ կը դառնայ Սէ-Էս-Սէ-Ըի Մինսկի խումբի նոր նախագահի շրջանը այցելելու ծրագրի յետաձգման :

Յայտարարութեան մէջ, կ'ըսուի նաեւ թէ Նախարարութիւնը մտահոգ է հակամարտութեան բորբոքումին ձգտող ազրպէյճանական ջանքերէն : Վերջին ամիսներու ընթացքին, Ազրպէյճան յաջողած է միջազգայնացնել ճակատումը օտար վարձկաններ եւ խորհրդատուներ առնելով բանակին մէջ : Փետրուար 11-ին, Հայաստանի Հանրապետութեան դէմ ծաւալած գործողութիւններու առեն օգտագործուած է մինչեւ իսկ Իրանի օդային սահմանը : Արտաքին Նախարարութիւնը կը դատապարտէ Ազրպէյճանի կողմէ Ապահովութեան Խորհուրդի բանաձեւերու եւ միջազգային կանոններու խախտումը եւ ցաւ կը յայտնէ որ ՄԱԿ-ի, Սէ-Էս-Սէ-Ըի եւ միջազգային հասարակութեան կողմէ նման վարուելակերպ չի դատապարտուիր :

Միւս կողմէ, Արցախի Արտաքին Նախարարութիւնն ալ, նոյն թուականով (Փետրուար 15) հետեւեալ յայտարարութիւնը հրապարակած է . -

Ազրպէյճանական Հանրապետութեան իշխանութիւններն արդէն եւ անդրդուելի դիրք են գրաւել ղարաբաղեան հակամարտութեան մէջ՝ վերջնականապէս ապաւինելով Լեռնային Ղարաբաղի հիմնախնդրի ուժային մեթոդներով լուծմանը : Իրենց նպատակների իրագործման համար ազրպէյճանական կառավարութիւնը խարականութիւն չի դնում յաջողութեան հասնելու եւ նոյնիսկ միջազգային իրաւունքին հակառող միջոցի մէջ :

Տարածաշրջանում առկայ հակամարտութեան սկիզբից ի վեր Բաքուի իշխանութիւնները զանազան պատրուակներով արդէլք են հանդիսացել ազրպէյճանական բանտերում ու ճամբարներում անմարդկային պայմաններում պահուող հայազգի ռազմագերիներին այցելելու Միջազգային Կարմիր Խաչի Կոմիտէի փորձերին : Այնինչ նման թոյլտուութիւն տալը ռազմագերի պահող իւրաքանչիւր Պետութեան պարտքն է եւ դրա ցինիկ արհամարհանքը միջազգային իրաւունքի քաղաքակիրթ աշխարհում ընդունուած նորմերի նկատմամբ ազրպէյճանական պաշտօնական շրջանների ունեցած վերաբերմունքի եւս մէկ վկայութիւնն է :

Վերջին շրջանում այս ամէնին աւելացել են Ժընեւի կոնվենցիաների նորմերի բացայայտ ոտնահարումներ : Մասնաւորապէս, Բաքուի հեռուստատեսութեամբ եւ Ազրպէյճանում հաւատարմագրուած օտարերկրեայ դիւանագիտական ներկայացուցչութիւնների աշխատակիցներին ցուցադրուել են հակամարտութեան գօտուց բերուած հայազգի ռազմագերիները : Կասկածից վեր է, որ նրանցից կորզուած ցուցմունքները ձեռք են բերուել ստորացուցիչ տանջանքների եւ բռնի պարտադրանքի միջոցով :

Դատապարտելով մարդու իրաւունքները ոտնահարող Ազրպէյճանի իշխանութիւնների որդեգրած նման անբարոյական գործելակերպը, Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան Արտաքին Գործերի Նախարարութիւնը միաժամանակ իր զարմանքն է արտայայտում ռազմագերիների ցուցադրութեանը արտասահմանեան դիւանագէտների մասնակցութեան փաստի կապակցութեամբ :

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան Արտաքին Գործերի Նախարարութիւնը միջազգային հանրութեան ուշադրութիւնն է հրաւիրում վերոյիշեալ փաստերի վրայ եւ կոչ է անում ջանքեր չխնայել ռազմագերիների նկատմամբ Բաքուի իշխանութիւնների կողմից իրագործուող հալածանքները կանխելու եւ դրանք նախաձեռնողներին սաստելու ուղղութեամբ :

-- Հայաստանի Արտաքին նախարարութեան մամուլի եւ հանրութեան հետ կապի սպասարկութիւնը հաղորդագրութիւն մը հրապարակած է ուր կ'ըսէ . - «Հայաստանի Պաշտպանութեան նախարարութեան հոկողութեան ներքեւ գտնուող ազրպէյճանցի ազգութեան կալանաւորներու վերջերս կատարած փախուստի փորձը սկսած է հսկող պահակախումբի անդամներէն մէկուն սպանութեամբ : Փախուստի փորձին եւ սպանութեան յաջորդած իրարանցումին մէջ, սպաննուած են ութ ազրպէյճանցի կալանաւորներ : Ժընեւի պայմանագրութեան համաձայն, զինուորական ոստիկանութեան կողմէ հետաքննութիւն կը կատարուի եւ Կարմիր Խաչի միջազգային Կոմիտէի Երեւանի ներկայացուցիչը տեղեկացուցած է պատահարի մասին» :

Փետրուար 15-ին է միայն որ կարելի եղած էր մօտենալ կազմուղի վնասուած հատուածին Մարնէուլիի շրջանը եւ պարզուած է որ պայթումին հետեւանքները այնքան ծանրակշիռ չեն եւ նորոգութիւնը աւելի արագօրէն կը կատարուի : Դեռ, քանի մը օր հարկ է սպասել, սակայն, մինչեւ որ կազ հասնի Հայաստան :

Փետրուար 16-ին, վարչապետ՝ Հրանտ Բագրատեան Մոսկուա մեկնած է ուր հանդիպում կ'ունենար իր պաշտօնակիցին՝ Չեռնոմիրդինի հետ, առաւելաբար տնտեսական հարցերու մասին :

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՐԱՅԵՒՈՅԻ մէջ, հրադադարը չէր խախտած Փետրուար 16-ին եւ բնակիչները սկսած էին շունչ առնել եւ յուսալ... : Սերպերը, բայց նաեւ Պոսնիացիները հատուկենտ կը յանձնեն զէնքերը, մինչ Ատլանտեան Ուխտի պայմանաժամը Կիրակի օր վերջ կը գտնէ : Ցարդ, հազիւ 30 թնդանօթ յանձնած են Սերպերը ՄԱԿ-ի ուժերուն, Պոսնիացիներն ալ տասը մոռթիէ : ՄԱԿ-էն ներս, Ռուսաստան համակերպած կը թուի ՕԹԱՆ-ի վերջնագիրին, բայց, Մոսկուայի մէջ, Ելցին բաւական խիստ ոճով արտայայտուած է, շեշտելով՝ «Եթէ ոմանք կը ջանան Պոսնիոյ հարցը լուծել առանց Ռուսաստանի մասնակցութեան, Մոսկուա թոյլ պիտի չտայ» : Մընաց որ, Պոսնիոյ սերպ ուժերու զինուորական պետը՝ զօրավար Մլատիչ կը ըսպառնայ պահել ծանր հրետանին, յայտարարելով թէ ցորչափ ամբողջական խաղաղութեան համաձայնութիւն չգոյանայ, ծանր հրետանին չի քաշեր :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՁԿՆՈՐՍՆԵՐԸ վերսկսան իրենց աշխատանքը, համակերպած եւ այն համոզումով որ աւելի բան մը ձեռք պիտի չձգեն շարունակելով շարժումը : Միայն Մարսէյլի, Լա Ռոշէլի եւ Լօրիանի մէջ դեռ տեղի չէին տուած Փետրուար 16-ին :

ԱՆԳԱՐԱՅԻ Քիւրտ Դեմոկրատ Կուսակցութեան (ՏԵՓ) կեդրոնատեղին պայթում մը տեղի ունեցած է առջի գիշեր (Փետր. 14), մեծ վնասներ պատճառելով : Կուսակցութեան մէկ ներկայացուցիչը յայտարարած է որ այս նոր ոճրափորձը (5-րդը) նպատակ ունի վախցնելու կուսակցութիւնը, որպէսզի հեռու մնայ թաղապետական ընտրութիւններէն (Մարտ 27) : ՏԵՓ-ը կ'ուրանայ որեւէ կապ ՓՔՔ-ի հետ որ կը պայքարի քիւրտ անկախ Պետութեան մը համար : Բայց, Պետութեան ապահովութեան Ատեանը կը պատրաստուի ՏԵՓ-ի 17 երեսփոխաններէն հինգը դատել, այն մեղադրանքով որ ջատագոված են քրտական անջատողականութիւնը : Տարուոյն սկիզբէն ի վեր, քրտական ապստամբութիւնը աւելի զարկ տուած է քաղաքներու կռիւներուն, 22 յարձակումներով (վեց մեռեալ, 50 վիրաւոր) :

ԼԻԼԸՀԱՄԸՐԻ մէջ, ձմրան ողիմպիականները կը շարունակուին : Մինչեւ Փետրուար 16, Ֆրանսա միայն յոյսով ապրած էր, ոչ մէկ մետալ ձեռք ձգելով : Դասաւորման գլուխն է Ռուսաստան 6 մետալով (2 ոսկի, 3 արծաթ, 1 պղնձեայ), իրեն կը հետեւին Նորվեկիա՝ 5 մետալ (2 ոսկի, 3 արծաթ), Միացեալ -- Նահանգները՝ 2 (2 ոսկի), Իտալիա՝ 4 (1 ոսկի, 1 արծաթ, 2 պրոնզեայ), ապա՝ Գերմանիա, Աւստրիա, Ֆինլանտա, Գանատա, Հոլանտա եւ Ճափոն :

ՀՐԵԱՆԵՐՈՒ ողջակիզումը, առաջին անգամ ըլլալով պիտի ոգեկոչուի Վատիկան, Ապրիլ 7-ին, Պապին, Հռոմի ռաբունապետին եւ խումբ մը վերապրողներու ներկայութեան :

ԺԱՆ ՔԵՀԱՅԵԱՆԻ գիրքը՝ «Թէքէն օ փէյի տը լա փոլիթիք» հրապարակէն վերցուած են Վիա Վալերիանօ եւ Նէփ հրատարակչականները, այն պատճառով որ առանց արտօնութեան կը գործածէ Թէքէն մակնիշը եւ Հերժէի գործը : Կը հրաւիրեն այն գրատուները որոնք ունին այդ հատորներէն իրենց ղրկել անյապաղ :

ՍՈՒՄԱԹՐԱՅԻ մէջ (հարաւային Ինտոնեզիա) երկրաշարժ մը տեղի ունեցած է Փետրուար 15-ին, 6.5 ուժգնութեամբ Ռիխթէրի վրայ : Առաջին հաշուեկշռի մը համաձայն 102 մեռեալ կար :

ԷՌ -- ՖՐԱՆՍ փրկութեան ստիպողական ծրագրի մը պէտք ունի, ներկայիս 7.5 միլիառ ֆրանք բաց մը ունենալով եւ 36 միլիառի ալ պարտք : Նախագահ Քրիսթիան Պլան չուզեր հրապարակել իր ծրագիրը զոր պարտի ներկայացնել ամսուն վերջը, ինչ որ առիթ կուտայ տարաձայնութիւններու եւ շշուկներու : Անկարելի չի նկատուիր, նոյնիսկ որ հրաժարի :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Կեդրոնական դրամատան կառավարիչ նշանակուեցաւ Եաման Թոռունէր փոխարինելու համար Պիւլէնթ Կիւլթէքինը որ հրաժարած էր Յունուարին, տարակարծիք ըլլալով կառավարութեան հետ դրամական տագնապին պատճառաւ : Թրքական ոսկին 13.6% արժեզրկուած էր : Կիւլթէքին յայտարարած էր թէ այլեւս չի կրնար աշխատիլ Թանսու Չիլլէրի հետ :

ՂԱԶԱԽՍՏԱՆԻ նախագահին՝ Նազարպայեւի Ուաշինկթըն այցելութիւնը բաւական արդիւնաւոր եղած է : Արդարեւ, Միացեալ -- Նահանգները եռապատկած են իրենց օժանդակութիւնը 91-էն 311 միլիոն տոլարի բարձրացնելով :

«ՆՈՐԵԱՆ ՏՈՊԱՆ»

(Փետրուար 11)

ՍՈՒՍԵՐԱՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Իրանի Հանրապետութեան 15-րդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած խաղերուն երեւանցի սուսերամարտիկ Ղարիպ Վարդանեան բացառիկ խաղարկութեամբ յաղթած է իր բոլոր մրցակիցներուն եւ ախոյեան հանդիսացած : Հայ սուսերամարտիկները խմբովին ալ հանդիսացած են երրորդ. հաւաքականէն Հ. Ռուբինեանի վիրաւորուելով մրցաշարքէն դուրս մնալը խոչընդոտած է հայ մարզիկներուն առաջին դիրքը նուաճումը : Ա. եւ Բ. դիրքերը գրաւած են, Իրան եւ Վրաստան :

Հ. ԹՐՈՒԱՅԱ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Արտասահմանեան Երկիրներու հետ Մշակ. Կապերու եւ Համագործակցութեան Միութեան մօտ Փետրուար 11-ին տեղի ունեցած է ֆրանսացի վիպագիր Անրի Թրուայայի նուիրուած երեկոյթ մը, որու նախաձեռնած է «Հայաստան -- Ֆրանսա» Միութիւնը : Ծագումով հայ (Լեւոն Թորոսեան) գրագէտը որ 82 տարեկան է, հեղինակ է 82 վէպերու :

«ԼՐԱԳԻՐ»Ը ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԱՍԻՆ

«Լրագիր»ը հայաստանեան մամուլին նորագոյն օրաթերթն է. սկսաւ հրատարակուիլ Հոկտեմբեր 1993-ին, գլխաւոր խմբագիր ունենալով Հայկազն Ղահրիեանը եւ խմբագիր՝ Թադէոս Խաչատրեանը: Թերթը առաջին ակնարկով, այսինքն՝ ներկայացման դիտանկիւնէն, բաւական բան կը պարտի գեղարուեստական խմբագիր Արթուր Ղանդիլեանի որ յաջողած է իր էջադրութեամբ գրաւիչ դարձնել զայն. այս պարագան նշելի յատուկ կէտ մը կ'ըլլայ, նկատի առած՝ մանաւանդ հայաստանեան մամուլը որ ընդհանրապէս թուղթի ու տպագրութեան երբեմն անընթեռնլի ըլլալու աստիճան ցած որակին կը միացնէ անխնամ էջաւորում մը:

Ասկէ զատ, «Լրագիր»ը մէկն է թիւով քիչ այն թերթերէն որոնք կարդալիք բան կը պարունակեն. առիկա՝ առանց յոգնեցնելու ընթերցողը բազմաթիւ սիւնակներ գրաւած յաճախ ժամանակավրէպ մտայնութիւններ ցոլացնող գրութիւններու: Անոր լրատուութիւնը ու վերլուծումները ամփոփ ըլլալու որոշ ջանք մը կը մատնեն, ինչ որ փնտռուած, այլ՝ շատ քիչ պաշտպաններու գտնուած յատկանիշն է հայաստանեան թերթերու համար: Աւելցնելով ասոնց բաւական տեղին լուրջ ու անկախ լրատուութիւն մը, մարդ կ'ունենայ օրաթերթ մը որուն կարօտը հաւանաբար շատեր ունէին:

Այս ընդհանուրին մէջ «Լրագիր»ը կը զանազանուի գործօնով մըն ալ որ կ'առընչուի Սփիւռքին, որեւէ թերթէ աւելի: Մասնաւորապէս վերջին շրջանի (Յունուարի վերջին եւ Փետրուարի սկիզբի) թիւերը յաճախ նիւթեր ունին Սփիւռքի մասին: Օրինակ, Յունուար 29-ի թիւին մէջ «Հայկական Սփիւռք. Կուսակցութիւնների դարաշրջան անցնում է» խորագրուած անստորագիր էջ մը բաւական մանրամասն ու ճիշդ վերլուծումի մը կ'ենթարկէ Սփիւռքի քաղաքական կեանքը, իր կազմակերպութիւններով, խմբաւորումներով ու հեռանկարային ձգտումներով: Վերլուծումին եզրակացութիւնը այն կ'ըլլայ որ «կուսակցութիւնների դարաշրջանից յետոյ սկսւում է ոչ կուսակցական, առաւելապէս լոբիական կազմակերպութիւնների շրջանը»: Իսկ այսօրուան համար «հայկական Սփիւռքը քաղաքականապէս մնում է ոչ գործօն, անջիղ եւ չի ներկայացնում ծանրակշիռ գործօն հայաստանեան եւ համահայկական խնդիրներում»: Այս մատնանշումին «բարեբախտաբար» մը աւելցնէր հաւանօրէն հեղինակը, եթէ տեղեակ ըլլալէ զատ, մորթին վրայ զգացած ըլլար նաեւ այդ ոչ գործօնութեան բեռը:

«Լրագիր»ի յաջորդական երկու թիւերուն (Փետրուար 1 եւ 2) մէջ կը շարունակուի Սփիւռքի հետաքրքրութիւնը, նիւթ ունենալով անոր օժանդակութիւնը Հայաստանի: Առաջին գրութիւնը ունի «Սփիւռքի ներկայ օգնութիւնը Հայաստանում» խորագիրը ու «Օգնութիւնը նուազում ու նուազում է» ենթախորագիրը. ստորագրուած է՝ Վահէ Թոնդրակեան: Երկրորդը՝ «Հայաստանը միջազգային մուրացիկ է դարձել» վերտառով ունի գրեթէ նոյն խորագիրը. «Սփիւռքահայութիւնը եւ մարդասիրական օգնութիւնը»: Այս մէկն ալ կը կրէ Հայկ Մեսրոպեան ստորագրութիւնը: Երկուքն ալ աւելի կարճ գրութիւններ են, քան Սփիւռքի քաղաքական վիճակին վերլուծումը: Առաջինին մէջ համառօտ թիւում մը կ'ըլլայ սփիւռքեան ամէնէն կարեւոր կազմակերպութիւններու կողմէ կատարուած օժանդակութեան որ ծայր առաւ երկրաշարժով ու կ'ըսուի թէ այսօր աստիճանաբար նուազող ընթացք մը ունի: Վ. Թոնդրակեան կը գրէ թէ Սփիւռքի կազմակերպութիւնները Հայաստանի մէջ իրենց մասնաճիւղերը, անոնց մամուլի օրկանները ստեղծելէ ետք իրենց բուն գործունէութիւնը աւարտած նկատեցին: Իսկ կուսակցութիւններու օգնութիւնը ներկայիս կը սահմանափակուի «իրենց քոյր կազմակերպութիւնների լրատուութեան եւ մամուլի համար անհրաժեշտ նիւթական եւ թէքնիք միջոցներու մատակարարումով»:

Հետաքրքրական ըլլալով հանդերձ, այսօրուան համար վիճարկումի նիւթի համադամանքէն զուրկ է խմբագրութեան տեսակէտը որ տրուած է յղուածը ներկայացնող պարբերութեան մը մէջ. հոն կ'ըսուի. «Օր օրի աւելի է ամրապնդւում այն գիտակցութիւնը թէ Սփիւռքի օգնութիւնը Հայաստանին եւ ԼՂՀ-ին, կրում է ժամանակաւոր բնոյթ եւ հեռանկարում վերջիններս պէտք է օգնեն Սփիւռքին»:

Աւելի սուր մատնանշումներ կան Հայկ Մեսրոպեանի տողերուն մէջ: Ան ըսելէ ետք թէ «Հայաստան այսօր միջազգային մուրացիկի համբաւ է ձեռք բերել», կը շարունակէ ակներեւ դառնութեամբ. «Ամենացաւալին այն է որ Հայաստանի նկատմամբ նման անյարգալից վերաբերմունք ունին նաեւ մեր սփիւռքահայ եղբայրները»...:

Ինչ որ կ'ըսէ յօդուածագիրը Սփիւռքէն կատարուած օժանդակութեան անբաւարար բնոյթին մասին, կարելի է կարծիքներու փոխանակման, վիճարկումներու նիւթ ընել: Սակայն ասոր համար անհրաժեշտ է հրաժարիլ մէկ կողմը դատապարտելու կեցուածքէն ու ջանալ կարելի խոտեսութեամբ նկատի ունենալ երկու կողմին ժխտականներն ու առաւելութիւնները: Սփիւռքը, ամէն կասկածէ վեր է որ կրնար աւելին տալ. պէտք է տար: Բայց, ո՞վ կրնայ զեղչել այս մարզի անկատարութենէն «կազմակերպութեան», «վստահութեան», «ծրագրաւորում»ի նման ազդակներ որոնք յանցաւորի կամ թերացողի աթոռին վրայ կը զետեղեն թէ՛ Սփիւռքը, թէ Հայաստանը: Սփիւռքցիին տալու տրամադրութեան գլխաւոր փաստ կարելի է նկատել եկեղեցական նուիրատուութիւններու փարթամ ցանկերը որոնց հետ ոչ մէկ հաստատութիւն կրնայ մրցիլ դժբախտաբար. ու ասիկա՝ նոյնիսկ փարիզահայ կեանքին մէջ ուր շատ սեղմ շրջանակէ մը դուրս գրեթէ ամէն մարդ եկեղեցական իշխանութեան անգործութեան, զանգուածին հանդէպ անտարբերութեան մասին գանգատ մը, ափսոսանք մը ունի յայտնելիք...: Հայաստանեան իշխանութիւնները, կարելի՞ է ըսել որ գոնէ ժամանակաւոր կերպով, միջոցներու այս մղումը երկրին նպաստաւոր դարձնելու լուրջ ջանքեր ըրին: Կամ, տեղական ու հայաստանեան ազդակներէ թելադրուած անվստահութեան երեւոյթին դէմ ո՞վ պայքար տարաւ: Նուազագոյնը չէ՞ր որ նուիրատուն ապահովութիւնը ունենար թէ այսինչ նպատակին պիտի ծառայէր տուածը: Սակայն քիչ բացառութեամբ, առիկա չեղաւ պարագան. հոս՝ ծանուցուած ծրագիրներու եւ յետագային միայն յայտնուած թիրախներու տարբերութիւններ, հոն՝ մեծագումար զեղծումներու, նոյնինքն օժանդակութեան պատկառելի գումարներու իւրացումներու տարաձայնութիւնները, Սփիւռքի օժանդակութեան կարելի-էն շատ բան զեղչեցին: Պետական մակարդակով ծրագրուած գործի առաջին լուրջ երեւոյթը Հիմնադրամը եղաւ որուն գոնէ Ֆրանսայի կողմին հրապարակումին համար ամիսներ սպասել պէտք եղաւ. ամիսներ որոնց ընթացքին սկզբնական հետաքրքրութիւնն ալ, տալու պատրաստակամութիւնն ու խանդավառութիւնն ալ խամրեցան ու փոշիացան: Միակողմանի դատապարտումի մը թիրախ դարձնելէ առաջ Սփիւռքը, անհրաժեշտ է նկատի առնել ասոնց նման բազմաթիւ մեծ ու փոքր, կարեւոր ու նուազ կարեւոր պարագաներ, եթէ հարցը պիտի վերաբերի լուրջ մօտեցումի մը:

Տուեալները երկու կողմէն դիտելու նոյն թելադրանքը խնդրոյ առարկայ է նաեւ Սփիւռքի Արխոզմ ազգաներու յայտնութեան մատնանշումին, երբ կ'ըսուի որ սփիւռքահայ յայտնի միլիոնատիրոջ մը զաւակը փափաք յայտնած է հօրը անունով մրցանակ հաստատելու երեւանեան դպրոցի մը լաւագոյն աշակերտին. մրցանակը պիտի արժէր երեք տոլար ու նուիրատուն «վաստակելու էր հայրենիքում "անձնազոհ-բարերար"ի դափնիներ»: Իսկ արդեօ՞ք առիկա առաջին երեւոյթը պիտի ըլլար երեք տոլարնոց բարերարութեան, Հայաստանի մէջ...: Չկա՞ն արդէն այդ կարգի դափնիներով զարդարուածներ Հայաստանի մէջ որոնց ամէն մեծարանք կը շռայլուի, մէկդի դրուած ազգային ու մարդկային արժանապատուութիւն: Հարցը հոն է որ Արխոզմ ազգայութեան յաւակնո՞ղն է մեղաւորը, թէ զայն քաջալերողը:

Ինչ որ այս կարգի նիւթերու կարելի վիճարկումէն դուրս կը մնայ Հայկ Մեսրոպեանի գրութեան մէջ, Սփիւռքի մասին այն երկու նշումներն են որոնք կը բանաձեւուին նոյն ճակատէն ապրուած յուսախաբութեան ազդեցութեան տակ:

Առաջինը Սփիւռքի սահմանում մըն է. ըսելէ ետք թէ սփիւռքահայութեան մեծ մասը ցեղասպանութենէն փրկուածներու սերունդները կը կազմեն, կ'աւելցնէ. «այն մարդիկ են ովքեր եղեռնից յետոյ գերադասել են ոչ թէ Հայաստանը, այլ օտար երկրները»: Երկրորդը այս մակերեսային դատումին կը բերէ երգիծանքի երանգ մը. «որքան էլ ասուածը դաժան հնչի, յանուն ճշմարտութեան պիտի խոստովանել որ այսօր արեւմտեան ափերի ապահով գոյութիւնից հայրենասիրութիւն քարոզող եւ տոկունութեան կոչող մեր հայրենակիցները մեր ժողովրդի պակաս հայրենասէր մասի սերունդներն են»: Այս վերջին «պատգամ»ը նկատի ունի բոլոր անոնք որոնք «ուղարկում են մի քանի տոլար, մի քանի անպէտք հագուստ, եւլն.»:

Ի՞նչ հարկ կար անդրադառնալու նման անլուրջ մօտեցումի...: Միակ պատճառը մամուլի լուրջ թուող անունի մը ստեղծած հետաքրքրութիւնն էր, նաեւ Սփիւռքի հանդէպ նկատի առնուելու արժանի անոր մօտեցումը:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՊՕՊՈՒՐԸ ԿԸ ՍԻՐԷ՞Ք

Վերոնայի երկու հազար տարուան մրցարանը այսօր ալ կը ծառայէ որպէս թատրոն. Ֆլորանսի Փալացցօ Վէքքիոն կամ Պրունէլէսքիի գմբէթը այսօր եւս զարմանք եւ հիացում կը պատճառեն: Իսկ ժամանակակից կառոյցները այնպէս կը թուի որ աւելի կարճատեւ կեանք ունենալու սահմանուած են: Այս անդրադարձներուն կը մղեն այն լուրերը թէ անջրպետային տարաշրջանին խորհրդանիշ Փարիզի Պօպուրը գոյութեան երկու տասնամեակ իսկ չբոլորած, նորոգութեան կը կարօտի:

Կառոյցին երկու ճարտարապետներէն Ռենցօ Փիանօ կը սրբագրէ այս կարգի լուրերը. ան կ'ըսէ թէ ճիշդ է որ կատարելի աշխատանք կայ, սակայն առիկա վերանորոգումի նպատակով չէ, այլ կեդրոնին ներքին ծաւալները փոփոխութեան ենթարկելու համար է, որպէսզի ան պատշաճի Փարիզի մատենադարաններուն եւ թանգարաններուն նոր հաւասարակշռութեան: Անոր ճկուն կառոյցը թոյլ կու տայ նման միջամտութեան: Այս կարգի փոփոխութիւնները կարելի է նուազագոյն ծախքով իրականացնել, որովհետեւ շէնքը շինուած է այդ նպատակով: Փիանօ անդրադառնալով այցելումներու մեծ թիւին, կ'ըսէ թէ անոր դիմադրութիւնը այդ բազմութեան, արդէն ինքնին հրաշալի բան մըն է:

Պատասխանելով այն հարցումին թէ այսօր կը կրկնէ՞ր նոյն յատակագիծը, ան կը բացատրէ թէ ժամանակները փոխուած են, հետեւաբար տարբեր բան կը շինէր: Այն օրերուն իրեն ըսուած էր որ առաւելագոյն ելեկտրականութիւն գործածելու ձեւով ծրագիր մը յղանայ: Կը խոստովանի որ սխալներ ալ գործած է, գլխաւորաբար չյաջողելով նախատեսել ապագայի ուժանիւթի հարցը: Այսօրուան պայմանները նկատի առնելով, ան կ'ըսէ թէ նուազ մեծղի կառոյց մը շինած կ'ըլլար, ուժանիւթի աւելի համեստ սպառումով ու մատակարարման նուազ ծախքով:

Պօպուր, իր ճարտարապետին կարծիքով, հակամարտութեան առարկայ եղած է Պետութեան ու Փարիզի քաղաքապետարանին միջեւ. վերջապէս կարգադրուած է հարցը ու Եւրոպայի մշակոյթի կեդրոնը տիրացած է այնքան ատեն անտեսուած իր մշակութային օճախին:

Շատեր կը մտածեն որ քաղաքին ամէնէն հին ու աւանդական մէկ անկիւնը կանգնած այդ կոթողը անջրպետանաւի նմանող իր արտաքինով որ ամբողջովին անյարիր է շրջապատին, գրգռութեան ազդակ մըն է. Ճարտարապետ Փիանօ կը մերժէ այդ մտածումը. ծիծաղելի պիտի ըլլար իր կարծիքով, այդ թաղին մէջ շրջապատին տուեալներուն ներդաշնակ արտաքինով ու ծաւալով կոթող մը բարձրացնել: Արդէն, իրենց հրահանգուած էր անցեալի կառոյցներէն ամբողջովին տարբերող ոճով շէնքի մը յատակագիծը պատրաստել. շէնք մը որ կարող ըլլար ամէն կապ խզելու ծանրաշուք աւանդութեան մը հետ: Նպատակը հանրութեան ուշադրութիւնը գրաւել էր ու մայլ պաշտօնականութեան մը առթած վախը փարատել: Այս առումով, Փիանօ իր գործը յաջողած կը նկատէ:

Պօպուր պատճառ եղած է հակասական հակազդեցութիւններու. դայթակղողներու քով կան նաեւ զայն օրինակելու փափաք արտայայտողներ: Սակայն այս վերջինները յաճախ չեն անդրադառնար անոր ոչ ձեւային համադամանքին ու տարուած՝ ինքնատիպ արտաքինէն, կը փորձուին գէշ ընդօրինակութիւն մը ընելու սխալը գործել: Այդ կ'ըլլայ պարագան, օրինակ, երբ տրամադրութիւն կը յայտնուի իտալական քաղաքի մը մէջ Պօպուր մը կառուցանելու:

ՔԱՂՀԱՆ

Գերմանահայ նամականի

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ»

Կիրակի, Յունուար 30-ին, Գերմանիոյ Վուփերթալ քաղաքի Կալըրի Քունսթհաւտըլի մէջ բացումը կատարուեցաւ հայրենի արուեստագիտուհի Նունէ Աղբալեանի ցուցահանդէսին՝ «Հայկական Հէքեաթներ» ընդհանուր անուան տակ:

Բացման հանդիսութեան ներկայ էին աւելի քան հարիւր անձեր (մեծամասնութեամբ Գերմանացիներ): Բացման խօսքը փոխանցուած էր «Պերկեան Արուեստի Ընկերակցութեան» ատենապետ՝ Օթօ Ռոխըլ: Հայրենի երիտասարդ երգչուհի, Աննա Մանասեանց (մեծծօ-սոփրանօ), իր շատ գրաւիչ ձայնով մեկնաբանեց Կոմիտասի երգերէն՝ «Կռունկ», «Ջինար ես» եւ «Գարուն ա». ներկաներէն շատեր առաջին անգամ ըլլալով կը լսէին հայկական երաժշտութիւնը ու զմայլած էին: Պաշտօնական բաժինը աւարտեցաւ Նունէ Աղբալեանի (հայերէն) ու Տոքթ. Սարգիս Բէհեանեանի (գերմաներէն) խօսքերով: Նունէ իր խօսքին մէջ ըսաւ. -- Մեր կեանքը բոլորովին նման չէ հէքեաթին, սակայն մենք բոլորս կը սպասենք, գրեթէ ամէն օր՝ հրաշքի մը եւ կ'ուզենք ապրիլ հէքեաթային կեանքով:

Բացման հանդիսութեան ներկայ էր նաեւ տեղական մամուլը, որ պատշաճօրէն անդրադարձաւ այս յաջող ցուցահանդէսին:

Շաբաթ մը վերջ, Կիրակի, Փետրուար 6-ին, նոյն կալըրիին մէջ կազմակերպուած էր ձեռնարկ մը, ուր բժշկուհի Բէհեանեան եւ ութնամեայ Արամ Բէհեանեան գերմաներէնով կարդացին հայկական հէքեաթներ. -- «Անմահ Աքլորը», «Աշխարհը՝ Ընկուզենիին Տակ», «Ոչխարի Մորթը» եւ «Աւետիս Թագաւորի Անմահական վարդը»: Ներկայ շրջանակին համար ծանօթ արուեստագէտ, Ուլի Բլան, միջոցներուն նուագեց իր ջութակի յօրինումներէն հէքեաթային մթնոլորտը ամբողջացնող կտորներ: Այս ձեռնարկին, հակիրճ խօսքով հանդէս եկաւ նաեւ Գերմանիոյ Հայոց առաջնորդ Գարեգին Եպիսկ. Պեքճեան:

Արդարեւ, Գերմանիոյ մէջ, Նունէ Աղբալեանի երրորդ ցուցահանդէսն էր առիկա, որ շարունակուեցաւ մինչեւ Փետր. 12: Նունէ ցուցադրեց 25 մետաքսեայ նկարներ, կենսալի ու վառ գոյներով 25 հէքեաթներ: Հոն էին «Հազարան Բլբուլը», «Արեգնազանը», «Բախտի Անիւը», «Արա Գեղեցիկն ու Շամիրամը», «Կարմիր Ջուկը» եւայլն...: Հայաստանի իրականութենէն ելլելով արուեստագիտուհին, իր գործերուն մէջ, նաեւ կը ներկայացնէ իրենց կեանքը, որ «բոլորովին նման չէ հէքեաթին»՝ ... շրջափակում, գոյատեւման պայքարը, տնտեսական տագնապ ... այսուհանդերձ «մենք կը սպասենք, գրեթէ ամէն օր՝ հրաշքի մը» ... ահա յոյս մը, որ կայ՝ քաջալերող ապաւէնը կեանքը շարունակելու ու լուսաւոր ապագայ մը կերտելու համար: Նունէ, իր գործերուն մէջ սակայն չի ներկայացներ ծայրայեղ յոռետեսութիւնը, երկրաշարժի աւերները ու պատերազմի սարսափը, այլեւ ան իր հէքեաթներուն ընդմէջէն կը հիւսէ իր երազները, յուսալի ու պայծառ ապագան:

ՆՈՒՆԷ ԱՂԲԱԼԵԱՆ

Ծնած է 1959-ին Երեւան: Երկրորդական ուսումէն ետք կը մեկնի Մոսկուա, ուր կը կատարելագործէ իր մասնագիտութիւնը Մանածի Հաստատութեան Կիրառական Արուեստի բաժինը: Երեւան վերադառնալէ ետք կ'աշխատի որպէս

ԳՈԳԱՅԻՆԸ ՄԻՋԱՏԱՍՊԱՆ

Բուսաբաններ ուշադրութիւն ըրած են որ միջատները ոչ մէկ ախորժակ կը ցուցաբերեն գողայի տերեւներուն հանդէպ որմէ ինչպէս ծանօթ է, գողային կ'արտադրուի, Մասաչուսեցի հետազօտողները գտած են պատճառը. գողայինը չփոթ ըլ պատճառէ միջատներու ուղեղին։ Անոնք գողայինի տարբեր բաղադրութիւններ քսած են լոլիկի տունկերու վրայ ու հոն գետեղած միջատներու թրթուրներ, որոնք բնականօրէն տերեւներով կը սնանին։ Քանի մը վայրկեան ետք թրթուրները սկսած են դողդղալ, պրկուիլ, հոս ու հոն իյնալ տարօրինակ շարժումներով։ Երբ փորձը կրկնուած է աւելի բարձր համեմատութեամբ գողայինի լուծոյթ գործածելով, թրթուրները դադրած են ուտելէ ու մեռած են մէկ կամ երկու օրէն։ Տրուած բացատրութիւնը այն է որ գողայինը կ'աղդէ միջատներու ուղեղին կազմութեան։

Հետազօտող խմբակը կը մտածէ որ գողայինը կրնայ բնական միջատասպան մը ըլլալ։ Եթէ փորձերու շարունակութիւնը յուսալի արդիւնքներու յանգի, նոր հորիզոններ կը բացուին հողամշակութեան առջեւ։

գլխաւոր նկարիչ՝ Հիւսուածեղէնի Միութեան մէջ։ Այժմ դասախօս է Երեւանի Գեղարուեստա -- Թատերական Բարձրագոյն Հաստատութեան մէջ։ Անդամ է Հայաստանի Նկարիչներու Միութեան։

Ուսումնասիրական ճամբորդութիւններ կատարած է ասիական ու եւրոպական զանազան երկիրներ։ Ցուցահանդէսներու մասնակցած է՝ Երեւան, Մոսկուա, Սթոքհոլմ, Թիֆլիս, Կիեւ, Ալմա -- Աթա, Վլատիվոստոք, Պալանգա, Փրակա, Վիթեպսկ, Վիէննա, Պէյլին եւ Վուփերթալ։

Ս. ՔԷՀԵԱԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԿԵՍԱՐԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄՈՄԱՎԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

Կեսարիոյ Հայրենակցական Միութեան մոմավառութեան հանդիսութիւնը, ամէն տարուան նման, տեղի ունեցաւ Հ. Բ. Ը. Միութեան՝ Ալեք Մանուկեան սրահը՝ Կիրակի, Փետրուար 6, ժամը՝ 17-ին։

Մեծ սրահը ժամէն առաջ սկսած էր լեցուիլ, ինչ որ բացառիկ էր մեր սովորական հանդէսներու համար։ Տարիքոտ անձերէ զատ, միջին տարիքի ընտանիքներու ներկայութիւնը իրենց պզտիկներով՝ կամուրջ հանդիսացաւ երիտասարդութեան։

Հանդէսը արդէն բացուած էր։ Պր. Տիգրան Տատրեան «Կեսարիա» յօդուածը «Յառաջ»էն առնուած կարդաց իբր օրուան խօսք։

Փոքրիկն՝ Լուսինէ Ջութակի վրայ նուագեց կարգ մը երաժշտական կտորներ, մի քանի անգամներ հանդէսին տեւողութեան, արժանալով ներկաներու քաջալերանքին։

Օրուան նախագահուհի՝ Տիկին Հիլտա Գալֆայեան -- Փանոսեան լայնօրէն խօսեցաւ Հայոց պատմութեան, պատմականը Կեսարիոյ, հայ լեզուի պահպանութեան, մեր ազգային արժէքներու ճանաչման, Հայաստանի եւ Արցախին օժանդակելու մասին։

Տիկին Հիլտա Գալֆայեան -- Փանոսեանի խօսքը՝ ժողովրդական բանախօսութիւն մըն էր մեր բոլորին։

Ներկաներէն շատեր իրենց մասնակցութեամբ ստեղծեցին ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ (երգեր, արտասանութիւններ, նուագ)։

Պր. Նազարէթ Պշտիկեան իր խօսքին վերջաւորութեան շեշտը դրաւ Հայաստանի եւ Արցախին սպառնացող թրքական վտանգին վրայ։ Նմանապէս Տոքթ. Յակոբ Գրքեաշարեան Սփիւռքի գոյատեւումը նկատելով խիստ կարեւոր, փափաք յայտնեց կազմակերպել մեծ հայրենակցական միութիւն մը Կիլիկիոյ անուամբ։

Պէտք էր լսել Պր. Անուշաւան Շըտիկեանի «Տըլէ Եաման» երգը։ Խանդավառ պահերու առիթ տալով -- Պր. Բիւզանդ Ֆընտըքեան իր կիթառով, ամէն տարուան իր ներկայութեամբ, երգեց հայաստանեան երգեր։

Պր. Շաւարշ Մարտիրոսեան իր ուրախութիւնը յայտնեց այսպիսի հայրենակցական միութեան՝ երիտասարդութեան ներկայութիւնը։ Թէեւ ժամանակը ուշ էր, բաժանումը տխուր, քանի որ առանց խռովութեան եկած էին Հայեր։

Տ. Տ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Յունուար 30-ին, տօնուած է ՀՕՄ-ի Օրը։ Օրուան հանդիսավար Հուրի Նաճարեանի բացման խօսքէն ետք, խօսք առած է Ռուբինա մասնաճիւղի ատենապետուհին՝ Ալիս Շիթիլեան։ Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է ՀՕՄ-ի Կեդրոնական վարչութեան ատենապետուհի Վանուհի Իսաջանեան։ Ապա տեղի ունեցած է ՀՕՄ-եան 84-րդ եւ տեղւոյն մասնաճիւղին 31-րդ տարեդարձներու կարկանդակին մոմավառութիւնը։

**

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ հայ կաթողիկէ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ, Յունուար 30-ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Մարաշի աղէտին զոհերուն ի յիշատակ, նախաձեռնութեամբ Մարաշի տեղւոյն մասնաճիւղին, որուն յաջորդած է յուշատօն մը, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ։ Բացման խօսքը արտասանած է Նազարէթ Ճանըլըեան, որու յաջորդած է գեղարուեստական բաժին մը։ Օրուան բանախօսն էր վեր. Եսայի Սարմազեան։ Պաշտօնական բաժնին յաջորդած է հիւրասիրութիւն մը։

**

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Ս. Նարեկ Եկեղեցւոյ Իփէկեան սրահին մէջ, Յունուար 23-ին, տեղի ունեցած է հայերէնի ուղղագրական մրցում մը, կազմակերպութեամբ Դ. Վարուժան հայ կաթողիկէ վարժարաններու Նախկին Սանուց Միութեան։ Մրցումին հրաւիրուած էին տեղւոյն բոլոր հայկական վարժարաններու 6-րդ դասարանի աշակերտները։ Առաջնութիւնը շահած է Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ Շաքաթօրեայ վարժարանի աշակերտուհի՝ Իռէնի Բարսեղեան եւ իբրեւ նուէր ստացած է Ա. Ծառուկեանի «Մանկութիւն չունեցող մարդիկ» հատորը։

**

ՍԱՄԱԹԻՈՅ մէջ, Փետրուար 6-ին, կրօնական եւ աշխարհական հանդիսութիւններով յիշատակուած են Դպրաց Դասու 291-րդ եւ Սահակեան երգչախումբի 56-րդ կրկնակի տարեդարձները, նախագահութեամբ Գարեգին Պատրիարքի։ Յաւարտ պատարագի եւ հոգեհանգստեան պաշտօնին, Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ սիրոյ սեղան մը կազմակերպուած է, որու ներկայ եղած է նաեւ Շիշլիի քաղաքապետուհին՝ Ֆաթմա Կիրիք որ վերջերս դրեթէ բոլոր հայկական հաւաքոյթներուն կը մասնակցի։ Բացման խօսքը արտասանած է Զաւէն Աճէմեան։ Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը։ Այս առթիւ յիշատակուած է նաեւ երգչախումբին նուիրեալ վարիչ՝ Պերճ Զալեանի 43 տարիներու ծառայութիւնը։ Այս մասին արտայայտուած է Զաւէն Աճէմեան, ապա Պատրիարքը յուշանուէրներ յանձնած է յոբելեարին։ Հուսկ բանքը արտասանած է Գարեգին Արքեպիսկոպոս։

**

ԳԻՄՊՐԻՃԻ Հայ Կեդրոնին (Գանատա) հայ դատի յանձնախումբին դասախօսութիւն մը տուած է տոքթոր Արա Մուրատեան նիւթ ունենալով «Հայաստանի ուժանիւթի տագնապը եւ Մեծամօրի հիւլէակայանի վերաշխուժացման կարելիութիւնները»։

Լրատու արուեստի

VIENDRA-T-IL UN AUTRE ETE?

Այս է խորագիրը Ժան -- Ժագ Վարուժանի մէկ թատերգութեան որ պիտի ներկայացուի Փետր. 23-էն Մարտ 27 (*)։

Գործը նոր չէ, հրատարակուած Կալիմարի կողմէ, առաջին անգամ ներկայացուած է 1973-ին (Փըթի Օ'Օտէոն) եւ անկէ ի վեր չէ խաղցուած։

Հին, անդործածելի նաւ մըն է որ նախընտրեալ ժամադրավայրն է խումբ մը մանուկներու։ Օր մը, կ'անդրադառնան, զարմանքով, որ ապաստանի կը ծառայէ անծանօթի մը։ Մահամերձ այդ անծանօթը բազմազան հակազդեցութիւններու առիթ պիտի տայ...։

(*) Théâtre des Cinq Diamants, 10, rue des Cinq Diamants, Paris 13e du mardi au samedi à 20h30, le dimanche à 17h30.

ԱՆԱՅԻՍ
ԵՒՓԻՄԷ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ
(1872 -- 1950)

ՅՈՒՇԵՐՍ

Շատ համակրելի դէմքեր կային այդ յեղափոխականներուն մէջ, կանխաւ մեր ճանչցածներէն զատ։ Իրական վայելք մըն էր անոնց հետ տեսնուիլ, լսել իրենց գործունէութեան մանրամասնութիւնը, խանդավառուիլ իրենց յոյսերով, կեանք առնել իրենց կորովէն։ Զատրին մտաւորականները անոնց մէջ՝ իբրեւ եղբայրակից կը վերաբերուէին Պոլսոյ մտաւորականներուն հետ, գնահատելով ուր որ կար իրական արժանիք։ Անոնցմէ մէկ քանիներ ընտրուած էին երեսփոխան, եւ ինչ որ զուարճալի էր, Հայատեաց Սուլթանը պիտի տեսնէր զանոնք բազմած Երեսփոխանական Ժողովի եւ Ծերակոյտի աթոռներուն վրայ։

Ու եկաւ ժողովին բացումին օրը։ Մեծ պատրաստութիւններ տեսնուած էին։ Պալատէն մինչեւ ժողովատրահ ճամբաները ամբողջովին դրօշազարդուած։

Թափօրին անցքին վրայ նայող պատուհանները, պատշգամները ափով ոսկի կ'արժէին։

Բնակչութեան մեծ մասը գիշերանց փողոց թափած էր, տեղ բռնելու համար. ամէն ազգէ, ամէն դաւանանքէ, ծեր, աղջիկ, երախայ, թերեւս նոյնիսկ անդամալոյծներ, դուրս ինկած էին տուներէն։ Ամէնքը ժամերով համբերատարօրէն կը սպասէին վեհապետին անցքին, անոր՝ որ ամէն ջանք ըրած էր ինքզինքը ժողովուրդին չցուցնելու։

Բերա, Թաքսիմի պահականոցը ամէնէն աչքառու կերպով զարդարուած էր։ Խուռն էր հոն բազմութիւնը։ Նորատունկեանին տունը Թաքսիմի հրապարակին վրայ, ճիշդ դէմն էր զօրանոցին. Թափօրը դիտելու լաւագոյն տեղը՝ այդ տանը պատուհաններն էին, ու Բերայի լաւագոյն ընտանիքներու պատկանող տիկիններ, ընդունելով քրոջս սիրալիր հրաւէրը, եկած էին գրաւել այդ պատուհանները։ Ես, ամէնէն վերի յարկը, լայն պատուհանի մը առջեւն էի թուրք շատ նրբամիտ տիկնոջ մը հետ, որուն ամուսինը, մտաւորական եւ ուղղամիտ պաշտօնեայ, մեռած էր աքսորի մէջ, զոհը Համիտին։ Շատ դգաստ խորհրդածութիւններ կ'ընէր այդ կինը օրուան անցուդարձերուն վրայ, եւ ես կը զարմանայի թէ՝ ի՛նչպէս, առանց զգացումի, փորձառութեամբ միայն, այդքան իմաստուն դիտողութիւններ կրնար ընել ան։

Երկձի կառքի մը մէջ նստած էր Ապտիւլ Համիտ, ոսկեհուռ համազգեստին վրայէն սեւ վերարկու հագած, որուն բացուածքէն կը նշմարուէր շքանշանին լայն կարմիր ժապաւէնը։ Դէմը յարգալից նստած էր եպարքոս Քեամիլ փաշան, նոյնպէս համազգեստին վրայէն վերարկու հագած։ Սուլթանը անզգած՝ բայց կայտառ դէմք մը ունէր։ Բաղդատելով իր սովորական կքած կերպարանքին, կարծես երիտասարդացած էր. բողոքներ եղան թէ ներկ քսած է եւ կամ Մավրոեանի փաշան կազդուրիչ դարմանումներ ըրած. կառքը կամաց կ'երթար, հակառակ սովորութեան. ինչպէս յայտնի է, Ուրբաթ օրերը, Սելամլըքի արարողութեան արքայական կառքը փախչելու պէս սրարշաւ մզկիթէն պալատը կ'արշաւէր։

Ետեւէն ձիաւորներ, թիկնապահներ, ականախտիղ համազգեստով։ Ցետոյ կառքերու անվերջանալի շարք մը, այլազան դէմքեր, իրարու համեմատելը անհնար անձեր. իմամը յոյն քահանային հետ, հրեայ խախամը՝ հայ ժամկոչին...։ Կարծես փախուստի մը միջոցին խառն ի խուռն այդ կառքերուն մէջ դիզած էին այդ մարդիկը. չէր կարելի երեւակայել աւելի իրար չբռնած թափօր մը։

Մօտս գտնուող թուրք կնոջ հարցուցի թէ արդեօք Համիտ ի՛նչ կը խորհէր այդ պահուն։

- Շատ պարզ է գուշակելը, պատասխանեց, ապահովաբար կը խորհի թէ ի՛նչ միջոցով պիտի կարենայ այս ամէնը տապալել, երեսփոխանները բանտարկել, աքսորել կամ կաշառել, վերադարձողները իրենց տեղերը կամ ծովուն տակ ղրկել Սարայ - Պուրնուէն եւ վերահաստատել բռնակալութիւնը։

Տիկնոջ գուշակութիւնը իրականացաւ 1909 Մարտ 31-ին։

**

Մեծ Պահք էր. Ս. Թադէոսի մատուռին մէջ քիչ էին հաւատացեալները։ Իրիկնամուտի տրտմանոյշ աղերսանքները կ'երգուէին. Եկեսցէ ի վերայ մեր ողորմութիւն քո, Տէ՛ր...։ Կեանքիս քանի՜ քանի՜ դժուարին պահերուն, հոն, այդ մատուռին մէջ, խնդրած եմ աստուածային ողորմութիւնը, ուժը՝ տոկալու բարոյական ցաւերուն եւ կամ աղերսելու՝ սիրելիի մը ֆիզիքական տառապանքներուն ամոքումը։ Ա՜հ, ո՛րքան բան խնդրած եմ պաղատագին, երիտասարդութեանս ջերմ եռանդովը, ու ետքէն՝ հասուն տարիքիս քիչ մը յուսավրէպ հաւատքովը։

Կեանքիս մաս կը կազմէր տաճարին այդ անկիւնը, այդ քիչ մը հինցած վարագոյրը, ծեր, բարի լուսարարին խռպոտ ձայնը եւ կանթեղը կախուած Խաչելութեան առջեւ, եւ Տիրամօր պատկերը. նոյնիսկ դրան ճռնչիւնը ընտանի էին ինծի։ Իմ անձկութեան օրերուս միշտ տեսած եմ զանոնք, եւ հոգիէս ծուէն մը կը ծածանէր թերեւս այնտեղ, բուրվառին մուխերուն հետ։

Աղօթքները սպառեցան։ Մարդ չմնաց աղօթատեղին. սուրբերը մինակ մնացին. տեսակ մը ճնշում սրտիս, ես ալ դուրս ելայ։ Զուղեցի ծովափէն դիմել տուն։ Զեմ գիտեր ինչո՞ւ այն ճամբէն առանձին երթալ չուզեցի, թէեւ բիւր անգամներ անցած էի անկէ, եւ եկեղեցիին քովի զառիվերէն դէպի շիտակ ճամբան ուղղուեցայ։ Հազիւ հասած էի վերի անկիւնը, վարէն խառն ի խուռն ձայներ լսեցի, որոնք Հայտար -- Փաշայէն գալ կը թուէին։ Առանց մտքէս անցընելու թէ նորէն խուժանային ցոյց մը կրնար ըլլալ, եւ կամ ջարդի նմանող արարք մը, քանի որ այլեւս քոյր եղբայր եղած էինք՝ ազատ եւ արդար Թուրքիոյ մէջ։ Ժամ առաջ տուն հասնելու տենչով, փութացուցի քայլերս։ Սակայն, ետեւէս ոռնումները կը մօտենային. անհասկնալի պոռչտուք մը. չէի համարձակեր ետեւս դառնալ. ի՞նչ էր արդեօք տեսնելիքս. այս քանի՞երորդ անգամն էր այսպիսի սարսափ։

(Շար. 47)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Շնորհիկ Գըրմզեան, Տէր եւ Տիկին Հրաչ Գըրմզեան, Պր. Յակոբ Գըրմզեան եւ զաւակը՝ Ստեփանի -- Անա-- յիս իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղիկով, փոխան ծաղկեպսակի նուէր-- ներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ -- հօր՝

ՎԱՀՐԱՄ ԳԸՐՄԶԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Մաննիկ Պետրոսեանի (ծնեալ՝ Գնեազեանի) մահուան առթիւ Տիրինեան -- Տալաւեան ընտանիքը հազար Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին եւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Պետրոս-- եանի։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Սամուէլ -- Մուրատեան Վարժարանի երկօրեայ դասընթացքներու ի նպաստ ե-- ղած են հետեւեալ նուէրները. --

Տիկին Յովհաննէսեանի, Տիկին Էլէնի, Տիկին Մալկարալեանի, Տիկին Թորոմ-- եանի, Տիկին Պարոնեանի, Տիկին Կօշկար-- եանի, Տիկին Պզտիկեանի եւ Սիմոն Քըփ-- եանի յիշատակին՝ Վիգէն եւ Նատին Դարբինեան 1200 Ֆր.։

⁂

Տիկին Կօշկարեանի յիշատակին՝ Տիկին Քիւլճէեան 500 Ֆր.։

⁂

Տիկիններ Պարոնեանի եւ Կօշկարեանի յիշատակին՝ Տիկին Պարոնեան 500 Ֆր.։

⁂

Տիկին Կօշկարեանի յիշատակին՝ Տիկին Ն. Կօշկարեան 200 Ֆր.։

⁂

Տիկին Կօշկարեանի յիշատակին՝ Րաֆֆի Քիւլճէեան 30մ Ֆր.։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԷՆ, Փետրուար 11-ին (Սէն-- Փիէր) 600 Ֆր. ղրկող անձէն «Յառաջ»ի CCP--ի թիւին վրայ, կը խնդրուի իր ա-- նունն ու հասցէն ստիպողաբար հաղորդել թերթիս վարչութեան։ Փօսթի հաշուե-- ցոյցերուն վրայ այլեւս չի դրուիր ղրկո-- ղին անունը։

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ տեւողութեան, փարիզեան շրջանի մեր Եկեղեցիներուն մէջ, յաջորդաբար Ուրբաթ երեկոներ, ժամը 7--ին, Հսկումի՝ խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւններ կը կա-- տարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի։

Հսկում կը կատարուի յաջորդաբար. --

ՈՒՐԲԱԹ, փետրուար 18

Ե. օր Մեծի Պահոց

Ալֆորվիլի

Ս. Պօղոս -- Պետրոս Եկեղեցւոյ մէջ

Քարոզիչ՝

ՆԱՐԵԿ ԵՊԻՍԿ. ՇԱՔԱՐԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, փետրուար 25

ԺԲ. օր Մեծի Պահոց

Առնուվիլի

Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ մէջ

Քարոզիչ՝

ՆԵՐՍԷՍ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 4

ԺԹ. օր Մեծի Պահոց

Իսի լէ Մուլինոյի

Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ

Քարոզիչ՝

ՆԱՐԵԿ ԵՊԻՍԿ. ՇԱՔԱՐԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 11,

ԻԶ. օր Մեծի Պահոց

Շավիլի

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ

Քարոզիչ՝

ՆԵՐՍԷՍ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ հետեւեալ Կիրակի օրե-- րուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ ժամը 10--ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս-- Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի՝

ԿԻՐԱԿԻ, փետրուար 20

Արտաքսման Կիրակին

ԿԻՐԱԿԻ, փետրուար 27

Անառակի Կիրակին

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 6

Տնտեսի Կիրակին

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 13

Դատաւորի Կիրակին

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20

Գալստեան Կիրակին։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ԵՒ ՀՍԿՈՒՄԻ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20, Կիրակի Արտաքսման

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27, Կիրակի Անառակի

ՄԱՐՏ 6, Կիրակի Տնտեսի

ՄԱՐՏ 13, Կիրակի Դատաւորին

ՄԱՐՏ 20, Կիրակի Գալստեան

ՄԱՐՏ 27, Կիրակի, Ծաղկազարդ

Ի գիտութիւն հայ հաւատացեալներուն կը հաղորդենք թէ փետրուար 20, ար-- տաքսման Կիրակիէն, պատարագէն առաջ ժամը 9.45--ին Արեւագալի ժամերգու-- թիւն կը կատարուի մինչեւ Գալստեան Կիրակին ներառեալ։

Իսկ Մեծ Պահքի շրջանին Փետրուար 16, -- Չորեքշաբթի, Փետրուար 23 -- Չորեք-- շաբթի, Մարտ 2 -- Մարտ 9, -- Մարտ 16 եւ Մարտ 23--ին ժամը 17--ին, Հսկումի եւ խաղաղական ժամերգութիւններ տեղի կ'ունենան։

ASSOCIATION DU 7 DECEMBRE 1988

PONT ROUTIER EREVAN - PARIS - EREVAN

5eme convoi fin Février - début Mars, 2 camions de 25 tonnes viendront charger du matériel pour l'Arménie.

Cherchons dons en nature et en espèces, coût d'un camion 25 000 francs, cherchons tout matériel et nourriture, possibilité d'envoyer des colis à vos familles, cherchons accompagnateurs et reporters pour les voyages. En cas de conflit en Géorgie, pont aérien assuré par les communautés de Kiev et Piatigorsk.

ASSOCIATION DU 7 DECEMBRE 1988
47, rue de la Défense,
92130 Issy-les-Moulineaux
tél. 46 38 88 32 — 46 38 38 80
Entrepots, 4 allée Charles Louis,
92140 Clamart,
Bus 190, Métro Mairie d'Issy.

L'association ayant reçu en dons deux camions Kamaz (partie tractice) cherchons des fonds pour acheter les remorques. 30 000 FF les 2 remorques.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Գարուն մանկա - պատանեկան երգչա-խումբի եւ Արագած - Սասուն պարախում-բի երգի - պարի համոյթը։

Կիրակի, Ապրիլ 10, ժամը 15-ին

Թէաթրը Մուլէն (Մարսէյլ)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son centre de vacances de Bellefontaine pour les séjours des mois de juillet et août :

Directeurs	Economes
Assistants sanitaires	Cuisiniers

Moniteurs (avec B.A.F.A. de préférence).

Ecrire à :
C.B.A.F. — 17, rue Bleue, 75009 PARIS

ASSOCIATION MACHTOTZ

Pour la Défense et le Développement de la Langue Arménienne organise

Cours accéléré d'arménien par la méthode audiovisuelle

pour les élèves NON-ARMENOPHONES ou ARMENOPHONES DEBUTANTS **à partir de 8 ans**, voulant apprendre rapidement à PARLER, LIRE et ECRIRE l'arménien.

STAGE DE QUATRE MOIS : Mars, Avril, Mai, Juin 1994
le Samedi matin de 9h30 à 12h30
Eglise Arménienne Saint Jean-Baptiste
15, rue Jean Goujon, Paris 8e

Les cours débuteront le SAMEDI 5 MARS à 9h30. L'enseignement est donné par Mme Hilda Kalfayan-Panossian, auteur du *Manuel d'Arménien Occidental pour les Non-Arménophones.*

L'approche pédagogique repose sur des jeux de rôles stimulants avec des dialogues d'une progression étudiée. Les participants mémorisent les mots et des structures linguistiques à leur insu, jusqu'à être capable de tenir une conversation très simple de la vie courante.

A l'issue du stage, il sera délivré une ATTESTATION DE PARTICIPATION. Les élèves peuvent également se présenter à un EXAMEN ORAL ET ECRIT sanctionné par un CERTIFICAT, le jury étant constitué de Mme Anahit DONABEDIAN (Maître de Conférence à l'INALCO), M. Mesrob ATAMIAN (Membre du jury pour l'arménien au Baccalauréat) et M. Garabed DAKESSIAN (Directeur de l'Ecole Tebrotzassère).

Prix forfaitaire : 1000 Frs. Ce prix comprend les 50 heures de cours et un exemplaire du *Manuel d'Arménien Occidental pour les Non-Arménophones* (3 livres et 4 cassettes audio).

N O T A : Pour les personnes NON DISPONIBLES LE SAMEDI MATIN, ce même cours pourra avoir lieu un soir de semaine : nous consulter.

Inscription et renseignements :
Association MACHTOTZ
Mme Hilda Kalfayan-Panossian
8, rue Lamennais, 92370 Chaville
Tél. : (1) 47. 50. 97. 51.

COMMUNIQUÉ

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
77, rue La Fayette — 75009 PARIS
Tél: 48 78 02 99 / Fax: 42 80 61 45

Les trois maisons du troisième âge entièrement rénovées, restructurées et ayant l'agrément de la cure médicale peuvent accueillir des pensionnaires soit en hote payant, soit pris en charge par l'Aide Sociale.

Pour tous renseignements, prière de contacter les directions des établissements.

MONTMORENCY : Melle YAVER
44-50, Ave. Charles de Gaulle
Tél: 39 83 20 67
Fax: 34 28 37 17

GONESSE : M. FESDJIAN
7, rue de l'Eglantier
Tél: 39 85 24 24
Fax: 34 53 95 23

ST-RAPHAEL : Mme GARABEDIAN
107, Ave. du Marechal Lyautey
Tél: 94 95 00 30
Fax: 94 95 71 43

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. -- Վասպուրականի յաղթա-- կան հերոսամարտի 79--րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը՝ Մարտ 20-ին Մար-- սէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ, Կիրակի, ժամը 13-ին ճաշով։

LE FONDS ARMENIEN DE FRANCE
HIMNATRAM

REUNION PUBLIQUE à Marseille

Vendredi 18 Février à 20h30
à la Maison de la Culture Arménienne
12-14, rue Saint-Bazile— Marseille 1er

REALISATION DU GAZODUC IRAN — ARMENIE

présentée par :

Bédros TERZIAN

Président du Fonds Arménien de France
Directeur de Pétrostratégies

- Projection de diapositives et de films
- Compte-rendu de la Campagne «Urgence Hiver 93/94»
- Lancement du Fonds Arménien de France.

■

LE FONDS ARMENIEN DE FRANCE invite

la communauté arménienne de Bagneux - Cachan et de ses environs

pour une

REUNION D'INFORMATION

Présentation et diaporama du

PROJET DU GAZODUC IRAN — ARMENIE

par

Haroutiun KEVORKIAN

Secrétaire Général du Fonds Arménien de France

Vendredi 18 Février à 21 heures
dans l'ancienne Mairie de Bagneux
(Salle Caillat)
1, rue de la Mairie

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R.C. Paris Commission Paritaire : No 55935

ՈՒՐԲԱԹ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18
VENDREDI 18 FEVRIER 1994

LE NUMERO : 5.00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. – Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5.00 Ֆ.

69րդ ՏԱՐԻ - Թիւ 18.265
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
69e ANNEE — N° 18.265

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE»

(17 Février)

Guerre sans merci dans le Haut-Karabagh

DEPUIS LA CONTRE-OFFENSIVE DES FORCES AZERIES L'ENCLAVE ARMENIENNE CONNAIT DE FURIEUX COMBATS

Այս կրկնակ խորագիրէն ետք եւ բուն թղթակցութենէն առաջ, կայ մէկ փառաւոր ծաղրանկարը Փլանթիւի։ Ազերի զինուոր մը, զէն ի ձեռին կը սպառնայ Հայու մը, անդին ալ ՄԱԿ-ի պաշտօնատարը կ'առաջարկէ. – «Հէ՛, պզտիկ միջամտութիւն մը չէ՞ք ուզեր որ մեծ բանի պիտի չռածայէ»...։

Տոմինիք լը Կիյոտուի սորագրութեան նոր կը հանդիպինք ղարաբաղեան հարցին առնչութեամբ եւ պարտինք սկիզբէն հաստատել որ Ստեփանակերտէն եղած այս թղթակցութիւնը կը մատնէ ձեռնհաս եւ ողջամիտ լրագրող մը։ Ան իրապաշտ այլ ցնցիչ նկարագրականը կ'ընէ մղուող անխնայ պատերազմի մը։ Սկիզբէն, կը նկարագրէ անշարժ դէմքեր լաթերու մէջ փաթթուած, երկարած մարմիններ, ուսամբարձ կը տողանցեն քաղաքին մէջ։ Բարեկամները կը համախմբուին մարմիններուն շուրջ, կիներ, վերջին անգամ մը կը համբուրեն, կը շոյեն այս դէմքերը, զորս համակերպած, դաղաղ պիտի դնեն։ Զինուորները կը հեծկլտան, քանի մը ժամէն կրկին ճակատ պիտի երթան։ «Ազատութիւն կամ մահ» կ'ըսէ Արմէն, 20 տարեկան, որու սրունքը անդամահատուած են...։ Ու Տ. լը Կիյոտու կը պատմէ, նախ պատերազմը, սկսած 6 տարի առաջ, անցնելու համար անմիջապէս այսօրուան պատկերին, ազերի յարձակումէն (Դեկտեմբեր 19) ի վեր։ Խօսեցնել կուտայ հայ զինուորներ, Ղարաբաղի բնակիչները որոնք կը յուսան թէ այս պատերազմը՝ «թերեւս վերջինն է»։ Լրագրողը կը նկարագրէ այցելած հիւանդանոցները, կառուով եւ յարդի խուձերով շինուած, ուր բժիշկները իրենց իսկ արիւնը կուտան վիրաւորները խնամելու համար, մարմիններ առանց բերանի, առանց ոտքի...։ Զինուոր մը կը վերադառնայ Հորադիզէն եւ կուլայ, վոտկան խմելով. – «մեռեալներ, նորէն մեռեալներ, բայց, ինչո՞ւ չեն ժողվեր իրենց մեռեալները» կը պոռթկայ Ազերիներուն դէմ։

«Մոնտ»ի թղթակիցը կը բացատրէ Ազրպէջանի դիրքը որ, յենած թուական իր առաւելութեան եւ քարիւղային եկամուտներուն ու գանազան եւ աֆղան վարձկաններու, յոյսը դրած է մաշումի եւ իր բանակի արհեստաւորացման վրայ։ Իր յաջողութիւնները, ցարդ, շատ սահմանափակ են, նոյնիսկ խորհրդանշական։

Ազերի յարձակումը չէ խախտած Ղարաբաղի Հայերուն ապահովութիւնը իրենց զինուորական գերազասութեան վրայ եւ դէպքերը իրաւունք կուտան իրենց։ Յետոյ, ամրապնդուած է իրենց համոզումը որ օրինաւոր է իրենց պայքարը։«Գիտենք, թէ ինչու համար կը կռուինք, կը պաշտպանենք մեր գիւղերը, մեր ընտանիքները, մեր դրացիները։ Անոնց մօտ, ճակատ զրկուած երիտասարդները իրենք իրենց հարց կուտան թէ ի՞նչ բանի համար պիտի մեռնին» կ'ըսէ Ստեփանակերտի ղեկավար մը։ Պաշտպանութեան Կոմիտէի փոխ – նախագահն ալ – Բորիս Առուշանեան – կ'ըսէ. - «Ալիեւ իշխանութեան գլուխ անցաւ եւ կը ջանայ մնալ ամբոխավարու–

(Շար.ը Դ. էջ)

(Շար.ը Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՆԱԼ ՓԼԻՒՍԻ կայանի հրաժարեալ նախագահը Անտրէ Ռուսըլէ, լռութեամբ չի հեռանար այլ հաշուեյարդար կատարելէ ետք։ Ուղղագրական դիտումնաւոր դարձած սխալով մը կը խորագրէ իր յօդուածը՝ «Edouard m'a tuer» (այս սխալը որ երեւան ելաւ Քոթ տ'Ազիւրի մեծահարուստ կնոջ մը սպանութեան առթիւ մարդսպանի մը կողմէ, թէեւ չէ հաստատուած, նորաձեւութիւն դարձած է երեւի...) որ լոյս տեսաւ «Մոնտ»ի մէջ։ Ռուսըլէ ծանրօրէն կ'ամբաստանէ նախաբարապետ Էտուար Պալատիւրը որ ամէն տեղ իր մարդիկը կը տեղաւորէ։ Առաջին տողերէն իսկ չի ծածկեր իր վրդովումը, երբ կը գրէ. – «Կը խորհէի թէ վատթարագոյնը ճանչցած եմ իշխանութեան գլուխ եկած քանի մը ընկերվարականներու հետ, միայն փոքրավաճառներն էին»։ Ռուսըլէ կ'ըսէ թէ երկար պիտի ըլլար ցանկը անոնց որոնք վերջին շաբաթը, Գանալ Փլիւսի դէմ լարուած թակարդին, թերացան բարեկամութեան, պատիւի եւ պարզապէս արժանաւորութեան մարզերուն մէջ։ Որպէս ազատ բեմ հրատարակուած այս յօդուածը շատ խիստ է, կը թուէ ամբողջ խաղերը ու կը վերջացնէ. – «Լա՛ւ աշխատանք, պարոններ եւ բարի ախորժակ, բայց՝ առանց ինծի»։ Պէտք է ըսել որ Է. Պալատիւրի առջի օր տուած պատասխանը հեռատեսիլի «Ճշմարտութեան ժամուն» այս նիւթին մասին միայն ժխտել կրնար տալ։ Արդարեւ, իր միապաղաղ ձայնով ան ըսաւ, երբ հարց կը տրուէր այս հրաժարման մասին՝ «Ես ալ ձեզի պէս, մամուլէն իմացայ»...։ Պէտք է ըսել որ հեռատեսիլի այս կայանը, արձանագրած իր յաջողութեամբ, նաեւ նիւթական – ինչ որ հազուադէպ է, չըսելու համար անգտանելի – շատերու նախանձը կը շարժէր եւ իշխանութիւնը դժուար թէ կարենայ համոզել որ հաշուեյարդար մը չէ կատարուածը։ Նախագահ ընտրուեցաւ, միաձայնութեամբ Փիէր Լէսքիւռ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ քննիչ յանձնախումբը յայտարարեց թէ ի վիճակի չէ յայտնաբերելու թէ ո՞վ է Փետրուար 5-ի Սարայեւոյի շուկայի ջարդին պատասխանատուն։ Այս արդիւնքէն շատ դժգոհ են Սերպերը եւ կ'առարկեն որ փորձագէտներու յանձնախումբը հարկ եղած քննութիւնները չկատարեց։ Միւս կողմէ, Ալէն Ժիւփէ յայտարարեց թէ Պելկրատի Ֆրանսայի դեսպանատան դիւանագէտներու եւ անձնակազմին ընտանիքները Ֆրանսա պիտի վերադառնան, կը յանձնարարուի նաեւ քաղաքին Ֆրանսացի համայնքին խուհեմ ըլլալ։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ յայտարարեց որ կը դադրեցնէ առեւտրական իր բոլոր փոխանակութիւնները Մակեդոնիոյ հետ եւ հիւպատոսարանն ալ կը փակէ Սկիւպ։ Երկու տարի է որ Յունաստան կը ջանայ արգելք հանդիսանալ Մակեդոնիոյ միջազգային ճանաչման, պահանջելով որ անունը փոխէ։ Իր այս որոշումով, Փափանտրէու Սելանիկի դուռը կը փակէ Մակեդոնիոյ առջեւ, արգելք հանդիսանալով անոր պարենաւորման, քանի որ ծովու վրայ իր միակ դուռն էր։

ԼԻԼԸՀԱՄԸՐԻ ողիմպիականներուն, Ֆրանսա յաջողեցաւ, Փետրուար 16-ին, մետալի մը տիրանալ, թէեւ միայն պրոնզեայ, շնորհիւ Էտկար Կրօփիրօնի պռս մարզին մէջ։

ՄԵԾՆ – ԲՐԻՏԱՆԻԱ կը մերժէ Յունաստանի վերադարձնել Պարթենոնի ճակտոնները (fronton) հակառակ Հասարակապետութեան այն նոր կարգադրութեանց որոնք թոյլ կուտան արուեստի գործերը յանձնել բուն տիրոջ եւ վայրին, երբ անոնք ապօրինի կերպով խլուած են։ Այս ճակտոնները 1802-ին Անգլիա տարած է Լորտ Էլկին, երբ դեսպան էր Օսմանեան կայսրութեան մէջ։

ՄԻՏԻԱԹԻ մէջ (Թուրքիա, սուրիական սահմանին մօտ) ութ հոգի ծանրօրէն վիրաւորուած են, Փետր. 16-ին, ռումբի մը պայթումէն։

ՓԱՐԻԶԻ ՆԱԽԿԻՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԸ՝ ծիրանաւոր Մարթի մեռաւ առջի օր, 89 տարեկանին, իր իսկ վարած «2 Ձի»ին մէջ, երբ կառախումբ մը զայն ջախջախեց երկաթուղիի անցքին, ուր կարդինալին կառքը կեցած էր։ Վիլըֆրանշ - տը Ռուէրկի մօտ է որ պատահած է արկածը, երբ կարդինալ Մարթի Դոմինիկեաններու միաբանութենէն ուր քաշուած կ'ապրէր, կ'երթար քոյրը տեսնելու։ Ֆրանսական Եկեղեցւոյ ընտանի եւ ժողովրդական դէմքն էր, պարզ, համեստ։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ Դումայի երեսփոխանները որոշած են քննել ներում շնորհելու կարելիութիւնը 1991 Օգոստոսի փուչիստներուն եւ դադրեցնելու հետապնդումները 1993 Հոկտեմբերի ապստամբութեան ղեկավարներուն դէմ։

ՀԵՌԱՏԻՊ ՀԵՌԱՁԱՅՆ ՓՈՍՏ ՓՐԻԶ

«ՆՈՅԵԱՆ ՏԱՊԱՆ»

(Փետրուար 16)

ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԸ ՉԷ ԿԱԶՄՈՒԱԾ

Ներքին նախարար Վանօ Սիրադեղեանի կողմէ բարձրաստիճան ղեկավարներու ուղղուած ամբաստանութիւնները քննելու համար երեսփոխանական յատուկ յանձնաժողովստեղծելու նախագիծ ներկայացուած էր Խորհրդարանին. այդ յանձնաժողովին կազմութեան սկզբունքներուն ու լիազօրութիւններուն վերաբերող քանի մը նախագիծ քննարկուած է Փետրուար 15 – 16-ի նիստերուն, բայց ոչ մէկը հարկաւոր քուէն ստացած է։ Ատկէ ետք, հարցին քննարկումին նախաձեռնած ԱԺՄ-ի երեսփոխանական խումբը որպէս բողոքի նշան հեռացած է դահլիճէն։

ՅԱՐՁԱԿՈՒՄԸ ԵՏ ՄՂՈՒԱԾ

Փետրուար 16-ի առաւօտուն առաջին ժամերուն ադրբէջանական հետեւակը մեծ քանակութեամբ զինամթերքով յարձակման անցած է Մարտունիի եւ Ֆիզուլիի ուղղութիւններով։ ԼՂՀ Պաշտպանութեան բանակի ստորաբաժանումները հակահարուած տուած են, հակառակորդը ետ մղելով մինչեւ նախկին դիրքերը։ Այլ ճակատներու վրայ, ինչպէս Քելբաջար ու Մարտակերտի հիւսիսը ուր նախորդ օրը կատաղի մարտեր մղուած էին, տեղի ունեցած են փոխ հրացանաձգութիւններ։

ՍԷ – ԷՍ – ՍԷ – Ըի Մինսկի խմբակին նախագահը Եան Էլիասոն պաշտօնական այցով պիտի մեկնի Ադրբեջան, ինչպէս տեղեկացուցած է մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին Ադրբեջանի ՄԱԿ-ի ներկայացուցիչը Բաքուի մէջ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Իրանի իսլամական հանրապետութեան 15-ամեակի մարզական փառատօնէն վերադարձած են Հայաստանի մարզիկները, հետեւեալ արդիւնքներով.

Մականախաղի մէջ Հայաստան Բ. տեղը գրաւած է։ Յաղթելէ ետք Վրաստանի եւ Ռուսաստանի խումբերուն, հայ մարզիկները վէս աւարտականին մրցած են Իրանի երիտասարդական խումբին հետ ու պարտութեան մատնած զայն. աւարտականի խաղը անոնք խաղացած են հիւրընկալ երկրին Թաւրիզի խումբին հետ, արձանագրելով 3 – 3 արդիւնք։ Միայն լրացուցիչ ժամանակին մականախաղի հայ վարպետները պարտուած են իրենց հակառակորդէն, որոնք ախոյեան հռչակուած են։

Համատանի մէջ կատարուած մարմնամարզի հանդիպումներուն հայկ. խումբը շահած է 5 ոսկեայ, 11 արծաթեայ եւ 8 պրոնզէ մետալ։ Մեծ տպաւորութիւն գործած են յատկապէս Արման Մկրտչեան եւ Տիգրան Մելքոնեան։

Թեթեւ մարմնամարզի ճիւղին մէջ Հայաստան կը մասնակցէր երեք մարզիկներով, որոնցմէ երեւանցի Շիրակ Պօղոսեան հեռացատքի մէջ (7 մեթր 36 սմ.) ստացած է ոսկեայ մետալ, իսկ Պարգեւ Գրիգորեան արծաթէ։

Պասքէթպոլի հայկական խումբը գրաւած է հինգերորդ տեղը։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼՐԱՍՓԻՒՌՆԵՐ

Այսօր Հայաստանի մէջ արձանագրուած են 328 լրատուական միջոցներ. ասոնցմէ 24-ը հեռատեսիլի ծրագրեր են, 9-ը ձայնասփիւռի, 15-ը գործակալութիւններ, 47-ը ամսագրեր, 232-ը թերթեր։ 1993-ին արձանագրուած են 100 լրասփիւռներ։ Այս ամբողջէն 241-ը կը գործեն Երեւանի մէջ։

ՏԽՐՈՒՆԻ

ԷՏՈՒԱՐ ՄԱՎԵԱՆ

Ցաւով իմացանք Էտուար Մավեանի անակնկալ մահը որ պատահած է իր բնակարանը, զոհ սրտի տագնապի։

Վերջին տարիները բոլորովին քաշուած կեանք մը կ'ապրէր, խորապէս ցնցուած իր երէց եղբօր՝ Պերճի եղերական մահէն, բայց աւելի առաջ, եղած է անոնցմէ որոնք շինարար դեր խաղացած են Հ.Յ.Դ. Նոր սերունդի եւ ապա՝ Դաշնակցական շարքերու մէջ։

Էտուար Մավեան ծնած էր Վառնա (Պուլկարիա) 1923-ին եւ եօթը տարեկան էր երբ ընտանիքին հետ կը փոխադրուէր Ֆրանսա եւ վերջնապէս կը հաստատուէր Փարիզ։

Հաւատաւոր մըն էր Էտուար Մավեան, բառին ամբողջական իմաստով, կանուխէն երբ կը մտնէր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մէջ, նուիրումով կ'աշխատէր որպէս պարզ կամ յետագային կեդրոնական վարչութեան անդամ։ Յաճախ ինք կը գտնէր ամառնային բանակումի վայրերը, ինք ալ մասնակցելով անոնց կամ վարելով պաշտօններ։ Նոյն հաւատաւորը եղած էր նաեւ Հ. Յ. Դ. շարքերուն մէջ։

Տարիներէ ի վեր ոչ մէկ տեղ կ'երեւար եւ նման պարագաներու, դառն է նկատել որ մահն է որ մեզի կը յիշեցնէ ոմանց կեանքը եւ անոնց տարած աշխատանքը անցեալին այս գաղութին մէջ։

Մեր ցաւակցութիւնները Սօնա եւ Բարսեղ Խրիմեանի։

ԼՈՒՍԱԶՈՒՐԿ, ԲԱՅՑ ՅՈՒՍԱՎԱՌ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

Սփիւռքի հայ գրականութեան տիրական դէմքերէն՝ բանաստեղծ, արձակագիր եւ հրապարակագիր Վահէ Օշական, Սեպտեմբերին կ'այցելէր Հայաստան: Սփիւռքի հայ գրագէտին առաջին այցելութիւնն էր այս: 1970-ական թուականներուն Վահէ Օշական առաջին անգամ կը փորձէր ամերիկեան Այրէքս կազմակերպութեան միջոցով Հայաստան երթալ վեց ամսով եւ ուսումնասիրել ԺԹ. դարու արեւելահայ -- արեւմտահայ գրական կապերը: Հայաստանի օրուան կառավարութիւնը մերժած էր դիմումը: Երկրորդ փորձը Վ. Օշական կը կատարէր 1988 Դեկտեմբեր 7-ի երկրաշարժէն երկու օր ետք, դիմելով Հայաստանի կառավարութեան, որ ինք եւ իր կինը պատրաստ են Հայաստան երթալու, եթէ հայրենիքը պէտք ունի իրենց պէս մարդոց: Դարձեալ մերժում:

Հիմա որ Հայաստանը անկախ է, Վահէ Օշական, օգտուելով անկախութեան բարիքէն, կ'իրականացնէր տասնամեակներ ընդմէջ հալածած երազը, այցելելով իր հայրենիքը: Այս այցելութիւնը կը զուգադիպէր Վահէ Օշականի գրական գործունէութեան յիսնամեակին: Այդ առթիւ Համազգայինի Կեդրոնական Վարչութիւնը որոշած էր Սփիւռքի եւ Հայրենիքի մէջ նշել գրագէտին յոբելեանը, տարբեր ձեռնարկներով: Յոբելենական անդրանիկ ձեռնարկը տեղի կ'ունենար Երեւանի մէջ:

Սեպտեմբեր 24, 1993:

Հայաստանի Գրողներու Միութեան Տան սրահին մէջ տեղի կ'ունենայ գրագէտին յոբելեանը: Ներկայ են ծանօթ գրողներ՝ Գէորգ Էմին, Լեւոն Հախվերդեան, Լեւոն Մկրտչեան, Անահիտ Սահինեան, Ռաֆիկ Դաւոյեան, Հրաչեայ Մաթեւոսեան, արուեստագէտ -- դերասաններ, մամուլի թղթակիցներ, մտաւորականներ: Ներկայ է նաեւ յոբելեարին կինը՝ Արսինէ Օշական, տնօրէնուհին Սիտնիի Համազգայինի Արշակ եւ Սոֆի Գալստըն վարժարանին:

Հանդիպումին բացումը կատարելով Հայաստանի Գրողներու Միութեան նախագահ Վահագն Դաւթեան կ'ողջունէ Վահէ Օշականի ներկայութիւնը հայրենիքի մէջ եւ կ'ըսէ. -- «Վահէ Օշական սփիւռքահայ ամենաճանաչուած գրողներից մէկն է: Մեր մեղքը չէ, որ մենք, ինչպէս հարկն է, չենք ճանաչում նրան այս տանը: Այն ժամանակ, երբ արդէն հնարաւոր էր, որպէսզի Վահէ Օշականի ստեղծագործութիւնները դառնային նաեւ մեր ընթերցողների սեփականութիւնը, այդ ժամանակ էլ փոստային ճանապարհները համարեա փակուեցին: Այնպէս որ ես ինքս անձամբ, պէտք է խոստովանեմ, որ շատ քիչ բան եմ կարդացել Վահէ Օշականից՝ պատահական լրագրերում, ամսագրերում տպագրուած բանաստեղծութիւններ, յօդուածներ եւայլն. բայց նրա համբաւը ինձ վաղուց է հասել: Կըրկնում եմ, մեր մեղքը չի: Կար ժամանակ որ երկու տիպի կնիք գոյութիւն ունէր համապատասխան հիմնարկում: Երկուսն էլ եռանկիւնի կնիքներ էին, բայց մէկի տակը բաց էր -- այսինքն կարելի էր յանձնարարել այդ գիրքը--, իսկ միւսը՝ երեք կողմից էլ փակ էր: Հաւանաբար Վահէ Օշականի գրքերը -- ինչքան որ ես գիտեմ -- այդ կնիքով մնացել են համապատասխան արխիւներում, գրապահոցներում: Այդ կարգը, այդ օրէնքը երբեմն այնպիսի անհեթեթութեան էր հասնում, որ իմ գիրքը, որ Երեւանում տպագրուած էր եւ վերահրատարակուած Թեհրանում, դարձեալ դրա վրայ դրուած էր այդ փակ կնիքը»:

Խօսք առնելով գրող Գրիգոր Յակոբեան կը ներկայացնէ Վահէ Օշականին կեանքը եւ յիսնամեայ գրական վաստակը. ապա համառօտ ակնարկով կ'անդրադառնայ Սփիւռքի հայ գրականութեան՝ Փարիզէն Պոլիս եւ Պէյրութ, շեշտը դնելով յոբելեարին «Քաղաքը» երկին վրայ, զայն նկատելով ոչ միայն Վ. Օշականի ստեղծագործական կեանքին մէջ նոր սկիզբ մը, նոր հանգրուան մը, այլեւ ընդհանրապէս Սփիւռքի ժամանակակից բանաստեղծութեան մէջ հրջադարձ մը: Գրիգոր Յակոբեան իր խօսքը կ'եզրափակէ նշելով. «Գրիգոր Պըլտեանի, Յարութիւն Պէրպէրեանի, Սարգիս Կիրակոսեանի, այսինքն՝ ժամանակակից սփիւռքահայ բանաստեղծութեան մէջ նկատուող այն գեղարուեստական որոնումների, գեղագիտական ըմբռնումների, նշմարումների շրջանակը, որ այսօր ներկայ է, ընդհուպ մինչեւ վերջերս, երեք տարի առաջ, Պէյրութում երիտասարդ գրողների խմբակի հրատարակած գործերի մէջ առկայ են Վ. Օշականի «Քաղաքը» գրքում մատնանշուած եւ չօշափուած կէտերը: Այս իմաստով «Քաղաքը» մեծ դեր ունի եւ ես վստահ եմ, որ ապագայի Սփիւռքի գրականութեան պատմութիւնը գրող պատմաբանը այդ գիրքը ըստ ամենայնի կը քննի նաեւ այս տեսանկիւնից»:

Համազգայինի Հայաստանի վարչութեան ատենապետ բանաստեղծ Ռաֆիկ Դաւոյեան յիշելէ ետք Համազգայինի կեդրոնական վարչութեան կողմէ հաստատուած Հայաստանի մտաւորականութեան օգնութեան հիմնադրամը, որուն հաղորդագրութիւնը լոյս տեսաւ Սփիւռքի մամուլին մէջ, կը նշէ. -- «Իսկապէս Գրիգոր Յակոբեանը հիանալի զեկուցում կարդաց եւ ես անհամբեր սպասում էի, որ նա պիտի նշէր Վահէ Օշականի խիզախութեան մասին: Երբ համաշխարհային արդի գրականութեան, արդի բանաստեղծութեան, համաշխարհային գայթակղիչ սեղանին մօտենալու համար մեր գրողները, բանաստեղծները այդ հնարաւորութիւնը չունէին, Վահէ Օշական խիզախօրէն կտրեց այդ չարքերը եւ հաւասար իրաւունքով նստեց այդ սեղանին եւ ճանապարհ բացեց միւսների համար: Զարմանալի հակասութիւն կայ. Վահէ Օշական իր ստեղծագործութեան մէջ ամբողջովին փորձում է ազատագրուել ազգային տեղայնացումից եւ մարդու առեղծուածին անդրադառնալ: Իբրեւ գաղափարախօս եւ իբրեւ ազգային գաղափարախօս նա անսահման մեծ ազդեցութիւն ունի ողջ Սփիւռքի տարածքի վրայ: Ունի եւ՛ գրական ազդեցութիւն, եւ՛ գաղափարական ազդեցութիւն»:

Ապա Ռաֆիկ Դաւոյեան կը կարդայ Համազգայինի Կեդրոնական Վարչութեան գրկած ողջոյնի հեռաձայն գիրը. -- «Համազգայինի Կեդրոնական Վարչութիւնը կ'ողջունէ սփիւռքահայ բանաստեղծ, արձակագիր եւ հրապարակագիր Վահէ Օշականի գրական գործունէութեան 50-ամեակը: Սփիւռքահայերու համար Վահէ Օշական այն տիրական դէմքերէն է, որ իր իւրայատուկ ոճով եւ ինքնուրոյն արուեստով ու մտածելակերպով նոր ուղի մը կը հարթէ սփիւռքահայ գրականութեան ճանապարհին, դառնալով գրական երկրորդ սերունդի կարկառուն ներկայացուցիչներէն մին: Իմաստ եւ խորհուրդ մը կը գտնենք նաեւ այն խօսուն իրադարձութեան մէջ, որ սփիւռքահայ հեղինակի մը յոբելեանը եւ այդ յոբելեանի անդրանիկ ձեռնարկը կը կայանայ անկախ հայրենիքի մէջ: Այս յոբելեանին առիթով կասկած չունինք, որ առաւել եւս պիտի բեղմնաւորուի իր գրական գործունէութիւնը: Մեր մաղթանքն է յատկապէս, որ Օշականի Հայաստան այցը գրական իր աշխարհահայեացքին նոր աւիւն բերող անկիւնադարձ մը ըլլայ, նորանոր նուաճումներով զարգացնելով մեր ազգային մշակոյթի անդաստանը»:

Խօսք կը տրուի Վահէ Օշականին, որ շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք Հայաստանի Գրողներու Միութեան եւ Համազգայինի Վարչութեան, որ իրեն առիթ տուած են խօսելու եւ գաղափարներ փոխանակելու հայրենի գրողներու եւ մտաւորականութեան հետ, կ'ըսէ. -- «Ես՝ Վահէ Օշական, պատրուակ մըն եմ հոս՝ հի՛ն կարօտներու, նոր յոյսերու եւ այժմէական հարցերու շուրջ հաւաքաբար մտածելու, մեր անմիաբան ազգին այսօրուան տագնապալի պահերուն: Կեանքիս մեծ անակնկալները կ'ապրիմ հոս: Նախ՝ 50-ամեակս. տեսակ մը ցաւալի երեւոյթ է. յոբելեանը կ'ընեն մարդոց համար, որ ճամբան բռներ կ'երթան այլեւս: Ես կը զգամ որ նո՛ր կը սկսիմ: Յետոյ՝ առաջին անգամ Հայաստան կը գտնուիմ, կը յուսամ որ վերջինը չըլլար: Եւ վերջապէս՝ այն ընդունելութիւնը, որուն արժանացայ ժողովուրդին եւ մտաւորական պաշտօնակիցներուս կողմէ, բոլորովին տարբեր աշխարհ մը բացաւ մտքիս եւ զգացումներուս համար:

«Ես սփիւռքի գրագէտ եմ: Սփիւռքը չէք ճանչնար. լաւագոյն պարագային՝ քիչ մը կը ճանչնաք: Սփիւռքը մտավիճակ է, աշխարհ ու մարդիկ ընկալելու եղանակ է, աշխարհահայեացք է, գաղափարաբանութիւն է, աւելի քան աշխարհագրական իմաստ: Եւ այս հաւաքոյթը շատ պատշաճ առիթ մըն է բանալու որոշ վարագոյրներ եւ սկսելու տեսակ մը երկխօսութիւնը մեր եւ ձեր միջեւ:

«Սփիւռքի գրականութիւնը, մշակոյթը երեք հանգրուանէ անցած է՝ 1920 -- 1950, 1950 -- 1975 եւ 1975 -- 2000:

«Առաջին հանգրուանը ես կը կոչեմ պարտուողական շրջան, այսինքն՝ պարտուած մարդոց կայան: Փարիզեան սերունդը իր ամբողջ տաղանդով, գեղեցիկ գործերով միայն իր նահանջը կը փորձէր արձանագրել՝ Շահնուրէն մինչեւ Զարդարեան -- ո՛չ Սարաֆեան--: Կային յաղթող մարդիկ, որոնք կը պատկանէին նախորդ սերունդին: Վահան Թէքէեան՝ որուն ամբողջ գործը պատասխան մըն է Հայը ընկճել փորձողներուն, Յակոբ Օշական՝ որ նոյնպէս «Մնացորդաց»ով կը փորձէր հակադարձել թրքական բարբարոսութեան եւ Կոստան Զարեան՝ որ «Նաւը լերան վրայ» գործով ցոյց կուտար, որ մեր ժողովուրդը անանկ ժողովուրդ մըն է, որ նաւը կրնայ լերան գագաթն ալ հանել:

«Երկրորդ շրջանը (1950 -- 1975) պիտի կոչեմ փոխանցումի սերունդի շրջան: Սփիւռքի կեդրոնը Փարիզէն կ'անցնի Միջին -- Արեւելք՝ Պէյրութ, Հալէպ, Գահիրէ: Զարդերու յիսնամեակը, պահանջատիրական ոգիի արթնացումը, գրական հանդէսներ՝ «Երիտասարդ Հայ»ը, «Ահեկան»ը, «Բագին»ը, «Անի»ն, «Նայիրի»ն եւ այլն կը ստեղծեն խանդավառ շրջան մը, որ, սակայն, էութեան մէջ պահպանողական է. կ'ուզեն փրկել ա[յն] ինչ որ կրնան: Ո՛չ մէկ լուրջ աշխատանք կայ նոր կալուածներ նուաճելու:

«Իմ գրականութիւնս աւանդութիւն չունի. լեզուի հարց չունի. ունի մէկ բան՝ գոյապաշտութիւն, հոգեբանական վիճակ եւ հօրս ճնշումը: Անանկ հայր մը ունենալը թէ՛ օրհնութիւն է եւ թէ անէծք: Հայրս պզտիկուց ինծի կ'արգիլէր գրել: Ես գրածս կը պահէի, որ չտեսնէր: «Մէկ գրագէտ մէկ տունին մէջ կը բաւէ», -- կ'ըսէր: Յաւիտենական բարդոյթներով ապրած եմ, թէ ես ինչո՞ւ պզտիկ եմ անոր պէս հսկայի մը քով: Իմ գրականութիւնս ունի Յ. Օշականի իրական ներկայութիւնը, ճնշումը իբրեւ մարդկային էակի որակ, նաեւ գրականութեան ըմբռնում: Իմ ամբողջ կեանքս այդ բարդոյթներուն դէմ պայքարելով անցուցած եմ, նոյն ժամանակ փորձելով սպրդիլ այն տեղերէն, ուրկէ հայրս չէ կրցած անցնիլ: Ահա 1950 -- 1975-ի շրջանին է որ իմ գրականութիւնս կը սկսի առանց հայկական աւանդական գրականութեան մղումին: Լեզուական հարց չկայ եւ «քաղաքը», առանց որեւէ նախահօր կամ որեւէ մէկ կուռքի -- ես ալ չեմ գիտեր թէ ինչպէս եկաւ -- Ֆրանսայի իմ ապրումներուս, իմացական զարգացումիս միջէն բուսաւ:

«Ուրեմն, հայկական avant-garde-ը, կը յուսամ, առող ճամբայ ելաւ: Տեսակ մը ըմբոստութիւն էր հայկականութեան սառած ու կարծրացած, աւանդապաշտ, պահպանողական մտայնութեան դէմ, որ բոյն դրած էր Միջին -- Արեւելքի գրականութեան մէջ: Որովհետեւ երբ հայը պահպանում կ'ըսուի՝ կը պահպանուի թէ՛ լաւը, թէ՛ գէշը: Ո՛չ մէկ ճիգ կ'ըլլար բացուելու աշխարհին»:

(Մնացեալը յաջորդիւ)

ԱԶԵՐԻՆԵՐՈՒ ԱՏԼԱՆՏԻԴԸ

Կասպից ծովուն մէջտեղը, Բաքուէն հարիւր յիսուն, իսկ ամէնէն մօտակայ ծովափէն վաթսուն քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ, արուեստական կղզի մը կայ. ան կը կոչուի ռուսերէն՝ Նեֆթիանիյէ Քամնի, այսինքն՝ Քարիւղին քարը. մարդու ձեռքով շինուած մեծագոյն կղզին է: Ստալինի շրջանի այս կառոյցը պէտք է համայնավար հզօրութեան ամէնէն որոշիչ վկայութիւնը ըլլար. սակայն այսօր ամէն մարդ կը տեսնէ թէ պատմութիւնը այլ ձեւով վճռած էր: Բացումէն 44 տարի ետք, այսօր, սեւ ոսկիին կարմիր քաղաքը ծովամոյն ըլլալու վտանգին տակ է: Ամէն օր ան քիչ մը եւս կը մխրճուի ջուրերուն ու թշուառութեան մէջ:

Օդէն դիտուած ամբողջ կառոյցը հրէական սարդոստայնի մը կը նմանի: Բարակ կամուրջներով իրարու կապուած են հազար հարիւր նաւթահորեր որոնցմէ օրական երկու հազար թոն նաւթ ձեռք կը ձգուի: Ցիցերու վրայ, ծովուն բացը հաստատուած 20×4 քմ. տարածով այս կառոյցին վրայ 300 քմ. ճամբայ կայ ու հոն 3500 հոգի կ'ապրի: Ժանգոտած մետաղի այս փարաւոնական ամբողջութեան մէջտեղը 150×250 մեթր տարածքով կղզի մը շինուած է. անոր աշխատանքը սկսած է 1949 Նոյ. 7-ին եւ աւարտած 1975-ին:

Այսօր ամէն բան քայքայումի վիճակ մը կը մատնէ, սկսած՝ կեդրոն առաջնորդող բեռնակառքէն որուն լուսարձակները փրթած են, ապակիները կոտրտուած, դռները ծռմռած: Մինչդեռ, այդ կղզին ընկերվարական երջանկութեան ծաւալումի վայր մը պիտի ըլլար. խորհրդային իշխանութիւնը հոն ութ յարկով շէնքեր, հրապարակներ, ճեմավայրեր շինած էր, կանգնած՝ մեծերի արձաններ: Այսօր անոնցմէ շատերուն միայն պատուանդանը մնացած է: Անոնցմէ առաջին վար առնըւածը Լենինը եղած է:

«Քարիւղին քարը» կղզին մահամերձ է, ծանրօրէն վիրաւորուած ըլլալով համայնավարութեան անկումէն, Խորհրդային Միութեան քայքայումէն ու Կասպից ծովու ջուրերուն մակարդակի բարձրացումէն: Փոթորիկները բազմաթիւ քանդումներու պատճառ եղած են ու կը սպառնան բնակելի կղզիին: Ամեհի ալիքներ որոնք մինչեւ ինը մեթր բարձրութիւն կ'ունենան, կը զարնուին ցիցերուն: Ամէն բան կը դղրդայ, միշտ ծանրագոյնին սպառնալիքը կրկնելով. աւելի կատաղի փոթորիկ մը, պտուտակ մը որ տեղի կուտայ ու վերջնական աղէտը կը հասնի, նաւթահորերու արտադրածը սփռելով Կասպից ծովուն մէջ ուր սեփսեւ ճահիճ մը կը գոյանայ:

Երկու -- երեք տարիէ ի վեր կքած ջրամոյն եղած մասեր կան. ժանգը կը պատէ ամէն բան. պարպուած են նոյնիսկ ճաշարանին ցուցափեղկերը: Կարգ մը մասերու մէջ արդէն գործաւորներ որոնք առանց ամրագօտիի կ'աշխատին կատաղի ալիքներէն քանի մը մեթր վերեւ, մետաղեայ ցիցերը կը կտրեն որպէսզի ծախեն միջազգային շուկային վրայ:

Ղարաբաղի պատերազմն ալ որ երկրին եկամուտին 80%-ը զինուորական մարդուն կը տանի, կ'օգնէ քայքայումին: Երկիրը անդրցամաքեան նաւթահորերու անհրաժեշտ ծախքը ընելու կարողութիւնը չունի: Ոչ մէկ խնամքի կ'արժանանան լոգարանով սենեակները, ճաշարանները, չարժանկարի սրահը, դարմանատունը, թէյարանները, գրադարանները եւ խանութները:

Նրբանցքները մէջի հոտով ծանրացած են, գետնի ծածքը պատռտած, տասը լամբերէն մէկը միայն կը վառի. պատուհաններու ապակիները կոտրուած են ու խաւաքարտի կտորներով փոխանակուած: Ջուրը որ ըմպելի չէ, միայն կէսօրին ժամ մը կը տրուի: Կղզիին վրայ անողելցնի միակ արտադրութիւնը հացն է, սակայն ոչ ոք գիտէ տակաւին որքան ժամանակ...

ԲԱՂՀԱՆ

ՈՐՊԷՍԶԻ ՊԱՀՊԱՆՈՒԻ ԱՆԻ ՔԱՂԱՔԸ

Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւններու շարքին Փետրուար 11-ի երեկոյթը նիւթ ունէր Անի քաղաքը. որպէս լաւատեղեակ մասնագէտ, խօսելու հրաւիրուած էր Տոքթոր Ժան -- Միշել Թիէռի:

Ան ըսաւ թէ պիտի խօսի Անիի պահպանութեան անհրաժեշտութեան մասին: Նախ համառօտ մէկ պատմականը ներկայացուց Բագրատունիներու այս մայրաքաղաքին որ Ժ. դարուն արագօրէն բարգաւաճած ու մեծ զարգացում արձանագրած էր: Ապա անցնելով բուն նիւթին,

լուսապատկերներով ցոյց տուաւ յուշարձաններու վիճակը որ իրեն ըսել կուտար թէ քաղաքը ենթակայ էր մահուան վտանգի։

Արդարեւ, աւելի քան երեք տասնամեակի ընթացքին իր կանոնաւոր այցելութիւնները առիթ կուտային բաղդատական մը ընելու կոթողներու ներկայացուցած փուլերուն. փաստթարացումը յստակօրէն կը նշմարուէր լուսապատկերներէն եւս. եկեղեցիներ կային, ինչպէս նշանաւոր Հովիւի Եկեղեցին, որոնք իր առաջին այցելութիւններուն կանգուն էին տակաւին, սակայն այսօր ամբողջովին քանդուած էին. կային ուրիշներ որոնցմէ հազիւ կիսակործան պատեր եւայլն մնացած էին։ 1988-ի երկրաշարժէն լրջօրէն տուժած էին պարիսպներէն մաս մը ու Մայր Եկեղեցին։ Եթէ միջոցներու չձեռնարկուէր, Անին երկար ատեն պիտի չկարենար տոկալ կլիմայական խիստ անողոք պայմաններու եւ բնութեան աւերներուն։

Այս մտահոգութեամբ, Փարիզի քաղաքապետ Ժագ Շիրաքի նախաձեռնութեամբ կազմուած էր Կոմիտէ մը որ հարկաւոր աշխատանքը պիտի կատարէր, որպէսզի Անի քաղաքը ԻՒՆԷՍՔՕյի պահպանութիւնը վայելէր որպէս համաշխարհային հարստութիւն։ Այս ծրագիրը յաջողելու պարագային, գոնէ հազարամեայ կոթողները չափով մը պիտի պահպանուէին ժամանակի աւերին դէմ, ամրացուելով եւայլն։ Հազարումէկ եկեղեցիներու մայրաքաղաքը եթէ ոչ այդ թիւին չափ, այսուհանդերձ տէր էր աւելի քան հարիւր յուշարձաններու ու ոչ մէկ պետաէ կընար դիմադրաւել անոնց վերականգնման գործը։

Իսկ ԻՒՆԷՍՔՕյի պահպանութեան համար, ինչպէս կազմակերպութեան կանոնագրութիւնը կը պահանջէր, հարկ էր որ խնդրոյ առարկայ հարստութեան պատկանած պետութեան կողմէ կատարուէր դիմումը, ինչ որ հասկնալի ու ենթադրելի դժուարութիւններու դէմ յանդիման կը դնէր յիշեալ Կոմիտէն։

Տոքթոր Թիէռիի դասախօսութենէն ետք տեղի ունեցաւ հարցումներու բաժին մըն ալ ուր անխուսափելիօրէն հետաքրքրականին համեմատութիւնը չնչին մակարդակի իջաւ, արտայայտուած անհեթեթութիւններու պատճառով։ Լսելէ ետք այնքան հետաքրքրական նիւթի մը հետեւած մեծ մասամբ անոր անյարիր ու անբովանդակ հարցումներ, մարդ կը տարուի մտածելու. մանաւանդ ոչ հայ մասնագէտներ, ինչպէս տոքթոր Թիէռին, ինչպէս տակաւին տրամադրութիւն կը գտնեն հայկական յարցանի մը առջեւ դասախօսելու, տարիներու փորձառութենէն ետք։

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

«ԱԼԻՔ» օրաթերթի «ԷՋ 404»ն ու «ՅԱՌԱՋ»ի «ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»ը

Սփիւռքահայ մշակութային կեանքին մէջ, մամուլը երկու հարիւր տարիէ ի վեր իր մասնակցութիւնը կը բերէ քաղաքական, ընկերային թէ արուեստներու ծիրէն ներս։ Մեր բազմերանգ սփիւռքեան պայմաններուն նիւթական թէ այլ դժուարութիւնները արգելք չեն հանդիսացած գրական -- ստեղծագործական արդիւնաւէտ գործունէութիւն ունենալու։ Ցատկանշելի երեւոյթ է սփիւռքահայ մամուլի կեանքէն ներս նաեւ գրական ու արուեստի նուիրուած յաւելուածները, որոնք թէեւ քիչ, սակայն որակաւոր են։ Ահաւասիկ «Հորիզոն»ի գրական յաւելուածը կը թեւակոխէ իր տասնամեակը, մնալով հիւսիսային -- ամերիկահայ մամուլի եւ սփիւռքահայ մտաւորական կեանքի այն վայրերէն մին, ուր ստեղծագործական փորձեր կ'ունենան արտայայտուելու կարելիութիւնը։

Լիբանահայ եւ Ֆրանսահայ շրջանակները նման աւելի կարելիութիւններ ունին եւ լոյս կ'ընծայեն ստեղծագործական եւ ուսումնասիրական աշխատութիւններ՝ իրենց «Բագին»ով թէ «Կայֆ»ով ու այլ պարբերաթերթերով։ Ֆրանսահայութիւնը նաեւ հարուստ է «Յառաջ» օրաթերթի (հիմնուած 1925-ին) «Միտք եւ արուեստ» թիւերով, որոնցմէ լոյս տեսած են շուրջ 190 համար, տասնըեօթը տարիներու ընթացքին։ «Միտք եւ արուեստ» կը հանդիսանայ այն բեմը, ուր հայ ստեղծագործ թէ գիտաշխատող միտքը Սփիւռքի թէ Հայրենիքի մէջ կը գտնէ իմաստաւորում։

Նման վայր մը կուգայ դառնալու նաեւ Իրանահայութեան «Ալիք» օրաթերթի գրական յաւելուածը՝ «Էջ 404», որմէ ցարդ լոյս տեսած են շուրջ 33 թիւեր։

Մինչ «Ալիք»ի «Էջ 404»ը, քիչ մը նման «Հորիզոն» շաբաթաթերթի գրական յաւելուածին, լոյս կը տեսնէ 16 էջով -- պրակի ձեւով -- ամէն ամսուան վերջին Երկուշաբթին, «Յառաջ»ի «Միտք եւ արուեստ»ը կը հրատարակուի ամիսը անգամ մը օրաթերթի Կիրակնօրեայ բացառիկին մէջ՝ նուիրուած մտքի ու արուեստի։

Իրենց բովանդակութեան տեսակէտով, այս երկու գրական եւ արուեստի թերթերը կը տարբերին իրարմէ։ «Ալիք»ի «Էջ 404»ի խորհուրդը երբեմն կը վերատպէ հայ դասական գրականութենէն էջեր. օրինակ՝ իր թիւ 30-ին մէջ («Ալիք», Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 27, 1993), կան Գրիգոր Զոհրապէն եւ Վիգէն Խեչումեանէն արտատպումներ։ Նմանապէս թիւ 27-ի մէջ («Ալիք», Երկուշաբթի, Յունիս 28, 1993), մինչ Աւետիք Իսահակեանի «Սարեանը ամբողջ աշխարհին է» վերլուծական ակնարկը կրնայ արտատպում ըլլալ, սակայն Ալիկ Իսահակեանի յօդուածը կը ներկայացնէ «Անտիպներ վարպետից»։ Իսկ թիւ 29-ը («Ալիք», Երկուշաբթի, Օգոստոս 30, 1993) նուիրուած է Համօ Սահեանին՝ իր անդարձ մեկնումին առիթով։

«Յառաջ» օրաթերթի «Միտք եւ արուեստ» թիւերը թերեւս աւելի կը յատկանշուին գրաքննադատական յօդուածներով եւ յետ -- արդիական թէ դասական արուեստի քննարկումներով, ստորագրուած յարատեւ հաւատաւոր աշխատակիցներու կողմէ, ինչպէս օրինակ խմբագրական կազմէն՝ Արփի Թոթոյեան, ֆրանսահայ գրական շրջանակէն՝ Գրիգոր Պըլտեան եւ Մարկ. Նշանեան, եւ այլ հեռաւոր սփիւռքահայ աշխատակիցներ, ինչպէս Վարդան Մատթէոսեանն ու Խաչիկ Թէօլէօլեանը եւ ուրիշներ։

Իրենց բովանդակութեան այլազանութեամբ «Էջ 404»ն ու «Միտք եւ արուեստ»ը կուգան ըլլալու աւելի քան լոկ արտայայտուելու միջոցներ սփիւռքահայ մշակութային կեանքէն ներս, սատարելով համայն հայ մշակոյթի եւ լեզուի զարգացումին ու բազմազանութեան։

ՍԻՄԱ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ
«Հորիզոն»
(Գրական յաւելուած, Փետրուար)

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԱԹԷՆՔԻ «Ազատ Օր»ի խմբագրատունը այցելած է Փետրուար 4-ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի պատուիրակութիւնը որ Յունաստան կը գտնուէր թեմական հարցերու կարգաւորման առաքելութեամբ։ Պատուիրակութեան մաս կը կազմէին Արցախի առաջնորդը՝ Պարգեւ Եպիսկ. Մարտիրոսեան, Էջմիածնի հոգեւոր Գերագոյն Խորհուրդի անդամ՝ Գրիգոր Խանջեան։

⁂

ԱԹԷՆՔԻ «Վարդան եւ Վարդուհի Տէր-Զաքարեան» սրահին մէջ, Փետրուար 6-ին, տեղի ունեցած է կլոր սեղան մը կազմակերպութեամբ Հ.Յ.Դ. երիտասարդական «Սողոմոն Թէհլիրեան» խումբին, նիւթ ունենալով՝ «Արցախ -- մտածումներ եւ մտահոգութիւններ»։ Զրոյցին իրենց մասնակցութիւնը բերած են Յունաստանի Ներքին Ապահովութեան նախարար՝ Սթելիոս Փափաթեմելիս, Նոր Հանրապետութիւն կուսակցութեան Սելանիկի երեսփոխան Գոսթաս Գարամանլիս եւ Յունաստանի Հ.Յ.Դ. Հայ Դատի յանձնախումբի ներկայացուցիչ՝ Սերգօ Գույումճեան։ Այս վերջինը շեշտը դրած է, առաւելաբար, Արցախի հարցին միջազգայնացման անհրաժեշտութեան վրայ։

⁂

ԳՈՔԻՆԻՈՅ Եկեղեցւոյ նորակառոյց սրահին մէջ, մեծ յաջողութիւն արձանագրած է «Բարեկամական Երեկոյթ»ը կազմակերպութեամբ Թաղական Խորհուրդին եւ Տիկնանց Միութեան։ Երեկոյթին բացումը կատարած է Տիկին Շ. Էլմասեան եւ բացատրած օրուան հանդիսութեան նպատակը։ Ապա՝ Տիկիններ Էլմասեան եւ Պասմաճեան շահեկան դասախօսութիւններ տուած են, անդրադառնալով կրօնքի տիեզերական բնոյթին եւ անհրաժեշտութեան մարդկային կեանքի, ընկերութեան եւ ազգերու բարոյական կատարելութեան ուղղութեամբ։

⁂

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հ.Բ.Ը.Մ.եան Ալեք Մանուկեան Մշակ. Կեդրոնին մէջ, Փետր. 6-ին, շահեկան դասախօսութիւն մը տեղի ունեցած է գանատահայ առեւտրականներու Խորհուրդի Օնթարիոյի մասնաճիւղին նախաձեռնութեամբ։ Դասախօսը եղած է Ռուսաստանի տնտեսութեան ազգ. կաճառի նախագահ՝ Աբէլ Աղանպէկեան, յատկապէս հրաւիրուած Մոսկուայէն։ Ան, շուրջ 45 վայրկեան, խօսած է Ռուսաստանի, Հայաստանի եւ ՀԱՊ-ի պետութիւններու տնտեսութեան եւ շուկայական բարեփոխումներուն մասին։

⁂

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ Յովնանեան սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հայ Դատի Յանձնախումբին, Փետրուար 6-ին դասախօսական երեկոյթ մը տեղի ունեցած է։ Օրուան բանախօսը՝ փրոֆ. Ստեփան Աստուրեան, պատմութեան դասախօս Գալիֆորնիոյ համալսարանին մէջ, մէկ ժամէն աւելի խօսած է նիւթ ունենալով՝ «Արցախի հիմնահարցը եւ Կովկասը»։ Դասախօսութեան յաջորդած է հարցում - պատասխանի բաժին մը։

ԱՆԱՅԻՍ
ԵՒՓԻՄԷ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ
(1872 -- 1950)

ՅՈՒՇԵՐՍ

Այլեւս Ցունաց եկեղեցիին առջեւն էի, շատ մօտը մեր տան, երբ սեւ հեղեղի մը պէս Թուրք զինուորներ լեցուցին փողոցը. հրացանը ուսերնուն էր, բայց անկարգ էին, անկանոն, ցիր ու ցան կը քալէին. մէջտեղերնին երկու փոքր թնդանօթ կար, բայց ոչ սպայ, ո՛չ չաւուշ, ո՛չ մէկ պետ. միայն պարզ զինուորներ, կատղած, ինքզինքնուն ելած, բան մը կը պոռային։

Ո՛չինչ կրնայ այնքան ահարեկիչ ըլլալ որքան այդ Թուրք զինուորները առանց սպայի. վայրագ խուժանի մը ճիչդ նմանը. կը կթոտէին ծունկերս, բայց կը քալէի արիաբար՝ մայթին վրայէն։ Բարեբախտաբար յոյն քահանայ մը առջեւէս կ'երթար. պաշտպանութեան յոյս մըն էր։ Հասանք տուն. պարտէզին սանդուխներուն վրայ նստայ. այլեւս ուժս սպառած էր։

Ամուսինս ալ սահմռկած էր, զաւակներս եւ սպասուհիները մէկ մէկ ծակ մտած։ Նորէն իմ բարի դրացիս եկաւ եւ երկու բառով բացատրեց յանդուգն հարուածը։ Համիտ հակայեղափոխութիւն առաջ բերեր էր իր Պիւրհանէտտին որդւոյն միջոցով. զօրքերը գրգռած, շէրիաթի հրաւիրած, նախարարները պալատ կանչած ու բանտարկած էր. պիտի սպաննէր անշուշտ յեղափոխութեան պետերը։ Իսկ Գատը -- Գիւղ արշաւող այդ ջոկատը Մահմուտ Մուխթար փաշային (Պատերազմական Նախարար) տունը ամբարկոծելու եւ զինքը հրացանի բռնելու եկած էր։

Ցիշեցի խեղճ Երեսփոխանական Ժողովի գումարման առաջին օրը Թուրք տիկնոջ բառերը։

Դրացիս առաջարկեց որ իր աղջիկներն ու մերինները, որոնք Սիոնի Քոյրերուն վարժարանը կը յաճախէին ցերեկեայ, գիշերօթիկ ձգենք հոն այդ գիշերն իսկ։ Անոնց չէնքին մօտն էր Սէն Ժոզէֆ վարդապետներուն վարժարանը, որ ամրոցի մը պէս հաստատուն էր, եւ վարդապետները բազմաթիւ էին ու զէնք ունէին. լաւագոյն էր մեր աղջիկները մեծաւորուհիին յանձնել։ Գործադրեցինք այդ առաջարկը, եւ դրացիս չորս աղջիկները առաւ տարաւ Սիոնի Քոյրերուն վարժարանը։

Մենք մնացինք անորոշ, երկիւղալից վիճակի մէջ։ Եթէ արդարեւ նախարարները սպաննել տար Համիտ, քեռայրս զոհ պիտի ըլլար իր պաշտօնին, մանաւանդ որ Թուրք մտաւորական յեղափոխականները ակնյայտնի մեծ համակրանք ցոյց կուտային անոր հանդէպ։ Ցետոյ, շատ հաւանական էր ջարդ մը։ Լուր եկաւ թէ Բերայի օտարահպատակ ընտանիքները դեսպանատուները ապաստանած են։ Անշուշտ անգլիական դեսպանուհին այդ առթիւ իր հովանաւորը կը գործածէր։ Ըսին նաեւ թէ քոյրս իր աղջկան հետ ֆրանսական դեսպանատունը ապաստանած է. բայց ես չհաւատացի. քոյրս պատանէշին վրայ մեռնելէ չվախցող կիներէն էր։

Ամբողջ գիշերը հեռուէն հրացանաձգութիւններ լսուեցան։ Առաւօտուն, ամէն հաղորդակցութիւն դադրած էր Գատը -- Գիւղի եւ Պոլսոյ հետ, այսինքն՝ Ասիական ու Եւրոպական եզերքներուն միջեւ։ Բարեկամ մը փախաքեցաւ նաւակով անցնիլ Պոլիս. Սէրայ -- Պուռնուէն ըսպառնալիքով ետ դարձուցին զինքը։

Միշտ հեռուէն փնդակի ձայներ։ Ոչ մէկ լուր։ Ամէն մարդ իրարու կ'երթար, եւ անհեթեթ ենթադրութիւնները շրջան կ'ընէին։

Հայտար -- Փաշայէն նախընթաց օրը եկող ջոկատը Մօտա բանակած էր, առանց վրանի, այնպէս՝ գետիններ, եւ զինուորները մօտակայ բնակիչներէն ուտելիք խնդրած էին, առանց սակայն սպառնալիքի։ Միւս կողմէ Մահմուտ Մուխթար փաշա խոյս տուած էր չոգեմակոյկով դէպի անգլիական մարտանաւ մը։

Մեծ մտահոգութիւններուս մէկը քեռայրս եւ քոյրս էին, ճիչդ վտանգին դէմը, դազանին ճիրաններուն մէջ։

Երրորդ օրուան երեկոյին, բարեկամ մը որ չըսաւ թէ ո՞ւրկէ առած էր լուրը, եկաւ ուրախութեամբ տեղեկացնել որ Սելանիկէն, Մահմուտ Շէվքէթ փաշա, բանակին գլուխը անցած, Պոլսոյ վրայ կը քալէ։ Մայրաքաղաքին զինուորական մեծ պաշտօնեաներէն շատեր իրեն կողմնակից էին, ինչպէս սպաներուն մեծագոյն մասը։

Մութը կոխելուն, կրկին աւետիս եկաւ թէ հասած էր Սելանիկի բանակը, թէ՝ շատ աննշան եղած է դիմադրութիւնը եւ թէ՝ Եըլտըզի պալատը պաշարուած է ու նախարարները ազատ արձակուած են։ Այդ գիշերն իսկ Ազատարար բանակէն ջոկատ մը պիտի գար պաշտպանել Գատը -- Գիւղը։ Ամէն ոք փութաց ճաշ պատրաստել անոնց։ Ինչ որ ընէինք քիչ էր, այն ահռելի մղձաւանջի ժամերէն յետոյ, ուր անտէր, անպաշտպան, խաղալիք եղած էինք վայրագ, մոլեռանդ եւ անգիտակից Թուրք զօրքերուն։

Ամէնէն շատ դիմադրողը Թաքսիմի հրապարակի զօրանոցը եղած էր։ Հոն շուրջ կռիւ մը տեղի ունեցեր էր, այնպէս որ մեռեալները կուտակուեր էին Նորատունկեանին դրանը առջեւ եւ փամփուշտներ եկած ծակած վերի յարկի պատերը։ Այդ միջոցին, Գաբրիէլ Էֆէնտի, ինքը, վերադարձած պալատէն, պատուհանէն դիտեր էր կռիւը եւ միւս նախարարները յետոյ շնորհաւորեր էին իր պաղարիւնութիւնը։ Բայց, այդ վտանգը նուազագոյն թուած էր իրեն, բաղդատելով Համիտին սպառնացած բանտարկութեան։

Շէվքէթ փաշայի բանակը պաշարած էր Եըլտըզի պալատը, սպասելով նոր կարգադրութիւններու. այլեւս Համիտին խոստումները ոչ ոք կրնային խաբել։

Երբեմն աստուածային արդարութիւնը կ'իջնէ մարդոց մէջ, ատոր մէկ ապացոյցն ալ սա եղաւ որ ա՛յնքան հայ ջարդել տուող, ա՛յնքան հայատեաց, ա՛յնքան հայ յեղափոխական հալածող Կարմիր Սուլթանը, երբ Շէրիաթի կատակերգութեան պարտութեան մատնուելէն եւ Սելանիկի բանակին յաղթական Պոլիս մուտքէն յետոյ, ահ ու դողի մէջ, կը սպասէր իր ճակատագրին որոշման, Հայ մը, ծերակուտական Երամ Էֆէնտին, գնաց իրեն ըսել թէ պարտէր անմիջապէս հրաժարիլ։ Ինչպէս ամէն վատասիրտ մարդ, Համիտ իր կեանքին ապահովութիւնը խնդրեց ու հրաժարեցաւ։

Յաջորդը, Սուլթան Ահմէտ Րէշատ, գահ բարձրացաւ, արգելափակ կեանքէն կէս մը թմրած. կարծես միշտ քնացած, թէեւ բարեսիրտ մարդուկ մը։

Այս երկրորդ անգամն էր որ սարսափէն կ'անցնէինք խաղաղութեան։ Բայց, այլեւս գրեթէ ապահով էինք թէ պատճառը վերցած ըլլալով արդիւնքն ալ թերեւս պիտի անհետանար։ Գոնէ այնպէս կ'ենթադրէինք։

(Շար. 48)

Տէր եւ Տիկին Տոքթոր Բարսեղ Խրիմ-եան, զաւակներն ու թոռները
Պ. Ժագ Մալիքեան
խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, մօրեղբօր եւ մեծ մօրեղբօր եւ զարմիկին՝

ԷՏՈՒԱՐ ՄԱՎԵԱՆԻ

անակնկալ մահը որ պատահեցաւ Փետր. 14-ին, սրտի տագնապի հետեւանքով։
Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Եկեղեցին
15, rue Jean-Goujon, Paris 8e
Ուրբաթ, Փետրուար 18, ժամը 13.45-ին։

Պ. Անրի Վէզիրեան,
Տէր եւ Տիկին Արթօ եւ Ալիս Խաչատուրեան
խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ
ՎԱՐԴՈՒՀԻ ՎԷԶԻՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Թէրզեան)

մահը։
Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Երկուշաբթի, Փետր. 21, ժամը 13.45-ին Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Եկեղեցին
15, rue Jean-Goujon, Paris 8e
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի
Cimetière des Batignolles
ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։
Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Նոր տարուան եւ Ս. Ծնունդի առթիւ կատարուած խղճմտանքի հետեւեալ նուիրատուութիւնները. —
Տիկին Մանուշակ Ջիջերեան 800 Ֆր., Պր. Արթիւր Գուտաղեան 1000 Ֆրանք, Տիկին Զապէլ Աղամեան 250 Ֆր., Տիկին Զարուհի Սիրաքեան 200 Ֆր., Տիկին Սիւզան Պաղտասարեան 200, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Քէօսէեան 700, Տիկին Արեգնազ Քէպէլեան 100, Պր. Խաչիկ Երմազեան 600, Տիկին Զիլինկիրեան 500, Օր. Սապին Սարօեան 200, Տիկին Աննա Քարաթէփէ 300, Տիկին Վալերի Պոտէ 100, Տիկին Հայկուհի Քէջէճեան 200, Տիկին Անի Քէրթի 200, Պր. Խորէն Քէչիչեան 300, Տէր եւ Տիկին Միհրան Տէմիր 500, Պր. Ժիրայր Փէհլիվան 500, Տիկին Աճէմեան 200, Տիկին Մաքրուհի Թարլաեան 70, Տիկին Զարուհի Դարբինեան 1000, Տէր եւ Տիկին Ժագ Գուսինեան 500, Տիկին Արաքսի Յարութիւնեան 150, Պր. Աւետիս Գալայճեան 200 Ֆր.։
Ինչպէս նաեւ Տիկին Մարի Պօղոսեան կը նուիրէ 500 Ֆր. Արշամ Հալվաճեանի մահուան առիթով փոխան ծաղկի։

«ԳԷՈՐԳ ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ»

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Ներկայիւս կը յայտնենք, թէ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ
«ԳԷՈՐԳ ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ»ը
բաց է մեր հասարակութեան՝ Երեքշաբթի, Չորեքշաբթի, Հինգշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերը, կէսօրէ ետք, ժամը մէկէն մինչեւ ժամը հինգ։
Կրօնական եւ գեղարուեստական գրականութիւններու կողքին, «Գէորգ Երեւանեան Գրադարան»ին մէջ ընթերցասէրները պիտի գտնեն նաեւ այլազան հաւաքածոներ, գրական եւ կրօնական հանդէսներ, ամսագրեր եւ օրաթերթեր։
Գրադարանի վարիչն է Ժիրայր Ծ. Վրդ. Թաշճեան։

ԴԻՒԱՆ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի հետեւեալ Կիրակի օրերուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ ժամը 10-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի՝
ԿԻՐԱԿԻ, փետրուար 20
Արտաքսման Կիրակիին
ԿԻՐԱԿԻ, փետրուար 27
Անառակի Կիրակիին
ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 6
Տնտեսի Կիրակիին
ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 13
Դատաւորի Կիրակիին
ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20
Գալստեան Կիրակիին։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԷՆ, Փետրուար 11-ին (Սէնփիէր) 600 Ֆր. ղրկող անձէն «Յառաջ»ի CCP-ի թիւին վրայ, կը խնդրուի իր անունն ու հասցէն սփոփողաբար հաղորդել թերթիս վարչութեան։ Փոսթի հաշուեցոյցերուն վրայ այլեւս չի գրուիր ղրկողին անունը։

TOMBOLA

La Croix Bleue des Arméniens de France remercie toute la communauté arménienne de France pour sa participation à la tombola qu'elle avait organisée au profit de ses œuvres et vous annonce les numéros gagnants:

1er— N° 03340 1 Twingo
2e— N° 03643 1 Téléviseur
3e— N° 00727 1 Séjour Baléares
4e— N° 01527 1 Tapis
5e— N° 03770 1 Croix en or
6e— N° 05236 1 Aller-retour Londres
7e— N° 05188 1 Lithographie de Fassianos.

LE FONDS ARMENIEN DE FRANCE
invite
la communauté arménienne de Bagneux - Cachan et de ses environs
pour une
REUNION D'INFORMATION
Présentation et diaporama
du
PROJET DU GAZODUC IRAN — ARMENIE
par
Haroutiun KEVORKIAN
Secrétaire Général du Fonds Arménien de France
Vendredi 18 Février à 21 heures
dans l'ancienne Mairie de Bagneux *(Salle Caillat)*
1, rue de la Mairie

ASSOCIATION DU 7 DECEMBRE 1988

PONT ROUTIER EREVAN - PARIS - EREVAN

5eme convoi fin Février - début Mars, 2 camions de 25 tonnes viendront charger du matériel pour l'Arménie.
Cherchons dons en nature et en espèces, coût d'un camion 25 000 francs, cherchons tout matériel et nourriture, possibilité d'envoyer des colis à vos familles, cherchons accompagnateurs et reporters pour les voyages. En cas de conflit en Géorgie, pont aérien assuré par les communautés de Kiev et Piatigorsk.
ASSOCIATION DU 7 DECEMBRE 1988
47, rue de la Défense,
92130 Issy-les-Moulineaux
tél. 46 38 88 32 — 46 38 38 80
Entrepots, 4 allée Charles Louis,
92140 Clamart,
Bus 190, Métro Mairie d'Issy.
L'association ayant reçu en dons deux camions Kamaz (partie tractice) cherchons des fonds pour acheter les remorques. 30 000 FF les 2 remorques.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son centre de vacances de Bellefontaine pour les séjours des mois de juillet et août :

Directeurs — Economes
Assistants sanitaires — Cuisiniers
Moniteurs (avec B.A.F.A. de préférence).

Ecrire à :
C.B.A.F. — 17, rue Bleue, 75009 PARIS

COMMUNIQUÉ

Association Arménienne d'Aide Sociale
77, rue La Fayette — 75009 Paris
Tél: 48 78 02 99 / Fax: 42 80 61 45

Les trois maisons du troisième âge entièrement rénovées, restructurées et ayant l'agrément de la cure médicale peuvent accueillir des pensionnaires soit en hote payant, soit pris en charge par l'Aide Sociale.
Pour tous renseignements, prière de contacter les directions des établissements.

MONTMORENCY : Melle YAVER
44-50, Ave. Charles de Gaulle
Tél: 39 83 20 67
Fax: 34 28 37 17

GONESSE : M. FESDJIAN
7, rue de l'Eglantier
Tél: 39 85 24 24
Fax: 34 53 95 23

ST-RAPHAEL : Mme GARABEDIAN
107, Ave. du Marechal Lyautey
Tél: 94 95 00 30
Fax: 94 95 71 43

(Շար. Ա. էջէն)

թեան եւ Հայերու բնաջնջումի կոչեր ընելով»։ Ու Առուշանեան կը վերլուծէ Ալիեւի քաղաքականութիւնը։ Ան, նախորդներէն աւելի խորամանկ է, կ'ըսէ, ոչ ոք յաջողած էր մեզ խաբել այս ձեւով, իր համաձայնութիւնը տալով բանակցութեան համար եւ իրականին մէջ, ժամանակ շահելով, աւելի լաւ պատրաստելու համար մեզի դէմ յարձակումը։
Լրագրողը կը հաստատէ որ Ազերիներու կորուստները շատ մեծ են, Դեկտեմբերի կէսէն ի վեր, քանի մը հազար մեռեալ, ըստ անկախ դէտերու։ Հայերու կորուստները նուազ են — 800 մեռեալ, քանի մը հազար վիրաւոր — բայց հակայ՝ բաղդատմամբ իրենց բանակի ուժերուն որ հազիւ 15 հազար կռուող ունի։ Այլ վիրաւորներ, ռազմիկներ կը խօսին, կը պատմեն անցեալէն, երբ Հայը Ազերի դրացիներ ունէր ու այսօր դէմ առ դէմ են։ Վստահ որ հակօդային կայան մը կ'աշխատի կ'ըսէ. — «Մեր զինամթերքը ռուսական է, մեր վրայ յարձակող օդանաւերը ռուսական են։ Բաժու ալ ռուս սպաներ կան»։ Ու թերթին թղթակիցը, իր գրութեան վերջաւորութեան, կը գրէ թէ զինուորական հիւանդանոցին տնօրէնը աւելի յստակ է, ան կ'ըսէ. — «Ռուսերը կը ճմանին այն մարդոց որոնք աքլորներ կը պահեն, յետոյ կը դիտեն անոնց աքլորամարտը, դրամով գրաւի կուգան, կը սպասեն որ սպանին ի վերջոյ երկուքն ալ կ'ուտեն»...։

L'ASSOCIATION ARMÉNIENNE D'AIDE SOCIALE

77, rue Lafayette
75009 Paris
Tel. : 48. 78. 02. 99
RECHERCHE
GOUVERNANTE
POUR MAISON DE RETRAITE
Région Parisienne
Langues parlées FRANÇAIS/ARMENIEN
POSTE A RESPONSABILITE.
Pour toute information :
S'adresser au Siège tous les jours de 14h à 18h30.

Départ chaque Jeudi
PARIS-
EREVAN-
PARIS
(VOL HEBDOMADAIRE DIRECT)
Franchise de bagage autorisé : 2 valises par personne
Renseignement et inscriptions :
SABERATOURS - SEVAN VOYAGES

31, rue d'Argenteuil	37, rue Hanrabedoutian	48, cours de la Liberté
75001 PARIS	EREVAN 10	69003 LYON
Tél. : 42 61 51 13	Tél. : 52 85 48	Tél. : 78 60 13 66
Fax : 42 61 94 53	Fax : 52 54 48	Fax : 78 60 92 26

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R.C. Paris Commission Paritaire : No 55935

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 19-20
SAMEDI-DIMANCHE
19-20 FEVRIER
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.266
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
69e ANNEE — N° 18.266

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ՂԱՐԱԲԱՂ ԿՈՄԻՏԷ» ՄԸ ԿԱՐ...

Այս ամիս վեցերրորդ տարին կը լրանայ այն շարժումին որ կոչուեցաւ Ղարաբաղեան ու մղիչ ուժը եղաւ մեր պատմութեան անիւին աննախադէպ թափով թաւալին: Անիւին որ կը թուէր թէ մեծ փոթորիկներէ ետք խրած է անժամանակութեան մը մէջ:

Այնքան խիտ ապրումներով լեցուած այս վեց տարուան աւարտին, ժամանակներու հեռաւորութեան վրայ մնացած կը թուին 88 Փետրուարի երեւանեան միլիոննոց ցոյցերը: Շատ տաք ու պաղ անցաւ այդ օրերուն վրայէն, բայց անեղծ կը մնայ անոնց տպաւորութիւնը. այնքան հրաշալի էին անոնք, աննախադէպ ու անկրկնելի: Ո՞ր ժողովուրդը ունէր, կամ պիտի կրնար ունենալ օրինակը իր ամբողջ թիւին մէկ երրորդով յորդած տեսնելու իր մայրաքաղաքին հրապարակներն ու պողոտաները ուրկէ իր նոր յոյսին խօսքը կ'երթար արձագանգելու աշխարհի բոլոր անկիւնները:

Այդ յոյսը 11 հոգինոց խմբակն էր որ մկրտուեցաւ «Ղարաբաղ Կոմիտէ»: Ամէն կարելիի ու անկարելիի մարմնացումը եղաւ ան, առաջին օրէն կրելով ամէնէն հարազատին պարզագոյն պիտակը. եղաւ մեծին ու փոքրին համար «տղերք»ը: Վստահաբար, պատմութեան մեծերէն շատեր պիտի նախանձէին այն սիրոյն, փառքին, հաւատքին զոր վայելեցին այդ «տղերք»ը. Լեւոնը, Բաբգէնը, Վազգէնը, Աշոտը, Վանօն, Ռաֆայէլը, Համբարձումը, Սամուէլը, Ալեքսանը, Սամսոնը, Դաւիթը:

Ո՛չ հոգեվարք ապրող տիրակալին վերջին ղաւերը, ոչ թշնամիին պատճառած մահերը, ոչ ալ ներսէն բարձրացած ճաթած ձայներ զօրեցին այդ հաւատքին ու փառքին դէմ, Մոսկուան որոշեց լուծել կոմիտէն, բանտարկեց անոր տասնըմէկը, Սումգայիթի, Բաքուի, Կիրովապատի մէջ Հայերու ջարդ կատարուեցաւ, Սփիւռքի երեք կուսակցութիւններու միասնական կոչը հանդարտիլ, հնազանդել յորդորեց. այս բոլորը ոչինչ փոխեցին Կոմիտէին ու անոր երկարած միլիոնաւոր ականջներու, սրտերու կեցուածքին:

Յաջողութիւնը բոլորինն էր երբ յաջորդ տարին Նոյեմբերին Կոմիտէէն ծնած ՀՀՇ-ը առաջին համագումարը կը գումարէր եւ արդէն «տղերք»ը երկու ներկայացուցիչ ունէին Գերագոյն Խորհուրդին մէջ:

Այսօր Հայաստան անկախութեան երրորդ տարին թեւակոխած է. «տղերք»ը նախագահ են, նախարար, ղեկավար, եւ արդէն նաեւ ... ընդդիմադիր: Ինչ որ չյաջողեցաւ ընել Մոսկուան իր ճապկումներով ու բանտախուցերով, թշնամին իր սպանդով ու աւերով, ըրաւ իշխանութիւնը:

Մինչ 88-ի «միացո՛ւմ» գոչիւնը Ղարաբաղի մէջ ռումբերու որոտով ու բարձրացած բռունցքները՝ հրասայլի, թնդանօթի փողերով փոխանակուած են, Երեւանի մէջ «Ղարաբաղ Կոմիտէ»ն չէ կրցած դարմանել իր մարմնին վրայ գոյացած ճեղքերը. անոնք վերածուած են ռազմադաշտի խրամատներէն աւելի խորունկ ցեխի քուրաներու: Իսկ այդ ցեխը՝ աւելի մայլ ու աւելի սառեցնող քան երեւանեան ձմեռը, կը սպառնայ ժողովուրդին միակ «հարստութեան». Ներքին հաշուեյարդարներով, եղբայրասպան կռիւներով փոթորկած դրացիներուն օրինակէն չվարակուելու անոր իմաստութեան զոր քաղաքական մարդու լեզուն կը կոչէ «ներքին կայունութիւն»:

Որպէսզի հրջանցուի անդարմանելին, անհրաժեշտ է որ 70 տարի լռութեան դատապարտուած ցաւին իջած նշդրակը կրկին գործէ. այս անգամ կարել, հեռացնելու համար փտած անդամը:

Ցեխին սպառնալիքը այդ նշդրակին ըսպասումով համակած է ամբողջ ժողովուրդ մը. անոր էջքով միայն «Ղարաբաղ Կոմիտէ»ն ալ կրնայ փրկուիլ յոյսէն ետք յուսախաբութեան մարմնաւորումն ալ ըլլալու դաժան փորձութենէն:

Ա. Թ.

ՄԱՄՈՒԼ

«LIBERATION»

(18 Février)

Le va-tout militaire de Bakou

DANS LE HAUT-KARABAGH, LES AZERIS SONT ENGAGES DEPUIS UN MOIS DANS UNE CONTRE-OFFENSIVE, MEURTRIERE MAIS PEU EFFICACE, CONTRE LES ARMENIENS

Կը թուի որ Ղարաբաղն ու Հայերը կրկին այժմէական կը դառնան մեդիաներուն համար: Թերեւս ղարաբաղեան շարժումի ծագումի փետրուարեան այս 6-րդ տարեդարձն է պատճառը: «Մոնտ»ի այնքան ողջամիտ յօդուածէն ետք, «Լիպերասիոն»ի մէջ է որ Նաթալի Նուկայրէտ կը ստորագրէ Բաքուէն իր թղթակցութիւնը, վերոյիշեալ խորագրին տակ:

Սկիզբը կը վերյիշէ որ վեց տարի է Բաքուի բանակը դէմ առ դէմ կը գտնուի հայ անկախապաշտներուն հետ: Գերեզմանատուն, ամէն օր, աշխատանք կը տարուի նոր շիրիմներու համար: Արձանագրութիւնները կը վկայեն վերջին կռիւներու դաժանութիւնը: Մէկը կը բացատրէ, գերեզման մը ցոյց տալով՝ «այս մէկը ճակատ գնաց Շաբաթ օր, Երեքշաբթի հող կը բերէին»:

Շարք մը ջախջախիչ զինուորական պարտութիւններէ ետք, ազերի հակայարձակումը շատ ծանր կորուստներ պատճառեց: Բաքուի մարդասիրական արեւմտեան կազմակերպութիւններու համաձայն, յարձակումը «հազարաւոր զինուորներու» կեանքը արժած է: Պատերազմին սկիզբէն ի վեր ազերի զոհերու թիւը 12 հազար կը նկատուի: Հակառակ մարտերու բուռն բնոյթին, Բաքուի զօրքերու յառաջխաղացումը շատ սահմանափակ կը մնայ: Հայերը միշտ կը պահեն ազերի հինգ գիւղերու հակակշիռը՝ Ֆիզուլի, Ջեբրայէլ, Աղդամ, Զանգելան եւ Իրանի հետ սահմանային շերտ մը: Ու Նաթալի Նուկայրէտ ալ տարածքային իր հաշիւը կ'ընէ, ըսելով որ ազերի հողամասի 20%-ը Հայերու ձեռքն է, ինչ որ բացարձակապէս սխալ է, քանի որ առնուազն անտեղի է Ղարաբաղն ալ ներմուծել այդ հաշիւին մէջ: (Ճիշդ այս թուաբանական բերի հաշիւներուն մասին արտայայտուած էր Ռոպէր Քոչարեան ռուսական «Սեւոտնեա» թերթին տուած իր մէկ հարցազրոյցին մէջ, որուն կ'անդրադառնանք Փետրուար 22-ի մեր թիւով):

Խօսելով Հայտար Ալիեւի մասին որ կը ջանայ զօրակոչի ենթարկել յոգնաբեկ ժողովուրդ մը, կ'աւելցնէ որ Բաքու վարձկաններ կ'առնէ, հազար աֆղան մուճահետիններ, քանի որ՝ «Հայերը իրենք ալ նպաստաւորուած են արտաքին օգնութիւններով»: Թուրք եւ Պարսիկ մարզիչներ ալ եւ «ափ մը ամերիկացի պատահական զինուորներ» կ'ամբողջացնեն այս արտաքին ուժերը: Դրամն ալ կը հայթայթեն պատերազմէն եւ կաշառակերութենէն մաշած տնտեսութեան մը «մեծերը»: «Յանուն Ալլահի» եւ «ազատագրելու համար գրաւեալ հողերը», երիտասարդներ կամովին կամ բռնի ուժով մարզակայաններ կը ղրկուին: Բիրտ զօրակոչ մը որ դժուար կը քօղարկէ Բաքուի վարչակարգին տկարութիւնները: Լրագրողը կ'ակնարկէ նաեւ Ազրպէյճանի քաղաքական վերիվայրումներուն, Ալիեւի իշխանութեան գլուխ գալուն: Կը թուէ անոր առաւելութիւնները՝ ՔԱ - Կէ - Պէ-ի անցեալ, դիւանագիտական նրբութիւն որ թոյլ կուտայ իրեն «խաղալ» իր զօրաւոր դրացիներուն հետ՝ Ռուսաստան, Իրան, Թուրքիա: Ներկայիս, Իրան յայտագիր ունի, ամէն օր, հեռատեսիլէն: Ամէնէն աւելի Մոսկուան է որ դժուարութիւններ կուտայ Ալիեւի: Յունուարի վերջ, բանագնացը մղձաւանջային դող մը պատճառեց Բաքուի նախագահական պալատի նրբանցքներուն մէջ: Սեղանի վրայ կը դնէր երեք հանգրուանով ծրագիր մը Ղարաբաղի համար:

Ա. - Ռուսական զօրքի զետեղում Ազերիներու եւ Հայերու միջեւ ներկայ ճակատին երկայնքին (եւ Իրանի սահման):

Բ. - Լ. Ղարաբաղի շուրջ «ապահովութեան գօտի»ի մը ստեղծումը:

Գ. - Սկիզբ բանակցութիւններու ճշդելու համար Ղարաբաղի կանոնադիրը:

Ալիեւի մէկ խորհրդատուն կ'առարկէ. - «Ատիկա միայն կ'անդամալուծէ կացութիւնը եւ մեր ազգային հողամասին մասնատումը կը հաստատէ»: Բայց, կ'աւելցնէ լրագրողը, Սէ - ԷՍ - Սէ - Ը-ը խօսակցութեանց տեղքայլէն ի վեր, ռուսական կարծիքը «ելքի միակ ճամբան» կը թուի: Մանաւանդ որ վերջին ամիսները արձանագրուած զինուորական խեղճուկ-րակ յաջողութիւնները դժուար թէ նախատեսել տան զինուորական «արագ» լուծում մը նախկին Խորհրդային Միութեան ամէնէն հին կնճիռին:

Ն. Նուկայրէտ կ'եզրակացնէ ըսելով թէ Ալիեւ ժամանակին հետ կը մրցի, եթէ չյաջողի զինուորական գետնի վրայ, պէտք է նախատեսէ «ռուսական խաղաղութեան» պայմաններուն ենթարկուելու հեռանկարը, որ ըստ իրեն խնդրոյ առարկայ կ'ընէ ազգ. անկախութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՐԱՅԵՒՈՅԷՆ, Սերպերը իրենց ծանր հրետանին պիտի քաշեն. արդէն իսկ գործողութիւնը սկսած է: Սերպերու այս որոշումը յայտնեց ՄԱԿ-ը, Փետրուար 17-ին, ճշդելով թէ այս որոշումը առնուած է ընդառաջ երթալով Ռուսերու դիմումին: Արդարեւ, դիւանագիտական մեծ յաջողութիւն մը կը նկատուի Մոսկուայի համար եւ կը հաստատէ որ Ելցին գիտէր թէ ինչ կ'ըսէ, երբ կը յայտարարէր միւս օր («Յառաջ», Փետրուար 17) որ կը սխալին անոնք որոնք կը խորհին թէ Պոսնիոյ հարցը կրնան կարգադրել առանց Ռուսաստանի: Սլաւ եղբայրութիւնը իր դերը խաղաց եւ Ռուսաստանի բանագնացը՝ Վիտալի Չուրկին կրնայ գոհ ըլլալ: Հակառակ այս յայտարարութիւններուն, դեռ որոշ վերապահութիւն կը տիրէ, մինչ Ռուսերն ալ կը պահանջեն որ արեւմտեաններն ալ ճնշում բանեցնեն Պոսնիոյ մահմետականներուն վրայ:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ բացատրութիւններ պահանջեց Աթէնքէն, որու դրած ամպարկօն Մակեդոնիոյ նկատմամբ անընդունելի կը գտնուի: Պալքաններու մէջ, լարուածութեան նոր օճախ մը կը բացուի, ինչ որ փափաքելի բան մը չէ:

ԺԻՐԻՆՈՎՍԿԻ Ազատական - Դեմոկրատ կուսակցութեան ղեկավար մարմնի երկու անդամներ որոշած են խզել խորհրդարանական խմբակին հետ, բողոքելու համար գեր - ազգայնական Ռուսերու ղեկավարին դէմ: Կորոլեւ իր որոշումը հաղորդած է Խորհրդարանը, յայտարարելով՝ «Դումայի մէջ գիս ընտրեցին կուսակցութեան ծրագիրը գործադրելու համար, ոչ թէ իր ղեկավարին խենթութիւններուն զօրավիգ կենալու»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ԱՐՑԱԽ

ԱԶԵՐԻ ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ ՎԱՐ ԱՌՆՈՒԱԾ

Հ. ԲԱԳՐԱՏԵԱՆ ԵՐԵՒԱՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Փետրուար 17-ին, ազրպէյճանական ուժերը նոր յարձակում մը փորձած են Մարտունիի շրջանը, բայց հայկական ուժերը ետ մղած են: Նոյն օրը, երկու ազերի ՍՈՒ - 24 եւ ՍՈՒ - 25 օդանաւեր թռիչք կատարած են Վարդենիսի շրջանը, առաջինը հետախուզական թռիչքը ուղղած է դէպի Սոթք եւ Զարքենդ բնակավայրերը: Միւսն ալ Զարքենդէն շրջադարձ կատարելով դէպի Վարդենիս փորձած է ռումբեր նետել շրջակեդրոնին վրայ, բայց, ճիշդ այդ պահուն, հակօդային պաշտպանութեան ուժերու կողմէ արձակուած հրթիռները ջախջախած են օդանաւը և օդաչուն ալ, որ ազերի չէր, գերի ինկած է:

Հայաստանի վարչապետը Երեւան վերադարձաւ Փետրուար 17-ին տնտեսական եւ առեւտրական փոխ - յարաբերութեանց համաձայնագիր մը ստորագրելէ ետք Չեռնոմիրդինի հետ, 1994-ի համար: Շատ հաւանաբար, գալ շաբթու ալ, կը ստորագրուի ռուս - հայկական համաձայնագիրը հիւլէակայանի բացման վերաբերող: Ըստ մեր առած տեղեկութեանց, Փետր. 18-ին, ամէն ինչ պատրաստ էր այդ ուղղութեամբ, կարգ մը մանրամասնութիւններու համար, յանձնախումբ մը աշխատանքի լծուած է եւ քանի մը օրէն ամէն ինչ կարգադրուած կ'ըլլայ:

Խորհրդարանին մէջ, վիճաբանութիւնները միշտ շատ բուռն են եւ Փետրուար 17-ին ալ կարելի չէր եղած մեծամասնութիւն մը ապահովել առաջարկուած բանաձեւերէն մէկուն ընդունման համար: Ծանօթ է որ հարցը կը վերաբերի Վանօ Սիրադեղեանի «յայտնութիւններուն» առթիւ եղած պահանջին որ յանձնախումբ մը կազմուի եւ քննուին Ներքին նախարարին ծանր ամբաստանութիւնները կարգ մը անձերու դէմ, որոնցմէ ոմանք, դեռ երէկ պատասխանատու պաշտօններու գլուխ էին: Այս առընչութեամբ, խորհրդարանական ընդդիմութիւնը կ'ուզէ որ բազմակուսակցական բնոյթ ունենայ կազմուելիք յանձնախումբը, մինչ ՀՀՇ-ի խմբակը երկու տարբերակ կ'առաջարկէ, կամ՝ Խորհրդարանին նախագահութիւնը քննէ հարցը, կամ՝ յանձնախումբը անհատներէ կազմուի: Բուռն վիճաբանութիւններէ ետք, ԱԺՄ-եան, ՀՅԴ-եան եւ ազատ երեսփոխաններ ձգած ելած են: Դադարէ ետք, ասոնցմէ ոմանք վերադարձած են, չէ վերադարձած ԱԺՄ-ն եւ մեծամասնութիւն չըլլալով նստաշրջանին, հարցը մնացած է առկախ:

ԼՈՒՍԱԶՈՒՐԿ, ԲԱՅՑ ՅՈՒՍԱՎԱՌ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Վահէ Օշական ճաշակ մը տալու համար իր գրականութենէն, «Քաղաքը» գործէն հատուած մը կը կարդայ, նախապէս ճշդելով, որ իր գրութիւնները ո՛չ ստորակէտ ունին, ո՛չ ալ վերջակէտ, ո՛չ էջաթիւ եւ ո՛չ ալ անուն:

Անդրադառնալով Սփիւռքի գրականութեան երրորդ շրջանին (1975 -- 2000), Վահէ Օշական կը նշէ. -- «1975 թուականին կը հանդիպինք Հայաստանի Ազատագրութեան գաղտնի բանակի կազմուելուն, ահաբեկչական շարժումին, Լիբանանահայութեան տագնապին, որոնք արիւն, մահ, ծնունդ կը յառաջացնեն: Իսկական ծննդաբերութիւնն է Սփիւռքի աշխարհի: Եւ այդ բոլորը իրենց հետ կը բերեն գրական նոր ըմբռնումը, այսինքն՝ ընդդէմ բանի մը, ընդդէմ աւանդական գրականութեան, ընդդէմ ձեւական զգացականութեան, ընդդէմ պոլսական ընկերային երգիծանքի: Եւ կը ծնի մայթերու, կարժներու, արուարձանի ժողովուրդի մը գրականութիւնը»:

Հոս գրագէտը կ'ընդհատէ իր խօսքը եւ հատուած մը կը կարդայ իր «Քառուղի» գործէն: Ապա կը խօսի իր մտավիճակին մասին՝ նշելով. «իմ մտավիճակը մտավիճակն է այն մարդուն, որ կը գտնուի Հայաստանէն դուրս կեդրոնախոյս մղումի մը եւ դէպի Հայաստան կեդրոնաձիգ մղումի մը հանդոյցին վրայ: Մեր բոլորին մէջ կայ քաշողական ահաւոր ուժը Հայաստանին եւ նոյն ատեն, նո՛յնքան զօրաւոր, կայ մղումը դուրս, դէպի նոր արօտավայրեր, նոր հորիզոններ, նոր փորձառութիւններ: Այսպէս, իրարու հակասող երկու ուժերու աքցանի մը մէջ ինկած է Սփիւռքի հայ արուեստագէտը՝ նկարիչ, գրագէտ, քանդակագործ, բանաստեղծ եւայլն:

«Սփիւռքը բազմալեզու, աշխարհաքաղաքացի, բազմամշակոյթ, յարափոփոխ հայկականութիւն մըն է, Հա՛յ ըլլալու նոր սահմանում մը: Հայրատութիւն մը, որ կը ծագի հայութեան ներսէն: Սփիւռքը ապագային, ապակեդրոնացած մարդկութեան սկզբնատիպարն է, նախատիպարն է: Տեւական ցրւում մը, հեռանալ մը կայ կեդրոնէն: Եթէ կեդրոնը Հայաստանն է, դէպի դուրս տեւական մղում մը կայ Հայուն մէջ: Հայը մի՛շտ համամարդկային ճակատագիր մը կը հետապնդէ. ուրեմն, մենք հայ ժողովուրդին այդ վիճակի մէջ գտնուող հատուածը կը ներկայացնենք: Երկրորդ՝ Սփիւռքի Հայը հսկայ ժառանգորդը, պաշտպանը եւ տէրն է արեւմտահայ մշակոյթին: Սփիւռքին երրորդ յատկանիշը Հայ ազգին համամարդկային առաքելութեան մէկ մարմնաւորումն ըլլալն է:

«Մեր մեծագոյն տագնապը Սփիւռքի մէջ ո՛չ թիւն է, ո՛չ կարդացողի պակասը, ո՛չ ալ որակի հարցն է: Մեր տագնապը անցեալն ու ապագան են, այսինքն՝ ի՛նչպէս փրկել անցեալը, արեւմտահայ մշակոյթին անցեալը, եւ ի՛նչպէս դիմանալ ապագայի արգելքներուն: Սփիւռքի մէջ երկու մշակոյթներ քով -- քովի կ'ապրին՝ ժողովրդային մշակոյթը եւ ընդհանուր մշակոյթը: Այս վերջինոյն համար, եւրոպական մշակոյթներուն մէջ լաւ ու բարձրորակ գործերուն կուտանք ընտրանիի որակումը. կը պաշտպանենք անոնց արժէքները: Ինչ որ կ'անցնի իբրեւ ֆոլքլոր, իբրեւ կուսակցութիւն, միութիւն, եկեղեցի, դպրոցներ եւ այլն, որոնք ներքին լուրջ տագնապներ չունին բարձրագոյն մակարդակի, մենք կը կոչենք ժողովրդային մշակոյթ: Ընտրանի, լաւ մտաւորականը թէ՛ Հայ է եւ թէ արդիական: Չեմ ուզեր ըսել թէ դուք արդիական չէք: Բաւ լիցի: Սակայն, արդիականութեան սահմանում մը կայ, որ Արեւմուտքի մէջ բաւական տարբեր է ձեր սահմանումէն: Ան քաոսային եւ այլամերժ բոլոր մղումներուն դէմ կը պայքարի ինքզինքը պահելու համար: Ուրեմն, դժուար է թէ՛ արդիական ըլլալ, քանդել արժէքները եւ թէ ըլլալ Հայ:

«Սփիւռքի մէջ չի բաւեր բանաստեղծ ըլլալ. ատիկա չափանիշ մը չէ: Կը խորհինք թէ հայ մտաւորականը կամ հայ գրողը նաեւ պէտք է իր ուժը, բարոյական -- իմացական իր ուժը լծէ հանրութիւնը հետաքրքրող կարեւոր հարցի մը: Ուստի, բարոյական անձը կամ լաւ մտաւորականը անբասիր մարդ պէտք է ըլլայ: Շատ կարեւոր է մեզի համար իր բարոյականը»:

Այնուհետեւ Վահէ Օշական կարգ մը խորհրդածութիւններ ըրաւ Հայրենիք իր առաջին այցելութեան առթիւ. «Մի՛ մոռնաք, կէս դարու երազ, հէքեաթ եւ երեւակայութիւն կար հոս, երբ օդանաւէն իջայ: Մենք 50 տարի երազեր ենք, երգեր ենք յեղափոխական երգեր եւ տեսեր ենք գեղեցիկ նկարները հերոսներուն: Մեր հայրենասիրութիւնը մեր երեւակայութեան մէջ ստեղծուած է եւ մի՛ զարմանաք, եթէ, երբ Հայաստանը անկախացաւ, քիչ մը տատամսոտ դարձուց մեզ: Սփիւռքի մէջ արուեստական, սուտ, չինծու կեանք մը կ'ապրէինք, երբ յանկարծ անկախութիւնը մեզի երեւցաւ իր ահաւոր իրականութեամբ եւ չկրցանք անմիջապէս զգացական կերպով հաւաքել եւ արժանի ձեւով ողջունել 600 տարուան երազի մը իրականացումը: Եւ Սփիւռքը տակաւին շուարած կեցած է, հոն է:

«Հոս, ո՛չ հիւր եմ եւ ոչ ալ տանտէր Հայրենիքիս մէջ, այլ դրան շեմին կանգնած ճանապարհորդ մը, մէկ ոտքս դուրս ու միւսը ներս. ո՛չ օտարական, ո՛չ ալ տեղացի, գրեթէ կէս -- քուն կէս -- արթուն վիճակի մը մէջ: Չեմ խօսիր քաղաքականութեան մասին: Ժողովուրդը անկարող է բան մը ընելու: Դեռ տանտէր չկայ Հայաստանի մէջ: Կը ցաւիմ ըսելու, բայց իմ անկեղծ զգացումներս են ասոնք: Ընկերային անարդարութիւնը, մարդկային արժանապատուութեան ոտնակոխումը, ազատ -- համարձակ զիրար նախատելը ցաւ կը պատճառեն: Մեր երազած Հայաստանի մէջ տեսնել այսպիսի վիճակ, իրապէս տխուր զգացում մը կ'արթնցնէ: Ամէնէն գէշը, սակայն, որուն յաճախ հանդիպեցայ, ազգային պատուի, արժանապատուութեան կոթողներու, խորհրդանշաններու, արձաններու, շէնքերու լքուած վիճակն է: Մարդ իր ուտելիքէն կը զրկէ, բայց հոգ կը տանի իր ազգային ինքնութեան, ազգային պատմութեան խորհրդանշաններուն:

«Պետութիւն -- ժողովուրդ կապը կտրուած է. ա՛յս ալ ցաւով կ'ըսեմ: Օրէնք եւ սկզբունք խախտած են եւ վանտալները հասած են մեր հայրենիքին դռները: Վանտալներ տեսայ Սարդարապատ, Գեղարդ եւ այլուր: Գրական արտադրութիւնը դադրած է, չեմ ըսեր որ սպառած է, որովհետեւ չեմ հաւատար ատոր. ուժը կայ, սակայն չի կրնար ան ինքզինքը արտայայտել:

«Ասոնք ժխտական քանի մը դիտողութիւններ են. Թոյլ տուէք որ դրական կողմերու մասին եւս խօսիմ: Զրկանքին տոկալու այդ ուժը, համբերութիւնը, մարդկային սրտաբուխ վերաբերումը դեռ կան. անոնք մեծագոյն հաւաստիքն են մեր փրկութեան: Երբ «Տաղարան» երգչախումբի համերգին գացի, երբ Գեղարդի պատարագը լսեցի, երբ զանազան մտաւորականներու հետ շփումներ ունեցայ, տեսայ փաստը թէ հայկական ոգին անըսպա՛ռ ուժ է, թէ հայկական ոգին չի սպառիր:

«Ես, որ հայութիւնը գիրքերէն կը ճանչնայի միայն, հոս տեսնելով հայութիւնը հասկցայ որ մեր պատմութեան գաղտնի ուժը ո՛ւր է: Այլեւս գրական տեսութիւն չէ ատիկա, այլ ապրուած վիճակ մը: Պարզ ու շատ բարդ մարդոց հետ տեսնուեցայ, արուեստի եւ հայ հոգիի հայ ներկայացուցիչներուն մէջ տեսայ հսկայ ուժ մը, կամք մը, որ պիտի յաղթանակէ, վստահ եմ: Աւելի քան քաղաքագէտները, աւելի քան զինուորականները, աւելի քան դրամատէրները եւ ուժովները, այս ժողովո՛ւրդն է -- իր գրագէտներով, արուեստագէտներով եւ մտաւորականներով -- որ պիտի յաղթանակէ:

«Հայաստանէն կը սպասենք որ մտաւորականութիւնը արժեցնէ Հայաստան գտնուելու, անցեալին ժառանգը փրկացընելու, Հայութեան պատմութեան հունին մէջ գտնուելու առանձնաշնորհումը: Այդ իրողութիւնը պէտք է թարգմանուի տարբեր վերաբերումով մը դէպի Սփիւռքը»:

Վահէ Օշական եզրափակելով իր խօսքը կ'ըսէ. -- «Մէ՛կ է Հայութիւնը իր պայքարով: Հազար տարի իրարմէ բաժնուած, հիմա ատենն է մտածելու նոր համադրութեան մը մասին: Հիացումս ամբողջական է Հայաստանի ժողովուրդին հանդէպ: Երբ տեսայ թէ ի՛նչ քաջութեամբ դիմացած է զրկանքի, շրջապատումի, ա՛յն ատեն հասկցայ թէ ի՛նչ պայմաններու տակ մեր մշակոյթը ստեղծուած է դարերու ընթացքին: Հիմա Հայոց պատմութիւնը տեսայ իր կենդանի վիճակին մէջ եւ կը հասկնամ թէ ո՛ւրկէ կուգայ հայ մշակոյթը: Ատոր համար ալ կ'արժէր Հայաստան գալ՝ ա՛յս իրականութիւնը հաստատելու: Սիրտս բուխ է ու միտքս բաց ապագայի գործակցութեան համար: Նո՛ր էջ դարձնենք, նո՛ր գլուխ բանանք»:

Վստահաբար, Վահէ Օշականի Հայրենիք այցելութիւնը նոր ուղի մը պիտի բանայ իր գրականութեան մէջ:

ՆԻՍԻ ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ
ԱՌԱՋԻՆ ԲԱԶՄԱՁԱՅՆ ՊԱՏԱՐԱԳԸ
ԱՆՍԽԱԼ ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԵԱՄԲ

«Յառաջ»ի խմբագրութիւնը Փետրուար 6-ի թիւին մէջ շեշտելով Սիփան -- Կոմիտաս երգչախումբին յարատեւ ոգին, կ'ափսոսար որ «Տարիներու ընթացքին հայ երգի խանդավառութիւնը քիչ առ քիչ մարեցաւ (եւ) երգչախումբերու մէջ իրարու յաջորդող սերունդները սկսան մաս կազմել անհետացող հայախօսներու շրջանակին»:

Զարմանալի զուգադիպութեամբ մը սակայն, նոյն այդ օրը Նիսի մէջ, նորաստեղծ երգչախումբ մը հանրութեան կը ներկայանար իր առաջին պատարագը երգելով տեղւոյս Ս. Աստուածածին Եկեղեցին մէջ:

Ինչ որ կը նշանակէ թէ, հրաշալի անակնկալներ կրնան յայտնուիլ քիչ մը ամէն տեղ:

Արդարեւ, Նիսի նման փոքրաթիւ համայնքի մը համար հրաշքի համազօր անակնկալ մը եղաւ կազմութիւնը «Սայաթ -- Նովա» երգչախումբին, որ խմբավար Խաչիկ Երմագեանի ղեկավարութեամբ շուրջ մէկուկէս տարի յարատեւ աշխատելով, կրցաւ Փետրուար 6-ի Կիրակին Եկմալեան եղանակաւ քառաձայն պատարագի անթերի երգեցողութիւն մը իրագործել, ունկնդիրներուն մօտ արթնցնելով զարմանախառն հիացում:

Զարմա՛նք, որովհետեւ Նիսի մեր եկեղեցին, իր գոյութեան 75 տարիներուն ընթացքին, առաջին անգամ ըլլալով է որ կ'օժտուէր բազմաձայն երգչախումբով մը:

Եւ հիացում, որովհետեւ երգեցողութիւնը կատարուեցաւ անթերի, ամէն տեսակէտով:

Նախ եւ առաջ նկատառելի էր երգիչներուն յստակ առոգանութիւնը, որով հասկնալի կը դառնար ամէն բառ ու վանկ:

Յետոյ, երգասացութիւնը կ'ընթանար ներդաշնակ ու անսայթաք, կարծել տալով որ միակ բերանէ մը կ'արտաբերուէր ան: Նկատառելի առաքինութիւն մը, ոեւէ երգչախումբի համար:

Եւ ի՛նչ որ ամէնէն կարեւորն էր, իւրաքանչիւր աղօթք կը ստանար իր նշանակութեան պատշաճող շեշտաւորում, այսինքն՝ երգը չէր վերածուեր երբեմն ահազնագոռ աղաղակի, կամ երբեմն ալ խեղդուկ փսփսուքի, մէթոտ՝ որով կը ջանան տպաւորութիւն (effet) ստեղծել կարգ մը երգչախումբեր:

Այս կարգի թերիներէ զերծ չեն եղած մեր եկեղեցական երգեցողութիւնները, աւա՜ղ, պարզ այն պատճառով որ, հինէն ի վեր երգիչ, դպիր, սարկաւագ կամ քահանայ, չեն փորձած հետեւիլ երգուած բառերուն իմաստին, երբեմն աղաչանքի համար բարձրաղաղակ պոռալով, եւ փառաբանութեան ու օրհներգութեան համար՝ փսփսալով, «Հեղմամբ արեան քո սուրբ» կը գոռան ահեղագոչ, կարծես թէ Նիակարայի Ջրվէժին Ջուրերն են գահավիժող, մոռնալով որ կ'ակնարկեն խաչեալ Քրիստոսի կողէն հոսող արեան շիթին: Եւայլն, եւայլն...:

Որոշ է թէ ղեկավար Խաչիկ Երմագեան յաջողած էր իր մարզած խումբը զերծ պահել այս կարգի սխալներէ, եւ կրցած էր նոյնիսկ սրբագրել Եկմալեանի պատարագին կարգ մը թերիները, ինչ որ կը վերաբերի բառերու անհարկի կտրատումին, եւ մանաւանդ «ի» նախդրին յարակից բառէն անջատումին, երբ հետեւանք՝ երգահանին կողմէ որդեգրուած երաժշտական mesure-ներուն, որոնք միշտ չէ որ զուգահեռ կ'ընթանան բառերու շարայարութեան հետ: (*)

Այսպէս, զոր օրինակ, ըստ Եկմալեանի «Հայր Մեր» կ'երգուի «այլ փրկեա՛ զմեզի, չարէ» ձեւով, փոխանակ «զմեզ իչարէ»ի եւ կամ «Սուրբ, Սուրբ»ը կ'աւարտի «Ովսաննա՛ի, Բարձունս» ըսելով, փոխանակ ըսելու «Ովսաննա՛ իԲարձունս» (*):

Երգչախումբին մեներգչուհին էր Տիկին Դանիա -- Ազատնի Պօշնաքեան, որ ըլլալով Խ. Երմագեանի երբեմնի աշակերտը, փորձերու ընթացքին կը փոխարինէ խմբավարը, անոր բացակայութեան: Մեներգչուհին ունի մեծծօսոփրանօի թաւշային ձայն ու մեղմ եւ կշռութաւոր երգեցողութիւն, որ խումբին կ'ընկերանայ առանց տիրապետելու ջանքի:

Իսկ «Ամէն եւ ընդ հոգւոյդ քում» փոխասացութեան ընթացքին մեներգչուհիին դէմ սարկաւագի բաժինը երգեց նոյնինքն Խ. Երմագեան, ապացուցանելով որ նոյնքան ճարտար երգիչ է, որքա՛ն խմբավար: Շատ յաճախ չէ որ կ'երգուի այդ փոխասացութիւնը Եկմալեանի դաշնաւորութեամբ, քանի որ մեր եկեղեցիներուն մէջ դասականացած է այն յետամուտ փոփոխակը որ Gregorio Allegri-ի համբաւաւոր Miserere-էն ներշնչուած ըլլալ կը թուի: Ե՞րբ եւ որո՞ւ կողմէ, յայտնի չէ: (**)

Պէտք չէ մոռնալ որ այս բոլոր յաջողութիւններուն մէջ հիմնական դեր մը վիճակեցաւ Տիկին Ժիւլիէթ Երմագեանի ալ, որուն երգէոնի գրեթէ աննշմարելի, բայց մի՛շտ ներկայ ընկերակցութիւնը կատարեց այն փրկարար դերը, որ թատրոնի մէջ՝ յուշարարինն է: Յայտնի է որ Տիկին Ժ. Երմագեան այդ գետնին վրայ ունի մեծ փորձառութիւն:

Ինչպէս սովորութիւն է ըսել նման պարագաներու, պատմական օր մը ապրեցաւ ուրեմն Նիսի մեր Եկեղեցին, քանի որ վերջապէ՛ս իրականացաւ շատերու կողմէ փայփայուած հնօրեայ երազ մը: Եւ պատարագիչին, Տարօն Եպիսկոպոս Ճէրէճեանի ալ տեղին բացատրութեամբ, ներկայ հաւատացեալներուն «սրտերը լեցուեցան անհուն հրճուանքով»:

Այդ հրճուանքով կը խայտային նոյնինքն երգիչ -- երգչուհիներն ալ, որոնք իրենք իսկ զարմացած էին իրենց յաջողութենէն, յաջողութի՛ւն որուն գաղտնիքը բացատրեց խմբավարը, պատարագին յաջորդող ճաշասեղանին վրայ, սա պարզ բառերով.

«Ո՛ւր որ կամք կայ, հոն ելքի ճամբայ մը կայ»:

Բացայայտ է թէ, այդ անհրաժեշտ կամքը ցոյց տուին բոլորն ալ, խմբավար, երգիչ ու երգչուհի, ամբողջ մէկուկէս տարի կանոնաւոր աշխատելով: Ու յաջողեցան:

Այդ յաջողութիւնը պիտի ամբողջանայ ի մօտոյ, երբ Ապրիլին, երգչախումբը կրկին պատարագ երգէ մեր եկեղեցիին մէջ, կէսօրէ վերջ ալ աշխարհիկ կամ ժողովրդական երգացանկով մը ի յայտ գալով Պարսամեան սրահին մէջ:

Կը մնայ մաղթել որ այս յաջողութիւնները տեւականանան ու կատարելագործուին, որպէսզի օր մը հայ հոգեւոր կամ աշխարհիկ երաժշտութիւնը կարելի ըլլայ ներկայացնել քաղաքիս ոչ -- հայ շրջանակներուն ալ:

Հարկ է յիշատակել նաեւ որ, «Սայաթ -- Նովա» երգչախումբը թէեւ կապուած է Նիսի եւ Շրջանի Հայոց Կրօնական Ընկերակցութեան, բայց ունի իր ուրոյն վարչական մարմինը, զոր կը գլխաւորեն Տիկին Վիրժինի Գոնքէ եւ Պր. Զարեհ Մարտիրոսեան:

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԵԱՆ

Նիս

(*) Զարմանալի է որ Եկմալեանի պէս երգահան մը, որ անշուշտ լաւ գրաբար գիտէր, յաճախած ըլլալով Էջմիածնայ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ Ի ՊԱՏԻՒ

Ուրբաթ, Փետրուար 11-ի մշուշոտ եւ անձրեւոտ առաւօտեան ժամը 10·30-ին Հայաստանի Նախագահը պաշտօնական ուղեկիցներով առաջնորդուեցաւ Գէմպրիճի համալսարանը: Ջինքը դիմաւորեցին համալսարանի տնօրէնը եւ այլ անձնաւորութիւններ: Լ. Տէր-Պետրոսեանի բացատրութիւններ տրուեցան 1575-ին Հէնրի Զ.-ի կողմէ հիմնուած այս հաստատութեան մասին:

Ժամը 14·45-ին Նախագահը այցելեց Թրինիթի քոլէճ որ նոյնպէս մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ միջազգային ուսանողութեան համար: Հոն եւս Լ. Տէր-Պետրոսեան դիմաւորուեցաւ տնօրէնին կողմէ, հանդիպում ունեցաւ դասախօսներու հետ, այցելեց գրադարանը ու վերադարձաւ պանդոկ:

Նոյն օրը ժամը 20-ին համայնքին եկեղեցական խորհուրդին կողմէ երեկոյթ մը կազմակերպուած էր Ս. Պետրոս եկեղեցին մէջ, ի պատիւ Նախագահին: Եկեղեցին առջեւ պատուոյ պահակ կեցած էին ՀՄԸՄ-ի արիները, եռագոյն դրօշակներով: Լ. Տէր-Պետրոսեան իր շքախումբով դիմաւորուեցաւ առաջնորդ Եղիշէ Արք. Կիլիկեանի եւ եկեղեցական Խորհուրդի անդամներուն կողմէ: Առա ներկայ բազմահարիւր հայրենակիցներու որոտընդոստ ծափերուն մէջ Նախագահը բեմ բարձրացաւ ու ողջունեց ներկայ բազմութիւնը:

Խոր լռութեան մէջ նախ երգուեցաւ անգլիական փառերգը, յետոյ Մեր Հայրենիքը, որոնց յաջորդեց երկարատեւ ծափահարութիւն մը: Գոյց վարագոյրին առջեւ բեմը զարդարուած էր եռագոյն դրօշակներով եւ ծաղիկներով, նոյնպէս ընդարձակ եկեղեցիին նստարաններն ու պատերը զարդարուած էին եռագոյն ժապաւէններով ու դրօշներով:

Ցանուն համայնքի եկեղեցական խորհուրդին եւ Անգլիոյ Հայութեան, ատենապետ տոքթ. Արմէն Սահակեան բարի գալուստի ուղերձ արտասանեց, որուն յաջորդեց «Հայաստան» Հիմնադրամին կողմէ Կարպիս Եսայեան: Ապա խօսք առաւ Լոնտոնի դեսպանը տոքթ. Արմէն Սարգսեան որ համապարփակ ակնարկով մը անդրադարձաւ Սփիւռքի առաջին դեսպանատան բացումի պարագաներուն ու իր երախտագիտական ու շնորհակալական զգացումները յայտնեց Անգլիոյ Հայութեան: Ան իր խօսքին աւարտին հրաւիրեց Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահը որ իր առաջին խօսքը ուղղէ իր հայրենակիցներուն:

Խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ ան խըրոխտ քայլերով մօտեցաւ բարձրախօսին ու ողջունելէ ետք ներկաները, նախ տեղեկութիւն տուաւ պաշտօնական իր այցելութեան յաջորդական հանդրուաններուն մասին: Յետոյ ներկայացուց իր շքախումբին մասնակիցները, մամուլի թղթակիցներն ու լուսանկարիչները:

Նախագահը արտայայտուեցաւ Հայաստանի եւ Ղարաբաղի մասին, չեշտելով որ երբեմն մամուլի հակասական ու յեղյեղուն տեղեկատուութիւնը վնաս կը բերէ ու կը դժուարացնէ յաջողութիւնները: Ըսաւ որ իրաւունք չունինք անզգոյշ արտայայտութիւններով վնասելու մեր անկախութեան:

Լ. Տէր-Պետրոսեան խօսեցաւ Խորհ. Միութեան քայքայումին ու անոր արդիւնք Հայաստանի անկախացումին մասին: Ըսաւ թէ ներկայիս երկիրը ունի 30 քաղաքական կուսակցութիւն որոնցմէ միայն մաս կը կազմեն Խորհրդարանին, առանձին խմբակցութիւններով:

Արտայայտուելով Ղարաբաղի պատերազմին մասին, ան ընդգծեց առոր պատճառած վնասը ժողովուրդին բարօրութեան ու բարգաւաճման: Այսօր Ղարաբաղի միակ Լրաշխիքը իր հերոսական դիմադրութիւնն է ու ինքնապաշտպանութիւնը: Սակայն այլեւս ժամանակն էր որ միջազգային միջամտութեամբ ապահովուէր Ղարաբաղի ժողովուրդին խաղաղ կեանքը:

Նախագահը խօսեցաւ նաեւ Հայաստանի ժողովուրդին այս ձմրան առօրեային մասին. ըսաւ թէ շնորհիւ նաեւ Սփիւռքի օժանդակութեան աւելի տանելի են դժուարութիւնները. այս ուղղութեամբ աւելցուց թէ ատոմակայանի բացումը մեծ դեր պիտի կատարէ եւ թէ կը յուսան այդ վերաբացումը կատարել այս տարուան վերջաւորութեան:

Աւարտելէ ետք իր ուղերձը որ բազմաթիւ անգամներ ընդհատուեցաւ ներկաներու ծափերով, Լ. Տէր-Պետրոսեան յուշանուէր մը տուաւ Եկեղեցական Խորհուրդի ատենապետ տոքթ. Ա. Սահակեանի որ իր կարգին արծաթեայ պնակ մը նուիրեց Նախագահին:

Երեկոյթին գեղարուեստական բաժնին մասնակցեցան երգչուհի Յասմիկ Հացագործեան, Ալեքսանդր Զավուշեան (ջութակ), Օլկա Սիթքովեցկայա (դաշնակ), Լիլիթ Դանիէլեան (ջութակ), Ֆումիքօ Ակիթա (դաշնակ), Բարսեղ Թումանեան (երգ): Այս պատմական երեկոյթին փակման խօսքը արտասանեց առաջնորդ Եղիշէ Արք.: Ապա, ներկայ բազմութիւնը ոտքի երկարատեւ ծափերով հրաժեշտ տուաւ Նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանին:

Այս այցելութեան առիթով անգլիական կառավարութիւնը պատրաստած էր գեղեցիկ գրքոյկ մը ուր տրուած էին ոչ միայն Նախագահին, այլ նաեւ անոր շքախումբին անդամներուն պաշտօնական ժամանակացոյցները:

Փետրուար 12-ին Շաբաթ առաւօտ կանուխ պաշտօնական անձնաւորութիւններ պանդոկ հասան հրաժեշտ տալու Հայաստանի Նախագահին. հոն էին նաեւ հայ ազգային ներկայացուցիչներ եւ դեսպան տոքթ. Ա. Սարգսեան:

Ժամը 8-ին Լ. Տէր-Պետրոսեան շքախումբով ու ոստիկաններու առաջնորդութեամբ մեկնեցաւ պանդոկէն: Այս առթիւ պէտք է անդրադառնալ այն հայ երիտասարդներուն որոնք գիշեր ու ցերեկ անգլիական ոստիկանութեան կողքին հըսկեցին Նախագահին ապահովութեան, ամբողջ այցելութեան տեւողութեան:

Օդակայանը ողջերթ մաղթելու եկած էին Թագուհիին եւ կառավարութեան ներկայացուցիչները: Վերջին պահուն Լ. Տէր-Պետրոսեան գաղափարը ունեցաւ լուսանկարուելու իրեն ընկերացող ոստիկաններուն ու պատուոյ պահակներուն հետ, հաւանաբար ուզելով այս ձեւով շնորհակալութիւն յայտնել բոլորին:

Հայաստանի նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի Անգլիա պաշտօնական այցը վերջ կը գտնէր, բայց սկիզբ կ'առնէր դիւանագիտական եւ տնտեսական յարաբերութիւններու պատմական կամուրջ մը, Լոնտոնի եւ Երեւանի միջեւ:

Մ. ՁԱՓԱՐԵԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ
-27-

ՎԵՐՋԱՑԱՒ - ԳՆԱՑ

Սիրելի՛ տղաս, երբ մօրուքդ տաս
անձերու ձեռքը որոնք շատ տհաս
ձեւով կը պահեն զայն չարաչահուած՝
ինչո՞ւ վայ կուտաս, կը ջղայնանաս:
Մօրուքդ կտրէ՛, վերջացաւ – գնաց:

Դուն՝ մաքուր դէմքդ կը վերստանաս:
Անոնք ածիլուած մօրուքը բռնած՝
ի՞նչ կրնան ընել, նկատի առած
որ իրենց շահը ծնօտիդ փակա՛ծ
մօրուքին մէջ էր, որմէ ալ կախուած
կը մնային ցարդ, այնպէ՛ս յաղթապանծ
եւ ինքնավստահ, թէ իրե՛նց ուզած
պահուն թել առ թել պիտի փետեն զայն:
Ուրեմն այժմ, ՝որպէս նախընթաց,
դո՛ւն ճշդէ հարցը քեզ վերաբերած:

Մօրուքիդ խուրձը ափերնուն փակած,
կախուելիք ամէն թելէ կտրուած,
իրենց իսկ մեղքով դատապարտուած
եւ խոր անդունդի եզերքին կանգնած՝
ի՞նչ կրնան ընել տհաս – չփացած
նման անձերը, եթէ դուն յանկարծ
քու ձեռքերով իսկ – որպէս բանիմաց –
մօրուքդ կտրես: Վերջացաւ – գնաց...

ՇՐՋՈՒՆ ՄԱՆՐԱԴԻՏ

Գէորգեան Ճեմարանը, եւ բաց երաժշտագէտ էր, աշակերտած ըլլալով Ռիմսքի Քորզաքոֆի, ինքզինքին թոյլատրած ըլլայ նման տարրական սխալներ, չկարենալով զուգահեռը պահել բառերու ներքին կշռոյթին եւ երաժշտական mesure-ներուն միջեւ:

Ճիշդ է թէ մեր պատարագի երգեցողութեան բառերը, որոնք դարերու խորէն կու գան, յօրինուած չեն եւրոպական երաժշտութեան դասական կանոններուն պատշաճեցնելու համար: Ա՛յս եղած է կարծեմ գլխաւոր առարկութիւնը անոնց, որոնք դար մը առաջ ընդդիմացած են հայ եկեղեցւոյ մէջ բազմաձայն երգեցողութեան եւ երգեհոնի գործածութեան:

(**) Թերեւս հեղինակութիւնն է իտալացի երգահան Փիէթրօ Պիանիի, որ Հայ եկեղեցւոյ Ս. պատարագի երգեցողութիւնները եւրոպական ձայնագրութեամբ դաշնաւորելու առաջին փորձը բրած է 1877-ին, Վենետիկի Մխիթարեաններուն նախաձեռնութեամբ: Կ'արժէ ստուգել:

Տ. Հ.

ԱՆԱՅԻՍ
ԵՒՓԻՄԷ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ
(1872 – 1950)

ՅՈՒՇԵՐՍ

«Երբեք ինքզինքս այնքան նուազ առանձին չեմ զգացած որքան բոլորովին առանձին եղած ատենս», ըսած է Ցիմէրման:

Բոլորովին առանձին, մեն մենաւոր: Ոչ թէ լերան մը կողքին, ժայռի մը եզերքին, ծովափի մը աւազին վրայ, այլ՝ ամբողջապատուած մարդոցմէ, սրահներու մէջ, ճեմելավայրերու վրայ, հանդէսներու միջոցին, չորս կողմս լեցուն իմ նըմաններովս: Բայց ո՞վ են անոնք: Ես չեմ կրցած ճանչնալ զիրենք, նոյնիսկ խօսակիցս շատ անգամ անծանօթ մնացած ինծի, հակառակ տարիներէ ի վեր յաճախ մօտս գտնուելուն: Մենաւոր եղած եմ այն կեանքին հետ՝ զոր ստեղծած եմ ինքզինքիս, կարենալ տանելու համար միւսը, սովորական կեանքը, իր յարաճուն կեղծիքներով, պզտիկ եւ մեծ մեքենայութիւններով եւ երեւցած եմ միշտ ժպտաչուրթն ու քաջարի:

Առանձնութի՛ւն: Կ'ենթադրե՞ն արդեօք այն անսպառ վայելքը՝ զոր հոն կարելի է ըմբոշխնել, անոնք որ կարողութիւնը չեն ունեցած ապրելու հոն:

Գերման փիլիսոփան, իր Առանձնութիւն գրքին մէջ, որ թանկարժէք գործ մըն է խոկալէս, հրաշալիօրէն ներկայացուցած է առանձնութեան ու ինքզինքին հետ ըլլալու հմայքը, եւ մարդ իրաւացիօրէն ցաւալի կը գտնէ զանոնք՝ որ ի վիճակի չեն այդ հմայքը ստեղծելու:

Ի վերջոյ տեսակ մը երկուութիւն առաջ կը բերէ, հեշտին վիճակ մը, եւ կուտայ առօրեայ տափակութիւններէն դուրս հըրաշագեղ պահեր գեղեցկութեան, բանաստեղծութեան եւ փիլիսոփայութեան: Եւ ինչ որ դուրսը խաւար է՝ ներսը կ'ըլլայ այդ լուսաճաճանչ:

Բոլոր այն ժամանակամիջոցներուն՝ ուր զգացած եմ աչռելի անիրաւութիւնը մարդոց, ուր բոլոր ցած յաւակնութիւնները, շահու ակնկալութիւնները, (մանաւանդ երիտասարդ կնոջ մը մօտ) գարշանքի լեղիովը ողողած են սիրտս, դերագոյն սփոփանքս գտած եմ մենութեանս մէջ:

Բոլոր աստուածային տեսիլքներու կրկնապատկերները ցոլացած են հոն՝ դրոշմուած իբրեւ մեծ նկարիչի մը երանգապնակէն հոսած, ու տարբուները բուռն յուզումներու, հիասլացիկ վերացումներու հոն պահուած են լոյսէ խորշերու մէջ, ուր չէ կարողացած հասնիլ մռայլը աշխարհային փոքրութիւններուն:

Սակայն ... կեանքը շարունակուած է, առ երեւոյթս. ամէն բան իր տեղը եւ իր ժամանակին. տունը, ճաշը, պտոյտը, այցելութիւնները, նոյնիսկ փոքր վէճերը, բոլոր պարտականութիւնները: Թատերաբեմ մը եղած է ան, կերպով մը, իսկ հոգիին մէջ բուռն էութիւնը, զոր պարգեւած է Աստուած, մաքրութեամբ ու ճառագայթով հիւսուած: Շողշողացած է միայն ինծի համար:

Անկից առաջ եկած է այն տեսակ մը անտարբերութիւնը բոլոր աշխարհիկ յաջողութիւններու հանդէպ, որով զանազանուած եմ միշտ միւս կիներէն:

Մարդոց խժդժանքները եկած անցած են վրայէս ինչպէս ջուրին կաթիլները սպիտակ ողորկ մարմարին վրայէն, առանց հետք ձգելու, ու մարմարը միշտ մնացած է ձիւնափայլ:

*
**

Եկայք առ իս ամենայն տառապեալք եւ բեռնաւորք, եւ ես հանգուցից զձեզ...

Սպիտակ խոշոր տառերով դրոշմուած խորանին ճակատը մատուռին, ցաւերու տան մատուռին, տառապանքներու բոյնին, Եէտի – Գուլէի կիսաբլուրին վրայ:

Ու եկած են ցաւատանջ էակները հոն, բեռնաւորները տանջանքով, եկած են հոն փնտռելու սփոփանք:

Եւ ես հանգուցից զձեզ...

Համբարձման տօնն է, Զատիկին քառասունքը: Մայիսը իր ամէն չքեղութիւնը թափած է դաշտերուն մէջ, պարտէզներուն ծոցը: Խինդ ու դայլայլիկ է չորս դին. մարդիկ եւ թռչունները միասին կը տօնեն քրիստոնէութեան գեղեցկագոյն տօնը, Յարութի՛ւն, Համբարձում, Գարուն, վերածնունդ: Ու ներսը, անկողիններուն մէջ, անտամէտ մարդկութիւն մը, հիւանդ, յիմար, անկար եւ որբ:

Իմ բարեկամս Ներսէս Օհանեան, գիս կ'առաջնորդէ մատուռէն պարտէզ: Իր ալ աչքերը վարագուրուած են արցունքով: Այդ աղօթավայրը, այդ մեծ շէնքին մօտ, այդ պատերը՝ ուրկից ներս կուգան միակերպ հեծեծանքները տանջուողներուն, այդ տխուր «Տէր ողորմեա»ն, ա՛հ, այս Տէրը միայն կրնայ ողորմիլ:

Հանդիպակաց պարտէզը լեցուած է ուխտաւորներով, այդ օրը «փանայիր»ն է Եէտի – Գուլէի: Գում – Գաբուի, Եէնի – Գաբուի, Թօփ – Գաբուի բոլոր պարզուկ ընտանիքները, ձկնորսները, ջրհանկիրները, բանուոր կիները առաւօտ կանուխէն եկած են, ծրարներով, սակառներով, եւ օղիի շիշերով: Այնտեղ «վիճակ» եւս պիտի հանեն, ու ծաղկազարդ «վիճակ»ին կողովը պատրաստ է. կան նաեւ երամ երամ նորահաս աղջիկներ:

Օհանեան մասնաւոր համակրանքով կը վերաբերուի այդ մարդոց հետ որ իր միջավայրէն չեն. սակայն ան կը սիրէ ամբոխը եւ սիրուած է անկէ:

Գէր, մէջքը լայն գօտիով, բայց բաղդատաբար մաքուր հագուած մարդու մը եւ քիչ մը աւելի ճոխ օղիի սեղանի մը առջեւ կանգ կ'առնենք: Ձկնորս է մարդը, պետը Գում – Գաբուի ջրհանկիրներուն.

– «Օհանեա՛ն, եկուր օղի մը առ: Հատ մըն ալ հանըմին»: Ձենք կրնար մերժել:

Ամէնքը խումբեր կազմած կը խօսին: Շատեր գետինը ճերմակ սփռոց մը փռած եւ վրան շարած են ճաշը. ամէնքը գրեթէ նոյն ուտեստեղէնները, ձուկ, տօլմա, հէլվա եւ աղանդեր: Այնքան զուարթ են այդ մարդիկը, այնքան գոհ եւ երջանիկ, կարծես միլիոնատէրեր են, մինչդեռ մէջերնին շատեր հետեւեալ օրուան ապրուստին ապահով չեն: Կարծես թէ այդ պարզ, այդ անսեթեւեթ սրտերուն մէջ ալ ծաղկեր է գարունը: Հեռուէն լանթէրնա մը կը սկսի ճռնչել: Աղջիկները կը ցատքեն վեր. պիտի պարեն: Գէր ձկնորսը որ հանդէսին արարողապետը ըլլալ կը թուի, կը կանչէ լանթէրնաճիին: «Ա լա թուրքա», կը հրամայէ. եւ լանթէրնան թրքական եղանակով մը կը սկսի:

(Շար. 49)

ՀԱՅԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին, Չորեքշաբթի երեկոները ժամը ճիշդ 6–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Հսկումի՝ խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի եւ կարգի. –

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 23

Ժ. օր Մեծի Պահոց

Քարոզիչ՝

ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ՍԷՆ–ԺԵՐՈՄ Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ

ՄԵԾ ՊԱՀՈՑ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕՐԵՐԸ՝ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 23

Չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 5–ին Հսկումի, Խաղաղականի, Հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին:

LEVON PARIAN

Photographe californien

« METAL PLATES »

Prolongation jusqu'au 26 Février

Galerie Les Cent
8, rue de Jouy, Paris 4e
Tél. : 42 - 77 - 30 - 00

Ouverture du mardi au samedi
de 14h à 18h30

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Արա Պերճեանի (Պիւլէպիւքճեան) յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Քրիստափոր Խարբութեան 500 Ֆր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի Արցախի ի նպաստ գործողութեան (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութիւնը Եկեղեցւոյ պայծառութեան համար շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. –

Տիկին Ֆրանսին Մելիքօֆ 5000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կ. Նորատունկեան 1700, Օր. Էլիզապէթ Պիզպիզեան 200, Տէր եւ եւ Տիկին Ռաֆայէլ Ագնագարեան 1000, Պր. Արտեմ Ազալեան 100 տոլար, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկ 700, Տէր եւ Տիկին Անթուան Պրիտի 1500, Տիկին Ալիս Գազազեան 500, Տոքթոր եւ Տիկին Լուսար Ադամեան 1000, Տիկին Շուշան Նոտէ 2000 Ֆր., Պր. Յովհաննէս Գասպարճեան 10.000 Ֆր., Պր. Փաթրիկ Պիւքէր Նեկտար Ուրփալեանի մահուան առթիւ՝ 2000 Ֆր., Պր. Հանրի Գասպարեան 300, Օր. Վարդուհի Էքմէքճեան ուխտի մը առիթով՝ 500 Ֆր., Պր. Շառլ Մարտինեան Հայաստանի չքաւորներուն 2500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մահտեսեան Մովսէս Մազմանեանի քառասունքին առթիւ՝ 500, Պր. Ժան Ղորղորեան Հայկանոյշ Կարապետեանի մահուան առթիւ՝ 200 Ֆր., Տիկին Գնաճեան ամուսնոյն Նորման Գնաճեանի մահուան առթիւ 3000 Ֆր.:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Հ Ե Ռ Ա Տ ԵՍ Ի Լ

«ԿԱՐՄԻՐ ՈՐՄԱԶԴ»ԻՆ ՀԵՐՈՍՆԵՐԸ

ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Փետր. 21-ին գերման ուժերու կողմէ գնդակահարման յիսնամեակն է դիմադրականներու 23 հոգինոց այն խմբակին որ Միսաք Մանուշեանի ղեկավարութեան տակ կը գտնուէր: Բոլորն ալ օտարական - հրեայ, իտալացի, սպանացի, հայ - երիտասարդներէ բաղկացած այս խմբակը հրացանազարկ եղած էր 1944 Փետրուար 21-ին:

Հեռատեսիլի «Ֆրանս – 3» կայանը փետրուար 22 երեկոյեան ծրագրին «Les brûlures de l'Histoire» հաղորդումին մէջ նիւթ կ'ընէ այդ խումբին գործունէութիւնը, ձերբակալութեան պարագաները:

ENFIN DISPONIBLE !

MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL

WESTERN ARMENIAN HANDBOOK FOR NON-ARMENIAN SPEAKERS

- Une méthode novatrice et radicale pour apprendre à *parler*, lire et écrire l'arménien.
- Une méthode audiovisuelle testée avec succès auprès des adultes et des jeunes scolaires.
- Une méthode utilisable chez soi et en cours collectif.

3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio (2 heures d'enregistrement) contenant les dialogues des leçons - sketches et les chansons, l'enregistrement des leçons d'écriture, ainsi que les exercices structuraux.

Le manuel complet est vendu 550 F. (+ 50 F. frais d'expédition).

Pour le recevoir, s'adresser avec le chèque correspondant à l'ordre de l'auteur-éditeur :

Mme Hilda Kalfayan-Panossian.
8, rue Lamennais, 92370 Chaville,
Tél. : (1) 47 - 50 - 97 - 51.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի 79–րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը՝ Մարտ 20-ին Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ, Կիրակի, ժամը 13-ին ճաշով:

TOMBOLA

La Croix Bleue des Arméniens de France remercie toute la communauté arménienne de France pour sa participation à la tombola qu'elle avait organisée au profit de ses œuvres et vous annonce les numéros gagnants:

1e—	N° 03340	1 Twingo
2e—	N° 03643	1 Téléviseur
3e—	N° 00727	1 Séjour Baléares
4e—	N° 01527	1 Tapis
5e—	N° 03770	1 Croix en or
6e—	N° 05236	1 Aller-retour Londres
7e—	N° 05188	1 Lithographie de Fassianos.

«ԳԷՈՐԳ ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ»

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Ներկայիս կը յայտնենք, թէ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ «ԳԷՈՐԳ ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ»ը բաց է մեր հասարակութեան՝ Երեքշաբթի, Չորեքշաբթի, Հինգշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերը, կէսօրէ ետք, ժամը մէկէն մինչեւ ժամը հինգ:

Կրօնական եւ գեղարուեստական գրականութիւններու կողքին, «Գէորգ Երեւանեան Գրադարան»ին մէջ ընթերցասէրները պիտի գտնեն նաեւ այլազան հաւաքածոներ, գրական եւ կրօնական հանդէսներ, ամսագրեր եւ օրաթերթեր:

Գրադարանի վարիչն է Ժիրայր Ծ. Վրդ. Թաշճեան:

ԴԻՒԱՆ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son centre de vacances de Bellefontaine pour les séjours des mois de juillet et août :

Directeurs — Economes
Assistants sanitaires — Cuisiniers
Moniteurs (avec B.A.F.A. de préférence).

Ecrire à :
C.B.A.F. — 17, rue Bleue, 75009 Paris

GRAND AMPHITHEATRE DE LA SORBONNE
47, rue des Ecoles — Paris 5e

VENDREDI 18 MARS à 20 h 30
70ème ANNIVERSAIRE DE LA CHORALE

SIPAN - KOMITAS

40 ANS DE DIRECTION DE
GARBIS APRIKIAN

sous la présidence d'honneur de Monsieur JACQUES TOUBON
Ministre de la Culture et de la Francophonie

Comité de Parrainage présidé par Monsieur HAGOP MOVSES
Ministre de la Culture d'Arménie

AU PROGRAMME
Les œuvres de *G. Aprikian* et en création

Naissance de David de Sassoun

Fresque musicale pour Soli, Chœurs et Orchestre
Avec la participation

Solistes :

Chantal NUZZO — *soprano*
Sonia NIGOGHOSSIAN — *mezzo*
Anna KARAKAYA — *mezzo*
Philippe FOURCADE — *baryton*
Mario HANIOTIS — *basse*

Chœurs :

SIPAN-KOMITAS *Chœur Mixte Arménien de Paris*
ROLAND DE LASSUS *Chef de Chœur : Henri DASSE*
LES PETITS CHANTEURS DE L'ECOLE MIXTE ARMENIENNE
TEBROTZASSERE *Chef de Chœur : Haïg SARKISSIAN*
Orchestre Symphonique AMA DEUS
Solistes, Chœurs et Orchestre sous la direction de GARBIS APRIKIAN

92 CONSEIL GÉNÉRAL DES HAUTS-DE-SEINE

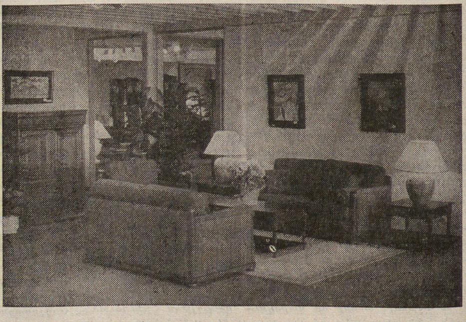
Avec le soutien du Conseil Général des Hauts-de-Seine

Prix des places : 200 F. et 150 F. — Etudiants : 100 F.
Location : FNAC — Virgin Megastore
Vente de billets : à la Sorbonne, une heure avant le concert
et auprès des membres de la Chorale *Sipan - Komitas*.
Réservations et renseignements : 47. 20. 71. 10 ou 43. 60. 14. 13.

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z. I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

“ Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն ”

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 22
MARDI
22 FEVRIER
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. – Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահմանի : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.267 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 69e ANNEE — N° 18.267

ՍԱՐԱՅԵՒՕ

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿ

ՕԹԱՆ ՁԳՈՐԾԱԴՐԵՑ ԻՐ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔԸ ՍԵՐՊԵՐՈՒ ՆԱՀԱՆՋԸ ԲԱՒԱՐԱՐ ՆԿԱՏԵԼՈՎ

Ատլանտեան Ուխտի ընդհ. քարտուղարը յայտարարեց թէ «անհրաժեշտ չէ, այս հանգրուանին, օդային ուժ գործածել»: Այլ խօսքով, Երկուշաբթի, Փետր. 21, առաւօտեան 1-ին, երբ կը լրանար Ատլանտեան Ուխտի վերջնագրին պայմանաժամը, ՄԱԿ, ՕԹԱՆ եւ տեղւոյն վրայ գտնուող դէտերը և զինուորականները համաձայն էին բաւարար նկատելու համար Սերպերու նահանջի գործողութիւնը: Բոլորը նոյն համեմատութիւնը չեն տար ինչ կը վերաբերի հեռացուած զինամթերքի քանակին, բայց, համաձայն են հաստատելու համար որ Սերպերը քաշած են առաւելագոյնը եւ եթէ ամբողջը չեն քաշած, յանկարծական ձիւնն է պատճառը: Թէեւ, առարկողներ կան որ եթէ Սերպերը բարի կամեցողութիւն ունէին, պայմանաժամը 10 օր էր եւ ձիւնին սպասելու պէտք չկար:

Արեւմուտքը շատ կը պնդէ ՕԹԱՆ-ի սպառնալիքին ազդեցութեան վրայ, բայց, հարկ է իրատես ըլլալ եւ Կեսարին տալ ինչ որ Կեսարին կը պատկանի եւ ընդունիլ որ ՕԹԱՆ-էն աւելի Ռուսերուն միջամտութիւնը և ճնշումը դեր խաղացին և խորքին մէջ ռուսական դիւանագիտական յաղթանակն է: Սերպերը, արդէն, պայման դրած էին որ ռուս զինուորներ գան որպէս ՄԱԿ-ի ուժ եւ 400 ռուս վարդապետներ ժամանեցին Սարայեւօ:

Այս ամբողջը վերջնական բնոյթ չունի եւ եթէ նոյնիսկ 10 օր է որ հրադադարը կը յարգուի, ոչ մէկ հարց լուծուած է եւ ծանօթ է որ կողմերը միշտ անզիջող կը մնան:

X Փետրուար 18-ին, ֆրանսական հեռատեսիլի Ա. կայանը արձագանգ հանդիսացաւ ՄԱԿ-ի մէկ գաղտնի տեղեկագրին, ըստ որուն Փետրուար 5-ին, Սարայեւոյի շուկային ռումբը Պոսնիացիները նետած կ'ըլլան, այլ խօսքով մահմետականները իրենք զիրենք կը սպաննեն: ՄԱԿ-ը հերքեց նման տեղեկագրի մը գոյութիւնը, իսկ Պոսնիոյ մահմետականները խորապէս նուաստացուցիչ որակեցին նման մեղադրանք մը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՏԵՓ (քրտամէտ) կուսակցութեան կեդրոնատեղիին մէջ, նոր ռումբ մը պայթած է Փետր. 18-ին եւ այս անգամ 1 մեռեալ 11 վիրաւորներ կան:

ԼԻԼԸՀԱՄԸՐԻ ձմրան Ողիմպիականներուն, Ֆրանսա երկու մետալ եւս կրցաւ ձեռք ձգել, մէկ՝ արծաթ, մէկ ալ պղնձեայ: Այս ձեւով 3 մետալ ունի (1 արծաթ, 2 պղնձեայ): Դասաւորման գլուխը կը մնար, Փետրուար 21-ին, Նորվեկիա 15 մետալով (8՝ ոսկի) իրեն կը յաջորդէ Ռուսաստան նոյնքան մետալով, բայց միայն եօթը ոսկի: Յետոյ յաջորդաբար՝ Միացեալ - Նահանգներ, Գերմանիա, Իտալիա, Գանատա, Զուիցերիա, Աւստրիա, Ղազախստան, Հոլանտա, Ֆրանսա, Ճափոն, Ելառուսիա, Ֆինլանտա:

ԼԱՏՎԻՈՅ մէջ գայթակղութիւն մը ծագած է Ատոլֆ Հիթլէրի պատմութեան գիրքերուն պատճառով: Գպրոցականներուն բաժնուած այս հատորներուն հեղինակը ծանօթ է իր նացիական գաղափար-

ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ ԵՒ ԻՐ ԽՈՒՄԲԻՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

Կլոր թուականները միշտ աւելի առիթ կու տան ոգեկոչումներու եւ Միսաք Մանուշեանի ու իր 22 ընկերներուն գնդակահարման 50-ամեակը պատճառ է որ սովորականէն աւելի արձագանգ տրուի 1944 Փետրուար 21-ի այդ եղերական դէպքին:

Հեռատեսիլ եւ մամուլ լայն տեղ կու տան: Երկուշաբթի, Փետրուար 21-ին, «Իւմանիթէ» երկու լրիւ էջեր կը նուիրէր ուր լոյս կը տեսնէր նաեւ Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան յայտարարութիւնը, խորագրուած՝ «Պատուոյ մարդիկը» եւ ուր կը յիշուի Առակոնի մէկ «Անմահ քերթուածը» ինչպէս կուսակցութիւնը կ'որակէ՝ «Կարմիր Հանրագիրը»:

Նոյն օրուան, Փետրուար 21, «Լիպերասիոն»ի մէջ ալ յօդուած մը ստորագրած էր Ֆիլիփ Ռոշէթ, որ յիշելով մանրամասնութիւնները, կը գրէ նաեւ թէ Մանուշեանի խումբին ձերբակալութիւնը հարուած մը բերաւ Փարիզի զինեալ դիմադրութեան մինչեւ 1944 Օգոստոս:

«Ֆիկարօ» եւս նոյն օրը կ'ոգեկոչէր Մանուշեանի եւ խումբին յիշատակը:

Զանազան արարողութիւններ տեղի կ'ունենան այս առթիւ:

ՔՈՒԹՊՈԼ

Վալանսի Հայ Մարզականը, իր դաշտին վրայ, 0-ի դէմ 2 կէտով յաղթեց Սէտանի: Դասաւորման մէջ, միշտ 19-րդ է, 25 կէտով: Գլուխն ալ Ռէնն կը մնայ 38 կէտով:

ներով եւ տեղւոյն հրեայ համայնքը (15 հազար) բողոքած է այս պաշտօնական հրատարակութեան դէմ: Վրդովումը աւելի մեծ եղած է, երբ գլխաւոր օրաթերթը՝ «Տիէնա» լոյս ընծայած է նախագահութեան մամուլի քարտուղարութեան կարծիքը այս գիրքին մասին, երբ ան յայտարարած է «Պէտի ուզէի որ Հրեաները մեզ հանգիստ ձգեն: Կը բաւէ որքան դողացինք եւ ծունկի եկանք իրենց առջեւ: Թող քիչ մը ռոնան եւ կը հանդարտին»:

ԺԱՆ ՔԱԼՄԱՆ իր 119-րդ տարեդարձը տօնեց, Փետր. 21-ին: Կը կարծուի որ աշխարհի երիցագոյնն է, գոնէ պաշտօնապէս արձանագրուած ծննդեան թուղթի վրայ: Ցարդ, Հանրապետութեան 17 նախագահ թաղած է Մաք Մահոնէն Փոմփիտու: Յաջողած է, հաւանաբար ակամայ, բնակարանի ցկեանս (վիաժէ) գործողութիւն մը: 1965-ին, նոտար մը համոզուած էր որ լաւ գործ մը կը տեսնէ ամսական 2500 Ֆր. վճարելով իննսունամեայ կնոջ մը իր բնակարանին համար: Դեռ կը վճարէ...:

ԲՈՐԻՍ ԵԼՑԻՆ բաւական ծանր պաղառութեան մը հետեւանքով է որ Փետրուար 3-էն ի վեր բացակայած է Մոսկուայէն, յայտարարած է մամուլի իր գրասենեակին պետը: Կը կարծուի որ ապաքինած է:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ նախկին փոխ - վարչապետը՝ Եգոր Գայդար որոշած է նոր կուսակցութիւն մը հիմնել բարենորոգիչ ձրգտումով:

ՌՈՒՍ ազգայնական ղեկավար Ժիրինովսկի Պոլիս լոյս տեսնող օրաթերթի մը կողմէ հրաւիրուած է Թուրքիա. սակայն երկրին Արտաքին նախարարութիւնը յարմար չէ դատած անոր այցելութիւնը ու Ժիրինովսկի իր 15 հոգինոց պատուիրակութեամբ չէ կրցած Պոլիս մեկնիլ:

ԱՐՑԱԽ

ՕՄԱՐԻ ՌԱԶՄԱԳԻՏԱԿԱՆ ԱՆՑՔԸ ԳՐԱՒՈՒԱԾ

ՆՈՐ ՀՐԱԴԱԴԱՐ

Ուրբաթ, Փետրուար 18-ին, կը հաղորդուէր որ հայկական ուժերը վերագրաւած են Օմար լերան այն ռազմագիտական կարեւոր անցքը որ Քելպաջարի «բանալին» կը նկատուի: Վերագրաւուած է նաեւ Մարտակերտի մօտ՝ Մատաղիս գիւղը: Օմարի կռիւներու ընթացքին Ազրպէջանցիք 100-էն 150 մեռեալ ունեցած են:

Միաժամանակ կը հաղորդուէր որ նոյն օրը, Փետրուար 18-ին, Մոսկուայի մէջ հրադադարի մը շուրջ համաձայնութիւն գոյացած էր կողմերու միջեւ Ռուսաստանի հովանաւորութեամբ: Հանդիպումը զոր կը գլխաւորէր Ռուսաստանի Պաշտպանութեան նախարարը՝ զօր. Կրաչով, տեղի կ'ունենար Պաշտպանութեան նախարարներու՝ Սերժ Սարգսեանի և Մամեդովի և Ստեփանակերտի ներկայացուցիչ՝ Բակօ Սահակեանի մասնակցութեամբ: Հրադադարի թուականը չէր ճշդուած, մինչ Ռուսաստան կը յայտնէր թէ հրադադարէն ետք, ինք պատրաստ է միջնորդութեան դեր կատարելու եւ յաջորդաբար գործադրել տալու իր ծրագիրը. - Իրարմէ հեռացնել կռուողները, գրաւեալ հողերէն քաշել զօրքերը, գերիները փոխանակել, հեռացնել բոլոր կամաւորները (խմա՝ վարձկան) որոնք մէկ կամ միւս կողմին համար կը կռուին:

Ակնարկելով ստորագրուած հրադադարի համաձայնութեան, Հ. Ալիեւի մամուլի քարտուղարը բաց է. «ստորագրելով համաձայնութիւնը, մենք կը վստահինք Թուրքիոյ. նաեւ անոր միջոցով կապեր պիտի հաստատենք Արեւմուտքի հետ: Միացեալ - Նահանգները վաւերացուցին Թուրքիոյ հետ կնքուած մեր համաձայնութիւնը: Ան կորսնցուցած է Հայաստան ու Վրաստանը, կ'ուզէ պահել Ազրպէջանը: Եթէ ան ալ կորսնցնէ, ամբողջ Միջին Ասիան կորսնցուցած կը նկատուի»:

Փետրուար 17-ին, Վարդենիսի շրջանը վար առնուած օդանաւին օդաչուին ինքնութիւնը ճշդուած է (գրած էինք, Փետր. 19 / 20-ի մեր թիւով որ օդաչուն Ազերի չէր): Ան՝ Մարատ Իշկենով, վարձկան է, ազգութեամբ՝ Թաթար, ծնած 1949-ին: Ազրպէջանցիք իրեն կը վճարեն ամսական 1000 տոլար եւ ամէն մէկ թռիչքի համար՝ յաւելեալ 300 տոլար:

Փետր. 17-ին, Բաքուի ձայնասփիւռը արձագանգած է Արտաքին Նախարարութեան մէկ հաղորդագրութեան ուր Հայաստանի ղեկավարութիւնը կը մեղադրուի Ազրպէջանի հետ ուժի լեզու գործածելու յանցանքով: Իբրեւ փաստ տրուած է Հայաստանի Արտաքին Նախարարութեան մերժումը մասնակցելու Օսլոյի հանդիպումին, ուր հրաւիրուած են Ազրպէջանի եւ Հայաստանի փորձագէտները: Այս մասին Հայաստանի Արտաքին Նախարարութիւնը յայտարարութիւն մը հրապարակած է ուր կ'ըսէ. - «Հայաստանի իշխա-

ԴԱՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄ ՊԵՐՆԱՐ ԼԷՈՒԻՍԻ ԴԷՄ

Ծանօթ է որ պատմաբան Պերնար Լէուիս, «Մոնտ»ի երկու թիւերուն մէջ (Նոյեմբեր 16 եւ Յունուար 1) ժխտեց 1915-ի ջարդերուն ցեղասպանութիւն ըլլալու բնոյթը: Առաջին առթիւ, հարցազրոյցի մը ձեւին տակ էր որ կը յայտարարէր թէ 1915-ի ցեղասպանութիւնը «պատմութեան հայկական տարբերակն է» ու քանի մը օր ետք օտար եւ հայ փիլիսոփաներ, պատմաբաններ, մէկ խօսքով համբաւ վայելող մտաւորականներ կը պատասխանէին (Նոյեմբեր 27): Այս պատասխանին որ խորքին մէջ վերջակէտ մը պէտք է դնէր այս անհամ պատմութեան, Պերնար Լէուիս անհրաժեշտ կը տեսնէր պատասխանել, կրկնելու համար իր ըսածը եւ կ'եզրակացնէր աւելի լիրբ ձեւով թէ «ոչ մէկ լուրջ փաստ կայ օսմանեան կառավարութեան մէկ որոշումին կամ ծրագրին՝ հայ ազգը բնաջնջելու»: Այս անգամ ալ նոր պատասխան մը կը տրուէր Պ. Սոլաքեանի ստորագրութեամբ Արմէնֆաքսի կողմէ (տես՝ «Յառաջ», Նոյ. 17, 27 / 28, Յունուար 4 եւ 18):

Հարցը հոս չէ փակուած քանի կը տեղեկանանք որ Հայկական Միութեանց Ֆորումը դատի դիմած է: Արմէնֆաքս, Փետր. 19-ի իր լրատուութեամբ կ'արձագանգէ այդ որոշումին, տալով հետեւեալ մանրամասնութիւնները. -

«Aujourd'hui, Le *Forum des Associations Arméniennes de France* a assigné Bernard LEWIS devant le Tribunal de Grande Instance de Paris sur le fondement de l'article 1382 du Code Civil. La LICRA (Ligue Internationale Contre le Racisme et l'Antisémitisme) a déclaré qu'elle se joignait à cette action.

«Dans son assignation déposée le 14 Février 1994, le Forum des Associations Arméniennes de France reproche notamment à l'orientaliste de qualifier le génocide arménien de «*version arménienne de cette histoire*» et de prétendre qu'«*il n'existe aucune preuve sérieuse d'une décision et d'un plan du gouvernement ottoman visant à exterminer la nation arménienne*». Le Forum estime que ces propos «*rappellent fâcheusement le "négationnisme" Faurissonnien*» et que Bernard Lewis a commis une «*faute génératrice d'une atteinte très grave au souvenir fidèle, au respect et à la compassion dus aux survivants et à leur famille,* [ce qui] *constitue un "consentement à l'horrible"*».

«Le requérant réclame 100.000 francs de dommages et intérêts, et la publication de la décision dans 5 quotidiens et dans 5 hebdomadaires nationaux.

«Les avocats du Forum des Associations Arméniennes de France sont Me Patrick DEVEDJIAN et Me Patrick QUENTIN.

«Par ailleurs et indépendamment de cette procédure civile, Bernard LEWIS fait également l'objet d'une procédure pénale à l'initiative du CDCA (Comité de Défense de la Cause Arménienne) et de plusieurs déportés Arméniens».

նութիւնները համոզուած են որ ղարաբաղեան հակամարտութեան կարգաւորումին ուղղուած միջնորդական առաջարկութիւնը արդիւնք կու տայ միայն այն պարագային, երբ բանակցութեան գործընթացին կ'ընտրուին Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան օրինական ընտրուած իշխանութիւններու լիազօր ներկայացուցիչները»:

ՂԱՐԱԲԱՂԸ Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՊԱՅՔԱՐԻ

Լեռնային Ղարաբաղի Պաշտպանութեան պետական Կոմիտէի (ՊՊԿ) Նախագահ Ռոպէր Քոչարեան հանրապետութեան ղեկավար դէմքերէն ամէնէն աւելի ուշադրութիւն գրաւողն է յայտնապէս։ Հայկական իրականութեան մէջ խիստ հազուադէպ լուրջ ու խոհուն քաղաքական մարդու անոր տիպարին հետ, այս տպաւորութիւնը կը զօրացնէ ոչ հայկական լրատուիչներու կողմէ անոր որպէս խօսակից նկատուելու հանգամանքը։ Այսպէս, Յունուար 10-ին Ռուսաստանի հեռատեսիլի կայանին «Ճշմարտութեան ժամ» հաղորդումէն Անդրէ Կարաուլովի կողմէ գրոյցի հրաւիրուելէ ետք, իրեն հետ հարցազրոյց մըն ալ կատարած է «Սեւոդնիա» չաբաթաթերթին 1994 -- 12 թիւին մէջ Պաւէլ Ֆելգենգաուեր։

Ինչպէս առաջինին, երկրորդ պարագային ալ զրոյցի նիւթը ղարաբաղեան պատերազմն է իր ներկայով ու հաւանական հեռանկարներով։

Զրոյցին սկիզբին համառօտելէ ետք 1918 -- 1920 շրջանէն մինչեւ 1988 կատարուած ծանօթ ճամբան, Ռ. Քոչարեան կ՚ըսէ թէ գործնապէս պատերազմի սկիզբի թուականը 1991-ն է, իսկ 1992 ամրան երբ ազրպէջանական բանակը յաջողեցաւ գրաւել Ղարաբաղի 40%-ը, Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան Գերագոյն Խորհուրդը ռազմական վիճակ հռչակելու որոշում քուէարկեց եւ ստեղծեց ՊՊԿ-ն. ինք որ մինչ այդ նախ կ՚աշխատէր որպէս ճարտարագէտ, ապա կը գրաղէր Ղարաբաղի ինքնապաշտպանութեան համակարգերու ստեղծումով, նշանակուեցաւ այդ Կոմիտէին նախագահ։ Անկէ ի վեր ԼՂՀ-ի Գերագոյն Խորհուրդը կեդրոնացած է միայն օրինաստեղծ գործունէութեան վրայ։

Ղարաբաղէն քաղաքական դէմքերու հետ կատարուած զրոյցներու հեղինակները միշտ կը ջանան պրպտել Հայաստանի մասնակցութեան նիւթը։ Նոյնը եղած է «Սեւոդնիա»յի պարագան. Ֆելգենգաուել ըսելէ ետք թէ 1991-ին Ղարաբաղի ամէնէն մարտունակները մեծ մասով Հայաստանէն ու Սփիւռքէն եկած կամաւորական խումբերն էին, կը հարցնէ թէ այսօր ո՞րքան է անոնց ներկայութիւնը։ Ռ. Քոչարեան կը բացատրէ թէ այդ կարգի «եկուոր»ներու դերը եւ թիւը միշտ չափազանցուած է. պատճառը այն է որ «Ղարաբաղում կռուելը մեծ պարծանք էր։ Նրանք, ովքեր մէկ ամիս կռուել են Ղարաբաղում, անթաքոյց հպարտութեամբ էին վերադառնում Երեւան։ Միեւնոյն ժամանակ Ղարաբաղցիները գտնուելով յատուկ ռեժիմի պայմաններում, թաքցնում էին իրենց մասնակցութիւնը կռիւներին»։ 1991-ին եկուորներուն թիւը աւելի չէր քան մարտիկներու 8 -- 10%-ը, իսկ այսօր աւելի նուազ է։

Ղարաբաղի բանակին կազմակերպութեան մասին հետեւեալ բացատրութիւնները կը տրուին. ան կը գտնուի հրամանատար Սամուէլ Բաբայեանի ղեկավարութեան տակ, որ արհեստավարժ զինուորական չէ եղած։ Բանակը ունի ընդհ. առումով նախկին խորհրդային բանակի համակարգերը։ Այդ գործին մէջ թէեւ, զինուորական կրթութիւնը մնայուն օգնական մը չէ. կռիւը յաճախ կը տարուի ոչ խորհրդային ռազմական ակադեմիաներու սորվեցուցած կանոններով։ Այսօր ԼՂՀ-ի 18 -- 45 տարեկան ամբողջ այր բնակչութիւնը կանոնաւոր կերպով կը ծառայէ բանակին մէջ։

Ռ. Քոչարեան անպատասխան կը ձգէ ղարաբաղեան բանակին թիւին մասին հարցումը, թելադրելով այդ հաշիւը ընել մեկնելով բնակչութեան թիւէն որ կ՚ըսէ թէ 150 հազար է այսօր։ Ատիկա տասը հազարնոց բանակի մը մասին մտածել կու տայ զրուցավարին, ինչ որ կը նշանակէ թէ շուրջ վեց հազար հոգի կը գտնուի ճակատին վրայ. ու Ֆելգենգաուել կ՚եզրակացնէ թէ վեց հազար լաւ զինուած ու շրջանին քաջ ծանօթ մարտիկներու բանակ մը ռազմական լուրջ ուժ է։

ՊՊԿ-ի նախագահը չի պատասխաներ նաեւ հայկական կողմին զոհերու թիւին մասին ուղղուած հարցումին։ Յետոյ նիւթը կ՚առնչուի կրկին Հայաստանի զինուորական մասնակցութեան, մանաւանդ, լրագրողը կ՚ուզէ գիտնալ թէ ազրպէջանական տարածքներու հակակշիռը ձեռք անցընելու գործողութիւնները ո՛րքանով ծրագրուած էին Հայաստանեան հրամանատարութեան կողմէ։ Ու ժխտական նոր պատասխան մը կը բանաձեւէ Ռ. Քոչարեան. -- «Բոլորը, չգիտեմ ինչու, համոզուած են որ հայկական շտաբը չէր կարող չմասնակցել այդ գործողութիւնների մշակմանը։ Ընդհակառակը, կարելի է պատկերացնել իրավիճակներ եւ խնդիրներ որոնց դէպքում յատկապէս մեր հրամանատարները կարող են խորհուրդներ տալ Հայաստանի գլխաւոր շտաբին։ Մեզ մօտ հրամանատարները կարողանում են զգալ կռուի պայմանները, մեխանիզմները եւ ընթացքը»։ Յետոյ, իր խօսակիցին պնդումին վրայ, կ՚աւելցնէ. -- «Մեր մարտական գործողութիւնները մշակելիս մենք օգնութեան կարիք չենք ունեցել։ ԼՂՀ Պաշտպանութեան բանակը հայկական բանակի շարունակութիւնը չէ»։ Ինչ կը վերաբերի ռազմական մատակարարման հարցին, ան կը կրկնէ քանիցս արտայայտուած վիճակ մը. «Մենք յարձակւում էինք, մեր ձեռքի տակ ունենալով ընդամէնը այնքան զինամթերք եւ վառելանիւթ, որը կը բաւարարէր մեզ միայն մարտական գործողութեան առաջին փուլում. իսկ յետագայ առաջխաղացումը ռազմաւարի հաշուին էր լինում որը խլում էինք հակառակորդից»։

Հայաստանէն բերուած են միայն օդային պաշտպանութեան միջոցներ ու անկէ զատ, Ղարաբաղի բանակին յոյսը կապուած է հրասայլերու նորոգութեան Ստեփանակերտի գործատան ուր ամէն տեսակի աշխատանք կը տարուի. «Մենք ունենք վերանորոգման շարժական խմբեր որոնք ռազմադաշտում վերականգնում են տեխնիկան։ Օրինակ, երբեմ ժամում կարող են կարգի գցել ականից պայթած հրասայլը։ Մենք գրագէտ ժողովուրդ ենք եւ լաւ մասնագէտներ շատ ունենք» կը բացատրէ ղարաբաղցի ղեկավարը։ Գրաւուած ազրպէջանական տարածքներու մասին ալ ան կը ներկայացնէ հետեւեալ տեսակէտը. Բաքու կ՚ըսէ թէ իր տարածքին 20%-ը ենթարկուած է հայկական հսկողութեան. չհաշուելով Ղարաբաղը, ատիկա կ՚ըլլայ 9 -- 10%։ Բայց, այսօր Ղարաբաղի տարածքին նոյն տոկոսն ալ -- Շահումեան եւ Մարտակերտի հարթավայրը -- կը գտնուին ազրպէջանական հակակշռի տակ։ Իսկ երկուստեք գրաւուած շրջաններու բնակչութեան համեմատելով գաղթականներու թիւը, հայկական կողմը աւելի մեծ թիւով տեղահանուածներ ունի, քան ազրպէջանականը։

Ռ. Քոչարեան կը բացատրէ նաեւ գրաւուած ազրպէջանական տարածքներու մասին իրենց ծրագիրը. անոնք կը պահպանուին որպէսզի Ղարաբաղի տակաւին չազատագրուած հողերը ազատին «քաղաքակիրթ ձեւով, երկու կողմից առանց զոհերի»։ Միջազգային ատեաններու բանակցութիւններուն իրենք այդ կարգադրութիւնը առաջարկած են միջնորդներուն, սակայն Բաքու կը մերժէ այդ հարցը քննարկել, պնդելով որ Մարտակերտի հարթավայրը եւ Շահումեան իր տարածքներն են։

Ռուսական հեռատեսիլի հաղորդավարը հետաքրքիր է գիտնալու թէ 1993 Հոկտեմբերին ո՞րն էր հայկական յարձակումին ռազմական նկատառումը։ Ճշդելէ ետք թէ զինադադարը խախտած է ազրպէջանական կողմը, Ռ. Քոչարեան հայկական յարձակումը կ՚որակէ «մեր զինուորների իմպրովիզացիան» եւ ոչ նախապէս ծրագրուած գործողութիւն։ Ատոր արդիւնքը այն եղած է որ ռազմաճակատի գիծը որոշապէս կրճատուած է ու նախապէս երբ հայկական զօրքը ստիպուած էր պահպանել Հայաստանի սահմանէն մինչեւ Ֆիզուլի 130 քմ.նոց գօտի մը, այսօր ատիկա պզտիկցած է 22 քմ.ի (Ֆիզուլիէն Իրանի սահմանը)։

Ըսելէ ետք թէ հայկական ուժերը այսօր կռիւ կը մղեն ոչ միայն Ազրպէջանցիներու, այլեւ ռուսախօս, թրքախօս, պարսկախօս եւ ուրիշ ազգերու պատկանող զինեալներու դէմ, կ՚ըսէ թէ խաղաղ լուծումի հեռանկար չի նշմարեր, քանի որ 1988-էն ի վեր վեց ղեկավար փոխուած է Բաքուի մէջ, բայց բոլորն ալ նոյն մօտեցումը արտայայտած են։ Այսուհանդերձ, բանակցութիւնները անկարելի չեն. ընդհակառակն. ամէն մէկ կողմ անոնցմէ կրնայ իր օգուտը ունենալ. այսպէս՝ Ազրպէջան կրնայ տիրանալ իր տարածքներուն, ԼՂՀ-ն կարգավիճակի ճանաչումի հասնիլ ու երկու ժողովուրդներն ալ խաղաղութիւն ունենալ։ Բայց, ղարաբաղեան իշխանութիւնը այսօր չի կրնար արագ լուծումի մը յոյսը ներշնչել իր ժողովուրդին։

Զրոյցին վերջին երկու հարցումները կը շօշափեն Երեւանի ազդեցութեան եւ Ռուսաստանի ղեկավարութեան հետ կապերու հարցը։ Ռ. Քոչարեան Երեւանի մասին կ՚ըսէ. -- «Եթէ ճնշում լինում է, ապա յօգուտ զիջումների անհրաժեշտութեան։ Ես ձգտում եմ հիմնաւորուած պահպանել մեր գիծը եւ միաժամանակ բնականոն յարաբերութիւններ ունենալ Հայաստանի ղեկավարութեան հետ։ Ոչ միշտ է դա յաջողւում»։ Իսկ Ռուսաստանի Արտաքին նախարարութեան ու դեսպան Կազիմիրովի հետ կը համագործակցին։ Այսուհանդերձ, Մոսկուայի կողմէ վճռական ու համապատասխան քայլեր տակաւին չեն առնուած։ «Այն երկրից որ նախկին խորհրդային Միութեան տարածքում հանգուցային դեր է կատարում եւ աշխարհի առաջատար պետութիւններից է, մենք աւելին ենք ակնկալում» կ՚ըսէ Ռ. Քոչարեան։

Անկախ՝ շրջանային հաշիւներէ ու միջազգային ամէն հովէ տարուբեր ձեռնարկներէ, պատերազմը ազրելակերպ դարձուցած երկրէն նոր ձայն մըն է «Հայաստանի Հանրապետութիւն» Փետրուար 5-ի թիւին մէջ արտատպուած հարցազրոյցը. ձայն մը որ տեղեկատուութեան հետ կ՚ըսէ նաեւ մեզի թէ ապահով ձեռքերու մէջ է հայկական նորագոյն հանրապետութիւնը։

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՓՈՒՇ-ՏԻՒ-ՌՈՆ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

(ՓԵՏՐՈՒԱՐ 3 - 8)

ՄԱՐՍԷՅԼ («Յառաջ»). -

Փուշ - տիւ - Ռոն նահանգի Ընդհանուր Խորհուրդին հրաւէրով Մարսէյլ ժամանեց Հայաստանէն պատուիրակութիւն մը եւ մնաց վեց օր։

Պատուիրակութիւնը կը գլխաւորէր Ռաֆայէլ Բաղոյեան՝ Պետական Նախարար եւ մարդասիրական օգնութեան կեդրոնական Յանձնաժողովի նախագահ։ Նախարարին կ՚ընկերանային Բորիս Յարութիւնեան՝ Արդիւնաբերութեան նախարարի Ա. տեղակալ, Մանուէլ Մելքեան՝ Հայաստանի կառավարութեան արտաքին կապերու Վարչութեան գլխաւոր խորհրդատու եւ Գալուստ Գամաղեան՝ Հայաստանի կառավարութեան աւրնթեր «Հայարդշինանիւթեր» պետական արտադրութեան նախագահ։

Պատուիրակութիւնը ժամանեց Մարսէյլ-Փրովանս օդակայանը, Հինգշաբթի, Փետրուար 3, ժամը 14.30-ին, եւ դիմաւորուեցաւ Փուշ - տիւ - Ռոն նահանգի Ընդհանուր Խորհուրդի միջազգային յարաբերութիւններու խորհրդատու՝ Պրիս Տինսիւզոյի եւ Գրասենեակի տնօրէն՝ Փաթրիք Ամաթոյի կողմէ։ Նոյնպէս օդանաւի էջքին ներկայ եղան՝ Փիէռ Ղազարեան, Ալպէռ Պօղոսեան եւ Կարօ Յովսէփեան։

Պետական Նախարար՝ Ռաֆայէլ Բաղոյեան եւ իր գործընկերները առաջնորդուեցան օդակայանի ընդունելութիւններու մէկ սրահը ուր հիւրասիրուեցան եւ ապա պաշտօնական կառքերով ուղղուեցան դէպի Մարսէյլ եւ հաստատուեցան Սոֆիթէլ Վիէօ-Փոր պանդոկը։

Հակառակ տեղատարափ անձրեւին, ըստ նախատեսուած ծրագրին եւ պաշտօնական հանդիպումներէն առաջ որոնք սկսան յաջորդ օրը, պատուիրակութիւնը ժամը 18-ին ժամանեց Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցին ուր դիմաւորուեցաւ Տարօն Եպիսկ. Ճէրէճեանի (Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ Հարաւային Ֆրանսայի համար) եւ Հայ Առաքելական Եկեղեցիներու Շրջ. Խորհուրդի անդամներու՝ Ալեքսանդր Պապայեանի, Կարապետ Սայապալեանի եւ Դաւիթ Պանդիկեանի կողմէ։ Պատուիրակութիւնը այցելեց եկեղեցին, հետաքրքրուեցաւ գաղութի եկեղեցական կառոյցով եւ ապա Սահակ Մեսրոպ Մշակ. Կեդրոնի փոքր դահլիճին մէջ Տարօն Եպիսկ. Ճէրէճեան ողջոյնի խօսքեր արտասանեց, որոնց պատասխանեց Պետական Նախարար՝ Ռաֆայէլ Բաղոյեան։

Ուրբաթ, Փետրուար 4, ժամը 10.30-ին, Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութիւնը այցելեց Փուշ - տիւ - Ռոն նահանգի նորակառոյց «Օթէլ տիւ Տէփարթըման»ը։ Արդիական ոճով հսկայ շէնք մը, նման նաւու մը, որ արտակարգ իրագործում մըն է իր «փիւթիւրիստ» գիծերով, իր անչափ տարածութեամբ, իր ճարտարապետական յղացքով, իր սարքաւորումներով. ինքնատիպ եւ աննախընթաց (Մարսէյլի համար) կառոյց մը։ 45 հազար քառ. մեթր գործածելի տարածութիւն, 2 միլիոն ժամ աշխատանք, 1 միլիառ Ֆրանք ծախք, շէնքը պիտի ընդունի 1800 հոգի։ Բացումը նախատեսուած է Յունիսին։ «Նաւարան»ի մուտքին, ճարտարապետներէն մէկը դիմաւորեց այցելուները եւ տուաւ բացատրութիւններ։ Իրապէս հիացումի արժանի չինութիւն մը։ Ժամը 11.30-ին, ժամանեց Փուշ - տիւ - Ռոն նահանգի Ընդհ. Խորհուրդի Նախագահը եւ տեղի ունեցաւ առաջին ողջոյնը Ռաֆայէլ Բաղոյեանի եւ Լիւսիէն Վէյկանի միջեւ։ Մուտքի ընդարձակ եւ տպաւորիչ սրահին մէկ անկիւնը, մասնաւոր կարգաւորուած այս առթիւ քանի դեռ շինութիւնը չէ աւարտած, Փուշ - տիւ - Ռոն նահանգի Նախագահը շատ ջերմ խօսքերով ողջունեց Հայաստանի Պետական Նախարարը եւ պատուիրակութեան միւս անդամները, բարի գալուստ մաղթեց, ընդգծեց իր մենաշնորհեալ կապերը Մարսէյլի Հայերուն հետ, յիշեցնելով թէ ինք ծնած ու պատանեկութիւնը անցուցած է Սէն Ժէրոմի հայաշատ արուարձանը։ Ապա, յայտնեց իր մտահոգութիւնները Հայաստանի դիմագրաւած այսօրուան դժուարութիւններուն։ Այս այցելութիւնը, ըսաւ, մեզի պէտք է տայ ճշգրիտ պատկեր մը կարիքներու թնոյթին։ Ռ. Բաղոյեան յայտնեց շնորհակալութիւններ իրեն եղած հրաւէրին եւ պատիւին համար։ Քանի մը խօսքերով ողեկոչեց Հայաստանի իրավիճակը, յոյս յայտնելով թէ պիտի գան անպայման աւելի լաւ օրեր։ Իր գոհունակութիւնը յայտնեց Մարսէյլի հայ համայնքին ցուցաբերած օժանդակութեան, տեղական կեանքին ներս վայելած յարգանքին իշխանութիւններուն մօտ։ Մաղթեց նախագահ Լ. Վիէկան բարի վայելում այս նորակառոյց շէնքին։ Ապա, տեղի ունեցաւ քոքթէյլ մը։ Այս առաջին հանդիպումին ներկայ եղան Հայեր, յատուկ հրաւէրով, գլխաւորութեամբ Տարօն Եպիսկ. Ճէրէճեանի։

Ժամը 15-ին, պատուիրակութիւնը այցելեց Է - Տէ - ԷՖ-ի Շրջ. Կեդրոնը։ Ատխատնքի նիստ մը տեղի ունեցաւ ուժանիւթի հարցերուն շուրջ եւ յատկապէս ելեկտրակայաններու։ Բորիս Յարութիւնեան՝ Հայաստանի Արդիւնաբերութեան փոխ-նախարարը, որ բաւական կը հասկ-

նայ եւ կը խօսի Ֆրանսերէն, ստացաւ լայն բացատրութիւններ եւ հաստատեց յարաբերութիւններ որոնք պիտի շարունակուին մասնագէտներու ատենին:

Ժամը 21-ին, պատուիրակութիւնը ընդունուեցաւ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը եւ ունեցաւ հանդիպում գաղութին հետ:

Հայ Մշակոյթի Տան նախագահը բարի գալուստի ջերմ եւ սրտագին խօսքեր ըրաւ: Բացատրեց Նախարար Ռաֆայէլ Բաղոյեանի եւ իր գործակիցներու ներկայութեան պատճառները Պուշ - տիւ - Ռոն նահանգին մէջ: Պարզեց վեց օրեր իրենց ծրագիրը պատրաստուած Ընդհանուր Խորհուրդին կողմէ: Կարօ Յովսէփեան հպանցիկ ակնարկով մը անդրադարձաւ Մարսէյլի հայ գաղութին երէկէն այսօր, իր հաստատութիւններուն, իր կազմակերպութիւններուն եւ իր ընդհանուր կառոյցին ընդմէջէն: Խօսեցաւ Հայրենիք - Սփիւռք կապերու անհրաժեշտ ծրագրի մը մշակման, մտածուած երկուստեք: Շեշտեց գաղութի մտահոգութիւնները եւ պատրաստակամութիւնը Հայաստանի ապագային նկատմամբ:

Ռաֆայէլ Բաղոյեան ողջոյնի եւ շնորհակալութեան խօսքերէ յետոյ համառօտ վերլուծում մը ըրաւ Հայաստանի այժմեան իրավիճակին որ որակեց բարդ, հետեւանք տնտեսական ծանր ճգնաժամին, ուժանիւթի տագնապին: Դժուարութիւնները կու գան, աւելցուց, շրջափակումէն որ կապուած է Ղարաբաղի հարցին: Ընդգծեց Ղարաբաղի ինքնորոշման իրաւունքը եւ Ազրպէջանի մերժումը բանակցուած լուծումի մը. նախ հրադադար, ապա՝ բանակցութիւններ ու քաղաքական լուծումներ: Պետական նախարարը անդրադարձաւ համաշխարհային Դրամատան Հայաստանի աղէտեալ գօտիին տրամադրած վարկին եւ պայմաններուն ու շեշտեց Ֆրանսայի ներկայացուցչին նպաստաւոր դերը: Նոյնպէս, թուեց արտաքին օգնութիւնները ճմրան ջեռուցումին համար՝ մազութ, ելեկտրականութիւն ու «Ձմեռ» ծրագրի իրագործումը, ցաւ յայտնելով թէ փոխադրման միջոցներու դժուարութիւնները արգելք եղան աւելի մեծ քանակութեամբ ներածումներ ընելու: Ռ. Բաղոյեան իր խօսքի աւարտին ըսաւ՝ «Դժուարութիւնները երկրին կու տան ծանր պատկեր մը. բայց կան նաեւ յաջողութիւններ որոնք քայլ առ քայլ կը հիմնաւորեն անկախ Պետութիւնը, իր կայունութիւնը: Յամենայն դէպս անկախութեան ճանապարհը փշոտ է, բայց կը յաղթահարենք»: Յետոյ, Պետական նախարարը պատասխանեց հարցումներու՝ առընչուած յատկապէս Ղարաբաղին, աթոմակայանին, կազի եւ քարիւղի պեղումներուն, Վրաստանի ներքին հարցերուն եւ Արխազիոյ Հայերուն եւայլն ... վերաբերեալ:

❦

Ուրբաթ երեկոյեան, «Աէրոֆլոթ»ի թռիչքով, մինչ Պուշ - տիւ - Ռոն նահանգի Ընդհ. Խորհուրդի հրաւէրով, Հայաստանի պատուիրակութեան միացաւ Կրասնոդարի (Հարաւային Ռուսաստան) հայ համայնքի ներկայացուցիչ՝ Վարդան Գուգուսեան, փոխ - Նախագահ Կուբանի համայնքներու համակարգիչ Վարչութեան: Հակիրճօրէն, ան իր ելոյթներուն, բաժակաճառերուն ընթացքին շեշտը դրաւ միջ-գաղութային յարաբերութիւններուն վրայ: 70 տարիներու կղզիացումէ, մեկուսացումէ մը յետոյ Կուբան - Կրասնոդարի երբեմնի փարթամ հայ գաղութը կը բացուի նոր աշխարհի մը վրայ եւ իր գլխաւոր մտահոգութիւնն է վերակառուցանել իր ազգային կառոյցները եւ հաստատել շփումներ արտաքին աշխարհին հետ, այլ հայ օճախներու հետ: Այսպէս, Վարդան Գուգուսեան տեղեկացուց թէ Կրասնոդարի համայնքը, բարերարութեամբ Նայիրի Յովհաննիսեանի, գնած է երկու հեկտար հող: Հոյակապ վայր մը քաղաքի արեւմտեան շրջանը որ կոչուած է զարգանալու: Ծրագիրը կանգնեցնել է եկեղեցի, դպրոց, մշակութային կեդրոն: 1993, Մայիս 8-ին, արդէն զետեղուած է եկեղեցւոյ հիմնաքարը. Խաչքար մը բերուած Հայաստանէն: Հիմնարկէքի արարողութեան նախագահած է Տիրան Եպիսկ. Կիւրեղեան՝ Առաջնորդ Ռուսաստանի Հայոց եւ ի ներկայութեան Ռուս Եկեղեցւոյ Առաջնորդ Իսիտոր Արք.ին: 1993, Մայիս 8-ը, եղած է մեծ ուրախութեան եւ խանդավառութեան օր: Առաւօտեան ժամերէն մինչեւ ուշ գիշեր շուրջ եօթը

հազար հողի ժողովրդական ցնծութեամբ ապրած են պատմական պահեր. ապրած են աղօթքով, խրախուսիչ ճառերով, բայց նաեւ հայկական երգերով, երաժշտութեամբ, նուագով, պարերով եւ աւանդական սեղաններով: Եկեղեցւոյ շինութեան աշխատանքները լաւ կ'ընթանան եւ Կրասնոդարի հայ համայնքի վարչութիւնը կը պատրաստուի 1994 Մայիս 8-ին տօնախմբել եկեղեցւոյ օծումը եւ այս առթիւ հրաւիրել Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը: Վարդան Գուգուսեան մեզի ըրաւ հետեւեալ յայտարարութիւնը. -- «Ուրախ եւ երազային օրեր կ'ապրիմ Մարսէյլ: Շատ հետաքրքրական է: Հակառակ որ կեանքը տարբեր է հոս եւ հոն, սակայն նոյն նպատակները ունինք: Մեզի համար հրամայական է կապեր ունենալ գաղութներուն հետ: Եթէ այս նամբորդութիւնս ծառայէ այս նպատակին, ուրախ կ'ըլլամ: Մոսկուայի մանկավարժական համալսարանը կը բացուի հայ լեզուի բաժին մը եւ Կուբանէն ուսանողներ պիտի երթան սորվելու եւ վերադառնան Կրասնոդար եւ դասաւանդեն հայերէնի դասընթացքներ: Կը պակսի մեզի հայատառ գիրքեր, պատմութեան եւ գրականութեան: Կը յուսամ որ այցելութիւնս կ'ունենայ հետեւանքներ, համագործակցութիւն կը հաստատուի: Մարսէյլը դարձաւ հարազատ քաղաք, ինծի համար. կը պահեմ սրտիս մէջ անմոռանալի յուշեր եւ խոր ապրումներ: Կը սպասեմ Մարսէյլի Հայերուն Կրասնոդար»:

❦

Շաբաթ, Փետրուար 5-ին, պատուիրակութիւնը արագ երթ ու դարձ մը կատարեց Նիս: Հասաւ Պարսամեան համալիրը ժամը 10.30-ին եւ դիմաւորուեցաւ Հոգեւոր Հովիւ Խաչատուր Քահանայ Պօղոսեանի, Հոգաբարձութեան Նախագահ՝ Գրիգոր Աժտէրխանեանի եւ Ս. Օ. Ս. -- Արմէնի Քոթ տ'Ազիւրի նախագահ՝ Սամսոն Օզարարատի կողմէ: Համալիրի զանազան բաժինները՝ դպրոց, սրահ, գրասենեակ, դահլիճ այցելելէ յետոյ, հանդիպում մը տեղի ունեցաւ ներկայութեամբ գաղութի կարգ մը անձնաւորութիւններու եւ միութեանց ներկայացուցիչներու: Խօսակցութիւնները առաւելաբար կեդրոնացան մարդասիրական օգնութիւններուն շուրջ: Ռաֆայէլ Բաղոյեան յայտարարեց թէ տարիէ մը ի վեր կեդրոնական համակարգ մը ստեղծուած է, իր նախագահութեան ներքեւ, եւ առաւելագոյն չափով կը փորձուի գործողութիւնները համադրել, կեդրոնացնել եւ իրենց նպատակին հասցնել: Նոյնպէս, Պետական նախարարը պատասխանեց հարցումներուն. ինչպէս թղթատարի (ան)կազմակերպութեան հարցը զոր բարձրացուց Տիգրան Հաճեան, դրամի շրջանառութեան եւ դրամահոսութեան, եւ երկրի դիմագրաւած կարգ մը որոշակի դժուարութիւններու առընչուած հարցերու: Խօսակցութիւնները, զրոյցները շարունակուեցան սեղանի շուրջ, պատուիրակութիւնը ճաշի հիւրը ըլլալով Նիսի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան Սէն Լօրան Տիւ Վառի հայկական ճաշարանի մը մէջ:

Պատուիրակութիւնը հրաժեշտ առաւ Նիսի հայրենակիցներէն ժամը 14.30-ին եւ Մարսէյլ վերադարձի ճամբուն վրայ, համաձայն օրուան ծրագրին, ժամը 16.30-ին հասաւ Ռուսէ գիւղաքաղաքը եւ հոն այցելեց գինեգործական ընկերութիւն մը («քօօփերաթիւ»): Ռաֆայէլ Բաղոյեան եւ իր գործընկերները դիմաւորուեցան քաղաքապետին՝ Ժան Լուի Քանալի կողմէ: Այս վերջինը պատուեց հայ նախարարը մետալով մը եւ ապա շուրջ մէկ ժամ, մաս առ մաս, տրուեցան բացատրութիւններ գինիի պատրաստութեան եւ առեւտրականացման շուրջ:

Ժամը 19.30-ին, Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութիւնը ընդունուեցաւ Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ, Միութեան հաւաքատեղին: Արամ Շէխիկեան արտասանեց բարի գալուստի ջերմ խօսքեր, Կարօ Յովսէփեան ներկայացուց պատուիրակութիւնը եւ անոր այցելութեան նպատակը Պուշ - Տիւ - Ռոն նահանգին մէջ: Պետական Նախարար՝ Ռաֆայէլ Բաղոյեան յայտնեց իր գոհունակութիւնը, պաշտօնական առաքելութեան կողքին, կարելիութիւնը ստեղծելով հանդիպելու Մարսէյլի հայ համայնքին իր կազմակերպութիւններուն եւ հաստատութիւններուն ընդմէջէն: Զատագովեց Հ. Բ. Ը. Միութեան տասնամեակներու առաքելութիւնը հայ կեանքէն ներս եւ ծանրացաւ անոր Հայաստանեան բարեսիրական կարեւոր իրագործումներուն եւ օգտաւէտ ներկայութեան: Ապա, խօսակցութիւնները շարունակուեցան անպաշտօն կերպով, սեղանի շուրջ, տիկիններու պատրաստած հիւրասիրութեան ընթացքին:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՑ ՏՕՆԸ ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

Վեց տարիէ ի վեր աւանդութիւն դարձած է ոգեկոչել Ղեւոնդեանց մաքրակրօն քահանայից տօնը, Ռոն -- Ալփի զանազան շրջանի եկեղեցիներու մէջ:

Երեքշաբթի, Փետրուար 8, առաւօտեան ժամը 9.30-ին Ղեւոնդեանց տօնը յիշատակուեցաւ փառաշուք կերպով Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, Նախագահութեամբ՝ Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեանի,

Ներկայ էին Վալանսի Հոգեւոր Հովիւ՝ Նարեկ Ա. Քհնյ. Վարդանեան, Շարվիէօյէն՝ Վրթանէս Ա. Քհնյ. Տէրտէրեան, Տեսինէն՝ Ղեւոնդ Ա. Քհնյ. Յարութիւնեան եւ Լիոնէն՝ Իսահակ Քհնյ. Հէքիմեան:

Եկեղեցիին մէջ տեղ կը գրաւէր հաւատացեալներու խումբ մը՝ որ կը հետեւէր քահանայ հայրերուն կողմէ երգուած շարականներուն:

Մանկունքի պահուն, քահանայ հայրերը շուրջառներով եւ սաղաւարտներ ի գլխին մասնակցեցան «Արիացեալք» շարականի երգեցողութեան, որուն շատեր առաջին անգամ կը հանդիպէին այսպիսի տեսարանի մը, պահը տպաւորիչ էր եւ գեղեցիկ:

Վրթանէս Ա. Քահանայ եւ Ղեւոնդ Ա. Քահանայ յաջորդաբար անդրադարձան Ղեւոնդեանց նահատակներուն կեանքին եւ գործին:

Արարողութենէն ետք, ներկայ հաւատացեալ ժողովուրդը հիւրասիրուեցաւ Առաջնորդարանի դահլիճին մէջ, ուր խօսք առաւ Վալանսի Հոգեւոր Հովիւ՝ Նարեկ Քահանան որ իր հերթին գոհունակութիւն յայտնեց որ Ղեւոնդեանց այս յիշատակումը իրենց պատեհութիւնը կ'ընծայէր գէթ տարին մէկ անգամ առնուազն իրարու քով գալով բարեկամութեան, ընկերային եւ հոգեկան գոհացումի պահ մը ապրելու:

Ապա, կէսօրին, հոգեւորական դասը, Լիոնի եւ Տեսինի վարչութեան անդամները, Տեսինի հայկական ճաշարանի մը մէջ հիւրասիրուեցան ճաշով մը:

Նորվան Եպիսկոպոս իր գոհունակութիւնը յայտնեց եւ շնորհաւորեց բոլորին տօնը, նուէրներ բաշխելով:

Ապա, Լիոնի Հոգեւոր Հովիւը Իսահակ Քահանայ խօսքն ուղղելով Նորվան Եպիսկոպոսի, ըսաւ. - Տասներկու տարի առաջ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի մէջ եպիսկոպոսական օծումի արժանի եղաք կը շնորհաւորենք ձեր օծման 12-րդ տարեդարձը:

Կը մաղթենք ձեզի կատարեալ առողջութիւն եւ կարողութիւն, դիմագրելու համար բոլոր դժուարութիւններուն եւ քաջութիւն՝ յարատեւելու համար ձեր սկսած դժուարին գործը:

Ներկաները ուրախ տրամադրութեամբ բաժնուեցան ճաշարանէն, ժամադրութիւն տալով 1995-ին Ղեւոնդեանցը տօնախմբելու Վալանսի մէջ:

ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԸՄԲՈՍՏԱՑԱՆ ԿԱՐՄՐԱՄՈՐԹՆԵՐԸ

Հակառակ զաւառային շրջաններու մէջ անարդարութեան երեւոյթին, Մեքսիքա հարաւային - Ամերիկայի միակ երկիրն է որ վերջին երեք տասնամեակին կռուըլայական բախումներ չէ ունեցած: Աւոր երեք գլխաւոր պատճառներն են իր հակաշխարհակալական աւանդութիւնը, կուսակցական պարագլուխներու համար սրբազան վայր մը ըլլալու հանգամանքը եւ Քուպայի հետ լաւ յարաբերութիւնները: Սակայն այս երեք պատճառները դադրեցան գոյութիւն ունենալէ երբ երկիրը հիւսիսային - Ամերիկայի հետ ազատ փոխանակման համաձայնագիր ստորագրեց ու որոշ հեռաւորութիւն մը սկսաւ պահել Գաստրոյի հետ: Այս վերջին կէտը վերցուց նաեւ յեղափոխական շարժումներէն Քուպայի նախագահին հակակշիռը ու թշուառ, շահագործուած կարմրամորթերը շարժման անցան:

Շիափա կը գտնուի Մեքսիքայի հարաւ -- արեւելք: Հոն կ'ապրի կարմրամորթերու մեծամասնութիւնը, աւելի քան 1500 մեթր բարձրութեամբ վայրերու մէջ: Շրջանը մինչեւ 1842 մաս կազմած է Կուաթեմալայի: Կարմրամորթ բնակչութիւնը պարտադրուած էր աշխատելու ձրիաբար, իրեն տրուելիք պատառ մը հողի փոխարէն:

Շիափայի տիրող դասակարգին մէջ երկու կարեւոր խումբեր կան. առաջինը պահպանողական խաւն է որ հարստութիւն դիզած է սուրճի, շաքարեղէգի ու քաքաոյի մշակումէն. միւսը աւելի ազատական է ու կը զբաղի անասնաբուծութեամբ: Երկուքին համար ալ դիւրին շահագործելի դրամագլուխ է կարմրամորթերու աշխատանքի ուժը:

Շիափան միշտ ինքնավարութեան զօրաւոր մղումի տէր շրջան մը եղած է եւ երբ զօրաւոր պետութեան մը հիմնումի ծրագիրը ներկայացուցած է, Շիափայի աւատապետները կարմրամորթներու պահապանի դեր սկսած են կատարել, անոնց որոշ իրաւունքներ տալով:

1910-ի մեքսիքեան յեղափոխութիւնը կը ջնջէ Շիափայի ինքնավարութեան պայքարը: Նախագահ Գարրանզա (1914--1920) փորձած է բռնի ուժով Շիափայի պարտադրել սահմանադրական կարգ մը օրէնքներ. տխուր պատճառ եղած է որ այս վերջինները ներքին հակասութիւնները մէկդի դնեն ու «ներխուժող»ներուն դէմ միասնական պայքար տանին: Եւ որոշ յաջողութիւն ալ արձանագրեցին:

Քսանական թուականները նշուեցան ազգին համաձայնութեան մը հասնելու, երկրին կարգ -- կանոն բերելու ճիգով, ինչ որ Զափաթայի ու Վիլլայի սպանութեան պատճառ եղաւ, լռեցնելով հողագործներու շարժումի մը յոյսը:

Նախագահ Գարտէնաս (1934 -- 1940) յաջողեցաւ երկու փուլով բարեփոխումներ կատարել. հողային բարեկարգումներ կատարուեցան ու հողամշակ գործաւորներու համար նուազագոյն ամսավճարի մը օրէնքը հաստատուեցաւ: Յետոյ 40-ական թուականներու միջազգային եւ ազգային խնդիրները -- աշխարհամարտ, քարիւղի ճարտարարուեստին պետականացումը, ապստամբական շարժումներ, եւայլն -- մէկդի դրին Շիափայի բարեչըրջումներուն քաղաքականութիւնը:

Անկէ ետք, իրերայաջորդ կառավարութիւններ աւելի ու աւելի ծանրացուցին կացութիւնը: Իսկ 70-ական թուականներուն Շիափա գործնապէս մաս կազմեց Մեքսիքայի, ճամբաներ շինուեցան, վարչական մեքենան զարգացաւ, դպրոցներ բացուեցան, եւայլն:

Այսուհանդերձ, այս փոփոխութիւնը դրեթէ ոչինչ բերաւ Կարմրամորթներու դժուարին կացութեան. անոնք վերջին շարժումով ալ փորձեցին տիրանալ իրենց անտեսուած իրաւունքներուն, կրկնելով Զափաթայի յեղափոխական խտէալները:

ՔԱՂՀԱՆ

Տէր եւ Տիկին Պերճ Պետրոսեան եւ զաւակները՝ Լօրի եւ Քոռին,
Տէր եւ Տիկին Միհրան Անարխա (Պոլիս),
Տէր եւ Տիկին Վաչէ Քերէսթէճեան եւ զաւակները Նաթալի եւ Սարօ (Մոնրէալ),
Տէր եւ Տիկին Լորիս Աթմաճա եւ զաւակները Հարի, Վահան եւ Միքայէլ,
Տէր եւ Տիկին Աստուր Պաղըրճըպաշեան (Պոլիս)
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծմօր եւ նանիին՝

ՏԻԿԻՆ ՇԱՔԷ ՀԱՄԷՐ - ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Վէզիրեան)

մահը որ պատահեցաւ Փետրուար 18-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Փետր. 22, ժամը 13.45-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին

15, rue Jean-Goujon, Paris 8e

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանեէօ - Փարիզէնի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Պերճ Պետրոսեանին եւ ընտանիքին:

⁂

Այս տխուր առթիւ, ողբացեալին զաւակները հազարական Ֆր. կը նուիրեն UMAF-ին, «Յառաջ»ին, Coopération Arménie-ի, Մաշտոց Միութեան եւ Ազքատախնամին (ստանալ «Յառաջ»էն):

«ԳԷՈՐԳ ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ»

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Ներկայիւս կը յայտնենք, թէ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ

«Գ Է Ո Ր Գ Ե Ր Ե Ւ Ա Ն Ե Ա Ն Գ Ր Ա Դ Ա Ր Ա Ն»ը

բաց է մեր հասարակութեան՝ Երեքշաբթի, Չորեքշաբթի, Հինգշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերը, կէսօրէ ետք, ժամը մէկէն մինչեւ ժամը հինգ:

Կրօնական եւ գեղարուեստական գրականութիւններու կողքին, «Գէորգ Երեւանեան Գրադարան»ին մէջ ընթերցասէրները պիտի գտնեն նաեւ այլազան հաւաքածոներ, գրական եւ կրօնական հանդէսներ, ամսագրեր եւ օրաթերթեր:

Գրադարանի վարիչն է Ժիրայր Ծ. Վրդ. Թաշճեան:

ԴԻՒԱՆ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son centre de vacances de Bellefontaine pour les séjours des mois de juillet et août :

Directeurs — Économes
Assistants sanitaires — Cuisiniers
Moniteurs (avec B.A.F.A. de préférence).

Ecrire à :
C.B.A.F. — 17, rue Bleue, 75009 PARIS

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութիւնն ու տնօրէնը իրենց ամենախորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի կեդրոնական վարչութեան որ 6000 Ֆր. նուիրած է վարժարանիս բարգաւաճման համար:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Մաննիկ Պետրոսեանի (ծնեալ՝ Գնեազեան) թարմ յիշատակին կը նուիրեն. -

Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Պետրոսեան 300 Ֆրանք Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցիին եւ 300 Ֆր. «Յառաջ»ին:

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տատուրեան 500 Ֆր. «Յառաջ»ին:

L'ASSOCIATION
FRANCE - ARMENIE - ARTSAKH

a le plaisir de vous inviter à la présentation de ses activités menées EN ARMENIE ET EN ARTSAKH au cours de l'année 1993

Projection d'un film vidéo et projets 1994

l'Arménie et l'Artsakh vivent des moments difficiles

Agissions et apportons notre aide.

Dimanche 27 Février à 15 heures

Salle de l'Eglise Arménienne
6, rue Père Komitas, 92370 Chaville

— Venez nombreux —

MARSEILLE MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
«SECTION JEUNES»
12-14, rue St-Bazile, Marseille 1er

Lundi 28 Février à 19h30

inauguration de l'exposition de photos sur le thème :

«ARTSAKH: leur seule raison d'être»
par Archag SIVASLIAN

Une prière et une allocution seront dites à la mémoire des victimes des pogroms de SOUMGAIT,

par Mgr. Daron GEREJIAN,
Représentant pour le Midi de la France du Délégué Apostolique pour l'Europe Occidentale.

(Inauguration suivie d'un cocktail)

Soirée de solidarité avec l'Artsakh

organisée par l'ASSOCIATION D'AIDE AU KARABAGH AUTODETERMINE

le Vendredi 25 Février à 20h30

à la Salle Voltaire
22, rue Voltaire, 94140 Alfortville

En présence de :
M. René ROUQUET, Maire d'Alfortville
M. Paul MERCIECA, Député du Val-de-Marne
Pasteur René LEONIAN, Représentant de l'Ambassade d'Arménie

Avec la participation de :
GRICHA
MARTEN YORGANTZ
SOUREN
et l'Orchestre SPITAK

— **Projection de films vidéo;**
— **Remise des prix de la grande loterie de fin d'année :**
1er prix : une voiture **Fiat Panda;**
2e prix : un billet A/R **Arménie.**
— **La soirée sera présentée par M. Krikor HAMEL.**

P.A.F.: Adultes : 75 F. — Enfants: 50 F.

— **Buffet.**

TOMBOLA

La Croix Bleue des Arméniens de France remercie toute la communauté arménienne de France pour sa participation à la tombola qu'elle avait organisée au profit de ses œuvres et vous annonce les numéros gagnants:

1er —	N° 03340	1 Twingo
2e —	N° 03643	1 Téléviseur
3e —	N° 00727	1 Séjour Baléares
4e —	N° 01527	1 Tapis
5e —	N° 03770	1 Croix en or
6e —	N° 05236	1 Aller-retour Londres
7e —	N° 05188	1 Lithographie de Fassianos.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. -- Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի 79-րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը՝ Մարտ 20-ին Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ, Կիրակի, ժամը 13-ին ճաշով:

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances — Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

21, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 42. 82. 01. 41 +

Ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար
մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

ՀՈԳԻՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին, Չորեքշաբթի երեկոները ժամը ճիշդ 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս -- Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Հսկումի՝ Խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ առուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի եւ կարգի. --

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 23
Ժ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

ՄԵԾ ՊԱՀՈՑ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕՐԵՐԸ՝ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 23

Չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 5-ին Հսկումի, Խաղաղականի, Հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին:

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Փետրուար 25, Ուրբաթ, ժամը 17.30-ին Թաղիս Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ Հսկումի՝ Խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւնները տեղի պիտի ունենան նախագահութեամբ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆԻ

Կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Արարողութեան կը մասնակցին քաղաքիս եկեղեցեաց բոլոր հոգեւոր հովիւները:

COMMUNIQUÉ

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
77, rue La Fayette 75009 PARIS
Tél: 48 78 02 99 / Fax: 42 80 61 45

Les trois maisons du troisième âge entièrement rénovées, restructurées et ayant l'agrément de la cure médicale peuvent accueillir des pensionnaires soit en hote payant, soit pris en charge par l'Aide Sociale.

Pour tous renseignements, prière de contacter les directions des établissements.

MONTMORENCY : Melle YAVER
44-50, Ave. Charles de Gaulle
Tél: 39 83 20 67
Fax: 34 28 37 17

GONESSE : M. FESDJIAN
7, rue de l'Eglantier
Tél: 39 85 24 24
Fax: 34 53 95 23

ST-RAPHAEL : Mme GARABEDIAN
107, Ave. du Marechal Lyautey
Tél: 94 95 00 30
Fax: 94 95 71 43

L'ASSOCIATION ARMÉNIENNE D'AIDE SOCIALE

77, RUE LAFAYETTE
75009 PARIS
TEL. : 48. 78. 02. 99

RECHERCHE
GOUVERNANTE
POUR MAISON DE RETRAITE
Région Parisienne

Langues parlées FRANÇAIS/ARMENIEN
POSTE A RESPONSABILITE.

Pour toute information :
S'adresser au Siège tous les jours de 14h à 18h30.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Գարուն մանկա - պատանեկան երգչախումբի եւ Արադած - Սասուն պարախումբի երգի - պարի հանդէսը:

Կիրակի, Ապրիլ 10, ժամը 15-ին
Թէաթրը Մուլէն (Մարսէյլ)

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R.C. Paris — Commission Paritaire : No 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 23
MERCREDI
23 FEVRIER
1994

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

LE NUMERO : 5,00 F

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.268 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.268

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE»

(22 Février)

Les otages oubliés de Stépanakert

Նոյն սորագրութեան տակ է - Տոմինիք Կիյլոու - որ լոյս տեսած է վերոյիշեալ խորագիրը կրող նոր թղթակցութիւն մը «Մոնտ»ի մէջ: Ցօղուածին գլուխը կայ օրուան լրատուութիւնը ինչ կը վերաբերի փետրուար 18-ի Մոսկուայի հանդիպումին, որու մասին գրած էինք մեր նախորդ թիւով եւ Օմարի անցքին գրաւման:

Այլապէս չահեկան է Ստեփանակերտէն եղած թղթակցութիւնը որու նիւթը, որոշ չափով, նոր է, գոնէ տրուած մանրամասնութիւններուն մէջ: Հոն կը խօսուի պատանդներու մասին եւ կը նկարագրուին քանի մը պարագաներ: 23 տարեկան, Էլչին անունով Ազերի մը կ'ապրի Սարգսեան ընտանիքի մօտ: Արեւիկ, տան երիտասարդ աղջիկը, կը յայտնէ թէ վարժուած են անոր ներկայութեան՝ «բարի է, գիտէք յանցաւորը՝ ինք չէ» կ'ըսէ մայրը: Այս Ազերին բերած են 1992 Դեկտեմբերին, Մարտակերտի ճակատէն, իրենց անհետացած տղուն՝ Անդրանիկի բարեկամները, որպէսզի, ի հարկին, փոխանակեն իրենց տղուն հետ: Բորիս կը պատմէ մեզի, ըսին՝ «Առէ՛ք, եթէ Անդրանիկը գտնուի, փոխանակութեան կարելիութիւն կ'ունենաք»: Ժամանակի ընթացքին, Էլչին տեղաւորուած է, երբ պարզուած է որ լաւ տղայ է: Մայրիկը նախապաշարումներէ տարուած է. - «Բոլոր բախտագուշակները կ'ըսեն թէ տղաս ողջ է: Ուրեմն Ազերիներու ձեռքը պատանդ է»:

Համարմանկութիւնը իր անպատեհութիւններն ունի, մանաւանդ երբ սնունդի պակաս կայ, բայց մայրիկը կը խորհի որ ինչ որ կ'ընէ Էլչինի համար, այն կողմն ալ՝ կ'ընեն Անդրանիկի համար: Ի վերջոյ Էլչին տղուն սենեակը գրաւած է եւ ընտանիքին հետ կը ճաշէ:

Թղթակիցը երկար կը բացատրէ պատանդներու այս հարցը եւ կ'ըսէ այս «երադային» պարագան պէտք չէ քօղարկէ շատ աւելի բարդ իրականութիւն մը: Հայ ընտանիքներու ստանձնած պատերազմական գերիները - պաշտօնապէս շուրջ 20 - խական գլխու ցաւ մըն են Միջազգային Կարմիր Խաչի Կոմիտէին համար: Դժուար է ստուգել թէ «հիւրընկալուած» այս կամ այն գերին լաւ վերաբերումի առարկայ է: Իշխանութեանց ձեռքն եղած Ազերիներու պայմանները աւելի փայլուն չեն (Կարմիր Խաչը 160-ի այցելութիւն կուտայ) եթէ նոյնիսկ կը բացատրուին ծայրայեղ թըշուառութեամբ ուր կը գտնուի բնակչութիւնը (ջուր չկայ, սնունդ չկայ, ապակի չկայ պատուհաններուն): Շուշիի բանտը, շատ հին բերդ մը, ազերի գինուորները մութին մէջ արգելափակուած են (17 ամէն մէկ խուցի մէջ), մէկի հոտ կայ: Տնօրէնը կ'ըսէ թէ անոնցմէ 5-ը քոս ունեցան եւ ուշադիր եղան որ իրենց հագուստեղէնը հականեխուի: Անոնցմէ ոմանք գանգատած են որ բռնութեան առարկայ եղած են, տնօրէնը կը բացատրէ. - «պարապ տեղը չենք ծեծեր: Կարգապահութեան հարցեր կան: Մեր շահն է որ ողջ առողջ մնան»: Ստեփանակերտի հիւանդանոցին մանկաբուժութեան ճիւղը, 18 տարեկան Ազերի մը պառկած է, վիրաւորուած ձեռքէն, փորէն, ուրիշ մը դանդաղօրէն կը քալէ նրբանցքին մէջ, անդին ուրիշներ, չափահաս, բայց նաեւ վեց մանուկներ, Ֆիզուլիէն բռնուած 1993 Յուլիսին:

Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչները ճընշումը չեն դադրեցներ Ղարաբաղի կառավարութեան վրայ, բայց, ոչ ան, ոչ Բաքու ժընեւի պայմանագրութեան հանդէպ յանձնառութիւն ունին:

«LIBERATION»

(22 Février)

Le pétrole de Bakou comme arme de guerre

ԵՐԲ «ԹՈԹԱԼ» ԿԸ ԶՐԿՈՒԻ ՔԱՐԻՒՂԷՆ ՈՐՈՎՀԵՏԵՒ ԻՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՀԱՅ Է...

Նաթալի Նուկայրէտ երկար թղթակցութիւն մը սորագրած է ուր կը շօշափէ առաւելաբար քարիւղի հարցը: Բաքուի գլխաւոր զէնքն է եւ արեւմուտքի ախորժակները ծանօթ են: «Դարուս գործն է: Այս երկիրը կրնայ Ծոցի իշխանապետութեան մը չափ հարուստ ըլլալ: Ծակ մը փորեցէք եւ քարիւղը կը ժայթքի», Թեքսան քարիւղավաճառներէն մէկն է արտայայտուողը, Բաքուի սրճարանի մը մէջ: Իրենց համար, Ազրպէյճանը նոր Քուէյթ մը կրնայ ըլլալ:

Ու լրագրողուհին կը նկարագրէ աշխարհի քարիւղային ամէնէն հին մայրաքաղաքին կացութիւնը: Երկու տարի է, «սեւ ոսկիի» խուժումի մը առարկան է: Հոս է որ Նոպէլ եղբայրները 1880-ին իրենց հարստութիւնը դիզած են, առաջին հորերը փորելով: 100 տարի ետք, արեւմըտեան քարիւղային ութ ընկերութիւններու Քոնսորսիոմ մը, գլխաւորութեամբ Պրիթիշ Փեթրոլիըմի եւ Ամաքոյի գործի վրայ է: Ու կը մանրամասնուին եղած սակարկութիւնները, Բաքուի քարիւղի արտադրութեան կարելիութիւնները, Ալիեւի Լոնտոն այցելութիւնը (Փետրուար 22 - 25) եւայլն, եւայլն: Քարիւղը միակ զէնքն է Հ. Ալիեւի Ղարաբաղի կնճիռին համար ռուս եւ արեւմտեան նեցուկ գտնելու իր ջանքերուն մէջ: Արեւմտեան դիւանագէտ մը կը պատմէ թէ Ռուսաստանի, Իրանի եւ Թուրքիոյ միջեւ Ազրպէյճանի վրայ սեւեռած են շատերու աչքերը: Կը մնայ անցքի ճամբուն հարցը, այսինքն նաւթուղին որ պիտի փոխադրէ օրական 800 հազար տակառ դէպի արեւմըտեան Եւրոպա: Ռուսաստան, Թուրքիա եւ Իրան կ'ուզեն որ իրենց հողամասէն անցնի: Պրիթիշ Փեթրոլիըմի Բաքուի բաները կ'ըսէ թէ ընտրութիւնը զուտ քաղաքական պիտի ըլլայ: Ամերիկացի դիւանագէտ մը կը ճշդէ՝ Իրանէն կարելի չէ անցընել: Թուրքերը կ'աւելցնեն՝ Վոսփորի նեղուցը արդէն շատ խճողուած է, ուրեմն պէտք է քարիւղը նաւթուղիէ մը անցնի որ Իրաքը Թուրքիոյ վրայէն Միջերկրականի կը կապէ: Բայց, Ծոցի պատերազմէն ի վեր, այդ նաւթուղին փակ է: Ազրպէյճանի տնտեսական կապերու նախարարութեան մէկ պատասխանատուն՝ Ռզայեւ կ'ըսէ. -- «Եթէ այսքան տառապած չըլլայինք, պայմանագիրը արդէն սորագրուած կ'ըլլար եւ Հայերն ալ երբեք մեր հողամասը նըւաճած չէին ըլլար»: Ինչո՞ւ, որովհետեւ քարիւղի ընկերութիւնները ճնշում բանեցուցած կ'ըլլային իրենց կառավարութեանց վրայ, որպէսզի իրենց ներդրումները պաշտպանուին:

Ու թղթակցութիւնը վերջ կը գտնէ Թոթալի (ֆրանսական ընկերութիւնը) պարագային յիշատակութեամբ: Թոթալ փորձած էր ինք ալ մաս կազմել, բայց, կ'ըսէ Սոքարի (տեղւոյն Պետական քարիւղի ընկերութիւն) մէկ ղեկավարը. -- «Զկրցանք ընթացք տալ, որովհետեւ Թոթալի նախագահը ծագումով Հայ է» («Յառաջ» կ'ակնարկուի Սերժ Չիւրիւքի):

Այս յօդուածին կողքին կայ նաեւ լրատուութեան սինակ մը Ղարաբաղի վերաբերեալ, ուր կը խօսուի Փետր. 18-ի հրադադարին մասին, որ ըստ ազերի նահատակութեան ճամբայ կը բանայ Հայաստանի եւ Ազրպէյճանի նախագահներու հանդիպումի մը: Ալիեւի մէկ խորհրդատուն՝ Կուլէզադէ կ'ըսէ թէ այս համաձայնութիւնը նախաքայլ մըն է, բուն համաձայնագիրը կրնայ սորագրուիլ Մարտ 1-էն սկսեալ: Նոր ազդակը Մոսկուայի կատաղի կամքն է Կովկասը խաղաղեցնելու, կ'ըսեն Բաքուի Արտաքին նախարարութեան շրջանակները:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ շատ կարճ ելոյթ մը ունեցաւ Փետրուար 21-ին, հեռատեսիլէն, իր գոհունակութիւնը յայտնելու համար Սարայեւոյի պատերազմին նոր հանգրուանին առթիւ: Ուժի կիրարկումը անհրաժեշտ չեղաւ, շնորհիւ ՕԹԱՆ-ի վճռական դիրքին: Նախագահը յայտնեց թէ Ֆրանսան նախաձեռնարկ եղած էր, բայց, այժմ հարկ է բանակցութեամբ լուծում մը գտնել: Միթերան կ'առաջարկէ որ Սարայեւօ ՄԱԿ-ի վարչութեան ենթարկուի: Տեղւոյն վրայ, ամէն ինչ այնքան ալ յստակ չէ: Նախ, Սերպերը ամբողջ զէնքերը չեն քաշած եւ խաղեր ալ կը խաղան ՄԱԿ-ի ուժերուն որոնք հոս - հոն պէտք է փնտռեն Սերպերու գինամթերքը: Մնաց որ, եթէ Սարայեւոյի մէջ, խաղաղութիւն կը տիրէ, անդին բուռն կռիւներ կը շարունակուին Թուզլա, Մոսթար, Սրեպրենիցա: Մինչ այն տըպաւորութիւնը կը տիրէ որ ՕԹԱՆ դաս մը տուաւ Սերպերուն, խորքին մէջ, Սերպերու բացայայտ գոհունակութիւնը եւ Պոսնիացիներու դառնութիւնը տարբեր հակադրեցութիւններու առիթ կուտան: Մահմետականներուն համար, այս կարգադրութիւնը ձեւով մը վաւերացուց Սերպերու ճշդած «սահմանները», մինչ Սերպերը տօնած են իրենց «յաղթանակը» եւ ասպարէզ կարդացած են ՕԹԱՆ-ի ողջունելով 400 Ռուսերը եկած որպէս կապոյտ սաղաւարտաւոր: Վարչապետ Պալատիւր, Փետրուար 21-ին, ընդունեցաւ կուսակցութեանց ղեկավարները, մի առ մի, պարզելու համար Պոսնիոյ կացութիւնը: Միւս կողմէ, երբեք պէտք չէ անտեսել Ռուսաստանի դերը եւ իր բանագնացին՝ Վիտալի Չուրկինի յաղթանակը: Այս Ռուսը որ փառաւոր եւ առանց շեշտի անգլերէն կը խօսի (Ժընեւի մէջ, թարգման էր Ս.Ա.Լ.Թ.-ի բանակցութեանց) այլեւս «Պարոն Պոսնիա» մկրտուած է:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ վեցերորդ Ֆրանսացի մը սպաննուեցաւ, Երկուշաբթի, Փետր. 21-ին: Ժոաքիմ Կրօ գրատուն մը ունէր Ալժէի կեդրոնը եւ օր ցերեկով է որ զինեալ անձեր ներս մտած, կրակած ու խոյս տուած են: Գրավաճառը, 52 տարեկան, ծանրօրէն վիրաւորուած, քիչ ետք մեռած է: Ծայրայեղներու օտարներուն տուած վերջնագիրէն ի վեր (Նոյեմբեր) 28 օտարական սպաննուած են:

ԺԻՍՔԱՐ Տ'ԷՍԹԷՆ «ընական» կը նըկատէ որ Իւ - Տէ - Էֆ-ն ալ ի'ր թեկնածուն ունենայ նախագահական ընտրութեան: Ֆրանսա որ մշտնջենական ընտրապայքարի մէջ է, երեսփոխանական ընտրութիւններու վաղորդայնին իսկ (1993, Մարտ) սկսաւ նախագահական ընտրութիւններու հարցը դնել (1995, Մայիս...): Ինչպէս միշտ իշխանութեան ախորժակները կը գերադասեն երկրին շահը:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ կոչ կ'ընէ միջազգային հաւաքականութեան որ ամպարգօ-ի ենթարկէ Թուրքիան: Եւրոպական հարցերու նախարարն է՝ Թէոտոր Փանկալոս որ յունական «Մեսիմվրինի» օրաթերթին մէջ յայտարարած է որ ժամը եկած է որ միջազգային հաւաքականութիւնը տնտեսական ամպարգօ հաստատէ Թուրքիոյ դէմ որ «չարագործի նման կը վարուի» կիպրական հարցին մէջ:

ՊԱՊԸ, Ս. Պետրոս հրապարակը հաւաքուած հազարաւոր անձերու առջեւ, աղօթքի պահուն, անգամ մը եւս անդրադարձաւ Եւրոպական Խորհրդարանի վերջերս տուած որոշումին միասեռականութեան մասին: Ան կը ձգտէր օրինականացընել միասեռականութիւնը, արտօնել ամուսնութիւնները եւ որդեգրումները: Յովհ. Պօղոս Բ. քարոզական գետնի վըրայ անընդունելի կը գտնէ միասեռականութեան իրաւական վաւերացումը: Նոյն իմաստով ալ հրապարակած է «Նամակ մը ընտանիքներուն» ուր քրիստոնեայ ընտանիքները կը զգուշացնէ ներկայի վնասներուն դէմ: 1994-ը հռչակուած էր «Ընտանիքի տարի»:

«FINANCIAL TIMES»

(Փետրուար 22)

ԱԼԻԵՒ ԱՆԳԼԻՈՅ ԿԸ ԴԻՄԷ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԻՆ ԱՌԸՆՉՈՒԹԵԱՄԲ

Ազրպէյճանի նախագահ՝ Հայտար Ալիեւ կ'ուզէ որ «Անգլիա աւելի գործօն ձեւով» մասնակցի Ղարաբաղի հարցին լուծման ձգտող փորձերուն: Լոնտոն կատարելիք իր եռօրեայ այցելութեան նախօրեակին, Ալիեւ յայտարարութիւն մը ըրած է «Ֆայնէնշըլ Թայմզ»ին, ուր կ'ըսէ. -- «Անգլիա միշտ լաւ, առարկայական դիրք բռնած է այս հարցին մէջ եւ որոշ համակրանք ցոյց տուած է մեր դիրքերուն նըկատմամբ ՄԱԿ-ի մէջ, որուն չորս որոշումները կը պահանջեն որ Հայերը քաշուին մեր գրաւեալ հողամասերէն: Հիմա ես պիտի ուզէի որ Անգլիա աւելի գործօն ձեւով հետաքրքրուի այս որոշումներուն կիրարկումով»:

Պատահական չէ անշուշտ որ Ալիեւ այս յայտարարութիւնը կ'ընէ Անգլիոյ ամէնէն ազդեցիկ տնտեսական օրաթերթին: Արդարեւ, Պրիթիշ Փեթրոլիըմը մաս կը կազմէ այն խումբին որ աւելի քան երկու տարի է կը բանակցի Բաքուի հետ, կասպից ծովի երկու կամ երեք նաւթահորերու շահագործման համար: Նախկին վարչապետ Մարկարէթ Թաչըր անձամբ միջամտելէ ետք այս հարցին, Բաքու այցելութիւն մը տուաւ իշխանութիւնը կորսնցնելէ ետք: Իր յաջորդը՝ Ճոն Մէյճըր, նոյնպէս շահագրգռուած է անշուշտ Բաքուի քարիւղով: Ալիեւ կ'ըսէ թէ բազմաթիւ նամակներ փոխանակած է Մէյճըրի հետ քարիւղի հարցին կապակցութեամբ, զոր իր նախորդը՝ Էլչիպէյ, լուծելու վրայ էր երբ վար առնուեցաւ: Անկէ ի վեր, Բաքու իր պահանջները աւելցուցած է ու արեւմտեան ընկերութիւնները դժգոհ են:

Ալիեւի եռօրեայ այցելութիւնը սկսած է Երեքշաբթի Փետրուար 22-ին: «Յոյս ունիմ, կ'ըսէ ան, որ Անգլիան եւ Եւրոպան աւելի լաւատեղեակ պիտի դառնան մեր տեսակէտին եւ այն կարելիութիւններուն զորս ունինք մեզի հետ գործի յարաբերութիւններ հաստատելու մէջ»:

Պատահական չէ նաեւ անշուշտ որ Ա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՊՈԼԻՍ 1958 1960

ԱՐՏԱՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ԺԴ.

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Հանրապետական Թուրքիոյ քաղաքական աշխարհը ներկայացնող երկու հայ երեսփոխաններ՝ Տօքթոր Զաքար Դարվէշի եւ Մկրտիչ Շէլէֆեանի կողքին, այդ տարիներուն, հրապարակին վրայ կ'երեւէին հայկական մշակոյթը մարմնաւորող տասնեակներով անձեր, որոնք աչքի կը զարնէին զանազան հաւաքոյթներու ընթացքին: Եւ այդ հաւաքոյթներն ալ միմիայն վարժարաններու նախկին սանուց միութեանց շրջանակին մէջ պարփակուած ըլլալուն, - բոլորովին հեռու երբեմնակի կողմնակցական անօգուտ եւ սպառիչ շաղկրատութիւններէն, -- ինքնաբերաբար անոնք կը զբաղէին զուտ դաստիարակչական, մշակութային եւ իբերօգնութեան հարցերով:

Բնականաբար, արուեստի եւ գրականութեան այդ մշակները «Ժամանակ» եւ «Մարմարա» երկու օրաթերթերու շուրջ համախմբուած էին - եւ են ալ միշտ - եւ ամէն մէկը ինքն իրեն կուտար այդ թերթին պատկանելութեան տեսակ մը տիտղոս: Սակայն ոմանց ալ կապը սկզբունքի կապէն աւելի անձնական եւ զգացողական բնոյթ ունենալուն, ու յանկարծ տեսար, ինչ - ինչ պատճառաբանութիւններէ մղուած՝ անոնք մէկ օրէն միւսը քարափ կը փոխեն ամենայն դիւրութեամբ: Երկու օրինակ միայն: Առաջին Պոլիս երթալուս, Եդուարդ Սիմքէշեան «Ժամանակ»ին կ'աշխատակցէր, իսկ երկու տարի ետք, ան իր գրասեղանը ապահոված էր «Մարմարա»ի մէջ: Նոյնն էր պարագան Կարպիս Ե. Մուրատեանի. նախապէս «Մարմարա»ի թղթակիցն ըլլալէ ետք, գնաց լեցնելու «Ժամանակ»ի սիւնակները: Տեղւոյն խրագեկներուն կը մնայ հաղորդել մանրամասնութիւնները այս տեղափոխումներուն:

Երբ իմ կողմէ, ե՛ս ալ փորձեմ վերյիշել այս երկու գրագէտներուն հետ ունեցած հակիրճ ծանօթութիւնս, մէկական օրինակ բաւական պիտի համարուի զգացնել տալու համար անոնց դիւրագրգիռ բնաւորութեան եւ բոցաշունչ սրտեղութեան հասկնալի պատճառները: Կարպիս Մուրատեան, Գատըգիւղի Սէն - Ժօզէֆ ֆրանսական լիսէին շրջանաւարտ, ո՞վ գիտէ որքա՜ն հակաճառած ըլլալու էր Պոլսոյ հայ ֆրանսագէտներուն հետ e muet-ի հնչումի մասին որ զիս ֆրանսական հիւպատոսարանի մէջ լսելէ ետք «Մարմարա»ի իր «Ակնարկներ» քրոնիկին տուած էր «Ֆրանսերէնի դաս» խորագիրը, 1958 Մարտ 26: «Պ. Պօղոսեան ֆրանսերէնի սքանչելի դաս մը տուաւ շատերուն, որոնք կը կարծեն թէ ԳԻՏԵՆ այդ լեզուն»: (Այդ շատերը անպայման ճանչցան ինքզինքնին...): Եւ կը շարունակէ. «Անոր բերնէն երբեք չիմացանք տըմէն, բըվիվբը, բըշէրշէ, տը, լը, սըսի, սըլա, որոնցմով ժանգոտած են մեր ականջները, այլ տէօմէն, բէօշէրշէ, տէօ, լէօ, սէօսի, սէօլա: Որքան լաւ պիտի ըլլար եթէ սովրէինք ու սրբագրէինք ՄԵՐ ֆրանսերէնը...»:

Այս դաւաթ մը ջուրը բաւական էր որ ալեկոծէր Պոլսահայութիւնը, մանաւանդ ֆրանսերէնով երդում ընողները: Բացիկներու տեղատարափ մը իջած ըլլալու էր խմբագրութեան վրայ: Երկու շաբաթ ետք, «Ժամանակ»ի «ընթերցողին սիւնակը» կը հրատարակէ. «Ֆրանսայէն վկայեալ ճարտարապետ Պր. Յ. Քէրէսթէճեան «Մարմարա»ի մէջ լոյս տեսած գրութեան մը մասին իր տեսակէտը յիշեալ թերթին ղրկած, բայց նկատելով որ չէ հրատարակուած անոր կողմէ, այս անգամ դիմած է մեզի առ ի հրատարակութիւն: «Եւ մեր ճարտարապետը կ'աւելցնէ: «Այս տեսութիւնը սխալ է. եթէ de-ն տէօ հնչուի deux-ի իմաստը կ'ելլէ, ceci, սէօսէ հնչուի, ceux-ci-ի իմաստը կ'ելլէ, demain-ը տէօմէն, deux mains-ի իմաստը: Որով e muet-ն միայն ու միայն Ը կը հնչուի: Այս ամենատարրական իրականութիւնը անտեղի կերպով անգիտանալ և ճիշդ արտասանողները խծբծել ու ծաղրել...» եւայլն:

Պոլսահայութեան մէջ դեռ նման բանավէճերու գոյութիւնը արդէն իսկ ուրախալի երեւոյթ համարելով՝ իսկոյն անցնինք անզուսպ Եդուարդ Սիմքէշեանի խայթեցուցիչ սլաքներուն ցասկոտ արձակումի մը արարողութեան: Նախապէս ստիպուած ենք համառօտ ակնարկ մը նետել պոլսահայ «արդի» (իմանալ՝ Փոէվէռեան) բանաստեղծութեան վրայ:

Այս շարժումին առաջին փորձը կատարած է 1939-ին Արաբկիրի զաւակ՝ Կարպիս Ճանճիկեան: (Ծնողքս յաճախակի կ'ակնարկէր անոր գերդաստանին մէջ անուն հանած «Ճանճիկանց խենթ»ին դրուագներուն, եւ երբ մէկու մը ճիւաղային արարքը յայտնուէր, իսկոյն կը գոչէին. «Ճանճիկանց խենթն է, ի՞նչ է»): Մեր հէք բանաստեղծը, հիւծախտէն վարակուելով՝ 1946-ին կը մեռնի Ազգային հիւանդանոցին մէջ եւ Կեդրոնականի իր ընկերներու փափաքով կը թաղուի ան Պալըքլըի հայկական գերեզմանոցը, ճիշդ Միսաք Մեծարենցի կողքին: Իր բարեկամներն ու հետեւորդները, համամարդկային գաղափարներով ու հեռաւոր հայրենիքի մը խնկելի խտէալովը տոգորուած՝ Սեւան (Գեղամ), Զանգու (Ս. Ք.) ծածկանուններ ընտրած՝ իրենց քնարին թախծալի լարերը ջանացին թրթռացնել, ի սէր նորաձեւութեան:

Բնականաբար, մեր երիտասարդ արդիականները ծաղրուած եւ արհամարհուած էին Սիմքէշեանի նման «դասականներուն» կողմէ: Առաջին Պոլիս երթալուս, Զահրատի «Մարդու միսը» եւ երկրորդին՝ Խրախունիի «Աղամանը» նախ Ֆրանսայի մէջ, ապա՝ Պոլսոյ յայտագիրներուս վրայ աւելցնելով արդի բանաստեղծութիւնը լայն ժողովրդականութիւն գտաւ: Եւ երբ 1961-ին, Փարիզի հանրածանօթ «Եօրոփ» ամսագիրին մէջ հայկական գրականութեան նուիրուած թիւին մէջ «Jeunes poètes d"Istamboul» խորագրին տակ ֆրանսերէնով թարգմանուած ներկայացուցի Կարպիս Ճանճիկեան, Հայկազուն Գալուստեան, Զահրատ, Խրախունի, Օննիկ Ֆըչըճեան, Վարդերես Գարակէօզեան, Շահնուր Գարաարթինեան, Պոլսոյ «դասական»ներուն շէֆը, մէկ քանի ալ Ֆրանսայէն, վիրաւորուած զգացին:

Եւ այս երկու ցոյցերուն պատճառով, ատամնաբոյժ Եդուարդ Սիմքէշեան իր ակռաները իմ դէմ սրած էր: Իրիկուն մըն ալ, հրաւիրուած ըլլալով Արա Ակլինեանի տունը, զարմանքով նշմարեցի եւս Սիմքէշեանը մէկ քանի համախոհներով, նոյնպէս Պէյրութէն նոր ժամանած Սեդան (Զարիֆեանի քոյրը), իր քեռայրը՝ Թոսպաթ եւ Աճէմեան: Արդէն ընկալուած սովորութեան համաձայն, ստիպուեցայ մէկ քանի կտորներ արտասանել: Յանկարծ աջէն - ձախէն փսփսացին. «Մարդու միս»... Զահրատի արուեստը մարմնաւորող քերթուածի վերջաւորութեան, ժպտերես ներկաներուն հաւանութեանը դիմաց, Սիմքէշեան, իր դէմքին անայլութիւնը փաստելու համար, գործին յաջողութեան փայլը արտասանելու արուեստին վերագրել ձեւացուց եւ հարցը փակեց:

Յառաջիկային, ակամայ հանդիպումի մըն ալ առիթով, անդիմադրելի պոռթկումով մը զովքը հիւսելէ ետք իր զուտ արուեստ բուրող թանկարժէք լեզուին, ինքնաստեղծ բազմավանկ ածանցուած մակդիրներ շռայլեց Պոլսոյ բանաստեղծութիւնը ներկայացնելու համար R. Rolland-ի «Europe»-ի էջերուն վրայ նեճի երմէ չէօճուխներով, «անփորձ, անվաւեր, թերխաշ սկսնակներ» եւ գլխու արհամարհանքով մը ինծի նետեց անոնց անունները:

Մեր զայրացեալ հեղինակին տարիքն ու համայնագիտութիւնը նկատի ունենալով՝ ակնածանք եւ սփինքսեան մեղմ ժպիտով մը սպասեցի որ անոր փրփրադէզ շրթներն ու իրենց ակունքէն դուրս ժայթքող աչքերը վերադառնան բնական դիրքերնին: Սակայն պոլսեցի երիտասարդներուն քանիցս հանդուրժողութեան խորհուրդներ տուի: Բայց Սիմքէշեան մտիկ ընելու համար համբերութիւն եւ քաջութիւն էր հարկաւոր: Օրինակ մը միայն:

Անգամ մը, 1958, Ապրիլ 8-ին, Խասեան Սանուցի սրահին մէջ ան դասախօսութիւն մը պիտի տար Յակոբ Օշականի մասին: Սրտիս վրայ քար դնելով գացի զինք լսելու: Այլեւս թող ես լռեմ: Թո՛ղ խօսի միւս օրը լոյս տեսնող «Մարմարա»ին Իրիկուան Տոմսեր եռաստղը, «Բառակոյտեր» խորագրով:

«Բանախօսութիւնը տեւեց մօտ երկու ժամ: Սարէն, ձորէն, անգլիական, ռուսական, ֆրանսական, նետողական գրականութիւններէ քաղուածներով լեցուն բանախօսութիւն մը: Երկու ժամ բառեր ու բառեր ... Ականջը խօսի կէտիկ փաշացի բարեկամի մը որ, տարիներ առաջ, նոյն անձին մէկ բանախօսութենէն ետք ըսած էր իրեն.

- Պէ եղբայր, դուն չուվալի մը մէջ բառեր լեցուցիր եւ բերիր ես մեզի ծախելու...

Ի՞նչ մեղքս պահեմ, ո՛չ միշտ, բայց ինծի հաճելի պիտի ըլլար երբեմն լսել բարկութեան նոպայի մը առթիւ, բանավէճի մը ընթացքին, ահագնադղորդ տարափը անոր հնարած բազմավանկ բառերուն:

- Հայրէ՛ կրնաք նէ այսօր գացէք Սիմքէշեան մը գտէք...

Փարիզ
Փետրուար 10, 1994

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՓՈՒՇ-ՏԻՒ-ՌՈՆ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

(ՓԵՏՐՈՒԱՐ 3 - 8)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Կիրակի, Փետր. 6--ին, ժամը 11.30--ին պատուիրակութիւնը առաջնորդուեցաւ Սէն -- Ժերոմի Ս. Սահակ Մեսրոպ Եկեղեցին:

Ժամը 13--ին, միշտ Սէն - Ժերոմի մէջ տեղի ունեցաւ հացկերոյթ մը շրջանի Հայերու մասնակցութեամբ, շուրջ 200 հոգի: Ճաշը պատրաստեցին Կապոյտ Խաչի Սէն -- Ժերոմի Զ. Շանթ մասնաճիւղի տիկինները: Ներկայ եղաւ նախագահ Լիւսիէն Վիէկան:

Հոգեւոր հովիւ Եղիշէ Ա. Քհնյ. Փանոսեանի սեղանօրհնութենէն յետոյ, Պերճ Կարապետեան բացումը կատարեց հացկերոյթին: Բացառիկ օր մըն է որ կ'ապրի, ըսաւ, Սէն -- Ժերոմի հայ համայնքը ընդունելով Հայաստանի Հանրապետութեան պետական նախարար մը: Ջերմ խօսքերով շնորհակալութիւն յայտնեց Փուշ - Տիւ - Ռոն նահանգի ընդհանուր Խորհուրդի նախագահ՝ Լիւսիէն Վիէկանին որ այս պատեհութիւնը ստեղծեց եւ ուզեց որ իր շրջանի Հայերը, մասնաւորապէս, վայելեն ներկայութիւնը Հայաստանի Հանրապետութեան բարձր մակարդակի ներկայացուցչութեան մը: Կարօ Յովսէփեան ներկայացուց պատուիրակութիւնը, բացատրեց անոր առաքելութիւնը, ընդգծեց Փուշ - Տիւ - Ռոն նահանգի պատրաստակամութիւնը օգնելու, համագործակցելու Հայաստանին հետ: Նոյնպէս, պատուիրակութեան գծեց Սէն -- Ժերոմի հայաշատ արուարձանի պատկերը: Ապա, նախագահ՝ Լիւսիէն Վիէկան ջերմ, համակրելի եւ բարեկամական գտաւ հաւաքոյթը եւ մթնոլորտը: Պարզեց Սէն -- Ժերոմ արուարձանի պատմութիւնը, ուր ինք ծնած եւ մեծցած է, պատմութիւն մը որ ըսաւ 1920--ական թուականներուն սկըսաւ նոյնանալ առաջին գաղթող Հայերու եւ անոնց յաջորդներու պատմութեան հետ, որոնք իրենց ինքնատիպութեամբ, իրենց տարբերութիւններով հարստացուցին այս համեստ թաղամասը: Սէն -- Ժերոմի հայադրոշմ շրջանը, շարունակեց Լ. Վիէկան, կ'երազէր այս օրը. ընդունիլ երիտասարդ հանրապետութեան մը Պետական նախարար մը, ինչ որ կը վկայէ թէ դեռ արմատները ամուր են եւ բոլորն ալ զօրավիգ Հայաստանի նոր պատմութեան այս դժուարին հանգրուանին: Լիւսիէն Վիէկան խօսեցաւ Ընդհ. Խորհուրդի կատարած օգնութիւններուն եւ աւելցուց՝ «համակամութեան շղթայէն անդին կարեւորը չմոռնալն է: Պէտք չէ որ լռութիւնը հաստատուի: Յոյսը կը մնայ ուրիշներու լռութեանը մէջ: Ինչ որ այսօր մեզ կը միատեղէ լռութեան մեղսակից ըլլալու մերժումն է»: Ռաֆայէլ Բաղոյեան իր ուրախութիւնը յայտնեց հանդիպելու հայրենակիցներու եւ ապրելու անոնց հետ յիշատակելի պահեր: Մենք Սփիւռքը լաւ չենք ճանչնար, ըսաւ ան, եւ նման առիթներ ունին իրենց զգացական եւ գործնական կարեւորութիւնը: Շնորհակալութիւն յայտնեց իրենց եղած պատիւին որ կ'երթար, ըսաւ, մեր հայրենիքին: Շնորհակալութիւն նաեւ եւ ջերմ խօսքերով Փուշ -- Տիւ -- Ռոն նահանգի ընդհանուր Խորհուրդի նախագահին եւ անոր արտայայտած հայասէր զգացումներուն:

Ճաշի աւարտին, Լիւսիէն Վիէկան եւ պատուիրակութիւնը մեկնեցան Մարսէյլի «Մարզական Պալատ»ի սրահը հետեւելու «Օփըն 13»ի թենիսի մրցաշարքի աւարտական մրցումին:

Երկուշաբթի, Փետրուար 7--ին, առաւօտեան, պատուիրակութեան անդամներէն Բորիս Յարութիւնեան՝ Արդիւնաբերութեան նախարարի Ա. տեղակալը եւ Գալուստ Կամազեան՝ Հայ արդիւնաշինութիւններ Պետական Արտադրութեան Նախագահը այցելեցին հանրային Շէնքերու եւ աշխատանքներու դաշնակցութիւնը, ունեցան հանդիպում տնօրէնութեան հետ: Նոյնպէս աշխատանքի նիստ մը ունեցան ճարտարապետութեան եւ Շէնքերու տնօրէնութեան հետ: Այցելեցին գործի վայրեր: Իր կողմէ, Մանուէլ Մելիքեան՝ կառավարութեան Արտաքին Կապերու վարչութեան գլխաւոր խորհրդատու, Փուշ -- Տիւ -- Ռոն նահանգի ընդհանուր Խորհուրդի իր պաշտօնակիցներուն հետ ունեցաւ աշխատանքի նիստ պատրաստելու համար համատեղ յայտարարութիւնը: Իսկ Պետական նախարար՝ Ռաֆայէլ Բաղոյեան այցելութիւններ տուաւ գաղութի կարգ մը հաստատութիւններու: Ժամը 10--ին, հասաւ Համազգայինի Դպրոցը եւ դիմաւորուեցաւ տնօրէնութեան եւ Մատակարար մարմնի անդամներուն կողմէ՝ Սեդա Պիպերեան, Ալէն Պագըրճեան, Րաֆֆի Արզումանեան, Պր. Մալիքեան: Այցելեց դասարանները, բարեւեց ու խօսեցաւ աշակերտներու եւ ուսուցիչներու հետ: Հետաքրքրուեցաւ դպրոցի ընդհանուր կառոյցով եւ նիւթական միջոցներով: Խրախուսեց պատասխանատուները շարունակել իրենց ազգային գործը: Ժամը՝ 10.45--ին այցելեց, Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու դպրոցը: Մուտքին դիմաւորուեցաւ Քոյր Արտեմիս Աչըգեանի՝ տնօրէնուհի, Քոյր Մառլէն Տապաղեանի՝ մատակարարուհի եւ Արամ Շէխիկեանի՝ դպրոցի ընկերութեան վարչութեան նախագահի կողմէ: Քոյր Արտեմիս Աչըգեան ըսաւ դպրոցին շուրջ 35 տարի-

...ներու հակիրճ պատմականը: Ռ. Բաղոյեան հետաքրքրուեցաւ Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերուն Միաբանութեամբ եւ առաքելութեամբ, Քոյրերը որ նաեւ այսօր ներկայ են Հայաստան: Նախարարը այցելեց դպրոցի զանազան բաժինները: ինչպէս Համազգայինի դպրոցին, նոյնպէս Հայ Քոյրերուն յանձնեց նուէրներ: Ռ. Բաղոյեան հիւրասիրուեցաւ եւ լաւագոյն տպաւորութիւններով մեկնեցաւ, ժամը՝ 11.15-ին ժամանեց Մարսէյլի Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ Մշակութային «Անի» կեդրոնը: Ողջունուեցաւ վերապատուելիներ՝ Ժաք Յակոբեանի, Ժոէլ Միքայէլեանի եւ Ժորժ Տապոյի, ինչպէս նաեւ այլ պատասխանատուներու կողմէ: Վերապատուելի Ժոէլ Միքայէլեան արտասանեց բարի գալուստի ջերմ խօսքեր եւ ներկայացուց իրենց համայնքի կառոյցը: Պետական նախարարը շնորհակալութեան խօսքերէ յետոյ, անդրադարձաւ Հայաստանի մէջ ստեղծուած Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ Մարդասիրական գրասենեակի կատարած աշխատանքներու մասին: Ապա, խօսակցութիւնները շարունակուեցան սեղանի շուրջ, հիւրասիրութեան ընթացքին: Այս այցելութիւններու վերջին հանգրուանը եղաւ հայ կաթողիկէ հովուական եւ մշակութային կեդրոնը ուր Ռ. Բաղոյեան հասաւ ժամը 12-ին: Նախ, առաջնորդուեցաւ եկեղեցի ուր պահ մը ամփոփուեցաւ «Մեծացուսցէ» շարականի երգեցողութեամբ Գայեանէ Յովհաննէսեանի կողմէ՝ երգչուհի Երեւանի Պետական Օփերան եւ ժողովրդապետին «Պահպանիչ»ով ու երգուած հաւաքական «Հայր Մեր»ով: Ապա, պատուոյ դահլիճին մէջ Անտոն Վրդ. Սարոյեան, շրջապատուած եկեղեցւոյ վարչութեան անդամներէ, արտասանեց սրտագին խօսքեր մեծ պատիւ համարելով Հայաստանի Հանրապետութեան Պետական նախարարի մը ներկայութիւնը իրենց կեդրոնը եւ հպարտանքի առիթ ամբողջ Մարսէյլի հայութեան համար: Ռ. Բաղոյեան գոհունակութիւն յայտնեց որ կարելիութիւնը ընծայուեցաւ առանձին առանձին այցելելու Մարսէյլի հայ գաղութի հաստատութիւնները: Յորդորեց հաւատարիմ մնալ մեր աւանդական արժէքներուն եւ կապը զօրացնել Հայրենիքի հետ: Ի պատիւ Պետական Նախարարին Վարուժան Պատուհասեան արտասանեց ազգաշունչ քերթուած մը: Ապա, պատուիրակութիւնը հիւրասիրուեցաւ եւ այցելեց կեդրոնին զանազան բաժինները:

Ժամը 15-ին, պատուիրակութիւնը լիւ կազմով գնաց Լը Թոլոնէ, Էքս-Ան-Փրովանսի մօտ գիւղաքաղաք մը, այցելելու համար «Գանալ տը Փրովանսի ընկերութիւնը» եւ ծանօթանալու ջուրի մատակարարման ընդհանուր հարցերուն:

Երեկոյեան ժամը 20.30-ին, պատուիրակութիւնը ճաշի հիւրը եղաւ «Գոնգորտ Փրատօ Պանդոկ»ը, Հարաւային-Ֆրանսայի Հայ Առաքելական Եկեղեցիներու Շրջանային Խորհուրդին: Նախագահը՝ Ալեքսան Պապայեան պատշաճ խօսքերով անդրադարձաւ նման այցելութեան մը կարեւորութեան եւ մաղթեց որ Ղարաբաղը վերագտնէ իր խաղաղութիւնը որպէսզի Հայաստանը կարենայ ոտքի կանգնիլ: Կարապետ Սայապալեան վերլուծեց Հայաստան-Սփիւռք փոխ-յարաբերութիւններու անհրաժեշտութիւնը եւ մանաւանդ պետական քաղաքականութեան մը մշակումը: Եղան այլ բաժակաճառեր: Տարօն Եպիսկոպոս Ճէրէճեան ակնածանքով վեր առաւ Հայրենի իշխանութիւններու ծանր պարտականութիւնները եւ անոնց կատարած աշխատանքը: Ռ. Բաղոյեան անդրադարձաւ Հայ Եկեղեցւոյ դերին եւ տեղին այսօրուան իրավիճակին մէջ, որ ինչպէս անցեալին, մէկ սիրտ եւ մէկ բազուկ կը սատարէ երկրի վերելքին: Խօսեցաւ դժուարութիւններու մասին այն համոզումով որ անոնք անցողական են: Շնորհակալութիւն յայտնեց որ իր ժամանման առաջին օրն իսկ հայ եկեղեցին եղաւ իրեն ուղեկից:

Երեքշաբթի, Փետրուար 8-ին, ժամը՝ 9-էն 11.30 Սոֆիթէլ պանդոկի մէջ տեղի ունեցաւ հանդիպում մը գործարար մարդոց հետ «աւելի լաւ ծանօթանալ Հայաստանին» կարգախօսին տակ: «Արմինիըն Պիզնէս Ֆորում»ի նախաձեռնութեամբ եւ մղումով կազմակերպուած այս ձեռնարկը գտաւ արձագանգ, քանի վաթսունի մօտ գործարար մարդիկ, Մարսէյլէն եւ Պուշ-Տիւ-Ռոն նահանգէն, ներկայ եղան: Բացման ընդհանուր խօսքերէն յետոյ, զոր արտասանեցին Պուշ-Տիւ-Ռոն նահանգի ընդհանուր խորհուրդի փոխ-նախագահը՝ Ալէն Տէքան եւ Պետական Նախարար Ռոֆայէլ Բաղոյեան, յաջորդաբար խօսք առին՝ Ալպէռ Պօղոսեան՝ Ֆորումի տեղական ներկայացուցիչը, Վահէ Ճագմատարեան՝ Ֆորումի նախագահը, Խոնէսթ Սէֆէրեան՝ Մարսէյլ-Փրովանսի Առեւտուրի եւ Ճարտարարուեստի գրասենեակի փոխ-նախագահը, հուսկ Հայաստանի Արդիւնաբերութեան նախարարի Ատեղակալը՝ Բորիս Յարութիւնեան: Իւրաքանչիւրը իր ելոյթին մէջ առանց անտեսելու դժուարութիւնները, ուժանիւթի տագնապը եւ այլ տնտեսական ու տարադրամի բարդութիւնները շեշտեցին երկրին կարողութիւնները, հանքային հարստութիւնները, գործարաններու բարձր մասնագիտութիւնը, քաղաքական կայունութիւնը եւ այլ առաւելութիւններ ու քաջալերեցին ներկաները այժմէն հետաքրքրուիլ Հայաստանով եւ նախաձեռնել: Ունկնդիրներէն եղան բազմաթիւ հարցումներ, տնտեսական, բայց նաեւ քաղաքական, ցոյց տալով թէ հետաքրքրութիւնը կայ, բայց անկէ անդին առաջին քայլերը դեռ վարանոտ են, Ամէն պարագային դրական երեւոյթ մը եղաւ այս հանդիպումը եւ «Արմինիըն Պիզնէս Ֆորում»ի պատասխանատուներու ներկայութիւնը, որոնց մէջ նաեւ Ռուբէն Գրիգորեան, լաւ տպաւորութիւն մը ձգեց մասնակցողներուն վրայ:

Ժամը 13-ին, Ռաֆամէլ Բաղոյեան մամլոյ-ճաշի մը ընթացքին, «Արսընօ» ճաշարանը պարզեց տեղական մամուլին առջեւ իր այցելութեան նպատակը, Պուշ-Տիւ-Ռոն նահանգի հետ համագործակցութեան զանազան կէտերը, առանց անտեսելու Հայաստանի այսօրուան իրավիճակը: Պատասխանեց այլազան բնոյթի հարցումներու:

Ժամը 15-ին, Ռաֆայէլ Բաղոյեան այցելութիւն մը տուաւ Մարսէյլի հանրային հիւանդանոցներու ընդհանուր տնօրէնի Ժ. Մերլի: Հանդիպում որուն ներկայ եղան փրոֆէսօր Միշէլ Գասպարեան եւ բժիշկ Ջաւէն Կապրիէլեան եւ արծարծուեցաւ բժիշկներու փոխանակման հարցը:

Վերջին արարը այս այցելութեան սկսաւ ժամը 18.30-ին, նահանգապետարանի դահլիճին մէջ: Ներկայութեամբ ընդհ. Խորհուրդի անդամներու, հայկական միութիւններու ներկայացուցիչներու, հրաւիրեալ անձնաւորութիւններու, շուրջ հարիր հոգի, Լիւսիէն Վիէկան եւ Ռոֆայէլ Բաղոյեան արտասանեցին ճառեր: Պուշ-Տիւ-Ռոնի ընդհանուր Խորհուրդի նախագահը ընդգծեց երկու վերջին տարիներու ընթացքին եղած գործողութիւնները, հաստատուած յարաբերութիւնները Հայաստանի հետ, վեր առնելով Մարսէյլի հայ գաղութի կամ իր ներկայացուցիչներու թանկագին օժանդակութիւնը: Մասնաւորապէս շեշտեց, 1993 Սեպտեմբեր-Հոկտեմբերին, Կրասնոդար քաղաքէն կատարուած օգնութիւնը, անոր քաղաքական նշանակութիւնը, եւ տեղական հայ գաղութի աջակցութիւնը ողջունելով անոր ներկայացուցիչը՝ Վարդան Գուդուլեան, Ապա, անդրադառնալով ստորագրուելիք համատեղ յայտարարութեան բովանդակութեան, ըսաւ՝ «օգնութեան եւ համագործակցութեան նշուած կէտերէն անդին, փաստաթուղթը ունի քաղաքական տարողութիւն՝ չմոռնալ Հայաստանը եւ գրաւել ուշադրութիւնը մեծ պետութիւններուն եւ միջազգային ատեաններուն որոնք պարտաւորութիւնը ունին միջամտելու եւ խաղաղութիւնը վերահաստատելու Կովկասի մէջ: Հայաստանին պէտք է ճանչցուի ոչ վերապրելու տարրական ազատութիւնը, այլ գոյութեան անբռնաբարելի իրաւունքը»: Ռաֆայէլ Բաղոյեան շնորհակալութիւն յայտնեց իր անձին ընդմէջէն Հայաստանի Հանրապետութեան վերապահուած պատիւին, արտայայտուած ազնիւ զգացումներուն, առնուած յանձնառութիւններուն: Շահեկան գտաւ այցելութեան ծրագիրը եւ դրական զանազան հանդիպումներն ու աշխատանքի ժողովները: Մասնաւորապէս իր հպարտութիւնը յայտնեց այն համակրանքին, նկատողութեան եւ յարգանքին զոր կը վայելէ Մարսէյլի հայ գաղութը իշխանութիւններուն մօտ: Պաշտօնապէս հրաւիրեց Հայաստան նախագահ Լ. Վիէկանը շարունակելու համար փոխ-յարաբերութիւնները, ընդլայնելու համար համագործակցութիւնը եւ ամրապնդելու համար բարեկամութիւնը:

Ապա, Լիւսիէն Վիէկան եւ Ռոֆայէլ Բաղոյեան ստորագրեցին, ֆրանսերէն եւ հայերէն բնագիրները, համատեղ յայտարարութեան:

Ընդհանուր նկատողութիւններէն եւ նախաբանէն յետոյ, համատեղ յայտարարութիւնը կ'ըսէ՝ «երկու կողմերը պարտաւորութիւնն ունին շարունակելու եւ զարգացնելու մարդասիրական օգնութիւնը եւ թեքնիքական օժանդակութիւնը ... եւ կը համաձայնին համագործակցիլ հետեւեալ ուղղութիւններուն մէջ. Ա.-Սննունդի, բժշկական եւ ընկերային բնոյթի մարդասիրական օգնութիւն: Բ.-Մասնագիտական օժանդակութիւն եւ «քադրերու» վերապատրաստութեան ծրագիրներու իրագործում հետեւեալ բնագաւառներուն մէջ՝ գիւղատնտեսութիւն, ջրային տնտեսութիւն, բժշկութիւն եւ առողջապահութիւն օժանդակութեամբ Մարսէյլի հանրային հիւանդանոցներու, ուժանիւթ, ճարտարապետութիւն: Գ.-Տնտեսական եւ արդիւնաբերական բնագաւառներուն մէջ, «Արմինըէն Պիզնէս Ֆորում»ի մասնակցութեամբ կազմակերպել գործարար մարդոց հանդիպումներ եւ «սեմինարներ»: Դ.-Մասնակցութիւն Մարսէյլի Միջազգային Տօնավաճառին: Ե.-Մարզական միջոցառումներու համատեղ կազմակերպում եւ մարզիկներու վերապատրաստում...»:

Ապա, տեղի ունեցաւ նուէրներու փոխանակումը, Լ. Վիէկան յանձնեց Ռ. Բաղոյեանին Պուշ-Տիւ-Ռոն նահանգի պատուոյ մետալը եւ գեղեցիկ շրջանակի մը մէջ առնուած նկար մը որ կը ներկայացնէ Մարսէյլի նաւահանգիստը Լուտովիկոս ԺԴ. թագաւորին օրով: Ռ. Բաղոյեան նուիրեց ձեռքով հիւսուած հայկական արժէքաւոր գորգ մը եւ բիւրեղէ շինուած հայկական ոսկեւոր կոնեակ: Ծոխ քոքթէյլով մը վերջ գտաւ այս ընդունելութիւնը:

Ժամը 20-ին, Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութիւնը հրաժեշտ առաւ Պուշ-Տիւ-Ռոն նահանգի ընդհ. խորհուրդի նախագահէն եւ գործակիցներէն, ինչպէս նաեւ ներկայ ժողովուրդէն, եւ ֆրանսական օդային ներքին գիծերով, ժամը 21.15-ի թռիչքով, մեկնեցաւ Փարիզ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՃՈՂՈՒԹԷ ՃՈՂ

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնի Աւետիս Ահարոնեան սրահին մէջ, Փետրուար 2-ին, զեկուցման երեկոյթ մը տեղի ունեցած է նախաձեռնութեամբ Հայ Դատի տեղւոյն յանձնախումբին: Օրուան նիւթն էր՝ Հայաստան-Արցախ իրավիճակը եւ Հ.Օ.Մ.-եան Հայաստանի օժանդակութեան աշխատանքները: Զեկուցաբերներն եղած են՝ Հ.Օ.Մ.-եան Կեդր. Վարչութեան ատենապետուհի՝ Վանուհի Իսաջանեան եւ «Հորիզոն»ի խմբագիր՝ Կիրոյ Մանոյեան, որոնք անցնող ամսուան ընթացքին Հայաստան գտնուած էին: Տեսերիզով ներկայացուած է Հ.Օ.Մ.-եան կողմէ Ամանորի առթիւ հայ զինուորին եղած աջակցութիւնը:

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Համազգայինի մասնաճիւղին եւ ցուցահանդէսներու յանձնախումբին նախաձեռնութեամբ Փետրուար 7-ին հանդիպում մը տեղի ունեցած է նկարիչ Յակոբ Յակոբեանի հետ, որ խօսած է իր կեանքին, գործին, Հայաստանի եւ հայրենի արուեստագէտներու կեանքին մասին:

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

ՖԵԼԼԻՆԻԻ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ

«Ֆելլինիի հրատարակութիւններուն, համաշխարհային մենաշնորհն մերն է՝ կ'ըսէ զուիցերիացի հրատարակիչ Քէլ: Հիմնուելով 1974-ին Ցիւրիխ ստորագրուած պայմանագրութեան մը, արուեստագէտին բարեկամը արդէն բաժին մը կը պահանջէ անոր բեմագրութիւններուն, գծանկարներուն կամ հարցազրոյցներուն հրատարակութենէն: Իր հրատարակչատունը մօտ 30 հազար ֆրանք պահանջած է շաբաթաթերթէ մը որ հրատարակած է Ֆելլինիի գծանկարները: Այս երեւոյթը զայրացած է Ճուլիէթթա Մասինան որ յայտարարած է թէ Ֆէտէրիքոյի մտաւոր եւ գեղարուեստական ժառանգութիւնը տնօրինել իր իրաւունքն է եւ ոչ թէ Քէլին, աւելցնելով որ սարսափելի սխալ մը պատահած է:

ՍՓԻՒՌՔ-ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ -28-

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ ԵՐԿԿՈՂՄԱՆԻ ԹԱՐԳՄԱՆՆԵՐ

Տարիներ շարունակ մեր քաղաքական
վարդապետութեան նորաձեւութեան
հիմքը կը կազմէր, որ մենք՝ որբացած
Սփիւռքահայեր՝ գէթ այսօր ալ ցաւ
նկատուինք որպէս արտառոց հատուած:
«Սփիւռքը երբեք ինքնամպատակ
երեւոյթ մը չէ», կ'ըսէին շարունակ
ապագան կերտող բանիմացները,
հողերանական բարդոյթի զամը
խրելով մեր մէջ՝ եւս անգամ մը:
Ասոնցմէ մէկը նոյնիսկ յղացաւ
«Արտերկիր» բառը, փոխան՝ «Սփիւռք»ի:
Աշխարհացրիւ իր թութակները
այնքան կրկնեցին «երկիր - արտերկիր»,
«երկիր - արտերկիր», որ «սփիւռք» բառի
գործածութիւնն իսկ հոմանիշ դարձաւ
այդ նորաբարի
հանդէպ անձնական վիրաւորանքի...

Ժամանակ անցաւ:
Կամուրջին տակէն շատ ջուր հոսեցաւ:
Երկիրը շտապ կարիք ունեցաւ
բարդոյթներու տակ կքած Սփիւռքին:
Եւ ահա յանկարծ յեղաշրջեցաւ
ձեւը, տեսակը, ոճը բարդոյթին՝
ըստ ձեռներուն մէջ նոյն այդ մեր նախկին
բանիմացներուն եւ մասամբ նորին. -
«Արտերկիր կոչենք թէ միայն Սփիւռք,
մէկ բան յստակ է, պարզ, ջինջ եւ ստոյգ.-
Անշրջանցելի իրականութիւն
դարձած է այսօր որպէս ինքնուրոյն
ուժ, արժէք, դարպաս, որ կրնայ նաեւ
օգնել մեր Երկրին, սակայն պայմանաւ
որ մեզի յանձնէն, առանց խտրութեան՝
համահաւասար սանձ իշխանութեան»...

Կեցուածքի այսքան մեծ տարբերութեան
մը դէմ յանդիման՝ ո՞ր մէկ Պետութեան
ղեկավարութեան խելքը կը հասնի,
եթէ ծանօթ չէ խօսակիցներուն
հողերանական բարդ ներաշխարհի
ոլորտէն բխած փոփոխակներուն:
Իրարմէ տարբեր մոլորակներու
մէջ զարգացած են մեր ազգին երկու
թեւերը, ինչ որ կը ստեղծէ այսօր
թիւրիմացութիւն, թիւրատեսութիւն
եւ ամէն ձեւի անպատեհութիւն:

Բայց նաեւ գիտենք, թէ Հայաստանը
անհրաժեշտաբար կարիքը ունի
ամուր կռուանին Հայոց Սփիւռքին,
եւ այս վերջինը իր ողջ էութեամբ
պատրաստ է հասնիլ իր հայրենիքին:
Ո՞ւր է ուրեմն, որ կը խանգարուի
անցքը հոսանքին:

Ըստ իս՝ երկուստեք բանգէտ թարգմանի
միջամտութեամբ հարցը կը լուծուի,
կողմնակի ամէն հաշիւէ հեռու
եթէ կազմուի պատասխանատու
նախարարութիւն, որ միայն հակի
Հայաստան-Սփիւռք անհրաժեշտ կապի
հարցերուն վրայ, փոխադարձաբար
գիրար ճանչնալով հասկացողութեան
ամենայետին արահետներէն
երկուստեք բանող լայն պողոտաներ
կերտելու համար:
Պայմանաւ սակայն
որ թարգմանները Սփիւռք-Հայաստան
մոլորակներէն ընտրուած ըլլան
առանց խտրութեան՝ ըստ արժանիքի,
այլ ոչ թէ իրենց խնամիական
կապերուն համար, որոնք ոչ ոքի
հարցը չեն լուծեր, եւ մինչեւ անգամ
առաւել եւս խճճել կրնան:

ՇՐՋՈՒՆ ՄԱՆՐԱԴԷՏ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Ասիա Փօթօ եւ իր զաւակները՝ Տորիկ եւ Անրի Մկրտիչեան, Տիկին Աննա Մելիք - Մուրատեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Փետրուար 27, յետ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Եկեղեցին
15, rue Jean-Goujon, Paris 8e
իրենց սիրելի եւ անմոռանալի խնամիին եւ մօր՝
ՏԻԿԻՆ ԱՐՈՒՍԵԱԿ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ
մահուան (Լօս - Անճըլըս) քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հռիփսիմէ Գարաքաշի մահուան առիթով Պր. Ղուկաս Պաղտատ Շաւիլի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ կը նուիրէ 300 Ֆր.։

Սրբուհի Կոշկարեանի ու Մարի Թորանեանի մահուան քառասունքին առիթով Տիկին Ազաւնի Պարոնեան Շաւիլի դպրոցին կը նուիրէ 150 Ֆր, եւ «Յառաջ»ին 150 Ֆր.։

Հռիփսիմէ Պետրոսեանի մահուան առիթով Գօչեան - Լազարինի ընտանիքը Եկեղեցւոյս կը նուիրէ 250 Ֆր.։

Տիկին Ազաւնի Պարոնեան իր անմոռանալի ամուսնոյն՝ Սիրուն Պարոնեանի մահուան 10-րդ տարելիցին առթիւ Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցիին կը նուիրէ 500 Ֆր.։

(Շար. Ա. էջէն)

լինելի այցելութիւնը տեղի կ'ունենայ Հայաստանի նախագահ՝ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի այցելութենէն ետք Լոնտոն Յստակ է որ Անգլիացիները շահագրգռուած էին Ղարաբաղի հարցը եթէ ոչ լուծումի մը տանելու, այլ գոնէ փակուղիծի մէջ դնելու, որպէսզի քարիւղի գործը յառաջ երթայ։ Բայց անոնք հիմա աւելի քան երբեք գիտեն որ Բաքուի նաւթին վրայ ծախսուելիք արեւմտեան միլիոնները վտանգուած կը մնան, այնքան ատեն որ Ղարաբաղի հարցը վերջնական լուծում մը չգտնէ։

Հոս կ'արժէ զուգահեռ մը ընել նաեւ Ֆրանսայի հետ, որ նախագահ Տէր-Պետրոսեանը ընդունելէ ետք, ընդունեց նաեւ Շեւարնածէն ու Ալիեւը ու նմանօրինակ դաշինքներ ստորագրեց Հայաստանի, Ազրբէջանի եւ Վրաստանի հետ։ Այսպէսով, Ֆրանսան խօսակից կը դառնայ կովկասեան երեք Պետութիւններուն ու կը փորձէ մասնակցիլ շրջանի լճնճուկներուն լուծումին։ Կ'երեւի Անգլիա եւս համոզուած է որ իր դերքը կը զօրանայ Կովկասի մէջ, եթէ իր յարաբերութիւնները --որոնք մինչ այդ մխակողմանի էին-- քիչ մը հաւասարակշռէ։ Բայց յայտնի չէ թէ նման հաւասարակշռութիւն մը հաճելի՞ է Ալիեւի։

ԱԼԻԵՒԻ ՊԱՅՄԱՆԸ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԻ ԼՈՒԾՄԱՆ

Փետրուար 18-ի հրադադարը «կարելի անկիւնադարձ» մը կը նկատուի Բաքուի մէջ, կը գրէ «Ֆայնէնշըլ Թայմզ»ի թղթակիցը՝ Ճոն Լոյտ, որ Ազրբէջան կը գտնուի։ Տեսակցելէ ետք նախագահ Ալիեւի հետ, Լոյտ կը գրէ որ այս վերջինը իրեն ըսած է թէ Ղարաբաղը պէտք է ճանչցուի որպէս Ազրբէջանի մէկ մասը։ «Անկէ ետք, բանակցութիւններ կը բացուին անոր օրինավիճակին մասին։ Կրնանք բազմատեսակ կարգադրութիւններու համաձայնիլ եւ որպէս նախագահ, ես կ'ապահովեմ բոլոր իրաւունքները Հայերուն որոնք հոն կը բնակին», ըսած է Ալիեւ անգլիացի թղթակիցին, որ կը գրէ թէ հիմա Հայերը Ազրբէջանի 25 տոկոսը գրաւած են ու 1 միլիոն ապաստանեալ կայ։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

ՍԷՆ - ԹՌԷԹԻԷՆ. - Այրի Տիկին Վարդան Խրիմեան իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Սօնա եւ Բաբսեղ Խրիմեանի իրենց եղբօր՝ Էտուար Մավեանի մահուան առթիւ եւ ողբացեալին յիշատակին 1000 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

Commémoration du 50ème anniversaire de l'exécution des 23 héros du Groupe Manouchian

Organisé par l'ANACR et l'UGEVRE le 50ème anniversaire de l'exécution de ceux de l'Affiche - Rouge sera célébré au cimetière parisien d'Ivry, Dimanche, le 27 Février à 11 heures, sous le haut patronage du Ministre des Anciens Combattants.

Le Président de l'ANACR Robert CHAMBEIRON,

Le Président de l'UGEVRE Darno MAFFINI,

y apporteront leur hommage au nom de leur association respective.

Précédé de porte-drapeaux et de fleurs, le cortège partira de la Porte de Choisy à 10h45.

A l'occasion de ce cinquantenaire il est légitime de rappeler parmi de nombreux autres le sacrifice de trois Arméniens résistants de notre réseau de Paris et sa région, victimes du Roumain nommé *Nicolas*, responsable du TA au sein de la M.O.I.; spécialisé dans la lutte psychologique contre l'occupant. Ce cas faisait l'objet d'un communiqué de notre Amicale dans le Journal de la Résistance *«France D'abord»*, N° 956 de Décembre 1986. Comme le relatait *L. Granovski*, responsable national de la M.O.I. dans son livre *«Le dernier grand soir. Un Juif de Pologne» Nicolas* responsable du TA, s'étant mis au service de la Gestapo dénonçait les jeunes militants chargés de recueillir des informations auprès des militaires allemands. Chez les Arméniens ces victimes allaient être l'écrivain *Lass, Louise* et son mari *Arpiar Aslanian*, arrêtés le 26 Juillet 1944 et par la suite *Avédis Touloumdjian*, à la place de son frère *Garbis*, ex-membre du TA, avant sa mutation au Triangle central arménien. Tous les trois déportés en Allemagne y périssaient dans d'atroces conditions. Une délégation de notre Amicale se rendra à la ville de Nimes pour y fleurir les tombes d'anciens prisonniers soviétiques arméniens tombés dans les combats de libération de Nimes et d'autres localités.

Gala d'Arts Martiaux

organisé par

France - Karabagh

Sous la présidence de
G. CHABROUX,
Maire de Villeurbanne
Samedi 19 Mars à 20h30
Maison des Sports de Villeurbanne
253, Cours Emile Zola
Station M° : Gratte-Ciel
AU PROFIT DU KARABAGH

8 *DISCIPLINES* :

- J U D O —
 Bernard TCHOULLOUYAN 7e DAN
 Champion Olympique
 Champion du Monde

 Pierre BLANC 5e DAN
- K A R A T E —
 Jacques TAPOL 5e DAN
 Champion du Monde
 Champion d'Europe
- K E N D O —
 Alain DEGUITRE 5e DAN
 Champion d'Europe

 Alain HAGOPIAN 5e DAN
 Champion de France
- K U N G F U — N U N C H A K U —
 Christophe TOPALIAN
 Expert de l'Armenian Association Black Belt
- A I K I D O —
 Pierre MATTHIEU 4e DAN
 avec la sélection régionale de F.F.A.A.A.
- J U I J I T S U —
 Alain ADEN 3e DAN
 Responsable Rhône-Alpes
- K A R A T E D O S H O T O K A I —
 Bernard GALLICE 3e DAN
 avec la sélection régionale de Shotokai France.

 Arthur FAKRIKIAN 2e DAN.

T a r i f :
100 Francs : Places de choix
60 Francs
50 Francs : Tarif Club
Gratuité jusqu'à 6 ans.

Renseignements :
Secrétariat de France-Karabagh :
de 8h à 12h. — Tél. : 72 02 07 98.

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Փետրուար 25, Ուրբաթ, ժամը 17.30-ին Թաղիս Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ Հսկումի՝ խաղաղական եւ Համագրստեան ժամերգութիւնները տեղի պիտի ունենան նախագահութեամբ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆԻ
Կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
Արարողութեան կը մասնակցին քաղաքիս եկեղեցեաց բոլոր հոգեւոր հովիւները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Սիրով կը հրաւիրէ ձեզ ներկայ գտնուելու

Մեծ-մայրերու եւ Մեծ-հայրերու

մեծարանքի հանդիսութեան

Կիրակի, Մարտ 6, ժամը 15-ին

Մշակոյթի Կեդրոնի Արծրունի Զօրաչեան սրահին մէջ։

Հաճելի անակնկալներ եւ ճոխ հիւրասիրութիւն։

Մուտքը ազատ է։

Soirée de solidarité avec l'Artsakh

organisée par l'ASSOCIATION D'AIDE AU KARABAGH AUTODETERMINE

le Vendredi 25 Février à 20h30
à la Salle Voltaire
22, rue Voltaire, 94140 Alfortville

En présence de :
M. René ROUQUET, Maire d'Alfortville
M. Paul MERCIECA, Député du Val-de-Marne
Pasteur René LEONIAN, Représentant de l'Ambassade d'Arménie

Avec la participation de :
G R I C H A
M A R T E N Y O R G A N T Z
S O U R E N
et l'Orchestre S P I T A K

- **Projection de films vidéo;**
- **Remise des prix de la grande loterie de fin d'année :**
 1er prix : une voiture **Fiat Panda**;
 2e prix : un billet A/R **Arménie**.
- **La soirée sera présentée par M. Krikor HAMEL.**

P.A.F.: Adultes : 75 F. — Enfants: 50 F.

— **Buffet.**

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son centre de vacances de Bellefontaine pour les séjours des mois de juillet et août :

Directeurs **Economes**
Assistants sanitaires **Cuisiniers**
Moniteurs (avec B.A.F.A. de préférence)

Ecrire à :
C.B.A.F. — 17, rue Bleue, 75009 PARIS

LA COMMUNAUTE ARMENIENNE
D'ISSY-LES-MOULINEAUX — CLAMART — MEUDON
vous convie à un

GALA ARTISTIQUE

au profit

du **Fonds Arménien de France**

sous le haut patronage de M. *ANDRE SANTINI*
Député - Maire d'Issy-les-Moulineaux, Ancien Ministre

et sous l'égide des EGLISES APOSTOLIQUE ET EVANGELIQUE

L E D I M A N C H E 6 M A R S A 1 5 H

Dans la Salle du Palais des Arts et des Congrès d'Issy-les-Moulineaux
avenue Victor-Cresson (M° Mairie-d'Issy)

Au programme :
EVELYNE ALTOUNIAN — LA CHORALE DARON —
L'ENSEMBLE ARMENIEN NAVASART

Diaporama sur le Gazoduc I r a n — A r m é n i e commenté par
B E D R O S T E R Z I A N
Président du Fonds Arménien de France

— Participation aux frais —

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 24
JEUDI
24 FEVRIER
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. – Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.269 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 69e ANNEE — N° 18.269

ԹԻՒՐՔՄԷՆԻՍՏԱՆ ԿԱԶ ԿՈՒՏԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲԱՅՑ ՈՉ՝ ՎՐԱՍՏԱՆԻ

Վրաստան 200 միլիոն տոլարի պարտք կուտակած ըլլալով Թիւրքմէնիստանին, այս վերջինս կը մերժէ շարունակել կազ տալ. այս պատճառով Հայաստան ալ մնացած է առանց կազի: Հայ-Թիւրքմէն բանակցութիւններէ ետք Թիւրքմէնիստան համաձայնած է օրական 10-12 միլիոն խոր. մեթր կազ տալ Հայաստանի որմէ մաս մը պիտի փոխանցուի Վրաստանի որ ամբողջովին ելեկտրականութենէ ալ զուրկ մնացած է: Վրաստանի վարչապետին ու Հ. Բագրատեանի հանդիպումին այս ուղղութեամբ համաձայնութիւն գոյացած է. այս կարգադրութիւնը օգտակար պիտի ըլլայ նաեւ Հայաստանի որուն ապրանքատար կառախումբերն ալ մնացած են վրացական տարածքին մէջ, ելեկտրականութեան բացակայութեան պատճառով:

ՌՈՒՍ-ԹՐՔԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊ ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ՊԱՏՃԱՌՈՎ

Թուրքերը զայրացած են: Երեքշաբթի Փետրուար 22-ին, Անգարայի մէջ, Թըրքական Արտաքին Նախարարութիւնը իր մօտ կանչած է ռուս դեսպան Ալպէր Չերնիշովը ու բացատրութիւն պահանջած է Ռուսաստանի եւ Քրտական Աշխատաւորական Կուսակցութեան յարաբերութիւններուն մասին: Պատճառը այն է որ, նոյն օրը, Մոսկուայի մէջ, բացումը կատարուած է այս կուսակցութեան ի նպաստ համագումարի մը, ի ներկայութեան Ռուսաստանի Շրջանային քաղաքական եւ Ազգային հարցերու փոխ-նախարար՝ Վլատիմիր Շեմչենովի: Համագումարի բացումը կատարած է Քամրան Հասան, որ ըսած է թէ կը ներկայացնէ հիւսիսային Քիւրտիստանը, իմա՝ Թըրքականը: Ողջոյնի խօսք կարդացած է Ապտուլլահ Էօճալանի կողմէ, ուր այս վերջինս կ'ըսէ թէ զինեալ պայքարը պիտի շարունակուի, Թըրքական պետութեան դէմ:

Ըստ «Ալ-Հայաթ»ի, այս համագումարին ներկայ գտնուած են նաեւ Քիւրտեր Հայաստանէն, Ռուսաստանէն, ու Ղազախստանէն: Բաժնուած են թռուցիկներ, ուր կ'ըսուի թէ Ռուսաստանի վերոյիշեալ նախարարութիւնը մասնակցած է այս համագումարի կազմակերպումին, ինչպէս նաեւ «Քիւրտիստան-Մոսկուա յանձնախումբը» եւ «Քիւրտիստան Ռիփորթ»ը որ Լոնտոն կը հրատարակուի:

Թըրքական Արտաքին Նախարարութեան բանբեր Ֆերհատ Աթաման ըսած է, որ Անգարայի ռուս դեսպանէն «պաշտօնական յստակացում» պահանջուած է այս հարցի կապակցութեամբ: Ըսած է նաեւ որ ռուս դեսպանը վերստին հաստատած է որ իր կառավարութիւնը դէմ է ահաբեկչութեան եւ իր քաղաքականութիւնը չէ փոխած ինչ կը վերաբերի «Թուրքիոյ եւ անոր հողերու ապահովութեան»:

ՓԱՐԻԶ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐ Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Փարիզի հայ մամուլը ասուլիսի մը հրաւիրուած էր դեսպանատան դրասենեակին մէջ, Փետրուար 22, Երեքշաբթի յետմիջօրէին: Օգտուելով այն առիթէն որ Փարիզ կը գտնուէին Հայաստանի Պետական նախարար Վազգէն Սարգսեան ու Արտաքին փոխ-նախարար Ժիրայր Լիպարիտեան, հանդիպումը կեդրոնական նիւթ ունեցաւ պատերազմին վերջին զարգացումները. Վ. Սարգսեան որ Հայաստանի Պաշտպանութեան նախկին նախարարն է, նոյն գծով ալ ներկայիս Պետական նախարար, խօսեցաւ Ղարաբաղի պատերազմին վերջին շուրջ երկու ամսուան մասին. այս փուլը ան կոչեց չորս տարուան ամենածանր շրջանը: Ազրպէյճան մարդկային ու զինական բոլոր միջոցները ի գործ դրած էր, համոզուած որ իր հարստութեան աղբիւրներուն նեցուկով պիտի լուծէ կնճիռը: Սկիզբի օրերուն յաջողութիւններ արձանագրելով Հանդերձ-Մարտակերտ, Քելպաջար, Օմարի անցքը, Հորադիզ-, ղարաբաղեան ուժերու զօրաւոր հակադրեցութիւնը բացի Հորադիզէն, բոլոր վայրերէն նահանջի ստիպած էր զանոնք: Այս կռիւներուն Ազրպէյճան արձանագրած էր զոհերու աննախընթաց թիւ մը որ իր իսկ աղբիւրներով ութ հազարի կը հասնէր: Նոյն շրջանին համար որպէս հայկական զոհերու քանակ, Վ. Սարգսեան տուաւ 600-700 թիւը: Ազրպէյճանի ուժերուն տրուած հարուածը անհետացուցած էր հայկական բանակին մէջ ծագած փոքր խուճապը ու հիմնովին փոխած հոգեբանութիւնը:

Այսօր, ներկայ հանգրուանին միակ մաղթելին այն էր որ հարցը փոխադրուի քաղաքական ոլորտ. իսկ եթէ ձախողէին բանակցութիւնները ու պատերազմը մըտնէր նոր փուլ, Պետական նախարարին համար անվիճելի էր որ ամբողջ աշխարհի հայ ժողովուրդը պարտ էր պատրաստ ըլլալու իր մասնակցութիւնը բերելու: Հոս, Վ. Սարգսեան յայտնի վրդովումով անդրադարձաւ յատկապէս Ֆրանսայի մէջ տարածուած այն բամբասանքին թէ հայկական բանակը անօթի է: Ան վստահեցուց թէ բանակը ոչ սնունդեղէնի, ոչ ալ ուժանիւթի կարիք ունի, եթէ նոյնիսկ առիկա կը նշանակէ որ բանակին 1 ամսուան ուժանիւթի պաշարը Հայաստանի գիւղատնտեսութեան ամբողջ տարուան պաշարին հաւասար է:

Վ. Սարգսեան աւարտեց իր խօսքը, ըսելով. «Եթէ կային մարդիկ որոնք հայրենասիրութիւնը պատկերացնում էին խօսքերով, անցաւ այդ ժամանակը: Կային ասողներ որ երբ ժամանակը հասնի, բոլորս ամէն ինչ կ'անենք, եկել է այդ ժամանակը»:

Հարցումներու բաժնին մէջ եւս Վ. Սարգսեան շեշտեց «ամէն տեսակի յանկարծակիութեան պատրաստ» գտնուելու անհրաժեշտութիւնը, բացատրելով որ առանց խաղաղարար ուժերու պայմանին «հում» է Մոսկուայի մէջ ստորագրուած հրադադարն ալ որ պէտք է կիրարկուի Մարտ 1-էն սկսեալ: Նոյն համաձայնութեամբ կողմերը ընդունած են իրենց ներկայ դիրքերէն 20-ական քմ. ետ քաշուիլ:

Ապա Արտաքին փոխ-նախարար Ժ. Լիպարիտեան բացատրեց թէ ՍԷ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-ի Մինսկի խումբին անդամ երկիրներուն հետ երկկողմանի շփումներու ծըրագիրով Փետրուար 21-ին Անգարայի մէջ հանդիպում ունեցած էր Թուրքիոյ Արտաքին նախարարին հետ: Այս այցելութեամբ աշխատանքի կապը որ խզուած էր Ձիզուլիի եւ Ջանգելանի գրաւումէն ետք, կը վերսկսէր Հայաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ: Փոխ-նախարարը Փետր. 22-ին այդ ոլորտի շփումներ ունեցած էր Փարիզի մէջ, իսկ Փետրուար 23-ին նոյն նպատակով կը մեկնէր Պոն:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

«ՆՈՅԵԱՆ ՏԱՊԱՆ»

(փետրուար 21)

ՍԵՒԾՈՎԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎ

Սեւծովեան տնտեսական համագործակցութեան ժողովը Անգարայի մէջ կը գումարուէր Փետրուար 22-24 օրէնսդրական կառուցուածքի հարցերը քննարկելու համար: Հայաստանէն ժողովին մասնակցելու գացած են երկու խորհրդարանականներ Դաւիթ Վարդանեան եւ Ալպէր Պաղտասարեան: Ժողովին ընթացքին, իրաւական եւ քաղաքական հարցերու յանձնաժողովը կը քննարկէ Հայաստանի եւ Ազրպէյճանի միջեւ գոյութիւն ունեցող քաղաքական խնդիրները:

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԶՕՐՔԻՆ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

Փետրուար 21-ին փոխ-նախագահ Գ. Յարութիւնեան ընդունած է Հայաստան բանակած ռուսական սահմանապահ զօրքերու հրամանատարութիւնը գնդապետ՝ Միքայէլ Յովհաննիսեանի գլխաւորութեամբ: Քննարկուած են պետական սահմանի, դրացի երկիրներու հետ ՀԱՊ-ի սահմաններուն պահպանութեան հարցերը:

Նոյն օրը ռուսական սահմանապահ զօրքերու հրամանատարութեան հետ հանդիպում ունեցած է նաեւ Ազգային ապահովութեան պետական վարչութեան պետի պաշտօնակատար Դաւիթ Շահնազարեան:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՀԱՒԱՆԱԲԱՐ... ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ֆութպոլի Եւրոպայի Դաշնակցութիւնը (Իւ-Է-Ֆ-Ա) ամիս մը առաջ որոշած էր Եւրոպայի ախոյեանութեան գծով Հայաստանի, Վրաստանի, Ազրպէյճանի եւ Ռուսաթիոյ խումբերու մրցումները պահանջել չէզոք դաշտերու վրայ, տրուած ըլլալով վերոյիշեալ երկիրներու պատերազմական վիճակը: Սակայն Պեռնէն հասած նոր հաղորդագրութիւն մը կ'ըսէ թէ Հայաստան այցելող խումբերու խաղացողներու կեանքի ապահովութեան երաշխաւորման պարագային Հայաստան կրնայ մրցումները խաղալ իր երկրին մէջ: Այս առթիւ, խաղերու թուականներն ալ ճշդելու համար Պրիւսէլ գացած են Հայաստանի խումբին գլխաւոր մարզիչ Եդուարդ Մարգարով եւ Հանրապետական Ֆութպոլի Դաշնակցութեան գլխաւոր քարտուղար Էմին Բաղեան:

Le Ministre Délégué
à l'Action Humanitaire
et aux Droits de l'Homme

ARMENIE :
Aide humanitaire française

Madame Lucette MICHAUX-CHEVRY, Ministre Délégué à l'Action Humanitaire et aux Droits de l'Homme a décidé, en liaison avec l'Union des Médecins Arméniens de Francs (U.M.A.F.), d'affréter un avion chargé de 38 tonnes d'aide humanitaire destinées à des institutions arméniennes notamment à l'Hôpital central de Kamo et à la Maternité centrale de Erevan. L'envoi est composé de 38 tonnes de produits alimentaires de base (pâtes, farine, sucre, biscuits) et de médicaments.

Parti ce matin de Marseille, l'avion doit arriver à 15 heures locales à Erevan où les marchandises seront déchargées et distribuées avec l'aide de cinq personnes de l'Union des Médecins Arméniens de France et en présence de l'Ambassadeur, Madame de Hartingh, du Ministre arménien de la Santé, Monsieur Ara Babloyan, du Secrétaire de la Commission Gouvernementale pour l'Aide Humanitaire et représentants des institutions bénéficiaires.

Paris, le 22 Février

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՐԱՅԵՒՈՅԻ մէջ եթէ որոշ հանդարտութիւն կը տիրէ, Փետրուար 22-ին, Սերպերը այլ վայրի մը մէջ, ուր ոչ ոք կը սպասէր նման արարքի մը, յարձակեցան ՄԱԿ-ի ուժերու վրայ Խրուաթիոյ եւ Պոսնիոյ սահմանագլուխը: Այս դրդըռութենէն ետք, 5 կապոյտ սաղաւարտաւոր ալ վիրաւորուեցաւ Թուզլա, երբ հրանդուռ մը նետուած է շուէտացի զինուորներու վրայ: Այս անգամ կարելի չէ եղած ճշդել թէ ո՞վ էր նետողը:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ մէջ, երեւան ելած է լրտեսական ամէնէն ծանր պարագաներէն մէկը, որու հետեւանքով ձերբակալուած են ՍԻԱ-ի հակալրտեսական բաժնի խորհրդային գրասենեակին պետն ու կինը՝ Ալտրիչ Էյմս եւ Մարիա Տէլ Ռոսարիօ Սասաս: Ձերբակալուած են երբ հաստատուած է որ 9 տարիներէ ի վեր լրտեսութիւն ըրած ի նպաստ նախ Խորհրդային Միութեան, ապա Ռուսաստանի եւ ստացած մէկուկէս միլիոն տոլար: Այս ծանրակշիռ յայտնութիւնը կրնայ թէ թեքնիք գետնի, թէ քաղաքական գետնի վրայ հետեւանքներ ունենալ: Որքան ալ ոչ ոք կ'ակնկալէր որ Ռուսաստան եւ Ամերիկա կը դադրեցնեն լրտեսական իրենց գործունէութիւնը Խորհրդային Միութեան անհետացումէն ետք, նման պարագայ մը թշնամական կը նկատուի:

Է. ՊԱԼԱՏԻՒՐ միջնախարարական նիստ մը ետք, կողքին ունենալով Ընկերային Հարցերու Նախարարուհին՝ Սիմոնն Վէյլ, յայտարարեց թէ կարգ մը միջոցներ ձեռք կ'առնուին արագացնելու համար քաղաքի քաղաքականութիւնը: Հինգ նախապատուութիւններ կան գալիք հինգ տարիներուն համար՝ երիտասարդներու աշխատանքի հայթայթումը, քաջալերելով աշկերտութիւնը, ապահովութիւնը, դաստիարակութիւնը, բնակարանի հարցը եւ հանրային սպասարկութեանց վերահաստատումը շրջանային թաղամասերուն մէջ:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ իշխանութիւնները հաշտարար նպատակներ հետապնդելով, Փետր. 22-ին ազատ արձակած են Փրկութեան Իսլամական Ճակատ (ՖԻՍ) երկու ղեկավարներ որոնք բանտարկուած էին 1991-էն ի վեր:

ՓԱՐԻԶԻ 10-ՐԴ թաղամասի ցրուիչները գործադուլի դիմեցին Փետրուար 22-ին, բողոքելու համար աշխատանքի 28 ջնջումներու դէմ շրջանին մէջ: 166 ցրուիչներէն 134-ը հետեւեցաւ շարժումին խորապէս խանգարելով թղթակցութեանց ցրումը:

ԼՈՆՏՈՆԻ երեսփոխանական ժողովին առջեւ 4000 միասեռական ցոյց մը ըրին առջի գիշեր բողոքելու համար բրիտանական Խորհրդարանի մէկ քուէարկութեան դէմ, որ յանցագործ կ'ընէ միասեռականները 18 տարեկանէն սկսեալ միայն, միշտ դրկելով հաւասար իրաւունքներէ այլասեռականներուն հետ: Օրինագիծ մը առաջարկուած էր որ տարիքը 16-ի իջնէ եւ մեծամասնութեան մերժումն է որ իրարանցում ստեղծած է:

ԿՌՈՒՆԿՆԵՐԸ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՉԵՆ ԿՈՉՈՒԻՐ

Որքա՜ն հեռուները պէտք է երթալ ով գիտէ, գտնելու համար Հայոց պատմութեան մէջ շրջան մը ուր գաղթականութիւն ու գաղթական չգտնուին: Զարմանալի պիտի չըլլայ հաւանաբար որ ժամանակի դէպի ամէնէն հեռաւոր խորքերը այս նպատակով կատարուելիք պեղումէ մը մարդ ձեռնունայն դուրս գայ: Երէկուանները իրենց որբերով, հիւանդներով, վիրաւորներով կը դիզուէին Էջմիածնի պատերուն տակ, այսօրուանները սկսած Երեւանէն, իրենց դժխեմ ճակատագիրը կը քաշքշեն աշխարհի գրեթէ բոլոր ճամբաներուն վրայ:

Անոնք մեծ մասով խոյս տուած են Ազրպէյճանի իրենց բնակավայրերէն ու Ղարաբաղի այն շրջաններէն որոնց տիրացած է թշնամին պատերազմին առաջին շրջանին: Ձգած են տուն-տեղ, պարտէզ, ներկայ, ապագայ ու ապաստանած՝ ապահով նկատուած վայրեր. այդ այլեւս ընտանեկան դարձած արարքը իրենց շահեցուցած է «փախստական» հայաստանեան պիտակը: Իրենց հալածականի յեղաստեղծական բնմագրութիւնը կրկնուած է Սումգայիթի, Բաքուի, Հադրութի, Մարտակերտի, Գետաշէնի, Շահումեանի ու այլ այնքա՜ն վայրերու մէջ:

Անոնցմէ անոնք որոնք ինկած են Հայաստանէն դուրս, կը գտնուին իրենց գլխուն ճարը իրենք տեսնելու պարտաւորութեան տակ. պէտք է գործ գտնեն, արտօնաթուղթեր, տուն, նոր միջավայրերու յարմարելու ուժ ու հազար բան: Իսկ Հայաստանի այս կամ այն անկիւնը ապաստանածներ «կը վայելեն» իրենց կացութեամբ հետաքրքրուած պետութեան մը վերաբերումը. օժանդակութիւն, անտարբերութիւն, քաջալերանք կամ յաւելեալ բեռի մը տրտունջը:

Ինչ որ ալ ըլլայ պարագան, այսօր այժմէութիւն ըլլալէ դադրած հարցի մը վերածուած կը թուի գաղթականութիւնը Հայաստանի առօրեային համար: Նորանոր հոսումներու հեռանկարը ունեցողներ մեկնած են, կարեւոր թիւ մը վերադարձած է իր բնօրրանը որ ազատագրուած է պատերազմով. այսուհանդերձ, մեծագոյն գանգուածը տեղւոյն կեանքին յարմարելու ջանքով, կամ սպասելով վերադարձի իր կարգին, կը մնայ Հայաստանի մէջ:

Այս գանգուածը այժմէականացնելու, մոռացումէ դուրս բերելու ջանք մը կը հետապնդէ ապահովաբար Կարմէն Դաւթեանի հարցազրոյցը որ կատարուած է Գաղթականներու պետական վարչութեան նախագահ Վլադիմիր Մովսիսեանի հետ. ան լոյս տեսած է «Հայաստանի Հանրապետութեան» Փետրուար 8-ի թիւին մէջ:

Հոն հետաքրքրական տուեալ մըն է նախ թուականը. անցեալ տարուան Յունուար 1-ի կացութեամբ շուրջ 57 հազար Արցախցիներ որոնք վտարուած իրենց տեղէն, հասած են Հայաստան. այսօր անոնցմէ 31 հազարը վերադարձած են. ատիկա արժած է 68 միլիոն ռուբլի: Մնացած են միայն Մարտակերտի այն գիւղերուն տեղացիները որոնք տակաւին ազատագրուած չեն: Աւելի հետաքրքրական է ըսուածը որ կը հետեւի այս պարբերութեան. - «այսօր որքան էլ Արցախում վիճակը լարուած լինի, միեւնոյն է, ամէն օր նրանք մեզ են դիմում տուն գնալու խնդրանքով: Իսկ հակառակ երեւոյթ չկայ»:

Գաղթականներու վարչութիւնը կը զբաղի նաեւ Արցախի մէջ Ազրպէյճանցիներու կողմէ աւերուած տուներու վերաշինութեամբ: Վաղուհաս, Գետաւան, Զափար, Գիւլաթաղ, Ջարդախաչ, Կիչան, Ջանյաթաղ գիւղերուն մէջ անցեալ տարի շուրջ 300 տուն նորոգուած է. ու Վլադիմիր Մովսիսեանի խօսքերով, այդ ծրագիրը կը շարունակուի այնքան ժամանակ մինչեւ որ նորոգուին քանդուած 11 հազար տուները. այս տարուան համար որոշուած է եւս 2500 շէնքերու վերանորոգումը. այս գործին մէջ բազմանդամ ընտանիքներու համար երկու սենեակ, միւսներուն համար մէկ սենեակի հաշիւ կ'ըլլայ:

Այս տեղեկատուութիւնը կը բերէ ինքնաբերաբար այն հարցումին թէ այս բոլորին անհրաժեշտ նիւթականը ուրկէ կը հայթայթուի: Գաղթականներու վարչութեան նախագահը կը բացատրէ որ գլխաւոր աղբիւրը պետական պիւտճէի յատկացումներն են, կան նաեւ այլ աղբիւրներ, ինչպէս «Փախստականների ֆոնտ» Բարեսիրական Միութիւնը: 1994-ին պետական պիւտճէն 40 միլիառ ռուբլի նկատի ունի այս ոլորտին համար:

Արցախէն զատ, Ազրպէյճանէն, Շահումեանէն, Աբխազիայէն եկածներով Հայաստան ունի ընդամէնը 278 հազար գաղթական: Աբխազիայէն հասածները (6 հազար) հետզհետէ կը դրկուին իրենց բնակավայրերը. վարչութիւնը կը գնէ անոնց օդանաւի տոմսակը: Սակայն, վերադարձի հեռանկարը խնդրոյ առարկայ է այս գանգուածին փոքր մէկ հատուածին համար: Ամէնէն հոծ ներկայութիւնը անոր մէջ, Ազրպէյճանէն ապաստանածներն են որոնք ոչ Բաքու պիտի կրնան վերադառնալ, ոչ ալ Սումգայիթ: 260 հազար է անոնց թիւը. նոյնիսկ եթէ անոնց մէկ մասը մեկնի նախկին խորհրդային երկրին սա կամ նա անկիւնը, մեծ մասը պիտի մնայ Հայաստան: Ու Հայաստանի տարողութենէն շատ աւելի լայն միջոցներ հարկաւոր են որպէսզի մնացողները թօթափեն «փախստական»ի հոգեվիճակն ու կարգավիճակը ու սկսին տեղացի դառնալ: Նիւթական միջոցներէն զատ, անհրաժեշտ է նաեւ տեղին ռազմավարութիւն կիրարկել այդ հոլովոյթին մէջ:

Շուրջ 300 հազար այս գաղթականներուն 130 հազարը մարդասիրական օգնութիւն կը ստանան: Այս թիւին մէջ կան բոլոր Շահումեանցիները, Գետաշէնցիները, Մարտունաշէնցիները, Ղարաբաղէն եւ Աբխազիայէն եկածները: Ազրպէյճանէն եկածները բաժնուած են երկու խումբի. օգնութիւն կը ստանան բնակարան չունեցողները եւ ունեցողներէն անոնք ծերերը, հաշմանդամները, երեքէն աւելի անչափահաս զաւակ ունեցողները եւ զիրենք կերակրողը կորսնցուցած ընտանիքները:

Հայաստան գաղթականներուն համար օգնութիւն կը ստանայ ՄԱԿ-ի եւ Կարմիր Խաչի միջոցով. ասկէ ետք անխուսափելի է հարցումը զոր կ'ուղղէ Կ. Դաւթեան, «իսկ հնարաւո՞ր է որ փախստականների համար ստացուած օգնութիւնը յայտնուի ձեռներէցների ձեռքում»: Ժխտական է Վլ. Մովսիսեանի պատասխանը: Օգնութիւնը երկու կողմէն ներկայացուցիչներ կը բաշխեն. ան կ'ըսէ թէ «խախտում» յայտնաբերուած է Արարատի մէջ երբ նպաստընկալ ընտանիքի մը տեղը չէ գտնուած, բայց օգնութիւնը կատարուած ցոյց տրուած է. ատոր համար գործէ հանուած են վարչութեան բաժնի պետը եւ Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչը: Ասոր քով Վլ. Մովսիսեան «բաց դուռ» մըն ալ կը ձգէ, ըսելով որ «այլ հարց է երբ ինքը՝ փախստականն է իրեն պատկանող ծանրոցում եղածը վաճառում կամ այլ ապրանքի հետ փոխանակում, որի կարիքն ունի»:

Գաղթականներու հարցով հետաքրքրուած է Հիմնադրամն ալ. նախատեսուած է անոնց համար չորս բնակելի շէնք կառուցանել որոնք հաւանօրէն այս տարի պատրաստ կ'ըլլան:

Այս մասին հետաքրքրութիւններու մէջ յաճախ տեղ չեն գտներ նիւթականէն այլ մարզեր. մինչդեռ Կ. Դաւթեան կը հարցնէ նաեւ թէ ի՞նչ հարցեր կան հոգեւոր ու մշակութային բնոյթի: Գաղտնիք չէ որ Ազրպէյճանէն հասածները ընդհանրապէս շատ սերտ կապեր չունին հայ լեզուին, մշակոյթին ու եկեղեցիին ու ազգային աւանդութիւններու հետ: Փախստականներու վարչութիւնը այս ուղղութեամբ եւս պէտք է ծրագիրներ մշակէ ու աշխատանք տանի: Ըսելէ ետք թէ այդ ոլորտն ալ անտեսուած չէ վարչութեան կողմէ, Վլ. Մովսիսեան կ'աւելցնէ թէ «Ղարաբաղը եւ Ղարաբաղցին հէնց հոգեւոր դաստիարակութեան իսկական դպրոց են»: Ու որպէս ըսուածին փաստ, կը պատմէ հետեւեալ դրուագը.

«Մարտակերտի Վաղուհաս գիւղում, Ադրբեջանցիների կողմից հրկիզուած մի տան մէջ որ ոչ ծածք ունէր, ոչ յատակ, ոչ էլ դուռ ու պատուհան, նորից իր կեանքը սկսել էր մի ընտանիք: Երկու ամսական երեխայի բարուրը դրուած էր պատի տակ, սարքուած "օրօրոց"ում: Մայրը որ աշխատում էր այգում այն հարցին թէ ինչի կարիք ունի, պատասխանեց.

- Ես հարազատ հողի վրայ եմ էլ ինչի՞ կարիք պիտի ունենամ»:

Ժխտականներուն, տխուրներուն քով, որքա՜ն մօտցուած դրականներ արծարծեց սա Ղարաբաղը...:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՆՈՐ ՀԱՐՈՒՍՏ ՌՈՒՍԵՐՈՒ ՓԱՐԻԶԸ

«Անգլերէն չեն հասկնար, ոչ ալ բառ մը ֆրանսերէն գիտեն. վարկաքարտ չունին. ամէն բան հնչուն դրամով կը վճարեն. անհաշիւ դրամ կը ծախսեն: Երկու հոգի կ'ընթրեն 3000 Ֆր.ի ու երբեմն ամիս մը կը մնան պանդոկի յարկաբաժնի մը մէջ որ գիշերը տասը հազար ֆրանք կ'արժէ» կը պատմէ Փարիզի ութերորդ թաղամասի մեծ պանդոկներէն մէկուն պաշտօնեաներէն մէկը: Հակառակ որ այդ միջավայրին մէջ մեծածախս կեցութիւններ, շռայլութիւններ հազուադէպ չեն, պանդոկի պաշտօնեան չի ծածկեր իր զարմանքը ի տես նոր տիպի այն յաճախորդներուն որոնք ոսկիի մէջ թաթխուած ըլլալու տպաւորութիւնը կը գործեն եւ որոնց կ'ընկերանան մուշտակ հագուած «Շանէլ» ու «Տիօր» մակնիշը կրող կիներ: Զարմանքին պատճառը այն է որ գրպանները տոլարով լեցուն ու առատաձեռն այս «նոր էմիր»ները ոչ Սաուտի Արաբիայէն, ոչ ալ Ճափոնէն կու գան. այլ՝ Մոսկուայէն, Կիեւէն կամ Տումէնէն: Այսինքն՝ Նախկին Խորհրդային Միութենէն որուն միջին քաղաքացին այսօր հազար աճպարարութեան կը դիմէ ամէն ամիս երկու ծայրը իրար բերելու եւ 50 տոլարէն նուազ գումարով մը ապրելու համար:

Զարմանքը կը շարունակուի այլուր եւս. այս Ռուսերուն կարելի է հանդիպիլ նաեւ Տիօրի, Շանէլի, Նինա Ռիչչիի, Մաքսիմ'սի, Ռիցի մէջ. մէկ խօսքով, բոլոր այն վայրերուն որոնք փարիզեան պերճանքին խորհրդանիշը կը նկատուին: Այս նոր հարուստները ներկայ են նաեւ կալուածային մարզին մէջ. վերջերս մոսկուացի մը 15 միլիոն ֆրանք վճարելով գնած է 300 քառ. մեթրնոց յարկաբաժին մը, Փարիզի 16-րդ թաղամասին մէջ: Ուրիշ մը Սէն-Թրոփէի մէջ 20 միլիոն ֆրանքի կալուածի մը գնումի պայմանները կը քննէ:

Փարիզի մեծագոյն պանդոկները, ինչպէս Ռիցը օրինակ, կը հաստատեն թէ մէկ տարուան մէջ ռուս յաճախորդներուն թիւը եռապատկուած է:

Վլադիմիր Պ. վայելուչ արտաքինով 34 տարեկան սիպերիացի գործի մարդ մըն է, բոլորովին արեւմտականացած. տարին երկու անգամ Փարիզ կու գայ, մնալով ամէնէն սուղ պանդոկներուն մէջ: Ան կը խոստովանի թէ տակաւին երկու տարի առաջ, 18-րդ թաղամասի համեստ իջեւանները կը մնար ու ֆրանսացի գործի մարդիկը «վերէն» կը նայէին իրեն. այսօր այդ ակնարկները փոխուած են ամբողջովին:

«Ռէվիյյոն» մուշտակավաճառատան վաճառորդուհիին զարմանք կը պատճառէ այս յաճախորդներուն երիտասարդ տարիքը. շատեր նոյնիսկ 30 տարեկան չկան ու անսահման միջոցներու տէր են, կ'ըսէ ան: Ապրանքներու գիները կարծէք նշանակութենէ զուրկ են անոնց համար կը փորձեն ամէնէն սուղ ու ամէնէն ճաշակաւոր առարկաները:

Իր կարգին, Մաքսիմ'սի ղեկավարներէն մէկը կ'ըսէ թէ շաբաթավերջին աւելի երիտասարդ զոյգեր կ'ըլլան յաճախորդները. սմոքինկ եւ գիշերային զգեստով: Աւելի հասուն տարիքի մարդիկը միշտ մեծ վայելչութեամբ հագուած, շաբթու մէջ կու գան խումբով: Մեծ հետաքրքրութիւն ունին ֆրանսական ապրելակերպին հանդէպ. երբ 2500 - 3000 ֆրանքնոց գինիի շիշեր կ'ապսպրեն, բնաւ այն տպաւորութիւնը չեն ձգեր որ ամիսներով զրկանք ապրած են այդ հաճոյքը վայելելու համար:

Նոր հարուստ այս Ռուսերուն շրջանակէն դուրս մնացած է Գրիյոնը. թերեւս անոր համար որ հոն կ'իջեւանին ռուս պաշտօնական պատուիրակութիւններ որոնք շատ սահմանափակ պիւտճէներ կ'ունենան ու անհաշիւ ծախսողներու խումբը չի փափաքիր շփում ունենալ անոնց հետ:

Նկատի առնելով որ ռուս նախարարի մը ամսականը հազար ֆրանքէն քիչ մը աւելին է, դժուար չէ եզրակացնել որ փարիզեան պերճանքը վայելողները անոնք չեն: Այդ առանձնաշնորհեալները գործի աշխարհէն կու գան. անոնք են որոնք բազմապիսի ապրանքներու ներածում-արտածումով կը զբաղին, ընդհանրապէս կարճ ժամանակի մէջ հարստութիւն դիզած են, որոշ չափով օգտուելով երկրին մէջ տիրող անիշխանութենէն:

Անոնցմէ դուրս մնացած զանգուածն ալ հեռատեսիլէն եւ շարժանկարէն կը ճանչնայ Արեւմուտքը, համոզուած է որ բոլոր Ֆրանսացիները Տիօրէն կը հագուին. այնպէս որ երբ առիթը կ'ունենան Փարիզ գալու, կը ծախեն ինչ որ ունին, ի հարկին փոխ կ'առնեն որպէսզի գնեն բան մը որ իրենց համար հարստութեան, նորաձեւութեան խորհրդանիշն է:

Նոր հարուստներու խումբին թարգմանիչներէն մէկը կ'ըսէ թէ փակուած է այն շրջանը երբ մեծագոյն գործատան մը տնօրէնը ամօթով կը մնար իր Ֆրանսացի գործակիցին սուրճ մը հրամցնելու անկարողութեան առջեւ: «Շուտով ռուս նոր հարուստները արեւմուտքցի ձեր գործի մարդիկը շուքի մէջ պիտի ձգեն» կ'ըսէ մոսկուացի Իլիա Մէտքով որ 21 տարեկան է ու անձնական սաւառնակով կը ճամբորդէ, թեւին անցուցած 20 հազար ֆրանքնոց ժամացոյց մը: Ան դրամատուն մը ունի ու միլիոնատէր է:

ՔԱՂՀԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՕԾՈՒՄ ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ ՀԱՅՈՑ ՆՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

«Յառաջ»ի 1992 Օգոստոս 20-ի թիւին մէջ, ընթերցողներուն տեղեկացուցած էինք թէ, Լա Սիոթայի քաղաքապետը տրամադրած էր երկյարկանի շէնքի մը առաջին յարկը, տեղւոյն Հայ Համայնքին եկեղեցիի մը կառուցման նպատակաւ: Նոյն թիւով կոչ ըրած էինք ժողովուրդին որպէս զի նեցուկ կանգնի Լա Սիոթայի գաղութին սոյն նպատակին իրականացման: Թէեւ կոչը մնաց առանց արձագանգի ... բայց բարեբախտաբար Մարսէյլի Ս. Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ հովանաւորութեամբ Լա Սիոթայի մէջ կազմուած նոր վարչութեան ատենապետ նշանակուեցաւ Պր. Աբրահամ Կարապետեան որ՝ իր կարգին շարժման մէջ դրաւ տեղւոյն քաղաքապետարանի երկու հայ խորհրդատուները Պր. Ժորժ Աւետիսեան եւ ի մասնաւորի Պր. Արման Ալեքսանեանը որոնք ի գործ դրին իրենց բոլոր ջանքերը եւ ի վերջոյ յաջողութիւնը կնքուեցաւ:

Փետրուար 13, Կիրակի առաւօտ ժամը՝ 9.30-ին հովանաւորութեամբ Հարաւային Ֆրանսայի Կաթողիկոսական Պատուիրակի Փոխանորդ Տարօն Եպիսկոպոս Ճէրէճեանի եւ առընթերակայութեամբ Մակար Քահանայ Նաճարեանի եւ տեղւոյն Կաթողիկէ Վարդապետ Գորնէի, հայ համայնքը հաւաքուած էր շէնքին առջեւ, ուր սկսաւ օծման արարողութիւնը, ըստ պատշաճին նախ դրան օրհնութեամբ եւ յետոյ մուտք գործուեցաւ եկեղեցիէն ներս ուր եւս շարունակուեցաւ խորանի, խաչերու, սպասներու օրհնութիւնը եւ ապա Տարօն Եպիսկոպոս Ճէրէճեան օծեց եկեղեցին Ս. Փրկիչ անունով: Եպիսկոպոսը իր քարոզին մէջ բացատրեց թէ այդ անունը քաղած էր Ղարաբաղի Շուշի քաղաքին մէջ գտնուող Ս. Փրկիչ Եկեղեցիէն որ՝ բազում անգամներ քանդուած, բայց կրկին վերանորոգուած է, ի յիշատակ այդ եկեղեցւոյ եւ որպէս նշան Ղարաբաղի տանջուած, հարազատ ժողովուրդին, այս եկեղեցւոյ անունը փափաքեցանք կոչել Ս. Փրկիչ: Հոն եւս պիտի կարողանայ մէկտեղուիլ եւ հոգեպէս կազդուրուիլ Լա Սիոթայի գաղութը որ միշտ ալ եղած է հաւատարիմ իր հաւատքին:

Պատարագը, որուն ներկայ էին տեղւոյն քաղաքապետ Պր. Լաֆօնտ եւ կինը, քոյր եկեղեցիներու եւ միութիւններու ներկայացուցիչներ նաեւ հաւատացեալներու խուռներամ բազմութիւն մը, երգուեցաւ Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբի կողմէ ղեկավարութեամբ՝ Պր. Խաչիկ Եըլմազեանի:

Պատարագի աւարտին տեղի ունեցաւ հացկերոյթ մը, կաթողիկէ համայնքին պատկանող սրահին մէջ, որու՝ սահմանափակ պայմաններուն պատճառաւ մեր-

ժուեցան համակիրներ: Հայկերոյթի առաջին բաժակը բարձրացուեցաւ Լա Սիոթայի քաղաքապետին կենաց, որու կը պարտինք նոր եկեղեցւոյ գոյութեան առաջին քայլը:

Ապա օրուան խօսնակը բարի գալուստ մաղթելէ յետոյ ներկաներուն, ըսաւ թէ «Լա Սիոթան կ'ապրի վերանորոգման ըղձան մը, նախանձելի գաղութ մը որ ունեցած է գիտակից նախնիներ որոնք թողած են հայ հոգիի ժառանգ եւ նոր սերունդը կարողացած է արժեւորել եղած ժառանգը: Միթէ այդ չէ Հայու մը պարտականութիւնը փոխանցել հայ միտքն ու հոգին սերունդէ - սերունդ»: Այս գաղափարէն մեկնելով խօսքը տուաւ նախ, նախկին ատենապետ Պր. Թովմաս Համամճեանի, որ յայտնեց իր բարի մաղթանքները եւ յաջողութեան խօսքը: Ապա խօսքը տրուեցաւ նոր Ս. Փրկիչ Եկեղեցւոյ ատենապետ Պր. Աբրահամ Կարապետեանի: Պր. Կարապետեան իր խօսքին մէջ ի մասնաւորի շեշտը դրաւ հայ համայնքի Սփիւռքի մէջ գոյատեւման վրայ, ըսելով թէ՝ «Երբ Հայը իր հայրենիքին մէջ անտանելի պայմաններու տակ տանելին կ'իրականացնէ, Սփիւռքը փոխանակ տեղի տալու, իր կարելիութիւններու անսահման տարածքին մէջ, հոգեկան ալիքները մէկդի թողլով պէտք է զօրանայ եւ ապացուցանէ իր կարողութիւնը ու գիտակցութիւնը, ինչպէս ըրաւ Լա Սիոթայի գաղութը օգտագործելով իր իրաւունքները քաղաքացիական գետնի վրայ: Եւ այսօր ունինք միութենական շէնք մը, ուր կը դասաւանդուի մայրենի լեզուն եւ ունինք նորաշէն եկեղեցի մը»:

Հայկերոյթի տեւողութեան խօսք տրուեցաւ նաեւ Ս. Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ անունով վարչութեան փոխ - ատենապետ Պր. Յակոբ Վարժապետեանի, Հարաւային - Ֆրանսայի Շրջանային Խորհուրդի ատենապետ Պր. Ալեքսան Պապազեանի եւ Պր. Կարապետ Խաչինճեանի որ ֆրանսերէն բացատրեց օծման արարողութիւնը: Մերթ ընդ մերթ ունկնդրեցինք երգեր Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբէն եւ մեներգչուհի Տիկին Եւա Արթինեանէն, խանդավառելով ներկաները:

Հայկերոյթը վերջ գտաւ Տարօն Եպիսկոպոսի փակման խօսքով: Յիշեց անցեալի մէջ եկեղեցիի շուրջ աշխատող անձերը, Աբրահամ Կարապետեանի հայրը Ներսէս Կարապետեանը որ եղած էր Եկեղեցւոյ նախկին հիմնադիրներէն, մինչեւ վերջերս ծառայող Թովմաս Համամճեանը եւ տուաւ բարոյական յորդորները այսօրուան ատենապետին եւ վարչութեան, ինչպէս նաեւ ներկայ ժողովուրդին որպէսզի կանգուն պահէ իր եկեղեցին:

Նոր Ս. Փրկիչ Եկեղեցին բերաւ վերակենդանացում Լա Սիոթայի Հայ Համայնքին: Կանթեղ միշտ վառ մնայ Ս. Փրկիչ:

ԱՆԻ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԸ

Վարդանանք ... Ինը տառեր ... եւ սակայն դարերը չկրցան ոչ միայն ջնջել զանոնք. այլեւ ամէն տարի նոյն ոգիով կ'ոգեկոչուին: Այս տարի ալ, Լիոն, Կիրակի, Փետրուար 13-ին էր երբ յետմիջօրէի ժամը 5-ին պատուելի Գրիգոր Խայիկեան հրաւիրեց բոլոր ներկաները խորհրդածելու նուիրում ու հաւատարմութիւն բառերուն շուրջ. արժէքներ՝ ըսաւ ան, որոնք հետզհետէ կը չքանան մերօրեայ կեանքէն:

Աւետարանական Եկեղեցւոյ սրահը համախմբութենականութիւն կը բաբախէր այդ օրը ուր ներկայ էին Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեան եւ յատկապէս պատկառելի բազմութիւն մը, նման տարուան գեղեցկագոյն օրերուն:

Սահակ Սուքիասեան օրուան գլխաւոր բանախօսն էր. ան խօսեցաւ ֆրանսերէն՝ ուրուագծելով Վարդանանց ճակատամարտի պատմական բոլոր տուեալները: «Ինչպէս Վահան Մամիկոնեան՝ 15 դարեր առաջ, ընդգծեց ան, այսօր Արցախի լեռներուն վրայ կը պայքարին շարունակելով Աւարայրի գաղափարականը ուրիշ Վարդաններ ու Վահաններ նոյն բարձունքներուն վրայ կը զոհուին, մարդկային ամէնէն նուիրական իրաւունքը պահանջելով՝ կեանքը»:

Զարեհ, Սթեֆանի, Սեւան, Վիգէն ու Վահէ, վեցէն տասը տարեկան մանուկներ իրարու յաջորդեցին բեմին վրայ՝ արտասանելով Յ. Շիրազէն, Ժագ Յակոբեանէն եւ Հ. Վահան Յովհաննէսեանէն կտորներ:

Անոնց հնչիւնները տեսակ մը հպարտութիւն կ'արտաշնչէին. ծափահարութիւններու երկար շարքը ցոյց տուաւ թէ հանդիսականները չէին սխալած իրենց դատողութեան մէջ:

Մինչ մանուկները կ'արտասանէին՝ մէջ ընդ մէջ կը լսուէր դաշնակի անոյշ ձայնը: Միրէյ Արսլանեան, Ժիւլի Մարտիրոսեան եւ Փիէռ Լըմէն՝ Լիոնի Երաժշտանոցի տաղանդաւոր աշակերտներ, ստեղնաշարին վրայ յորդեցուցին Պեթհովէն, Շոփէն, Մոցարթ, Ալպենից եւ Սթէյլպեր: Տիկին Մարկրիտ Վեգիլեանի խնամքներով պատրաստուած սոյն էջերը եկան յիշեցնելու թէ՝ ան այլեւս դարձած էր փնտռուած դասատու մը:

Կարգը Վազգէն Խաքիճեանինն էր՝ շըրջանիս ծանօթ արտասանող որ Հայու հըպարտ ձայնով հրամցուց քանդակներ Պեպօ Սիմոնեանէն:

Հուսկ, բեմ բարձրացաւ պարիթոն երգիչ՝ Հրանտ Կիւզէլեան որ յատկապէս հրաւիրուած էր Մարսէյլէն:

«Նորահրաշ պսակաւոր, Լուց ամպերը, Լեռներ հայրենի», ահաւասիկ իսկական գանձեր որոնք ընկերակցութեամբ Տիկին Մարգրիտ Վեգիլեանի՝ դաշնակի վրայ, խորապէս տպաւորեցին ներկաները:

Գեղարուեստական բաժինը հասաւ իր աւարտին Է. Յովհաննիսեանի, «Երեւան - Էրեբունի» երգով զոր օրուան երգիչը մեկնաբանեց հրաւիրելով հանդիսականները ընկերանալ իրեն, որմէ ետք խնդրուեցաւ Նորվան Եպիսկոպոսէն «Պահպանիչ»ի աղօթքով փակել տօնակատարութիւնը: Գեղեցիկ սովորութիւն որ կը վսեմացնէ հայ ժողովուրդը՝ թէեւ ցրուած Սփիւռքի տարածքին սակայն միշտ իրարու կապուած նոյն ոգիով:

Վ. Ք.

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿԻ

Հայ Սաներու Հիմնարկութիւնը, որ ստեղծուեցաւ 1924-ին Պրիւքսէլի մէջ հանգուցեալ Պօղոս Նուպար Փաշայի նախաձեռնութեամբ ու նուիրատուութեամբ, պարտականութիւն ստանձնած է նպաստել երիտասարդ Հայերու եւ Հայուհիներու մտաւոր զարգացումին, նիւթական հնարաւորութիւն տալով իրենց՝ ստացած ուսումնին կատարելագործելու:

Այս ծրագրէն ներշնչուելով, Հիմնարկութիւնը նախապատուութեամբ պիտի յատկացնէ երկու կրթաթոշակ, իւրաքանչիւրը 75.000 պելժիական ֆրանք (ներկայ սակով մօտաւորապէս 2.000 ամերիկեան տոլար) 1994 / 1995 տարեշրջանին համար:

Թեկնածուները պարտին անպայման արդէն իսկ վկայուած ըլլալ Մագիստրոսի համապատասխան աստիճանով մը, եւ պատրաստուիլ դեռ մէկ կամ երկու տարիէն տոքթորական աւարտաճառ մը ներկայացնելու կամ թէ լրացուցիչ մասնագիտութիւն մը աւարտելու Եւրոպայի համալսարանի մը կամ հետազօտութեան կեդրոնի մը մէջ:

Դիմել հետեւեալ հասցէին, ֆրանսերէն կամ անգլերէն ձեռագիր նամակով, ղըրկելով նաեւ վկայագրին պատկերը, ստանալու համար հարցաթուղթ մը, որ լեցուած վերադարձուելու է Մայիս 15-էն առաջ: Ընտրութիւնը Յունիսի սկիզբը կը կատարուի:

ŒUVRE DES BOURSIERS ARMENIENS
A.S.B.L.
Fondation Boghos Nubar pacha
Avenue Louise, 192
B-1050 BRUXELLES (Belgique)

Ո՞ՒՐ Կ'ԵՐԹԱՅ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ

Շուարած կաղանդ պապայի մը նուէրներուն նմանեցան բժշկական աշխարհէն տարեվերջին հասած նորութիւնները. հանրային կարծիքը չէր գիտեր ինչպէս հակազդել այն լուրերուն որոնք կ'ըսէին թէ բժիշկները յաջողած են օգտագործել վիժած սաղմի մը ձուիկները, կամ արգանդէ դուրս բեղմնաւորում կատարել. կար նաեւ տարաժամ յղութիւններու պարագան, կամ սպիտակամորթ զաւկի մը ծնունդ տալու սեւամորթ կիներու փաստը:

Այս նորութիւնները ունին իրենց կողմնակիցներն ու ընդդիմադիրները: Առաջինները երեւոյթը կը բացատրեն յեղաշրջումներու շղթան յիշեցնելով. անոնք վստահ են թէ յառաջիկայ 5 - 10 տարուան ընթացքին միտքերը պիտի վարժուին ու առարկողները լռեն: Ի վերջոյ, ո՞ր նորութիւնը գրկաբաց ընդունած է մեծամասնութեան կողմէ: Անգլիացի լրագրող մը դիտել կու տայ թէ գիտութիւնը աւելի արագ ընթացքով մը զարգացած է, քան՝ մարդոց մտայնութիւնը:

Հակառակորդներու ճակատը վախ կ'արտայայտէ որ այս մտայնութեամբ, վաղը սովորական բան մը պիտի դառնայ մարդկային մարմնին արտադրող մասերուն առեւտրականացումը, թերեւս նոյնիսկ առանց անոնց տիրոջը կարծիքին դիմելու: Անոնք անհեթեթ կը նկատեն գիտութեան մարդկային մտայնութենէն աւելի յառաջացած ըլլալուն վարկածը, հոն տեսնելով մարդկային պատմութիւնը գիտական ծանօթութիւններու կուտակումի մը վերածելու մօտեցում: Հարց կու տան նաեւ թէ ճի՞շդ է կարծել որ տեղին է ընել այն բոլոր բաները որոնց կարողութեան տէր է մարդկային միտքը: Այս բոլորին ետին կայ նաեւ վախը թէ անգամ մը հանրային կարծիքին վաւերացնել տալէ ետք կատարուածը, գիտնականները հետամուտ պիտի ըլլան այլ նպատակներու փորձադաշտ դարձնելու մարդկային մարմինը: Ու մարդկութիւնը պիտի հասնի այն շըրջանին, որ նիւթապէս բարեկեցիկ զոյգերը պիտի կրնան ապսպրանքի վրայ ունենալ իրենց փափաքած յատկանիշներով օժտուած զաւակը:

Այս մարզի նորութիւններուն հակազդողները նաեւ կ'ափսոսան որ հարցը բարոյականութեան մակարդակի վիճարկումի մը նիւթ չէ դարձած. մինչ, մարդ արարածը ինքնուրոյն նպատակ է եւ ոչ միջոց, կը տրամաբանեն անոնք, խստիւ մերժելով որ ան առեւտրական կամ թէքնիք շահագործումներու առարկայ ըլլայ:

ԱՆԱՅԻՍ
ԵՒՓԻՄԷ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ
(1872 -- 1950)

ՅՈՒՇԵՐՍ

Օհաննեան կը յիշեցնէ թէ որքան որ հետաքրքրաշարժ է մթնոլորտը, սակայն, անդին, Պատրիարք Դուրեան պիտի գայ նախագահել պաշտօնական սեղանին եւ պէտք է երթալ զինքը ընդունիլ:

Միշտ սիրած եմ Համբարձման օրը Եէնի - Գիւղէի այդ տօնակատարութիւնը, եւ Հիւանդանոցին մեծ սեղանը, որուն շուրջը միշտ համակրելի եւ ճանչցուած դէմքեր կը խմբուէին: Իրաւ է որ խօսակցութիւնը շահեկան չէր կրնար դառնալ, եւ նոյնիսկ համբերութիւն պէտք էր մըտիկ ընելու համար տագրոջս, որ հոգաբարձութեան ատենապետն էր, անվերջանալի տեղեկագիրը: Բայց, ի՛նչ փոյթ, ես մտքով հոս հոն կը թափառէի, փանայիրէն կ'անցնէի Զուիցերիոյ լեռնային գեղջկական հանդէսներուն, կը բաղդատէի ժողովուրդները, կիները, վայրերը, եւ ի վերջոյ կը նախընտրէի մերինները, հակառակ ամէն բանի, որովհետեւ մերն էին անոնք, իրենց օղիովը, լանթէրանայովը, վիճակին կողովովը եւ անտանելիօրէն անկիրթ աղմուկովը, մերն էին:

Դուրեան Սրբազան այս տարին սեղանին գլուխը կարծես երկնային օրհնութիւն մը բերած էր, եւ իր զգածուած քանի մը խօսքերը, խունկի մը պէս գացին պարուրել ինչ որ կար մեր հոգիին մէջ բարի ու ազնիւ:

Ճաշի աւարտէն յետոյ Օհաննեանին հետ ելանք տեսնել սրահները, աչքէ անցընել տաղաւարները: Նախ գացինք որբերուն մօտ. անոնք անգիտակից ու զուարթ կը խաղային պարտէզը: Ո՞վ գիտէ, թերեւս անոնց մէջէն օր մը յառաջ պիտի գար ազգին պարծանք գլուխ մը: Գունատ էին առհասարակ, բայց՝ աշխոյժ:

Եէնի -- Գաբուի ձկնորսները աֆիտէ չաքար բերեր էին անոնց մեծ քանակութեամբ:

Ակամայ կարմրեցայ:

-- Օհաննեան, դիտել տուի, այդ ձկնորսները ինծմէ շատ աւելի կենցաղագէտ են եղեր:

Իր բարի ժպիտով Օհաննեան պատասխանեց:

-- Դուն ալ յօդուած մը կը գրես:

-- Աւելի չանուշցնէր տղայոց բերանները:

Անցանք սրահէ սրահ: Քանի որ ցաւերու տունն էր ան, պէտք էր այցելէինք ամէն ցաւի:

-- Տիկին Անայիս, չէ՞ք ուզեր ամուսինս տեսնել:

Տիկին Յ. Ալփիարն էր: Կիսով անդամալոյծ, անկողինին մէջ նստած էր սրամիտ երգիծաբանը: Երկար ատեն է այդպէս էր, բայց միշտ պահած՝ իր զուարթ խօսակցութիւնը: Իբրեւ ժամանց Կ. Ֆլօպէրին Տիկին Պովառին թարգմաներ էր: Ի՛նչ տարօրինակ զուգադիպութիւն. Հայոց հիւանդանոցին մէկ խցիկին մէջ ֆրանսացի մէկ գաւառացի կնոջ սիրային պատմութիւնը:

Տագրս որ մեզի եկեր միացեր էր, առաջարկեց անգամ մը անցնիլ յիմարներու յարկաբաժինը: Իրեն համար կարծես վայելք մըն էր միշտ զիս անհաճոյ դիրքի մէջ դնել եւ ընել տալ ինչ որ չէի փափաքեր:

Յիմարանո՛ցը...: Ի՛նչպիսի մարդկութիւն էր ան. ի՛նչ կեանք. ո՞վ էին անոնք, այդ անանունները, այդ կարծես անկենդան ճակերը. ո՞ւր կը նայէին այդպէս պիշ պիշ, ո՞ր աշխարհին մէջ, այդ դաժան աչքերը, որոնցմէ խուսափած էր մարդկային արտայայտութիւնը. կը փնտռէին բան մը՝ զոր կորսնցուցած էին, թերեւս բանականութիւնը:

Ա՛հ. արդարեւ այդ Մայիսի պայծառ օրը բաւական թշուառութիւն տեսած եղայ՝ Համբարձման տօնի մը համար: Սիրտս արիւնած էր ներսի տաղաւարներով, եւ դուրսի աղմկայոյզ, ուրախ տօնակատարութիւնը անտեղի կը գտնէի:

Հոն ծիծաղ, խնդիր, հոս՝ լաց, հեծք: Ճերմակ ու սեւ էջերը կեանքին:

Մեզ վերադարձնող կառախումբին մէջ, աչքերս գոց կը խորհէի թէ ո՛րքան դիւրաբեկ էր մարդկային իմացականութիւնը: Հզօր միտք մը, նոյնիսկ հանճար մը, յետոյ ցնցում մը եւ ... դատարկութիւն, քաոս...: Փլուզումը ամէն կարողութեան: Եւ այդ պահուն խորհրդաւոր դէմքեր մտքիս առջեւ կուգային. մեծ փիլիսոփան, Նիչէն, Տիտանը, գլորած խաւարին մէջ, եւ հեշտալուր Շումանը որ Գերմանիոյ ծովերէն իսկ ներդաշնակութիւն կը փնտռէր ... եւ որուն, աւա՛ղ, տարիներ յետոյ պիտի երթար միանալ, ի սփիւռս աշխարհի, հայ երգը սփռողը, տարաբախտ Կոմիտասը:

* * *

«Կռունկ, ուստի՞ կուգաս, ծառայ
եմ ձայնիդ,
Մի՛ վազեր երամիդ շուտով
կը հասնիս...»

Հայրենաբաղձ շեշտերը, թրթռալով սենեակին ստուերներուն վրայ, կ'անցնէին կ'երթային պատուհանէն դուրս, եւ անցորդը, պահ մը կանգ առած պարտէզին դրան առջեւ, իբրեւ հոգեկան ողորմութիւն կ'ընդունէր այդ նուագը, այդ երգը՝ որ կուգար հեռուներէն եւ որ մօտն ու հեռուն կը զօդէր իրարու: Կռունկը կը թառէր հայրենի երդիքին վրայ, հեռաւոր հայ օճախը կը մխար կարօտով մեկնողին ու մայրաքաղաքին երջանիկ քաղքենին տարտամօրէն կը գուշակէր կարօտին կսկիծը եւ այդ երգը թունդ կը հանէր երկուքին ալ սրտերը, այնքան տարբեր իրարմէ.

«Կռունկ մեր աշխարհէն խապրիկ
մը չունի՞ս...»

Դաշնակին առջեւ էր երիտասարդ Էջմիածնական վարդապետը (1910), իր թաւիշէ գդակով, ցանցառ պզտիկ մօրուքով, վառվռուն աչքերով, որոնք իր ամբողջ եռանդուն հոգին կը ցոլացնէին: Նոր եկած էր ան Պոլիս. դեռ շատեր կ'անգիտանային իր անունը, շատեր ալ թերահաւատ էին անոր արժանիքին մասին: Կրօնական մը որ հայ երգեր հաւաքեր է. վերջապէս շատ անլուր բան մը չէր այդ. հայ գեղջուկ երգերն ալ Շուպէրի լիտերը չեն, կը խորհէին: Իսկ մենք, խումբ մը մտաւորականներ, ջերմ փափաք ունէինք զինքը ճանչնալու, մանաւանդ լսելու:

(Շար. 50)

Այրի Տիկին Աղաւնի Պզտիկեան,
Տէր եւ Տիկին Ժիլպէր Ալակէօզեան,
Տէր եւ Տիկին Րաֆֆի Պզտիկեան,

Աննապէլ, Էվըլին, Ջաւէն եւ Միրէյ,

Կրեկորի, Սթեւ, Օրէլիա, Ժօֆրէ, Էմիլի, Էլիոթ,

Տէր եւ Տիկին Գարեգին Փիլիպպոսեան,
Տէր եւ Տիկին Կարօ Պզտիկեան (Փլով-տիւ),
Տէր եւ Տիկին Օննիկ Պզտիկեան (Փլով-
Տէր եւ Տիկին Կարօ Շամլեան (Փլով-տիւ),
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, պապին, տագրոջ, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԽԱՉԻԿ ՊԶՏԻԿԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Փետրուար 21-ին, Տրավէյլ, 102 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, Փետր. 28, ժամը 10.30-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին։

15, rue Jean-Goujon, Paris 8e

Ցաւակցութիւն՝ տոմարով։

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ։

Եկեղեցին, կարելիութիւն կը տրուի նուէրները յանձնել ի նպաստ բարեսիրական հաստատութեան մը։

Ըստ ողբացեալին փափաքին մարմինը պիտի դիակիզուի նոյն օրը ժամը 12.15-ին au Crématorium du Père Lachaise.

BEZDIKIAN
9, rue Constant Berthaut
75020 Paris

«ՅԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Աղաւնի Պզտիկեանի եւ ընտանիքին։

Soirée de solidarité avec l'Artsakh

organisée par l'ASSOCIATION D'AIDE AU KARABAGH AUTODETERMINE

le Vendredi 25 Février à 20h30

à la Salle Voltaire
22, rue Voltaire, 94140 Alfortville

En présence de :

M. René ROUQUET, Maire d'Alfortville

M. Paul MERCIECA, Député du Val-de-Marne

René LEONIAN, Représentant de l'Ambassade d'Arménie

Avec la participation de :

GRICHA
MARTEN YORGANTZ
SOUREN
et l'Orchestre SPITAK

— **Projection de films vidéo;**
— **Remise des prix de la grande loterie de fin d'année :**
1er prix : une voiture **Fiat Panda;**
2e prix : un billet A/R **Arménie.**
— **La soirée sera présentée par M. Krikor HAMEL.**

P.A.F.: Adultes : 75 F. — Enfants: 50 F.

— **Buffet.**

Commémoration du 50ème anniversaire de l'exécution des 23 héros du Groupe Manouchian

Organisé par l'ANACR et l'UGEVRE le 50ème anniversaire de l'exécution de ceux de l'Affiche - Rouge sera célébré au cimetière parisien d'Ivry, Dimanche, le 27 Février à 11 heures, sous le haut patronage du Ministre des Anciens Combattants.

Le Président de l'ANACR Robert CHAMBEIRON,
Le Président de l'UGEVRE Darno MAFFINI,
y apporteront leur hommage au nom de leur association respective.

Précédé de porte-drapeaux et de fleurs, le cortège partira de la Porte de Choisy à 10h45.

MARSEILLE MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE

«SECTION JEUNES»

12-14, rue St-Bazile, Marseille 1er

Lundi 28 Février à 19h30

inauguration de l'exposition de photos sur le thème :

«ARTSAKH: leur seule raison d'être»

par Archag SIVASLIAN

Une prière et une allocution seront dites à la mémoire des victimes des pogroms de SOUMGAIT,

par Mgr. *Daron GEREJIAN*,
Représentant pour le Midi de la France du Délégué Apostolique pour l'Europe Occidentale.

(Inauguration suivie d'un cocktail)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպան մասնաճիւղը եւ Վիլէօրպանի Հայ Մշակոյթի Տունը ձեզ կը հրաւիրեն ճաշի մը ուր պիտի ճաշակէք հայկական աւանդութեանց համաձայն պատրաստուած, Մեծ Պահքի շարք մը կերակուրներ։

Շաբաթ, Մարտ 5, երեկոյեան ժամը՝ 20-ին Մշակոյթի Տան մէջ
126, avenue Roger Salengro,
VILLEURBANNE

Նուագ եւ հայկական մթնոլորտ։

Ձեր տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնեցէք՝

78 - 93 - 57 - 43 թիւին։

Ճաշագին, ներառեալ խմիչք եւ սուրճ 50 Ֆր.։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Սիրով կը հրաւիրէ ձեզ ներկայ գտնուելու

Մեծ-մայրերու եւ Մեծ-հայրերու

մեծարանքի հանդիսութեան

Կիրակի, Մարտ 6, ժամը 15-ին

Մշակոյթի Կեդրոնի Արծրունի Ջրբաշեան սրահին մէջ։

Հաճելի անակնկալներ եւ ճոխ հիւրասիրութիւն։

Մուտքը ազատ է։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Շաքէ Հասէր - Ղազարոսեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի, Պր. Գլակ Ղազարեան 500 Ֆր. կը նուիրէ Դրըպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ տեւողութեան, փարիզեան շրջանի մեր Եկեղեցիներուն մէջ, յաջորդաբար Ուրբաթ երեկոներ, ժամը 7--ին, Հսկումի՝ խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի։

Հսկում կը կատարուի յաջորդաբար. -
ՈՒՐԲԱԹ, փետրուար 25
ԺԲ. օր Մեծի Պահոց
Առնուվիլի
Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ մէջ
Քարոզիչ՝
ՆԵՐՍԷՀ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 4
ԺԹ. օր Մեծի Պահոց
Իսի լէ Մուլինոյի
Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ
Քարոզիչ՝
ՆԱՐԵԿ ԵՊԻՍԿ. ՇԱՔԱՐԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 11,
ԻԶ. օր Մեծի Պահոց
Շավիլի
Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ
Քարոզիչ՝
ՆԵՐՍԷՀ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՀՍԿՈՒՄԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆՑ

Ուրբաթ, փետրուար 25, ժամը 17.30-ին
Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցի
(Պօմոն)
Քարոզիչ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Մարտ 2, ժամը 17.30-ին
Ս. Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցի
(Սէն - Ժերոմ)
Քարոզիչ՝
ՄՈՎՍԷՍ Ա. ՔՀՆՅ. ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆ

Ուրբաթ, Մարտ 4, ժամը 17.30-ին
Ս. Գէորգ Եկեղեցի
(Սէն - Լու)
Քարոզիչ՝
ԵՂԻՇԷ Ա. ՔՀՆՅ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Մարտ 9, ժամը 17.30-ին
Ս. Փրկիչ Եկեղեցի
(Լա Սիոթա)
Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Ուրբաթ, Մարտ 11, ժամը 17.30-ին
Ս. Թադէոս - Բարթողիմէոս Եկեղեցի
(Սէն - Թ'Անթուան)
Քարոզիչ՝
ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՅ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Մարտ 16, ժամը 17.30-ին
Ս. Աստուածածին Եկեղեցի
(Նիս)
Քարոզիչ՝
ՆՇԱՆ ՔՀՆՅ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Ուրբաթ, Մարտ 18, ժամը 17.30-ին
Ս. Յակոբ Եկեղեցի
(Պուլվար - Օտտօ)
Քարոզիչ՝
ԽԱՉԱՏՈՒՐ ՔՀՆՅ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Մարտ 23, ժամը 17.30-ին
Ս. Աստուածածին Եկեղեցի
(Սէնթ - Մարկրիթ)
Քարոզիչ՝
ՎԱՐԴԱՎԱՌ ՔՀՆՅ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Ուրբաթ, Մարտ 25, ժամը 17.30-ին
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի
(Մարսէյլ)
Քարոզիչ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ

LA COMMUNAUTE ARMENIENNE
D'ISSY-LES-MOULINEAUX — CLAMART — MEUDON
vous convie à un

GALA ARTISTIQUE

au profit

du Fonds Arménien de France

sous le haut patronage de M. *ANDRE SANTINI*
Député - Maire d'Issy-les-Moulineaux, Ancien Ministre

et sous l'égide des EGLISES APOSTOLIQUE ET EVANGELIQUE

LE DIMANCHE 6 MARS A 15 H

Dans la Salle du Palais des Arts et des Congrès d'Issy-les-Moulineaux avenue Victor-Cresson (M° Mairie-d'Issy)

Au programme :
EVELYNE ALTOUNIAN — LA CHORALE DARON —
L'ENSEMBLE ARMENIEN NAVASART

Diaporama sur le Gazoduc Iran — Arménie commenté par
BEDROS TERZIAN
Président du Fonds Arménien de France

—— Participation aux frais ——

SOIREES DANSANTES

MARTEN YORGANTZ

VENDREDI 25 FEVRIER à partir de 20 h 30
RESTAURANT TAMARIS (chez Arsen)
Réservation : 42 21 03 38 PARIS

YEGHIA SANOSSIAN

SAMEDI 26 FEVRIER à partir de 21 heures
SALLE VOLTAIRE — ALFORTVILLE
Billets en vente : 150 F.

BARTEV DE BOLIS

VENDREDI 25 MARS à partir de 20 h 30
CHINAGORA — ALFORTVILLE
Réservation : 46 38 20 42

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 25
VENDREDI
25 FEVRIER
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·000 Ֆ. – Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·270 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 69e ANNEE — N° 18.270

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ԱՐՑԱԽ

ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԱՐՏՈՒԹԻՒՆ

Փետր. 24-ին, «Նոյեան Տապան» գործակալութեան տուած լուրերուն համաձայն, Ղարաբաղեան կազմաւորումներու դիրքերը չէզոքելու ազրպէյճանական փորձերը ի դերեւ ելած են եւ ուժերու տեղաբաշխման մէջ էական ոչ մէկ փոփոխութիւն կայ: Արցախի բանակի լրատուական վարչութիւնն ալ կը հաղորդէ որ Փետր. 23-էն 24 լուսնալիք գիշերը ռազմական յատկանշական գործողութիւններ տեղի չեն ունեցած:

ԴՐԱՄԱՏԱՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐ

Հայաստանի Կեդրոնական Դրամատան նախագահ՝ Բագրատ Ասատրեանի հրամանով վարչութեան անդամ են նշանակուած նախագահի խորհրդական՝ Իսահակ Իսահակեան եւ բաժնետիրական առեւտրային Արդշինբանքի առժամեայ վարչութեան ղեկավար՝ Սմբատ Նաղդալեան:

Է. ՊԱԼԱՏԻՒՐ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ

Նիւ - Եորքի «Ուոլ Սթրիթ Ճըրնըլ»ը վարչապետ Պալատիւրի ժողովրդականութեան լուրջ հարուած մը կը նկատէ ձկնորսներու ըմբոստութիւնը: Ան կ'ըսէ թէ նման բախումներ մինչեւ 2000 թուականը անխուսափելի պիտի ըլլան, եթէ արեւմտեան Եւրոպայի կառավարութիւնները չյաջողին իրականացնել տնտեսական բարեկարգումներ:

Թերթին կարծիքով, Ֆրանսայի վարչապետը չգիտցաւ դիմագրաւել հարցը իր ամբողջ խորութեամբ: Մինչդեռ, դժուար չէր ատիկա, քանի որ ձկնորսները իրենց կեցուածքով ոչ մէկուն համակրանքը շահեցան. դիմեցին բիրտ արարքներու, թալանի, յարձակեցան ապահովութեան պաշտօնեաներու, եւայլն: Ու այս բոլորին դէմ Պալատիւրի կառավարութեան միակ հակազդեցութիւնը եղաւ յայտարարել որ իրենք պատրաստ են կարելի ամէն միջոց կիրարկելու ի նպաստ անոնց որոնք սպառնալիքի տակ են կամ վնասներ կրած են, ընկերութեան զարգացումին պատճառով: Թերթը կ'աւելցնէ թէ յաւելեալ այս յայտարարութեան, ձկնորսներու բռնութիւնը ընկերային առատաձեռն երկու վարձատրութիւն ունեցաւ: Նաեւ Ֆրանսական կառավարութիւնը համոզեց Եւրոպայի յանձնաժողովը որ ձուկի տարբեր տեսակներուն համար գիներու հակակշիռ հաստատէ:

Ամէնէն մտահոգիչը կը նկատուի կառավարութեան այս արարքով անուղղակի խօսքը յուսահատութեան մատնուած բանուորներու ուրիշ խումբերու: Այնպէս կը թուի որ ետքայլը սկսած է հակազդեցութեան կանոնաւոր ձեւ մը ըլլալ է. Պալատիւրի համար: Վերջերս ան այլ բուռն հակամարտութիւններու առիթով ալ ետքայլի դիմեց հանրային ճնշումին տեղի տալով:

Իրեն նման դէմքի մը համար որ մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ եւ նախագահ Միթերանի ամէնէն հաւանական յաջորդը կը թուի ըլլալ, շատ յուսադրող պարագայ չէ ատիկա: Սուղ վճարուած ժողովրդականութիւն մը յաճախ դիւրութեամբ կ'անհետանայ: Ու թերթը իր ակնարկը կ'աւարտէ յուսալով որ Ֆրանսայի վարչապետը անգիտակից չէ այս իրականութեան:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԲԱՔՈՒԻ ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ ԱՇԽՈՒԺԱՑԱԾ

Թրքական «Միլլիյէթ» օրաթերթը Փետրուար 24-ի թիւով Ղարաբաղի լուրերու բաժնին մէջ առաջին անգամ կը գործածէ «Ղարաբաղի Հանրապետութիւն» բացատրութիւնը որուն կը նախորդէ «կարծեցեալ» մակդիրը...: Լուրը կ'առնչուի հաշտութեան Մոսկուայի եռակողմ բանակցութիւններուն որոնց մասին Ազրպէյճանի Պաշտպանութեան Նախարարը ըսած է. - «Ռուսերն ու Հայերը կրկին մեզ խաբեցին»:

Խօսելով հայկական նոր յաջողութիւններու մասին, թերթը կ'ըսէ թէ Ազրպէյճանի ուժերը մեծ կորուստներ տալով կը նահանջեն, մինչ որ Բաքուի մէջ աշխուժացած է ընդդիմադիր խմբաւորումները: «Ժողովրդական ճակատ»ը, «Մուսավաթ»ը, «Ժողովրդավար շարժում»ը եւ արմատական այլ կուսակցութիւններ պնդած են թէ իշխանութիւնը կրկին ռուսական ծուղակ մը ինկած է: «Ժողովրդական ճակատ»ի փոխ - նախագահը Իպրահիմլի ըսած է. - «Ալիեւի իշխանութիւնը երկիրը հասցուց տնտեսական, զինուորական եւ քաղաքական տագնապի: Ժողովուրդը երեք ամիսէ ի վեր մեծ նեղութեան մէջ է: Ոչ ոք կը լսէ ընդդիմութեան ձայնը: Ոտնակոխ կ'ըլլան մարդկային իրաւունքները»: Իպրահիմլի աւելցուցած է թէ երկրին մէջ ապստամբութեան մթնոլորտ մը կը տիրէ ու մօտ ապագային կը սպասուի աւելի ծանրակշիռ պատահարներու:

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

«Les brûlures de l'Histoire» ԿԱՄ Manouchian? Connais pas

Երեքշաբթի իրիկուն, Փետրուար 22-ին, ինչպէս ծանուցած էինք, հեռատեսիլի «Ֆրանս 3» կայանը յայտագիր մը ունէր նուիրուած «Մանուշեան խումբին» անոր 23 անդամներուն գնդակահարման 50-ամեակին առթիւ:

Արդ, առնուազն զարմանալի էր, չըսելու համար վրդովեցուցիչ այն ձեւով որ ներկայացուեցաւ այդ խումբին գործունէութիւնը: Բացայայտ կերպով ջանք թափուեցաւ բոլորովին անտեսելու մէկ կողմ ձգելու - occulté - Միսաք Մանուշեանը որու անունն իսկ այնքան կը խանգարէր որ գլխաւոր խօսողը մինչեւ իսկ «un nom impropre» որակեց խումբին անունը որ պէտք է ըլլար ըստ. Groupe de francs-tireurs de la M.O.I. (main d'œuvre immigrée).

Այս յայտագրին իրենց մասնակցութիւնը կը բերէին քանի մը վկաներ եւ գնդակահարուածներէն մէկուն եղբայրը: Կը խորհինք որ Մանուշեանի ընկերներէն դեռ ողջեր կան որոնք կրնային իրենք ալ իրենց վկայութիւնը բերել, որպէսզի այս ձեւով չգրուի պատմութիւնը Ֆրանսական Դիմադրութեան որու իրենց արեան տուրքը տուած են բազմաթիւ Հայեր (Լաւէն Հայկ Դպիրեան) եւ որոնց անունն իսկ այլեւս չի յիշուիր կամ լաւագոյն պարագային Մանուշեանին առջի իրիկուան ճակատագիրը կ'ունենայ:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

Ք Ա Ն Ի Մ Ը Տ Ո Ղ Ո Վ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԱՐԱՆԻ հերթական եւ աւանդական Երեքշաբթի օրուան ճաշը շատ փոթորկոտ եղած է, Փետրուար 22-ին: Ծանր միջադէպ մը դէմ առ դէմ հանած է Ժագ Շիրաքն ու Ֆր. Լէոթարը: Փարիզի քաղաքապետ եւ Էռ - Փէ - Էռ-ի նախագահ՝ Շիրաքի համար կառավարութիւնը քաջութեան պակաս ցուցաբերած է հիւլէական փորձերու հարցին մէջ, մեղադրելով որ կառավարութիւնը տեղի տուած է Միթերանի այդ փորձերու առկախման համար: Տպաւորութիւնն այն է որ Շիրաք Լէոթարի վրայ յարձակելով Պալատիւրն ունի որպէս թիրախ: Հարկ է չմոռնալ նաեւ որ Պաշտպանութեան նախարարն է, Լէոթար, որ Ցունուարին յայտարարած էր թէ նախագահական լաւագոյն թեկնածուն՝ Պալատիւրն է: Այդ միջադէպին ձգած դէշ տպաւորութիւնը ցրելու համար, յաջորդ օրն իսկ, Շիրաք, այս անգամ՝ Նիս, շեշտեց. - «Կառավարութեան տարած վերականգնումի գործունէութեան յաջողութիւնը կը պարտադրէ մեծամասնութեան բացարձակ միասնականութիւնը»:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՆԱԽԱՐԱՐԸ օրինագիծ մը ներկայացուց ի պաշտպանութիւն Ֆրանսերէնի: Օրինագիծը կը նախատեսէ որ ջնջուին օտար տարազները ծանուցումներու մէջ, կը ստիպէ հաստատութիւններ որ Ֆրանսերէնը օգտագործեն իրենց պայմանագրերուն եւ ներքին կանոնագիրներուն մէջ եւ կը դատապարտէ միայն անգլերէնի գործածութիւնը համագումարներու մէջ: Այս օրինագիծը ներկայացնելով, Թուպոն կ'ուրանայ որ հակ-անգլերէն խաչակրութեան մը դիմած ըլլայ: Յիշենք որ 1539-ին է որ Վիլէր - Քոթըրէ ստորագրուած արքայական հրամանագիր մը (Ֆրանսուա Ա.) Ֆրանսերէնը պարտադիր կը դարձնէր արդարադատութեան համար եւ 1635-էն ի վեր ալ Ֆրանսական Կաճառին ճիտին պարտքն է հսկել լեզուին յարգանքին վրայ: Մընաց որ, ամէնէն կարեւորը պատշաճ Ֆրանսերէն մը սորվիլն է նախ եւ անսխալ գործածելը ձայնասփիւռէն, հեռատեսիլէն եւ գրաւոր մամուլին մէջ, ուր այլեւս ոչ մէկ յարգանք կայ Ֆրանսերէնին հանդէպ եւ սխալները կը վխտան:

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՊԱԼԱՏԻՒՐ ներկայացուց Պաշտպանութեան վերաբերող «սպիտակ գիրքը»: Հատորին սկիզբն ու վերջը արձանագրուած են երկու նախադասութիւններ՝ «Առաջին անգամ ըլլալով իր պատմութեան մէջ, Ֆրանսա այլեւս ռազմական ուղղակի վտանգ չունի իր սահմաններուն մօտ» եւ «Պատերազմը, այսօր, մեր առօրեային մաս կը կազմէ»: Հատորը, նախ եւ առաջ, ուղղուած է քաղաքացիներուն եւ տեղեկատուական եւ մանկավարժական արժէք ունի:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ, քաջալերուած այն դերէն զոր կրցաւ խաղալ Սերպերու մօտ, Սարայեւոյի հարցին կապակցութեամբ, կը ջանայ աւելի հեռու երթալ եւ դիւանագիտական նախաձեռնութիւններ ստանձնել: Այս առընչութեամբ, հրաւէր կարդաց արեւմտեան 4 Պետութեանց (Միացեալ - Նահանգներ, Անգլիա, Ֆրանսա, Գերմանիա) որպէսզի հինգերու վեհաժողով մը գումարուի Նախկին Եուկոսլաւիան ունենալով որպէս օրակարգ: Արեւմտեան կողմը բաւական վերապահ է, բացի Գերմանիայէն, որ սկզբունքի համաձայնութիւն տուաւ: Ֆրանսա, Արտաքին Նախարար Ալէն Ժիւփէի բերնով («Լը Մոնտ») չի ծածկեր որ բնաւ ընդառաջ չուզեր երթալ, կը խորհի որ նախապէս արեւմտեանները պէտք է խորհրդակցին, չփումներ ալ ունենան Ռուսերուն հետ ամբողջական կարգադրութիւն մը գտնելու համար:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Դումա»ն (Խորհրդարանը) կրկին ապարէզ կը կարդայ Ելցինի: Այս անգամ ալ ներման որոշում մը քուէարկեց 1991 Օգոստոսի ապստամբներու նկատմամբ 67-ի դէմ 252 ձայնով: Ներման այս որոշումին մաս կը կազմեն նաեւ 1993 Հոկտեմբերի ապստամբ երեսփոխանները, գլխաւորաբար՝ Ռուսլան Խասբուլատով (նախկին նախագահ լուծուած Խորհրդարանին), Ա. Ռուցկոյ՝ նախկին փոխ-վարչապետ: Այս որոշումին առթիւ, նախկին վարչապետը՝ Է. Գայտար յայտարարած է. - «Կարեւոր քայլ մըն է դէպի Ռուսաստանի անկայունացումը», աւելցնելով՝ «այս երեսփոխանները նոր գրգռութիւններու պիտի դիմեն անխուսափելի կերպով: Օր մը, զինեալ ծայրայեղ խումբերու գլուխն անցած պիտի ըլլան, Մոսկուայի փողոցներուն մէջ»:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Ճամաաթ ալ Իսլամիյա, ծայրայեղ կազմակերպութիւնը տէր եղաւ այն ոճրափորձին, որու հետեւանքով 11 հոգի (վեցը՝ օտար) վիրաւորուեցան, առջի օր, Գահիրէ - Լուքսոր ճեպընթացին մէջ: Շարժումը, անգամ մը եւս, կոչ ըրաւ օտարներուն որ երկրէն հեռանան:

ՄԻՇԷԼ ՌՈՔԱՐ, ընկերվարական կուսակցութեան պարագլուխը, Տէփէշ տիւ Միտիի տուած հարցազրոյցի մը մէջ կ'ըսէ թէ ինչ որ կը յատկանշէ Պալատիւրը, այն է որ «Չըներ ինչ որ կ'ըսէ եւ չըսեր ինչ որ կ'ընէ»:

ԽՐՈՒԱԹՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄԱՀՄԵՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒ միջեւ ալ հրադադար մը ստորագրուած է Փետրուար 23-ին, ՄԱԿ-ի հովանաւորութեան ներքեւ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ իր պատմութեան ամէնէն ծանր արդիւնքները արձանագրած է 1993-ին, 7,7 միլիառ Ֆրանքի բացով մը:

ԱԹԼԷԹԻԶՄ

Հեռացատքի Եւրոպայի զոյգ —բացօթեայ եւ սրահի— մրցանիշներու տէր՝ Ռոպէր Էմմիեան կը մասնակցի Ֆրանսայի ախոյեանութեան մրցումներուն որոնք տեղի կ'ունենան Փետրուար 26, 27 եւ 28-ին: Հայ մարզիկը այս մրցաշարքին կը ներկայացնէ Իսէ-լէ-Մուլինոյի Ավիա Քլէօպը: Իսկ Մարտ 11, 12 եւ 13-ին Փարիզ - Պէրսիի համաշխարհային ախոյեանութեան՝ Ռոպէր Էմմիեան կը մասնակցի Հայաստանի գոյներով:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

Ռազմադաշտը հեռու, շատ հեռու է հայութեան մեծ մասէն. Հայաստանեան հատուածը առօրեայ ծանր բեռան տակ, զայն թօթափելու ազդակ մը կը նկատէ բնականաբար, պատերազմը. հաւանաբար, միայն սահմանամերձ շրջաններու բնակչութիւնն է որ աւելի հողին ուղղուած սպառնալիք որպէս կը դիտէ զայն երբ իր գլխուն կը թափին թշնամիին հեռահար զէնքերուն կրակը կամ օդանաւերէ արձակուած ռումբերը: Սփիւռքի կապը ներկայի ամենածանր այս իրողութեան հետ, հասած լուրերու հանդէպ ցոյց տրուած հետաքրքրութիւնն է լաւագոյն պարագային, մէկդի ձգած՝ անհատական բնոյթի բացառութիւնները:

Այս պարագաներէն ոչ մէկը կ'ընկալէ ռազմադաշտը, անոր ամբողջ աՀեղութեամբ. ի՞նչ նշանակութիւն կրնայ ունենալ մահը, հանդիստ կամ անհանգիստ ապրողին համար: Նոյնն է հակազդեցութիւնը զոհերու, տունն ու գիւղը թալանուած, հրկիզուած բազմութիւններու հանդէպ: Սրտեր կը ցաւին, ծունկեր կը ծեծուին, յաճախ նաեւ ելքի տեսութիւններ, խրատականներ կը բանաձեւուին, մինչ պատերազմը կը շարունակուի այդ բոլորին անտեղեակ ու անտարբեր: Շրջաններ կը գրաւուին, երիտասարդներ կ'իյնան, յառաջխաղացքներ ու նահանջներ կ'արձանագրուին պատմութեան էջերուն մէջ. այս ամբողջին հանդէպ ցաւէն, հետաքրքրութենէն անպակաս է զարմանքը. ամէն ակնարկի մէջ ու ամէն շրթունքի վրայ կայ իյնալու պատրաստ «ի՞նչպէս» մը որ կ'ուղղուի այնքա՜ն անհաւասար պայքարի ելած հայկական կողմին:

Դէտեր, քաղաքական վերլուծողներ որքան ալ արդար դատի, նպատակի գոյութեան ազդակներով փորձեն բացատրել հայկական դիմադրութիւնն ու յաջողութիւնները, կան նաեւ էջեր որոնք աւելին կ'ըսեն, բայց տեղ չեն գտներ մեկնաբանութիւններու մէջ: Հայկական ամէն բանի մէջ զգացականին միշտ բարձր համեմատութիւնն ալ յաճախ անտարբերութիւն կը թելադրէ անոնց հանդէպ: Սակայն, ո՞ր ժողովուրդը չէ շինած, չի շիներ իր հերոսապատումները. մերինը այսօր կուգայ պատերազմի դաշտէն:

«Հայաստանի Հանրապետութիւն»ը Փետրուար 8-ի թիւով, երկու անկիւն տրամադրած է այդ «աղբիւր»ին: Զուգահեռներով, նմանութիւններով հարուստ երկու անկիւն: Առաջինը նուիրուած է պատերազմիկ երիտասարդուհիի մը յիշատակին. հիւանդապահուհի Կարինէ Գէորգեանի անունը որ այսօր տրուած է Վարդենիսի իր ծննդավայր Խաչաղբիւր գիւղին դպրոցին, պիտի ապրի անկասկած այդ գիւղէն շատ աւելի լայն շրջանակի մը մէջ: Դպրոցի անուանակոչութեան հանդիսութեան հետեւեալ վկայութիւնները կը տրուին անոր մասին.

«Մաղավուզն էր նրա վերջին մարտը: Տնֆում էր հողը ծանր հրետանու արկերից: Ճակատի գծից վիրաւորներին շտապ օգնութիւն էր պէտք: Առաջինը նետուեց Կարինէն: Հասցրեց վիրակապել առաջինին, երկրորդին ... պայթեց թշնամու արկը եւ Կարինէն ինքը վիրաւորուեց: Վէրքը թեթեւ է, հակաճառեց նա օգնութեան եկած ընկերոջը, պէտք է տղաներին հասնեմ: Իսկ նրանք խօթն էին: Կարինէն սողաց դէպի տղաները եւ պայթած յաջորդ արկը ընդմիշտ կտրեց նրա կեանքի թելը»:

... «Ինչպէ՛ս էր կրակահերթի տարափի տակ տղամարդկանց շալակած դուրս հանում բոլոր մարտերի ժամանակ. եւ՛ Գանձասարի, եւ՛ Հաթերքի, եւ՛ Ջորակի, եւ՛ Քելբաջարի, եւ՛ Օմարի բարձունքի գրաւման ժամանակ: Անթիւ կեանք է փրկել Կարինէն»:

... «Երբ մեր ուղղաթիռն կիջանում խփուել էր, շատերը վախեցան այդտեղ գնալ: Թշնամու դիրքերի հէնց դիմաց էր: Մեր հրամանատար Եուրա Յովհաննիսեանի հետ միայն նա ցանկութիւն յայտնեց գնալ: Հինգ զոհ ունէինք: Բոլորն էլ կիսավառուած, կիսա ... չգիտեմ ինչ վիճակում էին: Եւ նրանց դիակները Կարինէն միայն իր համարձակութեամբ կարողացաւ դուրս բերել, որպէսզի չընկնեն թշնամու ձեռքը»:

... «Ես չեմ յիշում մի օր որ կռիւ լինի եւ ինքը չմասնակցի: Քանի - քանի կեանք է նրան պարտական: Այնպէս է եղել որ չի կարողացել շալակի վիրաւորին: Շատ ծանր է եղել: Գօտին հանել է, կապել ու քարշ տալով տարել: Շնորհիւ Կարինէի, մենք կռուի դաշտում ոչ մի զոհ, ոչ մի վիրաւոր չենք թողել»:

Թերթին երկրորդ անկիւնը բերդաձորցի չորս զոհերու յիշատակը կ'ոգեկոչէ. Կարէնը, Մխիթարը, Գագիկը, Վաչիկը ինկած են ռազմադաշտին վրայ Յունուար 20-ին. «Բերդաձորում իր պատմութեան ընթացքում նման բան չէր եղել որ իր չորս որդիները նոյն օրը եւ նոյն ժամին հողին յանձնէին հրացանների համազարկի տակ» կ'ըսէ թերթին տեղեկատուութիւնը: Ցետագայ սիւնակները չորս երիտասարդներուն լուսանկարներուն հետ անոնց ծնողքին հրաժեշտի խօսքերուն տեղ տուած են.

«Երբ երեսուն տարեկան, երեք երեխայի հայր Կարէնի մարմինը նրա ընկերները գերեզման իջեցրին, հայրը՝ Գուրգէնը երեք օրուայ յամառ լռութիւնից յետոյ ասաց.

- Կարէնը ձեզ մատաղ: Աստուած Կարէնի ապրելիք տարիները ձեզ տայ: Տղան կռուի համար է, իսկ կռւում զոհւում են: Դուք պինդ մնաք...: Թող թշնամու գնդակը ձեզ չգտնի: Հող լցրէք...»:

Մնացեալ երեքին հրաժեշտի խօսք արտասանողը կիներ են. մայրեր ու քոյր մը որոնք իրենց ձեւով կը շարունակեն Կարինէ Գէորգեանի պայքարը: Առաջինը 20-ամեայ Մխիթարին մայրն է որ կ'ըսէ.

- «Աստծուն խնդրեմ որ իմ Մխիթարը վերջին զոհը լինի: Մխիթար, մեռնեմ քեզ, մեզ ամօթով չթողիր: Մխիթար, արխային մնա. մենք յաղթելու ենք: Զմտածես մեր մասին: Ժողովուրդ, յանկարծ խուճապի չմատնուէք: Մխիթարս, Կարէնս, Գագոս, Վաչիկս որ իմացան ձեր ունքամէջը փոթ է ընկել, գերեզմանում շուռ կուգան: Աստուած, դու մեր գործին զօրութիւն տաս...»:

Յաջորդը Գագիկին մայրը Անգինէն է որ կը դիմէ տարեց որբեւայրի կիներուն.

- «Մի՛ մղկտացէք, այ անբախտներ: 41-ին ձեր կորուստների տանը մնացած շորերի եւ "սեւ թղթի" վրայ էք ողբացել: Ես իմ ձեռքով իմ որդուն յանձնում եմ մեր սրբացած հողին: Ես ձեզանից երջանիկ մայր եմ: Մի՛ մղկտացէք: Ես երջանիկ եմ իմ Գագոյով, Կարէնով, Մխիթարով ու Վաչիկով»:

Ու վերջինը Վաչիկին քոյրն է. որբեւայրի, որդեկորոյս ու այս մահով նաեւ եղբայրակորոյս Էլմիրան. ամբողջովին սեւազգեստ, «բայց զգաստ ու տոկուն. արցունքն աչքերին, բայց հպարտութեան փայլը դէմքին, հաստատ ու համոզուած ձայնով այսպէս ասաց.

- Աշխարհը որ փուլ գայ, մեզ խօ չի պահի էս կռուից: Բոլոր մայրերին եմ ասում. բոլոր քոյրերին ու հարսներին եմ ասում. առանց մեր տոկունութեան ու մեր՝ մայրերի ու քոյրերի կամքի, մեր զինուորը չի յաղթի, առանց մեր ողբ ու կսկիծի մեր հողը չի սրբանայ. առանց մեր որդիների ու ամուսինների արեան, հայրենիք չի կայանայ. մեր թթենին չի ծաղկի, մեր սոսենին չի շորորայ, մեր աղբիւրները չեն զանգակի, մեր արտերի հասկերը չեն կոշտանայ: Իմ չորս կորուստը Աստուծոյ կամքով չէր, իմ հայրենիքի կամքով էր: Մեր Աստուածը մեր հայրենիքն է, մեր սուրբ հողը: Մեր զոհերը թող Վաչիկով վերջանան»:

Տակաւին հարցնե՞լ թէ ինչ ուժով կը պաշտպանուի Արցախ երկիրը:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՅՈՑ ԱՌԱՋՆՈՐԴ ԱՐԱՄ ԱՐՔ. ՔԷՇԻՇԵԱՆԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ Ե. Հ. ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԳՈՐԾԱԴԻՐ ԵՒ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆՑ ԺՈՂՈՎՆԵՐՈՒՆ

Լիբանանի Հայոց Առաջնորդ Արամ Արք. Քէշիշեան Յունուար 16-էն 29 Եոհանէսպուրկի (Հարաւային Ափրիկէ) մէջ յաջորդաբար ատենապետեց Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի Գործադիր եւ Կեդրոնական Վարչութեանց Ժողովներուն: Եոհանէսպուրկ մեկնելէ առաջ Արամ Արքեպիսկ. Ժընեւի Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի կեդրոնին մէջ Յունուար 14 - 15-ին ունեցաւ դիւանական հանդիպում մը:

Գործադիր Վարչութեան ժողովը տեղի ունեցաւ Յունուար 16-էն 19: Իսկ Կեդրոնական Վարչութեան ժողովը տեղի ունեցաւ Յունուար 20-էն 29: Կը մասնակցէին 152 քուէարկող անդամներ, 52 խորհրդականներ, 40 հրաւիրեալներ եւ շուրջ 100 թղթակիցներ: Ս. Էջմիածնի Մայր Աթոռին կողմէ Կեդրոնական Վարչութեան ժողովին կը մասնակցէր Ս. Էջմիածնի դիւանապետ Ներսէս Արք. Պօզաբալեան:

Մէկուկէս տարին անգամ մը գումարուող Կեդրոնական վարչութեան այս հանդիպումը յատուկ կարեւորութիւն մը ունէր, որովհետեւ առաջին անգամ ըլլալով Ե. Հ. Խորհուրդին կապուած մարմին մը իր ժողովը կը գումարէր Հարաւային Ափրիկէի մէջ: Յայտնենք որ 1968-էն ի վեր Ե. Հ. Խորհուրդը Հարաւային - Ափրիկէի ցեղապաշտ կառավարութեան դէմ հաստատուած տնտեսական, քաղաքական ու զինուորական արգելափակումներուն ջատագովներէն էր դարձած եւ իր կարգին հաստատած էր ցեղապաշտութեան դէմ պայքարելու կոչուած՝ յատուկ կառոյց մը՝ «Պայքար ցեղապաշտութեան դէմ» անունով: Այս կառոյցին ճամբով Ե. Հ. Խորհուրդը վերջին 25 տարիներուն նաեւ նիւթական յատկացումներ կատարած էր ցեղապաշտութեան դէմ պայքարող սեւամորթ շարժումներուն: Ինչպէս ծանօթ է ցեղապաշտութիւնը վերջ գտաւ Հարաւային Ափրիկէի մէջ շուրջ տարի մը առաջ: Ապրիլ 27-ին առաջին անգամ ըլլալով շուրջ 30 միլիոն հաշուող սեւեր շուրջ 4 միլիոն հաշուող ճերմակներու հետ միասին պիտի մասնակցին քուէարկութեան: Երկիրը կը գտնուի վճռական հանգրուանի մը առջեւ: Այս պայմաններուն մէջ Կեդրոնական Վարչութեան Ժողովին գումարումը յատուկ լուսարձակի տակ մնաց թէ պետական, թէ մամլոյ եւ թէ ժողովրդային շրջանակներուն մօտ:

Գործադիր Վարչութիւնը առաւելաբար զբաղեցաւ Կեդրոնական Վարչութեան Ժողովին օրակարգի պատրաստութեան հարցով: Կեդրոնական Վարչութեան Ժողովը բացուեցաւ եկեղեցական հանդիսաւոր արարողութեամբ Եոհաննէսպուրկի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ՝ մասնակցութեամբ Հարաւային Ափրիկէի գլխաւոր քաղաքներուն՝ Եոհաննէսպուրկի, Քէյփ Թաունի եւ Փրէթորիայի բոլոր եպիսկոպոսներուն եւ հոծ բազմութեան ներկայութեան: Հարաւային - Ափրիկէի Եկեղեցիներու Խորհուրդի Նախագահ եպիսկոպոսը արարողութեան ընթացքին յատուկ շնորհակալութիւն յայտնեց Ե. Հ. Խորհուրդին ցեղապաշտութեան դէմ իր կատարած պայքարին համար: Փակման օրհնութիւնը կատարեց Արամ Արքեպիսկոպոսը:

Ժողովը իր աշխատանքները սկսաւ Հինգշաբթի, Յունուար 20-ի առաւօտեան: Նոյն օրը յաջորդաբար իրենց տեղեկագիրները ներկայացուցին Արամ Արք. եւ Ընդհ. Քարտուղարը:

1. - Արամ Արք. իր տեղեկագրին առաջին բաժնին մէջ հանգամանօրէն անդրադարձաւ վերջին 18 ամիսներուն Ե. Հ. Խորհուրդի գործունէութեան գլխաւոր երեսներուն յատկապէս ծանրանալով Գործադիր Վարչութեան աշխատանքներուն: Իսկ տեղեկագրի երկար բաժնին մէջ Արամ Արք. մարդկութեան դիմագրաւած էքումէնիկ ու տնտեսական հարցերուն աստուածաբանական վերլուծումը կատարեց եւ պարզեց այդ գծով Ե. Հ. Խորհուրդին ունենալիք դերակատարութիւնը: Ընդհ. քարտուղարը իր տեղեկագրին մէջ ներկայացուց Ե. Հ. Խորհուրդի զանազան կառոյցներու աշխատանքները յատուկ կերպով անդրադառնալով Հարաւային - Ափրիկէի մէջ ցեղապաշտութեան վերացման ուղղութեամբ Ե. Հ. Խորհուրդին բերած կարեւոր նպաստին. Տեղեկագիրներու ներկայացումէն յետոյ տեղի ունեցաւ քննարկում: Արամ Արք. եւ Ընդհ. քարտուղարը պատասխանեցին իրենց ուղղուած հարցումներուն:

2. - Տեղի ունեցան վեց յատուկ նիստեր հետեւեալ նիւթերու շուրջ. - «Հաւատք եւ Կարգ» միջազգային համագումար, աշխարհական դասուն դերակատարութիւնը եկեղեցւոյ կեանքին մէջ, սիտա-ի համաճարակը եւ եկեղեցւոյ դերը, երիտասարդութեան տեղը եւ դերը ընկերութեան կեանքին մէջ, բռնութիւն կնոջ նկատմամբ եւ այս գծով եկեղեցւոյ դերը, Ե. Հ. Խորհուրդին եւ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ գործակցութեան ներկայ հանգրուանը, Հարաւային - Ափրիկէի նոր մարտահրաւէրներուն դիմաց եւ շրջանային եկեղեցիներու խորհուրդը յուզող հարցերը: Յիշեալ հարցերը նախ ներկայացուեցան մասնագէտներուն կողմէ եւ ապա տեղի ունեցաւ ընդհանուր քննարկում:

3. - Հետեւեալ եկեղեցիները եւ եկեղեցական խորհուրդները անդամ դարձան Ե. Հ. Խորհուրդին. Ալպանիոյ Ուղղափառ եկեղեցին, Ռուանտայի Մեթոտական եկեղեցին, Մոզամպիքի Աւետարանական եկեղեցին եւ Շուէտի Եկեղեցիներու Խորհուրդը: Արամ Արքեպիսկոպոս իր ողջոյնի խօսքը ուղղեց յիշեալ եկեղեցիներուն եւ ապա անոնց ներկայացուցիչները յաջորդաբար խօսք՝ առին: Այս ձեւով Ե. Հ. Խորհուրդի անդամ եկեղեցիներու թիւը կը բարձրանայ 342-ի:

4. - Կեդրոնական Վարչութեան ժողովին գլխաւոր օրակարգերէն մէկն էր Ե. Հ. Խորհուրդի յառաջիկայ համաժողովին նախապատրաստական աշխատանքներուն կազմակերպումը: Որոշուեցաւ յառաջիկայ համաժողովը գումարել 1998-ին Հարարի (Զիմպապուէ. Հարաւային Ափրիկէ) մէջ: Ժողովը նաեւ շարք մը որոշումներ տուաւ համաժողովի նախապատրաստական աշխատանքներուն կապուած եւ ապա 20 անձերէ բաղկացած յանձնախումբ մը նշանակեց մօտէն հետեւելու համար համաժողովի կազմակերպչական աշխատանքներուն:

5. - Կեդրոնական Վարչութիւնը իր առաջին նիստին կատարեց հրապարակային քաղաքական երկու յայտարարութիւններ Հարաւային Ափրիկէի եւ Պոսնիոյ մասին: Նաեւ Ե. Հ. Խորհուրդին մտահոգութիւնը եւ մօտեցումը պարզող յատուկ յայտարարութիւններ կատարուեցան երկրագունդը շրջապատող օզոնի խաւին եւ այլ միջավայրին հարցերուն մասին:

6. - Դռնփակ նիստի մը ընթացքին կատարուեցան կարգ մը յանձնախումբերու եւ բարձրաստիճան պաշտօնեաներու նշանակումներ: Նոյն նիստին տեղի ունեցաւ նաեւ ոչ հրապարակելի հարցերու քննարկումը:

7. - Երկու նիստեր յատկացուեցան շրջանային ժողովներուն՝ ներկայացուած հարցերը շրջաններու պայմաններուն ու մտահոգութիւններու լոյսին տակ քննարկելու համար: Ուղղափառ եկեղեցիներու ներկայացուցիչները եւս առանձին հանդիպում մը ունեցան:

8. - Կեդրոնական Վարչութիւնը բաժնուեցաւ հինգ խումբերու աւելի հանգամանօրէն քննելու համար Ե. Հ. Խորհուրդի հինգ գլխաւոր բաժանմունքներու գործունէութիւնը: Վերջին երեք օրերուն յիշեալ յանձնախումբեր ներկայացուցին իրենց զեկուցումները եւ առաջարկները:

Կեդրոնական Վարչութեան պաշտօնական օրակարգէն անկախ Արամ Արք. նաեւ ունեցաւ հետեւեալ գործունէութիւնը.

Ա. - Ընդհանուր քարտուղարին հետ միասին երկար հանդիպում մը ունեցաւ Վատիկանի ներկայացուցիչներուն հետ:

Բ. - Երկու փոխ - ատենապետներուն եւ Ընդհ. քարտուղարին ներկայութեամբ աշխատանքի հանդիպում մը ունեցաւ

Արեւելեան Եւրոպայի եւ Նախկին Խորհրդային Միութեան երկիրներու Ներկայացուցիչներուն հետ՝ յիշեալ շրջանէն ներս Ե. Հ. Խորհուրդին գերակատարութիւնը առաւել կազմակերպելու առաջադրութեամբ: Սոյն հանդիպումին մասնակցեցաւ եւ Հայաստանի մասին զեկուցում տուաւ Ներսէս Արք.:

Գ. - Ընդհանուր քարտուղարին հետ միասին հանդիպում մը ունեցաւ Մանտէյի ներկայացուցիչին, Ափրիկէի Եկեղեցիներու Խորհուրդին ընդհ. քարտուղարին եւ Ափրիկէի Եկեղեցիներու Խորհուրդի պետին հետ:

Դ. - Այցելեց Մարոնիներու առաջնորդարանը եւ ճաշի հիւրը եղաւ Մարոնի եկեղեցական դասուն:

Ե. - Ներկայ եղաւ իրեն եւ Պէյրութի Ուղղափառ Համայնքի Առաջնորդ Աւստէ Արք.ին (որ անդամ է Կեդրոնական Վարչութեան) ի պատիւ Լիբանանի դեսպանին տուած պաշտօնական ընդունելութեան: Սոյն ընդունելութեան հրաւիրուած էին շուրջ 300 պաշտօնական անձնաւորութիւններ:

Զ. - Ներսէս Արք.ի ներկայութեան հանդիպում մը ունեցաւ Ե. Հ. Խորհուրդի միջազգային գործոց բաժանմունքի տնօրէնին, Եւրոպայի Եկեղեցիներու Խորհուրդի քարտուղարին եւ Ռուս Եկեղեցւոյ ներկայացուցիչին հետ Ղարաբաղի հարցին խաղաղ լուծման գծով Ե. Հ. Խորհուրդի նախաձեռնած աշխատանքը շարունակելու կարելիութեանց շուրջ: Արամ Արք. նաեւ մօտէն հետեւեցաւ Ե. Հ. Խորհուրդի կողմէ Հայաստանի համար կատարուող մարդասիրական աշխատանքներուն:

Է. - Առաջնորդ Արամ Արք. շարք մը տեսակցութիւններ ունեցաւ Հարաւային - Ափրիկէի հեռատեսիլի կայաններուն, տեղական մամուլին, ինչպէս նաեւ անգլիական, ամերիկեան, ռուսական եւ գերմանական մամլոյ ներկայացուցիչներուն հետ: Կեդրոնական Վարչութեան ժողովին առաջին օրը Արամ Արքեպիսկ. նաեւ մամլոյ ասուլիս մը տուաւ: Իր յայտարարութիւններու մէջ Արամ Արք. նաեւ անդրադարձաւ Արցախի հարցին:

Ը. - Եոհաննէսպուրկ իր շուրջ երկու շաբթուան կեցութեան ընթացքին Արամ Արքեպիսկոպոս առիթ ունեցաւ երեք առիթներով Հայերուն հետ ըլլալու: Իր ժամանման առաջին օրը ներկայ եղաւ ի պատիւ իրեն տրուած ընդունելութեան: Կիրակի առաւօտ Ներսէս Արք.ի հետ անգլիկան եկեղեցւոյ մը մէջ կատարեցին հայկական պատարագ: Իսկ մեկնելէն օր մը առաջ Ներսէս Արք.ի հետ ներկայ եղաւ իրենց ի պատիւ տրուած ճաշին: Յայտնենք որ Եոհաննէսպուրկի եւ մօտակայ քաղաքներուն մէջ կը բնակին շուրջ 150 Հայեր:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՄԱՐՍԷՅԼ («Յառաջ»). -

Կային ժամանակներ երբ Վարդանանց նուիրուած ձեռնարկները վերար կը խաչաձեւէին՝ դասախօսութիւն, գեղարուեստական յայտագիր, վիճաբանական ժողով, թատերական ներկայացում, եկեղեցական արարողութիւն եայլն...: Եւ բոլորն ալ բազմամարդ:

Այսօր, ոչ միայն ձեռնարկները վերածուած են իրենց ամէնէն պարզ արտայայտութեան, «à leur plus simple expression» պիտի ըսէր Ֆրանսացին, այլեւ ժողովուրդը եւս մոռցած է կամ աւելի ճիշդ կ'անգիտանայ թէ Մեծ Պահոց նախորդող Հինգշաբթիին համար Տօնացոյցը կը գրէ՝ «Տօն Սրբոց վարդանանց զօրավարացն մերոյ՝ հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն, որք կատարեցին ի մեծի պատերազմին (451 թուականին)՝ "վասն հաւատոյ եւ վասն հայրենեաց"»:

Մարսէյլն ալ բացառութիւն չի կազմեր: Մէկ ձեռնարկ եւ հազիւ յիսուն հոգի:

Այսպէս, Հարաւային Ֆրանսայի Հայ Առաքելական Եկեղեցիներու Շրջանային Խորհուրդի նախաձեռնութեամբ է որ Փետրուար 8-ին, Սրբոց Թարգմանչաց Եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ պատարագ:

Պատարագեց Շահան Ա. Քհնյ. Տէտէեան: Դասին մէջ ներկայ եղան Տարօն Եպիսկ. Ճէրէճեան, Վաչէ Ծ. Վրդ. Իգնատիոսեան, Անտոն Վրդ. Սարոյեան՝ ժողովրդապետ Հայ Կաթողիկէ համայնքին, Զատիկ Վրդ. Աւետիքեան, Մովսէս Ա. Քհնյ. Գալէնտէրեան, Նշան Խչկր. Քհնյ. Գույումճեան, Մակար Խչկր. Քհնյ. Նաճառեան, Վարդավառ Քհնյ. Գասպարեան: Երգեցողութիւնը կատարեց եկեղեցւոյ Սահակ - Մեսրոպ Երգչախումբը ղեկավարութեամբ Խ. Եըլմազեանի:

Օրուան քարոզը արտասանեց Տարօն Եպիսկ. Ճէրէճեան: Կը տօնենք ու կ'ոգեկոչենք, ըսաւ փառաւոր էջ մը պատմութեան եւ աւելցուց՝ «Վարդանանք կազմեցին առաջին հայ քրիստոնեայ բանակը եւ նիւթական բայց նաեւ հոգիի զէնքերով կռուեցան կրօնքի, մշակոյթի եւ հողի պահպանման համար»: Ապա, հակիրճ պատմականը ըրաւ Աւարայրի պատերազմի նախորդող եւ առաջնորդող դէպքերուն, պատրաստութեան եւ երկու բանակներու, պարսիկ եւ հայ, փախումին: Յետոյ, շարունակեց՝ «Վարդանանց պատերազմը մէկ օր չէ. կը շարունակուի մինչեւ այսօր: Նոյն պատմութեան էջը կը կրկնուի Ղարաբաղով: Վարդանանց հոգեկանութիւնը պէտք է շարունակէ ապրիլ ամէն մէկ Հայու սրտին մէջ»:

Պատարագի աւարտին, թափօրով, նախ եկեղեցականները ու ապա ժողովուրդը Ներսէս Շնորհալիի Վարդանանց նուիրուած շարականի «նորահրաշ պսակաւոր եւ զօրագլուխ առաքինեաց» երգեցողութեամբ ուղղուեցան դէպի եկեղեցւոյ բակը կանգնած Նահատակաց յուշարձանը եւ հոն զետեղուեցաւ ծաղկեպսակ մը:

Ոգեկոչումը շարունակուեցաւ Սահակ Մեսրոպ Մշակ. Կեդրոնը, գեղարուեստական կարճ յայտագրով մը՝ Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի կողմէ եւ Փիէռ Մաչոյեանի արտասանած խօսքերով:

Եկեղեցւոյ Տիկնանց Յանձնախումբի կողմէ պատրաստուած ընդունելութեամբ փակուեցաւ ձեռնարկը:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԳԻՂՈՒԹԷ ԳԻՒՂ

ԳԻՒՄՐԻԷՆ (Գանատա) Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Փետրուար 12-ին, կազմակերպութեամբ Հ.Յ.Դ. ԳԵՄ Արամ Մանուկեան մասնաճիւղին ճաշ - հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է փետրուարեան ապստամբութեան 73-րդ եւ արցախեան շարժումի 6-րդ տարեդարձերուն առթիւ: Բարի գալուստի խօսքը արտասանած է Գարոլին Մանսուրեան: Օրուան բանախօսն էր, Մոնրէալէն հրաւիրուած, Զաւէն Ինճէճիկեան: Պաշտօնական բաժնին յաջորդած է ճաշը, գեղարուեստական բաժինով:

ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ «Կարապետեան» սրահին մէջ, Փետրուար 3-ին, նախաձեռնութեամբ Համազգայինի Լոս - Անճըլըսի մասնաճիւղին «Յովհ. Շիրազ» գրական խմբակին, դասախօսական երեկոյթ մը տեղի ունեցած է: Ձեռնարկին բացումը կատարած է Կարօ Ճոպոյեան եւ ներկայացուցած օրուան դասախօսը՝ Հայաստանի ծանօթ բանաստեղծ՝ Հրաչեայ Յովհաննիսեան: Ան, նաեւ վարած է պաշտօններ՝ «Գրական Թերթ»ի գլխաւոր խմբագիր, Հայաստանի Գրողներու Միութեան նախագահ (1988 - 90), միաժամանակ Հայաստան -- Գերմանիա մշակութային ընկերութեան նախագահ: Հ. Յովհաննիսեանի նիւթը եղած է «Հայ մտաւորականութիւնը եւ հայ իրականութիւնը»: Ան ընդգծած է հայ մտաւորականութեան ճակատագիրը որ եղած է դաժան ու աւելցուցած թէ հակառակ այդ իրողութեան, իբրեւ ինքնապաշտպանութեան զէնք ան ունեցած է իր գրիչը եւ ազգային ազատագրական պայքարի ժամանակաշրջանը անուանի մտաւորականները արթուն պահած են ազգային ոգին ու թուած է Խ. Աբովեան, Մ. Նալբանդեան, Րաֆֆի: Դասախօսութիւնը համեմուած է արտասանութիւններով:

ՄԽԻԹԱՐԱՆՔ ԱՇՈՏ ԱՐԷԿԵԱՆԻ

Փետրուար 10-ին, ժամը 19.15-ին Շարվիլէօյի Եկեղեցւոյ Ճ. Պահատուրեան սրահին մէջ, Հաղորդակցութեան նախարար, Կրընոպլի քաղաքապետ եւ Իզէրի ընդհ. Խորհուրդի նախագահ՝ Ալէն Քառինեոն Արժանիքի Ազգ. Կարգի ասպետի շքանշանը տուած է Աշոտ Արէկեանի: Հանդիսութեան ներկայ եղած են Նորվան Եպիսկոպոս, տեղւոյն հոգեւոր հովիւը՝ Վրթանէս Ա. Քահանայ Տէրտէրեան եւ մօտ 300 հրաւիրեալներ:

Նախարարը իր ելոյթին մէջ յիշած է Շարվիլէօ-ի Ս. Նշան Եկեղեցւոյ վարչութեան պատուակալ նախագահ՝ Ա. Արէկեանի հակիրճ կենսագրականը: Ծնած ցեղասպանութեան վաղորդայնին, ապա անցած խորհրդային Հայաստան ուր հայրը կը բանտարկուի եւ ինք կարմիր բանակի զինուոր է: Գերի կ'իյնայ Ղրիմ նացիներու ձեռքը, կը յաջողի փախուստ տալ եւ մտնել Դիմադրութեան շարքերը: 1943-ին «Շուքի բանակին» զինուոր է, կը կռուի Առտէշի եւ Ռոնի մաքիին մէջ եւ կը մասնակցի Լիոնի ազատագրման: Յետագային, կը ստիպուի ընտրել ազատութիւնը եւ չվերադառնալ Հայաստան եւ կը հաստատուի Շարվիլէօ - Շավանեօ, 1948-էն եւ եռանդով կը մասնակցի տեղւոյն հայկական կեանքին: 1965-ին կ'ընտրուի Ազգ. Միութեան նախագահ: Իր յարատեւ աշխատանքով, ջանք չի խնայեր որպէսզի հայկական օճախ մը շինուի գաղութին մէջ եւ 1978, Մայիս 15-ին, բացումը կը կատարուի Համայնքին Տան: Թէեւ իր հրաժարականը կուտայ, բայց կ'ընտրուի պատուակալ նախագահ: 1982-ին կը բարձրանայ Ս. Նշան Եկեղեցին, 1987-ին յուշարձան մը՝ 1915-ի ցեղասպանութեան նուիրուած, որու բացումը կը կատարէ քաղաքապետը՝ Ժ. Տէզամի:

Ու իր ելոյթին վերջաւորութեան, Պ. Քառինեոն, յանուն Ֆրանսայի կառավարութեան արժանիքի ազգային ասպետի շքանշանը կը յանձնէ Պ. Աշոտ Արէկեանի:

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԱՑԻՍ
ՍԻՓՈՒԷ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ
(1872 -- 1950)

ՅՈՒՇԵՐՍ

Յանդգնութիւնը ինձ ապաւէն ըրած, շատ պարզ, շատ անկեղծ նամակ մը գրած էի իրեն, իմ գրագիտուհիի հանդամանքովս եւ յայտնած՝ փափաքս՝ զինք ճանչնալու եւ միանգամայն նոյն շաբթուան Ուրբաթ օրը զինքը հրաւիրելով մեր տունը գաւաթ մը թէյ առնելու: Հաճոյակատար քաղաքավարութեամբ ընդունած էր հրաւէրս: Երաժշտասէրներ ներկայ էին, որոնց մէջ կային սկեպտիկներ եւ սնօպներ. կային նաեւ գեղեցիկ ձայն ունեցող օրիորդներ:

Իւրաքանչիւրը տարբեր տիպար մը երեւակայած էր վարդապետը, իսկ ես երբեք չէի կրցած անոր դէմք մը յարմարցնել. շատեր կը պնդէին թէ տգեղ է, իսկ ես, արուեստագէտ մը տգեղ չէի կրնար ենթադրել:

Ոչ մէկերնուս կարծածն էր. վերջին ծայր պարզ, կրթուած, եւրոպականացած, զուարթ, թեթեւհոգի, իբրեւ թէ բիւր անգամ զիս տեսած ըլլար, այնպէս մուտք մը ըրաւ սենեակէն ներս:

Վայրկենապէս ստեղծուեցաւ մտերիմ մթնոլորտ մը, ու խօսակցեցանք, խօսակցեցանք, հայ երգին վրայ, անոր աղուորութիւններուն վրայ, անոր արուեստին վրայ, Եւրոպա ու գաւառները իր ըրած ուսումնասիրութիւններուն վրայ, խառն ի խուռն: Շարունակ հարցում կ'ընէինք. ինք կը ժպտէր. «Ամէնքը պիտի պատմեմ» կ'ըսէր եւ շատ անգամ եղած անհեթեթ հարցումներուն բոլորովին տարբեր պատասխան մը կուտար: Ջաւակներուս հետ, որոնք շատ նորահաս էին, կատակի բառեր կը գտնէր:

Թէյէն յետոյ, միաբերան խնդրեցինք որ մեզի երգէ հայ երգեր:

Անձկագին էր լռութիւնը, որ տիրեց վարդապետին տեղէն ելլելէն մինչեւ դաշնակին կափարիչը բանալը, կը սպասէինք շատ նորաստեղծ բանի մը, բնաւ չլսուած եղանակներու. եւ ահա Կռունկը սկսաւ:

Հեռուն, Պէշիկթաշի սարերուն վրայ, մանկութեանս առեն, հայ մշակ մը կ'երգէր այդ երգը, եւ մտքէս չէր կրնար անցնիլ թէ՝ այն պարզ, անկանոն եղանակը, օր մը այսպէս գեղեցկօրէն ձայնադրուած, նուագահանդէսի կտոր մը պիտի ըլլար:

Հոգիս դաշնակին կառչած՝ մնացեր էի: Ամէնքն թերահաւատներն ալ զմայլած էին: Կոմիտաս կը ժպտէր ծափահարութիւններուն, Ես ճիշդ իր մօտն էի. ձեռքերս իրար չզարկի, բայց աչքերս տակաւին կը խնդրէին, չէին գոհացած, դեռ ծարաւի էին: Նորէն սկսաւ.

Լռեց ... ամպերը եկան ծածկեցին...

Լուսինն էր որ կը վարագուրուէր. կը տեսնուէին կարծես դաշտեր տխուր, մութ իջած, կը տեսնէինք խոշոր ամպերը՝ որոնք հորիզոնէն կ'ելլէին, անջրպետէն կ'անցնէին այնքան թանձր եւ ցայտուն որ կարծես լեռներ ըլլային յառաջացող իրենց կլոր բլուրներով, ու տարածէին մութը հետզհետէ անթափանցելի: Եղանակ մը չէր ան, այլ նկար մը, եւ հայրենասիրական շունչը աւելի տպաւորիչ կ'ընէր այդ նկարը: Մեզի կը թուէր թէ Քամառ Քաթիպայի այդ սրտառուչ բանաստեղծութիւնն ալ առաջին անգամն էր որ կը լսէինք, ո՛րքան ուժեղ կեանք մը տրուած էր անոր երաժշտութեան դիւթանքը:

Յետոյ վարդապետը նուագեց եւ երգեց գեղջուկ սիրոյ երգեր. Թռչտուն նօթեր որ մեր հոգիներուն մէջ ծաղիկներ բուսցուցին:

Շատ զարմացած էր թէ Պոլսոյ հայ բնակչութեան մէջ որքա՛ն քիչ կ'երգէին: Բացատրեցինք թէ թերեւս բռնակալութեան տակ ապրած ըլլալն է անոր պատճառը: Համակարծիք չգտնուեցաւ այդ մասին:

- Երգը անհրաժեշտութիւն մըն է, առարկեց:

Ան երկարօրէն պարզեց իր տենչանքները, իր ծրագիրները:

Նոյն իրիկունը, արուեստագէտին մեկնելէն յետոյ, երկար ատեն կարծես ներդաշնակութիւն մը ծածանեցաւ հիւրասրահիս մէջ՝ դաշնակէն, դաշնակին աթոռակէն, նոյնիսկ բազկաթոռէն, ուր նստած էր ան: Երաժշտութեան սարսուռը բոլոր փոքրիկ առարկաներս ինծի կը թուէր թէ կը թրթռային կէս մութին մէջ:

Բիւզանդիոն օրաթերթին մէջ, առաջին անգամ Կոմիտաս վարդապետին հոյակապ աշխատութեան, անոր անստգիւտ տաղանդին եւ իր միջոցով հայ երգին վերածնունդին մասին, ես գրեցի:

Մամուլին բիւր թիւերը անցնելով արտարձանէ արտարձան, անհատէ անհատ, աւետած էին թէ ան Կիրակին անլուր բան մը տեղի պիտի ունենար, նմանը չտեսնըւած երեւոյթ մը: Պարզ, անզարդ թատերաբեմի մը վրայ, որ շատ անգամներ մեզի զուարճալիք հայթայթած էր, նուիրական, սրբազան երաժշտութիւն մը պիտի լսուէր, ու երիտասարդ էջմիածնական կրօնաւոր մը, պիտի ղեկավարէր այդ երկնանուէր եղանակները, որոնց պիտի յաջորդէին հեռաւոր հայ գիւղերէն, լեռներէն եկած, հայ հոգիէն բխած երգեր, տակաւին խնկաւէտ բոյրովը հայրենի դաշտերու ծաղիկներուն:

Եթէ կարելի ըլլայ որ թատերասրահ մը փլչէր հոծ բազմութենէն, ապահովաբար այդ Կիրակին Փըթի - Շանի Բերայի այդ թատրոնը հիմերուն վրայ պիտի չմնար: Թիկնաթոռներէն, պարզ աթոռներէն յետոյ հարիւրաւորներ կեցած էին ոտքի վրայ, նոյնիսկ նրբանցքներուն մէջ, իսկ օթեակները ամէնէն քիչ վեցական հոգի լեցուած էին. կարծես վրայէ վրայ դիզուած իբրեւ տուփի մը մէջ:

(Շար. 51)

ԼԻՈՆ. -

Տէր եւ Տիկին Վարուժան Աճէմեան,
Պրիժիթ, Ժագ եւ Նիքոլա Մորէլ,
Աննիկ Աճէմեան, Սոնիա, Տընի եւ Ամելի Ժառէն
ինչպէս նաեւ Աճէմեան, Սեֆէրեան, Գեւարգօֆ ընտանիքները
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծմօր, նանիին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԱՒԵՆԻ ԱՃԷՄԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Ադամեան)

մահը որ պատահեցաւ Փետրուար 23-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Փետրուար 26-ին, ժամը 9-ին, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցին

40 ուիւ տ'Արմենի

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Վարուժան Աճէմեանի եւ զաւակներուն:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ հետեւեալ Կիրակի օրերուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ ժամը 10-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի՝

ԿԻՐԱԿԻ, Փետրուար 27
Անառակի Կիրակիին
ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 6
Տնտեսի Կիրակիին
ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 13
Դատաւորի Կիրակիին
ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20
Գալստեան Կիրակիին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպան մասնաճիւղը եւ Վիլէօրպանի Հայ Մշակոյթի Տունը ձեզ կը հրաւիրեն ճաշի մը ուր պիտի ճաշակէք հայկական աւանդութեանց համաձայն պատրաստուած, Մեծ Պահքի շարք մը կերակուրներ:

Շաբաթ, Մարտ 5, երեկոյեան ժամը՝ 20-ին Մշակոյթի Տան մէջ

126, avenue Roger Salengro,
VILLEURBANNE

Նուագ եւ հայկական մթնոլորտ:

Ձեր տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնեցէք՝

78 - 93 - 57 - 43 Թիւին:

Ճաշագին, ներառեալ խմիչք եւ սուրճ 50 Ֆր.:

L'ASSOCIATION
FRANCE - ARMENIE - ARTSAKH

a le plaisir de vous inviter
à la présentation de ses activités menées
EN ARMENIE ET EN ARTSAKH
au cours de l'année 1993

Projection d'un film vidéo et projets 1994

l'Arménie et l'Artsakh vivent des moments difficiles

Agissions et apportons notre aide.

Dimanche 27 Février à 15 heures

Salle de l'Eglise Arménienne
6, rue Père Komitas, 92370 Chaville

— Venez nombreux —

«ԳԷՈՐԳ ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ»

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Ներկայիւս կը յայտնենք, թէ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ

«ԳԷՈՐԳ ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ»ը

բաց է մեր հասարակութեան՝ Երեքշաբթի, Չորեքշաբթի, Հինգշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերը, կէսօրէ ետք, ժամը մէկէն մինչեւ ժամը հինգ:

Կրօնական եւ գեղարուեստական գրականութիւններու կողքին, «Գէորգ Երեւանեան Գրադարան»ին մէջ ընթերցասէրները պիտի գտնեն նաեւ այլազան հաւաքածոներ, գրական եւ կրօնական հանդէսներ, ամսագրեր եւ օրաթերթեր:

Գրադարանի վարիչն է Ժիրայր Ծ. Վրդ. Թաշճեան:

ԴԻՒԱՆ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Գարուն մանկա - պատանեկան երգչախումբի եւ Արագած - Սասուն պարախումբի երգի - պարի համոյթը:

Կիրակի, Ապրիլ 10, ժամը 15-ին
Թէաթրը Մուլէն (Մարսէյլ)

SABERATOURS
SEVAN VOYAGES

PARIS·EREVAN·PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES

- ASSISTANCE A L'AÉROPORT
- ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
- RÉSERVATION D'HÔTEL
- LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
- EXCURSIONS GUIDÉES
- VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PARIS·EREVAN
VOL CARGO MENSUEL

NOUVEAU

SERVICE PLUS
LA SOLUTION CONFORT ET DES PRIX COMPETITIFS POUR TOUTES AUTRES DESTINATIONS
RENSEIGNEMENTS ET RESERVATIONS SUR SIMPLE APPEL

SABERTOURS
31, RUE D'ARGENTEUIL
75001 PARIS
TEL: 42 61 51 13
FAX: 42 61 94 53

SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTE
69003 LYON
TEL: 78 60 13 66
FAX: 78 60 92 26

EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN
EREVAN 10
TEL: 52 85 48
FAX: 52 54 48

AFFRETEUR DE ARMENIAN AIRLINES

STUDIO VICKEN - PARIS 94

MERCREDI 2 MARS — HOTEL DROUOT
9, RUE DROUOT, 75009 PARIS — SALLE N° 6

art arménien

— Une importante Soupière en argent de FABERGE offerte par les Arméniens d'IRAN en 1926 à l'occasion de l'avénement du Fondateur de la Dynastie PAHLEVI

— Un Superbe Evangile du 17ème siècle manuscrit et enlumine sur parchemin.

— Une collection de boîtes, étuis et bijoux en argent de Van.

— Céramiques de KUTAHYA du 18ème siècle.

— Une plaque de reliure d''Evangile en Argent.

EXPOSITIONS PUBLIQUES : Le 1er Mars de 11h à 18 heures.

Le 2 Mars de 11h à 12 heures.

Catalogue sur demande à l'Etude : 100 Francs.

Par le Ministère de :
Me Claude BOISGIRARD
2, Rue de Provence
75009 PARIS
Tél. : (1) 47. 70. 81. 36
Fax : (1) 42. 47. 05. 84

Expert :
Mme A. M. KEVORKIAN
21, Quai Malaquais
75006 PARIS
Tél. : (1) 42. 60. 72. 91
Fax : (1) 42. 61. 01. 52

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R.C. Paris Commission Paritaire : No 55935

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 26-27
SAMEDI-DIMANCHE
26-27 FEVRIER
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. – Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5.00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.271 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.271

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՍԱՐԱՅԵՒՈՅԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԲԱՒԷ՞ ՆԱԽԱԳԱՀ ԵԼՑԻՆԻ

Սերպերուն ուղղուած ՕԹԱՆ-ի վերջնագիրը գործի մղեց Ռուսաստանի նախագահը: Յետագայ օրերը կրնային իրեն համար անցեալ Հոկտեմբերի Խորհրդարանի պաշարումէն ի վեր ամէնէն ծանրակշիռ շրջան մը ըլլալ: Սակայն ան յաջողեցաւ լաւագոյն արդիւնքով դուրս գալ վտանգաւոր կացութենէ մը: Իր նախաձեռնութեամբ Սերպերը իրենց ծանր հրետանին ետ քաշեցին Սարայեւոն եզերող բարձունքներէն ու զանոնք յանձնեցին կապոյտ սաղաւարտաւոր Ռուսերուն: Այսօր, ռուսական լրատուները Ելցինի միջամտութեան շնորհիւ չէզոքացուած կը նկատեն ՕԹԱՆ-ի միջամտութիւնը ու կը ծանրանան ռուսական նոր նախաձեռնութեան վրայ որ նոյն առիթով միջազգային ժողովի մը գաղափարը կ'առաջարկէ: Սակայն այս զարգացումները չեն կրնար մոռացութեան մատնել Ռուսաստանի ամբողջ շաբաթուան մը անտեսումը Արեւմուտքին կողմէ:

Ճիշդ է որ Ելցին տեղեակ պահուած էր անոնց նպատակներէն, բայց ոչ Ուաշինկթըն, ոչ ալ ՕԹԱՆ վերջնագրին մասին բացէ ի բաց խորհրդակցեցան Մոսկուայի հետ: Ճիշդ է որ հաւանական վէթոյէ մը խուսափիլ պէտք էր, բայց նաեւ արեւմուտքցիներուն ընթացքով ցոյց պիտի տրուէր, ինչպէս բառ. նախագահ Գլինթըն թէ ռուսական վարանումները լուրջ հարց մը չէին նկատուեր: Այս կեցուածքը թէ՛ ՕԹԱՆ-ի դէմ լարեց ռուս հանրային կարծիքը, թէ՛ շեշտեց Ելցինի տկարութիւնը. ան որ միշտ կը հպարտանար Արեւմուտքի մէջ վայելած ժողովրդականութեամբ, Ուաշինկթընի ղեկավարներուն հետ առանձնաշնորհեալ կապեր ունենալով, տեսաւ թէ վճռական հանգրուանի մը իր «բարեկամները» արբանեակի մը վերաբերումը ունեցան իրեն հանդէպ, եւ ոչ դաշնակից երկրի մը:

Դիպուածի արդիւնք ալ պէտք չէ ըլլայ որ Խորհրդարանը օգտուելով Ելցինի անձկութենէն, անմիջապէս տրուեց հարցաքննութեան յանձնախումբ մը կազմել անցեալ Հոկտեմբերի պատահարներուն համար: Այս առաջարկին ներկայացուած պահուն խորհրդարանականներուն մեծամասնութիւնը զօրավար Ռուցկոյի անունը սկսաւ բացագանչել. ան բանտարկուած ըլլալով հանդերձ, 1996-ի նախագահական ընտրութեան Ելցինի ամէնէն զօրաւոր մրցակիցն է: Նախագահը, ինչպէս անցեալին յաճախ պատահած է, փակուեցաւ իր տաչան: Անոր բանբերը յայտարարեց թէ ան հիւանդ է, բայց երկու օր ետք կը զգուշացնէր մամուլը թէ Նախագահին առողջական վիճակին մասին ամէն չարախօսութիւն, հայրենասիրութեան դէմ քայլ ու պետութեան հեղինակութեան վնասակար պիտի նկատուէր:

Քանի մը օր ետք նոյն բանբերը յայտնեց թէ Ելցին առժամապէս ընդհատած է դարմանումը, որպէսզի ընդունի Բրիտանիոյ վարչապետը: Անոր հետ ոչ յարձակողական համաձայնութիւն ստորագրուեցաւ ու Ելցին առիթէն օգտուեցաւ ձայնը բարձրացնելու եւ ըսելու համար. «ոմանք կ'ուզեն առանց Ռուսաստանի մասնակցութեան լուծել Պոսնիոյ հարցը. նման բան չենք արտօներ»: Այսպէս կրկին մեկուսացաւ:

«Ինթէր - Թաս» գործակալութիւնը մոռնալով որ նախագահը պաշտօնապէս հիւանդ էր, սկսաւ օտար ղեկավարներու հետ անոր հանդիպումներուն մասին հաղորդագրութիւններ ցրուել. նաեւ վարչապետ Չերնոմիրդինի: Ամէն պարագայի Ելցին առողջական հարց չունէր. Խորհրդարանի իր ճառը յետաձգած էր Պոսնիոյ կացութեան անորոշութեան պատճառով: Սերպերուն զրկուած իր յատուկ բանագնացը տակաւին արդիւնք մը ձեռք չէր ձգած, մինչ ՄԱԿ-ի ուժերուն ղեկավարութիւնը արեւելեան Խրուաթիա բանակած ռուսական ջոկատին հրամայեց յառաջանալ դէպի Սարայեւօ: Բայց ռուս զինուորները մերժեցին հրամանին անսալ, գոհունակութիւն պատճառելով Մոսկուայի լրատուներուն: Այս միջադէպը յիշեցուց կնճիռի գօտիին մօտ ռուս կապոյտ սաղաւարտաւորներու գոյութիւնը: Առիկա համաձայնութիւն գոյացուց ռուսական դիւանագիտութեան փայլուն պատասխանատուներէն Չուրկինի ու սերպ խօսակիցին՝ Գարաճիչի միջեւ որ սերպական ծանր հրետանին յանձնուի ռուսական հակակշիռին:

Պոսնիոյ մահմետականները յուսախաբ այս կարգադրութենէն, սկսան պնդել որ ռուս զինուորականները չէզոք չեն, նոյնիսկ երբ կապոյտ սաղաւարտներ կը կրեն իրենց գլխուն վրայ: Այդ դժգոհութեան հետեւանք էր Կոզիրեւի կոչը Արեւմուտքին որ հակակշռի տակ պահէ մահմետականները, ամէն կարգի գործողութիւն արգիլելով անոնց Սարայեւոյի շուրջ:

Միջազգային բեմին վրայ Ելցին հզօրացած դուրս կուգայ տագնապէն: Ան յաջողեցաւ Ռուսերու Պալքաններ վերադարձը կարգադրել. ցոյց տուաւ նաեւ որ կրնայ կարեւոր դեր մը կատարել, խաղաղութեամբ ձեռք ձգելով այն, ինչ արեւմուտքցիները զինուորական միջոցներով պիտի չկարենային ունենալ:

Սակայն ներքին ճակատին վրայ ռուս նախագահը իր կացութեան մեծ բարելաւում չէ արձանագրած. իր դիւանագիտական հիւանդութիւնները «ոչ հայրենասիրական» տարաձայնութիւններու ծաւալելուն պատճառ կ'ըլլան. կը խօսուի մանաւանդ անոր ալքոլամոլութեան մասին որ կ'ըսուի թէ արգելք է պետական գործերը հարկաւոր ձեւով ղեկավարելուն: Անոր գործնական առաջին արդիւնքն է Խորհրդարանին կողմէ տրուած ներումի որոշումը, 1991 Օգոստոսի ապստամբներուն եւ անցեալ Հոկտեմբերի դէպքերուն պատասխանատու նկատուած դէմքերու նկատմամբ:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՆԱՒԹԱՄՈՒՂԸ ԿԸ ՀԵՌԱՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ

«Սապահ» թերթին մէջ Մ. Ալի Պիրանտ կ'անդրադառնայ Միջին Ասիոյ երկիրներէն նաւթը Թուրքիոյ վրայով արեւմուտք փոխադրելու հարցին: Ան կը շեշտէ որ Թուրքիոյ փափաքը որ հետամուտ էր նաւթամուղով մը քարիւղը Միջերկրական հասցնելու, օրէ օր անկարելի կը դառնայ: Ատոր վերջին ապացոյցը Ղազախստանի նախագահին Ուաշինկթընի մէջ ըրած յայտարարութիւնը կը նկատուի: Այդ յայտարարութիւնը «փշաքաղած է Անգարան», ինչպէս կը գրէ յօդուածագիրը: Նազարպայեւ նախագահ Գլինթընի հետ տեսակցելէ ետք, մամուլի ասուլիս մը տալով ըսած է թէ կը ծրագրէ իր երկրին քարիւղը Սեւ ծով իջեցնել, աւելցնելով նաեւ թէ Նախագահ Գլինթըն ալ զօրավիգ է այս ուղղութեամբ իրագործումի մը: Ամերիկեան ընկերութիւն մը պիտի արտահանէ ղազախական քարիւղը ու Միացեալ -- Նահանգներու նախագահը նախընտրած է առանց հարցը աւելի երկարելու վճռել ու իր համաձայնութիւնը տալ: Այս պարագան գրել կուտայ Թուրք լրագրողին թէ կ'իրականանայ Ռուսերու փափաքը ու Թուրքիա խնդիրէն դուրս կը ձգուի: Ուաշինկթըն ամենայն դիւրութեամբ ծախած է Անգարան:

Քարիւղատար խողովակաշարը Թուրքիայէն անցնելով տնտեսական, քաղաքական եւ ռազմավարական մեծ առաւելութիւն պիտի հայթայթէր Անգարայի. սակայն Մոսկուա նշմարելով այս հեռանկարը, արգելք եղաւ այդ ծրագրին:

Պիրանտի համաձայն, Ղազախստան իրաւացի է այս ձեւով շարժելու մէջ. փոխանակ տարիներով սպասելու նաւթամուղին կառուցումին, կը նախընտրէ ժամ առաջ վաճառել իր քարիւղը, զայն փոխադրելով Սեւ ծով: Իսկ երբ Ղազախստան այս ձեւ շարժի, անկարելի կ'ըլլայ որ Ազրպէյճան այլ ընթացք ունենայ: Անոնք եւս օր առաջ քարիւղի տոլարներուն տիրանալու համար, որոնց այնքան պէտք ունին, պիտի շարժին Մոսկուայի փափաքներուն ուղղութեամբ ու նախընտրեն Սեւ ծովու ճամբան:

«Մեզի ալ պիտի մնայ դիտել նաւթատար հազարաւոր նաւերու վոսփորէն անցքը» կ'ըսէ Մ. Ալի Պիրանտ, կը մաղթէ որ Ղազախստան իր քարիւղին գոնէ մէկ մասը յատկացնէ Թուրքիոյ ուզած ձեւով փոխադրելու, որպէսզի Թուրքիա նաւթամուղի ծրագրին կէսը կորսնցնելէ ետք, գոնէ փրկէ երկրորդ կէսը:

ՀՈՍ-ՀՈՆ ԳՆԴԱԿՈԾՈՒՄՆԵՐ

ԵՐԲ ԲԱՔՈՒ ԴԷՊՔԵՐԸ ԿԸ ԽԵՂԱԹԻՒՐԷ

Փետրուար 23-ին, ռմբակոծուած են Հայաստանի Իջեւանի շրջանի Սեւքար գիւղի պաշտպանողական դիրքերը: Վիրաւորներ չկան եւ հայկական ուժերը դիմած են պատասխան գործողութիւններու: Յաջորդ օրը, շրջանը հանդարտ էր:

Փետրուար 24-ի վաղ առաւօտէն Ազրպէյճանցիք հրետակոծութեան ձեռնարկած են ռազմաճակատի արեւելեան կողմը գտնուող ղարաբաղեան դիրքերը:

* * *

Փետրուար 22-ին Բաքուի ձայնասփիւռը արձագանգած է Արտաքին նախարարութեան յայտարարութեան Փետրուար 15-ին Սպիտակի մօտ գտնուող ճամբարը պատահած միջադէպին մասին (տես՝ «Յառաջ», Փետրուար 17, Ա. էջ, Բ. սիւնակ): Բաքուի իշխանութիւններու համաձայն, այդ օրը 23 Ազերի գնդակահարուած է: Միշտ նոյն աղբիւրներու համաձայն Հայաստանի տարածքի Գիւմրիի մերձակայ շրջանները՝ Սպիտակ, Էջմիածին, Գուգարք կան ճամբարներ ուր 3500 Ազրպէյճանցիներ կը պահուին: Այս առընչութեամբ, Պաշտպանութեան նախարարութեան մամուլի կեդրոնի լրատուութեան բաժնի պետ՝ Գագիկ Մարտոյեան որոշ լուսաբանութիւններ տուած է: Դէպքը պատահած է Յունուարին, երբ Պաշտպանութեան նախարարութեան զինուորական ոստիկանութեան քննական բաժինը գտնուող ազրպէյճանցի ռազմագերիներ յարձակելով հերթապահ սպային վրայ, դանակով կտրած են անոր պարանոցը եւ առած անոր ատրճանակը: Խռովարարներու զէնք էր հարկաւոր փախուստի կանխամտածուած ծրագրի իրագործման համար: Հարցը հոն է որ այդտեղ գտնուող ռազմագերիները բաժնուած եղած են երկու խումբի, որոնցմէ մէկը վճռապէս դէմ եղած է փախուստի:

Կռիւի ընթացքին, Ազրպէյճանցիք սկսած են զիրար քարկոծել, առած են դանակ եւ ատրճանակ, որու հետեւանքով, ութ ռազմագերի մեռած է իրենց իսկ հայրենակիցներուն ձեռքով: Բաւական իրարանցում ստեղծուած է եւ դժուարութեամբ հանդարտութիւնը վերահաստատուած: Հայկական կողմը տեղեակ պահած է միջազգային Կարմիր Խաչը, որուն ներկայացուցիչները յատուկ արտօնութիւն ստացած են քննական վերոյիշեալ բաժանմունքը այցելելու եւ մեռած թէ ողջ Ազերիները տեսնելու: Ողջերը կրնան հարկ եղած տեղեկութիւնները տալ: Գալով 3500 արգելափակուած Ազերիներու լուրին, բոլորովին սուտ է: Այսօր, Հայաստան միայն 16 ռազմագերի կայ, ինչ որ վաւերացուցած է նաեւ միջազգային Կարմիր Խաչը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԵԳՐՈՆԻ (գրաւեալ Այսրյորդանան) մզկիթի մը մէջ, աղօթքի պահուն, զինուորական զգեստ հագած Իսրայէլացի մը մտած է ու կրակ բացած հաւատացեալներուն վրայ: Առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն 45 մեռեալ կար եւ քանի մը տասնեակ վիրաւոր: Ոճրագործը անձնասպան եղած է միեւնոյն ատեն: Այս խիստ ծանրակշիռ արարքը բաւական խուճապ ստեղծած է եւ իշխանութիւնները լուսարդել հաստատած են, մինչ Արաֆաթ Ապահովութեան Խորհուրդի ստիպողական նիստ կը պահանջէ, շեշտելով թէ այս աննախընթաց արարքը կրնայ խանգարել խաղաղութեան գործընթացը: Միջադէպ մըն ալ պատահած է Իսրայէլեան բանակին հետ: Զինուորներ կրակած են Պաղեստինցիներու վրայ եւ սպաննած չորս հոգի:

ՆԱԽԱԳԱՀ ԵԼՑԻՆ մէկ ժամ տեւող ելոյթ մը ունեցած է Խորհրդարանին առջեւ եւ շեշտած է որ ոչ մէկ դադար պիտի արձանագրուի բարենորոգումներուն մէջ: Ընդգծած է Պետութիւնը ամրապնդելու անհրաժեշտութիւնը, որպէսզի քաղաքական եւ տնտեսական կացութիւնը կայունանայ: Ուզած է որ աւելնան կազմակերպուած ոճիրին դէմ պայքարին միջոցները: Քաջալերուած Պոսնիոյ իր յաջողութենէն, շեշտած է որ Ռուսաստան պէտք է աւելի լաւ երաշխաւորէ իր ապահովութիւնը շրջաններուն մէջ եւ պահանջած է որ ՀԱՊ-ի երկիրներուն կապերը սերտանան: ՕԹԱՆ-ն ալ մեղադրած է որ տակաւին կը գործէ ցլամարտի քաղաքականութեան մը տրամաբանութեամբ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ մերժեց Մակեդոնիոյ դէմ հաստատած ամպարկոն վերցնել, ընթացք չտալով Եւրոպական միջամտութեան:

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ՝ Շ. ՓԱՍՔՈՒԱ հարցազրոյց մը տուած է Ֆիկառօ-ի, ուր կ'ըսէ թէ գարնան առաջարկ մը պիտի ներկայացնէ Ազգ. ժողովին նախագահական ընտրութեան համար: Անհրաժեշտ կը գտնէ զտիչ կանխահաս ընտրութիւններ (փրիմէռ) ժամ առաջ, որպէսզի ամէն մարդ ստիպուի իր պատասխանատուութիւնները ստանձնել:

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ԵՕԹԸ ՀԱՐԻՒՐ քահանայ եւ եօթը եպիսկոպոս Անկլիքան Եկեղեցւոյ, Հռոմի ճամբան բռնեցին, ընդունելով Պապին հեղինակութիւնը դէմ ըլլալով կիներու քահանայական ձեռնադրութեան: Այս ձեռնադրութիւնը վերջնապէս ընդունուեցաւ, առջի օր, Անկլիքան Եկեղեցւոյ կողմէ: Այս հեռացողներուն հրապարակային յայտարարութիւնը կրնայ զանգուածային հեռացման մը դուռ բանալ դէպի Կաթողիկէ Եկեղեցին: Յայտարարութեան մէջ, կը ճանչնան Պապը «որպէս գերագոյն հովիւ ընդհանրական Եկեղեցւոյ» ինչ որ միաժամանակ կը նշանակէ թէ կ'ուրանան Անկլիքան Եկեղեցւոյ աւագերէցին Քանթըրպըրիի Արքեպիսկոպոսին եւ Թագուհիին (որ պետն է Եկեղեցւոյ զոր հիմնեց Հանրի Ը 16-րդ դարուն) հոգեւոր իշխանութիւնը:

ԺԱՆ ՍԱՊԼՈՆ, Ֆրանսացի երգիչը, որ բաւական հին անցեալի մը կը պատկանի, մեռած է 87 տարեկանին, Քաննի բուժարանի մը մէջ: Ամերիկացիք զինք «Ֆրանսացի աչուղը» մկրտած էին. Համբաւ գտած իր երգերէն կը յիշուի՝ «Vous qui passez sans me voir»: Առաջին երգիչն էր որ միքրօ գործածած էր:

ԷՐԵԲՈՒՆԻ ԱՄՐՈՑ - ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ ԼՈՒՌ ՑԱՒԸ

Երեւանի «Հայաստան» օրաթերթը շարունակութիւնն է նախ «Սովետական», ապա «Խորհրդային Հայաստան» օրաթերթերուն. այսօր, ժամանակին թելադրանքով մէկդի ձգած է ճակատի մը պատկանելիութեան մակնիշը ու կը կրէ միայն երկրին անունը: Թերթը Միացեալ - Նահանգներու «Հայեր» մշակութային հաստատութեան համագործակցութեամբ կը տպագրուի եւ կը ցրուի նաեւ Միացեալ - Նահանգներու մէջ:

Անոր Փետրուար 10-ի թիւին 4-րդ էջը ամփոփ զրոյց մը կայ, կատարուած՝ Էրեբունի ամրոց - թանգարանի տնօրէն Սուրէն Մալխասեանի հետ, Յակոբ Սրապեանի կողմէ: Զրոյցին նախաբանը որ բաւական կարօտաբաղձ ոճով մը կ՚արտայայտուի անցեալի պետական հոգածութեան ու հովանաւորութեան մասին նիւթեղէն զանձերուն հանդէպ, ցաւով դիտել կուտայ թէ «այսօր, աւա՜ղ, ամէն ինչ շուռ է եկել գլխիվայր եւ ժամանակի աւերիչ ձեռքը, առեւ օգտուելով պատեհ առիթից, առաւել փութաջանօրէն է շարունակում իր սեւ գործը»:

Խօսքը անտէր, անխնամ ու անպաշտպան ձգուած պատմական յուշարձաններու մասին է. անոնց մէկ մասը արդէն մամուլի արձագանգներու նիւթ եղած էր, հսկողութեան պակասի ու չափէն աւելի «արւեստասէր» ձեռներէցներու աշխուժութեան պատճառով: Քանի՜ քանի անգամ հայաստանեան ու Սփիւռքի մամուլը գրեցին արժէքաւոր հնութիւններու սա կամ նոր ձեւով «տեղահանութեան», «պանդխտութեան» երեւոյթներուն մասին: Ամէն անգամուն ալ կամ ամենազօր լռութիւնը իր լայն փէշերուն տակ պարփակեց պատահածը, կամ անիրաւուածի աղաղակներ վարձկան գրիչներու, լեզուներու միջնորդութեամբ, ժխտով լեցուցին մթնոլորտը, կասկածները, տարաձայնութիւնները լռեցնելու այլ կերպ փորձելով:

«Հայաստան»ի հարցազրոյցով կը բացուի այլ վարագոյր մը. խօսքը ուրարտական շրջանի գտածոներու թանգարանին մասին է. մեր պատմութեան ամենահին տուեալները պատսպարող հաստատութիւնը ուր Էրեբունիի, Կարմիր բլուրի պեղումներէն ու Երեւանի տարածքէն յայտնաբերուած 2000 բնօրինակ կը պահուին, ծանօրէն կը տուժէ ներկայի պայմաններէն: Կարելի չըլլար դարաւոր իրերու պահպանման անհրաժեշտ ջերմութեան, լոյսի պայմանները հայթայթել ու խոնաւութիւնը կը վնասէ յատկապէս խեցեղէններուն եւ մետաղէ առարկաներուն: Առաջինները կը փշրուին, երկրորդները կը ժանգոտին, եւ «վերականգնումն արդէն անհնար է»:

Ներկայի անտիրութիւնը միայն ցուցանմոյշները չի վտանգեր. Էրեբունիի միջնաբերդին եւ ամբողջ 50 հեկտար տարածութեան շրջակայքի բնակիչները ցուրտէն սարսափած, սղոցած են ու կը սղոցեն ծառերը. «չեն խնայում անգամ Բաղրամեանի, Բաբաջանեանի, մեր ժողովրդի միւս մեծերի ձեռքով տնկած անուանական ծառերը» կը տրտնջայ Սուրէն Մալխասեան: Վայրին հսկողութիւնը անկարելի դարձած է, նիւթական պայմաններու չգոյութեան պատճառով: Ամրոց - թանգարանի տարածքը ցանկապատուած ալ չէ ու չկայ հեռաձայնի կապ, ահազանգ եւայլն: Վայրը պահակ մը ունի, սակայն անկարելի է առանց լոյսի ու վառարանի գիշերը հսկողութիւն կատարել:

Փլած են զոհաբերութեան սենեակներուն արտաքին կիսածածքերը եւ յենասիւները, չդիմանալով խոնաւութեան ու հողի հաստ շերտերու ծանրութեան: Այդ դերաններէն հինգը արդէն գողցուած, տարուած են. մարդիկ նաեւ սղոցած են պատերուն վրայ գտնուածները: Տնօրէնը վախ կը յայտնէ որ պալատի մասի սիւնազարդ դահլիճին մեծ դերանները չտոկան ցուրտին մինչեւ գարուն: 1988-ի երկրաշարժին ու հողին բնական նստուածքին պատճառով արդէն շուրջ 10 սմ. պատէն հեռացած են տանիքին դերանները եւ յենասիւները ծռած: Գարնան երբ հողը աւելի փխրուն դառնայ, անկարելի չէ որ այդ բոլորը փլչին ու նաեւ մարդկային զոհերու պատճառ ըլլան:

Նոյն վիճակը կը տիրէ նաեւ Շէնգաւիթի մէջ որուն հանածոները կուգան Ք. ա. Դ. դարէն, եւ Կարմիր բլուր: Այս վերջինին թանգարանին դուռը կոտրելով բաւական արժէքաւոր առարկաներ գողցուած են: Այս բոլորին վախով ու մտահոգութեամբ, առաջարկուած է որ ժամանակաւոր կերպով դադրի այդ հնագիտական վայրերուն եւ թանգարաններուն ցուցադրութիւնը ու իրերը տեղափոխուին Էրեբունի:

Զրոյցը կ՚աւարտի կացութեան ամէնէն ամփոփ նկարագրականով. «չկայ ոչինչ՝ ոչ շինանիւթ, ոչ փոխադրամիջոց, ոչ միջոցներ» կ՚ըսէ տնօրէն Ս. Մալխասեան, այսուհանդերձ, բաւական լողունգային վերջաբանով մը որ կը ճգնի լաւատեսութեան երանգ մը բերել տխուր զրոյցին, ան կ՚ըսէ՝ «վստահ լինենք որ կ՚արուի հնարաւոր ամէն ինչ՝ անխուսափելի կործանումից փրկելու անկրկնելի մեր արժէքները: Այլապէս մեղապարտ կը լինենք գալիք սերունդների առջեւ»:

Երբ չնչին բացառութենէ մը զատ ամբողջ երկիր մը կեանքի ամէնօրեայ պայքար կը մղէ անբաւարար նուազագոյնին յօժարած, տեղի՞ն է խօսիլ անկենդան գոյութիւններու կրած վնասին մասին ու մտահոգուիլ անոնց վիճակով. Նոյնիսկ եթէ շատ ժողովուրդներու նախանձը գրգռելու չափ արժէքաւոր հնութիւններ են անոնք: Հարցումին պատասխանը հաւանաբար թելադրուէր իւրաքանչիւրիս համար տիրող պայմաններէն. Հայաստանցին դժուար է որ կաթի փնտռտուքին կամ վառելանիւթի հերթին միջեւ տրամադրութիւն գտնէ Էրեբունիի կամ Կարմիր բլուրի սպառնացող վտանգին, կատարուած գողութիւններուն համար ցաւելու: Իսկ Սփիւռքցին կրնայ նոյնիսկ հարց չտալ թէ ի՛նչ են Էրեբունի կամ Կարմիր բլուր կոչուածները: Կրնայ նաեւ անիրաւուած ժառանգորդի դիրքէն գանգատի սրտաճմլիկ աղաղակ արձակել: Ճակատը այն է որ բնութեան աւերին ու գողերու ճարպիկութեան ձգուած թանգարանները ոչ Հայաստանցիին անզօրութենէն, ոչ ալ Սփիւռքցիին անտարբերութենէն կամ աղմուկ - աղաղակէն կրնան նպաստաւորուիլ: Ու դժուար է բաժնել Ս. Մալխասեանի վստահութիւնն ու լաւատեսութիւնը թէ «կ՚արուի հնարաւոր ամէն ինչ՝ անխուսափելի կործանումից փրկելու անկրկնելի արժէքները»: Իսկ «գալիք սերունդների առջեւ մեղապարտ լինել»ու նման ժամանակավրէպ զգացումներ արդէն թօթափած ենք, այլ մարզերու բազմաթիւ փորձառութիւններով...:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՍՓԻՒՌՔ-ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Սարդարապատ...:

Այսպէս է մօտէն քննել մեծ մարդիկը, ինչպէս լաւ չէ պատմական ու եղերական յիշատակներու խորհրդանշան դարձած յուշարձաններու շատ մօտենալ այնպէս անոնց համարակ ու սովորական նկարագիրը երեւան կուգայ: Պարզ է պատճառը - այդ մեծութիւնները միշտ աւելի բան մը ունին քան իրենց բաղկացուցիչ մասերուն գումարը, տեսակ մը առասպելային որակ կամ նոյնիսկ չարագուշակ նախապաշարումի մը յամեցող հէքեաթը որ չի դիմանար զգայարանքներու խուզարկութեան ու մեր մտքի լոյսին: Այսպէս է որ մեր նորագոյն պատմութեան ամէնէն ճակատագրական դէպքի յուշակոթողին կը մօտենամ դժկամօրէն, պահուըտելով մեր պզտիկ խումբին ետին: Լուռ է ամէն ոք, հսկայ ցուլերուն ու զանգակներու բարձրադիր սիւներուն տակ պզտիկցած, ճմլուած: Անդին կը նայիմ վերջին պահ մը, չուզելով երեւակայութիւնս զոհել իրականութեան, աղտոտել առասպելը, մարդկային էակէ վերածուիլ հասարակ թուրիստի: Գիտեմ մանաւանդ, ուրիշ հանրային վայրերու փորձառութենէն թէ ազգային փառքի այլ խորհրդանշանները, ինչպէս Զարենցի յուշակոթողը եւ Կամարը, Ծիծեռնակաբերդի շատ մը կառոյցները, Գառնիի Տաճարը անտէր ու անխնամ ձգուած են պետութեան կողմէ, յաճախ սալարկներ կոտրած կամ հանուած են, խոտ բուսած է քարերու ճեղքերուն, կրաֆիթին աղտոտած է պատերը, երբեմն կառոյցը ինքը սկսած է փլիլ: Դուրսէն դիտուած, կանխահաս ծերութիւն մը կոխած է երկրին վրայ...: Մըտքով կը բաղդատեմ 1988-ին Մոսկուա տպուած Tourist Attractions in Armenia 200 էջնոց հատորին փայլուն թուղթի վրայ ներկայացուած գունազեղ, գրաւիչ Հայաստանին ու չեմ կրնար հաւատալ թէ չորս տարուան մէջ երկիր մը կրնայ այդքան մաշիլ, հիննալ: Ցուցանիշ մը եւս՝ այս վերջին տարիներուն հայութեան տաժանալին կեանքին, անկախութեան սուղ գինին եւ պատկան իշխանութեանց ձեռնհասութեան մասին: Ինծի չիյնար ոեւէ մէկու խրատ տալ կամ սա ու նա դատապարտել - Սփիւռքի մեր յուշարձանները աւելի փայլուն երեւոյթ չունին - այլ փորձել հասկնալ ժողովուրդին վիճակը, գրել այդ մասին ու հանրութեան ուշադրութեան յանձնել իրականութիւնը: Սակայն վերջին հաշուով, կարեւորը հայութեան ոգեկան ուժն է, անոր բնազդներուն առողջութիւնը, Հայաստանի սէրը վեր պահելը այս պարագայական վրէպներէն որպէսզի այդ սէրը մեզ Հայերս նորէն իրարու մօտեցնէ եւ իրարմով զօրացնէ: Եւ այդ ուժը, մեր ազգին աւանդական ոգեկան որակը ոսկիի պէս կը փայլի չուրջի մարդոց մէջ: Վստահ եմ թէ Սարդարապատի հերոսական շունչը հոս է դեռ, ծառերուն, քարերուն ու շուրջի մարդոց մէջ: Մեր ազգը շատ հեռուներէն կուգայ ու շատ հեռուները պիտի երթայ եւ մեր պատմութեան այս ներկայ կարճ ու անստոյգ հանգրուանը չի կրնար թուլցնել մեր ներքին պրկումը, հայ ըլլալու մեր հպարտութիւնը, չի կրնար մեզ յուսաբեկել: Դէպքերու այս վիճակին եւ մեր հոգեբանական այլայլումին հետեւանքով տուժած են ինքնիշխան պետականութեան գաղափարին ժողովրդականութիւնը ինչպէս եւ նախագահին վարկը: Խախտած է մեր ինքնավստահութիւնը եւ հաւանաբար դիմանալու կորովը: Գիտեմ թէ դիւրին բան չէ եղած հայ ըլլալը անցեալին, ամէն մարդու գործը չէ տոկալ ներկայիս մանաւանդ, թէ՛ Հայաստան ու Արցախ թէ՛ ալ Սփիւռք: Եւ եթէ մտաւորական կոչուածը որեւէ պաշտօն ունի (շատ վստահ չեմ ատոր) այդ ալ դատումը մաքուր պահելն է զուտ զգացական դիրքորոշումներէ, հատուածական ու քաղաքական ճնշումներէ եւ յիշեցնելն է ժողովուրդին ճշմարտութիւնները իր էութեան ու կացութեան մասին զորս ինք յաճախ չի նշմարեր: Կը նայիմ Սօսին - «Մխօ՞» է արդեօք: Հաւանաբար: Մինչ այդ սակայն մեր պզտիկ խումբը դանդաղօրէն կը յառաջանայ, գրեթէ մեքենական կերպով, զգայարանքներու բռնակալութեան, հետաքրքրութեան անյարգելի ախորժակներուն անձնատուր: Ակամայ կը հետեւիմ:

Հայաստանի (եւ մանաւանդ Արցախի) բնութիւնը այնքան առինքնող գեղեցկութիւն մը ունի, այնքան տպաւորիչ է անոր բիրտ վեհութիւնը որ կը զգամ թէ մարդիկ ինչ որ կառուցեն անոր վրայ, տաճար թէ ամբարտակ, պալատ թէ յուշարձան՝ միշտ արուեստական ու ճղճիմ պիտի երեւայ, միշտ յարաբերական չափերու մէջ բանտարկուած, միշտ առժամեայ: Բնութեան յաւիտենականութեան դիմաց մարդոց կանգնեցուցած ձեռակերտին իմաստը ինչքա՜ն ծիծաղելի կը թուի, անոր պատգամը այնքա՜ն անիմաստ՝ տիեզերքի ու երկնքի ապսպրտին դէմ...: Մարդ եթէ յուսահատութենէն չմեռնի՝ անմահ է: Եւ սակայն մարդիկ միշտ պիտի մրցին բնութեան ու ժամանակի հետ, պիտի փորձեն պարտադրել իրենց ներկայութիւնը նոյնիսկ քարի կամ ծառի բունի վրայ քերթելով անուննին, սկզբնատառը անուանին, ինչպէս ըրած են հսկայ ցուլերուն կողերուն վրայ:

Դանդաղօրէն կը քալեմ Սօսին հետ, խօսելով ու լռելով ու կը կենանք Ցուլերու բակին կեդրոնը: Տաք է ու ան, շապիկը բաց ու բաճկոնը ուսին նետած կը քալէ իբրեւ թէ բեմահարթակին վրան է, կը խօսի թեւերը շարժելով, ձայնին երեւէջները չափելով շրջապատի արձագանգին հետ: Պահն ու վայրը թատերական, մեղմօրէն եղերական թանձրութիւն մը ունին որ կը գրաւէ երեւակայութիւնս: Մանաւանդ՝ դերասանական մթնոլորտ մը կայ հոս ու Սօսը իր տարրին մէջն է: Ողբերգական օրեր են Հայաստանի համար եւ արուեստագէտները, յատկապէս դերասանները խորապէս կ՚ապրին այդ պահը: Կը զմայլիմ Սօսին թափանցիկ, վերացական ինքնութեան ու գիտեմ թէ Հայաստանի ոեւէ անձէ աւելի ան է որ մարդարէի մը յայտնատեսութեամբ ու դերըզգայնութեամբ թէ՛ կ՚ընկալէ մեր ժողովուրդին ճղնաժամային անձկութիւնը իր դերասանի տաղանդով եւ թէ ալ ոգի կուտայ անոր իր թամատայական ձիրքով: Հայութեան լաւագոյնն ու հաւանաբար յոռեգոյնը կը բիւրեղանան իր անձին ու գործին մէջ:

— Hé, les gars, venez ici. Patrick, qu'est ce que tu fais là.

Կը ցնցուիմ: Ֆրանսահայերու խումբ մըն է որ նոր վար իջած օթոպիւսէն արդէն կը բռնաբարէ վայրին ու պահուն վեհութիւնը: Սփիւռքն է, իմ սիրելի Սփիւռքս որ անդիտակցաբար կ՚ուզէ յայտարարել իր տարբերութիւնը ու գերակայութիւնը: Երիտասարդներ են, կը պոռան, կը խնդան, պատկեր կը քաշուին, կը կատակեն բարձրաձայն ու յանկարծ կը զգամ թէ ես ալ անոնցմէ եմ, ես ալ սուտ ու կեղծ եմ այս սրբազան վայրին մէջ, կեցած պատմութեան, արեան ու ազգին ցաւին դիմաց: Օտարն եմ բայց կ՚ուզեմ փախիլ այդ օտարութենէն եւ կեանքիս մէջ առաջին անգամ ըլլալով ներսս ատելութիւն մը կը լեցուի Սփիւռքեան ինքնութեան դէմ: Ա՞յս է այլասերում կոչուածը ուրեմն: Հայաստա՞ն պէտք էր որ գայի զգալու համար Սփիւռքեան էութեան մէկ երեսին սա պարզ ճշմարտութիւնը: Ցայտնի է որ մեզի Սփիւռքահայերուս համար Պատմութեան թափանցն է որ կը պակսի, այն ուժը որ ժամանակը կը ստեղծէ երբ ան մէկ վայրի մէջ կը դիզուի, կը խտանայ, կը թանձրանայ հազարաւոր տարիներու վրայով ու մարդոց եռուզեռութիւն բնոյթ մը կուտայ: Պատմութիւն, երեւակայութիւն, յիշողութիւն, ժամանակ, գիտակցութիւն - ասոնք է որ կ՚ապրեցնեն հայութիւնը հոս աւելի քան հողը որուն արժէքը կամ իմաստը մարդը ինքն է որ կուտայ: Հաւանաբար մարդիկ հող ըսելով լեզու կը հասնան, որովհետեւ լեզուն երկրի աշխարհագրութեան կաղապարն է, քուրան է:

- Քալէ երթանք, ազատինք:

Աւելի ուշ այդ երեկոյ, Սօսը գլուխ ու Արսինէն կը տանէր բլուրի մը վրայ գտնուող Փիլմի սթիւտիոն ու մեզի ցոյց կուտար հինգ փիլմ պատրաստուած ու թատերական ներկայացումի վերածուած իր կողմէ կամ իր հսկողութեան տակ: «Մատենադարան» սերին է, խորհրդային դրամով պատրաստուած տարիներ առաջ եւ ուր մեր հին մշակոյթի հրաշալիքները - մագաղաթ եւ մանրանկարչութիւն, տաճար ու բերդ, շարական եւ պատմութիւն, առասպել ու դիւցազներգութիւն - գրական հոյակապ բեմականացումի են թարկուած են որպէսզի պատմեն ամբողջ ոդիսականը մեր անցեալի արուեստին: Գեղարուեստական բարձր ճաշակով, տքնաջան ճիգով եւ արուեստագէտի բծախնդրութեամբ պատրաստուած այս փիլմերը մեծ բարիք կրնան բերել Սփիւռքին եթէ կարելի ըլլայ լայն տարածութեամբ ժողովուրդին տրամադրելի դարձնել:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՆՈՐ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Խորհրդային Միութեան քայքայումով ստեղծուած փոփոխութիւններու յորձանքը այնպէս կը թուի որ տակաւին երկար ատեն պիտի չխաղաղի. վերջին լուրերը շշուկները կը բերեն նոր հանրապետութեան մը կազմութեան ջանքերուն:

Ան պիտի կոչուի Պայքալ - Ամուրեան հանրապետութիւն. անոր հետամուտ են Պայքալ լիճէն Ամուր գետը երկարող երկաթուղիին վեթերաններու սովետին անդամները որոնք Նոյեմբերին սկսած են հանրագրութեան մը որպէսզի հանրաքուէ մը տեղի ունենայ Ռուսաստանի Դաշնակցութեան մասնակից նոր հանրապետութեան

թեան մը սահմանագրութեան մասին: Համաձայնութիւնը շուտով վերջ պիտի գտնէ ու անկէ ետք կազմակերպուի համաքուէն:

Մոնղոլիոյ եւ Չինաստանի սահմանակից այդ շերտին վրայ հողային ամբողջականութիւն մը հիմնելու գաղափարը նոր չէ: Այդ երկաթուղիին շինարարներն ալ, 25 տարի առաջ, ինքնավար շրջան մը ստեղծելու փափաք յայտնած էին, բայց ոչ մէկ արդիւնք ստացած:

Այդ շրջանի բանուորներուն աշխատանքի պայմանները շատ ծանր էին: Անոնք երկաթուղիին կառուցումը կը շարունակէին դէպի ռուսական ծայրագոյն արեւելեան շրջանը, ձմեռը զերոյէն վար 50 աստիճանին, իսկ ամառը անտանելի տաքին, ճանճերու խուժումին տակ: Անկարելի է արժեւորել այն զրկումները զորս կրած են այդ երկաթուղիին բանուորները: Սակայն անոնք գիտակից էին թէ ամբողջ երկիրը պէտք ունէր այդ երկաթուղիին: Ու երեք տարի առաջ Պայքալէն Ամուր երկարող այդ գիծը սպասարկութեան դրուեցաւ:

Այսօր լքուած վիճակի մէջ է հաղորդակցութեան 3000 քիլոմեթրնոց այդ ճամբան: Հազուադէպօրէն շոգեկառքեր կ՚անցնին ու կայարանները ամայի են. լքուած են գեղեցիկ այն շէնքերը որոնք կ՚եզերեն ճամբան:

Կայ աւելին. գիշեր մը Սուլուքի կայարանին ժամացոյցը գողցուած է, ինչ որ գիւղին հպարտութիւն կը պատճառէր: Գողութիւնը անմնախադէպ բան չէ հոն թէեւ, գողցուած են շատ բաներ. մինչեւ իսկ երկաթգծերու կառատան բաժինները: Սակայն խանդավառ շրջանի մը խորհրդանշան ժամացոյցին գողութիւնը, կերպով մը կեցուցած է ժամանակը:

Մինչդեռ շրջանը հարուստ է զանազան նիւթերով. մեծ կարելիութիւններ կը ներկայացնէ: Ատիկա արդէլք չէ եղած որ անտարբերութեան թիրախ ըլլայ այսօր: Այդ երկրամասը անցեալին նիւթ եղած է գիտաժողովներու, պրպտումներու, նոբահաստատ երկաթուղիին վրայ կատարուած են խանդավառ ճամբորդութիւններ, սակայն շրջանը ոչինչով նպաստաւորուած է առնցմէ:

Այսօր, Մոսկուայի իշխանութիւնները պիտի հասկնա՞ն այդ երկաթուղին իրագործող մարդոց յուսահատութիւնը. պիտի կարենա՞ն ճիշդ արժեւորել անոնց զրկանքները, այդ նպատակին յատկացուած կեանքի տարիները: Ու կարելի բոլոր հարցումներէն ամենակարեւորը կը հանդիսանայ այն որ իրականութիւն դառնալու յոյս ունի՞ Պայքալ - Ամուրեան ինքնավար հանրապետութիւնը:

ՔԱՂՀԱՆ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԸ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԷՋ

Հինգշաբթի, Փետրուար 10-ին, Սրբոց Վարդանանց տօնը Անթիլիասի Մայրավանքէն ներս նշուեցաւ պատարագի մատուցմամբ եւ Վեհարանի Դահլիճին մէջ Հայրապետի անուանակոչութեան շնորհաւորութեամբ:

Պատարագը մատոյց Զարեհ Եպիսկոպոս Ազնաւորեան: Ներկայ էին մեծ թիւով հաւատացեալներ: Զարեհ Եպիսկ. իր քարոզով անդրադարձաւ Վարդանանց մղած ճակատամարտին թողած յատկանշական դրոշմին հայ ժողովուրդի դարաւոր պատմութեան վրայ:

Պատարագէն անմիջապէս ետք, Միաբան Հայրեր, Դպրեվանքի ուսանողներ եւ հաւատացեալներ համախմբուեցան Վեհարանի Դահլիճին մէջ, շնորհաւորելու Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի անուանակոչութիւնը:

Յանուն Դպրեվանքի տեսչութեան, ուսուցչական կազմին եւ ուսանողութեան, Դպրեվանքի ուսանողներէն Անդրանիկ Սարկաւագ Փաթաթանեան կարդաց ուղերձ մը, եւ երախտագիտական զեղուն բարեմաղթութիւններով շնորհաւորեց Հայրապետին անուանակոչութիւնը մաղթելով անոր երկար կեանք, բեղուն գործունէութիւն եւ ընդ երկար դահակալութիւն:

Գարեգին Բ. իր սրտի խօսքը ուղղեց ներկաներուն, յատկապէս շեշտելով անունով փոխանցուած պարտաւորութիւններուն նկատմամբ մարդուն յանձնառութեան անհրաժեշտութիւնը: Ան շեշտեց ի մէջ այլոց. - «Ի՞նչ կը նշանակէ, սակայն, անուան տօն: Ես չընտրեցի այս անունը. այս անունը տրուեցաւ ինծի. եւ այնպէս տրուեցաւ, որ ուրիշներու ապրած կեանքի մը կտակը իր մէջ պարուրած՝ փոխանցեց ինծի: Վարդանանց նահատակ ութ զօրավարներէն ամէնէն երիտասարդը եւ վերջնագոյնն էր Սրուանձտեանց իշխան Գարեգինը: Անոր անունը պատմութեան մէջ ուրիշ անձերու փոխանցուելով առաւել եւս հոգեկան, ազգային, մարդկային հարստութիւն շինեց եւ այդ հարստութիւնը ինծի փոխանցուեցաւ այդ անունին տուչութեամբ: Հաւատացէք, այս նոյն խորանին վրայ, 1952 թուականին, Սեպտեմբերի 28-ին, քառասուներկու տարիներ առաջ, երբ ծունկի եկայ եւ հին անունս, մկրտութեան անունս փոխուեցաւ եւ նոր անունը Սուրբ Միւռոնի դրոշմի կնիքովը ճակտիս դրուեցաւ, Գարեգին, ի յիշատակ Յովսէփեանից Գարեգին Կաթողիկոսին, որ անկէ չորս ամիսներ առաջ վախճանած էր, այնատեն սարսուռ մը անցաւ հոգիիս մէջէն: Այս նուիրական անունը, այս մեծ անունը, այս փառաւորեալ անունը ինչպէ՞ս պիտի կարենայի շալկել իմ տկար ուսերուն վրայ:

«Անունները իմաստ ունին, պարագայական չեն. եւ մեր ամբողջ կեանքը ուրիշ բան պէտք չէ ըլլայ եթէ ոչ նուիրական անուններուն արդարացումը մեր կեանքին ու գործին մէջէն, այդ անունին ջանալ լոյսի շող մը աւելցնել եւ ոչ թէ միայն եղածը պահել, կրկնել: Այս ըլլալով իմ ըմբռնումս անունի եւ կեանքի փիլիսոփայութեան, ես պիտի ըսեմ ձեզի այսօր, որ ամբողջ մեր կեանքը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ մեր անունը պատմութեան մէջ պատւաւոր ձեւով գրելու շարունակական ճիգ մը:

«Վարդան անունը պիտի չմնար պատմութեան մէջ, եթէ Մամիկոնեան Վարդանը այդ անունը գրած չըլլար Աւարայրի ճակատամարտով...: Երբ կը խորհէի անունի գաղափարին շուրջ, միտքս եկաւ պատկեր մը. - Երեք տեսակի հեղուկներ կան, որոնցմով կրնանք մենք մեր անունները գրել: Առաջին հեղուկին անունն է մելան. մելանով կրնանք գրել մեր անունը ինչպէս շատերը, պիտի ըսէի՝ բոլորը կ՚ընեն առհասարակ: Երկրորդ հեղուկին անունն է արիւն, որով կը գրուին անուններ եւ կը մնան անջնջելի. արիւնով գրուած անուններուն մէջէն կը փոխանցուի պարտք մը՝ արեան պարտքը: Երրորդ հեղուկը քրտինքն է. քրտինքով գրուած անունը նոյնքան նուիրական է եւ անջնջելի: Մարդիկ, որոնք գիտեն իրենց կեանքը վերածել գործով ճշմարտուած ապրումի, գաղափարի, հաւատքի այդ հեղուկով գրած կ՚ըլլան իրենց անունները:

«Սիրելինե՛ր, այս երեքէն ո՞ր հեղուկով ձեր անունները պիտի գրէք. չգիտեմ. բայց մէկ խնդրանք ունիմ ձեր բոլորէն, որ ինչ հեղուկով ալ որ գրէք, գայն գրէք ձեր կեանքի եւ գործի գրիչով. կեա՛նքը ըրէք գրիչ, եւ այն ատեն, հեղուկը ինչ ալ ըլլայ իմաստ կը ստանայ եւ անունը անջնջելի կը մնայ:

«Վարդանանք արիւնո՛վ գրեցին, Մեսրոպ Մաշտոց ճգնութեամբ, քրտինքով գրեց. եւ մեր դպիրները, գրիչները, մագաղաթներու վրայ իրենց կեանքը, իրենց աչքերուն լոյսը մելանի վերածեցին, գրելու համար պատմութիւնը Հայոց եւ զայն մեզի հրիտակ թողնելու»:

Վարդանանց նուիրուած ազգային երգերով ելոյթ ունեցաւ Շնորհալի երգչախումբը, եւ ապա ներկաներ աջհամբոյրով շնորհաւորեցին իրենց Հոգեւոր Հօր՝ Գարեգին Հայրապետին անուան օրը:

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ

-29-

ՅԱՆՈՒՆ ՅԱՋՈՂ ԿՅԱՆՔԻ

Մինչեւ վերջերս ես կը կարծէի,
թէ կցողական մասնագիտութեան
մենաշնորհը տրուած է մեզի:

Ցիշեցէ՛ք, Հայեր ամէն տարիքի,
թէ ինչպէս բռնի՝ հայկականութեան
պիտակով կ՚օժտենք այլազան անձեր,
մինչ ատոնք երդում ու պատառ կ՚ըլլան,
որ այդ պատիւը յանձն չեն առներ:

Մենք կը յամառինք, կը կառչինք
մարդուն. -
«Եղբայր ընդունէ՛, հա՛յ ես,
այո՛, դո՛ւն»...
Ան կը բողոքէ, մէջտեղ կը հանէ
այլեւայլ փաստեր. -
«Հա՞յ ըսիք, ի՞նչ է,
ատոր իմաստը նոյնիսկ չեմ գիտեր»...
Եւ մենք՝ վշտացած, դառնութեամբ
լեցուած՝
զայն կը նկատենք վախկոտ արարած,
իր ինքնութեան դէմ իսկ դաւաճանած...

Լուրջ, երկարատեւ ու համապարփակ
քննութենէ ետք կ՚եզրակացնեմ,
թէ այս հարցին մէջ եղած ենք համբակ
ըստ սովորութեան: Թէ ինչո՞ւ: Ըսե՛մ:

Մեր կցողական գործունէութեան
թիրախ ընտրած ենք կենդանի անձեր,
ողջ հարցը ինքնին որպէս պարզ կատակ
տեղւոյն վրայ իսկ ժխտելու ատակ:

Մինչ անդին՝ Թուրքիա, որպէս
նախընտրանք,
ոչ միայն մեռած, այլեւ անժառանգ
աշխարհէն մեկնած
դէմքեր կը զատէ ճիշդ նոյնատեսակ
բայց արդիւնաւէտ գործունէութեամբ:
Այնտեղէն հասած ըստ վերջին լուրին
զոր տարածեցին այս տարեվերջին,
համայն աշխարհը իրենց կը պարտի
գոյութիւնն իսկ Կաղանդ Պապային:
Տեղով, հասցէով, մատենագրութեամբ
կը փաստեն մեզի. - Սուրբ Նիկոլայի
ծննդավայրը նոր Թուրքիայի
մէջ կը գտնուի: Այն Նիկոլայի
որ յետագային պիտի վերածուէր
Կաղանդ Պապայի...

Սորվի՛նք թէ ինչպէս կը կազմակերպուի
կցողական գործ, որ խելքի պառկի:
Մենք՝ ինքնահաւան՝ ձուկի պոչի պէս
վերջացող հարցի սիրահար որպէս՝
մէջտեղ կը մնանք: Անոնք՝ խաչքարի,
եկեղեցիի
հայրութենէ ետք, Կաղանդ Պապայի
մայրութեան դերը կը ստանձնեն ահա
մեծ յաջողութեամբ՝ յաչս աշխարհի:

Ալ հրաժարի՛նք մեզի կցելէ
խումբեր բաղկացած ողջ կեղծ-Հայերէ:
Մահացած մարդոց պակա՞ս կայ միթէ...

ՇՐՋՈՒՆ ՄԱՆՐԱԴԷՏ

ԱՆԱՅԻՍ

ԵՒՓԻՄԷ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ

(1872 -- 1950)

ՅՈՒՇԵՐՍ

Ամբոխը նորօրինակ յուզումով մը անհամբեր էր, տեսակ մը հետաքրքրութեամբ խառն յուզում: Ի՞նչ պիտի տեսնէին: Ի՞նչ պիտի լսէին: Լուրը շուտով տարածուած էր թէ՝ վարդապետը հայ երիտասարդներէ եւ երիտասարդուհիներէ երգչախումբ մը կը մարզէ Խասեան վարժարանին մէջ, երեկոները: Բայց ի՞նչպէս, այդ երկու սրուան երգիչները կարող պիտի ըլլային խոստացուած նուագահանդէսը գլուխ հանել: Կային որ անօգիգմով կէս արհամարհանք մը ծածկել կը կեղծէին. քիչեր էին ատոնք. ամբոխը բարեացակամ էր, իսկ մենք սրտատրոփ ջերմ մաղթանքներ կ՚ընէինք յաջողութեան:

Զարնուեցան վերջապէս երեք հարուածներ. վայրկենապէս խոր լռութիւն. մեղւի մը բզզիւնը պիտի լսուէր: Ցորդածալ վարագոյրը մէջտեղէն բացուեցաւ: Բեմին մէկ կողմը համակ սպիտակ հագուած նորահաս աղջիկներ, յիսունէ աւելի. միւս կողմը՝ երիտասարդ տղաք սեւ հագուած, նոյն թիւով, վերի վերոյ. մէջտեղը, թատերաբեմին եզրին, գրակալը. կռնակը ժողովուրդին՝ Կոմիտաս վարդապետը իր նուրբ, ճկուն հասակով, կարծես քիչ մը աւելի նիհարցած, վայելուչ կեցուածքով, ձեռքը ղեկավարի ճիպոտը:

Խնդրած էր որ, վարագոյրը բացուելուն, ծափահարութիւն տեղի չունենայ: Թերեւս մտամփոփումը չցրուելու համար:

Ոչ մէկ պատարագ, ոչ մէկ փեղաձայն դպիրներու երգ, ոչ մէկ աղօթք ընկերացած երգէհոնով, որեւէ աղօթատեղիի մէջ, չէ կրցած պարգեւել այն աստուածունէր սարսուռը որ անցաւ այդ պահուն ամբոխին վրայէն, երբ այդ հարիւրաւոր երիտասարդները իբրեւ թէ ամէնքը մէկ մրմունջ ըլլային, ցած, վճիտ, հովի մը պէս որ այգուն Եդեմի պարտէզներէն կ՚անցնի մեղմ երկիւղած, սկսան Սո՛ւրբ, Սո՛ւրբ...ը:

Ձայնը մեղմիւ կը ծածանէր անոնց գլխուն վերեւ, իբրեւ թեւ մը որ եկած ըլլար ներդաշնակութեան աշխարհէն: Մեր օթեակին մէջ ամէնքս շրթունքնիս կը խածնէինք, արցունքնիս արգիլելու համար: Վարը, ժողովուրդին մէջ հեծկլտուքներ դժուար կը զսպուէին: Սրբասացութիւնը տակաւ կը բարձրանար, խունկի մը մուխին պէս, որ, նախ ցած՝ յետոյ, կը բարձրանայ երկինք:

Մեր օթեակին առջեւը, թիկնաթոռի մը մէջ նստած էր փրոֆէսէօր Լանկէն, Վիէննայի երաժշտանոցին նախկին ուսուցիչը, որ Պոլիս եկած արքայական Թուրք նուագախումբը կազմակերպած էր եւ անոր երաժշտապետն էր: Բառին բովանդակ առումով, մեծ երաժիշտ մը: Առաջին յուզումս քիչ մը հանդարտած, զարմանքով կը դիտէի աւստրիացի փրոֆէսէօրին շարժումները: Ան կարծես ելեկտրականացած էր, կամաց կամաց նստած տեղէն կէս մը վեր կանգնեցաւ, թեւերը դէպի առաջ. ինքզինքէն ելած, կարծես դրկել կ՚ուզէր երաժշտութիւնը, հոգին անով գինովցած: Երբեք արուեստին այնքան բուռն ազդեցութիւնը մեծ արուեստագէտի մը վրայ չէի տեսած, ոչ ալ ենթադրած: Պիտի ուզէի որ վարդապետը ինքն ալ տեսնէր այդ երեւոյթը, բայց, ան անդին վերացած էր իր իսկ արուեստով. մարդ մը չէր ան հոն այլեւս, այլ՝ հոգի մը երաժշտութեամբ լուսապայծառ:

Շատ սրտերու մէջ յեղաշրջում մը յառաջ եկաւ այդ պահուն: Քոյս Տիրան Կիւմիւշ կեցած էր ոտքի, շարունակ ծամածռութիւններ կ՚ընէր. պահ մը ականջիս ծռեցաւ. «Պիտի լամ, մրմնջեց, ես՝ որ մանկութենէս ի վեր չեմ լացած»: Ու դուրս ելաւ մեղմիւ օթեակէն:

Ժողովուրդը հիացումի մէջ էր: Ուրիշ աշխարհ մը փոխադրուած ըլլային կարծես բոլոր այդ մարդիկը: Անհաւատալի եղելութեան մը առջեւն էին. Թատերաբեմ, վարդապետ մը թաւիշ գդակով, պարզուկ կրօնական մը, եւ երաժշտութեան հրաշալիքը. հոգի ցնցող նօթերը եկած հայ եկեղեցիին դարաւոր ծոցէն հոն՝ այդ թատրոնին մէջ:

Խելայեղ եղաւ վերջաւորութեան ծափահարութիւնը: Սուրբ, Սուրբէն յետոյ երգուած էին ուրիշ կրօնական երգեր:

Նուագահանդէսին երկրորդ մասը հայ երգերուն յատկացուած էր:

Այդ օրէն վարդապետին երազը իրականացաւ. հայ երգը մուտ գտաւ պոլսեցիներուն Հայերուն մէջ:

Ցաղթանակը ջախջախիչ էր. գեղարուեստն էր որ թօնդ հանած էր քնացող ջիղերը նուագասիրութեան եւ վարդապետը ճշմարտապէս վարպետի մատներով լարած էր լարերը մեծ նուագարանին հայ հոգիին:

Երգչախումբեր կը կազմուէին ամէն արուարձանի մէջ, ընդհանրապէս առաջնորդութեամբ վարդապետին: Երիտասարդութիւնը կ՚երգէր, երգ սորվիլ կ՚ուզէր. աղջիկներ երամ երամ կ՚երթային դաս առնել մեծ վարպետէն. այդ իրենց փառասիրութիւնն ալ էր, նուագասիրութեան միացած:

Ցոյժ ժողովրդական դէմք մը դարձաւ քիչ ատենուան մէջ Կոմիտաս վարդապետը: Ան զերծ էր ամէն յաւակնութենէ, թերեւս այդ էր իր ժողովրդականութեան գաղտնիքը: Ամէնէն խոնարհին հետ եղբայրաբար կը խօսակցէր ինչպէս ամէնէն փարթամին հետ՝ երբ հաւասարէ հաւասար: Միշտ գիտէր պահել լրջութիւնը, թէեւ գրեթէ միշտ զուարթ էր. թեթեւաբարոյ արարածներէն կը խուսափէր իրաւամբ: Նկարիչ Փանոս Թերլեմէզեանին հետ կը բնակէին Փանկալթի սիրուն տուն մը, դրանը ճակատը, իբրեւ թէ ապաբանոք եղած ըլլար, մարմարէ շինուած փոքրիկ քնար մը զետեղուած էր:

(Շար. 52)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ժանէթ Իւզգրանեանի մահուան քառասունքին առթիւ «Յառաջ»ի կը նուիրեն. - Տիկին Գոհար Սալլաքեան 100 Ֆր., Էլիզապէթ Մուշէեան, Տէր եւ Տիկին Կի Մուշէեան եւ զաւակները 500 Ֆր.։

Տէր եւ Տիկին Կիրակոս Կիրակոսեան եւ Տիկին Փերուզ Կիրակոսեան իրենց անմոռանալի քրոջը Տիկին Արաքսի Կիրակոսեանի (ծնեալ՝ Տօրումեան) մահուան տարելիցին (1993, Փետրուար 28-ին) ի յիշատակ կը նուիրեն 500 Ֆր. Կապոյտ Խաչի Հայաստանի Ֆոնտին (ստանալ՝ «Յառաջ»էն) եւ 500 Ֆր. «Յառաջ»ին։

MARSEILLE
MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE

«SECTION JEUNES»

12-14, rue St-Bazile, Marseille 1er

Lundi 28 Février à 19h30

inauguration de l'exposition de photos sur le thème :

«ARTSAKH : leur seule raison d'être»

par Archag SIVASLIAN

Une prière et une allocution seront dites à la mémoire des victimes des pogroms de SOUMGAIT,

par *Mgr. Daron GEREJIAN,*
Représentant pour le Midi de la France du Délégué Apostolique pour l'Europe Occidentale.

(Inauguration suivie d'un cocktail)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպան մասնաճիւղը եւ Վիլէօրպանի Հայ Մշակոյթի Տունը ձեզ կը հրաւիրեն ճաշի մը ուր պիտի ճաշակէք հայկական աւանդութեանց համաձայն պատրաստուած, Մեծ Պահքի շարք մը կերակուրներ։

Շաբաթ, Մարտ 5, երեկոյեան ժամը՝ 20-ին Մշակոյթի Տան մէջ
126, avenue Roger Salengro,
VILLEURBANNE

Նուագ եւ հայկական մթնոլորտ։

Ձեր տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնեցէք՝
78 - 93 - 57 - 43 թիւին։

Ճաշագին, ներառեալ խմիչք եւ սուրճ 50 Ֆր.։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շրջ. Վարչութիւնը իր բոլոր ընկերուհիները կը հրաւիրէ միջ-մասնաճիւղային ժողովին, որ տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Փետրուար 27, ժամը 10-էն 16 Վիէնի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ՝
9, rue du Cirque, Vienne

ՕՐԱԿԱՐԳ. –

– ժամը 10-էն 12՝

Հաշուեկշիռ՝ հայ մարտիկներու ի նպաստ հանգանակութեան.

Ընդհ. ժողով Մարտ 19,20 եւ 21-ին։

– ժամը 13·30-էն 16՝ Կոր սեղան մասնակցութեամբ ՀՕՄ-ի ներկայացուցիչ ընկ. Հելէն Մերճանեանի։ Նիւթ՝ խորհրդակցութիւն կազմակերպութեան 1994-ի գործունէութեան շուրջ։

Ճաշին համար հեռաձայնել ընկ. Արփինէ Մուրատեանի ժամը 20-էն վերջ հետեւեալ թիւին՝ 74· 85· 61· 33։

Ճաշագին՝ 70 Ֆր.։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Սիրով կը հրաւիրէ ձեզ ներկայ գտնուելու

Մեծ-մայրերու եւ Մեծ-հայրերու

մեծարանքի հանդիսութեան

Կիրակի, Մարտ 6, ժամը 15-ին

Մշակոյթի Կեդրոնի Արծրունի Զօրաշեան սրահին մէջ։

Հաճելի անակնկալներ եւ ճոխ հիւրասիրութիւն։

Մուտքը ազատ է։

Gala d'Arts Martiaux

organisé par

France - Karabagh

Sous la présidence de
G. CHABROUX,
Maire de Villeurbanne
Samedi 19 Mars à 20h30
Maison des Sports de Villeurbanne
253, Cours Emile Zola
Station M° : Gratte-Ciel
AU PROFIT DU KARABAGH

8 DISCIPLINES :

- J U D O —
 Bernard TCHOULLOUYAN 7e DAN
 Champion Olympique
 Champion du Monde

 Pierre BLANC 5e DAN
- K A R A T E —
 Jacques TAPOL 5e DAN
 Champion du Monde
 Champion d'Europe
- K E N D O —
 Alain DEGUITRE 5e DAN
 Champion d'Europe

 Alain HAGOPIAN 5e DAN
 Champion de France
- K U N G F U — N U N C H A K U —
 Christophe TOPALIAN
 «Armenian Black Belt Association» de France
- A I K I D O —
 Pierre MATTHIEU 4e DAN
 avec la sélection régionale F.F.A.A.A.
- J U I J I T S U —
 Alain ADEN 3e DAN
 Responsable Rhône-Alpes
- K A R A T E D O S H O T O K A I —
 Bernard GALLICE 3e DAN
 avec la sélection régionale de Shotokai France.

 Arthur FAKRIKIAN 2e DAN.

T a r i f :
100 Francs : Places de choix
60 Francs
50 Francs : Tarif Club
Gratuité jusqu'à 6 ans.

Renseignements :
Secrétariat de France-Karabagh :
de 8h à 12h. — Tél. : 72 02 07 98.

ՀԱԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ շրջանին, Չորեքշաբթի երեկոները ժամը ճիշդ 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Հսկումի՝ խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի եւ կարգի. –

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 2
Ժէ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՄԻՒՌՈՆ ՎՐԴ. ԳԸՎԸՐԳԵԱՆ

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ տեւողութեան, փարիզեան շրջանի մեր Եկեղեցիներուն մէջ, յաջորդաբար Ուրբաթ երեկոներ, ժամը 7-ին, Հսկումի՝ խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի։

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 4
Ժթ. օր Մեծի Պահոց
Իսի լէ Մուլինոյի
Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ
Քարոզիչ՝
ՆԱՐԵԿ ԵՊԻՍԿ. ՇԱՔԱՐԵԱՆ

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ

Չորեքշաբթի, Մարտ 2, ժամը 17·30-ին
Քարոզիչ՝
ՄՈՎՍԷՍ Ա. ՔՀՆՅ. ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆ

ԱԷՆ ԼՈՒ - Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ուրբաթ, Մարտ 4, ժամը 17·30-ին
Քարոզիչ՝
ԵՂԻՇԷ Ա. ՔՀՆՅ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

GRAND AMPHITHEATRE DE LA SORBONNE
47, rue des Ecoles — Paris 5e

VENDREDI 18 MARS à 20 h 30
70ème ANNIVERSAIRE DE LA CHORALE

SIPAN - KOMITAS

40 ANS DE DIRECTION DE
GARBIS APRIKIAN

sous la présidence d'honneur de MONSIEUR JACQUES TOUBON
Ministre de la Culture et de la Francophonie

Comité de Parrainage présidé par MONSIEUR HAGOP MOVSES
Ministre de la Culture d'Arménie

AU PROGRAMME
Les œuvres de *G. Aprikian* et en création

Naissance de David de Sassoun

Fresque musicale pour Soli, Chœurs et Orchestre
Avec la participation

Solistes :

Chantal NUZZO — *soprano*
Sonia NIGOGHOSSIAN — *mezzo*
Anna KARAKAYA — *mezzo*
Philippe FOURCADE — *baryton*
Mario HANIOTIS — *basse*

Chœurs :

SIPAN-KOMITAS *Chœur Mixte Arménien de Paris*
ROLAND DE LASSUS *Chef de Chœur : Henri DASSE*
LES PETITS CHANTEURS DE L'ECOLE MIXTE ARMENIENNE
TEBROTZASSERE *Chef de Chœur : Haïg SARKISSIAN*
Orchestre Symphonique AMA DEUS
Solistes, Chœurs et Orchestre sous la direction de GARBIS APRIKIAN

92 CONSEIL GENERAL DES HAUTS-DE-SEINE

Avec le soutien du Conseil Général des Hauts-de-Seine

Prix des places : 200 F. et 150 F. — Etudiants : 100 F.
Location : FNAC — Virgin Megastore
Vente de billets : à la Sorbonne, une heure avant le concert
et auprès des membres de la Chorale *Sipan - Komitas.*
Réservations et renseignements : 47. 20. 71. 10 ou 43. 60. 14. 13.

ENFIN DISPONIBLE!

MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL

WESTERN ARMENIAN HANDBOOK FOR NON-ARMENIAN SPEAKERS

- Une méthode novatrice et radicale pour apprendre à *parler*, lire et écrire l'arménien.
- Une méthode audiovisuelle testée avec succès auprès des adultes et des jeunes scolaires.
- Une méthode utilisable chez soi et en cours collectif.

3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio (2 heures d'enregistrement) contenant les dialogues des leçons - sketches et les chansons, l'enregistrement des leçons d'écriture, ainsi que les exercices structuraux.

Le manuel complet est vendu 550 F. (+ 50 F. frais d'expédition).

Pour le recevoir, s'adresser avec le chèque correspondant à l'ordre de l'auteur-éditeur :

Mme Hilda Kalfayan-Panossian.
8, rue Lamennais, 92370 Chaville.
Tél. : (1) 47 - 50 - 97 - 51.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R.C. Paris Commission Paritaire : No 55935